
FORTIS ET VIGILANS

T. W. Dunston

TABULA

EORUM QUÆ CONTINENTUR

IN

TOMO NONO.

DEMOSTHENES LATINE.

TOM. I.

*** In hoc Tomo ordo paginarum nonnihil turbatur, propterea quod Dionysium Halicarnassensem ducem sequi a principio institutum erat.

TOM. III.

DEMOSTHENIS

ORATIONUM PHILIPPICARUM

INTERPRETATIO LATINA.

AUGERI
ANALYSIS
PHILIPPICÆ PRIMÆ.

Propositum.

PHILIPPUS partim dissimulando et cedendo, partim acriter agendo et vincendo, suam valde auxerat potentiam; multis civitati Atheniensium ereptis oppidis, tam illorum vires debilitaverat quam suas ipsius confirmaverat. Athenienses igitur magno timore perculsi et ad quamdam versi desperationem, regem Macedoniæ invictum existimabant eumque aggredi cunctabantur. Animos suorum languentes et abjectos erigere et incendere hac oratione suscipit Demosthenes annos circiter triginta natus.

Breve exordium.

Excusat se orator quod primus surrexerit ad dicendum, quamvis admodum adolescens. Hujus rei causas affert, nempe quod nihil novi ad deliberandum proponatur, et quod ii qui prius dixerunt non optima invenerint, siquidem nova instituitur deliberatio.

Divisio.

In tres partes dividi potest hæc oratio: in prima parte ostenditur Atheniensibus non esse desperandum; in secunda explicantur belli gerendi rationes et adjumenta; in tertia varia adhibentur momenta quibus audientium animi ad bellum gnaviter gerendum incitentur.

Prima pars.

Non est desperandum Atheniensibus; quod probat Demosthenes.

1°. Ipsa Atheniensium socordia in rebus gerendis; tunc enim desperarent merito, si omni adhibito conatu rem gessissent infeliciter.

2°. Exemplo Lacedæmoniorum, quibus potentissimis restiterunt Athenienses quia fortiter se gesserunt; at nunc non resistunt Philippo quia ignave se gerunt.

3°. Ipsius Philippi exemplo, qui, quum infirmus esset et ipsi bellandum esset cum civitate potentissima, non desperavit, imo confidit, et quia fuit confidens, ipse evasit potentissimus.

4°. Odio et invidia quæ Philippus in se concitavit, et quibus commode utentur Athenienses si acri fuerint ingenio, si eorum unusquisque pro sua virili parte in patriam operam omnem impenderit: sentient non illi res

esse ratas et immortales, sed vires illius posse debellari, sed illius protervIam posse contundi.

5°. Denique eo quod ille per ignaviam Atheniensium potius quam per suum ipsius robur eo potentiæ et superbiæ devenerit. Hinc vehementissima ad Athenienses adhortatio ut istam tandem exuant socordiam tam hosti utilem quam ipsis detrimentosam.

6°. Concluditur prima pars transitu et præmunitione ad secundam partem. Præmonet Demosthenes non eis assentiendum esse qui apparatum celeriter confectum quam stabilem ac diuturnum malunt.

Secunda pars.

Rationes et adjumenta belli gerendi.

1°. Certus triremium et navigiorum numerus instruendus: causa adjicitur.

2°. Copiæ quoque certo numero semper debent esse expeditæ, neque ex peregrinis duntaxat militibus, sed ex Atheniensibus etiam conscriptæ. Hujus quoque rei causa affertur. Oportet ut strategi, taxiarchi, phylarchi, hipparchi, per se ipsi militent, neque honore illo utantur tantum ad pompam et dignitatem in urbe umbratilem; quod eleganti comparatione illustrat orator.

3°. Exponit idem quanta pecunia opus sit et unde hæc petenda. Hunc articulum absolvit curando ut recitetur ratio quædam pecuniaria.

4°. Concludit hanc secundam partem ostendendo quæ inde utilitates sint percipiendæ; scilicet paratæ aderunt copiæ et naves quæ opportunitates locorum ac temporum sectentur, quæ prohibeant ne Philippus spoliet socios Atheniensium, ipsosque Athenienses captivos abducat.

Tertia pars.

Varia momenta quibus audientium animi ad bellum gnaviter gerendum incitentur.

1°. Demosthenes instituit comparationem inter festa et ludos ac bellum, ut pateat quo studio, ordine, et certo temporis puncto illa administrentur, dum nulla suppetit belli gerendi diligentia, nullus ordo, nullum tempus servatum, ac proinde omnes amittuntur occasiones. Hinc Macedoniæ rex civitatem eo usque contemnit, ut superbas omnino ad illam scribat epistolas, quas recitandas publice curat orator.

2°. Suis civibus incutit pudorem tum per hasce epistolas, tum conferendo horum socordiam cum rudium athletarum imperitia. Hunc locum lepide simul et graviter tractat.

3°. Dicit deorum cura et consilio factum ut nova semper in dies incœpta designet Philippus, quo nimirum Athenienses e turpi tandem veterno emergant.

4°. Civium segnitiem, sociorum metum, hostium despicationem, du-

cum ignaviam, ita vividis exhibet coloribus, ut pudefacti Athenienses rectius agere incipiant.

5°. Eorum stultitiam deridet qui rumores incertos captant et expiscantur de Philippo, quem certum est prava moliri consilia adversus rempublicam Atheniensem.

Brevis peroratio.

Amorem in patriam et publicæ rei studium profitetur, quo uno se ad dicendam sententiam impulsum fuisse prædicat.

Hæc oratio dicta est anno primo olympiadis CVII, sub archonte Aristodemo.

ARGUMENTUM
PHILIPPICÆ PRIMÆ
EX
TOURELLIO

DEMOSTHENES, triginta annos natus, primam contra Philippum Orationem habuit; Archonte Aristodemo, regni Philippi anno nono, Olympiadis autem centesimæ septimæ primo. Philippo, sub initia ejus regni, obstiterant Athenienses; Argæumque, qui cum eo de summa rerum certabat, strenue adjuverant. Vicit Philippus; pacem tamen cum iis, ut erat versutus, missis legatis ultro iniit: sive ut novum imperium stabiliret, sive ut in eo proferendo felicius procederet. Igitur initium cepit ab Illyriis et Pæonibus subjugandis; deinde loca plurima, diversasque regiones, quæ Macedoniæ erant confines, quæque adeo plurimum ei conducebant, occupavit. Brevi ejus victoriæ commodum locum obtulere iis consiliis exsequendis, quæ contra Græciam meditabatur. Thessali eum advocabant, ut se a tyrannis liberaret; isque, sub liberatoris nomine, ipsum quod sustulisse visus est, in eos imperium exercuit. Eorum oppidis in ditionem suam receptis, facilem inde atque opportunam in Phocenses invadendi occasionem arripuit; hoc maxime prætextu, quod Thessalorum hostes essent, Atheniensibus vero amicitia conjunctissimi. Bellum itaque iis indixit; annoque hanc orationem præcedente, magno eos prælio superavit. Hac victoria elatus, eos subjugandi spem cepit; adque Thermopylas profectus est, qua unicus patet transitus ex Thessalia in Phocidem euntibus. Athenienses, audito ejus itinere, quod quo tenderet, cum ipsis tum Græcis omnibus erat pertimescendum, ad angustias Thermopylarum confluxerunt; iisque opportuno tempore occupatis, Philippo, ne in Græciam transiret, viam obstruxere. Periculi tam magni, a quo recens liberati sunt, memoria usque animis inhærebat; utque rebus suis vel adhuc diffiderent, effecit. Demosthenes, hac eorum dispositione usus, vivam iis imaginem depingit imminentis periculi, quod iis effrænata Philippi ambitio minitatur, quamque mature cauto opus sit, in animos studet ingerere. Quoniam igitur, ob rapidum Philippi progressum, armorumque ejus successum, Athenienses tantum non desperarent; primum animos iis addere aggreditur Orator; unicam calamitatum causam eorum ignaviam esse dicens: deinde belli gerendi rationem proponit, aptam sane cum eorum negligentiæ corrigendæ, tum ipsi infortuniorum fonti et origini auferendæ, atque adeo spei faciendæ melioris in posterum fortunæ. Ejus summa eo redit, ut duos colligant exercitus; quorum unus, isque major, ex civibus solis confla-

tus, semper in procinctu stet, ad defendendam Atticam; alter minor, quique partim civibus, partim peregrinis constet, circa Macedoniæ confinia sine ulla intercapedine volitet, hostem observet, vexet, atque ex propinquo aggrediatur; ne absentibus Atheniensibus, quum aut anni tempestas aut venti impediant quo minus in ejus regnum classe applicent, libere consilia capiat, nulloque negotio exsequatur quicquid aggredi in animum induxerit. Quod ad Chronologiam attinet, in eo quod primam Philippicam ante Olynthiacas ponam, de communi opinione discedo: nequis tamen singularia me affectare ideo existimet; quum optimos duces secutus fuerim, Dionysium nempe Halicarnassensem, et Diodorum Siculum. Rationes in Notis reddentur; ubi hujusce orationis ordinem validissimis insuper, ni fallor, conjecturis stabilivimus.

Conversis a me in nostram linguam Demosthenis Orationibus, diu dubitavi, earum ordinem chronologicum attingerem necne. Tandem apud me Dionysii Halicarnassensis prævaluit auctoritas. Hanc, ex promisso, rationibus fulcire jam aggrediar; neque eas aliunde quam ex ipsa oratione petam. Ibi de Atheniensium ad Thermopylas expeditione, tanquam quæ recenter admodum obtigerat, loquitur Demosthenes. Hæc expeditio, si Diodoro fides, in eum quo Archon erat Aristodemus annum cecidit: eoque Archonte, primo Demosthenes in Philippum orationem habuit. Inde palam est primam Philippicam ante Olynthiacas esse collocandam, si modo tempus expeditionis, quæ in prima Philippica quasi recens adhuc memoratur, ipsi quadrare velimus. Minime vero id fiet, si eam post Olynthiacas remiseris; quippe quæ Archonte Callimacho, id est triennium illinc, habitæ fuerunt. Quin insuper Demosthenes, Philippi res gestas quum recenset, levissimam de Olyntho mentionem facit; ex quo colligere est, nondum a Philippo obsessam, nedum captam, fuisse eam urbem. Quam si tunc temporis expugnasset, quis credat quin Demosthenes rem tanti momenti, eamque recentem adhuc, multo vehementius urgeret, qui præsertim de ea in aliis ubique locis tam fuse et elate disserit, maximumque inde argumentum sumit, cur Philippi progressibus strenue obsistant. TOURELLIUS.

LIBANII ARGUMENTUM PRIMÆ IN PHILIPPUM ORATIONIS.

ATHENIENSES, cum bellum infeliciter contra Philippum gererent, in concionem convenerunt desperabundi. Orator igitur et erigere abjectos animos conatur, (neque enim esse mirum, si in tanta socordia victi siut) et qua ratione bellum reqtissime administrent, docet. Jubet geminas copias comparari: alteras majores urbanas, quæ domi maneant, in omnem eventum paratæ; alteras minores, quæ militibus peregrinis constent, permistæ civibus; et eum exercitum non Athenis manere, neque ex urbe opem conferre jubet; sed circa Macedoniam versari, belligerantem continenter: ne flatu Etesiarum Philippus observato, aut etiam hieme, cum Athenis in Macedoniam navigari non liceat, rem aggrediatur, et per absentiam Atheniensium omnia obtineat sed exercitum, qui cum eo dimicet, vicinum potius ei esse oportere censet.

DEMOSTHENIS

PHILIPPICA I.

1. Si de nova aliqua re dicere propositum esset, Athenienses, continens *me*, dum plurimi eorum quibus mos est sententiam suam aperuissent, si quid mihi ab illis dictum placuisset, quievissem, sin minus, tum et ipse quæ sentio conatus essem fari: quoniam vero ita accidit, ut quibus illi de rebus jam ante sæpenumero dixerunt, hæ nunc in deliberationem vocentur, arbitror me, quamvis primus ad dicendum surrexerim, jure tamen veniam nacturum esse. Si enim superiori tempore opportune isti consuluissent, nihil vos nunc necesse esset deliberare.

2. Primum igitur, Athenienses, non est de præsentibus rebus, ne si vehementer afflictæ esse videantur, desperandum vobis. Nam quod in eis ex præterito tempore est pessimum, id ipsum est ad ea quæ restant optimum. Quid igitur hoc est? Vestra nimirum, Athenienses, factum esse socordia et officii neglectu, ut res nostræ sint adversæ; nam si, vobis omnia quæ decuit agentibus, res ita se haberent, ne spes quidem reliqua esset, fore eas aliquando meliores. Deinde cogitandum, id quod partim ex aliis auditis, partim ipsi ex memoria vestra scitis, quanta aliquando potentia præditis Lacedæmoniis, idque non ita olim, quam præclare, atque ut vos decebat, nihil hujus reipublicæ dignitati alienum admisistis, verum pro *communi* Græcorum jure bellum contra illos sustinuistis. Quorsum igitur hæc dico? Ut perspicere possitis, Athenienses, atque animadvertere, neque præcaventibus vobis quicquam esse formidabile, neque si negligentes sitis, tale quid quale vos vultis, eventurum esse, exemplis utentes, potentia quæ tum fuit Lacedæmoniorum, quam rebus vestris animos applicando superastis, et hujus quæ nunc est insolentia, propter quam æstuamus, eo quod nihil eorum quæ oportuit curavimus.

3. Quod si quis vestrum, Athenienses, difficilem esse oppugnatu Philippum arbitretur, considerans cum multitudinem copiarum quæ nunc illi competunt, tum omnia præsidia urbi nostræ periisse, recte sane existimat; idem tamen hoc cogitet, fuisse aliquando in nostra potestate Pydnam, Potidæam, Methonam, et omnem illam undique adjacentem regionem; plurimas etiam, quæ cum illo nunc sunt, gentes suis legibus ac liberas vixisse, vobisque maluisse, quam illi, amicitia conjungi. Si igitur Philippus in hac tum opinione fuisset, sibi difficile esse bellum gerere cum Atheniensibus, qui tot arces ad ditionem suam oppugnandam haberent, sociis destituto, nihil eorum quæ nunc fecit, egisset; neque tantam potentiam esset consecutus.

Sed hoc, Athenienses, præclare ille novit, hæc loca omnia esse belli præmia, in medio posita; naturam etiam ita ferre, ut præsentibus cedant quæ sunt absentium, et volentibus labores ac pericula adire, quæ sunt negligentium. Hac ille sententia usus omnia subegit et tenet, alia ut capta quis belli jure teneat, alia societatibus atque amicitiis sibi devinciens: etenim cum his societatem inire, atque his adhærere, volunt omnes, quos instructos esse vident et ea quæ oportet agere paratos.

4. Si igitur vos etiam, Athenienses, hoc animo esse nunc velitis, quando quidem prius non *fuistis*; et unusquisque vestrum, quibus in rebus debet et potest reipublicæ se utilem præstare, omni omissa dissimulatione, *aliquid* navare sit paratus; *nimirum*, qui dives est, tributa conferre, qui vero in ætate est bello apta, militare;—denique ut uno verbo simpliciterque dicam, si vestri compotes ipsi fieri volueritis, et desieritis quisque vestrûm, se quidem nihil facturum esse sperare, alium vero pro se omnia præstiturum; tum et ea quæ vestra sunt, deo volente, percipietis, et amissa per socordiam recuperabitis, et illum ulciscemini. Neque enim existimetis, illi, tanquam deo cuidam, præsentem ejus fortunam immobiliter fixam esse in perpetuum; est enim qui illum odit, quique metuit, Athenienses, quique invidet, etiam ex iis qui jam illi amicissimi esse videntur: et profecto omnia, quæcunque in aliis quibusvis hominibus reperiuntur, hæc in iis etiam, qui cum illo sunt, inesse existimandum est. Hæc vero omnia præ metu nunc se abscondunt, cum nullum habeant confugium, propter vestram tarditatem et socordiam, quam *vobis* jam esse abjiciendam dico. Videtis enim rem, Athenienses, quo protervitatis evasit homo iste, qui ne quidem optionem vobis dat aut belli gerendi, aut otium agendi; sed minitatur, et superbis, ut fama est, sermonibus utitur; neque adduci potest ut, quæ jam subegit retinens, his acquiescat; sed perpetuo quid amplius molitur, et circûm undique cunctantes vos atque sedentes *velut* indagine cingit.

5. Quando igitur, Athenienses, quando quæ oportet facietis? ubi aliquid acciderit? ubi credo necessitas aliqua fuerit? De præsenti igitur rerum statu quæ vobis opinio esse debet? Ego enim arbitror, liberis hominibus maximam esse necessitatem, ex rebus gestis susceptum dedecus. Num vultis, quæso, circumcursitantes ex vobismet ipsis percontari in foro, Diciturne aliquid novi? Ecquidnam magis novum esse potest, quam hominem Macedonem Athenienses bello subigere, Græciæque res administrare? Mortuusne est Philippus? Non hercle, sed ægrotat. Quid vero hoc vestra interest? Etsi enim aliquid ei acciderit, brevi vos alium Philippum *vobis* facietis, si animos rebus *vestris* hoc modo adhibeatis: neque enim is tantum suis viribus crevit, quantum nostra negligentia. At illud pone. Si quid ei acciderit, nobisque fortuna faverit, quæ semper melius nos *curavit*,

quam curamus ipsi, atque hoc effectum reddiderit, scitote quod, si in propinquo sitis, rebus turbatis omnibus imminentes, ita ut voletis eas administrare poteritis: ut vero nunc estis, nec si vobis tempora darent Amphipolim, accipere *eam* possetis, vestris et apparatibus et sententiis fluctuantes.

6. Oportere igitur omnes paratos esse quæ *in singulos* conveniunt ultro facere, tanquam scientibus vobis atque persuasis, diutius dicendo non immoror: rationem vero apparatus, quem talibus vos negotiis liberaturum esse putem, et magnitudinem quantam *esse oportet*, ac rationes pecuniæ comparandæ quasnam, cæteraque quomodo mihi optime atque celerrime videntur instruenda, utique conabor dicere, hoc tantum vos, Athenienses, precatus. Postquam omnia audieritis, judicate, nec *quæ ego dicturus sum* anticipate; neque, si cui initio videar novum apparatum dicere, res a me procrastinari *is ideo* existimet. Quippe non qui "illico" atque "hodie" dicunt, maxime ad utilitatem loquuntur—neque enim possumus quæ jam exstiterunt *mala*, his quæ nunc mittimus auxiliis, reprimere—, verum quisquis ostenderit, qualis apparatus *vobis* comparatus, quantusque, et unde *sustentatus* durare poterit, quoad aut bellum persuasi finiverimus, aut hostes superaverimus: ita enim nullis in posterum injuriis lacessemur. Ego igitur hæc dicere me posse arbitror, non impediens si quis alius pollicetur aliquid. Promissum igitur adeo magnum, ipsa vero res in examen jam veniet: judices vos eritis.

7. Primum igitur, Athenienses, triremes quinquaginta instrui oportere dico: deinde vos eo animo esse, ut, siquid opus fuerit, ipsis in eas conscendentibus sit navigandum. Præterea, dimidiæ equitum parti triremes quæ equos vehant, et satis multas insuper naves ornari jubeo. Hæc equidem censeo præsto esse oportere, contra repentinas ejus e sua regione expeditiones, ad Thermopylas, et Chersonesum, atque Olynthum, nec non quo libet: namque hæc in ejus animo excitanda est opinio, vos ex immodica hac negligentia, sicut ad Eubœam, et prius aliquando, ut ferunt, ad Haliartum, et postremo nuper ad Thermopylas, fortasse erupturos. Non omnino, tametsi non feceritis, ut ego faciendum esse dico, fuerit *hoc* contemnendum, ut vel præ metu, si scierit paratos esse vos—certo enim sciet: sunt enim, sunt apud vos ipsos, qui de omnibus rebus eum certiorem faciunt, plures quam expedit—, otium agat, vel his despectis, incautus opprimatur; nihilo obstante quo minus in ejus regnum, si occasionem dederit, navigetis.

8. Hæc igitur sunt, quæ a vobis decerni oportere dico, quæque ut instruantur convenire arbitror. Præter hæc, copias aliquas, Athenienses, in procinctu habendas censeo, quæ continenter belligerent et illum infestent. Ne mihi *quis dicat* decies mille neque vicies mille peregrinos, neque epistolares illos exercitus; hunc volo

qui civibus constabit, qui, sive vos unum, sive plures, sive illum, sive quemcumque ducem creaveritis, ei parebit et sequetur. Et his commeatum curari jubeo. Quæ autem erunt hæ copiæ, et quantæ, et unde commeatum habituræ, et quomodo hæc facere poteritis, ego dicam, et horum singula seorsum explicabo. Peregrinos dico—neque id feceritis, quod sæpe vobis nocuit, dum minora putatis omnia quam oporteat, et maxima in decretis suscipientes, cum ad rem ventum est, ne parva quidem facitis: sed ubi parva feceritis et comparaveritis, illis adjicite, si minora videbuntur. Dico igitur universos milites esse oportere bis mille. Ex his, Athenienses oportere esse dico quingentos, e quacunque illi deligendi vobis ætate videbuntur, qui certum tempus militent; non longum illud, sed quantum commodum esse videbitur, ut subinde aliis alii succedant: reliquos peregrinos esse jubeo. Et cum his, equites ducentos: quorum quinquaginta sint Athenienses minimum, eodem quo pedites modo militaturi. Et hippagines, quibus hi utantur. Esto. Quid ad hæc amplius? Celeres triremes decem: opus enim nobis est, cum ille classem habeat, etiam velocibus triremibus, ut tuto copiæ navigent.

9. Unde igitur hæ alentur? Ego et hoc dicam et ostendam, postquam, cur tantulas copias satis esse putem, et cives militare jubeam, docuero. Tantulas, Athenienses, propterea quod nobis nunc exercitum parare non licet, qui collatis signis cum eo dimicet; sed prædari est necesse, et hac gerendi belli ratione utendum primum: quare nec immensas eas—nec enim stipendia et commeatus suppetunt—nec prorsus exiguas esse oportet. Cives autem adesse, et navigare una propterea jubeo, quod prius etiam aliquando audio peregrinum aluisse Corinthi militem *nostram* urbem, cui Polystratus præfuerit, et Iphicrates, et Chabrias, et alii quidam, et vosmetipsos una militasse: et, ut auditione cognovi, peregrini illi vobiscum conjuncti, et vos cum illis, Lacedæmonios vicistis. Postquam autem ipsi peregrini per sese bella vobis obeunt, amicos vincunt et fœderatos; hostes autem facti sunt majores quam expediret. Et cum ad bellum *nostræ* urbis obiter respexerint, ad Artabazum et quovis gentium potius abeunt; imperator autem eos sequitur, non injuria: neque enim is imperare potest, qui stipendia non solvit. Quid igitur jubeo? Causas adimi et duci et militibus, mercede numeranda, et domestico milite, velut eorum inspectore quæ a duce geruntur, adjungendo; nam ut nunc fit, ridicula est nostra rerum administratio. Si quis enim vos roget, pacemne agitis, Athenienses? Minime vero nos quidem, dicturi sitis; sed cum Philippo bellum gerimus. Nonne vero creatis e vestris civibus decem centuriones, et duces, et tribunos, et magistros equitum duos? Isti vero quid agunt? Uno illo excepto, quem ad bellum miseritis, reliqui pompas vobis ducunt cum sacrificulis: ut

enim ii, qui statuas ex argilla fingunt, ad forum creatis centuriones et tribunos, non ad bellum. An non oportuit, Athenienses, centuriones cives, magistros equitum cives, prætores domesticos esse, ut revera essent copiæ civitatis; at in Lemnum *scilicet* oportet magistrum equitum qui e vobis est navigare, eorum autem qui pro reipublicæ possessionibus præliantur, Menelaum esse magistrum equitum? Neque hæc hominis reprehendendi causa dico, sed a vobis eum creatum esse oportebat, quisquis tandem sit.

10. Fortassis autem hæc recte dici putatis; de pecunia vero, quanta erit, et unde *comparanda*, maxime audire cupitis: et illud utique expediam. Quod ad pecuniam igitur attinet, requiruntur ad alendum hunc exercitum, ad cibaria duntaxat militibus comparanda, nonaginta talenta, et paulo amplius; navibus decem celeribus quadraginta talenta, vicenæ minæ in navem singulis mensibus; militum duobus millibus totidem alia, ut duas quisque miles drachmas in mensem pro cibariis accipiat: equitibus ducentis numero, si tricenas drachmas in mensem accipiant singuli, duodecim talenta. Si quis vero putat, commeatum parvo esse subsidio iis qui militant, non recte sentit: ego enim compertum habeo, si hoc factum fuerit, ipsum exercitum e bello, sibi reliqua comparaturum, sine ulla vel Græcorum vel sociorum injuria, ut integrum stipendium habeat. Ego ultro navigans una, quidvis pati paratus *sum*, nisi hæc ita erunt. Unde igitur pecunia, quam requiro a vobis comparari? hoc jam dicam.

PECUNIARIA RATIO.

11. Quæ nos, Athenienses, excogitare potuimus, hæc sunt. Postquam autem sententias comprobaveritis, ea quæ libuerit vobis decernite, ut non tantum decretis et literis belligeretis cum Philippo, sed etiam factis. Multo autem melius, ut mihi videtur, de bello et tota instructione deliberabitis, si situm, Athenienses, regionis, cui bellum infertis, considerabitis; et cogitabitis, ventis et anni temporibus anticipatis, pleraque perficere Philippum; et exspectatis Etesiis aut hyeme, bellum aggredi, cum nos illuc pervenire non possumus. His itaque consideratis, oportet vos, non repentinis subsidiis bellare—præveniemur enim ubique—sed instructione perpetua atque exercitu. Licebit autem vobis Lemni, et Thasi, et Sciathi, et in illius loci insulis hybernare cum exercitu; in quibus et portus, et frumentum, et omnia quæ requirit exercitus, parata sunt: anni autem tempus, cum et appellere ad terram facile *sit*, et a ventis juxta ipsam regionem, et emporiorum fauces, *versantibus* nihil sit periculi, *intellectu* facile erit.

12. Quomodo igitur, et quando utendum sit exercitu, *id* dux a

vobis designatus pro temporis ratione constituet: quæ autem a vobis præstari debeant, hæc sunt quæ ego scripsi. Quod si has, Athenienses, pecunias comparabitis, primum iis quas dico, deinde cæteris expeditis, milite, triremibus, equite, si integras denique copias lege obstringetis, ut bello continenter incumbant, pecuniarum ipsi vos quæstores ac præbitores constituti, rerum autem gestarum ab imperatore rationem repetentes, desinetis aliquando iisdem de rebus perpetuo deliberare nihilque proficere; accedit illud etiam, Athenienses, maximum ex emolumentis suis homini auferetis. Quid istud? Vestrorum sociorum opibus vos oppugnat, captis direptisque navigantibus. Quid ultra? Vos illud eritis consecuti, ut vobis noceri non possit; non ea fient, quæ superiori tempore, cum in Lemnum et Imbrum facta impressione vestros cives captivos abduxit, et ad Geræstum captis *vestris* navibus immensam pecuniæ vim coegit, postremo in Marathonem exscendit et sacra triremi e nostra ditione abrepta abiit; vos autem neque hæc prohibere potuistis, nec temporibus quæ constitueritis opitulari.

13. Verum cur tandem putatis, Athenienses, Panathenæorum ferias et Bacchanalium semper convenienti tempore fieri, sive peritis harum utrarumque curatio sorte obvenerit, sive imperitis; in quas tantos sumptus facitis, quantos nec in unam classis emissionem, et tantam turbam adhibetis et [tantum] apparatum, quantum haud scio an ulla res omnino in se habeat: classes autem omnes vestras occasionibus demum amissis venire, illa Methonem, illa Pagasas, illa Potidæam *missa*? Quod illa omnia lege sancita et ordinata sunt, et quisque vestrum multo ante novit, quis ædilis aut gymnasiarchus suæ tribus, quando et a quo et quid accipiendum quidque faciendum sit, nihil non exquisitum, nihil non definitum, nihil denique neglectum est; in rebus autem bellicis et belli apparatione, inordinata, incomposita, indefinita, omnia. Quapropter simulatque audivimus aliquid, et triremium præfectos constituimus, et inter eos permutationes opum instituimus, et de parandæ pecuniæ ratione deliberamus: postea decernitur, ut inquilini conscendant, et libertini qui suam ipsi rem familiarem administrant; deinde rursus, ut eorum loco cives navigent. Interea dum hæc cunctantes geritis, perierunt jam ea, ad quæ *conservanda* navigamus: nam rei gerendæ tempus in apparando consumimus, rerum autem occasiones non exspectant nostram tarditatem et socordiam; quas vero interjecto tempore copias nos habere putamus, eæ, cum ad ipsam rem ventum est, nihil posse gerere deprehenduntur. Ille autem eo venit insolentiæ, ut scribat Eubœensibus hujusmodi jam literas.

LITERÆ.

14. Hæc Athenienses, quæ lecta sunt, vera pleraque sunt, secus quam esse debebat; non autem fortasse jucunda sunt auditu. Verum si omnia, quæ oratione quis prætergreditur, ne molestiam afferant, re etiam vera prætergrediuntur, ad voluptatem audientium conciones instituendæ sunt: sin orationis jucunditas, alieno tempore usurpata, reipsa damnum fit, turpe est, Athenienses, semetipsos decipere; et ea omnia quæ molesta sunt, differendo, negligere omnes rei gerendæ occasiones; ac ne illud quidem posse intelligere, eorum esse qui recte bellum administrant, non sequi res, sed rebus antecedere; et quemadmodum exercitui censent aliquem ducem præcedere oportere, ita et negotiis consultos homines, ut quæ ipsis visa fuerint, gerantur, non ut eventum sequi necesse habeant. Vos autem, Athenienses, cum copias habeatis omnium maximas, triremes, legiones, equites, pecuniæ reditus, harum quidem rerum in hunc usque diem nulla unquam opportune estis usi, et neminem non sequimini. Et ut barbari pugiles dimicare solent, ita vos bellum geritis cum Philippo. Ex iis enim, is qui ictus est, ictui semper attendit; quod si eum alibi verberes, illo manus transfert: ictum autem depellere, aut contra intueri, neque scit, neque vult. Ita et vos, si esse in Chersoneso Philippum auditis, illuc mittenda esse auxilia decernitis; si in Pylis, illuc; si alibi uspiam, assectamini sursum deorsum. Et eum, ut ducem milites, sequimini; neque ullum utile de belli gerendi ratione consilium initis ipsi, neque prius quicquam prospicitis, quam aut factum esse aliquid, aut fieri audiatis. Ista vero fieri olim fortasse potuerunt, nunc in ipsum discrimen rerum ventum est, quare non jam idem licet.

15. Videtur autem mihi, Athenienses, deorum aliquis, quem *nostræ* urbis gratia, eorum quæ fiunt, pudet, illum rerum gerendarum ardorem injecisse Philippo. Qui si quæ subegit et intercepit, ea tenere et quiescere vellet, neque quicquam præterea moliretur, vestrum quidam ea non ægre laturi mihi viderentur, quæ reipublicæ dedecus et ignaviæ crimen et summa omnia probra attulissent: nunc dum semper aggreditur aliquid et plus appetit, fortasse vos evocabit, nisi de vobis omnino desperastis. Ego vero miror, si nemo vestrum neque cogitat neque indignatur, quando videt, Athenienses, bellum cœpisse initium de ulciscendo Philippo, finem autem in eo jam versari, ne cladibus afficiamur a Philippo. Verum eum non quieturum, perspicuum est, nisi ab aliquo coerceatur. Id igitur nos exspectabimus, et triremes vacuas et spem a nescio quo factam si miseritis, omnia præclare se habere putabitis? Non conscendemus *naves?* non exibimus ipsi parte saltem aliqua domesticorum militum

nunc, siquidem id prius factum non est? non ditionem ejus classe invademus? At quo appellemus? roget aliquis. Aperiet qua vitiosæ sint res Philippi bellum ipsum, Athenienses, modo aggrediamur: verum si domi sedebimus, conviciantes audituri et criminantes inter se oratores, non fieri ulla ratione unquam potest, ut quicquam rite conficiamus. Ubicunque enim, opinor, pars aliqua civitatis ablegetur tametsi tota non adsit, ibi et deorum et fortunæ benevolentia nobiscum militat: cum autem imperatorem et decretum inane et factas e suggestu spes mittitis, nihil a vobis feliciter geritur, sed *ut* hostes derident istiusmodi expeditiones, *ita* socii metu emoriuntur. Non enim potest, non potest fieri, ut unus vir unquam vobis ea conficiat omnia, quæ vultis: polliceri quidem, et affirmare, et accusare hunc et illum licet. Sed hisce *rationibus* negotia perierunt: nam cum ducat quidem imperator miseros stipendio fraudatos peregrinos; qui vero de rebus illic ab eo gestis falsa vobis renuntient, nullo negotio hic reperiantur; vos autem ex auditu, quicquid in mentem vobis venerit, decernatis; quid, quæso vos, exspectandum est? Quonam igitur modo exitum hæc invenient? Cum vos, Athenienses, eosdem vosmet ostenderitis et milites, et testes actorum ducis, et ubi domum reversi fueritis, judices rationum referendarum, ita ut non tantum quæ vestra sunt audiatis, verum etiam præsentes intueamini: nunc eo res devenit turpitudinis, ut quisque ducum vestrorum bis terque capitis apud vos subeat judicium; cum hostibus autem eorum nemo vel semel de vita dimicare sustineat, utque plagiariorum et furum interitum honestæ morti præferant. Malefici enim est, judicum sententia mori; imperatoris, cum hostibus præliantem.

16. Vestrum autem alii circumeuntes, cum Lacedæmoniis agere dicunt Philippum de Thebanorum eversione et liberas civitates divellere: alii, eum misisse legatos ad regem *Persarum;* alii, oppida munire in Illyriis; alii, suas quisque commenti fabulas, obambulamus. Ego vero equidem existimo, Athenienses, ebrium esse eum rerum gestarum magnitudine et ejusmodi somnia multa suo cum animo agitare, cum quia videt neminem esse qui impediat, tum successibus elatum; non tamen eum sic agere instituisse, ut qui apud nos sunt stolidissimi, norint quid ille sit facturus: stolidissimi enim sunt isti rumigeruli. At si, his omissis, illud spectemus, hominem istum esse nobis inimicum, et nostras nobis opes eripere, et longo jam tempore insolenter se gessisse, et quæcunque speravimus aliquem pro nobis esse acturum, ea, ut constat, contra nos esse omnia, et cætera in nobismet ipsis esse posita, et, si nunc illic belligerare noluerimus cum eo, idem fortasse nobis hic facere necesse fore,—hæc si statuerimus, et recte sentiemus et inanes fabulas missas faciemus. Neque enim quæ sint futura, quærendum est, sed adversa futura,

nisi rebus gerendis intenti fueritis et fungi officio volueritis, pro comperto habendum.

17. Ego igitur, nec unquam alias ad gratiam loqui institui, nisi idem et profuturum vobis persuasum haberem, et nunc quæ sentio, simpliciter omnia, sine ulla tergiversatione, libereque sum elocutus: velim autem, sicuti exploratum habeo, e re vestra esse, ut ea quæ optima sunt audiatis, ita scire me etiam, fidelissimo suasori idem profuturum: multo enim libentius dixissem. Nunc quanquam obscurum est, quidnam hinc consecuturus sim, tamen quia persuasum habeo hæc factu vobis fore utilia, dicere institui. Vincat autem id, quod vobis omnibus profuturum est.

AUGERI

ANALYSIS

OLYNTHIACÆ PRIMÆ (SECUNDÆ).

Propositum hujus orationis et duarum sequentium.

OLYNTHUS potentissima urbs Thraciæ fuit; eam Græci tenuerunt oriundi Chalcide, quod est Euboææ oppidum, Atheniensium colonia. Olynthii multa bella gesserunt cum ipsis Atheniensibus, cum Lacedæmoniis, denique cum Amynta Philippi patre. Philippum ipsum in regni primordiis bello aggredi tentaverant; verum hic, nondum confirmatis viribus, usus dissimulatione, nihil non egit ut Olynthios placaret, factaque cum ipsis societate, ipsos donavit Potidæa quam Atheniensibus eripuerat. At ubi invaluit, eosdem aggressus hostiliter, primum cœpit ipsorum regionem invadere, deinde ad id se comparavit ut ipsam urbem oppugnaret. Cujus consilium statim atque animadverterunt Olynthii, miserunt Athenas, quam celerrimum auxilium ab Atheniensibus petentes. Demosthenes hac oratione et duabus sequentibus suos vivide hortatur ut Olynthiis quamprimum et acerrime suppetias eant.

Breve exordium.

Hoc est insigne deorum beneficium, quod regno Philippi finitima civitas inimicitias cum illo gerat immortales; hæc est optima occasio a diis oblata, qua non uti Atheniensibus turpissimum fuerit.

Confirmatio.

1°. Dicit orator quas ob causas Philippi potentiam non sit enarraturus, sed ad alia transiturus quæ sint civibus suis utilia auditu et illi probrosa; nempe ut perjurus ille et perfidus ex factis demonstretur.

2°. Exponitur perfida et dolosa Philippi agendi ratio erga Athenienses, erga Olynthios, erga Thessalos; unde patet, mendaciis per quæ ad summa pervenit retectis, eum jam ad ima descensurum.

3°. At, inquiet aliquis, ille per vim ea retinebit quæ per dolum eripuit. Demosthenes ostendit per sententias et comparationes, eam solam potentiam firmam esse et stabilem quæ benevolentia sociorum nitatur.

4°. Hortatur suos ut prompte et valide opem ferant Olynthiis; ut legatos mittant ad Thessalos, sed postquam eduxerint exercitum et omnia egerint quæ bellum postulat, quo non verba solum, at etiam res populis proponant. Inde, ait, palam fiet quam infirma sit domestica illius potentia.

5°. Ostendit per exempla Macedoniam per se infirmam, aliquid roboris habere quum aliis adjicitur, Philippumque ipsam bellis et expeditionibus effecisse infirmiorem, dum vulgus Macedonum bello detinet et exhaurit, belli ipse assiduus sectator; dum milites peregrinos et satellites, si qui sint peritiores rei militaris, per invidiam expellit; dum viros bonos et mo-

destos negligit, eos autem fovet qui intemperantissimi sint et nequissimi. Hæc paulo fusius effert Demosthenes.

6°. Hæc Philippi mala non nunc apparent, rebus ipsius prosperis obumbrata, sed mox retegentur si paulum impegerit; quod per luculentam comparationem ostendit orator.

7°. Atenim Philippus fortuna favente utitur; imo fortuna Atheniensium multo melior est, et plura sunt cur dii ipsis faveant quam Philippo. Sed Philippus nihil omittit, nihil negligit, dum Athenienses omnia segniter agunt et desidiose. Hæc segnities et desidia vivide depinguntur, ut ipsos pudeat, et rebus suis tandem diligentius attendant.

8°. Ergo debent pecuniam conferre, ipsi militare, præsertimque ducibus suis omnes tollere excusationes. Inde ostenditur quomodo bellarent copiarum duces, quomodo reversi Athenas se defenderent, quomodo interim pessum irent res publicæ.

9°. Concluditur postulando ut omnes ad bellum pro sua parte conferant, sive consiliis, sive armis, sive pecuniis; ut detur omnibus dicendi potestas, et ex auditis optima eligantur.

ARGUMENTUM
OLYNTHIACÆ PRIMÆ (SECUNDÆ)
EX
TOURELLIO.

INTER primam Philippicam primamque Olynthiacam orationem, quatuor annorum intervallum intercesserat. Id quidem ex Diodoro Siculo atque Dionysio Halicarnassensi, quibus semper usus sum in re Chronologica auctoribus, plane colligendum est. Hic nempe docet, quo quamque orationem Archonte dixerit Demosthenes; ille quo anno singuli Archontes magistratum habuerint. Itaque eorum auctoritate fretus, tres Olynthiacas orationes duodecimo regni Philippi anno, sive quarto Olympiadis centesimæ septimæ, Archonte autem Callimacho, habitas fuisse statuo. Dionysius Halicarnassensis parum se fecisse ratus, quod illarum epocham tradiderit, quo etiam dictæ sunt ordine definit: dicitque primæ initium esse ἐπὶ πολλῶν, *secundæ,* οὐχὶ ταὐτὰ παρίσταταί, *tertiæ vero,* ἀντὶ πολλῶν. *Nihil expressius, nihil clarius dici potest. Scholiastæ tamen atque interpretes ipsius testimonio omnino nihil tribuunt, omnesque quasi conjurant ad hunc ordinem turbandum, quem denuo restituere mihi visum est; quippe qui hac in re auctorum suffragia potius perpendenda esse, quam numeranda, duxerim. Iis, qui auctoritatibus modo laudatis noluerint obtemperare, rationibus, quas in Notis reddidimus, me satisfacturum spero. Quin ut ad rem veniamus. Olynthus Thraciæ urbs, a Græcis Chalcide, Eubœæ oppido, colonia vero Atheniensi, oriundis occupata, eo paulatim magnitudinis pervenit, ut in magna sæpe bella et cum Atheniensibus, et cum Lacedæmoniis, inciderit. Circumspectius ne quidem cum Philippo egerunt Olynthii, quum ille ingressus imperium, omnibus quibus posset modis, in eo se confirmare studeret: duos enim fratres ejus, quos ex*

noverca genitos, veluti participes regni, interficere gestiebat, profugos aperte receperunt. Interea Philippus, parum adhuc in regno confirmatus, iracundiæ dissimulandæ mature artem exercuit, et illatæ injuriæ memoriam minime retinere visus, societatem cum iis ultro petiit, imo potius mercatus est, non solum Anthemuntem iis cedendo, de qua cum regibus Macedoniæ diu illis contentio fuerat, verum data etiam Potidæa, quam conjunctis sibi eorum copiis, ideo ut iis eam traderet, ab Atheniensibus præripuerat. Cito periit beneficiorum quæ ab illo acceperant memoria; subitisque ejus potentiæ incrementis perterrefacti, tum magis adhuc quod infidum eum esse manifeste deprehenderent, id unice curabant Olynthii, ut opportuno tempore ejus se societate extricarent; quod ni facerent, ne sese aliquando in servitutem redigeret, verebantur. Itaque absentem nacti Philippum, missisque ad Athenienses legatis, privatam illico cum iis pacem confecere. Reversus Philippus eos perjurii incusat, quippe qui mutuam pactionem violassent, qua, cum in bello tum in pace, cum ipso conjunctim agere tenerentur: minas deinde factis hostilibus insecutus est, læsæque fidei ulciscendæ prætextu, Olynthios obsidione cingit. Ii, simul atque ingruentem procellam sentirent, ad Athenienses statim confugiebant, utque auxilia celeriter mitterent, orabant. Legati, prout mos erat, mandata sua in comitiis populo exponebant, quem solum penes erat, aut comprobare postulatum, aut repudiare. Rei momentum de qua erat deliberandum effecit, ut frequentissimus esset Oratorum concursus. Suggestum ordine conscendebant, proque ætatis ratione sententiam serius aut ocyus dicebant. Demosthenes, quum triginta tantum et quatuor annos natus esset, non nisi post senes illos, quibus ea res diu fuerat agitata, orationem habet. Itaque quasi de novo aliquo negotio haud verba facit, nec de quo sit deliberandum exponit; verum iis, tanquam qui de eo satis essent eruditi, tantum quid decernere oporteat, declarat; validisque consilium suum rationibus confirmat, in quibus non minus inest artis suæ subtilitatis atque elegantiæ, quam vehementis ipsius ingenii impetus. Orator igitur, quo melius finem propositum assequatur, alternis terrorem incutit, animosque addit Atheniensibus. Quod quidem tam industrie ac perite tractat, ut neque eos in desperationem impellat, nec nimiam iis excitet confidentiam, sed neutrobique ad extrema excurrens, cum timoris

Has orationes Olynthiacas eodem ordine collocamus, quo Dionysius Hal. in Epistola ad Ammæum. Eique ratio ipsa suffragatur: namque initio hujus Olynthiacæ, quam nos primam facimus, Orator Atheniensibus instat, de fœdere cito cum Olynthiis ineundo: in duabus autem reliquis id fœdus initum supponit, inque id solum incumbit, ut ostendat quam necesse sit, quæ ex eo tenebantur facere, ut faciant. TOUREL.

Plurimum certe deferendum est Dionysii, gravissimi et diligentissimi scriptoris, auctoritati; præsertim cum hunc se Olynthiacarum ordinem *ex illustrium virorum historiis* desumpsisse dicat. Sed neque aliud quodlibet sententiæ suæ testimonium affert, neque desunt satis multæ rationes, ex ipsis Orationibus petitæ, cur veterem potius ordinem sequendum esse cum Lucchesinio arbitremur. "Enim vero quæ tertia Dionysio, vulgo autem prima est, quamvis parum sententiis differat a secunda, attamen non levia præfert indicia, quibus natalis sui prærogativam ostendit. In ista enim Demosthenes non solum cives inflammat ad ferendum Olynthiis auxilium, sed monet, ut illuc legatos mittant, qui hujus spe confirmet animos metu fractos: quod consilium si Orator providus ac solertissimus in tertiam concionem distulisset, ejus profecto prudentia desideraretur. In secunda vero, quid sibi vult exordium illud calliditatis atque artis plenum, quo conatur ostendere, plures adhuc virium nervos esse reipublicæ, nisi commotos priori sermone cives fuisse ad opem ferendam, sed timere ne, cum minus potentia valeant, id fieri possit? Tertia denique hoc suo loco dimoveri nequit. Quippe parum isthic Orator commoratur in suadenda opitulandi necessitate, sed veluti id

tum fiduciæ causas solerti admodum temperamento intertexit. Propterea duas Philippi, easque valde diversas, imagines ob oculos ponit. Hac eum ambitiosum, arrogantem, omnibus occasionibus intentum, bello indefessum, intrepidum depingit; omnia non minus auro subruentem, quam expugnantem ferro, nullisque non obstaculis superiorem; regem denique felicissimum, cui fortuna tam profuse beneficia accumulat, ut inconstantiæ suæ pene oblita esse videatur. Altera eum imprudentem, temerarium describit, quippe qui non viribus suis, verum ambitione sola consilia sua metiatur, quique adeo suam ipse potentiam aliquando destructurus sit; turpissimum veteratorem, cujus magnitudo fundamentis maxime ruinosis nititur, perfidia scilicet, omnisque generis improbitate; tyrannum omnibus tam domi quam foris exsecratum; perjurum denique impiumque, diis, pariter atque hominibus, invisum, quemque omnino perdituri sint, modo eorum vindictam quisquam exsequi voluerit. Concludit Orator certam, eamque unicam, rationem istius Colossi evertendi in eo sitam esse, ut quæ male habent in præsenti rerum administratione corrigant, ut privatis dissensionibus compositis, reipublicæ saluti consulant, publicisque sumptibus omnes, juxta suas quisque facultates, ad communem hostem subvertendum uno animo conspirent.

jam fuerit constitutum, quempiam ita dicentem inducit, (p. 56. l. 14.) *Quem nostrum fugit, iis opem ferendam esse? nec ferre utique recusamus. At quo consilio id a nobis curari possit, explanare opus est,* &c. Quod idem animadvertit Ulpianus, vetus autor, de secunda: *Argumentum et capita hujus* (secundæ) *orationis gemina sunt primæ. In hoc solum differunt, quod in prima quæritur, an auxilium Olynthiis mittendum sit: in hac, jam constat mittendum esse.* Est, qui affirmet, in secunda multum disseri de sanciendo cum iisdem Olynthiis fœdere; in reliquis duabus de custodiendo, veluti jam confecto: proinde illam istis præponendam esse. At, qui hoc dicit, non satis animadvertit, in *prima* potius agi de hac societate constabilienda, ubi statim Athenienses admonentur, ne hanc feriendi fœderis opportunitatem negligant, quod fœdus jampridem summopere desideraverant: *si quidem nunc sponte accidit* (sunt orationis verba, p. 78. l. 11.) *quod maxime omnium rumore celebrabatur, Olynthios ad bellum cum Philippo gerendum impellendos esse.* Contra vero in secunda dicitur, (p. 33. l. 2.) *est quidem turpe—nos eo rumore percelli, ut deseramus non solum urbes et loca, quibus antea potiebamur, verum et occasiones bellorumque socios, quos nobis fortuna comparaverat.* Quis hic initam quoque cum Olynthiis societatem non videat?" His Cl. Lucchesinii argumentis duo liceat subnectere. I. Aut omnes Olynthiacas conciones habuit Demosthenes, antequam Olynthus ipsa obsidione cincta fuit, (quod veri absimillimum est, cum per aliquod tempus obsidionem eam durasse certum sit:) aut ea, quæ Dionysio tertia Olynthiaca est, reliquis antecessit. Namque in ista hortatur suos Orator, (§. 7.) ut auxilia mittant, quæ possint ΤΑΣ ΠΟΛΕΙΣ τοῖς Ὀλυνθίοις ΣΩΖΕΙΝ, *urbes Olyntho subjectas servare,* quas omnes in potestatem suam ante redegit Philippus, quam Olynthum obsedit. (Vide Leland. V. Phil. Vol. II. p. 9.) Quid, quod dicit in eadem oratione Noster, §. 3. Philippum libenter pacem compositurum cum Olynthiis? quæ res, postquam urbs ipsa circumvallari cœpit, ex omnium jam spe et animis exciderat; siquidem Philippus, *cum 40 stadiis ab urbe distaret,* manifesto edixerat Olynthiis, *aut iis cedendum esse Olyntho, aut sibimet Macedonia.* Phil. III. 3. II. In hac eadem quæ Dionysio tertia est, concione, pecuniæ theatralis administrationem leviter tantum perstringit Orator, pedemque statim retrahit: τί οὖν, ἄν τις εἴποι, σὺ γράφεις ταῦτ' εἶναι στρατιωτικά; μὰ Δί', οὐκ ἔγωγε. At in ea, quam secundo loco ponit, eidem rei multo et apertius et diutius instat; quod notat in illius orationis argumento Libanius. Jam utrum vero propius esse videtur, ingravescente periculo clarius elocutum fuisse Oratorem; an (quod dicant fortasse ii, qui in Dionysii partes abeunt) Demosthenem, cum audax illud quod in *priori* concione exposuerat consilium, vel ab accusatore aliquo petitum videret, vel populo displicuisse evidentibus indiciis colligeret, in *altera* demum submisisse se ac tergiversatum esse? Hujus etenim rei fides sola nititur conjectura; sanæque critices legibus repugnat, ut conjecturis locus sit, quæ arbitrio fiunt ad tuendam opinionem. STOCK.

LIBANII ARGUMENTUM IN OLYNTHIACAM PRIMAM (SECUNDAM).

Admiserant legationem Olynthiorum Athenienses, et auxilia eis decreverant: sed expeditionem differentes eos, ac Philippum tanquam difficilem expugnatu reformidantes, Demosthenes progressus confirmare studet; atque ostendit, quam infirmæ sint opes Macedonis: nam et sociis eum suspectum esse ait, et suis viribus parum valere, cum Macedones per se infirmi sint.

DEMOSTHENIS

OLYNTHIACA I (II).

1. Cum multis ex rebus, Athenienses, perspici mihi posse videtur deorum immortalium benevolentia declarata erga *hanc* rempublicam, tum vero maxime ex præsenti rerum statu: quod enim hostes Philippi exstiterint ii, qui et finitimam ei regionem tenent et potentia nonnulla præditi sunt, et quod omnium maximum est, de hoc bello ita sentiunt, ut omnem quæ cum illo fiat reconciliationem, primum infidam, deinde patriæ suæ eversionem esse putent, admirabile quoddam ac divinum prorsus beneficium esse videtur. Illud igitur jam providendum erit, Athenienses, ne ipsi de nobis pejus mereri, quam fortuna, videamur; nam turpe, imo potius omnium turpissimum fuerit, non modo urbes et loca, quæ aliquando tenuimus, palam abjicere, verum etiam a fortuna comparatos et socios et occasiones.

2. Ac Philippi quidem vires recensere, Athenienses, et ejusmodi oratione ad officium faciendum vos exhortari, non consultum esse existimo. Quamobrem? quia quicquid ea de re dixeris, id, ut ei aliquid afferre laudis, sic nobis res non præclare administratas exprobrare videtur. Quo enim is plura supra dignitatem suam gessit, eo admirabilior apud omnes habetur: vos, quanto deterius quam decuerat usi rebus estis, tanto majorem ignominiam suscepistis. Hæc igitur omittam. Etenim si quis vere consideret, Athenienses, hinc eum videat magnum esse factum, non a semetipso: proinde quas ille res acceptas iis referre debeat, qui ex ejus commodo rempublicam administrarunt, et quarum vos pœnas oporteat sumere, nunc non esse video narrandi locum. Quæ autem etiam præter hæc licet et vobis omnibus utilissimum sit audire, et magno, Athenienses, illi esse probro videantur, si qui recte æstimare velint, ea dicere conabor.

3. Eum igitur perjurum et perfidum vocare, sine demonstratione facinorum, convicium esse inane quivis jure dicat: quæ autem un-

quam gessit, ea recenseri ac coargui omnia, orationem non longam postulare, et mihi quidem duabus de causis utilia esse dictu videntur; tum ut illum, id quod res est, improbum esse constet, tum ut qui Philippi timore attoniti sunt, quasi is superari non possit, videant eum percurrisse omnia, quibus dudum homines ludificatus in hanc magnitudinem excrevit, et ad ipsum accedere finem res ejus. Equidem, Athenienses, valde ducerem et ipse formidabilem esse et admirabilem Philippum, si honestis eum crevisse rationibus viderem: nunc vero, cum rem diligenter considero, reperio *eum* nostram primo simplicitatem, quo tempore Olynthios quidam hinc repulerunt cupidos nobiscum communicandi, cum se Amphipolim nobis traditurum diceret et arcanum illud quod aliquando jactabatur subdole contexeret, ita pellexisse: Olynthiorum deinde amicitiam *sibi adjunxisse* expugnanda Potidæa, nostro oppido, et ereptam nobis prioribus sociis per injuriam, illis tradendo: Thessalos nunc postremo *sibi conciliasse* promittendo se eis Magnesiam traditurum, et recipiendo se Phocense bellum pro eis gesturum. Denique nemo est eorum qui ipso usi sunt, quem non deceperit: his enim artibus crevit, ut semper eorum a quibus ignoraretur imprudentiam circumveniret atque adscisceret. Ut igitur per hos alte ascendit, dum quisque aliquo se ab eo beneficio affectum iri putabat, sic per eosdem hosce etiam dejici rursus eum oportet, postquam compertum est eum ad suam utilitatem referre omnia.

4. In eo igitur loco res Philippi nunc sunt, Athenienses: aut prodeat aliquis, et mihi, ac potius vobis, ostendat vel hæc a me non vere dici, vel qui ante decepti sunt de reliquo ei fidem habituros, vel contra ipsorum dignitatem servitute oppressos Thessalos nunc non teneri desiderio recuperandæ libertatis. Quod si quis vestrum hæc quidem ita esse ducit, sed eum vi retenturum imperium opinatur, quod loca et portus et alia ejus generis præoccuparit, non recte opinatur. Cum enim benevolentia res componantur et omnibus belli sociis eadem expediant, *tum* et conferre operam et ferre ærumnas et perseverare volunt homines: si quis autem per avaritiam et improbitatem, ut ille, fit potens, prima quæque occasio et levis offensio omnia jam excussit et dissolvit. Non enim fieri, non fieri potest, Athenienses, ut per injurias et perjuria et mendacia stabilem quis potentiam comparet, sed talia quidem semel et ad breve tempus consistunt, et magnopere fortasse spe efflorescunt, tempore autem furtim subruuntur et ad primordia sua recidunt. Nam mea quidem sententia, ut ædium et navis et aliarum rerum ejus generis infimas partes firmissimas esse oportet, sic etiam actionum principia et fundamenta vera et justa esse convenit. Id vero non inest nunc in rebus a Philippo gestis.

5. Itaque censeo a vobis opem ferendam esse Olynthiis, ac quo pulcrius et celerius quis fieri jusserit, eo magis mihi probabitur: et ad Thessalos legationem mittendam, quæ alios hæc edoceat, alios exhortetur: nunc enim Pagasas reposcere et de Magnesia cum eo agere decreverunt. Illud tamen providete, Athenienses, ne verba duntaxat afferant legati nostri, sed ut opus aliquid ostendere possint, profectis nobis pro dignitate civitatis *ad bellum* et ipsa re suscepta, nam cum omnis oratio, si res absint, frivolum quiddam habeatur et inane, tum vero maxime ea quæ a nostra urbe proficiscitur: quanto enim promptius ea uti videmur, eo magis ei diffidunt omnes.

6. Ostendenda igitur est insignis conversio et magna mutatio, conferendo *tributa*, militando, omnia alacriter gerendo, si modo quisquam vobis fidem est habiturus. Quæ si voletis ut convenit et oportet absolvere, non solum, Athenienses, fœderatos infirmos et infidos apparebit esse Philippo, sed etiam domesticum ejus imperium et copias laborare deprehendetur. Omnino enim Macedonica potentia et imperium, additamenti quidem vice, non parvum quiddam est, cujusmodi vobis aliquando fuit, imperatore Timotheo, contra Olynthios: atque iterum contra Potidæam Olynthiis visum est esse aliquid utrumque conjunctum: nunc Thessalos laborantes ac dissentientes et conturbatos idem contra tyrannicam *Aleuadarum* familiam adjuvit. Quin ubicunque aliquis, opinor, vel parvas adjecerit vires, summæ rei prodest. Ipsum vero per se infirmum ac multis malis est refertum. Etenim iste his rebus omnibus, ob quas magnum eum putes, bellis et expeditionibus, ruinosius etiam id, quam suapte natura fuerat, sibimet effecit. Neque enim putetis, Athenienses, iisdem delectari rebus et Philippum et populum ejus, ille enim gloriam appetit, eamque rem sectatur, atque instituit gerendis rebus et periculis adeundis nullum casum recusare, et hanc opinionem, ut ea perfecisse dicatur quæ nullus alius Macedonum rex, vitæ securitati anteponit: ad hos vero illarum rerum gloria nihil attinet, quin assiduis illis sursum deorsum expeditionibus attriti molestia afficiuntur et perpetuis ærumnis vexantur, ut qui nec operibus incumbere nec facultatibus suis frui permittantur, nec partam quomodocunque prædam addicere possint, clausis propter bellum Macedonicis emporiis.

7. Quomodo igitur vulgus Macedonum erga Philippum sit affectum, ex his facile intelligitur: qui autem cum eo versantur peregrini milites et phalangitæ, opinionem illi quidem excitarunt, se admirandos esse ac strenuos bellatores, sed ut ego e quodam in Macedonia nato audivi, optimæ fidei viro, nihilo sunt aliis præstantiores. Nam si quis inter illos vir sit rei militaris et certaminum peritus, eos omnes inquit istum cupiditate gloriæ a se dimovere, cum omnia velit facinora videri sua esse—præter enim cætera et ambitionem hominis

esse immensam—: si quis autem modestus aut alioqui vir bonus, quotidianam vitæ intemperantiam et ebrietatem et saltationes obscœnas ferre nequeat, eum negligi et nullo esse numero. Reliquos autem quibus familiariter utatur latrones esse et adulatores et ejusmodi homines, qui inebriati tales saltare saltationes non recusent, quales ego nunc apud vos dicere vereor. Perspicuum autem est, hæc esse vera: etenim quos hinc omnes expellebant, ut multo præstigiatoribus nequiores, Calliam istum *ministrum* publicum et ejus generis homines, qui ridiculis de rebus mimos agunt obscœnasque cantilenas in sodales suos componunt, ridendi causa, hos amat et secum habet. Quæ, tametsi parva quis existimet, magna sunt tamen, Athenienses, indicia, si quis vere cogitet, illius ingenii et miseriæ. Verum hæc nunc ejus successibus obscurantur; quandoquidem res secundæ magnam vim habent ad occultanda et obumbranda talia probra: at si paulum impegerit, tum in omnem ejus vitam et fortunas inquiretur. Id quod ipse, mea quidem opinione, videtur, Athenienses, brevi ostensurus, si et dii annuent et vos voletis. Ut enim in corporibus nostris, dum valeas, nullum adeo sensum doloris afferunt singulæ partes labefactæ, sin in morbum incideris, omnia moventur, sive ruptum sit sive luxatum sive quid aliud vitiatum, sic et civitatum et tyrannorum, dum foris bella gerunt, obscura vulgo mala sunt, quando autem finitimum bellum conseritur, omnia elucescunt.

8. Si quis autem vestrum, Athenienses, eo difficilem esse oppugnatu Philippum existimet, quod fortunatum esse videat, utitur is quidem sobrii hominis cogitatione; nam multum in fortuna momenti est, ac ea potius sola in omnibus mortalium rebus dominatur: ego tamen, si optio mihi detur, nostræ urbis fortunam, modo vos ipsi vel paululum officio fungi velletis, illius fortunæ anteferrem; multo enim plures vobis causas ad divinam benevolentiam obtinendam inesse video, quam illi. Verum sedemus, ut opinor, otiosi: non potest autem, qui piger est, ne amicis quidem mandare ut aliquid sui causa faciant, nedum sane diis. Non igitur est mirandum, si ille, cum ipse militet et laboret, et omnibus rebus intersit, et nullam vel occasionem vel horam prætermittat, nos cunctantes et decreta facientes et *quid novi sit* sciscitantes superet. Ego quidem hoc non miror: contrarium potius admiratione dignum esset, si nihil agendo nos, quod bellum gerentibus convenit, eum qui ubique officio fungitur, vinceremus. Illud autem demiror, quod cum olim vos Lacedæmoniis, Athenienses, pro *communi* Græcorum jure restiteritis, et multa sæpe privata emolumenta quæ arripere licuit sitis aspernati, utque alii jus suum obtinerent, vestras opes impenderitis tributum conferendo et pericula pro aliis adieritis militando, nunc

contra dubitetis exire et segniter conferatis pro ipsis vestris possessionibus: et cum sæpe alios servaveritis, qua universos, qua singulos, vestris amissis opibus desideatis. Hæc miror: atque illud etiam, si vestrum nemo reputare possit, Athenienses, quanto jam tempore cum Philippo bellum geratis, quidque vobis facientibus omne id tempus præterierit. Nostis enim hoc scilicet, cessantibus vobismetipsis, alios quosdam rem gesturos sperantibus, aliis alios culpantibus, in judicium vocantibus, rursus sperantibus, eadem fere quæ nunc agentibus, universum tempus abiisse. Deinde adeone desipitis, Athenienses, ut quibus rationibus e secundis adversæ res factæ sunt civitatis, iis ipsis speretis eas ex adversis fore secundas? At neque rationi consentaneum neque naturæ hoc est; multo enim facilius adepta servantur omnia, quam comparantur: et nunc quidem possessionum veterum quod tueamur, nihil a bello est reliquum, sed de integro parandæ sunt: nostrum igitur ipsorum id jam officium est.

9. Quare suadeo, ut pecuniam conferatis, ipsi militetis alacriter, neminem culpetis priusquam rerum compotes sitis, ut tum ab ipsis rebus gestis facto judicio, et laude dignos honoribus, et maleficos pœnis afficiatis, causasque omnes *negligentiæ* præcidatis et vestrum ipsorum omissiones: neque enim fas est in aliorum facta acerbe inquirere, nisi a vobis imprimis suppetant omnia quæ oportet. Quid enim causæ putatis esse, Athenienses, cur fugiant quidem hoc bellum omnes quos mittitis imperatores, privatim autem exquirant bella, si quod res est etiam de ducibus est dicendum? quod hic præmia, de quibus bellum geritur, vestra sunt; Amphipolis si capta fuerit, vos eam e vestigio recipietis: pericula autem sunt imperatorum privata, merces nulla: illic, ut pericula minora, sic emolumenta ducum sunt et militum, Lampsacus, Sigeum, navigia quæ spoliarint. Id igitur quique sequuntur, quod e re sua est. Vos autem, cum in res intuemini parum prosperas, præfectos in judicium arcessitis: ubi vero facta dicendi potestate necessitates illas audieritis, reos dimittitis. Vobis igitur id est reliquum, ut inter vos litigetis et dissideatis, aliis aliud sentientibus, respublica vero male habeat. Olim enim, Athenienses, tributa conferebatis per classes, nunc rempublicam geritis per classes. Orator utrarumque dux est, et imperator illi subjectus, et trecenti, qui suffragentur: reliqui attributi estis, partim his, partim illis. His igitur nunc saltem relictis vobisque ad vosmetipsos redeuntibus, tum dicendi, tum consultandi, tum agendi *munus* commune faciendum est. Sin aliquibus, tanquam regnum possideant, imperandi vobis licentiam permiseritis, aliis instruendarum triremium, *tributi* conferendi, militandi necessitatem imponetis, aliis *id negotii dabitis* ut contra hos decreta duntaxat faciant aliaque re nulla operam navent, nihil quod usus postulat

unquam tempestive geretur: semper enim ea pars quæ affecta fuerit injuria cessabit, itaque demum vobis superest, ut eos relictis hostibus puniatis.

10. Quamobrem in summa jubeo, ut omnes, pro suis quisque facultatibus, conferatis: ut omnes exeatis per vices, donec omnes militaveritis: ut omnibus iis qui suggestum conscendunt dicendi potestatem detis, et ex auditis optima amplectamini, non ea quæ hic vel ille dixerit. Quæ si feceritis, non oratorem duntaxat in præsentia laudabitis, sed et postea vosmetipsos, rebus universis meliori loco, *quam quo nunc sunt*, constitutis.

AUGERI

ANALYSIS

OLYNTHIACÆ SECUNDÆ (TERTIÆ).

Propositum idem est ac præcedentis.

Exordium.

STATUIT orator multos errasse in deliberando, nec verum deprehendisse deliberationis argumentum; tempora ejusmodi esse quæ magnam sollicitudinem et prudentiam requirant; esse tamen difficilius quo pacto dicendum quam quid dicendum sit; se liberius verba facturum, et quam ob causam.

Confirmatio.

1°. In memoriam Atheniensibus revocat oblatam occasionem aliquam quam imprudenter neglexerunt, et ideo revocat ut eam quæ nunc offertur non negligant.

2°. Declarat quanti momenti sit Olynthiorum societas, et quam ardenter illam optaverint Athenienses: sed ipsos debere strenue et fortiter illis opitulari, quia ignava rerum cessatio, et probrosa in præsens, et in futurum detrimentosa foret.

3°. Contendit abolendas esse ante omnia leges quæ nocent, tum de theatrali pecunia, tum de bellica re, et tunc quærendum aliquem qui optima suadeat: contendit etiam decreta esse vana et supervacanea, nisi alacriter agendi studium accesserit.

4°. Suos hortatur vivide ut occasionem hanc tandem amplectantur ac Philippum naviter impugnent, omissa prava consuetudine eos accusandi qui suaserunt: ostendit quam sit iniquum eum persequi qui utilia suasit, non jucunda. Redit ad theatralem pecuniam, eamque rem concludit dicendo non committendum esse ut stipendii inopia civitas Atheniensis opprobrium in se admittat.

5°. Priscos illos oratores, qui caritatem reipublicæ suavitati orationis anteponebant, confert cum iis qui nunc existunt, cum istis plebis assentatoribus.

6°. Ab oratoribus reipublicæ ad ipsos Athenienses transit, ostenditque paulo fusius quantum majores Atheniensium et patres ipsis antecellerent, tum in rebus Græcanicis, tum in urbe ipsa privatim et publice. Maximæ hujus majorum et patrum ac posterorum discrepantiæ causas effert cum vehementi spiritu.

7°. Concludit totam orationem, audientibus suadendo et optando ut, omissis pravis moribus neglectisque miseris lucellis, tandem agant pro dignitate reipublicæ; ut quisque saltem pecuniam ideo tantum accipiat ut pro sua parte utilem se præstet civitati; denique ut ex eis quæ dicta erunt ea sequantur quæ omnibus sunt profutura.

ARGUMENTUM
OLYNTHIACÆ SECUNDÆ (TERTIÆ)
EX
TOURELLIO.

SUPERIORIS orationis is fuerat eventus, ut Demosthenis, valde licet adversante Demade, sententia vicerit. Itaque ad Olynthios defendendos, (quibus, quum tanta eos premeret necessitas, quæ ad universam item Græciam spectabat, a nemine alio auxilium fuit) triginta triremes, militumque duo millia, Charete duce, miserant Athenienses. Hæc vero subsidia neque Philippi progressum impedire, nec eum a consiliis initis poterant divertere. Itaque in Chalcidem profectus, plurima ibi loca occupat, Zeiram castellum expugnatum diruit, omnibusque per totam istam regionem magnum sui terrorem injicit. Olynthii igitur, quippe qui maxime peterentur, quibusque gravissimæ ab eo calamitates imminerent, Athenas iterum mittunt, qui nova illinc subsidia implorent. Demosthenes eorum postulato strenue patrocinatur, evincitque debere Athenienses cum gloriæ, tum utilitatis causa, ratum probatumque id habere. In eo maxime hærebat res, quod ad sumptus suppeditandos pertinebat: quare Orator vehementer invehit in perniciosum istum morem militaris pecuniæ in ludos publicos insumendæ. Ad textum recte intelligendum necesse est, ut res altius repetatur. Igitur sciendum est, eodem ardore Athenienses, quo Græcis naturale erat spectacula omnis generis appetere, ad theatrum confluxisse; nec raro ad plagas etiam et verbera devenisse, modo ut locum alterius occuparent, modo ut tuerentur suum. Magistratus, huic malo remedium adhibere quum studerent, ut venalia in posterum essent loca edixere, utque duos quisque obolos theatri architecto penderet, ad præstandam ei pecuniam quam in antecessum erogaverat: custodes etiam portæ ut ponerentur cavebant, ita ut plures non intrarent quam quos facile capere posset amphitheatrum. Qui primi venerint, iis quocunque vellent licitum est considere. Itaque sola ipsorum diligentia quo sederent ordine præfinivit; quique uno die repulsi fuerant, se postero die spectandi spe consolabantur. Quum vero, ex eo quod venalia essent loca, pauperiores cives oppressi viderentur, omnem iis querelæ aut invidiæ causam præripere studebant: atqui id cum ærarii damno factum est, quod cum commune esset omnium, ut eum cum pauperibus tum divitibus sumptum suppeditaret constitutum est. Insana hæc prodigentia aliis corruptelis viam patefecit, moremque introduxit variis publicos reditus prætextibus dissipandi. Exinde evenit, ut Athenienses, voluptatibus dediti, ad militiæ labores perferendos prorsus remollescerent; etiamque peregrinis militibus, ex quibus eorum exercitus conflatus erat, stipendia præbere parum curarent. Eubulus, princeps ejus factionis quæ Demostheni adversabatur, quo populi captaret benevolentiam, istam duorum obolorum de publico solutionem perpetuam esse voluit, legemque sanxit, quæ capitalem ei pœnam minitabatur, qui auctor esset ut illud a populo beneficium detraheretur. Demosthenes huic legi abrogandæ instat, quippe quæ gravamini sit optimis civibus, quos propter eam necesse est, aut fideli consilio dando sui capitis periculum adire, aut timida reticentia patriæ suæ periture turpiter deesse. Quod superest orationis, explicatione haud indiget.

LIBANII ARGUMENTUM IN OLYNTHIACAM SECUNDAM (TERTIAM.)

Athenienses Olynthiis auxilia miserant, quibus aliquid profecisse videbantur. Quod cum eis nunciaretur, et populus gaudio exsultabat, et oratores ad Philippum ulciscendum hortabantur. Demosthenes autem veritus ne fiducia pleni, ut qui vicissent omnia, et auxilia satis magna misissent Olynthiis, reliqua negligerent, ea de causa progressus, eorum arrogantiam retundit, et ad modestam cautionem animos traducit: quod non de Philippi ultione nunc eis deliberandum sit, sed de salute sociorum. Sciebat enim et Athenienses, et alios fortasse nonnullos, sua quidem retinendi curam suscipere velle, de ulciscendis autem adversariis minus laborare.

In hac oratione illud etiam consilium de theatrali pecunia attingit apertius, et leges postulat abrogari, quæ mulctam imponant iis, qui decernerent ut ea fieret militaris; quo suadere optima liceat. Monet eos denique, ut ad majorum æmulationem excitentur, et ipsi cives militent; graviterque objurgat et populum, eo tempore remollescentem atque effeminatum, et magistratus, ut qui non recte præsint reipublicæ.

DEMOSTHENIS

OLYNTHIACA III (II).

1. Non idem statuere possum, Athenienses, cum in res intueor et in orationes quas audio: nam orationes quidem de ulciscendo Philippo haberi, res autem eo progressas video, ut ne ipsi prius infortunium feramus sit providendum. Quamobrem nihil aliud nisi errare mihi videntur ii, qui ista dicunt, cum argumentum tractent prorsus ab hac vestra deliberatione alienum. Ego vero aliquando licuisse civitati et sua tenere tuto et Philippum ulcisci, præclare novi; mea enim ætate, non olim contigerunt hæc utraque: nunc autem sic arbitror, satis esse nobis, si hoc primum anteverterimus, ut socios conservemus. Horum enim salus si in tuto collocata fuerit, tum et qua ratione illum ulcisci possitis, dispicere licebit: antequam autem principium recte constituatur, supervacaneum esse duco de fine ullum facere sermonem.

2. Ac tempora quidem hæc, Athenienses, si unquam, [nunc] in primis magnam solicitudinem et prudentiam requirunt. Ego vero, non quid in hisce rebus suadendum sit, difficillimum esse duco, sed illud dubito, quo sit pacto, Athenienses, apud vos de eis dicendum. Persuasum enim habeo ex iis quæ coram audivi et intellexi, pleraque vobis effluxisse negotia, eo quod nolitis officio fungi, non quod nesciatis. Quare peto a vobis, ut me, si paulo liberius verba fecero, feratis, et id spectetis, an vera dicam, eaque de causa, ut reliqua fiant meliora; videtis enim ex eo quod quidam ad gratiam conciones habent, res nostras in omnem progressas esse calamitatem. Neces-

sarium autem existimo, pauca vobis ex iis quæ facta sunt in memoriam revocare.

3. Meministis, Athenienses, nuntiatum fuisse vobis Philippum in Thracia, tertio aut quarto abhinc anno, Heræum oppidum obsidere, tunc igitur mensis erat November, et multis verbis et tumultu facto apud vos, decrevistis ut quadraginta triremes deducerentur, utque qui infra annum ætatis essent quintum et quadragesimum, *eas* ipsi conscenderent, utque talenta sexaginta conferrentur. Post, eo anno elapso, Quintilis, Sextilis, September *erat*. Eo vix tandem mense, confectis mysteriis, Charidemum cum decem navibus vacuis ablegastis et quinque talentis argenti: ut enim nuntiatum fuit, Philippum ægrotare et esse mortuum—nam uterque rumor afferebatur—, nihil jam opus esse auxilio rati, omisistis, Athenienses, expeditionem. Erat autem ea ipsa occasio; nam si tunc illo auxilia misissemus, ut decreveramus, alacriter, non molestus nobis nunc esset Philippus, tum conservatus.

4. Quæ igitur tum facta sunt, ea infecta fieri non possunt: nunc autem alterius belli offertur occasio ea ista, propter quam et harum rerum mentionem feci, ne eadem vobis usu veniant. Quomodo igitur ea utemur, Athenienses? Nisi enim omni robore, quantum potestis, *Olynthiis* opem tuleritis, spectate, ut a vobis omnia ex Philippi commodo, quasi ejus duces essetis, administrata erunt. Ii erant Olynthii quorum aliquæ vires essent, et ita se res habebant: neque Philippus his, neque hi Philippo confidebant. Fecimus nos et illi pacem inter nos: erat id tanquam impedimentum quoddam Philippo et incommodum, urbem magnam velut in statione *positam* invigilare ipsius occasionibus, nobis reconciliatam. Concitandos in eum homines omnibus modis existimavimus: et quod omnes tum dictitabant, id nunc perfectum est quomodocunque. Quid ergo supersit, Athenienses, nisi ut opitulemini fortiter et strenue? Equidem non video: præter enim eam quam caperemus ignominiam, si e rebus aliquid per ignaviam prodimus, non parum etiam ea quæ secutura sunt metuenda esse video, dum quidem et Thebani ita erga nos animati sunt, ut sunt, et Phocenses pecunia destituuntur, et Philippum, ubi ea quæ nunc agit expedierit, nihil futurum sit quod impediat, quo minus ad hæc se negotia convertat. Verum si quis vestrum eo usque cessare in officio instituit, is prope se videre vult calamitates, cum liceret eas, aliis in locis ortas, procul audire, et quærere sibi adjutores, cum nunc ipsi liceret alios adjuvare: huc enim tandem rem perventuram, si hæc neglexerimus, fere omnes utique scimus.

5. At auxilium esse ferendum, dixerit aliquis, omnes statuimus, et feremus: quomodo autem *ferendum sit*, id dicito. Nolite ergo mirari, Athenienses, si quid exponam, quod plerisque novum videatur.

Nomothetas constituite. His autem Nomothetis nullam sancite legem—sunt enim vobis satis multæ—, sed eas quæ vos in præsentia lædunt abrogate, istas autem dico, *et* non dissimulanter *dico*, quæ sunt de theatrali pecunia, et de his qui merent nonnullas, quarum illæ militarem pecuniam iis qui domi manent ad spectacula distribuunt, hæ vero eos qui militiam detrectant indemnes constituunt, exinde etiam eos qui officio fungi volunt minus animatos reddunt. Postquam vero hæc sustuleritis et viam optima consulendi tutam præbueritis, tum qui ea scribat, quæ omnes e republica esse scitis, quæritote. Priusquam autem hæc acta sint, ne circumspiciatis, quisnam, dum vobis optime consulat, a vobis interire velit: neminem enim reperietis, præsertim, cum id unum ex eo futurum sit, ut et qui ea dixerit ac scripserit, per injuriam mulctetur, nec rebus quicquam consulatur, sed optima suadendi studium magis etiam in posterum quam nunc est reddatur periculosum. Ac postulandum est, Athenienses, ut eas leges abrogent isti ipsi, qui tulerunt: non enim æquum est gratia, quæ totam civitatem læsit, illos frui, qui tum tulerunt, odium autem, per quod cum omnibus nobis melius ageretur, ei qui nunc optima suaserit, esse fraudi. Priusquam autem hæc rite comparata fuerint, nequaquam, Athenienses, apud vos quenquam reputetis esse tantum, ut hisce legibus a se violatis pœnas non det, aut adeo vecordem, ut in evidens malum semetipsum conjiciat.

6. Quin nec illud vobis ignorandum est, Athenienses, decreta nullius esse momenti, nisi et hoc accesserit, ut ea quæ decernantur vos alacriter facere studeatis. Nam si eam vim decreta per se haberent, ut aut vos ad officium faciendum compellere, aut ea quæ continent perficere possent, neque vos multa decernendo, pauca, vel potius nihil effecissetis, neque Philippus tam diu se insolenter gessisset: neque enim per decreta quidem stetisset, quo minus olim pœnas dedisset. Sed hæc non ita se habent: agere enim, ut ordine posterius quam orationes habere aut suffragia ferre, ita vi prius est et potius. Hoc igitur adjungendum est, reliqua præsto sunt: nam qui prudenter dicere possint sunt apud vos, Athenienses, vosque omnium acutissimi estis ad ea quæ dicuntur percipienda, quin et *eadem* exsequi nunc poteritis, si recte facietis. Quod enim tempus quamve occasionem, Athenienses, meliorem hac quæritis? aut quando ea quæ fieri debent agetis, si nunc non agetis? Nonne omnia vobis homo loca præripuit, et si hac etiam regione potietur, *nonne* omnium turpissima passuri sumus? Nonne quibus, si bellum gererent, strenue nos opitulaturos spopondimus, hi nunc bello petuntur? Nonne hostis est? non nostra tenet? non barbarus? quid non denique? Sed, deum immortalem! si hæc omnia reliquerimus et ei tantum non ad ea *obtinenda* operam navaverimus, tum auctores harum rerum, qui sint, quæremus? Neque enim nos in causa esse fatebimur, satis

hoc ego scio. Nam neque in prœliorum discrimine eorum qui fugerunt quisque semetipsum incusat, sed ducem, commilitones, quosvis denique potius, victi sunt tamen propter singulorum simul militum fugam scilicet: manere quippe poterat is qui alios accusat, quod si hoc facerent singuli, vicissent. Ita nunc non suadet aliquis optima? surgat alius et sententiam dicat, non illum criminetur. Alius quispiam meliora dicit? ea facite, diis approbantibus. At ea jucunda non sunt? nulla hæc dicentis culpa est, nisi cum vota essent facienda non fecerit. Vota quidem facere, in unum omnia, quæ optarit aliquis, brevi colligentem, facile est, Athenienses: at *optimam sententiam* eligere, cum de negotiis consultatio instituitur, non æque promptum est, sed utilissima jucundissimis, si utraque *obtineri* nequeunt, sunt præferenda.

7. At si quis theatralem pecuniam nobis relinquere possit et alios sumptus ostendere militares, nonne is potior? dixerit aliquis. Assentior equidem, si quis sit *qui hoc fecerit*, Athenienses; sed miror, an cuiquam hoc homini aut evenerit aut eventurum sit, cum ea quæ habet in rès supervacaneas insumpserit, ut iis quæ non habet ad res necessarias abundet. Sed magnum, opinor, istiusmodi rationibus affert momentum propria cujusque voluntas, unde omnium est facillimum seipsum decipere: quod enim quisque vult, id etiam sibi fingit, rerum autem natura sæpenumero alia est.

8. Ista igitur ita considerate, Athenienses, ut et res patiuntur, tum et militare poteritis et stipendium habebitis. Non sane prudentium neque generosorum hominum est, omissis ob pecuniæ inopiam militaribus officiis hujusmodi dedecora facile perpeti, aut contra Corinthios quidem et Megarenses arreptis armis proficisci, Philippum autem Græciæ civitates pati in servitutem redigere propter inopiam commeatus quo exercitus sustentetur. Atque hæc non temere dicere institui, ut quorundam e nobis odium suscipiam; neque enim ita demens aut *ingenii* infelix ego sum, ut cum nulla spe *publici* fructus mihi odium quæram: sed boni civis esse duco reipublicæ salutem orationis gratiæ anteponere. Nam qui majorum nostrorum temporibus *publice* dicebant, eos audio, quemadmodum fortasse vos etiam *accepistis*, quosque etiam omnes qui *nunc* conciones habent laudare, parum vero imitari solent, hac ratione et hoc instituto in republica gerenda uti solitos, Aristidem illum, Niciam, eum qui idem mecum nomen habuit, *et* Periclem. Ex quo autem exorti sunt *novi* isti oratores qui vos, quid cupitis? quid scribam? qua vobis in re gratificari possim? interrogant, præsentis gratiæ *causa* reipublicæ negotia *quasi* propinata *pereunt* et talia eveniunt, itaque istorum res omnes præclare se habent, vestræ turpiter.

9. Atqui considerate, Athenienses, quæ capita rerum et a majoribus vestris et a vobis gestarum quivis commemorare possit. Bre-

vis autem erit et nota vobis oratio: non enim alienis vos utentes exemplis, sed domesticis, Athenienses, felices fieri licet. Illi igitur, quibus non adulabantur oratores, quos non ita suaviter tractabant ut vos isti nunc, quinque et quadraginta annos Græcis volentibus imperarunt, amplius decies mille talenta in arcem retulerunt, et regem hujusce Macedoniæ dicto audientem habuerunt, sicut æquum est parere Græcis barbarum, multa autem præclaraque tropæa terra marique parta erexerunt, cum ipsi militarent, et soli mortalium rerum gestarum gloriam invidia majorem reliquerunt. In rebus igitur Græcanicis tales fuerunt: domi vero, cum publice, tum privatim, spectate quales. Publice igitur ædificia et ornamenta talia et tanta instruxere nobis fanorum et quæ his continentur donariorum, ut a posteris superari nequeat illorum excellentia; privatim autem adeo modesti fuerunt tantaque cura institutum reipublicæ observarunt, ut si quis forte vestrum Aristidis et Miltiadis et illius ætatis illustrium hominum ædes novit quæ sint, vicini ædibus nihilo esse splendidiores videat: neque enim rei familiaris amplificandæ gratia rempublicam gerebant, sed quisque sibi rem communem augendam esse putabat. Ex eo autem quod res Græcorum fideliter, religionem deorum immortalium pie, commercia inter ipsos æquabiliter administrarent, non injuria magnam sibi felicitatem pepererunt. Tunc igitur ad hunc modum, dum illi quos dixi summæ reipublicæ præerant, se res habuerunt: nunc, dum boni isti præsunt, quis rerum vestrarum status est? an similis est aut prope attingit? Ac cætera quidem taceo, cum multa proferre possim: sed quanquam in tantam incidimus solitudinem quantam videtis omnes, cum et Lacedæmonii perierint, et Thebani occupati sint, et cæterorum nemo tantas vires habeat ut vobiscum de principatu contendere ausit, cumque nobis liceret et privata nostra sine periculo tenere et reliquorum controversias disceptare, tamen nostris agris spoliati sumus, et plusquam mille et quingenta talenta nullo cum fructu insumpsimus, et quos in bello socios paravimus, hos pacis tempore isti amiserunt *oratores*, et hostem contra nosmetipsos tantum instruximus. Alioqui progrediatur aliquis et mihi dicat, unde nisi per nosmetipsos ita sint auctæ opes Philippi? Sed heus tu, si vitiosa hæc sunt, at urbanarum rerum status est melior. Ecquid tandem dici queat? an pinnæ murorum quas dealbamus, viæ quas reficimus, et fontes et nugæ? Eos quæso intuemini quorum hæc acta sunt in republica, quorum alii e mendicis facti sunt divites, alii ex obscuris clari, nonnulli privatas ædes publicis ædificiis splendidiores exstruxerunt: et quanto res civitatis angustiores factæ sunt, tanto istorum ampliores. Quæ igitur causa est horum omnium, et cur tandem se omnia tum præclare habuerunt et nunc haud recte? Primum quod et populus, cum ipse militare auderet, dominus erat magistratuum omnesque reipubli-

cæ facultates in sua potestate habebat, et bene secum agi putabant cæteri omnes, si a populo aut honorem aut magistratum aut beneficium aliquod consecuti essent: nunc contra omnes reipublicæ facultates penes sunt magistratus, eorumque arbitrio geruntur omnia, vos populus, enervati ac pecunia et sociis spoliati, famuli et additamenti vicem obtinetis, contenti si theatrales pecunias vobis impertiant isti aut viscerationes forte miserint, et quod omnium abjectissimum *est*, propter ea quæ vestra sunt gratiam etiam habetis. Qui vero vos in hanc urbem *tanquam carcerem* inclusere, ad talia vos alliciunt et cicurant ut vos ad nutum paratos habeant. Fieri vero, mea quidem sententia, nequaquam potest, ut magnum aliquid generosumve sentiant ii qui parvis ac vilibus rebus occupantur: nam qualiacunque hominum studia fuerint, talibus eos et animis esse præditos necesse est. Hæc medius fidius haud mirabor, si mihi qui dixerim plus apud vos nocuerint, quam ipsis harum rerum auctoribus: neque enim semper apud vos omnibus de rebus libere loqui licet, idque ego vel nunc licuisse miror.

10. Quod si nunc saltem moribus istis relictis militare et ut vestra dignitas postulat rem gerere volueritis, atque harum domesticarum opum redundantia velut instrumento utemini ad externa bona *comparanda*, fortassis, Athenienses, fortassis perfectum aliquod et magnum bonum consequemini, talibus lucellis repudiatis, quæ cum cibis quos dant ægrotis medici conferri possunt. Etenim *ut* illi neque vires afferunt neque emori patiuntur, *sic* et ista, quæ vos nunc percipitis, neque tanta sunt ut satis magnam secum commoditatem trahant, neque vos iis despectis ad alia converti patiuntur, sed alimenta sunt vestrum omnium socordiæ. Tune ergo mercede militandum censes? inquiet aliquis. *Sane:* et e vestigio eandem esse ordinationem omnium, Athenienses, ut emolumenta publica quisque accipiens, quodcunque civitati opus fuerit, ad id sit paratus. Licet agere otium? Domi commoratus meliori uteris conditione, necessitatis expers turpe aliquod ob inopiam admittendi. Incidit hujusmodi quippiam, quale nunc? His ipsis emolumentis *conductus*, ut æquum est pro patria, militabis. Estne vestrum aliquis extra ætatem *militarem?* Quæ is nunc extra ordinem capit, nihil rempublicam adjuvans, ea in æquabili ordine accipiat, omnia inspiciens et administrans quæ sunt agenda.

11. Ad summam, neque detrahens quicquam neque adjiciens præter pauca, confusione sublata, rempublicam in ordinem redegi, eodem accipiendi, militandi, judicandi, et id agendi quod pro ætate quisque potest quodque tempus postulat, ordine instituto. Nusquam ego dixi, nihil agentibus ea esse distribuenda quæ fungentibus officio debentur, neque ipsos desidere omnique consilio desti-

tutos otium agere, quodque alicujus *vestri imperatoris* peregrini milites vicerint, audire: hæc enim nunc fiunt. Neque reprehendo eos qui reipublicæ inserviunt, sed pro vobis ipsi ea debetis agere propter quæ alios honoratis, neque cedere statione virtutis, Athenienses, quam vobis majores multis et gloriosis laboribus partam reliquerunt. Fere dixi quæ conducere putem: vos autem ea amplectamini, quæ et reipublicæ et vobis universis profutura sunt.

*** Athenienses Charidemo (qui, licet alienigena esset, quippe Oreo Eubœæ oppido oriundus, eorum tamen exercitui in Hellesponto præfuit) mandarunt Chalcidi, qui pagus Thraciæ est, nec longe ab Olyntho distat, suppetias ferre. Is itaque quater mille pedites, equitesque centum et quinquaginta illo deduxit; iisque cum Olynthiorum copiis conjunctis, Pallenen, Macedoniæ peninsulam versus Thraciam, Bottiamque, regionem Chalcidi confinem, quæque inter alias urbes Pellam quoque regni Macedoniæ caput continebat, populatus est. TOURELL.

AUGERI
ANALYSIS
OLYNTHIACÆ TERTIÆ (PRIMÆ).

Propositum idem est ac duarum præcedentium.

Breve exordium.

Demosthenes ab Atheniensibus petit ut ipsum et alios de negotio magni momenti locuturos attente audiant.

Confirmatio.

1°. Occasio præsens postulat ut decernantur jam auxilia, ut bellum apparetur quam celerrime, et mittantur legati qui hæc dicant et rebus intersint, quo nempe Philippo, viro callido et in rebus gerendis dexterrimo, obviam eatur.

2°. Quamvis Philippus multa habeat adjumenta ad res feliciter gerendas, multa etiam habet quæ ipsi noceant, prohibeantque ne cum ipso reconcilientur Olynthii, nimirum quod rex sit, et quod cum nonnullis qui suas ipsi urbes tradiderunt perfide egerit.

3°. Athenienses debent pecuniam eo libentius conferre et ipsi militare eo alacrius, quod sponte se offerat occasio quam ardenter optaverunt, nimirum Olynthii Philippo ita inimici facti ut amici jam fieri non possint.

4°. Audientes hortatur orator ne occasionem oblatam negligant. Nonnullas refert occasiones quæ præcesserunt, quibus neglectis Philippus validior factus fuit: quæ documento sunt ne hanc præsentem, præteritis moniti, velint omittere.

5°. Ipsos monet ut diis agant gratias ob accepta jam beneficia, et oblata nunc quæ ipsorum negligentiam compensent. Ab ipsis etiam atque etiam petit ut impressam ob res male administratas ignominiæ maculam eluant, ne si, destitutis Olynthiis, Olynthum everterit Philippus, nihil jam illum remoretur quominus eat quo velit.

6°. Vividis exponit coloribus quomodo ille rex magnus evaserit; unde periculum est ne tandem bellum ad Athenienses veniat, ipsisque, dum socordes erunt, et ille otio non poterit acquiescere, de suo ipsorum agro sit dimicandum.

7°. A vituperatione eorum quæ fiunt, transit ad sententiam libere et nulla sui habita ratione dandam de iis quæ fieri debent. Censet igitur mittendas esse copias quæ et Olynthios defendant et Philippi regnum devastent. Neutrum esse negligendum breviter demonstrat.

8°. De pecunia comparanda loquitur. Hic pauca prænotanda sunt. Athenienses decreverant in ærarium quotannis deferenda mille talenta, conflata præsertim ex pecuniis sociorum. Promulgata erat mortis pœna, si quis decerneret hanc pecuniam ad aliud insumendam quam ut hostes averterentur ab invadenda Attica. Sed mox Pericles aliique reipublicæ administri persuaserunt ut eadem hæc pecunia ad duos obolos plebi ali-

quoties dandos itemque ad ludorum sumptus impenderetur; eaque res pervenit ut in eum sanciretur pœna mortis, qui decreto hanc pecuniam ad priorem finem revocare tentaret. Periculosum igitur locum solerter tractat Demosthenes, civesque suos velit pecuniam vere militarem ad milites alendos insumere.

9°. Paulo fusius docet quid vitiorum nunc insit in Philippi rebus. Inde Atheniensibus suadet ut ullius incommoditatem ad suam ipsorum utilitatem convertant, et data rerum opportunitate utantur æque alacriter ac uteretur ipse Philippus si talis ipsi daretur opportunitas.

10°. Eo validius defendi debent Olynthii quod, si Olynthus restiterit, Athenienses res suas habebunt secure et regnum Philippi vastabunt; si vero capta fuerit et diruta, nihil prohibebit quominus ille Atticam invadat. Quid inde detrimenti ad Athenienses sit venturum declarat orator.

11°. Concludit, universis et singulis, tum divitibus, tum juvenibus, tum oratoribus, ad bellum pro sua virili parte acriter esse incumbendum.

Hæc oratio et duæ superiores dictæ sunt anno quarto olympiadis CVII, sub archonte Callimacho.

ARGUMENTUM

OLYNTHIACÆ TERTIÆ (PRIMÆ)

EX

TOURELLIO.

HÆC oratio, eodem quo duæ superiores titulo inscripta, in ejusdem etiam argumenti tractatione generaliter versatur. Olynthii, vehementer a Philippo pressi, quibusque ad illud usque tempus, conductitiis militibus, male ab Atheniensibus succursum fuerat, novas petebant copias, non ex mercenariis, sicuti antea, et peregrinis conflatas, verum ipsis Atheniensibus; qui sincero cum suæ gloriæ, tum communis causæ, studio animati sint. Ex hac occasione Demosthenes expendit, quanti iis momenti sit ut Olynthum incolumem servent, quippe quæ ultimum sit ipsarum Athenarum propugnaculum. Quoniam igitur vicini mali formido eorum aliquando industriam acuit, quibus ne maxima quidem pericula, modo sint longinqua, terrorem incutere possent; propterea Orator summa vocis contentione aquas clamat, tanquam ad restinguendum bellum, cujus jam per Atticam, atque circa ipsius caput scintillæ volitant. Deinde, quo certiorem adhuc expeditionis successum reddat, quam necesse sit ut militiæ munera per se obeant, ostendit: postremo ut indicet, qua certissime ratione in hujusce belli apparatum sumptus possint suppeditare, rursus iis de militari pecunia instat: ad eum vero modum, ex quo intelligatur, prioribus ipsius admonitionibus non eum, quem par erat, successum obtigisse. Athenienses, sub Charete duce, subsidio misêre septendecim triremes, cum bis mille peditibus, equitibus vero trecentis; iisque omnibus, sicuti Olynthii petierant, Atheniensibus.

LIBANII ARGUMENTUM IN OLYNTHIACAM TERTIAM (PRIMAM).

OLYNTHUS Thraciæ fuit urbs: eam Græci tenuerunt, oriundi Chalcide, quod est Eubœæ oppidum, Atheniensium colonia. Multa porro et præclara Olynthii bella gesserunt: Atheniensibus enim restiterunt olim, Græciæ principatum tenentibus, atque iterum Lacedæmoniis: et magnam tandem adepti potentiam, cognatis civitatibus præfuerunt: non parva enim in Thracia Chalcidicæ gentis multitudo fuit. Post, inita cum Philippo rege Macedoniæ societate, Olynthii cum eo primum Atheniensibus arma intulerunt: obque id Anthemunte oppido accepto, de quo inter Macedonas et ipsos contentio fuerat, itemque Potidæa, quam Philippus, expugnatam ereptamque Atheniensibus, Olynthiis tradiderat, tandem suspectum habere cœperunt regem, quod et magna ejus subitaque incrementa, et parum fidum esse ingenium viderent. Observato igitur tempore, quo is peregre abesset, missis legatis pacem cum Atheniensibus fecerunt, in quo ictum cum Philippo fœdus violarunt: pacti enim fuerant, se communiter bellum et gesturos cum Atheniensibus, et, si aliud visum esset, communiter composituros. Philippus autem, jampridem causam contra eos quæritans, tum vero hanc nactus, bellum eis, ut fœdifragis, et cum hostibus suis amicitiæ fœdere conjunctis, infert.

Quare hi legatos Athenas mittunt ad petendum auxilium. Iis Demosthenes patrocinatur, et opem ferre jubet Olynthiis, quod in eorum salute sit posita securitas Atheniensium. Nunquam enim Philippum, salvis Olynthiis, in Atticam venturum: Athenienses autem facultatem habituros esse navigandi in Macedoniam, atque in ea gerendi belli: sin urbs hæc a Philippo subacta fuerit, apertam esse viam regi ad invadendos Athenienses. Negat autem Philippum tam superatu esse difficilem, quam putetur: ut animos contra eum faciat Atheniensibus.

Disserit etiam de pecunia publica; suadetque, ut a spectaculis ad militiæ usum transferatur. Ac morem, quo Athenienses quondam sunt usi, minus notum, explicari necesse est. Cum olim non saxeum esset apud eos theatrum, sed ex ligneis tabulis coassatum, omnesque locum occupare properarent, et verberibus, et vulneribus, etiam interdum, alii alios afficiebant. Quod cum prohibere vellent magistratus Atheniensium, venalia fecerunt loca, ut nemo, nisi binis obolis numeratis, ad spectandum admitteretur. Ne vero pauperes eo sumptu premi viderentur, constitutum fuit, ut e publico binos illos obolos quisque acciperet. Quæ consuetudo, inde orta, eo usque processit, ut non ob loca duntaxat acciperent, sed prorsus omnem pecuniam publicam distribuerent. Unde etiam ad militiam segnes facti sunt: quam enim pecuniam olim propter expeditiones e publico in stipendium accipiebant, eam tum in spectaculis et festis domi partiebantur. Nolebant igitur jam egredi, et subire pericula: sed et legem sciverant de theatrali hac pecunia, quæ mortem minitaretur ei qui auctor esset, ut ea in veterem ordinem reponeretur, fieretque militaris. Quare Demosthenes caute hanc consilii partem attingit, seque ipse interrogans, Tune jubes, ut hæc militaris fiat? respondet, Minime vero equidem. Atque hæc de theatrali pecunia.

Disserit Orator etiam de urbanis copiis; ipsis civibus esse militandum, non (sicuti solebant) per milites peregrinos opem ferendam censens: eam enim causam esse asserit, cur res male geratur.

DEMOSTHENIS

OLYNTHIACA III (I).

1. Multis *illud*, Athenienses, divitiis vos esse prælaturos arbitror, si quid e republica futurum sit explicetur, in his de quibus nunc deliberatis rebus. Quod cum ita sit, æquum est ut ultro et alacriter eos qui consilium dare volunt audiatis: etenim non solum si quid utile meditatus quis venerit, id licet vobis cum audieritis amplecti, verum etiam vestræ fortunæ esse puto, ut multa quæ sunt opus subito nonnullis in mentem veniat effari, ita ut facile vobis sit ex omnibus utilia deligere.

2. Præsens igitur occasio, Athenienses, tantum non edita voce clamat, vobismetipsis esse curam rerum illarum suscipiendam, si modo vestræ ipsorum salutis rationem habeatis: nos vero nescio quomodo mihi esse videmur erga illas animati. Sunt autem quæ mihi quidem videantur *hæc*, et auxilia jam esse decernenda et quam celerrime esse comparanda, ut hinc opem feratis et non idem admittatis quod etiam prius, et legatos mittendos esse, qui hæc dicant et rebus intersint, quoniam est hoc maxime timendum, ne callidus cum sit homo iste et in rebus tractandis sagax, partim concedendo, ubi res ita tulerit, partim minitando—qua quidem in parte non immerito illi fides habebitur—, partim nos et absentiam nostram criminando, de summa rerum intervertat aliquid et *ad sese* arripiat.

3. Verum illud peropportune cadit, Athenienses, ut quod summo Philippi rebus præsidio est, idem sit etiam vobis utilissimum: nam quod is unus omnia et arcana et aperta moderatur, ac simul et dux est et dominus et quæstor, et ipse ubique adest exercitui, ad res bellicas celeriter et tempestive conficiendas multum quidem valet, pacificationi autem quam is lubens cum Olynthiis faceret adversatur. Certo enim sciunt Olynthii, se non jam de gloria nec de agrorum aliqua parte, verum ne evertatur patria sua atque in servitutem redigatur, bellum gerere, et norunt etiam quomodo cum Amphipolitis egerit qui urbem ei tradiderant et cum Pydnæis qui *urbe* receperant. Et omnino infidum quiddam, opinor, rebuspublicis regia est potestas, præsertim si finitimam regionem colant.

4. His igitur in animis vestris infixis, Athenienses, cæterisque quæ decent omnibus cogitatione comprehensis, dico vos et lubenter excitari oportere et bello, si unquam alias, nunc maxime incumbere, pecuniam alacriter conferentes et ipsos militantes et nulla in re deficientes. Nulla enim jam ratio vobis, nullus prætextus, quo minus officio fungi velitis, relinquitur. Nam quod omnes jactabatis,

Olynthios in Philippum esse concitandos, id ultro nunc accidit, eaque ratione qua maxime vobis expediat. Nam si vestro impulsu bellum suscepissent, socii fortasse parum firmi atque ad tempus in ea sententia fuissent: quoniam autem eum ob illata sibi crimina oderunt, firmas eos probabile est cum eo, propter ea quæ et metuunt et perpessi sunt, gerere inimicitias. Quare non negligenda est, Athenienses, talis oblata occasio, neque *committendum ut* idem vobis accidat quod sæpe jam prius accidit. Si enim, cum defensis nos Eubœensibus rediremus, aderantque Hierax et Stratocles Amphipolitæ, qui, suggestu hoc conscenso, solvere nos juberent urbemque suam in fidem recipere, idem a nobis studium curandis commodis nostris datum foret quod Eubœensium saluti, habuissetis tunc Amphipolim omniaque illa quæ deinde secuta sunt effugissetis negotia. Rursus, cum Pydnam, Potidæam, Methonem, Pagasas, cætera, ne singulis commemorandis immorer, obsideri nuntiaretur, si tum harum urbium uni alicui primum alacriter et ut decuerat opem tulissemus ipsi, faciliori nunc multoque humiliori uteremur Philippo. Nunc, dum præsentia semper amittimus, et futura sua sponte se recte habitura opinamur, auximus, Athenienses, Philippum nos et tantum effecimus, quantus nemo unquam rex fuit Macedoniæ. Nunc autem occasio venit ea ista, *quæ* ex Olynthiis *proficiscitur*, sponte sua, civitati, quæ ulla priorum illarum non est deterior.

5. Ac si quis, ut mihi quidem videtur, eorum quæ pro nobis dii fecerunt recte æstimaverit, is, tametsi multa non ita sint ut oportuit, magnam tamen ipsis gratiam haud immerito sit habiturus: nam quod multa bello amisimus, id negligentiæ nostræ acceptum referre jure quis possit, quod autem neque olim hoc factum, et ostensa jam nobis est quædam societas quæ hæc momento suo libraret, modo uti velimus, divinæ benevolentiæ beneficium equidem pronuntiarem. Sed perinde fit scilicet ut in parta pecunia. Quam si qui accepit, etiam tuetur, magnam habet fortunæ gratiam: si perdit imprudens, perdit simul beneficii memoriam. Sic etiam in rebus gerendis, qui occasionibus non recte usi sunt, ii tametsi boni quippiam divinitus obtigit, haud meminerunt: ex ultimo enim eventu, de iis quæ præcesserunt omnibus, fit plerumque judicium. Quapropter vobis ea quæ restant, Athenienses, magnæ curæ esse debent, ut his vitiis correctis rerum ita gestarum infamiam diluamus. Quod si hos quoque homines destituerimus, Athenienses, atque ille Olynthum everterit, dicat mihi aliquis quid *restet*, quod illum quo minus eat quo velit remoretur.

6. Nunquis vestrum cogitat, Athenienses, et spectat, quibus *tam* magnus evasit rationibus, infirmus cum esset initio, Philippus? Primum Amphipoli capta, deinde Pydna, rursus Potidæa, iterum Methone, postea Thessaliam invasit: demum cum Pheras, Pagasas,

Magnesiam, omnia, suo arbitratu composuisset, in Thraciam abiit: ibi regum aliis ejectis, aliis constitutis, in morbum incidit: ex eo recreatus non ad socordiam se deflexit, sed statim Olynthios est aggressus. Ejus autem in Illyrios et ad Pæonas et adversus Arymbam et quo non? prætereo expeditiones. Quid ergo, inquiet aliquis, ista nobis commemoras nunc? Utrumque ut cognoscatis, Athenienses, et sentiatis, tum projicere singulatim semper aliquid rerum quam non expediat, tum studium illud negotia facessendi, quo utitur et in quo vitam agit Philippus, præ quo fieri non potest, ut rebus gestis contentus in otio se contineat. Quod si ille in ea sententia erit, præsentibus semper majus aliquod conficiendum esse, vos autem, nullius rei curam esse gnaviter suscipiendam, considerate quis tandem harum rerum exitus sperandus sit. Quis vestrum, per deos, adeo simplex est, qui nesciat bellum illinc ad nos perventurum, si neglexerimus? Verum id si fiat, vereor, Athenienses, ne quemadmodum ii, qui temere pecuniam magno fœnore mutuo sumunt, atque illa paulisper locupletati, post etiam patrimoniis evértuntur, sic et nobis segnitiem nostram magno constitisse appareat, et dum ad voluptatem omnia referimus, in necessitatem tandem veniamus multa eaque gravia, quæ minime vellemus, faciendi, deque agris nostris periclitemur.

7. Ac reprehendere quidem dixerit forsan aliquis esse facile et cujusvis, quid autem his de rebus statuendum sit pronuntiare, id esse consiliarii. Ego vero non sum nescius, Athenienses, sæpenumero vos non iis qui sunt in culpa, sed his qui postremi sententiam dixerint, irasci, ubi quid ex sententia non evenerit: non tamen arbitror mihi de propria mea salute cogitanti esse dissimulandum, quod e re vestra futurum esse ducam. Censeo igitur duobus vos oportere modis rebus succurrere, tum urbes suas Olynthiis servando et milites qui id agant mittendo, tum regnum ejus vastando et triremibus et militibus aliis: quod si alterutrum neglexeritis, vereor ne irrita sit futura expeditio vestra. Sive enim agrum suum a vobis diripi vexarique passus ipse interim Olynthum subegerit, facile domum reversus sua defendet: sive præsidia vos duntaxat Olynthum miseritis, videns rem domi in tuto esse, assidebit et incumbet negotiis, superabit mora tandem obsessos. Auxilia igitur et magna et bipertita esse oportet. Ac de auxiliis hæc statuo,

8. Quod autem ad pecuniam comparandam attinet, est, Athenienses, pecunia vobis, est quanta aliorum mortalium nemini, militaris: eam vero vos, sic ut vultis, capitis. Quam si militantibus restitueritis, nulla alia pecuniæ comparandæ ratione opus erit: sin minus, opus erit, vel nulla potius satis erit ratio. Quid igitur, dicat aliquis, tune decretum scribis, ut ea sit militaris? Non ego per Jovem. Puto quidem exercitum conscribendum esse, et pecuniam esse debere mili-

tarem, et unam esse rationem eandem et accipiendi et faciendi quæ oporteat: vos autem ita temere, cum res nullas geratis, pecuniam accipitis ad festa celebranda. Reliquum igitur id est, scilicet, ut omnes *tributum* conferant, si multis opus erit, multum, sin paucis, parum. Opus autem *omnino* est pecuniis, nec sine his quicquam potest rite administrari. Indicant etiam alias alii comparandæ pecuniæ rationes, e quibus eam vos eligetis, quæ maxime conducere videbitur: et rerum curam, dum occasio adest, suscipite.

9. Illud etiam est operæ pretium cogitare et reputare, quo in loco nunc sint res Philippi. Neque enim istæ, ut videtur et dicat fortasse aliquis qui negligenter rem expendat, compte pulcherrimeque sese nunc habent: neque intulisset ille hoc bellum unquam, si gerendum fore censuisset, nam tum primo statim impetu se omnem rem confecturum sperabat, quam spem falsam habuit. Hoc igitur primum illum turbat, cum præter exspectationem evenerit, et magnam illi movet ægritudinem: deinde res etiam Thessalorum. Nam hæ quidem natura nimirum et semper omnibus erant mortalibus infidæ, quales autem fuerunt, tales eas nunc et ille cum primis experitur. Decreverunt enim *Thessali* Pagasas ab eo reposcere et Magnesiam muniri vetuerunt, præterea quosdam audivi ego qui dicerent non commissuros amplius, ut ille portoriis ipsorum et vectigalibus perfruatur: commune etenim Thessalorum inde oportere sustentari, non ea Philippum intercipere. Quod si hac privatus fuerit pecunia, in arctum admodum ei stipendia peregrini militis redigentur. Jam Pæonem et Illyrium, cæteros denique omnes, existimandum est sui juris et liberos quam servos esse malle: insueti enim sunt cuiquam parere, et homo iste importunus est, ut aiunt. Neque profecto id incredibile fortassis est: immerita enim prosperitas stultis occasionem præbet a consilio discedendi, quare sæpe videtur parta tueri bona esse difficilius, quam parare. Oportet igitur vos, Athenienses, importunum illi tempus vobis opportunum existimantes, strenue rebus subvenire, missis quo fuerit opus legatis et vosmet ipsos militare et alios omnes concitare, hoc *præsertim* reputantes, si talem contra nos Philippus teneret occasionem et bellum prope nostros fines oriretur, quam cupide putatis eum in nos invasurum? Et nonne pudeat vos, si nec ea quæ ipsi sustineretis, si posset ille *inferre*, data occasione facere audeatis?

10. Præterea ne hoc quidem vos fugiat, Athenienses, nunc optionem dari vobis, utrum vos illic oporteat bellum gerere, an apud vos illum? Si enim Olynthiorum opes manserint incolumes, vos illic pugnantes, cum illius regnum vastabitis, tum secure hac vestra terra fruemini: sin illa Philippus occuparit, quis eum porro huc ire prohibebit? Thebani? ne sit dictu nimium grave, una etiam irrumpent expedite. An Phocenses? qui ne sua quidem possunt tueri,

nisi vos opem feratis. An alius quispiam? At hercule nolet. Omnium certe absurdissimum fuerit, si, quæ nunc etiam cum stultitiæ reprehensione tamen eloquitur, ea data potestate non faceret. Quantum autem intersit, hic an illic bellum geratur, verbis nihil opus esse arbitror. Si enim oporteret vos ipsos triginta duntaxat dies foris esse, et quæ alendo sunt exercitui, ea e nostri agri proventibus petere, etsi nullus inquam hostis in eo versaretur, majus arbitror damnum accepturos fore eos vestrum qui agros colunt, quam ex universis *accepistis* belli superioris impensis. Quod si quæ hostiles copiæ venerint, quantum exinde damnum fore putetis! Accedet contumelia atque insuper ipsius rei dedecus, quod nulli cedit malorum, sapientium saltem judicio.

11. Quare omnia hæc ante oculos habentes universi opem ferre et bellum illuc amoliri debent, divites, ut pro multis quæ deum benignitate possident, pauca impendentes, reliquis secure fruantur, juvenes, ut in Philippi regno parta bellandi peritia formidabiles incolumis patriæ custodes fiant, oratores, ut in reddendis rationibus administrationem suam facile tueri possint, nam ut eæ res erunt quæ vobis evenient, ita et vos de actis eorum judicabitis. Quæ utinam bonæ sint uniuscujusque gratia.

*** Philippus anno insequenti Olynthum cepit. Eam omnia Atheniensium subsidia et conatus a domesticis ipsius hostibus tueri non poterant: duo enim ejus cives, Euthycrates et Lasthenes, eam prodiderunt. Ita Philippus, largitionibus via facta, miseram urbem ingreditur, diruitque; partem civium servituti addicit, partem venumdat; neque aliter quam crudeliori mortis genere proditores a cæteris distinguit. Olynthii, sicuti jam annotavimus, Philippi indignationem subierant, quod duos fratres ejus, qui ex altero conjugio * ei supererant, per misericordiam receperant. Eorum scilicet, quasi competitorum, pertæsus, quippe quos in partem regni Macedonici ipsa quodammodo natura vocare videbatur, se prorsus ab iis liberare voluit, sicuti antea tertium de medio sustulerat; atque ita demum feras animi sui suspiciones tranquillavit. Igitur Olynthum obsidet, expugnat, exscinditque; fratres olim destinato supplicio tradit; prædaque ingenti pariter et parricidii voto fruitur.

TOURELL.

* Amyntas Philippi pater ex Eurydice tres filios suscepit, Alexandrum, Perdiccam, et Philippum Alexandri Magni patrem; filiam etiam Euryonem: ex Cygnea autem Archelaum, Archideum, Menelaum. STOCK.

AUGERI

ANALYSIS

ORATIONIS DE PACE.

Propositum.

QUUM vana pollicitationum specie Philippus induxisset Athenienses ut secum pacem facerent, statim Thermopylas occupavit, ac Phocensibus injecit terrorem qui sibi semetipsos dediderunt. Tunc convocato Amphictyonum concilio, eo rem adduxit ut statueretur Phocensium urbes penitus esse diruendas, ac fore ut ipse in eorum loco postea sederet inter Amphictyonas. Misit Macedonum rex ad Græcorum quorumdam civitates qui concilio non affuerant, præsertimque Atheniensium, ut ipsi ratum haberent quod statutum fuerat. Demosthenes, quamvis pacem non probaret, hac oratione suadet suis ut petita concedant, ne infestis totius Græciæ armis oppugnentur. Quum autem alicubi orator Æschini exprobraverit, quod unus faverit Philippo petenti, putat Libanius scriptam fuisse orationem, at non dictam, ne a seipso dissentire videatur Demosthenes. Equidem Libanio non assentior: nam præterquam quod non apparet cur ille non dicendam scripsisset orationem, non idem est, imo valde diversum, alicui petenti favere, ac suadere ut non rejiciantur petita, causa temporis, ne inde majus incommodum exsurgat.

Exordium.

Exponit difficultatem nunc suis suadendi, tum ob rerum præsentem statum, tum ob habitum animorum. Dicit tamen ea suasurum se per quæ emendentur præsentia et amissa recuperentur.

Confirmatio.

1°. Tres refert occasiones in quibus ex rerum eventu patuit se optima civitati suasisse, allata prius causa cur ea præfari statuerit.

2°. Ostendit quam ob rationem sibi ad populum Atheniensem dicenti recta et utilia statim occurrant.

3°. Ponit tanquam principium, non rumpendam esse pacem, non quod præclara sit, sed quod satius fuerit eam non fieri quam factam dissolvi.

4°. Per ratiocinia et exempla fusius docet Atheniensibus esse præcavendum ne singulæ civitates, contra suam ipsorum utilitatem, privatis quidem inimicitiis et offensionibus, at communi prætextu, in bellum adversus ipsos rapiantur, ac proinde universorum Græcorum impetus ipsis sustinendi sint.

5°. Concludit respondendo iis qui negabant belli metu facienda esse ea quæ alii jusserint, et plura commemorando quæ Athenienses concesserint ob pacem vel obtinendam vel servandam.

Hæc oratio dicta est anno tertio olympiadis CVIII, sub Archia archonte.

ARGUMENTUM

ORATIONIS DE PACE

EX

TOURELLIO.

EOSDEM duces in hac oratione collocanda, quos et in cæteris, secutus sum. Habita est, secundum eos, Archonte Archia, anno regni Philippi quindecimo, Olympiadis centesimæ octavæ tertio. Confecto bello sacro, Philippus Amphictyonas convocavit, quibus bis in anno convenire mos fuit; vere nempe Delphis, et auctumno Thermopylis. Ibi in concilium suum Philippum posterosque ejus cooptarunt, in Phocensium locum suffectos, quos, ob templi Delphici violationem, jure suffragii privarant. Athenienses, quamvis et ipsi in Amphictyonum numero essent, attamen huic rei minime se immiscebant. Forsan de industria abfuerunt, ne præsentes comprobasse viderentur: vel, quod verisimilius est, Philippus, ad omne impedimentum præcavendum, eos solos ex Amphictyonibus, quos sibi favere noverat, tumultuose congregavit. Utcunque erat, rem solertia sua tandem effectam dedit, et in numerum Amphictyonum relatus est. Fieri tamen potuit, ut hac de re lites moveantur; utpote quæ nec palam nec rite facta fuerit. Ut igitur decretum istud auctoritate sua confirmarent, omnes qui ubique erant Amphictyonas legatis missis rogavit, et inter cæteros, Athenienses. Quam rem non esse e rep. ut abnuerent, gravibus jam Noster et firmis argumentis comprobat: sic enim et novum illum Amphictyonem, sociosque ejus omnes, in se concitent necesse est. Libanius, et eum secutus Photius, nunquam publice habuisse hanc orationem arbitrantur Demosthenem: quoniam in ea istud ipsum consilium probat, cujus postea Æschinem auctorem fuisse dixit, eumque ideo imprudentiæ et perfidiæ reum habuit. Verum præterquam quod non esse ausum orationem a se scriptam pronuntiare, abhorreat illud quidem longissime a moribus Oratoris nostri, (qui semper sententiam suam palam libereque profiteri solitus sit;) præterquam quod non minus haberet culpæ oratio scripta, et in omnium manibus versata, quam si pro rostris pronuntiata fuisset; notandum est Demosthenem non illud hic suadere, aut tueri, quod postmodum Æschini vitio vertit; sed monere tantum cives, ne dum pertinaciter obsistant decreto, prope omnium Amphictyonum suffragiis sancito, temere se in pericula maxima injiciant: sapientium quippe esse, temporibus aliquando cedere, ne graviora suscipiantur incommoda. Adde quod longe etiam aliud sit, ad aliquod agendum impellere, in qua causa est Æschines; et ut jam factum toleretur, hortari; quomodo fecit Demosthenes. Utcunque se res habeat, orationem quidem ipsam a Demosthene fuisse scriptam constat: et (quod nobis satis sit) digna est, quæ ab illo proficiscatur. Neque immorando in re tam parva, aut lectorem fatigandum, aut legendi cupiditatem minuendam, puto.

LIBANII ARGUMENTUM IN ORATIONEM DE PACE.

Cum bellum Amphipolitanum diu durasset, pacem tam Philippus quam Athenienses expetiverunt: Athenienses, quod fortuna in eo utebantur adversa: Philippus, quia præstare cupiebat ea, quæ tum Thessalis, tum Thebanis promiserat. Pollicitus autem fuerat Thebanis, se Orchomenum et Coroneam, Bœotiæ oppida, eis traditurum: utrisque, se Phocense bellum confecturum. Id quod ab eo fieri non poterat, dum hostes haberet Athenienses. Nam prius etiam in Phocidem impressionem facturus, quia Athenienses classe circumvecti, eas quæ Pylæ, a nonnullis etiam Thermopylæ, vocantur, occuparant, regionis aditu prohibitus fuerat. Nunc, pace facta cum Atheniensibus, obsistente nemine, intra Pylas progressus, gentem Phocensem funditus everterat, locumque Phocensium inter Amphictyonas, illorumque in concilio suffragia, a reliquis Græcis acceperat; et legatos etiam ad Athenienses miserat, postulans, ut et ipsi idem ratum haberent. Demosthenes igitur monet, esse concedendum: non quod rem ipsam probet, aut justum esse dicat, ut Macedo Græci concilii sit particeps; sed metuendum esse affirmat, ne totius Græciæ infestis armis oppugnentur: Atheniensibus enim alios aliis de causis esse infensos, qui communi consilio ipsos invasuri sint. Communem hanc (inquit) occasionem dabimus contra nos, quod soli hi sumus, qui decretis Amphictyonum intercedamus: proinde consultius est tueri pacem, præsertim Philippo intra Pylas progresso Atticæque invadendæ potestatem nacto, quam ob rem tantillam tantum adire periculum.

Hæc oratio instituta quidem fuisse, sed habita esse in publico mihi non videtur: cum Orator, in Æschinis accusatione, de hoc etiam eum inter cætera criminetur, quod auctor fuerit, ut Amphictyonica Philippo dignitas decerneretur; ea cum de re nemo alius referre auderet, ne Philocrates quidem, omnium impudentissimus. Quod si ipse hæc suasisset, haud utique Æschinem ob hæc eadem culparet. Satis igitur apparet, eum suspicionem veritum, ne Philippi studiosus, et largitionibus a rege corruptus, sententiam hanc dixisse videretur. Nam et in hac ipsa oratione talem quandam suspicionem amovere nititur, dum se ut patriæ amantem, et ab accipiendis muneribus abhorrentem, commendat.

DEMOSTHENIS

ORATIO DE PACE.

1. Video, Athenienses, præsentem rerum statum multis urgeri difficultatibus et turbis, non eo tantum quod multa per incuriam sunt amissa et bene de eis dicendo nihil proficitur, verum ob illud etiam quod de reliquis nulla ex parte omnes quid expediat consentiunt, sed hi sic, illi aliter opinantur: rem autem natura sua molestam ac difficilem, consilium dare, vos multo difficiliorem effecistis, Athenienses. Nam cum cæteri mortales ante rem *gestam* consi-

lium quærant, vos re jam perfecta id facere soletis. Ex quo per omne tempus quod ego meminerim accidit, ut is sane qui delicta vestra reprehenderet laudetur vereque dicere videatur, negotia vero eaque de quibus deliberatio instituitur vos effugiant. Quæ quanquam ita sunt, tamen arbitror et quia hoc persuasum habeo surrexi, me, si posito tumultu et partium studio audire velitis, sicut de republica tantisque negotiis deliberantes oportet, ea posse et dicere et suadere, per quæ et rerum status emendetur et amissa recuperentur.

2. Cum vero satis sciam, Athenienses, semper expedire plurimum apud vos, si quis modo audeat, ea quæ ante dixerit repetere ac de semetipso verba facere, ego tamen id adeo molestum et odiosum esse puto, ut quanquam necessarium video, tamen ab eo abhorream. Puto autem vos de his quæ nunc dicam rectius judicaturos, si pauca prius aliquando a me dicta in memoriam revocetis. Ego, Athenienses, primum, cum vobis turbato Eubœæ statu quidam suaderent, ut opem Plutarcho ferretis bellumque ignobile et sumptuosum susciperetis, primus et solus pro concione repugnavi, et tantum non discerptus sum ab iis qui parvi lucelli causa in multos et magnos vos errores vellent inducere. Deinde brevi tempore interjecto, simul ac vos et ignominiam reportastis et iis injuriis affecti estis, quibus nulli hominum unquam ab iis quibus opem tulerant, comperistis omnes et horum consiliariorum improbitatem et utilissima suasisse me. Post iterum, Athenienses, cum perspexissem histrionem Neoptolemum per speciem suæ artis quidvis impune agere, mala vero moliri maxima reipublicæ resque vestras administrare et dirigere in Philippi *commoda*, prodii idque vobis exposui, nullo privato vel odio vel calumniandi impulsus studio, quemadmodum facta quæ secuta sunt declararunt. Atque in his non jam Neoptolemi defensores—neque enim unus fuit—reprehendam, sed vos ipsos: nam si tragœdorum in Bacchi *theatro* spectatores fuissetis, non de salute reipublicæ sermo esset habitus, nequaquam vel eum tam æquis vel me tam infensis animis audissetis. Atqui hoc saltem vos opinor nunc universos sensisse, eum qui tum ad hostes profectus est, ut, quod dicebat, coactis quæ sibi illic erant debitæ pecuniis atque huc reportatis publica munera obiret; quique hac oratione plurimum est usus, iniquum esse accusari eos qui illinc opes suas in patriam inveherent, *eum inquam*, cum primum facta pace tuto id fieri licuit, quæ hic bona immobilia possedit, vendidisse, pecuniam propere ad illum profectum avexisse.

3. Itaque duo hæc, quæ prædixi ego, testantur habitas tum orationes fuisse veras et rectas, talia *cum essent*, qualia ego ea pronuntiaram: tertium, Athenienses, et hoc quod unum restat locutus, statim de

iis rebus quarum causa ad dicendum progressus sum verba faciam. Cum nos legati exacto de pace jurejurando rediissemus, et quidam pollicerentur fore ut Thespiæ et Plateæ instaurarentur, Philippum autem Phocenses, si in suam potestatem redigat, conservaturum, ac Thebanorum civitatem dissociaturum, Oropum vestrum futurum, et Eubœam pro Amphipoli vos recepturos, cum denique plures ejusmodi spes et fallacias *jactarent*, quibus vos inducti neque utilitatis neque æquitatis neque dignitatis vestræ habita ratione Phocenses deseruistis, *hæc inquam cum fierent*, apparebit me in horum nullo vel struxisse fraudem vel *aliquid* tacuisse, sed prædixisse vobis, idque haud dubie meministis, me talia neque scire neque exspectare, sed nugari eum censere quicumque talia profiteretur. Hæc igitur omnia, quæ me rectius quam alios prævidisse constat, neque, Athenienses, singulari meæ solertiæ adscribam neque arroganter prædicabo, aut ob aliud quicquam me intelligere et præsagire profitebor, quam propter hæc quæ vobis exponam duo, primum, Athenienses, ob fortunam, quam ego omni hominum sagacitate et sapientia potiorem video, deinde, quod gratis negotia judico et considero, neque ullum emolumentum iis quæ ego publice aut gero aut dico ostendere quisquam potest appensum. Recta igitur, si quod inest rebus bonum publicum, in oculos meos incurrit. Quod si vero in utramvis partem veluti in trutinam argentum superinjeceris, abit statim deorsum et deliberantem simul animum ad sese rapit, neque jam amplius aut recte aut sincere ulla de re deliberare potest ille qui istuc fecerit.

4. Unum igitur in primis tenendum esse dico, ut sive quis socios sive tributa sive aliud quippiam reipublicæ velit adsciscere, id salva ea quam agimus pace conficiat, non quod admirabilis illa sit aut e vestra dignitate; sed qualis qualis est, opportunius utique rebus vestris fuisset non confecisse quam confectam nunc a vobis dissolvi: multa enim projecimus, quæ cum essent integra, bellum illo tempore tutius a nobis atque facilius quam nunc conflari posset. Deinde prospiciendum, Athenienses, ne his, qui nunc conventum agunt ac se Amphictyonas dicunt, necessitatem simul causamque injiciamus belli communis contra nos *suscipiendi*. Ego enim, si inter nos et Philippum oriretur denuo bellum ob Amphipolim aut aliam aliquam privatam controversiam, quæ neque Thessalos neque Argivos neque Thebanos respiceret, non puto vobis horum quemquam bellum illaturum ac minime omnium—ne vero quispiam obturbet priusquam audierit Thebanos—non quod nobis cupiant, non quod nolint a Philippo gratiam aucupari, sed optime norunt, utcunque eos hebetioris esse ingenii quispiam dicat, si bello nobiscum implicentur, mala quidem omnia ad sese perventura, utilitates autem alium *otiose* desidentem intercepturum: nunquam igitur eo sese

præcipitabunt, nisi communis fuerit origo et causa belli. Nihil etiam nos, si cum Thebanis denuo propter Oropum aut privatum emolumentum aliquod belligeremus, cladis accepturos arbitror: puto enim eos nostrum alterutri auxilium quidem laturos, si quis in nostram ditionem invadat, cum neutro autem ad alterum oppugnandum arma consociaturos. Nam fœdera quidem ita comparata sunt, quemadmodum et animo reputaret aliquis, reique natura sic se habet: non eo usque quisquam vel nobis vel Thebanis bene cupit, ut salvi simus et aliis imperemus, sed incolumitatem omnes sui causa nobis optant, ut vero alterutri potiti victoria ipsis dominentur nemo.

5. Quid igitur existimo formidabile, et quid vobis esse dico providendum? Ne bellum hoc quod agitatur communem occasionem communemque omnibus criminandi ansam suppeditet. Nam si Argivi et Messenii et Megalopolitæ et reliquorum quidam Peloponnensium, qui cum his consentiunt, ob nostram illam ad Lacedæmonios de fœdere legationem et quia quorundam ab his actorum fautores visi sumus, hostili erga nos animo erunt, si Thebani nobis, ut aiunt, infensi, inimiciores etiam fient quod ab eis actos in exilium tuemur et nostras adversus eos inimicitias omnibus modis declaramus, si Thessali quod Phocensium exsules protegimus, si Philippus quod sibi Amphictyonum consessum denegamus, metuo ne omnes privatis quisque offensis irritati commune in nos inferant bellum, Amphictyonum decreta prætendentes, ac deinde perducantur singuli ut etiam contra suam utilitatem nos oppugnent, id quod etiam Phocensi bello usu venit. Nec enim hoc scilicet ignoratis, nunc Thebanos et Philippum et Thessalos, quamvis non eadem singuli potissimum urgerent, eadem tamen omnes perfecisse. Nam Thebani Philippum, ne penetraret atque angustiis potiretur, prohibere non potuerunt, nec obsistere quo minus is ipsorum laboris, postremus *quamvis* veniens, gloriam habeat—nunc enim Thebani, quod ad possessionem atque acquisitionem regionis attinet, rem sane præclare gesserunt, sin honorem et gloriam spectes, turpissime; nisi enim Philippus Pylas occupasset, nihil habituri fuisse viderentur—: neque vero hæc eis proposita fuerunt, sed quia Orchomeno et Coronea potiri cupiebant, neque tamen poterant, ideo hæc omnia tolerarunt. Philippum itaque, sunt qui dicere audeant, noluisse Thebanis Orchomenum et Coroneam tradere, sed coactum dedisse: ego vero hos valere jubeo, illud autem scio non magis ei hæc curæ fuisse quam ut aditum Thermopylarum occuparet bellique gloriam consequeretur, *ut nempe bellum hoc* videretur per seipsum debellatum et amputatum esse, utque suo arbitratu Pythia administraret; atque hæc fuere quorum ille desiderio potissimum æstuabat. At Thessali neutrum horum volebant, ut vel Thebanorum vel Philippi

opes augerentur—omnia enim istiusmodi sibi adversa esse ducebant—, sed geminum consectabantur emolumentum, ut nempe Pylæam et jura Delphica obtinerent; eorumque desiderio, ad eas res Philippo adjutores fuerunt. Sic ob privata compendia quosque reperietis multa facere perductos, quorum nihil in animo habuerunt. Quod, cum ita sit, cavendum nobis est.

6. Num imperata facere nos oportet harum rerum metu? tuque illud suades? Minime vero equidem, sed nos et nihil indignum nobis facturos neque bellum conflaturos, et prudentiæ sententiæque veræ laudem consecuturos, hæc *quæ docui* puto comprobatum iri. Illos autem, qui confidenter quidvis esse periculi subeundum censent nec belli clades ob oculos sibi ponunt, hæc velim considerare. Nos Oropum Thebanos tenere sinimus: quod si quis nos roget, ac vera fateri jubeat, quamobrem? ne bellum gerendum nobis sit, responderimus. Et Philippo nunc ex fœdere Amphipolim concessimus, et Cardianos a Chersonesiotis reliquis exemptos esse patimur, et Cariæ satrapam insulas occupare, Chion et Con et Rhodum, et Byzantios in mari navigia nostra intercipere, ob hoc nimirum quod pacis tranquillitatem plura afferre commoda putamus quam inimicitias et contentiones hisce de causis susceptas. Nonne igitur stultum ac plane miserum fuerit, cum in propriis et maxime necessariis rebus singulatim erga quoslibet nos tales præbuerimus, cum universis de umbra Delphica nunc belligerare?

AUGERI

ANALYSIS

PHILIPPICÆ SECUNDÆ.

Propositum.

Quum e multis jam victor evasisset Philippus et multa auctus esset potentia, animum convertit ad Peloponnesum. Argos et Messena, hujus regionis celeberrimæ civitates, a Sparta opprimendæ, confugerunt ad Philippum. Hic, facta pace cum Atheniensibus, qui speraverant ipsum a Thebanis discessurum, ab illis adeo non discessit, ut etiam cum iis victoriarum suarum fructus partiretur. Spartæ jampridem inimici Thebani a Philippo etiam atque etiam petebant ut secum et cum Argivis ac Messenis jungeretur, quo Lacedæmoniorum vires et animos debilitaret. Illorum postulatis quum lubentissime annuisset rex Macedoniæ, per Amphictyonas jussit ut Sparta Argivos et Messenios sui juris esse sineret, et quo decretum confirmaret Amphictyonicum, exercitum misit in Peloponnesum. Territi Lacedæmonii, ab Atheniensibus petiverunt ut ad se accederent sibique auxiliarentur publicæ utilitatis causa. E contra Philippus, Thebani, Argivi et Messenii, ab iisdem petebant ne faverent Lacedæmoniis regnum affectantibus in Peloponneso. Demosthenes, ceteris neglectis, et in id quod e re suæ civitatis erat unice intentus, Lacedæmoniorum postulata tueri non dubitat, contenditque vehementer Philippum reipublicæ Atheniensis inimicum esse, et esse debere.

Exordium.

Orator exprobrat Atheniensibus quod iis quidem annuant qui planas faciunt Philippi injurias, verum audire et auditis annuere contenti, nihil agant quo ille coerceatur. Dicit mutandam nunc esse consulendi rationem, et oportere ut oratores omnes et auditores optima et salutaria facillimis et jucundissimis anteferant; se quidem, dum multi securi sunt de Philippo, arbitrari illum esse suæ civitatis hostem.

Confirmatio.

1°. Philippus ex iis quæ fecit statim post pacem et ex iis quæ nunc facit, prædicat se civitati Atheniensi esse adversarium, nempe dum favit Thebanis, et nunc favet Messeniis et Argivis; quod utrumque egit et agit ex suæ cupiditatis commodo. Præterita enim ipsum docent Thebanos et Argivos ipsi opitulaturos regnum in Græcia affectanti, Athenienses autem eidem prava molienti valida contentione adversaturos.

2°. At enim, dicet aliquis, ideo Thebanis favit Philippus quod æquiora quam Athenienses postularent. Alius dicet forsitan, coactum fuisse

Philippum, invitumque fecisse ut Thebanis faveret. Utramque hanc objectionem plane et liquide refellit Demosthenes.

3°. Idem contendit Macedoniæ regem et reipsa agere et agere debere contra suam rempublicam, quod ex ipsis rebus, ex animo regis et Atheniensium, evidenter demonstrat.

4°. Probare aggreditur ita natura esse comparatum ut Philippus, atque adeo tyranni et reges populis liberis insidientur. Refert itaque partem aliquam orationis ad Messenios diotæ, in qua id exemplis et argumentis multa cum vehementia confirmabat, hocque absolvit hortando suos ut rectius agant quam Messenii et Peloponnenses.

5°. Totam concludit orationem postulando ut in jus vocentur cives pessimi, ac præsertim Æschines, in quem præcipue intendit, qui magnificis, at vanis, allatis a Philippo promissis civitatem suam deceperunt, et eo adduxerunt ut pacem faceret. In eos tanquam perniciosæ pacis auctores invehitur, dicitque quo animo ipsos velit in jus vocari et pœnas dare debitas.

Dicta est hæc oratio anno primo olympiadis CIX, sub archonte Lycisco.

ARGUMENTUM
PHILIPPICÆ SECUNDÆ
EX
TOURELLIO.

DIONYSIUS Halicarnasseus et Diodorus Siculus (quos in re chronologica duces e conspectu nunquam dimitto) testantur Demosthenem hanc orationem habuisse, Archonte Lycisco, anno Olympiadis centesimæ nonæ primo, regni Philippi decimo septimo; post orationem de Pace, biennio. Narrat Dionysius Oratorem suggestum conscendisse propter legationem a Peloponneso missam, ubi res tunc temporis admodum turbatæ erant. Lacedæmonii quippe nullo jure, viribus tantum freti, principatum occupaverant: quod Argivi et Messenii haud æquo animo ferentes, ad Philippum confugerunt. Ille cum Atheniensibus modo pacem pepigerat: quos ad eam concedendam impulere pollicitationes oratorum quorundam, qui cum legationem in Macedonia obirent, ibique se a rege muneribus corrumpi passi fuerint, demum reversi dictitabant palam, ad hoc subornati, eum Thebanis amicitiam haud dubie renuntiaturum. Athenienses, ad id quod cupiebant proclives, huic atque aliis rumoribus perinde gratis, sed et falsis quoque, fidem adhibuere. Philippus, hac opportuna credulitate usus, Pylas occupavit, Phocenses devicit, et a Thebanis animo adeo non alieno fuit, ut fructus etiam victoriæ cum iis communicavit. Hi vicissim efficiunt, ut inter Amphictyonas referatur. In hoc concilio omnia deinceps nutu ejus atque arbitrio administrari cœperunt. Ille vero, Amphictyonum auctoritate interposita, Græciæ civitates plures pro libitu oppressit, atque omnibus ejus controversiis brevi se immiscuit. Thebani aditum ei aperuere in Peloponnesum; ubi simultates vetustæ, quæ iis cum

Spartanis intercedebant, assiduis motibus atque bellis materiam suppeditabant. Philippum itaque sollicitant, ut conjunctis viribus, necnon assumptis sibi Messeniis et Argivis, in Laconiam impetum facerent. Ille societatem, aptam adeo commodis suis, haud cunctanter amplexus est. Ad concilium Amphictyonicum deinde retulit, seu potius jussu ejus decretum est, ut Lacedæmonii Argis et Messene abstinerent. Eo exercitum quoque præmisit, simulans se auctoritatem conventus Græciæ universæ tueri statuisse. Lacedæmonii igitur perterriti, Athenas legatos mittunt ad opem petendam, et fœdus, utrorumque saluti necessarium, feriendum. Cunctæ civitates, quarum intererat id irritum fieri, summis viribus adversabantur. Philippus per legatos monet Athenienses, ne fœdus secum factum violarent: quod enim quidam objiciunt, ipsum non Thebanis renuntiasse amicitiam, id haud recte crimini sibi datum esse; cum nihil tale pactus sit, idque ex ipsis tabulis constet. (Atque hoc verum quidem dixit, si pactorum solummodo, quæ scriptis publice fuere mandata, habeatur ratio.) Legati quoque Argivorum, Thebanorum, et Messeniorum, pro se quisque, idem contendunt: exprobrantes Atheniensibus, quod Lacedæmonios clanculum adjuvissent, Thebanorum inimicos, et in Peloponnesum dominationem affectantes. Demosthenes causam Lacedæmoniorum suscipit: et missa de his dubiis disceptatione, Philippum libertati Græcorum haud dubie insidiari ostendit: tales esse illius conatus, ut oporteat Athenienses quam primum sibi consulere: illum sibi socios adsciscere ingenii hebetioris, quique futura omnino prospicere nequeant; et in omnibus ejus inceptis nihil aliud quærere, nisi ut imperium ipse suum universæ Græciæ et Athenarum præcipue ruinis inædificare possit. Orator deinde more suo civium socordiam et imprudentiam graviter increpat. Urget etiam, ut pœnæ sine mora repetantur ab iis, qui fallaci pollicitatione populum ludificati, eo res redegerant. Quibus verbis Æschinem designat, jam tum actionem contra eum parans de falsa legatione, quam anno insequenti reipsa intendit. Hic enim, cum per plures annos patriæ fidelem operam præstitisset, tandem muneribus corrumpi se passus est in Macedonia, quo quidem profectus erat Atheniensium legatus, rediit autem Philippi mercenarius.

LIBANII ARGUMENTUM IN PHILIPPICAM II.

Monet Athenienses hac oratione Orator, Philippum ut hostem suspectum esse habendum neque pace fidendum nimis, sed expergiscendum et rebus gerendis animum adjiciendum et bellum apparandum esse: criminatur enim Philippum, ut qui et Atheniensibus et Græcis omnibus insidietur, idque satis ipsius testari facta dicit. Pollicetur etiam se responsurum legatis qui advenerunt, quod Athenienses æstuabant quomodo respondendum esset. Unde vero illi et quibus de rebus venerint, etsi in oratione non exprimitur, tamen e Philippicis historiis cognosci potest. Per id enim tempus legatos miserat Philippus ad Athenienses, conquerens, se apud Græcos sine causa traduci, ut qui multa et magna pollicitus nihil eis præstitisset: negat enim se aut pollicitum esse aut fefellisse, et ea probari postulat. Atque etiam Messenii et Argivi legatos cum Philippo Athenas miserant, et ipsi criminantes populum, qui Lacedæmoniis Peloponnesum opprimentibus et faveret et adesset, sibi autem de libertate dimicantibus adversaretur. Athenienses igitur non habent quid vel

Philippo vel civitatibus respondeant, nam et Lacedæmoniis bene cupiunt, et Argivorum ac Messeniorum cum Philippo conspirationem simul et oderunt et suspectam habent, neque tamen pronuntiare audent, recte facere Lacedæmonios. Quod vero ad Philippum attinet, etsi spe frustrati sunt, non tamen ab eo decepti esse videntur: Philippus enim neque ullam pollicitationem literis inscripserat, neque per suos legatos quicquam promiserat, sed Atheniensium quidam in spem erexerant populum, fore ut Philippus Phocenses conservaret et Thebanorum ferociam retunderet. Propterea Demosthenes, responsionum facta mentione, se eas daturum pollicetur: sed justum esse ait, ut ab illius difficultatis auctoribus etiam responsiones exigantur, illis nimirum qui populum deceperint, et Pylas Philippo aperuerint. Quibus verbis Æschinem obscure perstringit, jam tum, ut aiunt, contra eum falsæ legationis actionem parans, quam post intendit, eumque multo ante apud Athenienses criminans.

DEMOSTHENIS

PHILIPPICA II.

1. Cum verba fiunt, Athenienses, de iis rebus quas Philippus gerit et contra pacem molitur perpetuo, vestri defensiones et æquas et humanas apparere video, semperque probari orationes eorum qui Philippum accusarint, brevi tamen ut dicam nihil recte geri aut ejusmodi ut sit illas audire operæ pretium: sed eo jam tota respublica deducta est, ut quo magis et evidentius ostensum fuerit Philippum et pacem nobiscum factam violare et Græcis omnibus insidiari, eo difficilius sit suadere quid agi conveniat. In causa hæc sunt, quod cum omnes ii, Athenienses, qui per injuriam plus æquo concupiscunt, facto coercendi sint et actionibus, non orationibus, primum nos qui suggestum conscendimus hæc decernere et suadere, metu vestræ offensionis, dubitamus, quæ autem ille gerat, quam atrocia et gravia, ea commemoramus: deinde vos auditores, ad æqua cum ipsi dicenda tum dicente alio intelligenda, melius Philippo parati estis, ad ea vero quæ nunc ab illo geruntur impedienda, omnino estis ignavi. Evenit igitur illud, opinor, necessario et fortasse etiam recte: ut quibus in rebus utrique versamini et elaboratis, in his alteri alteris præstetis, actionibus ille, vos orationibus. Itaque si nunc etiam æquiora dicere satis habetis, facile id quidem est, nulloque labore constat: sin, ut hic status rerum corrigatur, providendum est, ne imprudentibus nobis omnibus ruat in deterius, neve infinita aliqua immineat nobis potentia, cum qua ne congredi quidem licebit, non eadem ratio est quæ prius fuit consulendi, sed et oratores omnes et vos auditores oportebit optima et salutaria facillimis et jucundissimis anteferre.

2. Primum igitur, si quis, Athenienses, securus est, cum videat quantus jam et quam multis potitus sit Philippus, et nullum putat periculum ex eo impendere civitati neque contra vos ea omnia comparari, miror, et æque vos omnes oratos volo ut meas rationes paucis audiatis, quibus adductus longe alia exspectem et hostem esse Philippum judicem, ut si melius ego prospicere videbor, mihi obtemperetis, sin securi isti et ii qui ei fidem habent, illis assentiamini. Ego igitur, Athenienses, mecum cogito, quibus primum rebus Philippus post initam nobiscum pacem potitus sit? Pylis nimirum et rebus Phocensibus. Quid igitur? quemadmodum istis usus est? Quæ Thebanis conducunt, non quæ reipublicæ nostræ, agere instituit. Quid ita? Quoniam is scilicet, ad inexhaustam habendi cunctaque in suam ditionem redigendi cupiditatem consilia sua referens, non ad pacem neque ad otium neque ad æquitatem ullam, probe hoc perspexit, se nostræ civitati nostrisque institutis nihil ejusmodi posse vel polliceri vel præstare, quo adducti vos privati emolumenti gratia cæterorum Græcorum aliquos ipsi condonetis, sed et justitiæ rationem habentes, et ab ignominia ei rei adjuncta abhorrentes, et omnia quæ decent providentes, perinde occursuros esse, si quid tale conaretur, ac si bellum secum gereretis: Thebanos autem putabat, id quod accidit, modo ipsi lucrum facerent, permissuros ut suo arbitratu cætera administraret, et adeo non adversaturos et prohibituros, ut armis etiam adjuturi essent, si jussisset. Et nunc Messenios Argivosque, cum hanc ipsam de iis habeat opinionem, cumulat beneficiis. Id quod maximæ laudi vobis est, Athenienses: his enim factis de vobis solis judicatum est, vos neque lucri ullius causa communia Græcorum jura prodidisse, neque vestram erga eos benevolentiam ulla gratia ullove commodo commutasse. Atque adeo jure et de vobis ita sentit et de Argivis ac Thebanis aliter, non in hæc modo tempora intuens, sed et superiora considerans. Invenit enim, opinor, atque audit vestros majores, cum eis liceret reliquis imperare Græcis, dummodo ipsi regi parere vellent, talem sermonem non modo non tolerasse, cum venit ad eos istorum proavus Alexander hac ipsa de causa fecialis, verum etiam urbem deserere maluisse et nullas pati ærumnas recusasse talesque res gessisse postea, quas ut omnes celebrare perpetuo gestiunt, sic pro dignitate ornare nemo potuit, qua de causa eas et ego prætereo, jure; majora enim sunt eorum facinora quam quæ oratione explicentur: at Thebanorum et Argivorum majores, illos in exercitu fuisse barbari, hos ei non esse adversatos. Intellexit igitur utrosque privato commodo fore contentos, non communem Græciæ utilitatem spectaturos. Proinde putavit, se, si vos amicos delegisset, in ea quæ sint justa fuisse delecturum, sin illis se adjunxisset, adjutores habiturum suæ cupiditatis. Ob hæc illos vobis et superiori tempore et nunc præfert.

Neque enim triremes ais plures esse videt quam vobis: neque cum in mediterraneis quoddam invenerit imperium, maritimam potestatem et emporia contemnit: neque oblitus est sermonum et pollicitationum quibus pacem est adeptus.

3. At mehercule dicat aliquis, eum scire hæc omnia, neque potentiæ cupiditate iisque de causis quas ego criminer tum hæc egisse, sed quod æquiora quam nos Thebani postularint. Verum hanc vel minime omnium ei nunc prætexere licet causam: qui enim Messenam Lacedæmonios jubet dimittere, quo pacto, Orchomeno et Coronea tum Thebanis tradita, se illa fecisse, quod æqua esse putaret, simulare posset? Sed coactus est scilicet—hæc enim una reliqua est defensio—et præter animi sui sententiam, Thessalorum equitatu peditatuque Thebanorum circumventus, ista concessit. Præclare. Proinde dicunt Thebanos ei suspectos fore, et fabulantur quidam passim eum Elateam muniturum: is vero hæc adhuc facturus est et, ut ego judico, semper facturus erit, cum Messeniis autem et Argivis Lacedæmonios non *olim* aggressurus est, sed et peregrinos milites jam nunc eo mittit et pecuniam suppeditat et ipse cum magno exercitu exspectatur. Anne eos qui Thebanorum hostes sunt Lacedæmonios evertit, quos vero pridem ipse perdidit Phocenses in integrum nunc restituit? Ecquis ista credat? Ego vero non possum existimare Philippum, si aut superiora illa coactus fecisset aut nunc Thebanis renuntiavisset, cum illorum hostibus perpetuum bellum esse gesturum, sed ex his quæ nunc facit, illa etiam consilio se fecisse declarat. Omnia autem omnino, si quis recte æstimet, instruit et molitur contra nostram rempublicam. Idque nunc necessario quodammodo ei usu venit. Reputate enim. Imperare vult, hujus autem rei adversarios solos esse vos existimat. Injurius est longo jam tempore, cujus et ipse quidem sibi est optime conscius: iis enim quæ nobis erepta tenet, utitur ad cætera omnia in tuto collocanda; nam si Amphipolim et Potidæam amitteret, nec domi se tuto posse manere duceret. Utrumque igitur novit, et se vobis insidiari et vos id animadvertere. Cum autem vos cordatos esse putet, se jure vobis esse odio existimat et concitatus est, malum se accepturum timens, si occasionem nanciscamini, nisi antevertit. Propterea vigilat, imminet, quo reipub. nostræ noceant, colit Thebanorum quosdam et Peloponnensium qui cum his consentiunt, quos ut propter avaritiam in hoc rerum statu acquieturos putat, sic propter ingenii stuporem nihil eorum quæ sequentur prospecturos. At si qui vel mediocri prudentia sunt, manifesta iis exempla est cernere, quæ cum res ita ferret et apud Messenios et apud Argivos recensui: præstat autem fortasse vobis etiam exponi eadem.

4. Quam ægre, inquam, Messenii, audituros fuisse putatis Olyn-

thios, si quis contra Philippum aliquid dixisset illis temporibus, cum Anthemuntem eis concederet, quam urbem sibi omnes priores Macedoniæ reges vindicaverant, cum Potidæam donaret Atheniensium colonis ejectis, cum et nostras inimicitias ipse susciperet, et provinciam illis fruendam daret? Nunquid exspectasse ita secum actum iri, vel cuiquam ista dicenti crediturος? Non hercule existimatis. Sed tamen, inquam, cum exiguo tempore alienæ terræ fructus percepissent, longo suapte privantur ab eo, turpiter ejecti, non victi tantum sed et proditi a seipsis, et venditi: neque enim tutæ sunt liberis civitatibus nimiæ istæ cum tyrannis familiaritates. Quid porro Thessali? num putatis, inquam, cum eorum tyrannos ejiceret et rursus cum Nicæam et Magnesiam daret, hunc sibi impositum iri decemviratum exspectasse? aut qui Pylæam reddidisset, eum privatos ipsorum reditus intercepturum? nequaquam credidissent. Sed tamen evenerunt hæc et in omnium oculis versantur. Vos autem, inquam, largientem nunc et pollicentem spectatis Philippum, mox autem, postquam vos decepit et in fraudem induxit, deprecamini, si sapitis, ne videatis. Sunt quidem certe, inquam, omnigena reperta ad urbium custodiam et defensionem, ut valla et muri et fossæ, et quæ sunt ejus generis. Quæ omnia manu fiunt et sumptus postulant: unum autem quoddam commune animus prudentium in semetipso possidet præsidium, quod cum omnibus bono est et saluti, tum vel maxime liberis civitatibus contra tyrannos. Quodnam igitur illud est? Diffidentia. Hanc custodite, hanc amplectimini; hanc si conservabitis, extra omne periculum eritis. Quid quæritis? inquam. Libertatatem. At non videtis Philippum alienissimas ab hac vel appellationes habere? rex enim et tyrannus omnis est libertatis inimicus et legibus infestus. Non cavebitis, inquam, ne, dum belli finem quæritis, dominum inveniatis?

5. His illi auditis, et applaudentes ut recte dictis, et multis etiam aliis orationibus a legatis et præsente me et postea, ut videtur, *habitis*, nihilo magis avellentur a Phillippi amicitia ejusque pollicitationibus. Neque hoc est absurdum, si Messenii et Peloponnenses quidam contra ea quæ animo esse optima perspiciunt [aliquid] agent, sed si vos qui et intelligitis ipsi et e nostris concionibus auditis, vobis insidias fieri, vos circumvallari, eo quod nihil nunc agitis, omnino, ut mihi videtur, nec opinantes opprimemini: adeo magis valet præsens voluptas et otium quam quod olim utile sit futurum. Ac de iis quidem quæ vobis agenda sint ipsi deinceps seorsim deliberabitis, si sapitis: quæ vero nunc respondere possitis ut vestra decreta recta esse videantur, ea jam dicam.

6. Erat igitur æquum, Athenienses, ut qui promissa attulerunt, quibus adducti pacem fecistis, citarentur: neque enim ipse unquam

sustinuissem obire legationem, neque vos scio belligerare desiissetis, si ita acturum Philippum pace impetrata putassetis; sed ab his rebus longe abhorrebant, quæ tum dicebantur. Et rursus alios citari *est æquum*. Quos? eos qui, cum ego facta jam pace a posteriore legatione quæ ad exigendum jusjurandum missa erat reversus, fucum reipublicæ fieri sentiens, hæc prædicebam et contestabar et non sinebam prodi Pylas neque Phocenses, dicebant me qui aquam potarem non injuria difficilem et morosum esse hominem, Philippum autem, quæ optaretis vos, si *intra Pylas* progressus esset, facturum, et Thespias quidem et Platæas muniturum, Thebanorum autem ferociam repressurum, Cherronesum suis sumptibus perfossurum, Eubœam et Oropum pro Amphipoli vobis redditurum: nàm hæc omnia hic pro suggesto scio meministis esse dicta, quanquam parum acres in animadvertendis improborum injuriis. Et quod est omnium turpissimum, ut etiam posterorum vestrorum spei eadem ista pax adhærescat, insuper decrevistis: usque adeo in fraudem estis illecti. Quid igitur hæc nunc dico et illos citari jubeo? ego, per deos immortales, verum apud vos libere dicam et non dissimulabo. Non ut in convicium delapsus efficiam ut ego vicissim conviciis apud vos incessar, iis autem qui ab initio mihi infesti fuerunt nunc quoque præbeam occasionem aliquid iterum accipiendi a Philippo; neque ut frustra garriam. Sed *quod* aliquando vobis molestiora fore Philippi facta puto, quam nunc: rem enim progredi video, neque sane velim conjecturas meas esse veras, sed vereor ne id jam nimis in propinquo sit. Quando igitur vobis non jam liberum erit ea quæ eveniunt negligere; neque ista contra vos parari et strui ex me audietis aut alio quopiam, sed ipsi omnes videbitis et probe scietis, iracundos et asperos fore vos existimo. Vereor igitur ne cum ea legati reticuerint ob quæ se largitionibus corruptos esse sciunt, iis qui ea quæ per istos perierunt instaurare conantur, vestram experiri iracundiam usu veniat: video enim nonnullos plerumque non in rerum auctores, sed in hos qui in eorum sunt potestate, iram suam effundere.

7. Dum igitur res differtur et comparatur et alius alium exaudimus, unumquemque vestrum, licet probe gnarum, tamen commonefacere velim, quisnam est qui Phocenses et Pylas deserendas vobis suasit, quibus ille potitus viam sibi in Atticam et Peloponnesum munivit, perfecitque ut vobis non jam de tuendo jure Græcorum et de rebus extraneis consultandum sit, sed de patrio solo belloque Atticam ipsam attingente, quod dolore quidem afficiet unumquemque vestrum, ubi aderit, ortum est autem illo ipso die. Nisi enim tum decepti essetis vos, nullum jam foret negotium reipublicæ: neque enim navali bello superior classe unquam in Atticam venisset

Philippus, neque itinere pedestri per Pylas et Phocenses pervasisset, sed aut æqua fecisset et servata pace quievisset, aut e vestigio bello esset non minore circumventus, quam id fuit propter quod tum pacem expetiverat. Hæc igitur, ut admonendi gratia, nunc dixisse sufficiat: ipsa vero mala ne experimento certissime comprehendatis, dii omnes prohibeant! Neminem enim velim ego, ne si jure quidem perire debet, cum omnium discrimine atque damno pœnas subire.

AUGERI

ANALYSIS

ORATIONIS DICTÆ DE HALONESO.

Propositum.

Quanquam servabat pacem cum civitate Atheniensi factam Philippus, non otio tamen indulgebat; sed in Thracia et multis aliis in locis potentiam augebat suam, alia subigendo, alia accipiendo, alia opibus suis tuendo. Inter cetera suam fecerat Halonesum quæ olim Atheniensium fuerat, tuncque a piratis tenebatur, et Cardiam, civitatem in Chersoneso non contemnendam, in fidem suam receperat ac tutelam. His territi simul et irati Athenienses, Demosthenem et alios in Peloponnesum miserant, qui illius regionis civitates adversus Macedonum regem concitarent, eoque adducerent ut illi resisterent facta secum societate. His ille anxius misit Athenas Pythonem cum epistola, cujus præcipua capita ex ipsa oratione cognoscimus, quæ singulatim refutare orator aggreditur quicumque sit. In eo critici consentiunt orationem non esse Demosthenis, quum ea Atticas quidem veneres, ut mihi saltem videtur, at non Demosthenicam exhibeat eloquentiam. Ideo autem inter orationes Demosthenicas relata fuit quia ex Æschinis testimonio constat concionatum tunc fuisse Demosthenem. Melius diceretur, Responsio ad Philippi epistolam, atque ob id duntaxat de Haloneso dictam fuisse liquet, quod primum caput et epistolæ fuit et responsionis est de Haloneso.

Exordium.

Dicit orator eos qui pro jure Atheniensium dicunt, per crimina a Philippo ipsis objecta non debere prohiberi quominus libere concionentur. Itaque suscipit, et ea de quibus scripsit Philippus ordine percurrere, et ipsius legatorum orationi respondere.

1°. De Haloneso scribebat Philippus eam insulam suam esse quia eam a latronibus eripuerat, se tamen eam donare Atheniensibus, ceterum se de hac re velle judicio experiri. Hæc tria impugnat orator, arguendo scilicet Halonesum non esse Philippi quia eam latronibus eripuit, ac proinde iniquum esse donationis vocabulum, jam vero abhorrere a dignitate Atheniensium ut ipsi de insulis certent coram judicibus.

2°. Pacta quædam et conventa ab Atheniensi civitate poscebat Macedonum rex. Ostenduntur hæc pacta et fraudulenta esse et inutilia.

3°. Illius hortationem de prædonibus communiter pellendis evincitur esse valde insidiosam.

4°. De pacis emendatione quam et Philippus epistola et ejusdem legati verbis concedebant, hanc concessionem falsam esse demonstrat orator.

5°. Æque falsum est Athenienses ipsos decrevisse Philippi esse Amphipolim, quod paulo fusius ostenditur.

6°. Postulaverunt Athenienses ut ceteri Græci qui fœdere non continerentur liberi essent; postulatis annuit Philippus et contrarium fecit.

7°. Contendebat ille se nihil promisisse Atheniensibus: at certe promissa exstant quamvis res non secutæ sint.

8°. Scribebat idem se de his quæ post pacem factam cepit paratum esse rem arbitris permittere, et remisisse semper omnes captivos Atheniensium. Prius inutile est, posterius non omnino verum, si quidem rex Carystium quemdam Atheniensibus noluit condonare.

9°. De Chersoneso et Cardia, neo æqua rex Macedo scripsit, nec vera, nec digna Athenis.

Orationis conclusio.

Concludit orator vituperando eos qui epistolam Philippi laudabant, et pollicendo se et regis epistolam et legatorum verba plenius refutaturum.

Dicta est hæc oratio anno secundo Olympiadis CIX, sub Pythodoro archonte.

LIBANII ARGUMENTUM IN ORATIONEM DE HALONESO.

INSCRIBITUR hæc oratio, De Haloneso, sed rectius forsan inscriberetur, Responsio ad Philippi epistolam. Scripsit enim is ad Athenienses, multis de rebus disserens, quarum una erat Halonesus, quæ quum antiquitus Atheniensium esset, temporibus Philippi a latronibus tenebatur. Quibus Philippus ejectis, repetentibus Atheniensibus insulam non reddit, quod suam esse dicat, petentibus eam daturum se pollicetur. Neque vero oratio mihi videtur esse Demosthenis; idque tum ex genere dictionis potest animadverti, tum ex concentu compositionis, quæ a forma Demosthenica longe recedit, quum remissa sit et dissoluta omnino, atque ab hujus oratoris genere prorsus abhorrens. Quin illud etiam dictum ad finem orationis, *si modo vos cerebrum in temporibus, et non in calcibus conculcatum geritis*, non parvo indicio est spuriam esse hanc orationem. Nam Demosthenes libertate quidem in dicendo solet uti, sed hæc contumelia est et convicium modum excedens. Adde quod perquam vilis insit ei elocutio, et ineptum quid judicetur homines in temporibus habere cerebrum. Atque adeo veteres quoque hanc orationem non esse hujus oratoris suspicati sunt, et deprehendêre quidam eam esse Hegesippi, tum ex sermonis forma (is enim tali usus est), tum ex rebus ipsis. Nam ejus orationis scriptor, se Callippum Pæaniensem violatarum legum reum fecisse dicit; porro constat Callippum non a Demosthene, sed ab Hegesippo, reum esse factum. At, per Jovem, oratio suadet Atheniensibus, ut Halonesum non accipiant, sed recipiant, ac de verbis controvertitur; Æschines autem dicit Demosthenem hæc Atheniensibus suasisse. Quid tum postea? Possunt quippe Demosthenes et Hegesippus eamdem fecisse suasionem, siquidem alias ejusdem erant in republica instituti, et oratoribus Philippi studiosis adversabantur. Meminit etiam Demosthenes Hegesippi, ut collegæ sui in obeunda legatione et oppositi Macedonibus. Perspicuum est igitur, quum oratio Demosthenis de Haloneso habita non exstaret, sed periisset, aliquos eam quæ inventa est illi tribuisse, hac re ductos quod Demosthenes de Haloneso habuisset orationem, neque scrutatos an hæc revera esset illa per eum scripta oratio.

ORATIO DE HALONESO.

1. MINIME committendum est, Athenienses, ut propter ea crimina, quæ Philippus iis objicit qui pro jure vestro apud vos dicunt, a suadendo vobis ea quæ e re vestra sunt, prohibeamur: non ferendum enim fuerit, missis ab illo epistolis libere pro concione dicendi facultatem nobis eripi. Ego vero, Athenienses, primum ea de quibus scripsit Philippus, ordine percurram; post, quibus de rebus legati verba fecerunt, et ipsi dicemus.

2. Philippus auspicatur ab Haloneso, eamque, quum sua sit, se vobis dicit donare; at vos jure eam repetere negat, [1]quæ nec vestra fuit quum ipse tunc cepit, neque nunc est quum tenet. Ad nos etiam ea verba fecit quum apud ipsum legatione fungeremur, se nempe occupasse insulam hanc latronibus ereptam, ac proinde suam esse debere. Neque vero difficile est hanc ipsi rationem extorquere quæ sit iniqua. Omnes enim latrones aliena loca occupant, eaque muniunt ut inde alios infestent. Quod si quis latrones ultus fuerit et superarit, non sane probanda dicat si contenderit ea quæ illi per injuriam tenebant aliis erepta, sua fieri. Nam si hæc concedetis, quid prohibet, si quem vel Atticæ locum, vel Lemni, vel Imbri, vel Scyri, prædones invaserint, et aliqui eosdem armis expulerint, quin statim is quoque locus in quo prædones fuerant, quamvis vester [noster] sit, illorum fiat qui represserint latrones? Philippus autem non ignorat se injusta dicere, sed quum id melius quam quilibet norit, fucum vobis posse fieri sperat per eos qui sua ipsius hic administraturi sunt ut ipse vult, quique id et ante promiserunt et nunc etiam agunt. Jam neque hoc ipsum præterit, per utrumque nomen, utro malueritis uti, vos insulam habituros, sive accipiatis, sive recipiatis. Quid igitur eum movet ut ne vobis restituat justo usus vocabulo, sed donet usus injusto? Non utique hoc ut in vos beneficium contulisse profiteatur (ridiculum enim istud fuerit beneficium), sed ut Græcis omnibus ostendat, bene secum agi Athenienses existimare, si maritima loca a Macedone accipiant. Hoc vero vobis, Athenienses, non est admittendum. Quum autem dicit se de his velle judicio experiri, nihil aliud nisi vos deridet; primum quum postulat ut Athenienses viri cum eo qui Pella est oriundus de insulis apud judicem ambigant, utrum vestræ an illius sint. [2]Deinde, si vestra hæc potentia, quæ Græcos in libertatem asseruit, maritima vobis loca non poterit tueri, judices vero quibus rem sua auctoritate decidendam permiseritis, hi vobis eas conservabunt, si tamen a Philippo largitionibus

[1] Quam dum vestra esset, neque ceperit neque nunc teneat. WOLF.

[2] Nam ubi vestra potentia. IDEM.

non corrumpentur; nonne vos, si hæc admittatis, omnibus in continente ceditis sine ulla controversia, et mortalibus universis ostenditis, vos pro nulla re pugnam cum illo suscepturos, siquidem pro imperio maris, in quo vos potentes esse gloriamini, non pugnabitis, sed sententiam judicis exspectabitis?

3. Jam quod ad pacta et conventa attinet, se quosdam misisse ait qui ea vobiscum facienda curaturi sint; res autem futuras ratas, non ubi in vestra curia decisæ fuerint, quemadmodum lex jubet, sed quum ad se fuerint relatæ, vestram ipsorum cognitionem ad suam ipsius auctoritatem referens. Nam hoc vobis præcipere vult, et in conventis pro confesso statuere, se de factis in Potidæa injuriis non accusari a vobis injuriæ, sed illud confirmari jure se eam et occupasse et tenere. Atqui quotquot Athenienses Potidææ habitarunt, quanquam eis cum Philippo non erat bellum, sed societas, et intercesserat jusjurandum, fidemque Philippus Potidææ habitantibus dederat, tamen facultatibus suis ab eo spoliati sunt. Postulat igitur hoc ut ab omni parte confirmetis, se de hisce criminibus non accusari a vobis, et nullis affectos esse vos injuriis profiteamini. Nam Macedonibus nihil omnino opus esse conventis erga Athenienses, præteritum tempus evidenti vobis argumento sit. Nec enim vel Amyntas Philippi pater, vel reliqui Macedoniæ reges cum nostra civitate conventa unquam fecerunt, quamvis plura tunc commercia quam nunc inter nos mutuo exsisterent. Nam nostræ potestati subdita erat Macedonia, et tributa nobis pendebat, et portubus tunc magis quam nunc tam nos illorum quam ipsi nostris utebantur, et judicia mercaturarum non erant sic accurata ut hodie; quæ quia singulis mensibus exercentur, efficiunt ut, tanto locorum intervallo sejuncti, conventis nihil [1]indigeamus. Sed tamen, quum illis temporibus tale nihil in usu esset, non expediebat, factis conventis, ad jura petenda vel ex Macedonia Athenas, vel Athenis in Macedoniam navigari; sed ut nos illorum, sic illi nostris institutis et legibus judicari controversias patiebantur. Scitote itaque ista conventa fieri ut vobis deinceps nullam esse causam probabilemPotidææ vindicandæ concedatis.

4. At de prædonibus æquum esse ait ut qui piraticam in mari exercent, a vobis et a se communiter pellantur, non aliud nempe quam hoc postulans ut sibi a vobis tradatur maris imperium, utque confiteamini vos sine Philippo neque mare tueri et custodire posse. Hanc etiam sibi dari vult licentiam, ut quocumque navigans et insulas invectus per speciem arcendi prædones, insulares corrumpat, et a vobis alienet, nec solum Macedonicos exsules per imperatores vestros transportet Thasum, sed et reliquas sibi vindicet insulas,

[1] Indigeant. Wolf.

mittendis hominibus qui se nostrorum ducum classi adjungant, tanquam custodiæ maris consortes futuri. Sunt qui negent illi mari opus esse ad [1]sua amplificanda. At is qui mare negligit, triremes comparat, exstruit navalia, et classes instituit mittere, neque parvos sumptus facit in certamina maritima quibus nihil habet antiquius. Num igitur putatis, Athenienses, Philippum hæc concedi sibi a vobis postulaturum, nisi et vos contemneret, et in istis summam haberet fiduciam quos hic amicos sibi acquirere decrevit? Quos non pudet Philippo vivere potius quam suæ patriæ, et munera ab illo accepta se ferre domum arbitrantur, quum ea quæ domi sunt vendere non dubitent.

5. Jam de pacis emendatione, cujus emendationis legati ab eo missi licentiam nobis dederunt, quia id emendavimus quod apud omnes mortales justum censetur, ut utrique sua teneant, eam se licentiam dedisse, et de ea legatos ad vos dixisse negat, propter nullam aliam causam nisi quod ab istis quibus amicis utitur persuasus est vos ea quæ dicuntur in suggestu non meminisse. Atqui solum hoc obliti esse non potestis. Nam in eadem concione et legati ad vos ab eo missi verba fecerunt, et scriptum est decretum. Itaque fieri nequit, quum in præsentia verba facta essent, et statim decretum recitaretur, ut vos decretum istud quod mentiretur in legatos, vestris suffragiis comprobaveritis. Quare hoc non contra me, sed contra vos scripsit; vos iis de rebus de quibus nihil audissetis responso dato decretum illud ad se misisse. Ac legati quidem ipsi contra quos decretum mentiretur, quum eis de scripto responderetis, et eos invitaretis ad hospitium, non ausi fuerunt prodire ac dicere: Contra nos mentimini, Athenienses, et ea nos dixisse jactatis quæ non diximus; sed taciti abierunt. Volo autem vos, Athenienses,—nam Python qui tum legatum agebat, apud vos in concione laudatus fuit—, eorum verborum quæ ille dixit commonefacere; quippe scio vos ea meminisse. Fuerunt autem perquam similia iis quæ scripsit Philippus. Nam dum de nobis Philippum criminantibus quereretur, etiam vos incusabat; scilicet vos, quum incitaretur rex ad bene de vobis merendum, et vos amicos expeteret præ ceteris Græcis, illius desideriis obsistere, calumniatorum dicta approbantes qui eum criminarentur a quo pecuniam peterent. Quum enim ad illum afferuntur talia dicta, quibus ut ipse proscinditur, ita vos oblectamini, mutari ejus animum, quod [2]iis videatur infidus de quibus bene mereri statuit. Proinde vetabat, ne populi oratores pacem reprehenderent,—nec enim eam esse dissolvendam—, sed si in pacis conditionibus aliquid perperam scriptum esset, id jubebat emendare; quippe Philippum facturum esse omnia quæ vos decre-

[1] Sua vel tutanda vel amplificanda. [2] Illis insidiari putetur. Idem. Wolf.

vissetis. Quod si oratores calumniari pergerent, et ipsi tamen scriberent nihil, per quod et pax firmaretur, et Philippus desineret perfidus haberi, istiusmodi hominibus non esse auscultandum.

6. Hæc vos audientes probabatis, et dicebatis Pythonem æqua postulare, ut erant æqua. Dicebantur autem non ut ea quæ illi utilia fuerunt, et pro quibus magnam pecuniam dilargitus fuerat, e fœdere tollerentur, sed ab [1] istis hic magistris prius edoctus fuerat, qui putabant fore neminem qui Philocratis decreto per quod Amphipolis periit, intercedere auderet. Ego vero, Athenienses, nihil contrarium legibus scribere ausus sum, at decreto Philocratis quod cum legibus pugnabat, scripsi contraria, ut ego demonstrabo. Nam Philocratis decretum quo vos perdidistis Amphipolim, prioribus decretis adversabatur per quæ vos illam obtinuistis regionem. Ac decretum quidem Philocratis erat legibus contrarium, neque fieri poterat ut is qui scriberet legibus congrua, scriberet consentanea decreto legibus contrario. Quum autem prioribus illis decretis, quæ et legitima erant, et vestram vobis servabant ditionem, scriberem consentanea, cum legitima scripsi, tum Philippum coargui, ut qui et fucum vobis faceret, et pacem nollet emendari, sed id ageret ut oratoribus reipublicæ studiosis fides apud vos abrogaretur. Ac eum quidem fœderis emendandi licentiam quam vobis dedit, nunc a se datam esse negare, omnes scitis. Dicit vero suam esse Amphipolim; quippe vos eam sibi tradidisse, quum decerneretis ut quæ habebat haberet. Atqui vos tale decretum sane fecistis, at Amphipolim ipsius esse nunquam decrevistis. Haberi enim possunt etiam aliena; nec omnes qui habent, sua habent, quum multi etiam aliena possideant. Quare istæ illius argutiæ ineptæ sunt. Ac decreti quidem Philocratis meminit, epistolæ autem illius quam misit ad vos dum obsideret Amphipolim, oblitus est; in qua confitebatur Amphipolim esse vestram, et promittebat eam se vobis redditurum si expugnasset, ut quæ esset vestra, non eorum qui tunc tenebant. Proinde qui prius incolebant Amphipolim quam eam vi caperet Philippus, Atheniensium regionem habebant scilicet: postquam vero eandem Philippus cepit, non tenet regionem Atheniensium, sed suam. Imo ne Olynthum quidem, non Apolloniam, non Pallenen tenet ut alienas, sed ut [2] suas. Numquid vobis videtur caute et circumspecte [3] scribere omnia, ut appareat eum et dicere et agere quæ apud omnes homines justa habentur, ac non potius hominum existimationem penitus despicere, qui regionem illam quam Græci et rex Persarum decreverunt et confessi sunt esse vestram, eam suam esse et non vestram asseveret?

7. Quantum ad alterum caput quod in pace emendavistis, ut

[1] Nostratibus istis magistris. WOLF.
[2] Suas provincias. IDEM.
[3] Ad vos omnia scribere. IDEM.

nempe ceteri Græci qui fœdere non continerentur liberi essent suisque viverent legibus, ac si quis eos invaderet, ut eis fœderati ferrent auxilium; [1] non arbitrantes hoc æquum esse et humanum, quum nos sociique nostri, quum Philippus ejusque socii pacem agerent, alios qui neque nostri neque Philippi socii essent, desertos et relictos [2] perdi a potentioribus, sed hos quoque propter nostram [vestram] pacem esse incolumes, et nos revera pacem agere qui arma posuissemus: is porro qui in epistola sua, ut audivistis, hanc emendationem fatetur æquam esse et a se recipi, Pheræis urbem eripuit, et arci imposuit præsidium, ut scilicet suis legibus vivant, contra Ambraciam vero duxit exercitum, [et] tres urbes in Cassopia, Pandosiam, Buchetam et Elateiam, Eleorum colonias, exustis agris, oppidisque vi subactis, Alexandro affini suo in servitutem dedit. Ille sane vehementer cupit Græcos esse liberos, suisque vivere legibus, ut facta ipsa declarant.

8. De pollicitationibus vero quibus vos lactat indesinenter, tanquam magna in vos beneficia collaturus, se falso a me accusari, et apud Græcos in invidiam adduci dicit, quum vobis nihil unquam sit pollicitus. Usque adeo impudens est, is ipse qui in ea epistola quæ adhuc in *bouleuterio* habetur, scribebat se nobis sibi adversantibus os obturaturum si pax fieret, tot se beneficia in vos collaturum, quæ scripsisset jam tunc si novisset pacem futuram esse: bona illa nimirum quæ accepturi eramus prompta erant et expedita, si pax fieret. At, facta pace, beneficia in nos conferenda evanuerunt, tantaque Græciæ vastatio consecuta est quantum vos scitis. Vobis autem in hac epistola pollicetur, si et suis amicis ac defensoribus credatis, et nos puniatis qui ipsum apud vos criminamur, se in vos fore beneficentissimum. At illa beneficia erunt hujusmodi, neque vestra vobis reddet—sua enim esse contendit—, neque dona in hoc orbe habitabili locabuntur ut non incurrat in odium Græcorum; sed verisimile est fore ut aliqua alia regio et alius aliquis locus subito emergat ubi dona illa vobis dabuntur.

9. De oppidis autem quæ, quum vestra essent, tempore pacis occupavit, fœdere rupto et pace despecta, postquam non habet quid respondeat, sed injuriarum palam convincitur, de his arbitrium æquo et communi judicio permittere se paratum esse dicit, quum ea sola sententiam judicis non requirant, sed ipse dierum numerus sit judex. Omnes enim scimus quo mense et quoto die pax facta sit. Quemadmodum autem hæc scimus, sic nec illa ignoramus quo mense, et quoto die Serrium castrum, Ergisce, et Sacer Mons capta sint. Non utique res peractæ ita obscuræ sunt ut disceptatio requiratur,

[1] Nam et æquum hoc et humanum esse ducebatis. Wolf.

[2] Non perdi. Idem.

at notum omnibus priorem fuisse mensem eum quo pax facta est quam quo illa oppida capta sunt. Porro ait quotquot in bello e vestris civibus [capti sint], eos captivos se vobis reddidisse; quum Carystium, nostræ civitatis hospitem, cujus viri resposcendi gratia vos tres legationes misistis, tam vehementer voluerit vobis condonare, ut ipsum interfecerit, nec interfecti cadaver dederit ad sepulturam.

10. Jam de Chersoneso ea quæ ad vos scribat perpendere fuerit operæ prætium, et præter hæc etiam ea quæ agit cognoscere. Nam locum omnem qui extra Forum est, ut suum et nihil ad vos attinentem, Apollonidæ Cardiano fruendum concessit. Atqui Chersonesi limites sunt non Forum, sed ara Jovis [1]terminalis, quæ est intra Pteleum et [2]Leucam, quo in loco fossa ducenda fuit qua Chersonesus disterminaretur. Id quod aræ inscriptio Jovis [1]terminalis indicat. Quæ sic jacet:

> Limes ut in medio Leucæ Pteleique notetur,
> Hæc summo pulcra est ara sacrata Jovi.
> Ne populos turbet contentio, Juppiter ipse
> Rex superum medius limite signat agros.

Hac igitur regione quæ tanta est quantam norunt plerique vestrum, partim ut sua ipse fruitur, partim aliis eam dono dedit, omnesque possessiones vestras sibi vindicat. Nec eam tantummodo usurpat regionem quæ extra Forum est, sed et in hac epistola scribit vos oportere cum Cardianis qui intra Forum habitant judicio transigere, si qua vobis cum illis controversia sit, cum Cardianis, inquam, qui in ditione vestra consederunt. Considerate autem num parva de re illi vobiscum controvertant. Se dicunt regionem incolere quæ sua sit, et non vestra; et quidquid vos ibi possideatis, id vos possidere tanquam in aliena ditione partum, at quæ ipsi teneant, se tenere tanquam fundos in sua terra; et hæc civem vestrum, Callippum Pæaniensem, decreto scripsisse. In quo haud sane mentiuntur, scripsit enim. Quem quum ego violatarum legum reum fecissem, vos absolvistis. Proinde id effecit ut ea de regione haberetis controversiam. Quod si vos non pudebit de hoc in judicium venire contra Cardianos utrum ea regio vestra, an vero ipsorum sit, cur non eodem etiam contra Chersonitas reliquos jure utimini? Quin insultat vobis adeo contumeliose, ut aiat, si Cardiani venire in judicium recusent, se eos coacturum: quasi vero vos ne Cardianos quidem possitis adigere ad ea vobis præstanda quæ justa sunt. Quod quum vos nequeatis, ipse se illos ad id faciendum

[1] Montani. Wolf. [2] Albam Actam. Idem.

coacturum dicit. An non manifestum est ipsum magna in vos conferre beneficia?

11. Nec desunt tamen qui hanc epistolam egregie scriptam esse asserant: qui quidem majore vestro, quam Philippus, odio digni sunt. Is enim, dum vobis in rebus omnibus adversatur, sibimetipsi gloriam et magnas opes acquirit: at quicumque, Athenienses quum sint, benevolentiam erga Philippum, non erga patriam significant, eos convenit a vobis malos male perdi, si modo vos cerebrum in temporibus, non in calcibus, conculcatum geritis. Reliquum adhuc mihi est ut et ad præclaram istam epistolam, et dicta legatorum, responsum scribam quod et æquum esse et vobis utile existimem.

A U G E R I

ANALYSIS

ORATIONIS DE CHERSONESO.

Propositum.

Quum Atheniensibus Chersonesum cessisset Cersobleptes Thraciæ rex, Cardia, hujus regionis maxima civitas, detrectato Athenarum imperio, se addixerat regi Macedonum, qui eam in fidem suam ac tutelam receperat. Miserunt Athenienses coloniam in Chersonesum, et ejus coloniæ ducem constituerunt Diopithem, patrem Menandri illius comœdiarum scriptoris. Qui cum exercitu profectus, ut Philippi motus et consilia exploraret, quum illum videret pergentem tueri Cardiam, maritimam Thraciam, quæ Macedoniæ parebat, incursionibus vexat ac populatur, et antequam rex revertatur e superiori Thracia ubi gerebat bellum, in tuta se recipit. Quum ille armis tunc ulcisci non posset, ducem Atheniensem per literas accusat tanquam pacis violatorem. Oratores itaque Philippo studentes in Diopithem invecti, supplicium de eo sumi jubent. Eis adversatur Demosthenes, atque hac oratione defendit Diopithem, et vehementer accusat Philippum, ut qui prior pacem violarit; negat imprimis, et in hoc instat maxime, exercitum esse dimittendum.

Exordium.

Hortatur Athenienses orator ut, dum alii odio vel gratia adducti, animo suo morem gerentes, dicunt, ipsi ea quæ sunt e republica et decernant et faciant. Monet hic non agi de Diopithe et ejus actis, sed de Chersoneso servanda, sed de Philippo coercendo, ne ea ille præripiat, quæ restitui in integrum non poterunt.

Confirmatio.

1°. Eos oratores impugnat Demosthenes qui dicebant decere omnino ut consultor plane vel bellum gerere vel servare pacem juberet. Ostendit non dari optionem, sed illud omnium justissimum maximeque necessarium relinqui Atheniensibus ut eum ulciscantur qui prior ipsis bellum intulit.

2°. Probat non exercitum esse dimittendum, quod inde plura evenirent incommoda.

3°. Non modo non dimittendus est exercitus, sed novis etiam suppetiis augendus, nisi velint Athenienses ea facere quæ maxime Philippus optarit, et eo modo se gerere quo ille cupiat. Hincque per occasionem ipsos objurgat qui neque possint quiescere, neque ea agere studeant quæ expediunt.

4°. In eos orator invehitur qui, dum criminabantur Diopithem, prohibebant ne victus exercitui suppeditaretur, ipsumque jubebant per imperatorem et copias revocare.

5°. Ipsos increpat Athenienses, qui alium existimant malorum omnium auctorem ac ipsum Philippum, et moleste ferunt si quis illum armis coercendum contendat. Per figuram alios Græcos loquentes inducit et Atheniensibus inertiam simul et inquietem animum exprobrantes.

6°. Respondet iis qui interrogant quidnam agendum sit, Athenienses debere esse persuasos Philippum pacem violasse, civitati suæ bellum inferre, hanc deletam velle, et omnia quæ molitur et apparat nunc ad hanc oppugnandam pertinere, ac proinde istis deponendam esse perniciosam socordiam et habendas esse paratas semper legiones.

7°. Hortatur suos cives magna cum vehementia ut fortiter resistant Philippo, etiamsi pro certo tenerent illum in se non impetum esse facturum, ob dedecus quod ex ignavia orietur.

8°. Nonnulli jactitabant pacis commoda, exercitus alendi molestias, et pecuniarum publicarum direptiones: his omnibus occurrit orator, moxque expendit cur Philippus non dicatur bellum excitare qui tam manifeste bellum gerit, et ii dicantur excitare qui clamant Philippo esse resistendum; cujus vis eo validius propulsanda est quo certior et gravior in civitatem Atheniensem incumbet, quam ille cupit penitus exscindere.

9°. Verum cur Philippus idem Atheniensibus insultat, quum alios saltem benefaciendo deceperit? Quia nempe in sola civitate Atheniensi causam hostium agere impune licet: quod probatur per exempla. Hinc ii qui pro Philippo loquuntur divites sunt facti et illustres dum e contra civitas inops est et obscura.

10°. Nonnulli dicebant de Demosthene, alii eum esse mollem ac timidum, alii verba tantum ab ipso proficisci. Ille utrisque respondet magno spiritu, et per exemplum Timothei probat res confici tandem dum loquuntur oratores et audientes agunt.

11°. Concludit exponendo quid agendum sit Atheniensibus ut res prospere succedant; sine quo frustra et orator locutus fuerit et auditores oratori applauserint.

Dicta est hæc oratio tertio anno olympiadis CIX, sub archonte Sosigene.

ARGUMENTUM
IN ORATIONEM DE CHERSONESO
EX
TOURELLIO.

HABITA fuit hæc oratio, Archonte Sosigene, biennio post Philippicam secundam. Est revera nil aliud, nisi defensio Diopithis, qui coloniam Atheniensem deduxerat in Chersonesum, peninsulam Thraciæ, tunc temporis sub

ditione Athenarum. Chersonesitæ, imperio auscultantes, colonos acceperunt, et cum illis domicilia agrosque suos partiti sunt. Cardiani soli repulerunt; libertatem suam imminutum iri simulantes. Hoc reipublicæ dedecus omnino ulciscendum ratus Diopithes, injussu civitatis in fines Cardianorum infenso exercitu venit. Hi ad Philippum confugiunt, qui eorum tutelam libenter in se suscepit. Diopithes defensorem Cardianorum rebellium, hostem reipublicæ judicans, et nactus opportunum tempus, quando Philippus bello adversus Amadocum Odrysiorum regem in Thracia superiori occuparetur, maritimam Thraciam, quæ Macedoni parebat, repentina incursione populatur, ingentem prædam aufert, et priusquam redire posset Philippus, se suamque prædam in tutum recipit. Philippus, cum injuriæ ut libuit vindicandæ non data esset copia, satis habuit per literas apud Athenienses graviter conqueri. Mercenarii itaque oratores Philippo inservientes, in Diopithen acerrime invecti, latrocinii hominem et violati fœderis accusant, et ut revocaretur efflagitant. Demosthenes salutem Diopithis cum reipublicæ utilitate conjunctam cernens, causam ejus defendendam suscipit. Diopithis culpam in inopiam et angustias rejicit, quibus per socordiam civium premeretur: animos eorum ad Philippum converti, ejus cœpta hostilia et fœderi adversa monstrat: docet denique, e republica facere, et gratias mereri, quicunque tales conatus reprimeret et ulcisceretur.

LIBANII ARGUMENTUM IN ORATIONEM DE CHERSONESO.

Hac oratione Diopithes defenditur, et crimina illi apud Athenienses objecta diluuntur. Fuit enim Thracia Chersonesus antiqua possessio Atheniensium; qui Philippi temporibus colonos e suis civibus illuc miserunt, veteri more suo, quo pauperes atque inopes cives in extera sua oppida habitatum ablegabant, armis et viatico e publico datis. Id quod nunc quoque factum est, missis in Chersonesum colonis, et Diopithe cum imperio eis præfecto. Ac Chersonesitæ quidem reliqui eos qui advenerant in societatem ædium et agrorum receperunt: Cardiani vero, quod regionem suam tenere se dicerent, non Atheniensium, repulerunt. Hinc a Diopithe Cardiani bello cum peterentur, ad Philippum confugiunt. Is igitur per literas Atheniensibus edicit, ne Cardianis suis clientibus vim faciant; sed jure ut agant, si quam sibi factam esse injuriam querantur. Quod cum Athenienses detrectarent, auxilia Cardianis mittit: quam rem Diopithes graviter ferens, dum Philippus in Mediterraneis superioris Thraciæ cum Odrysiorum rege bellum gerit, maritimam Thraciam, quæ Macedoni parebat, incursionibus vexat et populatur; ac antequam Philippus reverteretur, regressus in Chersonesum, in tuta se recipit. Quare cum Philippus armis eum ulcisci non posset, per literas ducem illum apud Athenienses accusat, ut qui aperte pacem violasset. Oratores itaque Philippi studiosi, in Diopithen invecti, supplicium de eo sumi jubent: quibus Demosthenes adversatus, duplici ratione Diopithen defendit. Eum enim inique fecisse quicquam negat; nam cum Philippus longe prior pacem violarit, et urbi Atheniensium noceat, non injuria hunc etiam se pro hoste gerere; nec esse e republica eum imperatorem supplicio affici, et ejus exercitum dimitti, qui nunc Philippum Chersonesi aditu prohibeat. Denique ad bellum hortatur, et vehementer Philippum accusat, ut injurium et fœdifragum, et Atheniensibus simul et reliquis Græcis insidiantem.

DEMOSTHENIS

ORATIO DE CHERSONESO.

1. ÆQUUM esset, Athenienses, oratores vestros omnes, neque odio impulsos, neque ad gratiam *cujusquam* verbum ullum loqui, sed quod quisque optimum duceret, id proferre, vobis præsertim de publicis magnisque negotiis deliberantibus: sed quia nonnulli, alias æmulatione, alias quacunque de causa ad dicendum impelluntur, vestri, Athenienses, officii est, ut aliis rebus omnibus omissis, quæ futura esse putatis e republica, ea et decernatis et exsequamini. Cura igitur *præsens* res in Chersoneso gestas spectat et expeditionem illam, qua Philippus suscepta undecimum jam in Thracia mensem versatur: orationes autem pleræque de rebus habentur, quas Diopithes gerit et facturus est. Ego vero de iis *criminibus*, quorum quivis insimulat aliquem eorum, quos penes vos est ex legibus, quandocunque voletis, punire, sive jam vobis visum sit, sive paulisper inhibentibus, de hisce, *inquam*, ut deliberatio fiat, licere arbitror; neque esse necessarium, ut vel ego vel quisquam alius ea de re contentionem suscipiat: quæ vero Philippus, nostræ civitatis hostis magnasque copias circa Hellespontum habens, *vobis* præripere conatur, quæque nos occasione semel neglecta restituere in integrum nunquam poterimus, de his expedit, opinor, quam primum et decerni et paratos esse, neque ea propter turbas, aliis de rebus *excitatas*, et criminationes deserere.

2. Quanquam autem multa quæ apud vos dici solent mirer, dudum tamen vel in primis illud demirabar, Athenienses, quod in senatu quempiam dicentem audiebam, decere omnino consiliarium, ut vel plane bellum gerere vel servare pacem suadeat. Sic autem se res habet,—si Philippus quiescit, neque rupto fœdere quicquam vobis ereptum tenet, neque omnes pariter homines in nos armat concitatque, nihil est dicendum, sed plane pax agenda: et quod ad vos quidem attinet, parata esse omnia video. At si, quæ juravimus et quibus *conditionibus* pacem fecimus, ea in conspectu sunt et relata in tabulas, Philippum vero constat, antequam Diopithes cum colonis, in quos concitati belli crimen nunc confertur, hinc solveret, multa vobis per injuriam eripuisse, quibus de rebus decreta hæc vestra eaque rata exstant, quæ illum accusent, et omni tempore continenter tum cæterorum Græcorum tum barbarorum res occupasse et contra nos instruxisse, quid est cur isti dictitent, vel bellum gerendum esse, vel pacem retinendam? Nec enim utrum velitis, op-

tio datur, sed illud omnium operum justissimum maximeque necessarium relinquitur, quod isti de industria transiliunt. Quodnam illud est? ut eum ulciscamur, qui prior bellum nobis intulit. Nisi forte illud mehercule dicunt, quod, si abstineat Attica Piræoque Philippus, neque injuria urbem afficit neque bellum facit: qui si jus et æquum ista regula metiuntur et istos pacis limites constituunt, eos utique nec æqua nec ferenda dicere nec tuta vobis, perspicuum est omnibus; ac præterea accidit, ut hæc ipsa quæ dicunt, contraria sint accusationibus quas contra Diopithen ferunt.

3. Nam qui convenit, ut Philippo quidvis agendi licentiam demus, modo Atticam non invadat; Diopithen vero nec Thracibus opitulari sinamus, aut *si opituletur*, concitare bellum dicamus? Sed hæc scilicet exagitantur, ac non minus sunt gravia quæ agunt mercenarii milites, cum Hellespontum populantur, et injuste facit Diopithes navigia intercipiendo, neque hoc est permittendum. Esto, fiant hæc, nihil contradico. Veruntamen decere arbitror, si ex animo ista consulunt æquitatemque spectandam putant, ut quemadmodum constitutas nostræ urbis copias dissipare conantur, ducem earum, *suapte industria parta* stipendia solventem, apud vos calumniando, ita ostendant, si vobis hæc persuasa fuerint, etiam Philippi exercitum dilapsurum. Quod nisi *demonstrarint*, nihil aliud eos agere cogitate, nisi ut denuo rempublicam nostram in eum reducant statum, quo res præsentes omnes peirerunt. Scitis enim profecto, nihil omnium rerum tam profuisse Philippo ad nostram urbem superandam, quam quod prior omnes occasiones arripuit. Namque is, cum semper expeditum circum se atque instructum exercitum habeat, et quid facturus sit jam antea deliberarit, derepente quos libitum est aggreditur: nos vero, ubi jam aliquid factum esse audivimus, tum demum tumultuamur et *bellum* paramus. Inde nimirum accidit, ut ille omnia, quæ invaserit, summa cum tranquillitate potiatur; nos autem serius *ubique* adveniamus et frustra impensas omnes faciamus, ostensis quidem inimicitiis et *ejus conatibus* obsistendi voluntate, sed neglectis occasionibus et rebus infectis dedecus etiam insuper suscipiamus.

4. Ne igitur ignoretis, Athenienses, etiam nunc cætera quidem verba esse atque commenta, hoc vero agi et omni ratione strui, ut dum vos domi maneatis et nullæ nostræ urbis copiæ foris sint, per summum otium quæcumque vult Philippus conficiat. Videte etenim primum, quid in præsentia fiat. Nunc ille cum magno exercitu in Thracia versatur, et *copias*, ut præsentes hi dicunt, accersit e Macedonia et Thessalia. Quod si exspectatis Etesiis Byzantium aggressus obsederit, primum an putatis fore, ut Byzantii in eadem qua nunc sunt amentia maneant, et vos non accersant auxiliaque vestra non postulent? Equidem non opinor, sed si quibus minus etiam fidunt

quam vobis, eos quoque potius *in urbem* recipient, quam urbem illi tradent, nisi vi prius eam occuparit. Cum nos igitur et hinc navigare non poterimus, et illic nulla præsidia parata erunt, nihil obstabit quominus pessum eant. Sane, *dicat aliquis*, intemperiis enim agitantur homines isti, nec ad eorum amentiam addi quicquam potest. Omnino, sed incolumes tamen eos oportet: id enim est e republica. Præterea ne illud quidem compertum habemus, fore ut Chersonesum non invadat: sed si ex ejus epistola, quam ad vos misit, judicandum est, ulturum se ait milites Chersonesitanos. Proinde si exercitus hic jam constitutus retinebitur, is et provinciam tueri nostram poterit et illius ditionem nonnihil infestare: sin semel dilabetur, quid agemus, si Philippus Chersonesum invaserit; Diopithen in judicium adducemus scilicet. Sed quid *ea re* proficietur? At illis hinc auxilia mittemus. Quid si per ventos non liceat? At non veniet, credo. Et quis hujus rei sponsor erit? Nunquid cernitis et consideratis, Athenienses, imminens anni tempus, sub quod nonnulli existimant Hellespontum vestris præsidiis destitutum tradi oportere Philippo? Quid vero, si Thracia relicta ne quidem ad Chersonesum accesserit aut Byzantium—nam et hæc considerare debetis—sed Chalcidem aut Megaras invaserit, quomodo nuper Oreum, utrumne præstabit hic illi occurrere ac permittere ut bellum ad Atticæ fines accedat, an illic negotiis quibusdam illum implicare? Ego quidem hoc *præferendum* censeo.

5. Omnes igitur, his cognitis, et consideratis, exercitum, quem Diopithes in reipublicæ præsidium parare conatur, non adducere in invidiam oportet neque id agere ut dissipetur, sed ipsos etiam alium adjicere, tum suppeditanda illi pecunia, tum cæteris rebus rite adjuvando. Nam si quis Philippum percontetur, Age dic, utrum malles istos milites, quos nunc Diopithes habet, quales quales sint—nihil enim contradico—pollere et in gloria esse apud Athenienses atque eorum numerum, vires suas republica conferente, augeri, an vero propter quorundam calumnias et accusationes divelli ac interire? *Posteriora* hæc, opinor, se velle responderet. Quæ igitur Philippus a diis immortalibus precaretur, ea nostrum quidam hic moliuntur? Et quæritis adhuc, unde nostræ civitati omnia perierint?

6. Velim autem libere vos præsentem statum urbis examinare, et considerare quid ipsi faciamus nunc et quomodo nobismetipsis utamur. Nos neque tributum conferre volumus, nec ipsi militare audemus, neque publica pecunia abstinere possumus, neque assignatam Diopithi pecuniam pendimus, nec quæ ipse sua industria compararit laudamus, sed obtrectamus et speculamur unde et quid sit facturus ac id genus omnia, nec, cum his animis simus, nostrum negotium agere volumus, sed verbis quidem eos laudamus qui pro dignitate reipublicæ dicunt, reipsa vero horum adversariis nos conjungimus. Pro-

inde *quemadmodum* vos eum, subinde qui suggestum conscendit, rogitare soletis, quid igitur faciendum est? *sic* ego vos interrogabo, quid igitur est dicendum? nam si vos neque tributum conferetis, neque ipsi militabitis, neque publicæ pecuniæ parcetis, neque constitutam Diopithi pecuniam numerabitis, nec quæ ipse sibi compararit relinquetis, neque vestrum negotium agere voletis, non habeo quid dicam. Nam si jam tantam licentiam criminari et calumniari volentibus datis, ut illis quoque de rebus quas acturum eum esse aiunt, antequam fiant, accusantes audiatis, quid aliquis dicat?

7. Quid vero his rebus proficiatur, vestrum quibusdam est cognoscendum. Dicam autem libere; nec enim possum aliter. Quotquot vestri duces e vestro portu unquam solverunt, hi omnes, aut ego me quovis supplicio dignum fatebor, et a Chiis et ab Erythræis et a quibus quisque potuit, his dico qui Asiam incolunt, pecuniam accipiunt. Accipiunt autem qui naves habent singulas aut binas minorem, majoribus instructi copiis majorem. Dant autem, quicunque dant, neque parum neque multum gratis—nec enim ita insaniunt—sed illud *hac pecunia* redimunt, ut ne mercatores sui injuriis afficiantur, ne spolientur, incolumes suæ naves deducantur, et similia: aiunt autem se benevolentiæ causa dare, idque nomen hujusmodi largitionibus accommodatur. Jam igitur etiam Diopithi exercitum habenti minime dubium est, quin isti omnes pecuniam daturi sint: nam unde alias eum, qui nec a vobis quicquam accipit nec ipse habet unde stipendia solvat, milites alere putatis? de cœlo? minime id quidem: sed his proventibus, quos congregat et emendicat et mutuatur, eos sustentat. Quare qui eum apud vos traducunt, nihil aliud agunt, nisi quod omnibus denuntiant, ne quid ei dent, ut qui pœnas daturus sit, non eorum modo facinorum, quorum ipse vel auctor vel adjutor exstiterit, sed horum etiam quæ facturus fuerit. Huc pertinent isti sermones, "obsidionem parat," "Græcos hostibus objicit:" maximæ scilicet his hominibus curæ sunt Asiam incolentes Græci, *quod si ita sit*, major certe virtus eorum esset ad consulendum aliis quam ad patriam defendendam, atque huc *etiam* pertinet illud, *oportere* alium imperatorem mitti in Hellespontum. Nam si male se gerit Diopithes et naves intercipit, parva, Athenienses, parva tabella, hæc omnia prohibere valeat, legesque jubent hæc, nempe, eos qui delinquunt publice accusari, tantis vero sumptibus totque triremibus custodiri a nobis nequaquam, nam ea quidem esset extrema insania: contra hostes quidem, qui legibus coerceri nequeunt, milites alere, triremes mittere, pecuniam conferre oportet et necesse est, at contra cives nostros decretum, publica accusatio, Paralus, hæc sufficiunt. Hæc prudentium virorum essent, quæ autem isti agunt, hominum molestiam rebus et perniciem afferentium.

8. Ac istorum quidem nonnullos esse tales, quanquam ferendum

graviter, non tamen graviter est ferendum: sed *hoc potius*, vos in hoc consessu ita jam esse animatos, ut si quis pro concione dixerit Diopithen esse, aut Charetem, aut Aristophontem, aut quemvis qui nominari possit civium, cui mala omnia accepta referenda sint, statim assentiamini, et ejus orationi applaudatis: at si quis progressus in medium, vera dicat, "nugas agitis, Athenienses," malorum omnium et rerum harum Philippus est caput; qui si quievisset, nihil negotii esset reipublicæ: non quidem vera eum dicere negare possetis, sed graviter laturi tamen videmini, et periisse vobis aliquod existimaturi. In causa hoc est—sed oro per deos, ut quæ ad vestram salutem pertinent, libere dicere mihi liceat—: jam olim quidam reipublicæ gubernatores ita vos paraverunt, ut in concionibus metuendi sitis et acres, in bellicis vero apparatibus remissi et aspernandi. Si quis igitur auctorem malorum eum esse dicat, quem scitis inter vos posse comprehendi, assentimini et *puniri istum* vultis: si quis vero eum designet, qui nisi victus armis affici supplicio non potest, nescitis, opinor, quid sit agendum, sed vos coargui moleste fertis. Atqui decebat, Athenienses, diversum fieri, ut omnes, qui ad remp. accedunt, vos assuefacerent, in concionibus, ad clementiam et humanitatem; nam in his de jure civium et sociorum agitur: in apparandis vero bellis, metuendos vos et acres efficerent; ibi enim cum hostibus et adversariis res est. Nunc, dum vobis assentantur et obsequiis omnibus vestram gratiam aucupantur, id vobis contulerunt, ut in concionibus fastum præ vobis feratis et ab adulatoribus nihil audiatis, nisi quod auribus blandiatur, res vero eo redierint, ut de ipsa salute periclitemini.

9. Agite vero, per deos immortales, si Græci a vobis earum occasionum, quas per ignaviam modo amisistis, rationes reposcerent, vosque *ita* interrogarent: Athenienses, mittitis ad nos passim legatos, dictitantes, Philippum nobis et Græcis omnibus insidiari, et hominem esse cavendum—et omnia ejusmodi necesse est fateri vera esse; facimus enim hæc—. At o mortalium omnium ignavissimi, *dicent*, cum homo iste decem menses *continuos* abesset, ita et morbo et hyeme et bellis interclusus, ut domum regredi nullo modo posset, vos nec Eubœam in libertatem asseruistis nec vestrorum quicquam recuperastis, ipse vero, dum vos domi sedetis, dum otium agitis, dum sani estis (si qui tamen, his factis, sani dicendi sunt) duos in Eubœa tyrannos constituit, quorum alterum e regione Atticæ tanquam propugnaculum opposuit, alterum ad Sciathum *collocavit:* vos autem ne hæc quidem, siquidem nihil aliud velletis, impedivistis, sed conniventes de jure utique vestro illi concessistis, ut jam nemini dubium esse possit, etiamsi Philippus decies moreretur, vos nihilo magis commotum iri. Quorsum igitur legatos mittitis, et incusatis, et negotium nobis facessitis?

Hæc si dixerint, quid asseremus aut respondebimus, Athenienses? Ego quidem non video.

10. Sunt igitur qui putent, se oratorem ita redarguere, postquam interrogarint, quidnam ergo agendum est? quibus ego summa æquitate verissimeque sic respondebo, Hæc non agenda sunt, quæ nunc agitatis: et tamen singulatim etiam accurate omnia dicam. *Videant* autem illi, ut quemadmodum prompti sunt ad percontandum, ita et ad rem gerendam sint alacres et parati! Primum, Athenienses, persuasum omnino habere debetis, Philippum civitati nostræ bellum inferre pacemque violasse—quare de hoc desinite vos invicem accusare—hostem esse præterea toti urbi et solo urbis, addam etiam omnibus hominibus qui in urbe degunt, atque illis imprimis, qui se in maxima esse apud eum gratia putant (quod si non *credendum videatur*, intueantur Euthycratem et Lasthenem Olynthios, qui cum ei esse intimi viderentur, postquam urbem prodiderunt, omnium pessime perierunt), nulli tamen rei tam infense adversatur, quam libertati nostræ urbis; nec in quicquam aliud tanto studio incumbit, quam quomodo hanc demoliatur. Idque cum ratione agit quodammodo: satis enim hoc perspectum habet, etiamsi cæteros omnes suæ dominationi subjecerit, se tamen nihil secure constanterque tenere posse, dum vobis libera sit respublica, at si quis casus adversus inciderit, quales homini evenire multi possunt, fore ut omnes, qui jam vi subacti illi parent, ad vos confugiant. Estis enim vos, non ipsi ad aliena arripienda dominationemque affectandam natura comparati, sed alium ne arripiat prohibere aut arreptis exturbare validi, denique affectantibus imperium facessere negotium et omnibus hominibus libertatem restituere parati. Non igitur vult libertatem vestram suis imminere temporibus, multum abest ut hoc velit, cum rem non male nec segniter consideret.

11. Primum igitur ob hoc existimandum est, hostem illum esse reipublicæ ac libertatis irreconciliabilem; quod nisi animis vestris infixum sedeat, rerum curam serio suscipere non voletis: secundo loco illud certo sciendum, omnia quæ molitur et parat nunc, adversus remp. nostram apparat, et ubicunque aliquis ei obsistit, is pro nobis illic obsistet. Neque enim quisquam vestrum ita simplex est, ut Philippum existimet misera illa in Thracia—nam quo alio nomine appelles Drongilum et Cabylen et Mastiram et ea quæ nunc expugnat sibique subjicit?—cupere, utque illa obtineat et labores et hyemes et extrema pericula sustinere; Atheniensium vero portus et navalia et triremes et argenti fodinas et tantos proventus non cupere, aut passurum ut vos ista teneatis; cum propter panicum et siliginem, in Thraciis cuniculis defossa, in barathro non dubitet hybernare. Non ita est, sed et illa, ut his potiatur, et cætera omnia molitur.

Quid igitur prudentium hominum est? Cum hæc sciant et cognorint, insignem istam perniciosamque socordiam deponere, pecuniam autem conferre *idemque ut faciant* a sociis postulare, ac providere atque agere omnia, constitutus iste exercitus ne dilabatur, ut quemadmodum ille paratas legiones habet ad violandos et subigendos omnes Græcos, ita vos legiones habeatis ad servandos omnes et tuendos paratas. Fieri quippe nequit, ut qui repentinis subsidiis utuntur, quicquid recte perficere possint, sed conscribere oportet copias, et commeatus illis suppeditare, et quæstores *deligere*, et ut quam diligentissima fiat ærarii custodia, id vero curantes, pecuniæ rationes a quæstoribus, rerum gestarum a duce reposcere. Quod si hæc vobis cordi fuerint, si hæc susceperitis, revera justam servare pacem, et domi se continere Philippum cogetis; quo majus bonum nullum esse queat, aut æquo Marte bellum geretis.

12. Si quis vero hæc sine et magnis sumptibus et multis laboribus posse confici non putat, recte omnino putat: sed si idem consideret, quæ *pericula* huic urbi impendeant, nisi ita fecerimus, inveniet expedire, ut ultro quod fieri debet faciamus. Nam si quis deorum nobis sponderet (nec enim mortalium ulli tanta de re fides haberi tuto posset), si quieveritis et omnia neglexeritis, eum tandem in nosmet ipsos impetum non esse facturum, turpe quidem, Jupiter diique omnes! fuerit atque indignum vobis et *præsenti* dignitate reipublicæ et rebus gestis majorum, ob privatum vestrum otium reliquos Græcos omnes desertos objicere servituti, ac ego quidem ipse mortem oppetere malim, quam talia suadere: verum si quis alius ista dicit et vobis persuadet, esto, ne defendite vos, abjicite omnia. Sin hoc consultum esse nemo putat, contraque præscimus omnes, quanto plura eum sibi subjicere permiserimus, tanto cum graviore et potentiore hoste nobis fore conflictandum, quo subterfugimus? aut quid lente agimus? aut quando, Athenienses, rerum curam suscipiemus? cum, credo, necessitas aliqua ingruerit? atqui ea necessitas, quam homo liber ita nominet, non tantum jam adest, sed jam pridem etiam se obtulit: servilis vero necessitas ne ingruat, utique est optandum. Quid vero interest? quod homini libero maxima est necessitas rerum *male* gerendarum pudor, qua necessitate nescio an quis majorem possit dicere: servo autem plagæ et corporis excarnificatio, quæ absint ut fiant, et dictu indigna sunt.

13. Quanquam autem reliqua omnia libenter dicere possim, et ostendere quo pacto in vos nonnulli in administranda rep. delinquant, cætera missa faciam: sed cum primum aliqua mentio fit Philippicarum rerum, quidam surgens dicit, pacem tueri optabile esse, et magnum exercitum alere molestum, et diripere quosdam ærarium velle; aliaque similia verba, quibus vos remorantur, et huic occasionem præbent suo arbitratu per otium quidvis peragendi.

Ita fit, ut vos otium adipiscamini, atque in præsens nihil agatis, quæ vereor ne vobis aliquando magno constitisse credituri sitis, isti vero gratiam consequantur et quæ ex his *rebus oritur* mercedem. Ego vero supervacaneum esse puto vobis suadere pacem, qui, cum jam persuasum id est, desidetis, sed illi *suadendum est*, qui bellis gerendis occupatur; cui si persuasum fuerit, in vobis nulla mora est: molesta vero, *necesse puto vobis suadere*, ducere esse, non quæ tuendæ salutis gratia insumpserimus, sed ea quæ feremus, si hæc facere noluerimus: et " opes nostræ differentur " *quemvis obstrepentem* sistere, custodiam qua conservarentur assignando, non *neglectu et* abjectione utilitatis. Ego vero, Athenienses, hoc ipsum ægre fero, si pecuniæ direptio, quam ut tueri, sic peculatores punire, penes vos est, quibusdam vestrum est molesta. Philippus autem, qui totam deinceps Græciam diripit, et vestro malo diripit, non est molestus.

14. Quæ igitur causa tandem est, Athenienses, cum Philippus ita manifeste bella gerat, per injuriam grassetur, urbes occupet, ut istorum nemo unquam dixerit, eum injuste agere bellumque facere, sed *ut* concitati belli crimen illis impingant, qui *conatibus illius* obsistendum et hæc nostra vindicanda suadent? Ego docebo: quod iracundiam eam, quam par est ut vos concipiatis, si quas e bello molestias ceperitis, in eos, qui vobis utilissima dicunt, converti volunt; ut hos causam dicere cogatis, non Philippum ulciscamini, atque accusatores cum sint, ipsi tamen a se nunc admissorum pœnas nullas dent. Hoc illud est quod dicunt, velle quosdam apud vos excitare bellum, hinc illa nata est altercatio. Ego vero certo scio Philippum, cum nemo Atheniensium bellum decrevisset, tum alia multa, quæ nostra fuerunt, occupasse, tum nunc auxilia misisse Cardianis. Si nos igitur dissimulare volemus, ab eo nos bello peti, omnium stolidissimus esset, si ipse id coarguere vellet. Sed cum nos ipsos invaserit, quid [tum] dicemus? ipse enim se nobiscum bellum gerere *negabit*, quemadmodum et Oritis fecit, cum milites in eorum agro essent, et Pheræis, priusquam mœnia oppugnaret, neque cum Olynthiis statim in principio *se bellum gerere professus est*, donec in ipsorum agrum duxisset exercitum. An tum quoque bellum illos concitare dicemus, qui propulsare vim jubebunt? Hoc igitur superest, ut serviamus: nec enim medium quicquam est, si nec vis propulsetur nec ab hostibus otium concedatur. Sed neque de iisdem *rebus* vobis est periclitandum ac cæteris: neque enim urbem subigere vult Philippus, sed penitus exscindere. Quia satis intelligit, vos servire neque velle, neque si velletis, posse; cum imperare consueveritis: atqui occasione oblata, sibi plus negotii posse facessere, quam reliquos homines universos.

15. Proinde quasi de summa rerum decertaretur, ita vos oportet

esse animis affectos, quique se illi vendiderunt, odio prosequendi et in cruciatum abripiendi sunt. Non enim fieri, non fieri potest, ut externi hostes superentur, nisi prius domesticos hostes punieritis, qui illi subserviunt; sed necesse est, ubi in hos tanquam scopulos quosdam impegeritis, ut illi vobis antevertant. Nam cur eum ita contumeliose vobis insultare nunc putatis—nihil enim aliud mihi quidem facere videtur, nisi hoc—et cum alios benefaciendo, si non aliud, saltem seducat, vobis jam etiam minitari? Veluti Thessalos, multis datis muneribus, in hanc servitutem pellexit: neque dicendo quisquam consequi potest, quam variis artibus miseros Olynthios, data prius Potidæa, multisque aliis deceperit: Thebanos nunc sub jugum suum allicit, tradita Bœotia, posteaquam eos magno gravique bello liberavit. Itaque hi omnes, dum aliqua commoditate fruuntur, alii jam perpessi ea sunt, quæ omnes norunt, alii ferent, quicquid tandem contigerit. At vos, ut quæ perdideritis taceam, in ipsa pacificatione, quoties decepti, quam multis spoliati estis! Nonne Phocensibus, nonne Pylis, nonne Thracia, Dorisco, Serrio, Cersoblepte ipso, nonne nunc urbem Cardianorum tenet ac confitetur? Cur igitur alia ratione illos, nec eodem modo vos tractat? Quoniam in hac vestra una cunctarum urbium impune hostium commodis patrocinari licet, ac si quis pecuniam ipse accepit, concionandi potestatem habet, etiamsi vos vestris opibus interim spoliati sitis. Non tutum fuit Olynthi causam agere Philippi, donec populus Olynthiorum simul delinitus esset illo traditæ Potidææ beneficio: non tutum fuit in Thessalia Philippi causam agere, donec multitudo Thessalorum, ejectis a Philippo, ipsorum causa, tyrannis, atque Pylæa restituta, in societatem beneficiorum et ipsa venisset: non fuit Thebis tutum, priusquam Bœotiam illis, deletis Phocensibus, reddidisset. Verum Athenis, cum non Amphipolim tantum et agrum Cardianorum nobis eripuerit, sed Eubœam ita muniat, ut *veluti* arx sit ad nos oppugnandos, et nunc Byzantium invadat, tutum est dicere pro Philippo. Proinde horum aliqui ex mendicis repente divites fiunt, ex ignotis atque obscuris celebres et illustres, vos contra ex illustribus obscuri, e copiosis inopes: nam reipublicæ ego quidem opes in sociis, fide, benevolentia esse positas existimo, quarum rerum omnium penuria vos laboratis. Quas dum vos negligitis et vobis eripi sinitis, ille quidem beatus factus est et magnus et formidatur ab omnibus et Græcis et barbaris, vos autem humiles et deserti, rerum venalium ubertate splendidi, eorum apparatu quæ opus erant ridiculi.

16. Non autem eodem modo vobis et sibimetipsis quosdam oratores consulere video: vobis enim quiescendum esse dicunt, etiamsi violemini, ipsi vero apud vos quiescere non possunt, tametsi nemo eis injuriam faciat. Deinde quisquis suggestum conscenderit, Non

vis, inquit, decretum scribere, aut periclitari, sed timidus es et mollis. Ego vero audax et importunus atque impudens neque sum neque fieri velim, fortiorem tamen longe lateque illis, qui præcipiti audacia apud vos publica negotia tractant, me esse existimo. Qui enim, Athenienses, posthabita utilitate reipublicæ, in judicium adducit, proscribit, dat, accusat, nulla quidem hæc fortitudine facit, sed quia scit, dum quæ vobis placeant loquatur et tutas tantum publicæ administrationis partes attingat, se quasi pignus habere suæ incolumitatis, audax et confidens est: qui vero, publici boni causa, crebro vestris voluntatibus adversatur, et nihil ad gratiam loquitur, sed semper utilitatem spectat, et eam gerendæ reipublicæ rationem eligit, in qua fortuna magis quam computatio dominatur, et tamen haud recusat, quo minus utriusque a se rationes repetatis, hic demum vir fortis, atque etiam bonus idem civis est; non isti, qui brevis gratiæ promerendæ causa summa reipublicæ præsidia perdiderunt, quos ego tantum absum ut æmuler aut dignos republica cives esse putem, ut si quis me roget, Dic mihi, tu vero quid contulisti reipublicæ? quanquam possem Athenienses, et trierarchias et ædilitia munera et pecuniæ collationes et captivorum redemptiones et alia similia humanitatis officia commemorare, nihil tamen hujusmodi referam, sed *hoc dicam*, me ab ista gerendæ reipublicæ formula prorsus abhorruisse, et quod cum fortassis et ipse, non minus quam alii, accusare possem et gratificari et proscribere et cætera quæ isti factitant facere, nunquam ne ad unum quidem talium aucupiorum vel voluntate mea me contuli vel spe lucri aut ambitione sum impulsus, sed ea perpetuo dico, quibus egomet id consequor, ut minus apud vos auctoritate valeam et gratia, quam alii multi, at vos, si mihi auscultaretis, ampliores fieretis: sic enim dicere fortasse non invidiosum est. Neque mihi videtur boni civis esse officium, eas gerendæ reipublicæ rationes excogitare, per quas statim ego princeps inter vos exsisterem, vos aliorum ultimi; sed rempublicam una cum bonorum civium actionibus et gubernatione augeri atque amplificari decet, omnibusque semper non facillima, sed optima dicenda sunt: nam illo natura suopte nutu fertur, ad hæc boni civis eloquentia et doctrina vos oportet provehi.

17. Jam quendam etiam tale aliquid dicentem audivi, me quidem semper dicere optima, sed quicquid a me proficiscatur verba tantum esse, cum operibus sit opus reipublicæ et actione aliqua. Ego vero quid de his sentiam, exponam vobis et non dissimulabo. Neque arbitror ullum aliud opus atque officium esse consiliarii, nisi ut maxime profutura dicat. Et hoc ita esse, me facile puto probaturum. Illud enim utique scitis, Timotheum quondam illum apud vos orationem habuisse de adjuvandis et conservandis Eubœensibus, cum eos Thebani oppressum irent. Cujus hæc fere verba fuerunt: Agite

vero, deliberatis, inquit, cum Thebanos in insula habeatis, quæ ratio ineunda quidve agendum sit? non mare implebitis, Athenienses, triremibus? non jam surgitis in Piræum abituri? non classem in mare trahetis? Hæc Timotheus dixit, vos fecistis: quæ cum utraque conjungerentur, res confecta est. At si is quam optima, ut tum dixit, dixisset, vos vero ignavia impediti non obtemperassetis, essetne aliquid eorum actum, quæ tum civitati contigerunt? fieri non potest. Sic igitur quicquid vel ego nunc, vel quivis alius dixerit, res et actiones apud vosmetipsos quæritote, utilissimum consilium scienter explicatum apud oratorem.

18. Sed ubi orationem meam in summam et capita quædam redegero, descendam. Censeo igitur conferendam esse pecuniam, et exercitum jam comparatum esse conservandum, atque si quid non recte fieri videbitur corrigendum; non ob cujusvis cavillationes totum destruendum: legatos quaquaversum esse mittendos, qui doceant, moneant, conficiant reipublicæ quicquid poterunt: præter hæc omnia, qui corrupti largitionibus negotia perfide corrumpunt, tum puniendi, tum semper et ubique odio habendi sunt, ut moderati homines et boni viri recte prudenterque vitam instituisse, tum aliis, tum sibimetipsis videantur. Quod si hanc rationem secuti negligere omnia desieritis, fortasse, fortasse, *inquam*, et adhuc cætera melius successura spes sit. Verum si desidebitis, hactenus duntaxat, ut plaudatis et laudetis orationem studentes, cum vero gerenda res erit, tergiversemini, nullam equidem video orationem, quæ, detrectantibus vobis agere quæ opus sunt, rempublicam servare possit.

AUGERI

ANALYSIS

PHILIPPICÆ TERTIÆ.

Propositum.

In eo statu res erant positæ ut, pace cum Philippo nondum rupta, Diopithes quidem dux Atheniensis in Chersoneso exercitui præesset, Philippus autem armis subigeret Thraciam, copias mitteret in Eubœam, cujus urbes maximas civium potentissimorum ope quos sibi fecerat amicos, suo imperio addicebat, se compararet ad oppugnandum Byzantium, omni denique opera Græciæ invadendæ consilium perficeret: Demosthenes concionatur vehementer ut suorum Atheniensium animos incendat adversus hostem sibi reipsa, bello licet nondum indicto, totique Græciæ imminentem.

Exordium.

Queritur orator de ceteris oratoribus, qui, omissa utilitate publica, suæ gloriæ et aliorum criminationi unice dant operam, ac de Atheniensibus ipsis qui jucundas conciones utilibus anteponunt, et assentationibus gaudent deliniri. Addit se paratum esse dicere, si sui cives parati sint ea audire quæ sibi expetant, et eo libentius dicturum quod res adhuc possint adduci in statum meliorem.

Confirmatio.

1°. Impugnata nonnullorum inscitia, qui negabant Philippum bellum facere Atheniensibus, et dictitabant quosdam esse qui bellum excitarent, contendit Demosthenes Macedoniæ regem bellum reipsa facere populo Atheniensi, idque probat plurium populorum exemplis, quos ille inscios oppressit, dum eis se amicum esse et socium prædicaret.

2°. Dicit eum insanire qui servantem erga se pacem, vel bella secum gerentem, e verbis magis quam e factis æstimarit; docet porro paulo fusius ipsa facta Philippum Atheniensium hostem arguere.

3°. Longius prodire incipit, et demonstrat æque evidenter ac fortiter illum toti Græciæ imminere, illum vere Barbarum, non Græcum, ea spectare, ea designare, quæ nunquam spectarunt et designarunt nec Lacedæmonii nec Athenienses, quum maxima elati sunt potentia; denique eumdem singulos Græciæ populos invadere et subigere dum universi desides spectant et otiosi. Totus hic locus maxima tractatur cum vehementia.

4°. Sed cur nunc omnes Græci adeo parati sunt ad tolerandam servitutem, et olim adeo alacres erant ad defendendam libertatem? Hujus utriusque rei causam graviter exponit orator: nempe nunc dona facillime accipiuntur ad prodendam Græciam, dum olim, quod celeberrimo con-

firmatur exemplo, poena mulctaretur acerbissima quisquis Græcos donis corrumpere tentaverat. Hunc locum absolvit tabulas recitando in quibus ea explicat quæ factu sunt utilia ad res emendandas.

5°. Refellit objectionem eorum qui dicebant Philippum nondum esse talem quales aliquando fuerunt Lacedæmonii, quibus tamen restitit civitas Atheniensis: ostendit nunc valde mutatam esse belli gerendi rationem, simplicem olim fuisse, multiplicem esse nunc et dolosam; Philippum omnia ferme agere per proditores et dolos, ac proinde Athenienses debere a dolis illius multo ante præcavere, præsertimque non auscultare proditoribus.

6°. Refert exempla plurium populorum qui pessum ierunt, dum Philippi fautoribus magis quam publicæ utilitatis defensoribus auscultarunt, causamque adjicit cur populi illis potius quam his faverint: hortatur suos cives ut ceterorum exemplo moniti sapientius agant, nec exspectent donec suo ipsi exitio doceantur.

7°. Totam concludit orationem exponendo quid Atheniensibus agendum sit ut res emendentur: scilicet debent omnia ad bellum gerendum necessaria ipsi primum parare, deindeque Græcos excitare. Invitat ad dicendum si quis habet aliquid melius, optatque ut sit ex usu reipublicæ quidquid probatum fuerit.

Dicta est hæc Oratio eodem anno quo ea quæ præcessit, i. e. tertio anno Olympiadis CIX, sub Archonte Sosigene.

ARGUMENTUM

AD PHILIPPICAM III

EX

TOURELLIO.

HANC orationem, eodem quo præcedentem anno, habuit Demosthenes. Philippi in Thracia victoriæ, et imperium novis societatibus, quas ille fæderum artifex diversis in locis sibi conciliarat, subinde munitum, nil nisi funestum Athenis portendebant. Orator itaque totis viribus (ut solet) in civium mollitiem invehitur: crescentis indies periculi terrorem incutit: tollit inanem de fœdere violando dubitationem, ab ignavia verius quam justitiæ ratione ortam: cum id fœdus, non, ut par esset, utrinque obstringeret, sed eos solos teneret. Hinc summopere necessarium esse ostendit, se tueri contra hostem, in pace vel magis quam in bello timendum. Consuetudines deinde pravas quasdam damnat, errores inveteratos coarguit, turbas compescit, suspiciones diluit, et murmura querelasque comprimit. Cum ad hunc modum viam munierit, pergit ad præcepta et ratiocinia quædam instituenda, quibus et vim rite temperatam et severam simul venustatem adspergit. Quod si veritati undecunque profectæ vis sua inest, invicta statim evadit, quando instat reprehensor, non minus sagaci ingenio quam vehementia et facundia insignis.

LIBANII ARGUMENTUM IN PHILIPPICAM III.

Simplex orationis hujus est argumentum. Nam cum Philippus verbo pacem ageret, revera Athenienses multis injuriis lacesseret, hortatur eos Orator, ut insurgant et regem ulciscantur: quod magnum periculum et ipsis impendeat, et omnibus communiter Græcis.

DEMOSTHENIS

PHILIPPICA III.

1. Cum multa verba fiant, Athenienses, in omnibus fere concionibus de injuriis Philippi, quibus, ex quo pacem fecit, non solum vos, sed et reliquos Græcos afficit, cumque omnes scio confiteantur, etsi id quidem non faciant, necesse esse [et convenire], ut omnes ea tum dicant, tum agant, per quæ iste ab insolentia reprimatur et pœnas luat, eo rediisse tamen omnia negotia et per incuriam prolapsa esse video, ut verear ne dictu odiosum, verum tamen sit: si omnes oratores dicere, vosque decernere velletis ea, per quæ res quam afflictissimæ fierent, existimare me statum earum, quam nunc est, non posse fieri deteriorem. Ac multæ fortasse sunt causæ, cur hæc ita se habeant, neque propter unum atque alterum *vitium* res huc redierunt: potissimum tamen, si recte consideretis, ii sunt in culpa, qui jucundissima dicere malunt quam utilissima, quorum alii, Athenienses, dummodo quibus rebus ipsi gloria florent et valent, eas tueantur, nullam futurorum rationem habent, quare nec vos habere oportere putant; alii, eos qui in rerum administratione constituti sunt criminando et calumniando, nil aliud faciunt, nisi ut civitas ipsa de se pœnas sumat et ea re occupetur, Philippo autem quidvis et agere et dicere liceat. Hæc instituta sunt vobis usitata, causæ vero perturbationis et delictorum.

2. Peto autem, Athenienses, si quid veri libere dixero, ne propterea mihi irascamini. Hoc modo quippe rem consideretis. Vos loquendi libertatem in aliis rebus ita communem putatis esse oportere omnibus in hac urbe degentibus, ut et advenis et servis eam impertieritis, et multos apud vos servos videre est quidvis loqui liberius, quam cives in quibusdam aliis urbibus, a consulendo autem omnino eandem repulistis. Unde id consequimini, ut in concionibus fastidiatis assentationibus deliniti et omnia quæ voluptati sunt audiatis, in rebus autem et factis de extremis jam periclitemini. Quod si nunc etiam sic affecti estis, non habeo quid dicam: sin

quæ in rem vestram sunt, sine adulatione audire voletis, dicere sum paratus. Tametsi enim res omnino male se habent, multaque per socordiam perierunt, tamen eæ, si vos vel nunc officio fungi volueritis, omnes corrigi possunt. Ac mirum fortasse videbitur quod dicam, sed verum: quod præteritis temporibus fuit pessimum, id ad futura est optimum. Quid igitur id est? quod dum vos neque magnum neque parvum quicquam quod oportet facitis, res male se habent, quæ si, vobis omnibus officio fungentibus, in hoc loco essent, ne spes quidem relinqueretur eas fore meliores. Nunc socordiam vestram et negligentiam superavit Philippus, civitatem non superavit, neque victi vos, at nondum loco moti estis.

3. Quod si omnes confiteremur Philippum gerere bellum cum rep. et pacem violare, nihil aliud oratorem dicere et consulere oporteret, quam quo pacto Philippum et tutissime et facillime ulcisceremur: cum autem eæ sint quorundam ineptiæ, ut, urbes illo occupante et multa quæ vestra sunt obtinente et omnes mortales exagitante, quosdam ferant in concionibus subinde dictitantes, nostrum esse quosdam qui bellum excitemus, caute nobis agendum et ea opinio refutanda est; cum verendum sit, ne quis, ubi scripserit et suaserit propulsandas esse injurias, in crimen excitati belli veniat. Ego hoc primum omnium statuo et definio, sitne nobis integrum consulere, utrum pacem agere an gerere bellum oporteat. Si igitur civitati liceat pacem agere et hoc nobis integrum sit, ut inde ordiar, affirmo ego pacem agendam esse nobis, et postulo, ut is qui hæc dicit, decretum proferat remque absolvat et non fraudulenter agat: sin alter, cum arma in manibus habeat et magnas copias circa se, nomen pacis vobis objicit, factis belli ipse utitur, quid reliquum est aliud præter ultionem? Quod si profiteri vultis, ut ille, vos pacem agere, non refragor. Si quis autem eam pacem esse putat, per quam ille, cæteris captis omnibus, contra nos venturus est, is primum insanit, deinde pacem vestram erga illum, non illius erga vos, commemorat: illud autem est quod omnibus suis largitionibus Philippus mercatur, ut cum ipse bellum vobiscum gerat, a vobis bello non petatur. Verum si tantisper cunctabimur, dum se nobiscum belligerare fateatur, erimus omnium stolidissimi: neque enim, tametsi Atticam ipsam invaserit et Piræum, hoc dicet, si ex iis quæ in alios fecit conjectura capienda est. Sic enim et Olynthiis, *non nisi* quadraginta ab urbe stadiis distans, edixit, alterutrum fieri oportere, vel Olyntho illis excedendum vel sibi Macedonia, superiore omni tempore, si quis ei tale aliquid crimini daret, indignaturus *scilicet* et legatos missurus qui se excusarent: sic ad Phocenses, tanquam ad socios, est profectus, et legati Phocensium eum proficiscentem comitabantur, et apud nos multi contendebant, ejus ingressum non e re fore Thebanorum. Quin et

Pheras nuper, ut amicus et socius in Thessaliam ingressus, occupavit et tenet. Ac postremo miseris illis Oritis dixit, se misisse ad eos ex benevolentia milites, qui eos viserent; audire enim se, laborare illos et seditionibus agitari, esse autem sociorum et amicorum verorum hujusmodi adesse temporibus. Putatis igitur eum esse Philippum, qui cum eos homines, qui nihil ei nocere potuissent, ne vero sibi noceretur fortasse cavere potuissent, decipere, quam indicto bello cogere, maluerit, vobiscum sit ex professo belligeraturus, idque, dum ultro fallimini? Non ita est: etenim mortalium omnium vecordissimus esset, si dum vos, qui injuriis afficimini, nihil eum accusatis, sed civium vestrorum quosdam culpatis et in judicium vocare vultis, ipse, consopita vestra inter vos lite et contentione, denuntiaret in se arma esse convertenda, et mercenariis suis ea verba eriperet, quibus vobis moras nectunt, negantes eum gerere bellum cum republica. Verum estne, proh divum fidem, quisquam sanæ mentis, qui vel pacem servantem vel bellum secum gerentem e verbis magis quam e factis æstimarit? nemo sane.

4. Atqui Philippus ab initio, pace recens facta, Diopithe nondum ducente exercitum, neque missis iis qui nunc in Chersoneso sunt, Serrium et Doriscum occupabat, et ex Serrio castro et Monte sacro milites eos ejiciebat, quos noster imperator ibi collocarat. At ista agendo quid faciebat? in pacem quippe jurarat. Neque quisquam dicat, quid vero ista sunt, aut quid attinent ad rempublicam? Utrum ea enim parva sint aut nulli curæ vobis fuerint, alia erit disputatio: sed jurisjurandi religio et justitia, sive in parvis sive magnis in rebus violetur, eandem vim habet. Age jam, cum in Chersonesum, quam rex *Persarum* omnesque Græci vestram esse judicarunt, milites immittit et palam auxiliatur et has literas mittit, quid agit? Se vobiscum belligerare negat, ego vero tantum absum, ut eum talia facientem pacem vobiscum agere fatear, ut, et Megaris invadendis et in Eubœa tyrannide molienda et nunc in Thraciam prodeundo et insidiis in Peloponneso comparandis et quæ facit omnia cum exercitu faciendo, solvere affirmem pacem et bellum vobiscum gerere, nisi eos fortasse qui machinas admoliuntur, pacem agere dicatis, donec eas jam ad ipsa mœnia adduxerint. Sed non dicetis: qui enim, quibus ego capiar, ea agit et instruit, is bellum mecum gerit, etsi me nondum vel jaculis vel sagittis petat. Quo igitur vos in periculo eritis, si quid acciderit? in eo quod Hellespontus a vobis alienabitur, in eo quod is qui vobiscum bellum gerit Megaris et Eubœa potietur, in eo quod Peloponnesii cum eo conspirabunt. Eum igitur, qui hanc machinam contra urbem erigit atque apparat, pacem agere dicam erga vos? multum certe abest, die autem quo Phocenses sustulit, ab eo ego vobiscum eum belligerare statuo. Vos autem, si nunc eum propulsetis, prudenter facturos

dico: sin differetis, id neque cum voletis, facere poteritis. Et usque adeo ab aliorum consiliis mea discrepant, ut mihi videatur, nec de Chersoneso nec de Byzantio esse nunc consultandum, sed tum his succurrendum, et præcavendum ne quid eis accidat, et militibus qui nunc sunt illic omnia quibus indigent mittenda, tum de omnibus Græcis deliberandum, ut in maximo periculo constitutis. Exponam autem vobis, qua de causa rebus ita metuam, ut, si recte sentio, sententiæ meæ accedatis, et rationem aliquam vestrum ipsorum saltem, si omnino alios negligitis, habeatis: sin nugari et mente captus esse videbor, neque nunc neque in posterum mihi ut sano auscultetis.

5. Philippum igitur magnum e parvo et humili ab initio paulatim esse factum, et Græcos diffidere mutuo et agitari seditionibus, et multo minus credibile fuisse tantum eum e tantillo fore, quam nunc, cum adeo multa intercepit, etiam cætera subacturum, et reliqua ejus generis omnia, quæ commemorare possem, prætermittam. Sed illud ei video concessisse mortales omnes, a vobis initio facto, de quo antea semper universa Græca bella exstiterunt. Quid igitur illud est? agere quicquid ei libet, et singulatim quosvis ita concidere et spoliare Græcos, et invadere atque opprimere urbes servitute. Atqui Græcis vos præfecti fuistis tres et septuaginta annos, præfecti item undetriginta Lacedæmonii. Thebani quoque aliquid potuere extremis hisce temporibus, post pugnam Leuctricam. Sed tamen neque vobis neque Thebanis neque Lacedæmoniis ullo unquam tempore, Athenienses, concessum fuit hoc a Græcis, ut quod libitum esset ageretis: quin multum abfuit, sed et vobis, ac potius illius temporis Atheniensibus, cum quosdam non tractare moderate viderentur, omnes putabant, vel qui nihil queri de iis poterant, per causam eorum qui affecti erant injuria bellum esse inferendum, et rursus Lacedæmoniis imperantibus et eundem quem vos tenueratis principatum adeptis, cum insolescere cœpissent et immoderatius instituta vetera convellerent, omnes bellum intulerunt, ii etiam, qui nihil de eis querebantur. Et quorsum attinet referre cæteros? quin nos ipsi et Lacedæmonii, cum ab initio nihil dicere possemus, quo alteri ab alteris violati essemus, tamen propter injurias, quibus alios affici videbamus, bellum esse gerendum putavimus. Atqui omnia quæ a Lacedæmoniis peccata sunt per triginta illos annos et a majoribus nostris per septuaginta, minora sunt, Athenienses, iis quæ Philippus tribus et decem non totis annis quibus eminuit in Græcos commisit: imo nec minima pars illa sunt horum. Idque paucis ostendi verbis facile potest.

6. Olynthum quidem et Methonam et Apolloniam et duas et triginta urbes in Thracia omitto, quas universas adeo crudeliter excidit, ut si accesseris, nec an unquam habitatæ fuerint, facile dicas;

et gentem tantam Phocensium deletam taceo. Sed Thessaliæ qui status est? nonne et respublicas et urbes eis ademit et tetrarchias ibi constituit, ut non singula oppida duntaxat sed gentes etiam servirent? Euboicæ porro urbes nonne jam tyrannis parent, idque in insula vicina Thebis et Athenis? Nonne aperte scribit in literis, Mihi vero pax est cum iis, qui mihi parere volunt? Neque vero hæc scribit, reipsa vero non exsequitur, sed Hellespontum invadit, et pridem Ambraciam aggressus fuit, Elidem habet tantam Peloponnesi urbem, Megaris nuper insidiatus est, neque Græcia neque Barbaria hominis istius avaritiam capit. Quæ cum Græci omnes et videamus et audiamus, non legatos de hisce mittimus alii ad alios, non indignamur, sic autem male affecti sumus et quasi fossis interjectis divulsi per singulas civitates, ut in hunc usque diem neque utilitati consulere neque officio ulla ex parte fungi possimus, neque inire concordiam, neque societatem auxilii et amicitiæ ullam facere, sed incrementa potentiæ Philippi secure negligamus, idque tempus dum alius perit, unusquisque lucro sibi ipsi fore existimet, ut mihi quidem videtur, non de procuranda Græcorum salute cogitationis aliquid laborisque suscipiat: siquidem eum, tanquam conversionem atque accessionem febris aut alterius mali, etiam in illum, qui sibi procul a periculo nunc abesse videtur, invasurum, nemo est qui nesciat.

7. Jam illud quoque nostis, quicquid a Lacedemoniis aut a nobis Græci perpessi fuerunt, ea saltem a germanis Græciæ civibus esse perpessos, idque perinde æstimari potuit, ac si filius natus in magnis facultatibus legitimus aliquid non bene neque recte administraret, eum ob id ipsum dignum esse reprehensione et accusatione, sed eum ut alienum aut non hæredem eorum illa facere, non posse dici. Quod si servus aut subdititius ea quæ nihil ad ipsum attinerent perderet et vastaret, o Hercules! quanto id gravius et ira dignius omnes dicerent! Atqui nequaquam erga Philippum et ejus actiones ita nunc affecti sunt, qui tantum abest ut Græcus sit Græcisve ullo modo conjunctus, ut nec inter barbaros sit honesto loco natus, sed perditus Macedo, unde neque mancipium frugi olim ullum emi potuit. At qua extrema contumelia abstinet? nonne præterquam quod urbes Græcas evertit, etiam Pythiis præest, communibus Græcorum ludis, quod si ipse non adfuerit, servos suos mittit certamini præfuturos? nonne Pylas et Græciæ aditus tenet, ac præsidiis et peregrino milite loca illa tuetur? nonne etiam prærogativam habet in consulendo Apolline, detrusis nobis et Thessalis et Doriensibus et aliis Amphictyonibus, in cujus dignitatis societatem nec Græci omnes veniunt? nonne Thessalis præscribit rationem gerendæ reipublicæ? nonne peregrinos milites ad Porthmum mittit, populum Eretriensium ejecturos, alios Oreum ad Philistidem tyrannum constituen-

dum? Sed Græci tamen hæc videntes, tolerant, eodemque modo mihi videntur spectare quo qui grandinem spectant, optat quisque ne in suos agros deferatur, dum nullus prohibere conatur. Tantum autem abest, ut illatas ab eo Græciæ contumelias quisquam vindicet, ut neque suas quisque injurias ulciscatur: hoc enim jam *dementiæ nostræ* extremum est. Nonne Corinthiorum oppida, Ambraciam et Leucadem, invasit? nonne Achæis Naupactum ademptam Ætolis traditurum juravit? nonne Thebanis Echinum eripuit? et nunc contra Byzantios ducit exercitum, quamvis socii essent? nonne nostram—omitto cætera, sed Chersonesi maximam urbem habet Cardiam? Talia igitur passi cunctamur omnes et effœminati sumus et ad proximos respicimus, diffidentes alii aliis, non illi tam aperte nobis omnibus injurias inferenti. At quid eum qui in universos ita est petulans, ubi nos singulatim omnes subegerit, quid facturum existimatis?

8. Quæ igitur causa est harum rerum? neque enim sine ratione et justa causa, vel tum adeo alacres erant ad libertatem *defendendam* omnes Græci, vel nunc ad *tolerandam* servitutem? Fuit tum aliquid, fuit, Athenienses, in populorum animis, quod nunc non est, quod Persarum opulentiam vicit, Græciæ libertatem asseruit, neque navalibus neque terrestribus in præliis succubuit, quodque nunc perditum cum sit omnia corrupit et totam Græciam sursum deorsum permiscuit. Quid igitur fuit illud? nihil multiplex aut artificiosum, sed quod eos semper, qui a dominandi cupidis aut Græciam corrumpere conantibus pecuniam accipiebant, omnes oderunt, et gravissimum crimen erat, si quis acceptorum munerum convinceretur, eumque maximis pœnis afficiebant, neque deprecationi erat uspiam aut veniæ loci. Proinde occasionem singularum rerum, quam fortuna etiam negligentibus contra attentos sæpe suppeditat et iis qui nihil volunt facere contra eos qui omnia quæ oportet agunt, a nemine vel oratore vel imperatore nundinari licebat, neque etiam concordiam inter ipsos, neque diffidentiam adversus tyrannos et barbaros, neque denique tale quicquam. Nunc tanquam e foro et divendita sunt hæc omnia, et horum loco inferuntur ea, per quæ pessum ivit status sanitasque Græciæ. Ea quæ sunt? invidia, si quis accepit aliquid: risus, si confitetur: venia, si convincitur: odium, si quis ista reprehendit: cætera omnia, quæ pendent a corruptelis. Nam et triremes et multitudo hominum et pecuniarii reditus et reliqui apparatus copia, cætera denique quibus urbium vires æstimari solent, nunc omnia multo et plura et majora sunt quam superiori ætate: sed universa hæc inutilia, irrita, manca fiunt per eos qui cauponantur.

9. Ac eum quidem esse nunc statum rerum, ipsi profecto videtis neque meo insuper testimonio indigetis, superioribus autem temporibus contrariam fuisse rationem, ego declarabo, non mea verba proferendo, sed scriptum majorum vestrorum ostendendo, quod illi

in æream columnam incisum in arce collocarunt, non ut ipsis usui esset—nam vel sine illo scripto recta sentiebant—sed ut vos monumenta et exempla haberetis, quanta res tales solicitudine sint curandæ. Quid igitur ait illud scriptum? Arthmius, inquit, Pythonactis filius Zelites ignominiosus esto et pro hoste habetor populi Atheniensis et sociorum ipse et genus ejus. Deinde causa est scripta, propter quam ea facta sunt: quod aurum a Medis in Peloponnesum vexit. Hoc scriptum illud est. Considerate igitur per deos et cogitate vobiscum, quæ mens fuerit Atheniensium illius temporis, qui talia facerent, quæve dignitas. Illi Zelitam quendam Arthmium, servum regis—Zelea enim Asiæ est oppidum—, quod de domini mandato aurum vexisset in Peloponnesum, non Athenas, hostem pronuntiarunt et suum et sociorum ipsum et genus ejus, et ignominia notarunt. Id vero non *mere* est id, quod quisquam ignominiam appellaret: quid enim Zelitæ illius intererat, si republica Atheniensi non frueretur? scriptum igitur hoc non vult, sed in legibus de cæde est hoc diserte positum, quorum causa *legislator* actiones cædis nullas dat, quos tamen occidere fas erat, e t i g n o m i n i a n o t a t u s, inquit, m o r i a t u r: proinde cædis absolvit eum, qui horum aliquem occiderit. Itaque putabant illi totius Græciæ salutem sibi curæ esse oportere; neque enim curassent, si quis in Peloponneso aliquos emeret et corrumperet, nisi ita sensissent: puniebant autem tam graviter atque ulti sunt eos, quos corruptores esse animadverterant, ut etiam in columnis proscriberent. Quæ cum fierent, merito Græcia barbaro erat formidabilis, non barbarus Græcis. Nunc secus fit: non enim ita vos estis animis affecti vel in his vel cæteris in rebus, sed quomodo? nostis ipsi: quid enim attinet vos singulis de rebus accusare? Eadem plane nec melior est cæterorum Græcorum omnium ratio. Quapropter ego assero magna cura egere præsentem rerum statum et sapienti consilio. Quodnam dico *consilium?* Vultisne *ut edam* et non irascemini?

(E TABULA RECITAT)

10. Est autem ineptus quidam sermo ab iis prolatus qui consolari volunt civitatem, Philippum nondum esse talem, quales aliquando fuerint Lacedæmonii, qui et mari dominarentur et terra universa, qui regem *Persarum* socium haberent, quibus nihil obsisteret: et tamen illos repressisse nostram civitatem, et non abreptam fuisse e medio. Ego vero, cum omnia, ut in universum dicam, magna incrementa ceperint, et hæc veteribus nulla re similia sint, nihil esse magis arbitror, quam res bellicas, mutatum et auctum. Primum enim audio Lacedæmonios tunc et omnes Græcos, quatuor aut quinque menses, ipsam tempestatem æstivam, [militasse; ac per hoc tempus] impetu facto et hostium regione devastata legionibus et

civilibus copiis, domum rediisse: adeo autem veteri simplicitate se gesserunt, vel potius civilitate, ut ne pecunia quidem quicquam ab ullo redimerent, sed esse legitimam quandam rem et apertam bellum. Nunc autem videtis utique plurima proditorum opera periisse, nihil in acie aut pugna geri: Philippum vero auditis, non quod gravis armaturæ phalangas ducat, proficisci quo velit, sed quod ferentarios, equites, sagittarios, peregrinos, *quod* istius modi conflavit exercitum. Quibus dum pollet, cum in eos irruit qui discordia inter se laborant, cumque nemo pro agri defensione propter diffidentiam prodit, adductis machinis illos oppugnat. Et taceo nihil eum habere discriminis inter æstatem et hyemem, neque ullum illi sit tempus eximium quod intermittat. Quæ cum omnes sciatis et vobiscum reputetis, non oportet vos bellum in vestram ditionem admittere, neque ut dum ad Laconici belli simplicitatem respicitis colla frangatis, sed quam diutissime ante cavendum, ac rebus gerendis et apparatibus ne *domo* se moveat efficiendum, non consertis manibus decertandum. Nam ad bellum multæ natura nobis sunt commoditates, modo ea facere velimus, quæ debemus, Athenienses, natura regionis quæ illi paret, cujus magnam partem hostiliter diripere et infestare poterimus, alia sexcenta: sed ad prælium melius ille, quam nos, est comparatus.

11. Neque vero solum ita sentiendum est, aut ille belli operibus ulciscendus, sed et animo et cogitatione detestandi, qui apud vos ejus causam tuentur, cogitandumque non posse vos hostes extra urbem superare, priusquam eos qui intra urbem illis operam navant, puniveritis. Quod, ita me amet Jupiter aliique dii! neque potestis vos facere neque vultis, sed eo prolapsi estis stultitiæ vel dementiæ vel nescio quid dicam—sæpenumero enim mihi etiam illud vereri subit, ne numen aliquod res agitet,—ut convicii aut invidiæ aut dicterii gratia aut quacunque demum de causa homines mercenarios, quorum quidam haud negaturi sint se esse tales, dicere jubeatis, et rideatis, si quibus convicia fecerint. Neque hoc *summopere* grave est, quanquam grave: sed et illud eis dedistis, ut minore cum periculo rempub. gerant, quam vestri defensores. Atqui spectate, quanta ex eo mala exsistant, quod eos qui tales sunt audire vultis. Dicam autem ea, quæ omnes esse facta agnoscetis.

12. Erant Olynthi, ex iis qui rebus præfuerunt, nonnulli qui cum Philippo faciebant eique in omnibus subserviebant, nonnulli qui, ut optima valeant *consilia* et ne servituti cives dederentur, laborabant. Utri ergo patriam perdiderunt, aut utri equites prodiderunt, quibus proditis, Olynthus interiit? Qui Philippi sequebantur partes, quique tum, cum staret civitas, optime consulentes cives ita calumniis et criminibus proscindebant, ut etiam ad ejiciendum Apollonidem populus Olynthiorum impelleretur. Neque vero apud hos solos ista

consuetudo malorum omnium causa fuit, alibi vero nusquam: sed Eretriæ, postquam digresso Plutarcho et peregrinis militibus populus urbem tenebat et Porthmum, alii summam rerum ad nos transferebant, alii ad Philippum. His in plerisque, ac potius in omnibus auscultantes miseri et infelices Eretrienses tandem adducti sunt, ut eos ejicerent qui pro seipsis locuti sunt. Proinde misso Hipponico, socius et amicus eorum Philippus, et peregrinis mille, muros Porthmi diruit et tres imposuit tyrannos, Hipparchum, Automedontem, Clitarchum: et postea bis regione expulit, cum jam servari vellent, missis primum illis cum Eurylocho militibus, deinde aliis cum Parmenione.

13. Et quid multis opus est? In Oreo Philistides operam Philippo navabat et Menippus et Socrates et Thoas et Agapæus, qui nunc tenent urbem—et hæc norant omnes—, homo autem quidam Euphræus, qui aliquando hic apud nos *eo* habitavit, ut liberi essent *cives sui* et nemini servirent. Is quas cæteroquin injurias et contumelias ab populo perpessus sit, longum esset dicere: anno autem ante captam urbem proditionis reum fecit Philistidem et socios ejus, perspecto quid molirentur. Connixi autem homines multi, et præbitorem habentes Philippum et consiliis ejus instructi, abducunt Euphræum in carcerem, ut reipublicæ perturbatorem. Quæ cum videret populus Oritanus, hunc adeo non adjuvit, illosque in cruciatum egit, ut nec his irasceretur, et illum merito illa ferre diceret eique insultaret. Deinceps illi omnimoda cum libertate id agebant ut urbs caperetur, et rem struebant; quod si quis e populo sensisset, tacebat et erat attonitus, memor quid Euphræo accidisset. Adeo misera autem erant conditione, ut non prius auderet quisquam, tali imminente malo, vocem rumpere, quam instructa acie ad muros accederent hostes: tum demum hi oppidum defendebant, illi prodebant. Urbi, ita captæ turpiter et flagitiose, isti dominantur et tyrannidem exercent, iis, qui tum et semetipsos et Euphræum defendebant et quidvis suscipere parati erant, partim ejectis, partim occisis: Euphræus autem ille semetipsum jugulavit, reipsa testatus, se jure et integre pro civibus restitisse Philippo.

14. Quidnam igitur causæ sit, miramini fortasse, cur et Olynthii et Eretrienses et Oritæ magis Philippi defensoribus faverint, quam suis? Eadem causa, quæ et apud vos, quod ii qui reipub. consultum volunt, ne quidem si cupiant, quicquam ad gratiam dicere aliquando possunt; nam res ipsæ ut incolumes sint, providendum est: illi, his ipsis quæ in Philippi commodum agunt, gratiam ineunt. *Hi* tributum conferre jubebant, illi nihil opus esse dicebant: *hi* bellum gerendum esse et diffidendum, illi pacem agendam, donec circumventi sunt. Cætera eodem modo, arbitror, omnia, ut ne singula recenseam: illi, quibus in præsentia gratificarentur, ea dicebant

nihilque offendebant; hi, quibus incolumes in posterum essent futuri, at ea conjuncta cum offensione. Multa autem ad extremum non tam vel gratiæ causa vel per inscitiam multi projecerunt, sed quod animis succumberent, postquam in summa rerum se deteriores putant. Quod idem, ita me amet Jupiter et Apollo! vereor, ne vobis etiam accidat, posteaquam videritis vos consilio nihil proficere: [atque illi, qui huc vos adducere conantur, non me terrent quidem, sed pudore perfundunt: aut enim data opera aut errore in periculosum deducunt statum rempublicam.] Verum absit, Athenienses, ut res eo redeant: mori enim millies præstat, quam per assentationem Philippo quicquam conficere et aliquos vestri defensores abjicere. Præclara nunc Oritano populo relata est gratia, quod Philippi amicis se commiserunt, Euphræum autem expulerunt; præclara populo Eretriensium, quod vestros legatos repulerunt, Clitarcho se dediderunt: serviunt illi sane, flagris afficiuntur, et torquentur. Præclare Olynthiis pepercit, qui Lasthenem magistrum equitum creaverunt, Apollonidem vero ejecerunt. Stultitiæ et ignaviæ est talia sperare, dumque pessima consilia capitis et nusquam officio fungi vultis, sed eos qui hostium causam agunt auditis, urbem tanta magnitudine vos incolere existimare, ut extra omne periculum positi sitis. Atqui turpe etiam illud est, si quid post acciderit, dicere, quis putasset hæc futura? per Jovem, illud utique atque illud faciendum erat, et hoc non faciendum. Multa nunc dicere possint Olynthii, quæ tum si prævidissent, non periisent: multa Oritæ, multa Phocenses, multa quicunque perierunt. Sed quidnam hæc eis prosunt? Dum incolumis est navis, sive ea major sive minor sit, tum decet et nautam et gubernatorem et omnem per ordinem virum esse alacrem, utque nec de industria nec imprudens quisquam eam evertat, providere: postquam vero mare superaverit, inane est studium. Quare nos quoque, Athenienses, dum sumus incolumes, dum urbem maximam habemus, dum opportunitates plurimas, dum existimationem honestissimam. Quid agamus, jamdudum aliquis in hoc consessu libenter fortassis rogaret. Ego profecto dicam, atque etiam decretum proferam, ut suffragiis vestris, si voletis, *id* sanciatis.

15. Ipsi in primis vim propulsantes et instructi, triremibus et pecuniis et militibus dico; etenim si alii universi in servitutem consentiant, nobis certe pro libertate certandum est: hæc igitur, inquam, omnia ubi ipsi instruxerimus et Græcis ostenderimus, cæteros jam convocemus, et qui hæc edocturi sint legatos passim dimittamus, in Peloponnesum, in Rhodum, in Chium, ad regem inquam —neque enim ab illius rationibus abhorret, ne istum evertere sinamus omnia—ut, si persuaseritis, socios et periculorum et sumptuum, si opus fuerit, habeatis, sin minus, moram saltem rebus injiciatis.

Quoniam enim cum uno homine, non cum constitutæ civitatis viribus bellum est, ne hoc quidem usu suo caret, neque superioris anni legationes in Peloponnesum illæ fuerunt irritæ neque criminationes, quas ego et Polyeuctus optimus ille vir et Hegesippus et Clitomachus et Lycurgus et alii legati circumtulimus, quibus rebus effecimus, ut ille represso impetu nec Ambraciam invaderet nec in Peloponnesum irrueret. Illud autem non dico, si ipsi nihil quod necesse est pro nobismet ipsis agere velimus, alios esse convocandos: etenim absurdum fuerit, ut qui ipsi sua deserunt, aliena se curare profiteantur, et dum præsentia negligunt, rerum futurarum metum aliis proponant. Non dico hæc, sed Chersonesitanis militibus pecuniam dico esse mittendam et alia quæcunque postulant facienda, ipsi autem nos instruamur et fungamur officio primi, ac tum demum cæteros Græcos convocemus, congregemus, doceamus, admoneamus: hæc sunt civitatis tanta præditæ dignitate, quantam vos obtinetis. Quod si Chalcidenses putatis Græciam servaturos aut Megarenses, vosque interea labores defugeritis, non recte putatis: satis enim præclare cum illis agitur, si suam quisque tueatur salutem. Vobis id est agendum. Vobis majores vestri munus id, per multa et præclara et magna discrimina partum, reliquerunt. Sed si unusquisque quod cupit id requirens sedebit, et hoc spectabit ne quid sibi laboris capiendum sit, primum nunquam eos inveniet qui rem gerant, deinde metuo, ne una omnia, quæ nolumus, facere sit necesse. [Nam si qui essent, *qui pro nobis agerent*, jam olim inventi essent, cum nihil ipsi agere velimus: sed non sunt.]

16. Ego igitur hæc dico, hæc decerno: et puto nunc etiam res posse emendari, si hæc fiant. Si quis autem his melius aliquid habet, dicat et suadeat. Quod autem vobis probatum fuerit, id omnes deos oro, felix faustumque sit.

AUGERI

ANALYSIS

PHILIPPICÆ QUARTÆ.

Propositum.

QUUM in Thracia Philippus vincere pergeret, quum jam oppugnaturus esset Perinthum et Byzantium, Eubœamque suo addixisset imperio, Demosthenes concionatur, eo adducturus Athenienses ut fervidam et indefessam illius cupiditatem retundant.

Exordium.

Queritur orator de incuria Atheniensium in publicis rebus, quod satis habeant in concionibus audire si quid novi dicitur, et æqua disceptare sedentes et otiosi, dum in armis Philippus ea quæ sibi expediunt agit alacriter. Ostendit quam ob causam et quibus modis ii dominentur in civitatibus qui Philippo favent, et unde res civitatis suæ in pejus eant; ac postquam explicavit quo pacto Macedoniæ rex paulatim et sensim maximus evaserit, præmonet se dicturum jam quid sit agendum.

Confirmatio.

1°. Demonstrat paulo fusius Philippum pacem violasse, Atheniensium civitati bellum inferre, ipsique hostem et malevolum esse et esse debere.

2°. Hac re demonstrata, dicit Atheniensibus non esse postulandum ab oratore ut decreto bellum suadeat, sed ipsis bellum suscipiendum esse gnaviter: itaque conferendam pecuniam, comparandos exercitus, et ipsis omnia suppeditanda quæ necessaria sunt. Hinc vivide exponit socordiam qua res nunc sua civitas administrat, et quæ commoda ex alia agendi ratione consequentur.

3°. Pergit ostendendo bellum prorsus suscipiendum esse, non consideratis sumptu, molestiis et labore; atque instat vehementius ut suos cives e turpi veterno excitet, quum eos premat necessitas quæ viros cogit honestos et ingenuos. Ipsis exprobrat quod ne velint quidem ea audire quæ in deliberationem cadunt, et post decisa tandem negotia præposteri deliberent.

4°. Monet audientes pecuniis præsertim reipublicæ opus esse, ac tempus esse commodissimum ut cum Persarum rege colloquantur, eumque adducant ut se pecunia et armis adjuvet. Contendit non Persarum sed Macedoniæ regem vere nunc esse metuendum.

5°. Loquitur de pecunia theatrali, quæ obstat ne publica res recte administretur. De hac pecunia oratori immutatam esse voluntatem constat, et quum cives suos videret inflexibiles, ipsum de via, publicæ causa utilitatis, paulum deflexisse. Hic itaque suadet divitibus, ne moleste ferant hanc pecuniam accipere pauperes; rursusque pauperibus, ut publicis pe-

cuniis contenti non privatas attingant, et quemque sua sinant securius possidere.

6°. Atheniensibus exprobrat quod mutatis jam animis existiment se non debere sua impendere ut Græcis injuria affectis opitulentur: stylo paulo fusiori probat hinc Philippum evasisse potentissimum, et locum vacuum occupavisse, civitatem e contra Atheniensem nullo in loco esse apud ceteras Græciæ civitates.

7°. Cetera reipublicæ mala persequitur, quæ confert in proditores a quibus venduntur rei gerendæ occasiones: eos valide confutat qui negabant bellum esse suadendum, qui pacis commoda et magni exercitus alendi molestias exaggerabant: causam adjicit cur cives suos criminarentur bellum suadentes, et Philippum bello grassantem placidis oculis spectarent: dicit quid inde eveniat.

8°. Docet civitati Atheniensi Philippum multo esse infestiorem quam ceteris, id quod fuse arguit exemplis ceterorum populorum, quos ille saltem beneficiis prius deliniverat quam dolis et armis perderet: vehementius impugnat oratores nonnullos, qui, dum Philippo faverent, celebres facti et divites, civitatem suam inopem et obscuram effecerant, ac præsertim Aristodemum quendam, qui, quum ipse publicæ rerum administrationi daret operam inquietus, satagebat ut Athenienses manerent quieti et desides.

9°. Totam orationem sic concludit, se, quum multa adhuc habeat dicenda, desinere, quia scilicet non inopia verborum res pessime eunt, sed facilitate eos audiendi qui in gratiam Philippi loquuntur; ceterum se benevole, simpliciter, nullo conciliandæ pecuniæ studio, vera nunc et utilia dixisse.

Dicta est hæc oratio eodem anno quarto olympiadis CIX, sub archonte Nicomacho.

ARGUMENTUM
IN PHILIPPICAM IV
EX
TOURELLIO.

HABITA fuit hæc oratio, Archonte Nicomacho, anno post præcedentem proximo, regni Philippi vicesimo, Olympiadis vero centesimæ nonæ quarto. Dicit Ulpianus Demosthenem, propter tristem quendam nuntium a Thracia allatum, festinanter eam pronuntiasse; idque in causa fuisse, quominus peculiarem de hoc argumento rationem meditatus prodiret, temporis angustiis impeditus. Diodorus etiam narrat, hoc anno Phocionem ejecisse ex Eretria, urbe Euboica, Clitarchum, qui Philippi præsidio tyrannidem ibi exercuerat. In hac insula quippe tunc temporis complures tyranni, a Philippo constituti, rerum potiti sunt: seu potius eorum ministerio Philippus ipse. Eubœa itaque, ob oculos Atheniensium in servitutem redacta, eorum libertati nil

nisi funestum portendebat. Demosthenes idcirco plurimum eorum interesse monstrat, hostem arceri, jam quasi portis appropinquantem. Hæc itaque oratio in duabus rebus vertitur præcipue: ut Eubœa in libertatem asseratur; et ut Perinthus Byzantiumque, quas urbes tum oppugnare parabat, et brevi revera aggressus est Philippus, conservarentur. Quoniam vero civitatis in se dissentientis vires bellis externis sufficere nequeunt, Demosthenes civium animos placare conatur, et divites pauperesque (quibus de pecuniæ publicæ divisione haudquaquam conveniebat) in gratiam reconciliare. Legationem deinde mitti jubet, quæ apud Regem de fœdere ineundo agat. Postremo, etiam atque etiam flagitat, ut exterminentur proditores; quos omnes affatur, nominatim Aristodemum compellans. Neque inanis fuit fulminis Demosthenici impetus: Athenienses etenim commoti, copias, Phocionis ductu, Thraciam mittere properarunt. Ibi dux ille præclarus veterem suam gloriam superavit. Byzantini obsidione pressi, portas, quas Chareti occluserant, (qui prius exercitum duxerat) ei statim aperuere: isque obsidionem solvit, Philippumque vulneratum, suorum multis amissis, abscedere coegit. Cæterum plura hic occurrere, quæ et in prioribus dicta sunt, animadvertet lector. Atqui cum hæc oratio in materia versatur, octo præcedentibus exhausta jam prope et confecta, necesse fuit quodammodo eadem nunc repetere; neque id damnandum videtur. Quinetiam prioribus coronidem imponit hæc oratio, quasi earum epilogus. Revocat itaque orator argumenta, quibus antea usus est: revocatis autem novam vim conciliat, tum collocatione artificiosa, tum pluribus quæ accedunt novis.

LIBANII ARGUMENTUM IN PHILIPPICAM IV.

Idem et hujus orationis argumentum est, quod præcedentis; neque quicquam in ea inest amplius aut peculiare, præter illam de concordia rationem: cum enim divites a pauperibus dissentiant, Demosthenes sedare conatur discordiam, plebi suadens, non esse publicanda locupletum bona; opulentis, non esse invidendam inopibus publicam largitionem. Suadet etiam Atheniensibus, ut ad Persarum regem de societate legatos mittant.

DEMOSTHENIS

PHILIPPICA IV.

1. Cum et gravibus vos, Athenienses, et reipublicæ necessariis de rebus deliberare putem, operam dabo ut ea dicam, quæ e republica esse arbitror: quanquam autem peccata non pauca sunt, neque parvo tempore cumulata, per quæ in hæc mala incidimus, nihil tamen omnium est, Athenienses, in præsentia difficilius, quam quod

vos animis a rebus gerendis abhorretis, et tantisper navatis operam, dum sedetis et auditis ubi quod novi nuntiatum fuerit. Deinde vestrum quisque digressus, non modo non curat ea, sed nec meminit.

2. Ac petulantiæ quidem et avaritiæ, qua erga universos mortales Philippus utitur, tanta magnitudo est, quantam auditis. Eum autem non posse coerceri verbis et concionibus, nemo certe ignorat; etenim si e nulla re alia id discere possit aliquis, hoc modo *rem* perpendat. Nos nullo unquam loco, cum de jure disputandum fuit, victi, nec injuriam fecisse visi sumus, sed omnes ubique superamus, et vincimus oratione: nunquid igitur propterea illi res adversæ sunt, aut reipublicæ prosperæ? Multum certe abest: cum enim ille sumptis post armis progreditur, omnes fortunas alacriter in discrimen adducens: nos vero sedemus, postquam alii æqua diximus, alii audivimus, fit, uti par est puto, ut factis verba superentur; et omnes spectent, non qua nos æquitate vel olim dixerimus, vel nunc dicamus, sed quid faciamus. Atqui ejusmodi ea sunt, quæ neminem possunt ab injuria vindicare; neque enim plura de iis dici opus est.

3. Proinde cum in *Græciæ* civitatibus in duas hasce partes divisi sunt cives, alii, ut neque vi in quemquam imperium exercere velint, neque servire cuiquam, sed in libertate et legibus ex æquo rempublicam gerere; alii, ut civibus imperare cupiant, et alteri parere, per quemcumque id se consecuturos putarint: ii qui illius sectam sequuntur, quique tyrannides et principatus concupiscunt, ubique dominantur; et urbs in qua constanter colatur libertas populi, haud scio an ulla sit reliqua ex omnibus, vestra excepta: et sunt, qui illius ope præsunt oppidis, omnibus iis rebus quibus negotia conficiuntur superiores; quorum illud primum omnium et maximum est, quod præbitorem habent ad eos corrumpendos, qui pecuniam accipere volunt: alterum, in quo non minus virium est, quod illis copiæ, quibus eorum adversarii evertantur, quocunque tempore postularint, præsto sunt. Nos vero non his modo rebus sumus inferiores, Athenienses, sed nec expergefieri possumus; hominibus qui mandragoram aut aliquod ejusmodi medicamentum biberunt similes: deinde puto:—vera enim, ut ego judico, fatenda sunt:—eo utique pacto in eam calumniam et contemptum venimus, ut qui in ipsis periculis versantur, partim de principatu nobis contradicant: partim de concilii loco: quidam etiam soli potius, quam vobis adjutoribus, se defendere decreverint. Cur igitur hæc dico et recenseo? Neque enim mihi, Jovem testor deosque omnes, odium quæro, verum ut unusquisque vestrum, Athenienses, hoc cognoscat et videat, quotidianam segnitiem et socordiam, ut in privata vita, sic etiam in urbibus, non in iis singulis quæ negliguntur statim animadverti, sed in summa rerum occurrere. Videtis Serrium et Doriscum: hæc enim primum neglecta sunt post pacem factam, quæ multis vestrum nec

nota sunt fortasse. Ea tamen, tum neglecta et despecta, perdidere Thraciam et Cersobleptem socium vestrum. Rursus ea negligi cum videret, et nullis defendi vestris auxiliis, subruit Porthmum, et tyrannidem e regione Atticæ, tanquam vallum, vobis objecit in Eubœa. Hac neglecta, Megaram cepit propemodum. Nihil curastis, neque commoti estis harum rerum ulla, neque ostendistis hoc, vos ei hæc agere non permissuros. Antronas emit: et non multo post, Orei potitus est. Multa prætereo, Pheras, iter in Ambraciam, cædes in Elide, alia infinita: non enim ut eos enumerarem, quibus vim et injuriam fecit Philippus, hæc recensui; sed ut hoc vobis ostenderem, non desiturum omnes mortales vexare, omnia suæ ditionis facere Philippum, nisi quis eum prohibuerit.

4. Sunt autem quidam qui, priusquam de rebus orationes audierint, statim interrogare soleant, quid igitur est agendum: non ut cum audierint faciant, essent enim *tum* omnium utilissimi; sed ut oratore liberentur. Dicendum tamen est, quid sit agendum. Primum, Athenienses, hoc certo apud vos statuendum est, Philippum bellum gerere cum nostra republica, et solvisse pacem; et malevolum atque hostem esse toti urbi et solo urbis, addam etiam diis urbanis, qui eum perdant: cum nulla re tamen æque bellum gerere, ut cum forma reipublicæ; neque quicquam aliud molitur per insidias ac meditatur magis, quam ut eam destruat. Idque necessario quodammodo nunc quidem agit: reputate enim. Imperare vult. Ejus rei adversarios solos esse vos existimat. Injurius est longo jam tempore; ejusque rei ipse sibi est optime conscius: quæ enim vobis erepta pro suis occupat, his utitur ad omnia cætera tuto tenenda; nam si Amphipolim et Potidæam amitteret, ne in Macedonia quidem tuto se manere posse existimaret. Utrumque igitur novit, et se vobis insidiari, et vos id animadvertere. Cumque idem vos sapere arbitretur, jure se vobis invisum esse censet. Præter hæc tam multa, compertum habet, etsi cæterorum omnium dominus fiat, se, dum popularis status apud vos fuerit, nihil firmi habiturum. Sed si quam cladem aliquando acceperit—multæ autem homini accidere possunt—, fore ut qui nunc vi tenentur abeant, et ad vos confugiant: estis enim vos non ipsi ad aliena arripienda dominationemque obtinendam natura comparati, sed alium ne arripiat prohibere, aut arreptis exturbare, denique homines regnandi cupidos vexare, cunctosque mortales in libertatem asserere probe instructi. Non igitur vult suis occasionibus vestram libertatem imminere, in quo neque inepte neque oscitanter secum reputat. Primum igitur, hac de causa hostis est ille habendus reipublicæ et popularis status implacabilis; deinde certo tenendum, eum omnia, quæ molitur atque apparat nunc, contra nostram urbem apparare: neque enim quisquam vestrum ita ineptus est, ut Philippum existimet misera illa in

Thracia,—quo enim alio nomine appelles Drongilum, et Cabylen, et Mastiram, et ea quæ nunc tenere dicitur—, hæc *inquam* appetere, et ut ea obtineat, et labores et hyemes et extrema pericula tolerare; Atheniensium autem portus, et navalia, et triremes, et argentifodinas, et tantos reditus, et locum, et gloriam, quibus absit ut vel ille vel quisquam alius, urbe nostra subacta, potiatur, non desiderare, sed hæc vos habere permissurum, propter panicum autem et siliginem in Thraciis cuniculis *defossa*, in Barathro hybernaturum. Non hæc ita sunt, sed et illa, quo his potiatur, et reliqua omnia molitur.

5. Hæc igitur unusquisque scire et tenere debet, neque jubere mediusfidius ut bellum decernat is, qui optimo animo utilissima suadet; id enim eorum est qui detrectandi belli causam quærunt, non *qui* ea quæ sint ex usu reipublicæ agere *decreverunt*: videtis enim, si quis propter ea in quibus Philippus primum, secundum, aut tertium, fœdus violarat,—multa enim ordine sunt—, decrevisset ei bellum esse inferendum; is vero, æque ut nunc, nemine Atheniensium bellum decernente, Cardianis opem tulisset, annon abreptus esset e medio decreti auctor, et omnes questi essent, Philippum propter hoc decretum Cardianis opem tulisse? Ne igitur quæritote, quem pro Philippi delictis oderitis, et illius mercenariis dilaniandum objiciatis: neque, si bellum ipsi decreveritis, velitis inter vos disceptare, utrum id vos fecisse decuerit, vel non decuerit. Sed quibus ille rationibus bellum infert, eisdem vos propulsate: iis, qui nunc propulsant, pecuniam dantes et cætera quibus egent; ipsi autem tributum conferentes, Athenienses, et comparantes exercitum, triremes celeres, equos, hippagines, et cætera quæcunque ad bellum *requiruntur*. Ut enim nunc res administramus, ridiculum est. Quin ipsum etiam Philippum, ita me dii ament, optare puto, ut non aliud agat respublica nostra, quam quæ nunc agitis: cessatis, sumptus facitis; cui res mandetis, quæritis; succensetis, alius alium accusatis. Unde autem ista fiant, ego docebo, et quomodo compescenda sint, dicam.

6. Nihil unquam, Athenienses, ab initio recte instituistis, aut instruxistis; sed eventum semper assectamini: deinde, si serius venistis, cessatis, rursus, si quid aliud evenerit, instruitis vos, et tumultuamini. Cum non ita sit agendum: neque enim fieri potest, ut qui *subitaneis* utuntur auxiliis, quicquam recte unquam conficiant; sed conscribere oportet *justum* exercitum, et commeatus illis suppeditare, et quæstores publicos, et ut quam diligentissima fiat ærarii custodia; id vero curantes, pecuniæ rationes a quæstoribus reposcere, rerum vero gestarum, ab imperatore; et nullam vel navigandi alio, vel aliud aliquid agendi causam duci relinquere. Quod si sic feceritis, et hoc volueritis, revera justam servare pacem, et manere domi, *suo contentum*, Philippum cogetis: aut bellum ex æquo gere-

tis: et fortassis, Athenienses, fortassis, ut vos nunc sciscitamini, quid agit Philippus, et quo proficiscitur; sic et ille solicitus erit, quo nostræ urbis copiæ se contulerint, quo erupturæ sint.

7. Quod si cui videntur hæc et magni sumptus, et laboris ingentis, et occupationis esse, omnino recte videntur: sed si idem secum reputet, quæ reipub. post eventura sint, nisi hæc facere voluerit, inveniet expedire ut officium ultro faciamus. Nam si quis deorum sponsor nobis sit,—neque enim mortalium ulli tanta de re fides haberi tuto posset—, eum, si vos otium agatis, et negligatis omnia, non tandem in vos ipsos invasurum, turpe quidem, Jupiter diique omnes! fuerit, atque indignum vobis, et præsenti dignitate reip. et rebus gestis majorum, ob privatum vestrum otium reliquos Græcos omnes objicere servituti. Ac ego quidem ipse mortem oppetere malim, quam talia suadere. Verum si quis alius id dicit, vobisque persuadet, esto; ne defendite vos, abjicite omnia: sin hoc nemini consultum videtur, contraque præscimus omnes, quo pluribus eum potiri sinamus, eo nos acriorem illum et potentiorem hostem habituros. Quid subterfugimus, aut quid cunctamur, aut quando, Athenienses, officio fungi volemus? Cum per Jovem necessitas aliqua fuerit? At quæ liberorum hominum necessitas dici queat, non modo jam adest, sed jampridem etiam se obtulit: servilis autem illa ne ingruat, utique est optandum. Quid vero interest? Quod homini libero maxima est necessitas, rerum gestarum dedecus; eaque major haud scio an ulla sit: servo autem, plagæ et corporis cruciatus; quod absit ut fiat, et dictu indignum est.

8. Ac illud quidem, Athenienses, ad ea esse segnes et tardos, quæ corporibus et facultatibus præstanda reipublicæ sunt ab omnibus, non est comprobandum sane, quin multum abest: veruntamen excusationis aliquid habet. Sed nec ea, quæ audienda sunt, quæque in deliberationem venire debent, audire velle, id vero meretur omnem reprehensionem. Vos igitur nec audire priusquam res ipsæ adsint ut nunc, nec ulla de re deliberare soletis per otium: sed cum ille contra vos arma expedit, idem agere et contra instrui omittentes, desidetis; et si quis aliquid tale dixerit, ejicitis. Postquam autem periisse aut obsideri aliquid intellexistis, tum demum auditis et instruimini. Fuit autem audiendi tempus et consulendi tum cum vos noluistis: rei autem gerendæ et apparatus adhibendi nunc cum auditis. Itaque ex ista consuetudine, soli mortalium omnium contra quam alii solent factitatis: nam omnes alii homines ante negotia deliberare solent; vos, post negotia. Quod igitur est reliquum, et olim factum oportuit, sed neque nunc serum est, id dicam.

9. Nihil omnium rerum ad ea negotia quæ instant reipublicæ perinde est opus, ut pecunia. Ultro autem felicitas quædam nobis offertur, qua si recte utamur, fortassis etiam nunc aliquid utile confici

poterit: primum enim, quibus rex *Persarum* fidem habet, quosque de se bene esse meritos putat, hi oderunt et bello infestant Philippum: deinde, qui adjutor et conscius fuit omnium Philippi contra regem instructionum, is abreptus est, et omnia quæ gesta sunt rex non ex nobis accusantibus audiet, quos privatæ utilitatis causa dicere putaverit, sed ex ipso rerum actore et administratore; unde fides habebitur accusationibus, et ea vestris legatis reliqua erit oratio, qua rex maxime delectabitur, eum qui utrosque læserit communiter esse ulciscendum: regique multo fore formidabiliorem Philippum, si nos prius invaserit; nam si quod nos derelicti vulnus acceperimus, intrepide illum contra regem iturum. Propter hæc igitur omnia, censeo legatos esse mittendos, qui cum rege colloquantur; et simplicitatem istam deponendam, quæ vobis sæpe detrimento fuit. Enimvero barbarus est et communis omnium hostis, et reliqua ejus generis omnia: ego enim, cum video esse qui illum qui Susis et Ecbatanis degit metuat, et reipub. male velle dicat, qui prius etiam ad rempub. nostram erigendam adjutor fuit, et nuper pollicebatur, (quod si vos non accepistis, sed senatusconsulto repudiastis, per illum quidem non stetit.) de eo autem, qui in foribus adeo, prope in media Græcia crescit, prædone Græcorum, aliud aliquid dicat—demiror, eumque metuo, quisquis ille sit, cum ipse Philippum non *metuat*.

10. Est et alia res quæ reipublicæ nocet, injusta maledicentia verbisque non convenientibus adducta in invidiam; quæ iis occasionem, qui nihil æqui agere volunt in republica, suppeditat: denique omnium quæ desunt, cum id ab aliquo fieri oporteat, in eam rem transferri culpam invenietis. De qua omnino dicere vereor, sed dicam tamen: puto enim me habiturum, quod ad reipublicæ utilitatem et pro pauperibus contra divites dicam, et pro locupletibus contra egenos, si e medio sustulerimus calumnias, quas de theatrali pecunia quidam iniqui dicunt, et timorem illum, non posse sine magno aliquo malo hanc rem consistere, quo nihil majus ad res gerendas conferre, nihil quod totam urbem magis corroboret præstare, possumus. Sic autem considerate: sed primo loco dicam de iis, qui inopes esse videntur. Non ita olim vectigalia nostræ civitatis centum et triginta talenta non superabant: et nemo ex iis est, qui triremi præesse, aut conferre tributum poterant, qui non sua sponte sibi faciendum officium putaret, quod pecuniæ copia non erat: sed et triremes *instructæ* ibant, et pecunia in promptu erat, et omni officio fungebamur. Post hæc fortunæ benignitas auxit ærarium; ut talenta pro centum illis quadringenta redeant, sine ullo divitum detrimento, sed cum eorum emolumento potius: divites enim omnes veniunt in partem eorum, et merito veniunt. Qui fit igitur, ut id aliis alii exprobremus, et per eam speciem facere quæ decent recusemus? Nisi forte auxilium pauperibus a fortuna oblatam invidemus; quos nec ipse reprehendo, nec

censeo reprehendendos; neque enim in privatis familiis adolescentem erga seniores ita affectum esse video, neque adeo vecordem aut ineptum, ut, nisi omnes ea agant quæ ipse agit, se quoque neget acturum esse quicquam: is enim tum legibus impietatis teneretur: decere enim censeo, constitutam ab utraque stipem, et a natura et a lege, juste reddi, et ultro pendi. Sicut igitur uniuscujusque nostrum parens est aliquis, sic universæ civitatis communes parentes cives universi sunt existimandi: atque, adeo non eripiendum eis quicquam est, quod respublica largitur; ut, si horum nihil fieret, eis aliunde prospiciendum esset, ne qua re egentes negligantur. Quod si locupletes in hac sententia sint, eos non modo æquà facturos puto, sed utilia quoque: nam rebus necessariis fraudare aliquos, id efficere est, ut reipublicæ multi male velint.

11. Inopibus autem suaserim, ut quæ res locupletibus oneri est, et de qua haud injuria queruntur, eam removerent. Progrediar autem eodem modo quo dudum, et pro divitum defensione vera dicere non dubitabo: mihi enim nemo ita inhumanus aut crudeli animo esse videtur, nedum Atheniensium, sed nec cæterorum, ut pauperes, et rerum necessariarum egenos, capere ista cum videt, ægre ferat. Sed quod habet vulnus ista res, aut quam difficultatem? Cum videant quosdam publicæ *largitionis* consuetudinem ad privatas *hominum* possessiones transferre, et magnum esse statim apud vos ejus sententiæ auctorem, et quod ad securitatem quidem attinet immortalem, atque aliud esse occultum suffragium a publico clamore. Hæc diffidentiam, hæc iracundiam movent: oportet enim, Athenienses, cives pari jure cum civibus vivere: divites, ut facultates suas in tuto collocatas esse putent, deque iis non solicitentur; in periculis autem, ut pro patriæ salute opes suas in commune conferant: reliqui, ut communia pro communibus habeant, iisque pro portione fruantur; privata vero, pro propriis possessoris. Sic et parva civitas magna fit, et magna conservatur.

12. Quæ igitur ab utrisque præstanda esse videantur, hæc fere sunt: verum ut recte quoque fiant, correctio adhibenda est. Sunt autem horum negotiorum et perturbationis multæ jam olim collectæ causæ; quas, si vobis audire cordi est, narrabo. Emoti estis, Athenienses, ex eo fundamento, in quo vos majores vestri collocarunt: ac præesse Græcis, et legionibus instructis omnes affectos injuriis adjuvare, supervacaneum esse et inanem sumptum persuaserunt vobis istorum in rep. institutorum auctores; at in otio degere, et nusquam officio fungi, sed singulatim omnia projicere et sinere ut alii ea intercipiant, admirabilem felicitatem et rem nullo cum periculo esse conjunctam putatis. Quæ dum fiunt, alius in eum locum invadens, in quo vos stare oportebat, hic vero felix et magnus et

multarum rerum factus est dominus, idque merito: rem enim honorificam et magnam et splendidam, de qua omni tempore maximæ urbes inter se contenderunt; afflictis quidem Lacedæmoniis, impeditis Phocensi bello Thebanis, nobis negligentibus, desertam occupavit. Itaque formido, ad alios; multitudo sociorum et magnitudo potentiæ ad eum devenit: tantisque et talibus rebus Græci jam circumventi sunt universi, ut etiam quid consilii adhibendum sit haud facile reperiri queat.

13. Quanquam autem, Athenienses, hæ res, ut ego judico, omnibus sunt formidolosæ, nulli tamen omnium in majore sunt periculo quam vos; non eo tantum quod vobis Philippus potissimum insidiatur, sed ob illud etiam quod omnium estis ignavissimi. Quod si rerum venalium copiam et annonæ in foro ubertatem intuentes, iis deliniti estis, tanquam extra omne periculum sit respublica, neque convenienter neque recte judicatis: forum enim et mercatus bene an secus instruantur, ex his rebus æstimari queat; at vero de ea civitate, quam unam sibi adversariam, et communis libertatis propugnatricem futuram suspicaretur, quicunque tandem Græciæ dominatum appetierit, minime, ita me deus amet, ex venalium rerum copia judicium faciendum est. Sed utrum sociorum benevolentia munita sit, utrum armis valeat, hæc sunt quæ pro rep. exquiri debent. Quæ apud vos male omnia, et non præclare se habent. Idque ea ratione intelligetis, si sic cogitabitis, quando perturbatissimus fuerit Græciæ status? nullum certe tempus hoc fuisse perturbatius, quisquam dicet: omni enim superiori ætate, in duas has factiones divisi fuerunt Græci, Lacedæmonios et nos. Cæteri autem Græci, partim nobis, partim illis obediebant. Regi vero *Persarum* per se quidem æque apud omnes nulla erat fides. Sed bello victis adjungendis, tantisper fidem inveniebat, dum horum opes alteris æquasset: post iis, quos conservarat, non minus erat invisus, quam veteribus inimicis. Nunc autem, imprimis, rex *ille* omnibus Græcis est conjunctus, nobiscum autem minime omnium, nisi aliquid jam apud nos correxerimus: deinde patrocinia multa sunt et undelibet conciliantur; et principatum quidem omnes sibi vendicant, desciscunt autem nonnulli, et invident et diffidunt inter se secus quam oportebat, divulsique sunt singuli, Argivi, Thebani, Corinthii, Lacedæmonii, Arcades, nos. Sed tamen, cum in tot partes et tot principatus res Græcorum sint diremptæ, si verum libere dicendum est, apud horum neminem prætoria et curias magis deserta videas a Græcorum negotiis, quam nostratia, merito: neque enim sive amet, sive confidat, sive metuat, quisquam nos appellat. Causa vero harum rerum non est una, Athenienses:—nam alioqui facile mutaremus:—sed multa et varia commissa ab omni ævo delicta sunt:

quorum singulis omissis, unum, quo omnia tendunt, dicam, precatus a vobis, si vera libere dixero, ne mihi succenseatis.

14. Divenditæ sunt omnium jam temporum opportunitates, atque otium quidem et rerum vacationem vos arripuistis, quibus deliniti, his qui vos lædunt non graviter irascimini: honores autem alii abstulerunt. Ac quæ ad cætera quidem attinent, ea non est exquirere nunc operæ pretium: sed ubi aliqua Philippi mentio inciderit, statim quidam surgens dicit, non esse nugandum, nec decernendum bellum, deinceps statim addit, in pace vivere quam bonum, et magnum alere exercitum quam grave, et diripere quidam ærarium volunt, aliaque hujuscemodi proferunt ut opinantur verissima. Verum pacem tueri, non vobis utique suadendum est, qui jam persuasi desidetis, sed illi potius, qui hostilia facit: cui si persuasum fuerit, in vobis nulla mora est. Gravia autem existimanda sunt, non quæ tuendæ salutis causa insumpserimus, sed ea quæ perferemus, nisi hæc facere voluerimus; ac direptio ærarii, custodiam qua conservetur assignando, prohibenda est, non desertione utilitatis. Quanquam id ipsum iniquo animo fero, si vestrum quibusdam pecuniæ direptio est molesta, quam ut tueri, sic peculatores punire, penes vos est: Philippus autem, qui totam deinceps Græciam diripit, et vestro malo diripit, non est molestus.

15. Qui fit igitur, Athenienses, ut eum, qui tam aperte injurias facit, et urbes occupat, nemo unquam istorum injuste facere aut movere bellum dixerit: qui vero non concedenda, neque negligenda hæc esse suadent, eos bellum facere dicant? Quod culpam earum quæ ex bello orituræ sunt difficultatum—necesse enim, necesse est multas oriri e bello molestias—in eos qui vestra causa optima dicere solent, universi conferre cupiunt: censent enim, si vos concorditer unoque animo Philippum ulciscamini, et illum superatum iri a vobis, et ipsis faciendi quæstus nullum locum fore: sin oblato aliquo tumultu, criminantes quosdam, ad tribunalia devoletis, tum se iis accusandis utrumque consecuturos, et laudationem a vobis, et largitionem ab illo: tum vos, ob ea propter quæ ipsi mulctandi essent, pœnas de iis, qui pro vestris commodis locuti sunt, sumpturos. Ac spes quidem istorum hæ sunt; commentumque super quod exstruuntur criminationes, *illud est*, velle nonnullos homines bellum facere. Ego vero exploratum habeo, cum Atheniensium nemo bellum decrevisset, tum alia multa quæ nostræ urbis sunt tenere Philippum, tum nunc auxilia misisse Cardiam. Quod si nos dissimulare volumus eum bellum gerere nobiscum, mortalium omnium stolidissimus esset, si id coargueret: nam si violati negant, quid est violanti faciendum? Sed ubi nos ipsos invaserit, quid tum dicemus? Ille quidem se bellum gerere negabit, quemadmodum nec

cum Oritis, militibus in eorum agro versantibus: nec ante cum Pheræis, priusquam in mœnia faceret impetum: nec primum cum Olynthiis, donec in ipsorum agro cum exercitu adesset. An tum quoque eos, qui vim propulsare jubent, concitare bellum dicamus? Hoc igitur est reliquum, ut serviamus: nec enim quicquam est tertium. Quanquam non pari vos cum cæteris periculo decertatis: non enim imperio suo civitatem subjicere vult Philippus nostram, non; sed penitus excindere: satis enim intelligit, servire vos neque velle, neque si velitis, posse; nam imperare consuevistis: negotia vero ei facessere, si detur occasio, posse plura quam reliquos homines universos: quapropter vobis non parcet, si rerum potitus fuerit.

16. Proinde quasi de summa rerum essetis decertaturi, ita vos oportet esse animis affectos, quique se illi aperte vendiderunt, et odio prosequendi et in cruciatum abripiendi sunt: non enim fieri, non fieri potest, ut externi hostes superentur, nisi prius domesticos hostes punieritis; sed necesse est, dum in hos tanquam in scopulos impingitis, ut illis sitis posteriores: etenim cur eum ita contumeliose vobis insultare nunc putatis; nihil enim aliud agere mihi quidem videtur nisi hoc, et cum alios benefaciendo, si non aliud, saltem seducat, vobis jam etiam minitari. Veluti Thessalos multis beneficiis pellexit in hanc servitutem: neque dicendo quisquam consequi possit, quam multis rebus miseros Olynthios, data prius Potidæa, multisque aliis, deceperit: Thebanos nunc sub jugum allicit, tradita eis Bœotia, posteaquam eos magno gravique bello liberavit: itaque hi omnes, dum aliqua commoditate fruuntur, alii jam perpessi ea sunt, quæ omnes norunt; alii ferent, quicquid tandem contigerit: at vos, quæ amisistis, taceo; sed in ipsa pacificatione, quoties decepti? quam multis spoliati estis? Nonne Phocensibus? nonne Pylis? nonne Thracia? Dorisco, Serrio, Cersoblepte ipso? nonne Cardiam nunc habet et confitetur? Cur igitur eo modo cum illis et alia ratione vobiscum agit? Quod in hac una cunctarum urbium, impune hostium causæ patrocinari licet; ac si quis pecuniam accepit, concionandi potestatem ipse habet, etiamsi vos vestris opibus spoliati estis. Non tutum fuit Olynthi causam agere Philippi, donec populus Olynthiorum simul delinitus esset illo traditæ Potidææ beneficio. Non tutum fuit in Thessalia Philippi causam agere, donec multitudo Thessalorum beneficii partem percepisset, ejectis a Philippo, ipsorum causa, tyrannis, et Pylæa restituta. Non fuit Thebis tutum, ante redditam Bœotiam, et Phocenses deletos. Verum Athenis, cum non modo Amphipolim et Cardianorum regionem Philippus eripuerit, sed et Eubœam contra nos tanquam arcem munierit, et nunc ad Byzantium accedat, tutum est dicere

pro Philippo. Itaque istorum aliqui e mendicis repente facti sunt divites; ex ignobilibus et obscuris, clari atque illustres: vos contra, e claris obscuri, e locupletibus egentes: nam reipublicæ quidem opes ego esse existimo, socios, fidem, benevolentiam, quorum vos omnium estis inopes: quæ quia negligitis, et ad istum modum res ferri sinitis, ut ille beatus et magnus et formidolosus est omnibus Græcis et barbaris; ita vos deserti et humiles, rerum venalium ubertate splendidi, eorum apparatu quæ opus erant ridiculi.

17. Non autem eodem modo vobis et sibimetipsis quosdam oratores consulere video: vobis enim quiescendum esse dicunt, etiamsi violemini; ipsi vero apud vos quiescere non possunt, tametsi nemo eis injuriam faciat. Quanquam si quis citra convicium roget, Dic mihi, quamobrem, cum exploratum habeas, Aristodeme,—nemo enim talia ignorat,—ut privatorum hominum vitam esse, tutam et otiosam et extra periculum positam; sic eorum qui versantur in republica, criminationibus obnoxiam et lubricam et quotidianorum certaminum et malorum plenam, non quietam et otiosam, sed periculosam, amplecteris? quid respondeas? Nam si, quod optimum dicere posses, id te vere dicere concederemus, te honoris et gloriæ studio ista facere omnia, demiror equidem, cur tibi istorum causa facienda esse omnia censeas, neque ullum vel laborem vel periculum recusandum; reipub. autem sis auctor, hæc per socordiam ut amittat? Neque enim illud dices, te oportere in repub. esse conspicuum, reipub. nullam esse oportere apud Græcos dignitatem. Quin nec illud video, reipub. tutum esse suum agere negotium, tibi periculosum, si nihilo magis, quam alii, curiosus sis. Imo contra; tibi ex factis tuis et curiositate extrema impendere pericula, reipub. ex otio. At hercule est tibi avita et patria gloria, quam tibi turpe fuerit amittere. Reipublicæ vero omnia obscura et ignobilia a majoribus devenerunt? Sed ne hoc quidem ita se habet: nam tibi quidem fur pater fuit, si tui fuit similis; reip. vero nostræ *ejusmodi majores, quales* omnes nòrunt Græci, bis e maximis periculis a patribus nostris erepti. Sed non æqua conditione, nec civiliter nonnulli suas rationes et publicas persequuntur: qui enim æquum est, istorum quosdam e carcere progressos, semetipsos ignorare; rempub. autem, quæ cæteris Græcis hactenus præfuit, et principem locum obtinuit, nunc in obscuritate omni et humilitate versari?

18. Etsi autem habeo præterea quæ dicam multa et de multis, desinam: neque enim penuria verborum vel nunc, vel unquam alias, malus mihi rerum esse status videtur; sed cum vos audivistis omnia quæ expediunt, et in eo consentitis, ea recte dici, eos, qui interturbare illa et pervertere student, ex æquo in hoc consessu auditis, cum non ignoretis eos;—e primo enim adspectu certo scitis, quis

mercede conductus dicat, et quis in repub. Philippo subserviat, et quis revera consultum rebus esse cupiat—; sed ut his reprehensis, reque in risum et convicium versa, nihil ipsi quod oportet faciatis. Hæc vera sunt, magna cum libertate, simpliciter, ex benevolentia, rectissime dicta, non assentationis et detrimenti et imposturæ plena oratio, argentum allatura dicenti, reipub. negotia hostibus traditura. Itaque aut isti mores relinquendi sunt, aut nemo de afflicto rerum omnium statu est accusandus, præter vosmetipsos.

AUGERI

ANALYSIS

PHILIPPI EPISTOLÆ AD ATHENIENSES.

Propositum.

Demosthenis vehementia excitati tandem Athenienses, coacto exercitu liberaverant Eubœam, cujus præcipuas urbes Philippus imperio suo addixerat: miserant etiam Charetem cum maxima classe, auxiliaturum Perintho, quam obsidio premebat idem Macedonum rex. His paulisper turbatus ille ad Athenienses scribit epistolam in qua eos percellere et permovere satagit multis ac coacervatis criminibus. Nondum erat rupta pax, sed multa utrimque commissa fuerant hostilia: rex Macedoniæ ea callide revelat quæ Atheniensis civitas fecit hostiliter, dum suum ipse invadendæ Græciæ occultat consilium, et ea quæ violenter egit ut ad hunc finem perveniret.

Breve exordium.

Exponit breviter cur hanc scribat epistolam quæ multas conquerendi causas exhibebit. Itaque conqueritur,

1°. De abrepto Nicia suo caduceatore, quem Athenienses in carcere habuerunt, et cujus literas pro concione recitarunt;

2°. De Thasiis qui latrocinia maritima impune exercuerunt;

3°. De Diopithe, qui, inter cetera violenter acta, Amphilochum de captivis redimendis missum comprehendit, nec nisi extortis novem talentis dimisit. Hoc approbavit populus ille Atheniensis qui ejusmodi injurias semper tulit molestissime.

4°. Queritur etiam de Callia, duce item Atheniensi, qui plures ipsius urbes cepit, et eos omnes qui Macedoniam navigabant loco hostium habuit ac vendidit.

5°. Queritur præterea de legatis ad regem Persarum missis; quod crimen amplificat per circumstantias.

6°. Inique agunt Athenienses qui Teri et Cersoblepti eam Thraciæ partem restitui velint quæ ipsis erepta fuit.

7°. Non negat auxilium Cardianis datum, ac profitetur se illos semper omni ope defensurum ut socios fidelissimos.

8°. De Peparrhethiis et de Haloneso insula graviter simul et subtiliter expostulat.

9°. Ab Atheniensibus petitus hostiliter, et ipsorum civitati et triremibus pepercit. De mutuis controversiis quum ipse vellet rem alicujus judicio permittere hi constanter recusarunt.

10°. Imo ne legatos quidem audierunt ex omni conventu sociorum quos miserat, ut de Græcis quæ justa forent cum ipsis pacisceretur; quod

factum esse dicit per quosdam oratores, quorum maledicentiam pretio compescere noluit.

11°. Per plura evincit se juste et legitime possidere Amphipolim.

12°. Concludit significando se injuriarum auctores, ulturum, et quantum in se erit suum jus consecuturum diis testibus invocatis.

Scripta est hæc epistola primo anno olympiadis cx, sub Theophrasto archonte.

TOURELLII ARGUMENTUM

IN

EPISTOLAM PHILIPPI.

SCRIPTAM fuisse hanc epistolam, Archonte Theophrasto, anno post orationem præcedentem, testantur Diodorus et Dionysius Hal. Pax, qua inter Philippum et Athenienses convenerat, (ut fit plerumque) infida fuit. Hostilibus sane abstiterant, invicem tamen suspecti invisique. Neque mirum, cum prorsus repugnarent quæ utrisque commoda aut expetita essent, causas dissidii indies nasci. Demosthenis facundia patriæque studium Philippi immodicæ ambitioni nunquam non obstabant. Nec pax inter eos, nec induciæ intercesserunt. Hic speciosas excogitare causas, quibus conatus suos et fœderis violationes obtegeret; ille contra vera ejus consilia Atheniensibus patefacere quærebat, qui quid statuerint agerentve, totius Græciæ maxime intererat. Insitum huic populo servitutis odium adeo languentes ipsorum animos subinde excitavit, ut majorum virtutem referre quodammodo viderentur. Superiore anno Clitarchum ejecerant tyrannum, quem Philippus Eretriæ præfecerat; et Charetem cum valida classe Thraciam miserant, ubi Philippus Perinthum oppugnabat. Rex igitur veritus, ne Athenienses hanc urbem obsidione liberarent, literas mittit, quibus ultro eos rupti fœderis insimulat, seque religiose pacis leges servasse jactat: nunc accusat, nunc minitatur; ut vel pudore eos, vel metu deterreret. Ipsa epistola videtur perfectum quid et absolutum. Inest ei ubique dignitas quædam eximia, mira argumentorum fides, factorum expositio perspicua, ironia venustissima, brevitas ista imperatoria denique, regibus consentanea, qui norunt aut ipsi bene dicere, aut eorum, qui norunt, ministerio uti. Et profecto, siquidem hæc epistola Philippum habuit auctorem, (quod credere æquum est, cum nihil contrarium constet) merito de illo, quod et de Cæsare, dici potest: EODEM ANIMO DIXIT, QUO BELLAVIT. Quint. Inst. Orat. lib. 10. c. 1.

LITERÆ PHILIPPI.

PHILIPPUS SENATUI POPULOQUE ATHENIENSIUM S. D.

1. Cum sæpe legatos ea de causa miserim, ut pactis et conventis staremus, idque vos nihil moverit, significandum vobis esse duxi, quibus in rebus injuriam mihi fieri existimem. Ne vero miremini epistolæ prolixitatem: quia enim multæ conquerendi causæ sunt, necesse est omnes perspicue explicari.

2. Ac primum, Nicia caduceatore e mea ditione abrepto, nequaquam vos sontibus pœnam gravem inflixistis, sed eum qui injuriam acceperat carcere decem mensibus detinuistis; quin et literas quas ei dederam perferendas, pro concione recitastis: deinde cum Thasii Byzantiorum triremes et piratas quoslibet portu recepissent, nihil id vobis curæ fuit, quanquam aperte in fœdere scriptum sit, pro hostibus esse habendos, quicunque id faciant. Rursus per idem tempus Diopithes, facta in regionem meam impressione, non modo Crobylen et Tiristasin, civibus in servitutem abductis, diripuit; sed et finitimam Thraciam populatus est; eoque tandem nequitiæ devenit, ut Amphilochum qui de captivis redimendis legatus venerat comprehensum, et in extremam necessitatem adductum, non nisi novem talentis extortis dimiserit. Et hæc populo approbante fecit. Atqui cum cæteris omnibus præconem et legatos violare impium videtur, tum vobis in primis. Certe, cum Megarenses Anthemocritum sustulissent, tanta iracundia populus exarsit, ut eos mysteriis prohiberet; et in monumentum injuriæ statuam ante portas erigeret. Cur igitur non gravissimum sit, vos ipsos nunc ea facere, quæ facta ab aliis tam iniquis animis tulistis?

3. Præterea, Callias vester imperator urbes in sinu Pagasitano sitas universas cepit, vobis fœdere, mihi societate conjunctas; qui vero in Macedoniam navigabant, eos omnes hostium loco habuit et vendidit; et propter hæc facinora vos eum publicis præconiis ornastis: quare valde dubito, quid his per vos adjici posset, si palam mecum bellum gereretis; nam cum haud occulte dissentiremus, prædones emittebatis, eos qui ad nos navigabant vendebatis, adversarios nostros juvabatis, regnum meum infestabatis. Ad eam denique iniquitatem et hostile odium progressi estis, ut etiam Persæ, missis legatis, persuadere studueritis, ut mihi bellum inferret; id quod maxime quivis demiretur: antequam enim is Ægyptum et Phœniciam cepisset, decreveratis, ut si quod novæ rei moliretur, non minus ego, quam cæteri Græci omnes, adversus eum accerserer;

nunc vero tanta est odii vestri in me acerbitas, ut de ineunda cum eo contra me societate agatis. Atqui olim patres vestri, ut ego audio, Pisistratidis crimini dabant, quod Persam in Græcos adducerent: vos vero ea facere non pudet, ob quæ tyrannos accusare solebatis.

4. Quin præter alia ecretis vestris mandatum inscribitis, ut Teren et Cersobleptem, quod cives Athenienses sint, Thraciæ dominari sinam. Ego vero istos, neque pactis de pace contineri memini una vobiscum, neque columnis inscriptos, neque Athenienses esse: quin Teren contra vos mecum arma tulisse *scio;* et Cersobleptem, cum meis legatis seorsim dare jusjurandum cuperet, a vestris ducibus fuisse prohibitum, qui eum Atheniensium hostem declararent. Verum istuc quomodo æquum aut justum est, cum e re vestra est, eum vestræ urbis hostem nominare; cum vero me calumniari vultis, eundem civem vestrum dictitare? et Sitalce occiso, quem civitate donaveratis, statim ejus interfectorem in amicitiam recipere; propter Cersobleptem autem bellum nobiscum suscipere? præsertim cum vobis exploratum sit, neminem eorum qui talia munera accipiunt, vel leges vel decreta vestra quicquam curare: verum, si omissis cæteris omnibus, breviter dicendum est, vos civitatem dedistis Evagoræ Cyprio, et Dionysio Syracusio, ac posteris eorum. Si igitur his qui utrosque ejecerunt persuaseritis, ut actis in exsilium imperia restituant, a me quoque illam Thraciæ partem recuperabitis omnem, quam Teres et Cersobleptes tenuerunt. At si cum victoribus eorum ne expostulandum quidem vobis esse censetis, mihi vero obturbatis, annon jure optimo vos ulciscar? Ac de his quanquam plura haberem quæ vere dicerem, prætermittere tamen ea statui.

5. Cardianis autem me opitulari profiteor, cum illorum socius ante factam pacem fuerim, et vos sæpe a me, neque raro ab illis orati, venire in judicium nolueritis: annon igitur essem omnium hominum nequissimus, si, desertis sociis, vestri potius rationem haberem, qui omni modo me vexatis, quam eorum qui mihi constanter et semper amici esse perseverant? Jam, si hoc quoque prætereundum non est, eo insolentiæ venistis, ut prius de supra dictis tantum me accusaretis; nuperrime vero, cum Peparrhethii secum crudeliter actum esse quererentur, imperatori vestro mandastis, ut me illorum vicem ulcisceretur: quos ego sane clementius tractavi, quam commeruerant; cum illi, tempore pacis Haloneso occupata, neque insulam mihi, neque præsidiarios milites, quos per legatos sæpe repetieram, reddidissent. Vos autem injuriæ mihi ab illis illatæ nullam rationem habuistis, sed tantum supplicii; cum satis sciatis, me insulam nec vobis nec illis eripuisse, sed Sostrato pirata. Quam si vos Sostrato tradidisse ipsi dicitis, piratas in eam

misisse fatemini: sin vobis nolentibus vi obtinebat, quæ tandem in vos injuria fuit, eam a me occupari, et locum tutum reddi navigantibus? Quanquam autem in tantum ego vobis providissem, et insulam vobis donassem, oratores tamen vestri accipere prohibebant, recipiendam esse consulebant: ut, si quod imperabatur facerem, me alienam obtinere faterer; sin locum illum retinerem, populo suspectus fierem. Quibus ego cognitis, ultro denuntiavi, me de his in judicio vobiscum disceptaturum, ut, si mihi adjudicata esset, vobis a me daretur; sin judicaretur vestra esse, populo eam redderem. Hæc mihi sæpe postulanti vos mentem non adhibuistis, Peparrhethii autem insulam occuparunt. Quid igitur mihi faciendum fuit? non infligenda pœna fœdifragis? non ulciscendi, qui tam superbe insultabant? Nam si Peparrhethiorum fuit insula, quo jure ipsam repetunt Athenienses? sin vestra, cur non eis irascimini, qui occuparint alienam?

6. Eo porro progressæ sunt nostræ inimicitiæ, ut cum vellem naves in Hellespontum transmittere, coactus sim eas circumducto per Chersonesum exercitu deducere, cum vestri coloni ex decreto Polycratis bellum nobiscum gererent, et vos talia suffragiis comprobaretis, duxque vester Byzantios accerseret, et apud omnes divulgaret, sibi a vobis mandatum esse, ut, si daretur occasio, bellum in nos inferret. His modis cum tractarer, tamen et urbi vestræ, et triremibus, et agro peperci, quamvis plerisque potiri possem, vel potius omnibus: et vos ad eas, quæ inter nos essent, controversias disceptatione dirimendas perpetuo provocavi. Atqui considerate, utrum honestius sit, armis litem finiri, an verbis; utrum *nos* ipsos arbitros fieri *deceat*, an alios ad judicandum excitare: reputate etiam quam absurdum sit, Thasios et Maronitas litem de Stryme disceptatione finire cogi ab Atheniensibus, ipso sautem ea, de quibus ambigunt, mecum ad eundem modum non transigere: præsertim cum sciatis, vos si causa cecideritis nihil amissuros; sin viceritis, potituros his quæ nunc in nostra manu sunt.

7. Sed illud omnium iniquissimum mihi videtur, quod cum legatos ex omni sociorum conventu misissem, ut testes essent, cumque vellem de Græcis ea vobiscum pacisci quæ justa essent, ne audire quidem legatorum de his orationem voluistis, cum licuisset vobis, vel periculis liberare eos qui sibi aliquid infensi a nobis suspicabantur, vel palam convincere me omnium hominum esse improbissimum. Ac populo quidem illa erant utilia; sed e re oratorum non erant: dicunt enim ii qui vestram rempublicam norunt, pacem eis bellum esse, et bellum pacem; cum a ducibus vel patrocinando, vel calumniando, pecuniam extorqueant: et tum nobilissimis civibus, tum exterorum celeberrimis conviciando pro concione, id captent, ut populares esse videantur. Facile mihi quidem esset, si paulu-

lum pecuniæ dilargiri velim, eorum compescere maledicentiam, et efficere ut nos laudibus eveherent. Sed me puderet vestram benevolentiam ab istis mercari, qui præter cætera tam confidentes sunt, ut jam de Amphipoli movere nobis controversiam non dubitent, pro qua ego me puto longe dicturum æquiora, quam istos qui illam sibi vendicant: sive enim eorum sit, qui primi devicerunt, annon jure nos illam habemus, cum Alexander avus noster oppidum illud primus occuparit? unde etiam de primitiis captorum Medorum, Delphis auream statuam dedicavit: sive hoc aliquis in dubium vocat, et eorum fieri censet qui postremi potiantur, hoc etiam jus penes me est; expugnatis enim illis qui vos ejecerant, et a Lacedæmoniis ibi collocati fuerant, oppidum cepi. Atqui omnes in urbibus habitamus, vel a majoribus acceptis, vel bello subactis. Vos autem, qui neque primi potiti estis, neque nunc obtinetis, sed minimum tempus in illis locis consedistis, urbem eam vestram esse contenditis, idque, cum ipsi urbis possessionem nobis evidentissimo testimonio confirmaveritis: sæpe enim in literis me de ea mentionem faciente, censuistis eam juste a me teneri, cum pacem fecistis, me urbem illam et societatem deinde vestram eadem pactione obtinente. Quæ igitur possessio firmior fieri queat hac, quæ primum a majoribus nobis relicta, deinde jure belli denuo nostra facta, postremo a vobis concessa est qui vendicare vobis soletis etiam ea, quæ plane ad vos nihil attinent?

8. Quæ igitur in vobis accusem, hæc sunt: et quia vos auctores estis injuriarum, et propter circumspectam meam timiditatem magis jam rebus meis infesti imminetis, et quantum in vobis est nobis malefacitis, jure optimo vos ulciscar; diisque testibus invocatis, consilium inibo, quid sit in rebus vestris gerendum.

AUGERI

ANALYSIS

ORATIONIS AD PHILIPPI EPISTOLAM.

Propositum.

Quum timeret Demosthenes ne Athenienses, Philippi epistola perculsi et ejus potentia attoniti, a bello abstinerent, omittit quidem per singula refutare epistolam, at hortatur suos cives ut forti animo et impavido bellum indicentem Philippum ulciscantur.

Exordium.

Evidens est per Philippi literas, illum non fecisse pacem, sed bellum distulisse: verum illi haud timide est resistendum, nec illius potentia est pertimescenda.

Confirmatio.

1°. Philippus habebit contra se deos immortales quorum religionem violavit soluta pace, plures Græcos quos decepit, ac denique Persarum regem cujus opes et auxilium magni sunt momenti.

2°. Philippi res parva offensione dissolventur quum pravis artibus coaluerint: Macedoniam per se infirmam reddidit ille infirmiorem ipsis bellis et expeditionibus quæ plebem Macedonicam vexaverunt et exhauserunt.

3°. Ita male habent ii qui circa ipsum sunt satellites, et duces peregrinorum militum, ut ipsi in illis non multum sit præsidii. Expendit orator cur illi hactenus fidi remanserint, et quomodo illæ tantæ opes mox sint dissolvendæ.

4°. Fortuna Philippi non est anteponenda fortunæ Atheniensium: et his male res successerunt dum illi bene, quia ille gnaviter agit dum hi segniter. Illius diligentia et horum ignavia paulo fusius exponuntur.

5°. Concludit Atheniensibus promptius esse agendum, ut digne majoribus se gerant, nec cedant viro e Macedonia oriundo: cum ipsi debent ad bellum se parare, tum ceteros Græcos factis non verbis excitare.

Dicta est oratio eodem anno quo scripta est epistola, i. e. primo anno olympiadis cx, sub Theophrasto archonte.

ARGUMENTUM

IN ORATIONEM AD EPISTOLAM

EX

TOURELLIO.

PHILIPPI epistola mercenariis, quos Athenis habuit, occasionem præbuit eum purgandi apud populum, suopte ingenio nimis de republica securum, magisque de labore et impensa solicitum, quam de libertate et imperio acciso. Compertum habuit Demosthenes, quanti interesset, ut ex animis civium eruantur argumenta Philippi. Strenuus itaque libertatis ille vindex, conscenso suggesto, ad hoc illico se accingit. Pro certo et explorato, quicquid e re sua sit, affirmat; quod quidem apud vulgus argumenti validissimi vim habet. Civibus persuasum esse vult, hasce literas justam esse denuntiationem belli. Et ut animos addat, omnia Philippo perniciem minari docet, deos, homines, Græcos, Persas, Macedonas, Philippum denique ipsum. Epistolæ refutationem hic non habemus, sed (ut præ se fert titulus) Orationem in Epistolam. Cum enim Philippus (sive scriba fuit ejus) facta exposuisset adeo scite ordinata, et adjunctis consequentiis firmata, ut refelli nequeat; Orator, missa disceptatione, in qua inferior esset, in auditores concitandos totus incumbit. Rata quoque in medium affert præcepta quædam, quibus cum ratio statim assentiatur, nihil operis restat, nisi ut animos commoveant. Athenienses itaque accensi, Phocionem confestim cum classe altera Thraciam miserunt; qui Byzantinos obsidione liberavit.

Haud quidem inficias ire licet, Demosthenem hic eadem repetere, quæ et in prioribus occurrunt. Ei quippe (ut videtur) unice cordi fuit patriæ salus. De propria fama parum solicitus, loquitur ut orator, qui suadere, non ut declamator, qui oblectare ac plausus excitare quærit. Colligit idcirco argumenta, quibus antea usus est, et ex callida junctura vim iis novam conciliat. Quamobrem spectari potest hæc oratio tanquam omnium, quæ vi et acumine maximo antea dicta sunt, compendium quoddam. Cumque ultima sit hæc oratio, tum Philippicarum brevissima est. Fidenter tamen affirmarem, eam haudquaquam reliquis cedere, ni Ciceroni refragari veritus essem, qui longissimam ex orationibus Demosthenis præstantissimam esse dixit. Plutar. in Cic.

LIBANII ARGUMENTUM IN ORATIONEM AD EPISTOLAM.

MISERAT Philippus ad Athenienses epistolam, qua eos accusabat, et palam bellum denuntiabat. Non amplius igitur Orator suadet Atheniensibus, ut bellum gerant; cogebat enim ipsa necessitas: sed confirmat eorum animos ad periculum adeundum; Macedonem facile posse superari asserens.

DEMOSTHENIS

IN PHILIPPI EPISTOLAM

ORATIO.

1. Philippum non pacem fecisse vobiscum, Athenienses, sed distulisse bellum, omnes jam cognovistis: postquam enim Pharsaliis Alum tradidit, et Phocense negotium confecit, totamque Thraciam vi subegit, falsis causis confictis, et iniquis rationibus excogitatis, re quidem ipsa jam olim cum urbe nostra bellum gerit, nunc autem per missas literas verbis ipsis confitetur. Ego vero neque potentiam ejus vobis expavescendam esse, neque timide illi resistendum, sed et corporibus, et pecuniis, et navibus, et, ut paucis absolvam, rebus omnibus oportere vos ad bellum accingi, docere conabor.

2. Primum enim consentaneum est, Athenienses, deos nobis firmissimos socios et adjutores adesse, quorum ille religione violata, neglectoque jurejurando, pacem injuste solvit: deinde, quibus rebus ejus opes hactenus auctæ sunt, dum semper aliquos decipit, et magnifica quædam pollicetur, his jam defunctus est omnibus. Neque ignorant ejus animum Perinthii et Byzantii eorumque fœderati, cupere eum eodem modo ipsos tractare, quo prius *tractavit* Olynthios. Neque Thessalos præterit, hoc ei propositum esse, ut dominus sit, non dux sociorum. Suspectus etiam Thebanis est, quod Nicæam præsidio tenet, et in Amphictyoniam irrepsit; et legationes e Peloponneso ad se trahit, eorumque societatem dissolvit. Proinde qui prius ejus amici fuerunt, partim cum eo nunc implacabile bellum gerunt, partim minus alacriter eum adjuvant: universi autem suspectum illum habent, et criminantur. Præterea,—nec enim in hoc momenti parum est—, Asiani satrapæ recens intromissis conductitiis militibus, expugnari Perinthum prohibuerunt. Nunc vero cum Philippi inimicitias susceperint, et, si Byzantium capiatur, periculum eis impendeat, non ipsi tantum strenue nunc nos in bello juvabunt, sed regi etiam Persarum persuadebunt ut nobis pecuniam suppeditet: qui tantas opes habet, quantas nec reliqui universi. Tantum porro momenti ad nostras hasce actiones affert, ut olim etiam Laconico bello, utris sese adjunxisset, eos victores redderet. Is igitur nunc etiam vobiscum conjunctus, facile debellabit Philippi potentiam.

3. Præter hæc quæ tanta sunt, non equidem negabo, eum loca complura, et portus, et ejus generis alia gerendo bello utilia, pacis occasione præripuisse vobis. Illud autem video, quando imperia benevolentia coalescunt, et eadem omnibus belli sociis expediunt, diu-

turnam esse concordiam: quoties vero ex insidiis et avaritia per imposturam et violentiam obtinentur, ut ab isto nunc, parva quapiam occasione et quantumvis levi offensione celeriter discuti et dissolvi omnia. Quin et reputanti mihi sæpenumero compertum est, non solum, Athenienses, socialia fœdera Philippo suspicionibus et odiis labare, sed et proprii imperii potentiam non belle, neque apte, neque ut arbitretur aliquis, esse compositam: omnino enim Macedonica potentia, additamenti quidem vice, ponderis nonnihil habet atque usus; ipsa vero per sese infirma est, et, si tantæ moli rerum comparetur, despicienda. Præterea ipse eam bellis et expeditionibus, et rebus illis omnibus propter quas magnus existimari possit, infirmiorem sibi minusque fidam reddidit: nolite enim existimare, Athenienses, iisdem rebus delectari Philippum et populum ejus; sed illud considerate, gloriam illum, hos securitatem desiderare: quam nec ille sine periculis adipisci potest, et his minime opportunum est, relictis domi liberis, parentibus, uxoribus, atteri, et indies pro eo periclitari. Ex quo perspici potest, quomodo vulgus Macedonum erga Philippum sit affectum: ejus porro familiares et amicos et peregrini militis duces, laude quidem florere fortitudinis, sed in majore metu quam homines obscuros vivere, invenietis; his enim hostes tantummodo metuendi sunt; illi autem magis ab assentatoribus et calumniatoribus, quam a prœliis metuunt. Ac illi quidem, adjutoribus omnibus, cum hostibus pugnant: his autem et belli malorum partem haud mediocrem sustinere contigit; et seorsim regis ingenium expavescere. Ad hæc, si plebeius aliquis deliquerit, pœna pro delicti modo ei infligitur; proceres vero tum, cum præclarissime se gesserunt, maximis conviciis et contumeliis præter meritum incessuntur: neque quisquam sanæ mentis fidem his abrogaverit; eum enim ita gloriæ cupiditate inflammatum esse dicunt hi, quibus familiariter notus est, ut omnia præclara facinora sua esse videri velit, et magis indignetur ducibus et præfectis qui aliquid laude dignum gesserunt, quam illis qui prorsus offenderunt.

4. Qui fit igitur, si ista vera sunt, ut jam longum tempus in fide maneant nec eum deserant? Quia successus, Athenienses, hæc omnia caligine involvunt; nam secundæ res magnam vim habent ad peccata hominum contegenda et obumbranda: sed si quam cladem acceperit, tum in apertum hæc omnia palam proferentur; eadem enim harum rerum ratio est, quæ corporum nostrorum, nam dum aliquis valet, nullum ex male affectis partibus dolorem sensu percipit; sin decubuerit, commoventur omnia, sive ruptum sit aliquid, sive luxatum, sive quod aliud membrum perfecta sanitate destituatur: sic etiam fit in regnis et quibuslibet imperiis, dum in bellis victoria potiuntur, eorum mala vulgus non perspicit; sin alicubi impegerint, id quod ei nunc usu venturum verisimile est post-

quam majus onus quam sustinere valeat suscepit, omnes eorum difficultates ab omnibus conspiciuntur.

5. Quod si quis vestrum, Athenienses, Philippi successus videns, formidabilem eum existimat, et superatu difficilem, is quidem digna sapienti viro providentia utitur: magna enim vis est in fortuna ad omnes res mortalium, vel ea potius omnia *sibi vendicat*. Sed multæ sunt causæ, propter quas aliquis non injuria nostram felicitatem non minus quam illius optet: a majoribus enim nostris longo jam tempore id accepimus, ut non huic solum, verum omnibus, ut verbo dicam, Macedoniæ regibus auctoritate excelleremus; illi Atheniensibus vectigales fuerunt, nostra civitas nulli unquam hominum. Præterea tanto plures ad benevolentiam deorum habemus aditus, quanto pietatis et justitiæ perpetuo fuimus studiosiores. Cur igitur ille superiori bello successus majores habuit, quam nos? Quoniam, Athenienses,—nam libere vobiscum agam—, ille ipse militat, et ærumnas tolerat, et prœliis interest, nec occasionem negligens, nec anni ullum tempus prætermittens: nos vero,—nec enim dissimulabo veritatem,—hic otiose desidemus, cunctantes semper, et decernentes, et sciscitantes in foro, nunquid dicatur novi. At quid magis novum queat eo fieri, quod Macedo contemnit Athenienses, et illis tales literas mittere non dubitat, quales paulo ante audivistis? Et is quidem in procinctu habet mercenarios milites, atque adeo mediusfidius nostrorum oratorum quosdam, qui, dum largitiones illius domum recipiunt, non erubescunt Philippo vivere, nec animadvertunt, se et rempublicam omnem et suas privatas opes exiguo lucello vendere. Nos vero neque ullas ei turbas concitamus, nec militem peregrinum alere volumus, nec ipsi militare audemus. Proinde minime mirum, eum superiori bello conditione quam nos fuisse meliore: hoc potius mirandum foret, si nos, qui nihil facimus quod bellantes decet, putaremus eum superaturos, qui nihil prætermittit, quod ad victoriam parandam requiratur.

6. Quamobrem, Athenienses, hæc animis infigere oportet, et cogitantes, ne quidem in vestra esse manu, ut dicatis vos pacem agere,—jam enim ille et bellum indixit, et reipsa intulit—, nullis jam parcere, neque publicis, neque privatis opibus; sed omnes, cum tempus postularit, promptis animis militare; et meliores duces constituere, quam prius. Nemo enim vestrum in ea esse debet opinione, ut quibus rationibus felix reipublicæ status labefactatus est, per easdem in integrum omnia restitui et meliora posse fieri putet: neque sperandum, nisi veterem ignaviam vestram abjeceritis, alios pro salute et incolumitate vestra strenue dimicaturos. Considerate potius, quam turpe sit, cum majores vestri multos labores et magna pericula Laconico bello sustinuerint, vos nec pro his, quæ illi jure parta nobis reliquerunt, defendendis fortiter pugnare velle: et cum iste e Macedonia prorum-

pens, adeo nullum recuset periculum, ut dum pro amplificando imperio cum hostibus dimicat, toto corpore sit convulneratus; Athenienses, quibus patrium est parere nemini, omnesque armis vincere, hos demum ob mollitiem aut socordiam res gestas a majoribus dedecorare, et patriæ deesse utilitati.

7. Ne vero prolixus sim, affirmo nos omnes ad bellum parari oportere; et reliquos Græcos ad coeundam nobiscum belli societatem convocare, non modo verbis, sed etiam factis, nam cum omnis oratio inanis est, nisi res ipsa consequatur; tum vero nostris verbis tanto minus habetur fidei, quanto ad dicendum reliquis Græcis expeditiores habemur.

DEMOSTHENIS

ORATIONUM SUASORIARUM

INTERPRETATIO LATINA.

LIBANII ARGUMENTUM ORATIONIS DE CLASSIBUS.

Orto rumore, Persarum Regem expeditionem moliri adversus Græcos, populus Atheniensis tumultuatur, et cum convocare Græcos, tum bellum statim inferre properat. Demosthenes autem suadet, ne ipsi priores insurgant, sed eos exspectare jubet dum Rex novi quid conetur. Nunc enim, inquit, non persuadebimus Græcis ut socia nobiscum arma jungant, cum in tuto adhuc sibi esse videantur: tum vero periculum ipsum eos nobiscum conjunget. Monet igitur, ut quiete se instruant, et ad bellum parent; atque etiam commemorat, quæ debeat esse ratio instructionis: unde περὶ συμμοριῶν oratio est inscripta; nam apud Atticos συμμορία, cœtus et ordo eorum est qui munera publica obeunt.

DEMOSTHENIS
DE CLASSIBUS
ORATIO.

1. Qui majores vestros laudant, Athenienses, instituere mihi videntur orationem auditu jucundam, non ea tamen agere quæ illis prosint quos celebrant: nam cum iis de rebus dicere conentur, quas mortalium nemo pro dignitate possit explicare, ipsi quidem opinionem eloquentiæ consequuntur; efficiunt vero, ut virtus illorum minor videatur auditoribus quam putarant. Ego vero laudationem eorum maximam puto ipsum esse tempus, quod cum non exiguum intercesserit, rebus illorum gestis majora nulli alii suscipere gerenda potuerunt. Ipse autem rationem explicare conabor, qua vos optime instructos fore censeam; etenim res ita se habet: Si nos omnes qui verba facturi sumus eloquentes videamur, nihilo res vestræ satis scio erunt meliores; sed si unus, quisquis ille fuerit, progressus docere possit et suadere, quæ instructio, et quanta, et unde comparata, nunc reipublicæ profutura esse videatur, omnis hic metus evanuerit. Quod ego, si modo potero, dabo operam ut faciam, pauca præfatus apud vos, quid de regio negotio sentiam.

2. Ego existimo communem hostem omnium Græcorum esse Regem Persarum; non tamen propterea suaserim, soli omnium vos ut bellum contra eum suscipiatis: neque enim ipsos Græcos video communes inter se esse amicos; sed nonnullos magis illi fidere, quam quibusdam suorum. Quæ cum ita sint, e re vestra esse censeo, providere, ut justum sit, quod capiatur belli initium; utque apparentur quæ convenit omnia, et hoc proponatur ad deliberandum. Arbitror enim, Athenienses, Græcos, si declaretur et perspicuum fiat, fore ut

Rex ipsos aggrediatur, et adjuturos, et magnam gratiam habituros iis, qui ante ipsos, et cum ipsis Regem ulciscantur: quod si, dum id aliquantum obscurum est, nos priores arma sumpserimus, vereor, Athenienses, ne hos cum illo conjunctos propulsare cogamur, quibus consultum volumus. Is enim represso impetu suo, siquidem invadere Græcos instituit, largitionibus aliquos eorum corrumpet, et amicitiam simulabit: illi vero privata bella corrigere volentes, et hoc in animo habentes, communem omnium salutem negligent. In eum autem tumultum et amentiam moneo ne præcipitetis urbem nostram. Neque enim eandem nobis in regio negotio deliberationem, quam aliis Græcis, esse video: quod multi illorum mihi videntur privati alicujus emolumenti causa, posse negligere alios Græcos; vobis autem nec affectis injuria honestum fuerit, eas de sontibus sumere pœnas, ut eorum aliquos a Barbaro subigi patiamini.

3. Quod cum ita sit, providendum est, ne et nos bello simus impares, et is, quem Græcis insidiari putabamus, ita se insinuet, ut fidus illis esse videatur. Quomodo igitur hæc curanda erunt? Si copiæ reipublicæ delectæ et instructæ omnibus conspicuæ fuerint, atque apparuerit, nos iis ita esse fretos, ut nihil iniqui tamen conemur. Ferocibus autem et nimis expedite ad bellum impellentibus, illud dico, non esse difficile, neque, quum deliberandum est, fortitudinis opinionem consequi, neque, quum periculum aliquod imminet, vehementem oratorem videri: sed illud et difficile est et conveniens, in periculis, fortitudinem declarare; in deliberando, prudentius aliis dare posse consilium.

4. Ego vero, Athenienses, existimo, bellum cum Rege difficile esse reipublicæ: prælium futurum esse facile. Cur? Quia non aliter, ut opinor, fieri potest, quin bella omnia et triremes et pecuniam et loca requirant: quæ omnia penes illum copiosiora quam apud vos reperio. Prælia vero nulla re alia tantopere video indigere, ut fortibus viris: quos plures vobis et iis qui vobiscum hoc periculum adibunt esse existimo. Bellum igitur hisce de causis moneo, ne ulla ratione priores suscipiatis: ad prælium vero vos recte instructos esse oportere dico. Quod si alia ratio copiarum esset, quibus Barbari propulsarentur, alia quibus Græci; deprehensum iri fortasse consentaneum esset, nos contra illum instrui: cum autem omnis instructionis ratio sit eadem, et eadem oporteat esse capita copiarum, ut hostes repelli possint, ut socii defendantur, ut opes nostræ conserventur,—quid, quum habeamus qui se hostes esse fatentur, alios quæritamus? ac non potius et adversus hos instruimur, et illum quoque ulciscimur, si violare nos instituerit? Agite vero, Græcos nunc ad vos accersite: at, si quæ illi jubent, non facitis, cum quidam non optime vobis cupiant, estne sperandum quemquam esse obtemperaturum? Quia mediusfidius audient e nobis, Regem

Persarum ipsis insidiari? ipsos vero non prospicere: itane vos obsecro putatis? ego vero opinor *vos ita existimare*. Sed metus iste non magis apud eos poterit, quam sua vobiscum dissidia suæque inter se contentiones. Nihil igitur aliud quam nescio quam cantilenam passim canent legati nostri. Tum autem si forte quæ modo censemus vos agetis, nemo sane Græcorum adeo subtiliter de se consilium inibit, quin, ubi viderit vobis præsto esse et mille equites, et legiones, quot voletis, et naves trecentas, venturus et supplicaturus sit, illis adjutoribus minimo se cum periculo incolumem evasurum existimans. Proinde, si jam accersetis, supplices; si non auscultarint, frustrati eritis: sin ipsi vestris copiis instructis cunctemini, supplices defendetis, neque dubium est quin omnes ad vos venturi sint.

5. Ego igitur, Athenienses, et hæc et his similia reputans, nullam orationem confidentem aut vanæ prolixitatis exquirere volui; sed quænam ratio instructionis et optima et expeditissima esset, considerando fui vehementer occupatus: puto igitur, vobismetipsis eam, si et audita et probata fuerit, esse decernendam. Prima itaque et maxima instructionis pars, Athenienses, hæc est, ut quisque ultro alacriter omni officio fungi velit. Illud enim videtis, Athenienses, quæcunque unquam universi vos voluistis, et postea quisque pro se gerenda putastis, eorum vos nihil unquam effugisse: quæ vero voluistis, post autem alius alium respexistis, tanquam ipse nihil, proximus omnia facturus esset, in iis nihil unquam promovistis. Quod si vos ita eritis animati atque incitati, numerum mille et ducentorum dico esse complendum, et octingentis adjunctis, bis mille faciendos: nam si hunc numerum designaveritis, existimo virginibus orbis, et pupillis, et in colonias abituris, et societatibus, et si quisquam alius justo detineatur impedimento, demptis, præsto futura vobis corpora mille et ducenta. Ex his igitur classes viginti censeo designandas, ut nunc sunt, quarum singulæ sexagena corpora contineant. Earum porro classium singulas in quinas dividi partes jubeo duodenarias, sic, ut tenuissimi quique locupletissimis adjungantur. Et corpora quidem sic ordinanda esse censeo. Quod cur censeam, tum scietis, cum totam instructionis rationem audieritis. Triremes autem, quomodo? Omnino trecentas numero triremes designari jubeo, et in viginti partes, quarum singulæ naves quindenas contineant, distribuendas: primæ centuriæ, quinque; et secundæ centuriæ, quinque; et tertiæ centuriæ, quinque navibus attributis. Deinde singulis virorum classibus quindenas naves: classium singulis partibus, ternas triremes attribuendas.

6. Postquam hæc ita confecta fuerint, jubeo, cum agri nostri æstimatio sit sex mille talentûm, ut et pecuniæ certus ordo ineatur, eam dividi, et centum fieri partes, quarum singulæ sexagena talenta contineant; deinde quinquies sexagena talenta singulis magnis clas-

sibus attribuenda, eo pacto classes singulæ singulis quinariis sexagena talenta reddant: ut cum respublica centum triremibus opus habeat, pecuniam e censu per sexagies talentûm diviso Trierarchi duodecim tribuant. Si ducentis indigeat per tricies talentûm sex Trierarchi. Si denique trecentis, per vicies duntaxat, Trierarchis quatuor onus idem subeundum sit. Eodem quoque modo, Athenienses, armamentis etiam quæ nunc ad triremes debentur æstimatis, ex tabulis omnia distribui jubeo in viginti partes. Deinde singulis magnis classibus unam tribui partem, unicuique aptam; quam deinde singulæ classes singulis suis partibus ex æquo dividant: et duodeni illi in singulis partibus ea exigant, et quas singuli triremes sortiti fuerint, eas instructas exhibeant. Sumptum igitur, et naves, et trierarchos, et armamentorum exactionem, sic optime posse censeo et comparari et apparari. Unde autem hæ et certo et facile compleri possint, deinceps dicam.

7. Censeo a ducibus navalium decem loca esse deligenda, atque rationem ineundam ut quam proxime inter se absint navalia quorum singula triginta triremium sint capacia. Quod ubi fecerint, binas classes et tricenas triremes horum locorum singulis attribuant. Deinde sortito tribus introducant, et trierarchos singulos in singula navalia, ut sint binæ classes, triremes tricenæ, et una tribus: qui vero locus tribui obvenerit, is trifariam dividatur; et naves similiter. Deinde trientes tribuum sortiantur, ut singulæ tribus una pars sint totorum navalium; et singularum partium tertiam partem triens obtineat: utque sciatis, si quid erit opus, primum tribus, quo loco stationem habeat; deinde triens; postea trierarchi qui, et quot triremes. Ac tricenas triremes una tribus, denas unusquisque triens triremes contineat: nam si hæc ordine expedita fuerint, etiamsi nunc aliquid prætermisimus,—neque enim facile sane est exquisite reperire singula—, id ipsa sibi res inveniet; et una constitutio tum omnium navium, tum partium futura est.

8. Jam quod ad pecuniam attinet et evidentem aliquam parandorum sumptuum rationem, scio equidem incredibile visum iri quod jam dicam; dicetur tamen: confido enim, si quis recte consideret, fore ut me solum vera, et ipso eventu comprobanda dixisse appareat. Ego affirmo nunc non dicendum esse de pecunia: cum commeatus adsit magnus et præclarus et justus, quem, si nunc quæremus, ne tum quidem præsto futurum sentiemus nobis; tantum abesse, ut jam eum inventuri simus: sin omiserimus, præsto futurus est. Quis igitur ille est? qui cum nunc non adsit, tum in promptu futurus est; nam istæ nescio quæ esse ambages videntur: ego dicam: Videtis, Athenienses, totam hanc urbem? In hac pecunia inest, parum abest quin dicam, quæ cum omni aliarum urbium pecunia conferri possit. Quam qui possident eo animo sunt, ut si omnes oratores eos ita ter-

serent, venturum esse Regem, adesse, non aliter posse fieri, et una cum oratoribus alii totidem vaticinarentur, non modo non conferrent, sed nec proferrent, aut faterentur se habere. At si verborum terrores istos ad rem conferri viderent, nemo ita stolidus est, qui non liberaliter daret, et primus conferret: quis enim malit ipse una cum fortunis omnibus interire, quam partem facultatum pro semetipso et reliquis suis bonis conferre? Pecuniam igitur tum in promptu fore dico, cum revera fuerit opus; non prius: proinde ne quærendam quidem censeo; quantum enim nunc exigeretis, si institueretis exigere, id magis ridiculum fuerit, quam si nihil omnino esset exactum. Age centesimam jubebit aliquis? proinde sexaginta talenta dicet. Sed quinquagesimam dicet aliquis, duplum? proinde centum et viginti. Ecquid hoc est ad ducentos et mille camelos, quos Regi pecuniam vehere isti dictitant. Sed ponam, velle vos conferre duodecimam, quingenta talenta? verum id vos nec sustinebitis, nec, si numeretis, bello par erit pecunia. Cætera igitur vobis sunt comparanda; pecunia relinquenda nunc suis possessoribus: nusquam enim reipublicæ commodius et honestius custodietur. Cum vero necessitas illa venerit, tum ultro conferentibus illis, accipienda erit. Hæc et fieri possunt, Athenienses, et factu honesta sunt et utilia; et digna quæ Regi de vobis nuncientur, neque per hæc levis ei terror incuteretur. Scit enim majores suos a trecentis triremibus, quarum nos centum præbuimus, mille naves subactas amisisse: atque audiet, trecentas triremes vos ipsos instruxisse. Quare non temere, tametsi valde insaniet, inimicitias nostræ urbis sibi putabit suscipiendas. Quod si propter pecuniam ei subit efferri animis, id quoque subsidium vestro infirmius reperiet. Is enim, aurum, ut aiunt, vehit: quod ubi distribuerit, requiret. Nam et fontes et putei deficere solent, si quis magnam inde copiam simul, et crebro, hauserit: vobis autem agri æstimationem sex mille talentûm subsidio esse audiet, pro cujus defensione pugnaturos esse nos, majores ejus, qui in Marathone fuerunt, optime noverint. Dum vero superiores erimus, pecunia utique defici non poterimus.

9. Ac ne illud quidem quod nonnulli metuunt, ne, cum pecuniam habeat, magnas peregrini militis copias conducat, verum esse mihi videtur: ego enim arbitror contra Ægyptum et Orontem et alios Barbaros quosdam multos fortasse Græcorum velle apud illum merere stipendia, non ut ille horum aliquem capiat, sed unusquisque ut opibus aliquibus partis urgente inopia liberetur: sed qui reliquam Græciam invadere velit, nullum Græcum fore arbitror; quo enim ipse postea se convertet? In Phrygiam profectus? serviet: neque enim alia de re bellum est cum Barbaro, quam de agro, de vita, de institutis, de libertate, de talibus rebus omnibus. Quis igitur ita est infelix, ut semetipsum, parentes, sepulcra, patriam, parvi lucelli gratia velit

amittere? Equidem neminem esse existimo. Imo nec illi expedit, peregrini militis opera Græciæ potiri: qui enim nos subegerint, jampridem illo fuerint præstantiores. Neque vero vult, nobis excisis, ipse in aliorum esse potestate: sed omnibus, si fieri possit; sin id fieri non possit, at servis certe suis imperare.

10. Quod si quis Thebanos cum illo se conjuncturos putat, difficilis quidem est apud vos ea de re oratio: nam cum eos oderitis, neque verum libenter neque boni quicquam de eis audietis; veruntamen eos decet, qui magnis de rebus deliberant, nullam utilem cogitationem prætermittere ulla de causa. Ego vero existimo, tantum abesse ut Thebani unquam cum illo Græciam invasuri sint, ut magna pecunia si liceret redempturos putem occasionem, qua vetera in Græcos delicta abolerent. Quod si quis existimat, Thebanos usque adeo natura esse infelices, illud utique intelligetis omnes, si Thebani cum illo faciant, esse necesse, ut eorum hostes stent a Græcis. Ego igitur existimo, hunc ordinem æquitatis, et eos qui cum hoc ordine se conjungent, tum proditoribus, tum Barbaris fore universis superiores. Quare neque immodice formidandum, neque committendum esse censeo, ut priores bellum inferamus. Ac ne cæterorum quidem Græcorum ulli merito bellum hoc formidini esse video: nam quis eorum ignorat, se, dum illum communem hostem ducentes, inter se consenserunt, magnis opibus floruisse; postquam autem ejus amicitia freti, de privatis controversiis inter se contenderunt, tot mala esse perpessos, quot si quis eos devovere vellet vix reperisset?

11. Quem igitur Fortuna et dii immortales tam amicum inutilem, quam hostem esse conducibilem declarant, eum nos formidamus? Nequaquam; sed ne faciamus injuriam nostra causa et propter cæterorum Græcorum turbas et diffidentiam: nam si concorditer, adjuvantibus omnibus, solum illum invadere liceret, ne injuriam quidem illi a nobis fieri putarem. Sed cum se res aliter habeat, cavendum censeo, ne ansam regi præbeamus ut juris cæterorum Græcorum arbiter esse studeat: quiescentibus enim vobis suspectus esset, si quid tale moliretur; sin priores bellum moveretis, haud injuria videbitur propter vestras inimicitias, aliorum expetere amicitiam. Ne igitur arguere velitis, quam corruptus sit Græciæ status, convocandis eis cum non persuadebitis, et gerendo bello cum non poteritis: sed quieti estote, et imperterriti, et instructi. Et nunciari de vobis regi velitis, non quidem certe æstuare aut metuere aut tumultuari omnes Græcos, et Athenienses—longe certe aliter se rem habere—: atque adeo nisi apud Græcos æque turpe haberentur mentiri et pejerare, ut apud illum præclarum, jampridem vos in illum fuisse impetum facturos. Nunc id vos nequaquam facturos vestrapte causa: sed omnes precari deos, ut eadem ipse amentia corripiatur, qua olim majores ejus. Atque hæc si considerare in animum induxerit, vos

non negligenter consuluisse vobis inveniet. Neque enim ignorat, e bellis cum suis majoribus gestis, urbem magnam et felicem esse factam: ex otio autem, quod ante illa tempora egerat, nulla Græcarum urbium tanto fuisse, quanto nunc superiorem. Quin Græcos etiam videt pacificatorem requirere vel volentem, vel invitum. Eum vero semetipsum eis fore intelligit, si bellum moverit. Quare ea quæ e nunciis audiet, ei et nota et credibilia erunt.

12. Ne vero, Athenienses, prolixitate orationis vobis nimis sim molestus, capitibus mei consilii expositis, descendam. Instrui vos et contra certos hostes jubeo; et propulsari etiam Regem et omnes, si vos lacessere instituerint, iis copiis oportere censeo: nullius autem iniqui vel facti vel dicti esse auctores. Facta autem nostra ut digna sint majoribus respiciamus, non in concione habitas orationes. Quæ si feceritis, et vobisipsis consuletis et iis qui contrarium suadent: nam post illis non irascemini, *quod fieret*, si nunc impingeretis.

LIBANII ARGUMENTUM IN ORATIONEM PRO MEGALOPOLITIS.

Lacedæmonii, quum ad Leuctra Bœotiæ oppidum victi a Thebanis, propter Arcadum defectionem, qui se ad Thebanos contulerant, in magno periculo essent, Atheniensium auxilio conservati sunt. Post, iis discriminibus propulsatis, recuperataque ex parte pristina potentia, Megalopolim Arcadiæ urbem invaserunt, postulata per legatos ab Atheniensibus ejus belli societate. Miserunt et Megalopolitæ Athenas, qui auxilium peterent. Demosthenes igitur Atheniensibus auctor est, ne vel exscindi Megalopolim, vel opes Lacedæmoniorum crescere patiantur, cum sit e republica eis terrori non esse Lacedæmonem.

DEMOSTHENIS

PRO MEGALOPOLITIS

ORATIO.

1. Utrique mihi peccare videntur, Athenienses, tam ii qui Arcadibus, quam ii qui Lacedæmoniis patrocinantur: tanquam enim ab alterutris missi, non nostri cives sint, apud quos illi utrique legationem obeunt, sic mutuo se accusant et criminantur. Id quod legatis relinquendum fuit: eorum enim qui consilium hic pollicentur, officium est, animis neutram in partem inclinantibus, dicere sententias, et sine contentionibus exquirere quid vobis maxime conducat. Nunc sic equidem existimo, nisi noti essent Atticeque loquerentur, fore multos, qui eos partim Arcades esse, partim Lacones putarent. Etsi autem video, quam difficile sit optima suadere: ne cum vos una decepti sitis et alii alia velitis, fiat, si quis mediam viam teneat, vosque rem cognoscere gravemini, ut et neutris gratificetur; et in utrorumque odia incurrat: veruntamen ipse malo, si forte ita ceciderit, ineptus videri, quam omissis his quæ mihi maxime videntur esse e republica, permittere ut quidam vos decipiant. Ac cætera quidem postea, si vestra voluntas feret, dicam: nunc vero quid potissimum expedire existimem, exorsus ab his quæ omnes confitentur, docere incipiam.

2. Nemo igitur negabit esse e republica et Lacedæmonios et Thebanos istos esse infirmos. Nunc autem is rerum status est, si qua modo conjectura ex his quæ sæpe apud vos jactata sunt capi debet,

ut Thebani, si Orchomenus et Thespiæ et Platææ instauratæ fuerint, infirmi; Lacedæmonii, si Arcadiam subegerint et Megalopolim ceperint, de integro potentes sint futuri. Videndum igitur est, ne prius hos formidabiles et magnos fieri sinamus, quam illi attenuati fuerint: neve clam nobis Lacedæmoniorum opes multo majores fiant, quantum Thebanas minui conducit. Neque enim illud profecto dicemus, malle nos, permutatione facta, Lacedæmonios habere adversarios quam Thebanos; neque hoc illud est quod consequi studemus, sed hoc contra ut neutri nos ullis injuriis afficere possint: hæc enim optima ratio fuerit res nostras in tuto collocandi. At hercule sic oportere fieri fatebimur, sed non esse committendum dicemus, ut eorum societatem amplectamur, cum quibus ad Mantineam collatis signis pugnaverimus: et nunc ipsos juvemus contra illos, cum quibus tum commune periculum adierimus? Ego quoque in hac sententia sum: sed illud etiam mihi requirendum videtur, ut alteri quæ æqua sunt facere non recusent.

3. Quod si omnes pacem agere volent, Megalopolitas non juvabimus, nulla postulante necessitate: itaque nihil moliemur adversus eos, qui nobiscum in acie steterunt. Nam et alteri, ut profitentur, jam socii nostri sunt: et alteri nunc nobiscum se conjungent. Et quid exoptemus aliud? At si Lacedæmonii jure violato bellum illis intulerint, equidem si hæc sola quæstio verteretur, utrum nos Lacedæmoniis Megalopolim condonare debeamus necne, non repugno, quanquam iniquum id esset, condonemus, neque quicquam illis adversemur qui tunc eadem pericula una nobiscum adierunt. Sin vero scitis omnes, hac capta, eos Messenam aggressuros, dicat mihi aliquis istorum, qui Megalopolitis nunc infesti sunt, quid nobis tum suasurus sit? Nemo respondet. Atqui scitis omnes, sive isti suadeant sive dissuadeant, opem esse ferendam, cum propter ictum cum Messeniis fœdus, tum quia expedit ut ea urbs incolatur. Cum animis igitur vestris cogitate, utrum initium nobis honestius futurum sit et humanius ad coercendas injurias Lacedæmoniorum? hocne pro defensione Megalopolis, an illud ad Messenam tuendam? Nunc quidem Arcadibus opitulari vos et pacis conservationi studere, pro qua periclitati estis et in acie dimicastis, apparebit. Tum vero perspicuum erit omnibus vos Messenam velle incolumem, non tam æquitatis causa quam metu Lacedæmoniorum. Semper autem spectari et agi debent ea quæ justa sunt: simulque danda est opera, ut eadem etiam expediant.

4. Affertur et talis quædam ratio ab adversariis nostris, dandam esse operam ut Oropum recipiamus. Quod si eos, qui ad eam rem adjutores alioqui fuissent, abalienaverimus, socii nobis sint defuturi. Ego vero, dandam esse operam ut Oropus recuperetur, et ipse af-

firmo: sed hostes nobis fore Lacedæmonios, si nunc societatem cum Arcadibus qui amici nobis esse volunt coierimus, dictu nefas solis illis esse puto, qui nobis persuasere, ut Lacedæmoniis periclitantibus subveniremus. Nam hæc qui dicunt auctores fuere, quum omnes Peloponnenses huc venissent, ductu et auspiciis vestris Lacedæmonios oppugnaturi, ut et illos repudiaremus,—qua illi de causa, id quod eis erat reliquum, ad Thebanos se contulerunt—, et pro incolumitate Lacedæmoniorum non modo pecuniam conferremus, sed vitam etiam nostram in discrimen adduceremus. Atqui ne vos quidem eos servare voluissetis, si hoc vobis ante dixissent isti, conservatos eos, nisi omnem licentiam daretis denuo faciendi quæ vellent et grassandi, nullam de accepta sulute gratiam vobis habituros. Imo etiamsi conatibus Lacedæmoniorum vehementer adversum est, Arcades in societatem nostram recipi; decet tamen eos majorem nobis habere gratiam, pro eo quod in summis ope vestra periculis conservati sunt, quam propterea nunc irasci quod illorum injuriis obsistatis. Quo pacto igitur nos ad Oropum recuperandum non juvabunt, nisi omnium mortalium ingratissimi esse velint? id quod ego mehercule non video.

5. Jam eos quoque demiror qui causam hanc prætexunt, videri nostram civitatem, ineunda cum Arcadibus societate et his agendis, inconstantiæ et perfidiæ opinionem subituram: mihi enim, Athenienses, contrarium videtur. Cur? quia neminem omnium negaturum arbitror, a nostra urbe et Lacedæmonios et prius Thebanos et postremo Eubœenses conservatos, et postea in societatem receptos esse, quum quidem unum et idem semper spectaret. Illud vero quidnam est? ut oppressos injuriis erigeret ac tueretur. Quod si ita est, non jam levitatis crimen in nobis hærebit; sed in illis, qui pari et æquo jure vivere nolunt: atque apparebit, mutari negotia propter eos qui per injuriam superiores semper esse student, civitatem nostram eandem manere.

6. Mihi vero videntur Lacedæmonii singulari agere calliditate: nunc enim illi aiunt Eleis quasdam Triphyliæ partes restituendas; Phliasiis Tricaranum; aliis quibusdam Arcadibus patriam reddendam; nobis Oropum; non ut nostrum quemque id quod suum est habere videant: longe alia ratio est; nova enim in eos incessisset ista humanitas: sed ut, dum omnibus adjutores videantur ad ea recuperanda, quæ singuli sua esse contendunt, ipsis Messenam oppugnaturis, aut omnes ejus expeditionis socii et strenui adjutores sint, aut cum eos suffragatores habuerint in iis vendicandis, quæ illi sua esse contenderant, nisi parem gratiam iidem retulerint, injurii videantur. Ego vero existimo, a nostra urbe, etiamsi nullos Arcades Lacedæmoniorum libidini permiserit, Oropum posse recuperari: et

illis, modo æquum facere velint, adjuvantibus; et cæteris omnibus annitentibus, quibus iniquum videtur a Thebanis aliena detineri. Etsi autem hoc nobis certo constaret, nisi Lacedæmonios Peloponnesum subvertere sineremus, nos Oropum capere non posse, optabilius, si dicere liceat, censeo missum facere Oropum quam Messenam et Peloponnesum Lacedæmoniorum objicere violentiæ. Nec enim hanc duntaxat rationem nobis cum eis esse existimo. Sed ut omittam id, quod in mentem mihi venerat; illud fore opinor, ut multis de rebus periclitemur.

7. Ea porro quæ Megalopolitas Thebanorum causa contra nos egisse dicunt, absurdum est, nunc accusationis proferre loco: quum autem amici fieri volunt, ut contra nobis benefaciant, obtrectare ac omnibus modis dare operam ne amici fiant; nec animadvertere, quo fideliores eos fuisse Thebanis ostenderint, eo se majore supplicio dignos esse, qui nostram urbem talibus sociis, cum prius ad nos quam ad Thebanos venissent, spoliarint. Sed ista nimirum vecordium hominum sunt, qui aliis hos efficere socios volunt. Illud autem, quantum suscepta cogitatione diligenti, conjectura possis assequi,— et plerosque vestrum mihi esse assensuros arbitror—, si Megalopolim Lacedæmonii ceperint, periclitari Messenam: quod si et hanc expugnarint, dico vos Thebanorum socios futuros. Longe igitur honestius et præstabilius est, ut Thebanorum socios ipsi suscipiamus, et Lacedæmoniorum avaritiam reprimamus, quam ut nunc verentes ne socios Thebanorum conservemus hisce desertis, postea ipsis Thebanis opitulemur, atque insuper de nobis ipsis in metu et periculis simus: neque enim nostræ urbi tutum esse puto, ut Lacedæmonii Megalopolim capiant et rursus magni fiant: quum videam, eos etiam nunc suscepisse bellum, non suæ defensionis causa, sed ob veterem potentiam recuperandam; quæ vero, dum illam obtinerent, appetierint, ea vos cum magis fortasse quam ego sciatis, jure metuetis.

8. Admodum autem ex oratoribus audire velim, tum qui Lacedæmonios tum qui Thebanos se odisse dictitant, utrum alterutri illos, quos sane oderunt, propter vos et utilitatem vestram oderint? an vero in gratiam Lacedæmoniorum Thebanos, et Thebanorum causa Lacedæmonios alterutri? Quod si propter illos, dixerint, neutris utpote furiosis obtemperandum est: sin vestra causa dicturi sunt, cur ultra quam sat est tempusque patitur alteros extollunt? Possunt enim, possunt Thebani deprimi, etiamsi Lacedæmoniorum opes non augeantur; et omnino facilius: quo autem pacto, id ego vobis declarare conabor. Universi hoc scimus, omnes, etiamsi justitiam non curent, erubescere tamen ad tempus, ea quæ justa sunt non agere: et hominibus injuriis palam adversari; præsertim si qui

læduntur; et hac re labefactari omnia inveniemus et hoc principium esse malorum omnium, quod homines nolint ea simpliciter agere quæ justa sunt. Ut ne igitur hoc impediat, quo minus Thebanorum opes minuantur, et Thespias et Platæas et Orchomenum instaurari oportere dicamus; eosque adjuvemus et alios hortemur—est enim et honestum et æquum—ne vetustas urbes eversas esse patiantur: Megalopolim autem et Messenam injuriosis non objiciamus, neque prætextu Thespiensium et Platæensium incolumes urbes quæque habitantur exscindi sinamus. Quod si hæc promulgata fuerint, nemo erit quin Thebanos velit alienos agros tandem amittere: sin minus, primum hi nobis adversabuntur ne illa confici possint, nec injuria, quum existimabunt illarum urbium instaurationem exscidium sibi allaturam; deinde nostri conatus erunt irriti. Nam quis tandem erit exitus, si urbes incolumes exscindi sinemus, exscissas instaurari postulabimus?

9. Dicunt porro qui æquissima dicere videntur, oportere *Arcades* erectas cum Thebanis columnas tollere, si modo nobis constanter socii esse debeant: alii columnas eis esse negant, sed utilitatem esse quæ amicitiam conciliet; et eos haberi pro sociis, a quibus adjuventur. Ego vero, si maxime tales sunt, ita sentio: Postulandum esse dico, simul, ut hi statuas tollant, simul, ut Lacedæmonii pacem agant. Utri autem ita facere noluerint, tum scilicet eos adsciscendos qui dicto fuerint audientes: sive enim pace conciliata Megalopolitæ adhuc Thebanorum societati adhærebunt, omnibus nimirum perspicuum erit præcipuum commodum et emolumenta Thebanorum, non æquitatem, eos sequi, sive Megalopolitæ socios nos sine fraude facient et Lacedæmonii pacem turbare tamen conabuntur, celare profecto neminem poterunt se non de hoc laborare ut Thespiæ instaurentur, sed ut Thebanis hoc bello conflictantibus interim ipsi Peloponnesum subigant.

10. Demiror autem quosdam, qui formidandum censent, si Thebanorum socii Lacedæmoniorum hostes sint; sed si Lacedæmonii illos ipsos everterint, id formidandum non censent: præsertim cum tempus reipsa nos docuerit, Thebanos semper his sociis uti contra Lacedæmonios; Lacedæmonios autem, dum eosdem habuere, contra nos illis fuisse usos. Proinde illud etiam cogitandum censeo, si vos Megalopolitas non receperitis, iis expugnatis et profligatis, Lacedæmonios statim fore potentes: sin forte manserint incolumes, sicuti nonnulla jam præter spem evenerunt, firmos Thebanorum socios merito futuros. Si autem eos vos receperitis, salutem suam vobis acceptam relaturos: verum eventum et periculi considerationem transferamus ab illis, idemque negotium in Thebanis et Lacedæmoniis consideremus. Si igitur Thebani bello, ut debent, suba-

cti fuerint, justo majores non erunt Lacedæmonii, quod Arcades adversarios in vicinia habebunt; sin Thebani forte emerserint incolumesque manserint et non conciderint, saltem infirmiores erunt, postquam hi socii nobis facti, et per nos conservati fuerint: quare modis omnibus expedit, ut Arcades neque deseramus neque committamus, si forte manserint incolumes, ut aut suis evasisse viribus aut aliorum opera ac non vestra ope conservati esse videantur.

11. Ego quidem, Athenienses, Deos testor, me neutros vel amare vel odisse privatim; sed ea dixisse quæ vobis profutura putem: et vos hortor atque moneo, ne Megalopolitas deseratis, aut omnino ullum imbecilliorem objiciatis violentiæ potentiorum.

LIBANII ARGUMENTUM ORATIONIS DE LIBERTATE RHODIORUM.

Bellum quod sociale dictum fuit, susceperunt adversus Athenienses Chii et Rhodii et Byzantii: qui cum illis prius paruissent, tunc societatem contra Athenienses inter se fecerant. Cum autem Rhodii Cariæ vicini essent, se apud Mausolum, ejus provinciæ præfectum, gratia valere putabant. Is paulatim apud eos, fide sibi conciliata, insidias populo comparavit, et urbem, libertate Rhodiis erepta, paucorum potentiorum servituti subjecit. Censet igitur Demosthenes, eam rem non esse negligendam, sed juvandum esse populum Rhodiorum: quod e re sit Atheniensium, urbes populari parere imperio. Etsi autem, inquit, Rhodii vos læserunt: tamen vobis et honestum et usitatum est, eos etiam Græcos, qui vos nonnihil etiam offenderunt, liberare, atque delinquentibus in Rempublicam ignoscere.

DEMOSTHENIS

DE RHODIORUM LIBERTATE

ORATIO.

1. Arbitror oportere nos, Athenienses, tantis de rebus deliberantes, dare libere dicendi potestatem unicuique consulentium. Ego vero non putavi unquam difficile docere vos quæ optima factu sint—ut enim simpliciter dicam, omnes ea jam ante cognita habere mihi videmini—sed persuadere ut ea exsequamini: nam cum probatum aliquid decretumque est, tantundem ab agendo abest, quantum antequam decerneretur.

2. Est autem illud unum ex eorum numero, propter quæ diis immortalibus gratias vos habere existimo, quod qui non ita olim suapte petulantia impulsi vos bello petierunt, ii nunc in vobis solis spem suæ salutis habent. Atque æquum est gratulari huic occasioni; qua si recte utemini, fiet, ut eorum qui nostram urbem calumniantur maledicta reipsa et cum bona fama refutetis. Questi enim sunt sibi nos insidiari Chii et Byzantii et Rhodii; propterea que conjunctis viribus, postremum hoc bellum nobis intulerunt. Apparebit autem Mausolum qui dux et auctor ejus rei fuit, dum se amicum esse Rhodiorum simulat, libertatem eis eripuisse: Chios et Byzantios, a quibus in societatem adscripti fuerant, cladibus eorum non succurrisse: vos quos metuebant solos omnium salutem eorum

defendisse. Quæ cum conspicientur ab omnibus, efficietis, ut omnes plebeii in civitatibus amicitiam vestram incolumitatis suæ tanquam tesseram esse judicent: neque vero vobis ullum majus bonum offerri queat, quam si omnes ultro benevolentia vos nullis suspicionibus obnoxia prosequantur.

3. Miror autem, cum eosdem video suadere civitati, ut pro defensione Ægyptiorum Persarum regi adversetur, in causa Rhodii populi eundem illum hominem formidare. Cum hos esse Græcos sciant omnes; illos sub illius imperio cadere.

4. Opinor autem meminisse vestrum quosdam, cum de regio negotio deliberaretur, me pro concione monuisse primum, ac nisi fallor solum etiam aut duntaxat cum altero, videri mihi sapienter vos facturos, si causam instructionis, non inimicitias quæ cum eo intercederent prætenderetis, sed si et adversus certos hostes vos pararetis, et illum etiam, si vos lacessere institueret, ulcisceremini. Neque vero ego cum hæc dixissem, vobis non recte dicere sum visus, sed vobis etiam eadem placuerunt. Quod igitur nunc dicam, id orationis tunc habitæ sequela erit: ego enim, si rex me illic degentem in consilium adhiberet, idem ei suaderem quod vobis: Ut pro sua ditione bellum gereret, si quis adversaretur Græcorum; quæ vero nihil ad eum attinerent, eorum dominatum uti prorsus non vendicaret. Quod si omnino decrevistis, Athenienses, quicquid Rex occuparit antevertendis et decipiendis oppidorum magistratibus, concedere, non recte decrevistis ut ego judico. Sin tuendæ justitiæ causa et bella gerenda, si sit opus, et quidvis perpetiendum esse putabitis, primum tanto minus hoc necesse vobis erit, quanto constantius ita sentietis; deinde consilium et judicium vestrum probabitur.

5. Jam ut sciatis, neque me quicquam novi dicere qui libertatem Rhodiis restitui jubeam, neque vos, si mihi auscultetis, facturos, rem quandam quæ et facta est et profuit vobis in memoriam revocabo. Vos Timotheum aliquando cum imperio misistis, Athenienses, opem laturum Ariobarzani, ad decretum hac adjecta clausula, ut ne fœdus factum cum Rege violaret. Cum autem ille videret Ariobarzanem palam descivisse a Rege, Samum autem præsidio teneri a Cyprothemide, quem Tigranes Regis præfectus urbi præfecerat, illi quidem opem ferre recusavit, hanc vero obsidione cinxit auxilioque suo liberavit; nec in hunc usque diem bellum propterea vobis illatum est: nemo enim est qui pari contentione certet rapinarum causa et opes proprias defendendi: sed pro his quæ de suo auferuntur, omnes summa vi pugnant; de finibus autem propagandis opibusque augendis, non item: appetunt illi quidem aliena, si nemo prohibeat; sin obsistatur, se ab his qui adversati sunt læsos esse non putant.

6. Artemisiam porro ne adversaturam quidem esse huic agendi consuetudini, ubi nostra urbs jam negotium susceperit, paucis au-

ditis considerate, rectene ego de his statuam an secus. Equidem existimo, si Regi omnia quæ instituit in Ægypto feliciter succederent, Artemisiam valde daturam fuisse operam ut Rhodum ei traderet, non tam ex benevolentia erga Regem, quam ut, si ille prope ipsam versaretur, magno beneficio sibi eum obligaret, summaque benevolentia devinciret: postquam vero ita cum eo agitur ut dicitur suisque conatibus ille frustratus est, existimare, id quod res est, insulam hanc in præsentia Regi ad nihil aliud esse utilem; sed velut arcem esse regni sui, quæ obstet ne quid ipsa novi moliatur. Quare mihi quidem videtur, malle a vobis eam teneri, a se palam non traditam, quam Regem ea potiri. Imo ne adjuturam quidem puto: aut tametsi hoc fecerit, segniter et tenuiter facturam. Nam de rege, scire me quid is facturus sit, haud equidem affirmarim; sed e republica esse, ut jam cognoscatur, utrum ille Rhodiorum urbem sibi vendicaturus sit an non, id ego affirmarim: nam si eam sibi vendicarit, non de Rhodiis solum, sed de vobis ipsis atque adeo de Græcis omnibus, erit deliberandum.

7. Neque vero, si per semetipsos tenerent urbem qui nunc in ea sunt Rhodii, censerem eorum defensionem suscipiendam, tametsi vobis omnia se facturos pollicerentur: quippe quos videam, primum ut popularem statum everterent, quosdam sibi cives adjunxisse; ac re jam confecta, eosdem ejecisse: cum igitur neutris fidem servarint, nec vobis eos firmos fore socios putarem. Atque hæc nunquam dixissem, si ea soli Rhodiorum populo prodesse putarem. Neque enim vel publicum vel privatum cum ullo eorum hospitium mihi est. Ac tametsi horum utrumque esset, non tamen hæc dicerem, nisi e re vestra esse crederem: nam Rhodiis—si tamen hæc a defensore salutis eorum dici fas est—ista accidisse gaudeo, qui, dum jus vestrum a vobis recuperari invident, suam libertatem perdiderunt. Cumque licuisset eis societatem æquo jure cum Græcis et vobiscum qui illis antecellitis colere, Barbaris et servis, quos in arces recepere, serviunt. Ac parum abest quin dicam, si vos eos juvabitis, hoc illis etiam profuisse: nam dum res bene gererent, nescio an unquam bonæ menti litassent, cum sint Rhodii; sed re ipsa experti atque edocti, multorum malorum amentiam multis causam exsistere, fieri fortasse potest ut fiant in posterum prudentiores et modestiores. Quam ego rem eis non parum profuturam esse existimo. Dandam autem operam censeo, ut hi viri conserventur, obliterata memoria injuriarum, debetis enim cogitare, vos etiam sæpe multis in rebus ab insidiatoribus esse deceptos, quarum ullius a vobis pœnas exigi æquum esse negabitis.

8. Quin illud etiam videte, Athenienses, quod multa vos bella gesseritis contra et Democratias et Oligarchias, idque et ipsi nostis: sed quibus de causis adversus utrasque bellum gestum est, id nemo

fortasse vestrum considerat. De quibus igitur fuit? Cum liberis populis aut propter privatas controversias, quæ dirimi publice non potuerunt, aut pro parte agrorum aut de finibus aut propter contentionem honoris aut de principatu: cum potestate paucorum de harum rerum nulla, sed de reipublicæ forma et libertate. Quapropter ego quidem certe dicere non dubitem, utilius videri mihi, ut Græci omnes populari statu utentes nobiscum belligerent, quam ut paucorum imperio subjecti nostram amicitiam colant: cum liberis enim pacem vos, quandocunque volueritis, non difficulter esse facturos arbitror; at cum iisdem, si paucorum regantur arbitrio, ne amicitiam quidem fidam fore puto: nullo enim modo fieri potest, ut pauci multis atque avidi imperii æqualitatis studiosis bene velint.

9. Miror autem, neminem vestrum existimare, si Chii paucorum potestate regantur et Mitylenæi et nunc Rhodii, atque omnes prope dixerim homines illius servitutis jugum subeant, vestram quoque rempublicam in aliquo fore periculo, neque cogitare, passim Oligarchiis institutis, non posse fieri, ut populi dominatus apud nos relinquatur: sciunt enim nullos alios rursus in libertatem res vindicaturos. Unde igitur imminere sibi periculum prævident, eos e medio sublatos volent. Proinde cæteri, qui aliquibus injuriam faciunt, eorum ipsorum qui læduntur hostes putandi sunt, rerumpub. autem eversores paucorumque potentiæ constitutores, communes hostes omnium eorum quibus libertas cordi est, me quidem auctore, judicabuntur; deinde æquum etiam est, ut vos, qui populi auctoritate ipsi regi vultis, sic in calamitosos populos animati esse videamini, ut alios in vos esse animatos velletis, si quando, quod Dii prohibeant, tale quippiam accidisset: enimvero siquis dicat, merito Rhodios plecti, minime opportuna præsens occasio ad hæc dicenda; quibus enim Fortuna secunda est, hi calamitosis perpetuo optime consulere debent, cum nemo omnium mortalium, quid sit futurum exploratum habeat.

10. Atque ego sæpe hic apud vos commemorantes quosdam audio, cum nostra urbs cladem accepisset, auctores fuisse quosdam ejus conservandæ: e quibus ego Argivorum duntaxat in præsentia brevem mentionem faciam. Nolim autem nos, quorum celebrata est perpetua in afflictos beneficentia, deteriores hac in parte Argivis videri, qui cum in Lacedæmoniorum vicinia habitarent, viderentque illos terra marique dominari, non dubitarunt nec veriti sunt ostendere suam erga vos benevolentiam; sed et legatos Lacedæmone profectos, postulaturos, ut ferunt, ad pœnas quosdam vestrorum exsulum, decreverunt, ni ante solis occasum recessissent, hostium loco habendos. Non igitur turpe fuerit, Athenienses, cum Argivorum vulgus non metuerit Lacedæmoniorum imperium illis temporibus aut potentiam, vos qui Athenienses sitis Barbarum hominem vel potius mulierem formidare? præsertim quum illi sæpe se victos esse a Lace-

dæmoniis referre queant: vos sæpe viceritis Regem Persarum, victi ne semel quidem sitis vel a servis Regis vel ab illo ipso; nam sicubi fortasse Rex urbi fuit superior, aut Græcorum scelestissimis et proditoribus inter eos largitionibus corruptis aut nulla alia ratione superior fuit; ac ne id ipsum quidem ei profuit; cognoscetis enim cum per Lacedæmonios urbis nostræ opes minuisset, ipsum a Clearcho et Cyro in regni sui discrimen adductum. Itaque neque palam vicit, neque ei insidiæ profuerunt.

11. Video autem a vestrum quibusdam Philippum ut nullius pretii hominem negligi sæpe, regem autem Persarum, ut potentem hostem quibus inferre bellum instituerit, formidari. Atqui si nec illum ut contemnendum ulciscemur, et huic ut formidabili omnia concedemus, quibuscum, Athenienses, præliabimur?

12. Sunt etiam quidam apud nos in defendendis contra vos aliorum causis acerrimi, quibus ego hoc solum suaserim, ut vestrum jus contra alios tueri studeant, quo ipsi primi juris observantes videantur; absurdum enim est in justitia eum sermone vos instituere, qui ea quæ justa sunt ipse negligat: injustum autem est, accusandis vobis, non vobis defendendis, paratum ac meditatum esse civem; agite vero per Deos considerate, cur tandem Byzantii nemo est qui eos moneat ne Chalcedonem occupent? quæ et regis est, et vestra olim fuit, et nullo ab eis jure vendicatur; neve Selymbriam, quæ aliquando societate vobiscum conjuncta fuit, ad suam ipsi jurisdictionem pertrahant et horum agro Byzantii limites constituant contra jusjurandum et fœdus, in quo sui juris eos esse scriptum est? cur item nemo fuit, qui Mausolo vel vivente vel defuncto Artemisiam docuerit, Coum et Rhodum non esse occupandas atque alias ejus generis civitates Græcas? quibus etiam Rex ipsorum dominus in fœdere cessit, et propter quas multa pericula et præclara certamina illorum temporum Græci subierunt. Atque ut maxime sint qui utrisque illis hæc dicant, at qui hisce pareant, ut apparet, non sunt: ego vero etiam justum esse censeo, ut Rhodiorum populus restituatur; id vero tametsi justum non esset, cum quæ isti agunt intueor, suadendum esse opinor, ut reducatur. Cur tandem id? Quoniam, si omnes, Athenienses, colere justitiam instituissent, turpe foret vos solos ab ea abhorrere. Cum vero cæteri omnes ita se parent jus violare ut possint, si soli nihil occupantes jus prætendatis, eam ego non justitiam sed ignaviam existimarim.

13. Video autem, ut quique armati sunt, ita etiam eos jus suum adipisci, et hujus rei exemplum vobis omnibus notum referre possum: Duo fœdera Græci cum Rege Persarum habent, ea quæ nostra urbs fecit, quæ universi laudant; et post ea Lacedæmonii deinceps, ea nimirum quæ culpant; atque in his non idem jus utrisque definitum est: nam privati juris in rebuspublicis communem æqualemque usum

dedere leges tam infirmis quam potentibus, Græcum autem jus hi qui rerum potiuntur imbecillioribus interpretantur et definiunt. Cum igitur vobis et decernere quæ justa sunt et præstare mandatum sit, elaborandum est, in vestra potestate ut sit, eadem etiam administrare atque exsequi. Quod tum fiet, si vos communes libertatis omnium esse vindices existimarint.

14. Neque vero mirum mihi videtur, officio fungi vobis omnium esse difficillimum. Nam cæteris hominibus universis unum certamen est cum hostibus manifestis, quos ubi vicerint, nihil eis obstat quo minus secure partis bonis fruantur: vobis autem, Athenienses, duo; cum hoc quod et ceteris, tum vero accedit alterum hoc prius et majus, quod in deliberationibus vincendi et hi sunt, qui reipub. adversari commodis apud vos decreverunt. Cum igitur per istos nihil absque magno labore confici rite possit, fit, quod mirum non est, ut multis in rebus erretis et frustremini. Atque ut multi secure has in repub. partes suscipiant, in causa fortasse potissimum sunt, quæ a præbitoribus suis accipiunt, emolumenta. Sed tamen vos etiam reprehendendi estis: decebat enim vos, Athenienses, eundem habere animum de ordine reipublicæ, quem de ordine militari habetis. Is igitur quis est? Vos desertorem assignati a duce ordinis ignominia notandum censetis et a repub. arcendum: Decet igitur eos etiam, qui ordinem in repub. traditum a majoribus deseruerunt itaque se gerunt ut potentiæ paucorum studeant, honore dicendæ apud vos sententiæ privari: nunc socios, qui se vobiscum eosdem et amicos et hostes habituros jurarunt, benevolentissimos existimatis; magistratus autem quos hostibus civitatis addictos esse liquido nostis, eos pro fidelissimis habetis.

15. Sed quod, vel in illis accusetur vel in cæteris vobis reprehendatur, difficile repertu non est: quibus autem orationibus aut quibus actionibus ea quæ prave nunc fiunt corrigantur, id demum repertu est difficile. Ac de omnibus dicere non est hujus fortasse temporis. Sed si ea quæ instituistis, utili quapiam actione confirmare poteritis, cætera etiam singula se fortasse melius habitura sunt. Ego igitur censeo harum rerum curam magno et constanti animo suscipiendam, easdemque pro reipublicæ dignitate a vobis conficiendas, recordantibus, quod majores vestros et eorum præclara facinora prædicari atque Tropæa enumerari cum voluptate auditis: itaque cogitate, monimenta illa erecta esse a majoribus non ut ea miremini spectantes duntaxat, sed ut eorum qui ea consecrarunt virtutes imitemini.

LIBANII ARGUMENTUM IN ORATIONEM DE REPUBLICA ORDINANDA.

Oratio hæc non jam Philippica est, sed suasoria simpliciter: nam quum Athenienses de theatrali pecunia deliberaturi convenissent, progressus in medium Demosthenes suadet, ut cives in classes distribuantur et militando atque periculis pro salute Græciæ subeundis veterem dignitatem recuperent, ostendit etiam, in comparatione status præsentis cum vetere, quantum a virtute et excellentia majorum degenerarint.

DEMOSTHENIS

DE REPUBLICA ORDINANDA

ORATIO.

1. De hac pecunia et iis de rebus propter quas hæc indicta concio est, neutrum, Athenienses, difficile mihi factu esse videtur, vel objurgatis illis qui publica distribuunt et largiuntur, laudem apud eos invenire qui rempublicam per hæc lædi credunt, vel si suffrager illis et horter ad accipiendum, iis gratum facere qui magna inopia premuntur: neutri enim, publico bono considerato, negotium hoc vel probant vel improbant, sed prout quique vel egent vel opibus abundant. Ego vero utrum accipiendum sit necne, neque id suadebo neque dissuadebo: moneo solum ut cogitetis et ipsi vobiscum meditemini, argentum hoc de quo deliberatis leve; consuetudinem, quam inducit, esse gravem. Quod si eam rationem inieritis, ut qui officium suum faciunt, ii etiam accipiant, non solum non lædetis, sed maximopere juvabitis tum rempublicam tum vosmetipsos: sin ad accipiendum et festum et causa quælibet satis erit, de his autem quæ præterea facienda sint ne orationes quidem audire volueritis, providete ne forte vos, in his quæ nunc recte fieri censetis, aliquando vehementer errasse judicetis.

2. Ego autem oportere censeo,—ne vero propter id quod dicam obturbate, sed re audita judicate—, quemadmodum de accipiendo concionem indiximus, sic etiam de ordinatione reipublicæ et apparatu bellico indici concionem, et singulos non modo ad hæc attente audienda, sed etiam ad alacriter exsequenda promptos esse debere: ut, o Athenienses, spem fortunæ melioris in vobis ipsis habeatis,

neque sciscitemini, quid rerum iste vel alius gerat. Ac de reditibus quidem civitatis, et his quæ insuper ex privato frustra nunc impenditis, sociorumque vectigalibus, unumquemque vestrum id accipere decere dico quod æquum est: ætate florentes militare stipendium, emeritos pecuniam ob exercenda judicia seu quo alio titulo rem insigniri placet. Sed ipsi militabitis neque eo munere cuiquam cedetis, quo reipublicæ vires domesticæ sint et e civibus instructæ, ut nec opes vobis desint et vos officio fungamini; et imperator exercitui præsit, et non, Athenienses, eadem quæ haetenus usu veniant, ut duces in judiciis vexetis: et hic tandem sit negotii totius exitus, Iste istius filius istum accusavit: prætereaque nihil.

3. Sed quid vobis studio habere debetis? Ut socii non præsidiorum metu, sed communicatione utilitatum inter nos et ipsos, nobiscum, sint conjuncti. Deinde ne duces peregrinis militibus socios vexent ac deprædentur, hostes ne videant quidem; quarum rerum emolumenta istorum propria sunt, odia et maledicta in totam civitatem redundant: sed ut cives habeant quorum opera hostes, eo modo quo nunc socios et amicos, affligant. Præterea multæ res vestram præsentiam desiderant: et præterquam quod domestica bella domesticis copiis geri conducit; idem ad alia quoque negotia est necessarium. Nam si contenti essetis otio, securi quomodo cum Græcis ageretur, alia esset ea ratio. Nunc principatum cæterisque dicendi juris potestatem vobis arrogatis, exercitum autem qui hæc et inspiciat et tueatur neque paratum habetis neque parare studetis: sed vobis otiose desidentibus et dormitantibus, respublica Mitylenæorum libertatem amisit; neque minus Rhodiorum nostrum nemine prohibente, et nobis quidem inimica, dicat aliquis? sed odia majora esse debent, Athenienses, in oligarchias propter instituti nostri dissimilitudinem, quam contra liberos populos propter quascunque causas.

4. Sed, ut eo redeam unde digressus sum, affirmo debere vos in ordinem describi atque ordinem eundem esse tum accipiendi tum faciendi ea quæ decet. Hisce de rebus prius etiam apud vos disserui et explicavi, quinam ordo inter vos, qui gravem armaturam geritis et qui equites estis, et qui horum numero non continemini, esset ineundus, et unde communiter omnes liberaliter sustentari possint. Quod vero meum animum maxime omnium turbavit, dicam vobis nec dissimulabo: nam, quum multa et præclara et magna essent ea omnia, nullius e cæteris quisquam meminit; duorum obolorum omnes. Atqui fieri non potest, ut isti majoris pretii sint quam duorum obolorum, cætera vero, quæ cum his quæ dixi, conjuncta sunt, regis Persarum opes æquant, ut urbs, quæ tot probe instructos pedites et triremes et equites et pecuniæ reditus habet, ordinata et instructa sit. Quid igitur, inquiet aliquis, hæc nunc comme-

moras? Quia censeo vos oportere, quoniam nonnulli ferendum non putant ut omnes stipendia mereant, ordinationem vero et instructionem esse utilem consentiunt omnes, hinc negotium auspicari et unicuique dare potestatem dicendæ his de rebus sententiæ, sic enim se res habet. Si vobis nunc persuaderi sinetis ut occasionem adesse his rebus conficiendis opportunam arbitremini, quum ea necessaria vobis fuerint, in promptu habebitis. Sin ut intempestiva negligetis, quum iis uti oporteat, tum demum ea comparare cogemini.

5. Jam vero locutus est quidam, non plebeius homo, sed talis qui disrumperetur si hæc fierent, his fere verbis, quid tandem fructus e Demosthenis orationibus cepimus? qui progressus, quum ipsi visum est, aures vestras obtundere solet et cavillari præsentem statum et, ubi primum vestros majores laudavit et vos concitavit inflavitque, descendere. Ego vero, si vobis eorum quæ dico persuadere aliquid possem, tot me utilitates allaturum esse reipublicæ putarem, quantas, si nunc dicere aggrediar, plerique fidem eis abrogaturi essent, tanquam majoribus quam quæ fieri possint. Enimvero me non parum prodesse reipub. censeo, si vos ad optima quæque audienda consuefaciam; oportet enim, Athenienses, ut is qui de civitate nostra bene mereri cupit, auribus primum vestris medeatur: corruptæ enim sunt; adeo multa et falsa et quævis potius audire quam salutaria consuefacti estis: veluti—ne vero mihi quisquam obturbet priusquam omnia dixero—recluserunt nuper quidam ærarium; oratores igitur omnes pro concione dictitabant, abrogatum esse statum popularem, interiisse leges, et hujus generis alia. Atqui, Athenienses,—considerate num vera dicam—, ea qui fecerunt, digni sunt qui capite plectantur; neque tamen popularis status his rebus abrogatur. Rursus, remos aliquis surripuit: flagellandum, torquendum, vociferabantur omnes, abrogari statum popularem dictitantes. Ego vero quid dico? Ea qui faciat, dignus est qui capite plectatur, æque ut illi, sed statum popularem his rebus abrogari nego. Sed is quomodo abrogetur, nemo dicit aut palam profiteri audet. Ego vero dicam: si vos, Athenienses, male educati multi et inopes et inermes et incompositi et non eodem modo animati sitis, et neque imperator neque quisquam alius decreta vestra curet; si hæc nemo indicare velit aut corrigere, neque de his malis corrigendis cogitet aut moliatur quicquam, id quod nunc accidit.

6. Et medius fidius, Athenienses, aliæ orationes falsæ ad nos invectæ sunt et exitiosæ reipublicæ, ut in judiciis vestra salus sita est, et, suffragio rempublicam conservetis oportet. Ego vero scio, ista judicia privatis controversiis inter vos dijudicandis et dirimendis esse comparata et ex æquo servire omni-

bus. Hostes autem armis superandi sunt, et in his consistit salus reipublicæ: nec enim vestra senatusconsulta efficient ut nostri eos qui sunt in armis vincant, sed ii qui hostes armis superant, efficiunt, ut vos et libere consultare et quicquid volueritis secure agere possitis; nám in armis formidabiles, in judiciis humanos vós esse decet.

7. Quod si cui grandiora loqui quam pro natura aut fortuna mea videor, eum ego recte sentire censeo: nam oratio, quæ pro tanta urbe tantisque de rebus habetur, semper uno quocunque oratore videri major, et ad vestram non ad dicentis dignitatem prope accedere debet. Cur autem eorum nemo qui a vobis honorantur hæc dicat, ejus rei causàs ego vobis exponam: nam qui ad comitia creandorum magistratuum et ad eum ordinem accedunt, servilem in modum circumeunt ad eblandiendum suffragiorum favorem, unusquisque cupiens imperatorem se designari, non ullum viri fortis facere opus. Quod si quís etiam talis ést ut aliquid conari audeat, is nunc gloria et nomine urbis nóstræ munitus, eorum qui adversentur solitudine fretus, vos bona spe duntaxat esse lactandos, neque quicquam aliud agendum, se vero bonorum vestrorum tanquam hæreditatem cernere posse, existimat; idque verum est. At si per vosmetipsos egeritis omnia, se ut operum ipsorum, sic et præmiorum quæ illa sequuntur, æquam cum cæteris partem habiturum prævidet. Qui autem rempublicam gerunt et in eo studio versantur, utilissima dicendi ad vos cónsuetudine omissa, se cum hisce conjungunt. Ac prius quidem per classes conferebatis, nunc vero per classes rempublicam geritis. Orator dux est, et imperator huic obnoxius, et qui partim his partim illis suffragentur trecenti: vos reliqui attributi estis auctarii vice, alii his, illis alii. Ex his igitur rebus hoc consèquimini, ut ille ærea statua ornetur, ille sit beatus, unus atque alter republica potentiores; reliqui testes felicitatis horum sedetis, et ut ignaviæ vestræ indulgere possitis, multas et magnas opes ac gloriam quæ in vestris manibus sunt abjicitis atque istis conceditis.

8. Atqui considerate, quo in loco hæc apud majores fuerint: nam quæ agenda sint, non alienis exemplis, sed domesticis usi, cognoscatis licet. Illi Themistocli cujus ductu navale prælium ad Salaminem commissum est et Miltiadi Marathoniæ pugnæ duci multisque aliis qui res non pares his nostris ducibus gesserant, medius fidius, non æreas statuas decernebant neque supra modum adamabant, sed, ut qui nulla re populo præstantiores essent, sic eos afficiebant honoribus; etenim nullius illorum facinorum gloria se fraudabant, neque quisquam est qui navale prælium ad Salaminem Themistoclis esse dicat sed Atheniensium, aut Marathoniam pugnam Miltiadis sed civitatis: nunc vero vulgus ita loquitur, Corcyram cepit Timotheus, et Moram cecidit Iphicrates, et navale ad Naxum prælium vicit Cha-

brias; ipsi enim videmini propter honorum magnitudinem, quos propterea ducibus decrevistis, harum rerum gloria illis cedere.

9. Quin etiam civilia dona ut illi pulcre largiebantur, sic vos non recte, peregrinis porro munera quomodo illi distribuebant? Menoni Pharsalio qui duodecim argenti talenta ad bellum gestum in Eione ad Amphipolim suppeditarat, et ducentos equites clientes suos suppetias miserat, non civitatem decreverunt, sed immunitatem tantum dederunt. Et ante hunc Perdiccæ, qui quo tempore Barbarus Persarum rex olim Græciam hostiliter invaserat rex Macedoniæ fuit, et Barbaros qui post acceptam cladem Platæis recedebant delevit et regi Persarum integram illam stragem fecit, non decreverunt civitatem, sed immunitatem duntaxat, magnam nimirum et præclaram et venerabilem suam patriam existimantes et quovis majorem beneficio. Nunc vero, Athenienses, homines perditos servos servis genitos, accepto tanquam pro aliis mercibus pretio, cives facitis. Et hæc vobis agere visum est non quod deterioribus sitis ingeniis quam majores vestri, sed quod illi ipsi de se præclare senserunt, vobis autem, Athenienses, id ereptum est. Neque vero fieri unquam profecto potest, ut homines parvis et vilibus occupati rebus sublimes et generosos spiritus concipiant, quemadmodum vicissim natura non fert ut splendidis et præclaris negotiis dediti, animos pusillos habeant et abjectos: nam qualia hominum studia fuerint, talibus eos animis etiam esse præditos necesse est.

10. Considerate, quæso, quæ capita enumerari possint earum rerum quas illi gesserunt quasque vos geritis, an his inter se collatis vobis ipsis meliores fieri possitis. Illi igitur annos quinque et sexaginta Græcis volentibus imperarunt; amplius decies mille talenta in arcem congesserunt; multa et præclara terra marique pugnantes tropæa erexerunt, quæ etiam nunc laudi nobis ducimus. Atqui putare debetis illos ea erexisse, non ut nos illa spectantes tantum admiraremur, sed ut etiam virtutes eorum a quibus consecrata essent imitaremur. Et illi quidem hæc: Nos vero tanta circumdati solitudine quantam videtis omnes, considerate an similia. An non amplius mille et quingenta talenta in Græcorum mendicos frustra profudimus? An non et privatæ familiæ omnes et ærarium publicum et quæ a sociis conferuntur sunt exhausta? An non quos in bello socios nobis adjunximus, hi pacis tempore perierunt? At, per Jovem, hæc sola scilicet tunc meliora fuere quam nunc, cætera vero deteriora? Plurimum certe abest. Sed quid? Consideremus vultis? Ædificia igitur et ornamenta urbis, templorum et portuum et quæ sunt ejus generis alia, tot et tanta illi reliquerunt, ut ad eorum excellentiam nihil possit posteritas addere; nempe propylæa hæcce quæ in conspectu sunt, navalia, porticus, cetera, quibus illi urbem nobis ex-

ornatam tradiderunt: privatas vero procerum illius temporis ædes ita moderatas et nomini popularis status congruentes, ut si quis vestrum, Themistoclis, Cimonis, Aristidis, aut Miltiadis, et cæterorum ejus ætatis illustrium hominum domum novit, nihilo vicini magnificentiorem esse videat. Nunc vero, Athenienses, urbi nostræ satis est, publice vias munire et fontes exstruere et incrustare parietes, et similibus nugis occupari,—neque vero harum rerum auctores reprehendo, nequaquam id facio, sed vos, si his procurandis vos officio functos putatis—: privatim autem qui publicum aliquod munus administrarunt, partim publicis ædificiis privatas ædes magnificentiores substruxerunt, non solummodo plebeiis superbiores, partim tot fundos coemptos colunt quot ne per somnium quidem unquam speraverant. Harum autem rerum omnium causa est, quod olim populus universorum dominus et auctor erat, cæterique bene secum agi putabant, si is honorem aut magistratum aut aliquod aliud beneficium impertiret: nunc contra isti omnes opes in sua potestate habent et istorum auspiciis geruntur omnia, sed populus ministri et additamenti locum obtinet; vobisque satis est id accipere, si quid isti forte impertierint.

11. Proinde dum hæc fiunt, talis etiam status civitatis est, ut, si quis decreta vestra legat et acta ordine percurrat, nemo credere possit eorundem hominum esse hœc et illa: veluti sunt, quæ contra Megarenses homines nefarios decrevistis, quum terram consecratam vindicarent et excolerent, exeundum esse, prohibendum, non concedendum; et de Phliasiis quum nuper patria pellerentur, opem ferendam, non permittendos crudelitati carnificum, a Peloponnensibus auxilia si qui juvare vellent accersenda. Universa hæc, Athenienses, præclara sunt et justa et e dignitate reipublicæ, at facta quæ sequi debebant nusquam apparent. Inimicitias igitur per senatusconsulta denunciatis, nullius autem rei gerendæ potestatem habetis: decernitis enim ea quæ urbe nostra digna sunt, sed viribus caretis ad ea quæ decrevistis exsequenda; ego vero velim—et nemo mihi succenseat—vos aut minus habere animorum, vestris negotiis agendis contentos, aut majores vires comparare. Quod si vos Siphnios aut Cythnios aut alios ejus esse generis scirem, hortarer minus habere animorum: sed cum Athenienses sitis, auctor sum vires majores ut comparetis. Turpe enim, Athenienses, turpe, inquam, est ejus magnanimitatis ordinem deserere, quem vobis majores tradiderunt. Imo nec vestri arbitrii est, etiamsi velitis, Græcos ut deseratis; multa enim ab omni ævo gessistis: proinde nec veteres amicos projicere, nec vestris hostibus fidere aut crescendi copiam dare, licet. Denique idem vobis contigit, quod illis qui, ubi semel apud vos ad gerendam rempublicam acces-

sere, post cum vellent recedere ab eadem non permittuntur, hoc et a vobis invicem requiritur: rem publicam enim inter Græcos gessistis.

12. Caput autem est, Athenienses, horum quæ diximus omnium, oratores vos nunquam neque probos facient neque improbos, sed vos illos tales quales volueritis; neque enim vos ad illorum voluntatem vos accommodatis, sed illi vestris cupiditatibus blandiri student: vos igitur principes esse decet in rebus bonis expetendis, et omnia recte se habebunt, aut enim nemo quicquam mali dicet, aut frustra dicet, quum quos persuadet non sit habiturus.

LIBANII ARGUMENTUM ORATIONIS DE FŒDERE ALEXANDREO.

Quum Alexander Macedo Messenam Philiadæ tyranni filiis restituisset, accusat eum de fœdere quod ei cum Atheniensibus et Græcis intercedat violato. Affirmat etiam Macedones multis aliis in rebus pactis non stetisse, idque non negligendum esse censet. Videtur autem hæc oratio falso tribui Demostheni: nec enim formà orationis cum aliis Demosthenicis convenit; sed ad Hyperidis stilum propius accedit; cum in aliis, tum verbis quibusdam, huic quam Demostheni magis usitatis, veluti νεόπλουτοι, id est novi homines vel nuper ditati, et βδελυρεύσεται, id est improbe ac petulanter aget.

DEMOSTHENIS

DE FŒDERE ALEXANDREO

ORATIO.

1. Vehementer, Athenienses, probandi sunt qui exhortantur et jubent ut pactis et conventis stemus, si ita sentiunt ut loquuntur: liberum enim populum nihil perinde decere existimo, ut æquitatis et justitiæ studium. Par igitur est eos qui hoc tantopere urgent non abuti verbis atque obstrepere, cum interim quidvis potius agant; sed censuram subire nunc ut in posterum vos hac in re dicto audientes habeant, vel omissa contentione dandi consilii locum iis relinquant qui verius de jure pronunciant: ut videlicet aut ultro sustineatis injurias et hoc ipsum injuriarum auctori condonetis, aut maximi faciendam esse justitiam statuatis et abjecta deinceps omni cunctatione sic vestræ utilitatis rationem habeatis ut eo nomine possitis a nemine reprehendi. Si igitur ipsum fœdus et jusjurandum de communi pace datum consideretur, perspicue cernitur, quinam sint qui jam illud violarint. Atque ego ut magnis de rebus compendio vos docebo.

2. Si quis vos roget, Athenienses, quam ob rem gravissime indignaremini, respondebitis opinor omnes, si quis vos cogeret, si hoc tempore viverent Pisistratidæ, et si quis vim faceret ut eos in integrum restitueretis, vos correptis armis quidvis potius periculi subituros quam ut eos admitteretis, aut, si vobis id persuaderi pateremini, pro ære emptis mancipiis servitutem servituros: et servitutem eo

graviorem, quod famulum nemo volens occidit; cum tyrannide oppressos non modo indicta causa perimi videamus, sed eorum etiam uxores et liberos ad stupra contumeliose rapi.

3. Alexander autem contra jusjurandum in communi pace perscriptum, Philiadæ liberis qui tyranni sunt Messenam reducendis, nunquid justitiæ rationem habuit? ac non potius suo tyrannico more usus, tum vos tum pactionem communem pro nihilo duxit? Annon vero, si quis vobis eam necessitatem imponat, iniquissimis ferre animis oportebit? Sin alibi usquam jusjurandum vobis datum violetur, boni consulendum erit, omissa defensione fœderis: neque quum quidam hic vos incitent ut fœdus servetis, tanta licentia concedenda illis est a quibus ita palam violatum est? Hæc enim admitti nequaquam possunt, si jus exsequi velitis: nam illud etiam in fœdere est adscriptum, ut pro hoste habeatur, qui talia egerit qualia studio sibi habet Alexander, ab omnibus iis qui pace comprehenduntur, is atque regnum ejus, utque omnes ipsum bello petant. Quare, si ea quæ convenere servare volumus, hostium numero habebimus eum qui tyrannos restituit: at vero dicent isti tyrannorum studiosi, Philiadæ liberos propterea quod Messeniis, antequam fœdus feriretur, imperarint, restitutos ab Alexandro. Sed ridicula est illa ratio, quum Lesbii tyranni sint ejecti Antissa et Hæreso, damnata ipsa gubernationis forma ut injusta, qui ante fœdus et ipsi dominati sunt: Messenæ tolerandos esse, cum utrinque sit eadem indignitas.

4. Deinde et fœdus statim ab initio G r æ c o s l i b e r o s e s s e s u i s q u e v i v e r e l e g i b u s jubet. Quid igitur absurdius, quam caput de libertate Græcorum, principem tenere locum in fœdere, et existimari illum qui eosdem servitute opprimit, nihil communibus pactis fecisse contrarium. Quare necesse habemus, Athenienses, si modo fidem servabimus et justitiam colemus,—quo nos isti vocant, ut modo dicebam—, correptis armis adscitisque sociis qui volunt fœdifragis inferre bellum: an vero cum putetis aliquando ipsam occasionem valere, ac sine justitia, id quod expediat conficere; nunc postquam et occasio et jus et utilitas una concurrunt, aliud quoddam tempus exspectabitis tum vestræ tum reliquæ Græciæ libertatis vindicandæ?

5. Jam ad aliud juris caput venio. Scriptum est in fœdere, s i q u i r e s p u b l i c a s a p u d q u o s q u e r e c e p t a s t u m, c u m i n p a c e m j u r a r e n t, a b r o g a v e r i n t, e o s a b o m n i b u s i i s a d q u o s p e r t i n e a t p a x, p r o h o s t i b u s e s s e h a b e n d o s. Agite vero considerate, Athenienses, Achæos qui Peloponnesum incolunt liberas habuisse civitates: at Macedo nunc Pellenæorum rempublicam abrogavit ejectis plurimis civibus, illorumque opes servis tradidit, Chærone palæstrita tyranno imposito. Nos vero pacis

ejus participes sumus quæ jubet, eos talia qui fecerint hostes judicari. Quæ quum ita sint, utrum communibus jussis parebimus, hostium loco eos habituri, an vero aliquis, ex eorum numero qui Macedoni mercede conducti serviunt et in vestram perniciem locupletati sunt, tam erit improbus et perfrictæ frontis ut id fieri oportere neget? Nec enim horum quicquam eos præterit, sed tanta illorum insolentia est, ut exercitibus tyranni tanquam custodia muniti, vos et ad violatum jusjurandum hortentur, quasi vero ille perjurii etiam dominus sit: et vestras leges vos abrogare cogant, dum et sententiis judicum damnatos absolvunt, et alia ejusdem generis infinita quæ pugnant cum legibus committere vos cogant. Nec id mirum est: nam qui semetipsos in patriæ perniciem vendiderunt, hi fieri nequit ut leges et jusjurandum curent; sed solis nominibus abutentes fucum faciunt his, qui non ut judices, sed fallendi temporis gratia duntaxat, concionibus intersunt, neque putant hanc tranquillitatem aliquando fore causam subitæ et magnæ tempestatis.

6. Ego vero jubeo, quemadmodum initio dixi, parere his qui affirmant communia pacta servari oportere: nisi forte illud putant, cum dicunt standum esse jurejurando, se non hoc dicere nullam accipiendam esse injuriam; et neminem animadversurum opinantur, tyrannides pro democratiis constitui et respublicas abrogari. Hoc vero cum primis est ridiculum: quum fœdere sit promulgatum, assessoribus et aliis ad communem custodiam delectis esse providendum, ne in urbibus ad quas pax attineat cædes fiant aut exsilia contra leges illis urbibus usitatas, neve pecuniæ publicentur, neve leges agrariæ ferantur, neve novæ tabulæ fiant, aut servi ad pileum vocentur novarum rerum studio: isti tantum absunt ut quicquam tale prohibeant, ut etiam adjutores sint; qui an non jure optimo perimentur, cum tantas clades in urbes invehant, ut propter earum cladium magnitudinem illis qui tot numero sunt imperatum sit, ne ad eas conniverent?

7. Nunc aliud ostendam quo solutum est fœdus: scriptum est, exsulibus non licere progressis ex aliqua urbe fœderata, infestis armis ullam urbem fœderatam aggredi; quod si fiat, eam urbem e qua profecti sint fœdere excludendam. At Macedo tam expedite arma circumtulit, ut nunquam ea deposuerit, sed etiam nunc ea gerens quantum potest omnia pervagetur. Idque tanto nunc magis quam prius, ut edicto cum alios in alias urbes tum Pædotribam Sicyonem restituerit. Quare, si communi fœderi parendum est, ut isti aiunt, fœdere nostro excludentur urbes quæ talia peregerunt. Quod si vera occultanda sunt, nihil dicere necesse est, Macedonicas eas esse: sin ministri Macedonis adversarii vestri jubere non de-

sistunt ut quæ communibus pactis continentur exsequamini, pareamus eis, quoniam æqua dicunt; et, quemadmodum jusjurandum jubet, excludamus illos fœdere ac deliberemus, quomodo tractandi sint ii qui pro dominis sese gerunt libidinemque suam sequuntur, et perpetuo vel insidias struunt, vel agunt interdicta pacemque communem derident: quam enim ob causam isti negabunt ita esse faciendum? Num pactionem quatenus ea reipublicæ nocet ratam esse volunt, quatenus vero eidem salutaris est sustulerunt? Nunquid hæc jure fieri videntur? Si quid in jurejurando pro hostibus et contra nostram civitatem facit, id perpetuo confirmabunt: sin aliquid vestrum contra illos simul et justum et utile fuerit, illud sibi oppugnandum esse perpetuo arbitrabuntur?

8. Ut vero evidentius etiam intelligatis, neminem Græcorum vos unquam accusaturum esse, de communibus pactis ulla re violatis, sed et gratiam habituros, quod soli fœdifragos coargueritis, pauca de multis quæ dicenda essent, percurram: continetur alicubi in fœdere, ut fœderati mare navigent, et nemo eos prohibeat, neque quisquam naves eorum exceptet: sin hæc aliquis violarit, ut ab omnibus fœderatis pro hoste habeatur. Atqui, Athenienses, vos evidentissime scitis hoc a Macedonibus esse factum: nam eo violentiæ processerunt, ut omnes naves Ponticas Tenedum pertraxerint, ac tergiversantes non prius eas dimiserint, quam vos decrevissetis centum triremes esse complendas et statim in mare deducendas, et ducem eis Menestheum præfecissetis.

9. An non igitur absurdum est, quum tot ac tanta delicta sint alterorum, istos illorum amicos a peccando eos non deterrere, sed suadere nobis ut pacta usque adeo neglecta servemus? quasi vero in illis et hoc adscriptum sit, ipsis etiam delinquere licere, alteris nec ulcisci injurias esse concessum? Nonne vero simul et inique et stupide egerunt, qui jusjurandum usque adeo violarint, ut minimum abfuerit quin ob illam perfidiam principatus maris eis jure eriperetur? atque adeo nunc etiam jus hoc nobis sine crimine suppeditant, si uti eo voluerimus: non enim quod peccare destiterunt, eo minus communia pacta violarunt scilicet; sed beati sunt, quod interim fruuntur ignavia vestra, quæ suum jus persequi nunquam instituit.

10. Atque hoc contumeliosissimum est, quod reliqui Græci et Barbari omnes vestras inimicitias metuunt, isti autem novi homines vos eo redigunt ut ipsi vosmet aspernari cogamini, alia vobis persuadendo, alia vi extorquendo, perinde ac si cum Abderitis aut Maronitis, non cum Atheniensibus administrandæ reipublicæ rationem habeant. Qui cum opes vestras extenuent, adversariorum amplificent; interim non animadvertunt, se confiteri urbem nostram esse insuperabilem, dum hortantur ut jus aliter quam justum est custodia-

mus, ut quæ hostes facile superasset, si utilitatis rationem habere voluisset. Jure autem in hac sententia sunt: dum enim maris imperium citra controversiam idque solum tenuerimus, ad terrestria pericula propulsanda facile alia supplementa his copiis, quas in procinctu habemus, invenire licebit: præsertim cum fortuna eorum insolentiam depresserit qui tyrannicorum exercituum custodia muniebantur; atque eorum alii perierint, alios res ipsa docuerit esse contemnendos.

11. Quod igitur ad naves attinet, in quo momenti plurimum est, id Macedo præter alia supra commemorata violavit: sed inter omnia Macedonum facta contumeliosissimum et insolentissimum illud est quod nuper accidit, Cum ausi sunt contra commune fœdus cum ipsis initum in Piræeum appellere; et hoc, Athenienses, non quia una triremis fuit ideo parvi ducendum est, sed eos periclitari patientiam nostram voluisse, ut pluribus idem facere liceret, statuendum, et ut declararent, sicut etiam in cæteris factum est, se communia decreta non curare: nam eos ita paulatim irrepere et nos assuefacere voluisse ad tales accessus perferendos, etiam inde perspicitur; ex eo enim quod is qui tum navim appulit, quem statim una cum triremi perditum a vobis oportebat, petiit ut in nostris portubus parva navigia fabricari liceret, cui tandem fuit obscurum, eos id consilii habuisse ut intra portum statim essent potius quam ut in eum appellerent? et, si parvula navigia toleraremus, paulo post trirèmes quoque; et, si primum paucas, paulo post multas: nec enim dici potest, quum Athenis magna copia sit lignorum ad naves fabricandas, quæ ligna et e loginquo et difficulter importantur, in Macedonia, quæ etiam aliis qui volunt ea vilissimo pretio suppeditat, exstitisse penuriam. Sed arbitrabantur naves ibi simul et fabricandas et in eodem portu implendas esse, quum communi fœdere sit sancitum ne quid tale admittamus, eamque licentiam indies fore majorem putaverunt, usque adeo illi nos e sublimi despiciunt propter nostrates doctores qui eis dictant quid faciendum sit. Sic una cum istis cujusdam ineffabilis dissolutionis et ignaviæ nostram urbem condemnant, neque eam futura providere, neque unquam cogitare putant, quomodo tyrannus iste communi fœdere utatur; cui ego, Athenienses, vos hortor ut pareatis, quemadmodum ego docui, et confirmare possim, ut qui hac ætate sum, nos et jure nostro citra cujusquam reprehensionem et occasionibus sine ullo periculo usuros, quæ nos ad prosequendas nostras utilitates incitant et urgent: nam insuper etiam communi fœderi adscriptum est, *si participes communis pacis esse velimus*; at verbum illud *si velimus* etiam contrarium complectitur, num tandem desistere velimus aliorum ductum et auspicia turpiter sequi, an vero ne recordari quidem ullius præclari facinoris, quæ ab antiquissimis temporibus plurima nobis præ cæteris omnibus relicta sunt. Si igitur jusseritis, Athenienses, decernam, ut fœdera jubent, FŒDIFRAGIS BELLUM ESSE INFERENDUM.

DEMOSTHENIS
ORATIONUM PUBLICARUM
INTERPRETATIO LATINA.

WUNDERLICHII

ANALYSIS

ORATIONIS PRO CORONA.

De dispositione ipsa totius orationis si quæritur, Demosthenem, quod ab oratoribus in causis, quæ apud judices aguntur, publicis fere postulatur, in tres eam distribuisse partes, Exordium, Argumenti tractationem, et Perorationem, lecturis facile apparebit. Exordium §. 1—16. quo longe splendidissimo ornata prodiit hæc oratio, solito longius ita compositum est, ut commode possit in duas dispertiri partes. Altera §. 1—4. deos invocat, ut benevolentiam, qua dignus sit, fidemque, legibus et jurijurando debitam, in judicum animis integram sibi servent. Duobus enim maximis sese affici in hac contentione ostendit incommodis, primum magnitudine noxæ, quam, causa si cecidisset Ctesiphon, ipse capturus sit, deinde prædicatione rerum a se gestarum, prorsus necessaria, quæ contra se faciat plurimum. Altera §. 5—16. docet, antequam in ipsam Senatusconsulti defensionem ingrediatur, voluntatem judicum, criminibus Æschinis gravissimis si forte sit alienata, iis refutandis sibi esse reconciliandam. Itaque ad crimina, vitæ privatæ dicta, quam brevissime §. 5. ita respondet, ut Æschinem, vitam Demosthenis §. 19. carpentem, longe post se relinquat. Res deinde publice gestas defensurus, §. 6. consilium accusationis insectatur, Æschinemque animum malevolentissimum sibique infestissimum probasse arguit, primum, quod malefacta tanta non singula olim, suo quodque tempore, ultum iverit, secundo loco, quod se ulturus, non se ipsum aggressus sit, sed in Ctesiphontem potius litem et noxam intenderit. Quibus in universum disputatis, cum de fide omnium adversarii criminationem multum detraxisset, et pacem, cum Philippo a 347. a. Chr. suis decretis non compositam, purgat, et Æschinis corruptela atque proditione cum Atheniensibus terras Thraciæ inter pacem confirmandam a Philippo ereptas, tum Phocensibus ejus irruptione nec opinato in Græciam facta interitum esse paratum, fusius et dilucide explicat. Unde, cum in omnibus fere civitatibus proditorum magnus proventus eandem Æschini utilitatem Philippi foveret, factum esse demonstrat, ut Græcia statu suo pristino dejecta libertatem amiserit.

Jam Æschinis proditione acerbissime notata, innocentia sua purgata, ad tractationem argumenti ipsam progreditur, quæ perinde duas partes complectitur, defensionem Senatusconsulti §. 18—38. et descriptionem morum factorumque adversarii §. 39—91. Ut igitur defensionem Ctesiphontis se justissime suscipere testetur, rerum ordinem non ad orationem Æschinis, quod ille §. 69. iterum iterumque postulaverat, sed ad libellum ejus, ad Archontem delatum, cujus capita supra proposui, §. 18. componit. Ostensurus itaque primum §. 18 fin.—31. Ctesiphontem non falsa de virtute sua et benevolentia prædicasse, res pro incolumitate Athenien-

sium, adeoque totius Græciæ, gestas dicere aggreditur. Statu Græciæ, qualis fuerit, cum ipse ad gubernacula reipublicæ accederet, exposito, ut Philippi consiliis omni ope viriumque contentione resisterent, sese civitatis et dignitati et saluti convenienter suasisse §. 18 fin.—22., nec suis decretis, sed Philippi dominandi libidini pacis solutæ causam esse imponendam §. 23. cum planum fecisset; inde, Eubœa liberata, corona se a civitate, §. 24—26. auxilio secundum decreta sua Byzantiis et Cherroneso lato, civitatem ipsam a servatis esse ornatam §. 27. Atheniensesque utroque, quamvis nec Euboeenses nec Byzantii hanc tantam pro malefactis suis gratiam meruissent, moris antiqui memores reipublicæ gloriæque suæ juxta consuluisse §. 28—29., commemorat. His factis, consiliis, meritis in rempublicam, quantum laudis de statu rerum maritimarum civitatis convulso restituendo et emendando meruerit, §. 30—31. subjungit.—Deinde Ctesiphontem, quod se, rationibus non relatis, ornandum censuerit, contra leges scripsisse negat. Sibi enim ob summam trium talentorum centumque minarum de suo civitati ultro impensam coronam decretam, aliisque ob idem meritum eundem honorem esse habitum. §. 32—35.—Tertio loco, donationis hujus prædicationem in theatro fieri posse, lege cum esset probatum §. 36., et maledicentia adversarii incusatur, et hostilis ejus in patriam animus hac ipsa accusatione arguitur §. 37—38.

Causa Ctesiphontis perorata, ut Æschinis fidem omnem famamque labefactatam penitus convelleret, seque ipsum judicum animis magis insinuaret, ad insectationem adversarii digreditur. Quam quidem orationis partem mira quadam arte ita composuit auctor, ut malefactis Æschinis sua benefacta, ejus vitiis suas virtutes opponat, quo nihil ad animos judicum movendos excitandosque efficacius cogitari potest. Exponit enim, Æschines, patre servo, matre nequissima natus, quam ingrato animo et Antiphontis atque Pythonis patrocinio et Anaxini amicitia contra rempublicam fecerit §. 39—43., utque belli Amphissensis concitator et auctor Philippo viam in Græciam irrumpendi Elateamque occupandi patefecerit §. 44—52., ipse contra, hoc rerum statu Atheniensibus in summo discrimine versantibus, quam egregie de summa re publica meruerit, vi orationis suæ pervincendo, ut et Athenis, armorum societatem cum Thebanis propere conjungendam esse, decerneretur §. 52—55.—quam quidem rationem, longe optimam visam, neque nunc post eventum improbandam esse, et tum, etiamsi omnes mala futura prævidissent, eligendam fuisse, §. 56—60. præclare demonstrat—et Thebani, ad quos legationem obierit, in partes Atheniensium transgrederentur §. 61—62. Unde quæ gloria, quæ lætitia in civitatem redundarit, quomodo Thebani, quomodo Philippus affectus fuerit, §. 63—64. legimus, utque ipse tum corona ob tanta merita publice ornatus sit, Æschine eum non accusante, qui nunc de laude ejus, qui tot socios, tot præsidia Atheniensibus comparaverit, malitiose detrahere contendat, §. 65—69. Exin causas accipimus, cur et iniquis conditionibus societas cum Thebanis, Byzantiis, et Euboeensibus sit facta, et Philippum, omnibus, quæ fieri potuerint, tentatis et ausis, ipse solus devincere nequiverit, §. 70—73.; nihilo minus tamen populum Atheniensem mirabiliter de eo, ejusque rebus gestis post prœlium ad Chæroneam sensisse, §. 74—75. Jam fortunam civitatis, hoc totius orbis statu miserrimo, satis bonam prosperamque dici posse, cum docuisset §. 76. ad suam ipsius

describendam progressus, conditionem suam commode cum Æschinis conditione componit, ut, qualem uterque se erga civitatem, erga cives præstiterit, judicibus declaretur, §. 76—81. Ad fortunam reipublicæ reversus, ejus calamitatem omnibus, qui tum viverent, hominibus communem, nec sibi tribuendam esse, ostendit §. 82—83. Crimina inde et convicia in vim suam dicendi dicta in adversarium regerens, ut ipse illa ad utilitatem, Æschines vero sua ad perniciem patriæ et ad inimicos ulciscendos usus sit, §. 84. aperit, cujus rei hanc etiam accusationem luculentissimum esse exemplum, §. 85. Inde virtutes viri in rebus publicis administrandis præclare versantis recenset, sui Æschinisque ratione habita, §. 86—87.; laudatio prœlio ad Chæroneam cæsorum cum epulo funebri cur sibi potissimum demandata sit, exponit, §. 88—89. Æschinis animum a republica alienum carpit, §. 90. crimenque, tanquam a Philippi partibus steterit, refutat, proditorum Græciæ recensum agens, §. 91.

Ita cum sua confirmasset, adversaria evertisset, Æschinis mores factaque a republica detestanda, suam vitam publice privatimque actam omni laude ornatam ornandamque esse explanasset, omnia peroratione §. 92—100. inflammante restinguentique commode concludit orator. Breviter enim et graviter recenset, quanta constantia summam rempublicam retinuerit atque defenderit, §. 92.; quibus præsidiis eam contra Philippi opes munierit, quæ sapienter incepta irrita fieri, eoque civitatem recidere, fortunæ, in omni re dominanti, placuerit §. 93—95. His laboribus egregiis, pro patria susceptis atque perlatis, oppositum legimus, Æschines quam segne, at malitiosum et in civitatem injuriosum otium consumserit §. 96—97. nihil prorsus bene reipublicæ fecerit §. 97. benevolentiæ signa nulla ediderit, at hostibus omnia gratificatus sit §. 97. Itaque ergo se æquales præeminentem, majorum præstantissimorum nulli non comparandum, Æschinem vero deterrimis priorum esse simillimum; §. 98—99. quem post civitatem calamitate oppressam hostibus serviliter blandiri, obedire ostendit, se vero forti animo virtutem atque benevolentiam in rempublicam retinere §. 100. pessimorum civium mores aversantem, qui alienis malis gaudeant, servitutemque sempiternam omnibus votis expetant, qua patriam dii propitii explicitam atque liberatam pristinæ libertati et incolumitati restituant, pia mente precatur. §. 100—ad finem.

LIBANII ARGUMENTUM ORATIONIS DE CORONA.

Mœnibus circummunierat Orator Athenienses, usitatis istis ac manufactis et firmioribus et melioribus, benevolentia erga remp. atque in dicendo vi, sicuti ipse loquitur, non saxis et lateribus Athenas munivi, sed magnis copiis et multitudine sociorum, tum terra tum mari conquisita: veruntamen et ad munimentum manibus exstructum non parum contulit civitati. Labefactatum enim multis in locis murum Atheniensibus postquam instaurare visum est, delecti sunt ad id munus decem viri, ex singulis tribubus singuli, quos conficere oporteret operis curationem: nam sumptus de publico fiebat. Unus igitur ex iis

cum Orator creatus esset, non ut cæteri procurationem tantum negotii obivit, verum et opus egregie quidem perfecit, pecuniamque de suo reipublicæ largitus est. Laudavit hanc ejus benevolentiam senatus, et studium in remp. remuneratus est aurea corona: prompti enim Athenienses ad gratiam bene merentibus referendam. Ctesiphon autem erat, qui sententiam dixit, Ut corona donaretur Demosthenes tempore Bacchanalibus, loco Bacchi theatro, spectatoribus omnibus Græcis, quos celebritas coegerat; utque coram istis præco prædicaret, Demosthenem Demosthenis filium Pæaniensem civitatem corona donare universæ virtutis ergo ejusque erga ipsam benevolentiæ. Erat igitur honos undecunque admirabilis: itaque et livor ipsum arrosit, et contra hoc scitum actio lata est de decreto legibus adverso. Æschines enim Demosthenis inimicus Ctesiphonti de decreto contra leges scripto diem dixit, cum Demosthenem affirmaret Magistratum esse et nondum relatis rationibus iisdem esse obnoxium, legem autem vetare ut obnoxii coronentur, aliamque insuper legem proferens quæ jubet, si quem populus Atheniensis coronet, in concione coronam prædicari, sin senatus, in curia, alibi autem non licere. Postremo ait falsas esse laudes quæ Demostheni tribuuntur: non enim bene administrasse remp. oratorem, sed et muneribus esse corruptum, et multorum malorum auctorem exstitisse civitati. Atque hoc in accusatione sua ordine usus est Æschines, ut primum de obnoxiorum, deinde de præconiorum lege, tertio loco, de administratione reipublicæ diceret: eundemque ordinem ut Demosthenes servaret postulavit. At Demosthenes et a suis rebus gestis initium fecit, et in easdem orationem reduxit, summa in eo arte usus: oportet enim a firmioribus auspicari in iisque finem facere; in medio autem collocavit, quæ ad Leges pertinent. Ac legi de obnoxiis opponit sententias *et voluntatem legislatoris,* alteri vero de præconiis legem aliam aut legis partem, ut ait iste, in qua concessum est etiam in Theatro prædicationem fieri, si id populus aut senatus decreverit.

ALIUD ARGUMENTUM ORATIONIS DE CORONA.

Athenienses et Thebani bellum cum Philippo gerentes ad Chæroneam, oppidum Bœotiæ, victi sunt: victor igitur Macedo præsidium Thebis imposuit, et in sua potestate habuit jugo servitutis oppressus. Quare veriti Athenienses ne ipsi idem paterentur, suspicatique tyrannum contra semetipsos primo quoque tempore deventurum, constituerunt vetustate labefactatas muri partes instaurare: atque ita ex unaquaque tribu mœnium curatores designati sunt. Quorum unum Pandionia tribus delegit ad negotium Oratorem. Cum igitur in manibus esset opus, et ampliorem pecuniam desideraret quam quæ data fuerat ex ærario, eam Orator de suo insumpsit, neque civitati expensum tulit, sed gratis ipse donavit. Hanc occasionem Ctesiphon unus ex iis qui remp. administrabant nactus, de illo ad senatum ita retulit: quoniam Demosthenes Demosthenis f. per totum vitæ cursum suam erga remp. benevolentiam declarare non desistat, et nunc muris reficiendis curator, cum ampliore pecunia indigeret, domo depromptam largitus sit, placeat ergo senatui populoque eum aurea corona donari in Theatro dum tragœdiæ novæ agerentur, fortasse quod eo tempore frequens multitudo concurrit, novas fabulas spectandi cupida. Cum itaque hoc senatus præconsultum ad populum perferretur, exoritur Ctesiphontis accusator Æschines, ob *diversa* in rep. administranda studia Demostheni inimicus, decretum istud asserens contra tres leges esse factum, unam quæ ut rationibus referendis obnoxius coronetur vetat, priusquam rationes eas reddiderit: nondum autem has, inquit, Demosthenes retulerat, cum et theatralem pecuniam tractaret et muris reparandis curator esset, oportuit autem manere præmiumque differre, donec facta inquisi-

tione integer reperiatur. Secundam vero legem recitat, quæ coronam donari jubet in Pnyce in concione, cives criminatus qui Demosthenis coronam in Theatro prædicari concederent. At tertia lex ad universum vitæ Demosthenis et rerum publice gestarum examen spectat: vetat enim ne falsæ unquam literæ in ædem Matris deum deferantur, ubi omnes reponuntur literæ publicæ. Falsa autem dixit reus, inquit, cum Demosthenis benevolentiæ ac studii in remp. testimonium dedit: nam malevolus potius et hostili in patriam animo reperitur. Hac tertia lege, quam ex usu suo esse videret Orator, tanquam anchora quadam prehensa, adversarium lucta prostravit, ratione in accusatorem solertissima usus et sapientissima: inde enim ansam habuit hostis capiendi atque expugnandi. Namque alteras duas leges, de obnoxiis scilicet et de præconio, in mediam orationem conjecit, more imperatorio, ignavis in medio collocatis, potentiora vero in extremis utrinque partibus disposuit, reliquorum infirmitatem utrobique corroborans. Videtur autem et ad utilitatem orationem dirigere, neque immodice admodum artem ostentare. Nam cum videatur in principio quod de legibus dicendum erat præterire, id tandem alio modo usurpavit. Legem enim de coronis recitarat Æschines falsam, cui dum respondet Orator, occasionem invenit sua in rep. gesta proferendi, quasi caput legitimum ad pugnam adhiberet. Dispositio igitur orationis talis est: firmamentum autem causæ Æschini est legitimum, Demostheni justum, utrique autem commune utile, cujus non manifesta est enodatio. Status est in scripto positus, negotialis: scripto enim constat Decretum.

Accusatio quidem Philippo adhuc vivente in judicium deducta est, habita tamen oratio et judicium *factum est* Alexandro jam imperium tenente. Nam postquam interiit Philippus et Thebani sumpta fiducia præsidium ejecerant, Alexander se contemni ratus Thebas funditus evertit, deinde cum eum facti pœnituisset e Græcia demigravit pudore affectus, et barbaris bellum intulit: Athenienses autem oblatam sibi esse occasionem putabant, ut proditores istos qui Græciam injuria læserant in jus vocarent, atque ita judicium commissum est. Primum igitur proœmium precatione constat, per partes inductum, et benevolentiam parat, qua hic maxime indigemus: estque illud Homerica imitatione expressum,

Dîque Deæque meis omnes attendite dictis.

Quin et vim habet et significationem fiduciæ in auditorum benevolentia collocatæ: neque enim omne deorum genus invocaret, nisi eo animo fuisset. Verbum autem illud διατελῶ ex Decreto sumptum est: significat autem se et in benevolentia *erga cives* vitam degisse, eandemque perpetuo curare, et prius animam amissurum esse, quam ab ista sententia discessurum.

DEMOSTHENIS

DE CORONA ORATIO.

1. Primum a diis deabusque omnibus immortalibus precor, Athenienses, ut quantum ego semper erga et civitatem vestram vosque universos benevolentiam habeo, tanta mihi a vobis in hoc judicio tribuatur: deinde ut quæ res ad vos vestramque religionem et gloriam permagni interest, eam vobis rem dii concedant, ut ne

adversarium consulatis quo ego modo sim audiendus—asperrimum sane id foret—, sed leges et jusjurandum, in quo præter alia multa æquitatis plena illud quoque descriptum est, pariter utrumque esse audiendum. Quod non hanc modo vim habet nullam esse præjudicatam opinionem afferendam, aut par utrique studium præstandum, sed actorum cuique eum ordinem eamque defensionis rationem, quam ipse voluerit atque delegerit, esse permittendam.

2. Cum multis igitur rebus Æschine sum in hac contentione inferior, tum duabus Athenienses permagnis. Una, quod non pari de re cum isto in discrimen venio. Neque enim idem mihi nunc est vestra benevolentia excidere, atque isti causam non tenere, quin mihi quidem—sed nolo quicquam initio dicendi ominosius proloqui; illi supervacaneum est me accusare. Altera, quod mortalibus omnibus natura insitum est ut conviciis criminationibusque libenter aures advertant, iis autem qui se ipsi laudent offendantur. Ex his igitur quod voluptati est, id isti datur: quod omnibus pene dicam molestum accidit, mihi est relictum. Quod si dum hæc vereor atque fugio, res a me gestas non commemoro, nec allata in me crimina posse refellere videbor, neque cur honore dignum me censeam ostendere: sin me ad ea quæ feci quæque gessi in republica conferam, sæpenumero cogar ipse de me dicere. Quocirca dabitur a me opera ut id quam modestissime faciam: quicquid autem res ipsa dicere coegerit, hujus iste culpam merito sustinebit qui istiusmodi certamen instituerit.

3. Arbitror autem, judices, vos omnes confessuros communem esse hanc causam et mihi et Ctesiphonti, neque minori in hac re mihi opus esse studio. Nam cum quacunque re privari grave sit et acerbum, ab inimico præsertim; tum vero benevolentia vestra et humanitate *spoliari* tanto *est molestissimum*, quanto easdem consequi est amplissimum. Cum sit igitur hisce de rebus contentio instituta, vos omnes oro atque obtestor, ut me æque pariterque audiatis criminibus *in me allatis* juste respondentem, quomodo leges jubeat, quas qui a principio tulit Solon, vir vestri amans ac popularis, non perscriptione tantum ratas esse censuit oportere, sed et vestro qui judices estis jurejurando firmatas; non quod vobis, ut mihi quidem videtur, diffideret, sed quoniam perspiciebat criminationes et calumnias eas, quibus accusator quod priorem dicendi locum obtinuit superior est, reo antevertere *et vincere* non licere, nisi quisque vestrum qui judices sedetis, deorum immortalium religione servata, tum ejus qui posteriore loco dicat excusationem benevole accipiet, tum posteaquam se parem communemque utrique præbuerit auditorem, ita demum de universa lite judicium feret.

4. Verum quando mihi hodierno die, uti videtur, et totius vitæ privatim actæ et rerum publice gestarum reddenda ratio est, placet

rursus [ut initio dicendi feci] deos immortales invocare, eosque in conspectu vestro precor primum, ut quantàm ego semper erga et civitatem vestram vosque universos benevolentiam habeo, tanta mihi a vobis in hoc judicio tribuatur: deinde ut quod ad communem omnium existimationem et ad singulorum religionem magnopere conferet, id vobis dii concedant ut in hac causa statuatis.

5. Si igitur ea tantum crimina pertractasset Æschines de quibus actionem intendit, ego quoque de ipso senatus præconsulto statim respondissem: sed quoniam in aliis rebus exponendis haud minus multam orationem consumpsit, et simul de me plurima ementitus est, necessarium esse existimo atque adeo justum, pauca prius, Athenienses, his de rebus dicere, ut nequis vestrum verbis ad litem parum spectantibus adductus alieniore me animo audiat jura causæ commonstrantem. Itaque quod ad privatam quidem vitam pertinet, ad omnes eas contumelias quascunque in me conviciator hic effutiit, videte quam simpliciter quamque juste respondeam. Si me eum cognovistis, quem iste esse me criminatus est,—neque enim usquam alibi quam apud vos vixi—, ne vocem quidem meam sustinete, etiamsi omnia omnino præclara publice gessi, quin surgite meque jamjam condemnate. Sin isto multo et meliorem et a melioribus ortum, nullo denique eorum qui mediocri loco sunt, ne quid invidiosum proferam, deteriorem me meosque et existimatis et novistis, nec aliis de rebus isti creditote; perspicuum est enim omnia ab eo *similiter* esse conficta: mihi vero quam benevolentiam omni tempore multis in judiciis prioribus ostendistis, nunc quoque præstate. Sed cum sis usque eo veterator, Æschine, hoc tamen omnino stolide opinatus es, me factorum meorum et rerum publice gestarum missa mentione ad convicia tua orationem conversurum. Non profecto id faciam, non ita insanio, verum res publice gestas quas tu mendaciis et calumniis proscidisti, statim excutiam, istius autem tam effusæ petulantiæ deinceps, si modo his audire placuerit, mentionem faciam.

6. Crimina igitur mihi objecta sunt multa et atrocia, et quorum nonnullis magna et ultima supplicia legibus sunt indicta: hujus autem accusationis propositum ipsum in se pariter includit et hostilem vexationem et contumeliam et convicium petulantemque injuriam et id genus universa, quod si ea quæ accusator objecit atque recensuit, vera essent, respublica nec dignas nec dignis proximas de me sumere pœnas ullo modo potest. Neque enim cuiquam adimi debet ad populum accedendi copia et libera dicendi potestas, sed uti hoc fiat petulanter insectandi gratia et explendæ invidiæ,—id vero per deos immortales neque rectum est neque civile neque justum, Athenienses!—at quæ me facinora committere in rempublicam videbat, præsertim cum tanta fuerint, quanta quidem modo tragice vociferando recensebat, eorum pœnas legibus constitutas recentibus

etiam tum maleficiis expetere debebat, si qua delatione digna committere me videret, deferre atque hac via me in judicium vocare, sin scribere contraria legibus, violatarum legum postulare: *hac inquam via progrediendum erat*, neque enim Ctesiphontem reum peragere potest per meas *criminationes*, et si me convinci posse crediderit, utique illum nunquam accusavisset. Quinetiam si quid aliud eorum, quæ modo calumniose percurrebat, aut quidvis alioqui me in vos delinquere animadverteret, sunt leges de omnibus *constitutæ*, et actiones et judicia et supplicia, quæ acerbas atque magnas secum afferunt mulctas. Atque his illi licuit omnibus uti contra me, cumque hæc eum fecisse constaret ac ista mecum agendi ratione esse usum, cum ejus facto consentiret accusatio. Nunc autem, recta et justa via derelicta vitataque tunc cum res gererentur coarguendi occasione, tanto post temporis intervallo criminibus et dicteriis et maledictis coacervatis histrionem agit: cum me accuset, hunc in judicium vocat, et huic toti accusationi inimicitias mecum susceptas prætendit, nusquam tamen mecum congreditur, sed alteri existimationem suam eripere palam conatur. Itaque præter alia omnia, quæ juste quis dicere pro Ctesiphonte possit, Athenienses, illud mihi quidem etiam aptissime dici posse videtur, æquum esse ut inimicitias nostras ipsi inter nos disceptemus, non, prætermissis nostris inter nos contentionibus, alterum quæritemus cui mali quid afferamus: supra modum enim iniquum hoc est.

7. Omnia igitur accusationis capita æque esse et a justitia et a veritate aliena ex his persentire licet: volo tamen singula seorsim examinare, atque ea præcipue quæ de pace ac legatione in me ementitus est, suis quæ Philocrate socio patravit facinoribus in me translatis. Est autem necessarium et a causa pariter non alienum, Athenienses, quo tunc temporis res essent loco, in memoriam vobis redigere, ut singula prout cujusque tempus se ferebat perspiciatis. Bello igitur Phocensi conflato—non per me: nondum enim ad rempublicam accesseram—primum ita vos animis affecti eratis, ut Phocenses salvos esse velletis, quamvis parum juste agere eos videretis, Thebanis autem quantumcunque mali accidisset essetis lætaturi, neque absque ratione neque injuria illis irati: successus enim suos ad Leuctra parum tulerunt moderate. Deinde tota Peloponnesus dissidiis laborabat, nec qui Lacedæmonios oderant tantum valebant, ut eos possent evertere, neque qui antea illorum opera imperabant civitates in sua potestate habebant, sed quædam erat inexplicata et apud hos et apud alios universos lis et perturbatio. Hæc cum videret Philippus—neque enim erant obscura—largitionibus in singularum civitatum proditores effusis, eas omnes commisit et inter se concitavit, deinde quo tempore alii graviter peccabant maleque sentiebant, ipse interim se instruxit inque omnium perni-

ciem accrevit. Posteaquam vero tædio belli confectos, graves tum, nunc infelices Thebanos perspicuum esset omnibus coactos fore ut ad vos confugerent, Philippus, id ut ne fieret neve civitates conjungerentur, vobis pacem, illis auxilium pollicetur. Quæ res igitur ei adjumento fuit ut vos pene dicam ultro deceptos interciperet? Reliquorum Græcorum—sive ea malitia sive ignorantia dicenda est sive utraque, qui, cum assiduum ac diuturnum bellum gereretis, idque pro communi omnium utilitate, quemadmodum res ipsa declaravit, neque pecunia neque viris neque re ulla omnino alia vos adjuverunt: quibus jure vos meritoque indignati Philippo haud inviti auscultavistis.

8. Ea igitur quæ tum concessa fuit Philippo pax hisce de causis, non mea, quomodo iste insimulavit, opera conciliata est: istorum autem injurias sordidosque quæstus in ea re *institutos* harum turbarum in quibus nunc versamur, si quis recte investiget, causas esse deprehendet. Atque hæc omnia veritatis *tantum* studio accuratius persequor et enarro. Nam si qua in his rebus vel maxime videantur esse peccata, ea nihil ad me utique pertinent: quin is qui primus sententiam dixit et mentionem de pace fecit Aristodemus histrio fuit, qui illum suscepit et *decretum* scripsit et cum isto suam operam in eam rem locavit Philocrates fuit Agnusius, tuus Æschine particeps, non meus, non si mentiendo disrumparis; ejus autem sententiæ suffragatores fuerunt quacunque demum de causa—hoc enim in præsens omitto—Eubulus et Cephisophon, ego vero nusquam quicquam. Et tamen, cum hæc ita se habeant et ab ipsa etiam veritate ita esse demonstrentur, usque eo venit impudentiæ, ut ausus sit affirmare, me non modo pacis fuisse auctorem, sed ne ea ipsa pax a nostra civitate una cum communi Græcorum concilio fieret obstitisse. At o—quo te quis nomine recte appellet? tune usquam qui adesses, cum me tantam rem tantamque societatem, quantam modo quidem tragica voce commemorabas et percensebas, civitati detrahere videres, *tune usquam* indignatus es et in medium progressus ea, quæ nunc arguis, docuisti aut enarrasti? Atqui si ut intercludatur ista cum Græcis communio Philippo ego *operam* vendideram, tibi erat reliquum silentium ut ne ageres, sed ut clamares et testimonium ferres et hisce rem indicares. At tu nunquam hoc fecisti, nunquam eam ex te vocem quisquam audivit. Jure: neque enim ad ullos omnino Græcorum tum missa erat legatio, sed jamdudum eorum omnium voluntates patebant, neque iste sinceri quicquam his de rebus protulit. Præterea vero mendaciis illis rempublicam acerrime calumniatur. Nam si vos simul Græcos ad bellum accersebatis, simul ipsi ad Philippum legatos de pace mittebatis, Eurybati facinus, non aut civitati vestræ aut viris bonis consentaneam rem præstitistis. Verum non ita se res habent, non: quorsum

enim illos tali tempore accerseretis? Ad pacem? at habebant omnes. Ad bellum? at ipsi de pace consultabatis. Perspicuum est igitur me pacis illius prioris neque ducem neque auctorem fuisse, neque cæterorum quicquam, quæ in me confinxit, verum esse ostenditur.

9. Postquam ergo pacem fecit respublica, hic iterum considerate, quid uterque nostrum agere instituerit: etenim ex his scietis, quis fuerit qui Philippo in omnibus suffragaretur, et quis contra qui pro vobis operam navaret et publicæ studuerit utilitati. Ego itaque senator decretum feci ut legati quamprimum in ea loca navigarent, in quibus esse Philippum audirent, ut jusjurandum ab eo exigerent: isti vero, nec postquam hoc decreverim, id facere voluerunt. Ea porro res quam vim habebat, Athenienses? ego vobis ostendam. Philippi intererat ut inter nostrum et ipsius jusjurandum quam longissimum tempus intercederet, vestra quam brevissimum. Quid ita? Quia vos, non ab eo tantum die quo juravistis, sed a quo pacem vos speravistis habituros, omnes belli apparatus remisistis: ille autem ex omni tempore hoc maxime moliebatur, ratus, id quod verum erat, quæcunque ante datum jusjurandum civitati nostræ præripuisset, ea se omnia firma sibi habiturum; neminem enim istorum causa pacem dirempturum. Quæ cum ego præviderem, Athenienses, et mecum reputarem, hoc decretum feci, ut in ea loca, in quibus esset Philippus, *legati* navigarent et jusjurandum quam maturrime exigerent: ut Thracibus sociis vestris ea oppida tenentibus, quæ iste modo irrisu insectabatur, Serrium et Myrtium et Ergiscam, dicerentur adeo sacramenta, neque ille opportunis locis occupatis Thracia potiretur, neve magna inde pecunia, multisque militibus instructus reliquas deinceps res facilius aggrederetur. Hoc igitur decretum non commemorat, neque recitat: sed si ego senator cum essem introducendos esse legatos censui, id vero insectatur. At quid me facere oportebat? An ne illis aditus esset *ad concionem* decernere qui idcirco venerant, ut vobiscum loquerentur? An ne locus iis ab architecto spectandi gratia daretur vetare? At duobus obolis spectassent, hoc si decretum non fuisset. Exigua mihi reipublicæ commoda servanda erant, summa rerum quod isti fecerunt vendenda? Minime vero. Cape igitur decretum hoc et recita, quod iste cum probe nosset præterivit. Recita.

DECRETUM.

Archonte Mnesiphilo, Hecatombæonis die trigesimo, tribu Pandionia præsidente, Demosthenes Demosthenis f. Pæaniensis retulit: Quoniam Philippus, missis de pace legatis, rata percussit fœdera cum populo Atheniensi, placere senatui populoque Atheniensi, quo pax suffragiis populi in prima concione probata conficiatur, legatos ex omnibus Atheniensibus deligi quinque: eosque populi suffragiis approbatos nulla mora interposita eo proficisci, quoquo loco Philippum esse audierint, et jusjurandum ab eo primo quoque tempore accipiant vicissimque dent super fœderibus quæ inter

illum et populum Atheniensem convenerunt, eodem etiam *fœdere* comprehensis utrorumque sociis, Legati delecti sunt Eubulus Anaphlystius, Æschines Atrometi f. Cothocides, Cephisophon Rhamnusius, Democrates Phlyensis, Cleon Cothocides.

10. Hæc cum ego tum decrevissem, reipublicæ non Philippi utilitatem spectans, parum soliciti boni isti legati tres totos menses in Macedonia consederunt, usque eo dum Philippus e Thracia veniret, omnibus illic rebus eversis, cum decem diebus, vel triduo potius aut quatriduo liceret in Hellespontum pervenire et loca illa servare, jurejurando prius exacto quam ab illo expugnarentur. Non enim attigisset ea nobis præsentibus, aut jusjurandum ab eo non accepissemus, ita pace certe decidisset nec utraque simul tenuisset, et pacem et loca. Primus igitur in hac legatione Philippi quidem dolus, hominum vero istorum injustorum et diis invisorum mercatus improbus talis exstitit, propter quem et illo tempore et nunc et in æternum profiteor me cum istis pugnare et inimicitias gerere.

11, Jam aliud statim longe illo gravius flagitium animadvertite. Posteaquam jurejurando pacem firmavit Philippus, occupata prius Thracia istorum culpa qui decreto meo non paruissent, rursum ab iis pretio mercatur, ut ne decederent ex Macedonia, donec ea quæ ad expeditionem pertinebant contra Phocenses *susceptam* instructa habuisset, ne, si vobis isti renuntiassent eum parare se et brevi tempore profecturum, exiretis ipsi circumactisque triremibus ad Pylas navigantes Porthmum ei quemadmodum antea intercluderitis, sed ut simul hæc renuntiantibus istis vos audiretis, simul ille intra Pylas ingressus esset, vosque nihil quicquam agere possetis. Tanto autem in timore erat tamque vehementer æstuabat Philippus, ne, etiamsi hæc præoccupasset, vos antequam Phocenses periissent audita re mittendum iis auxilium decerneretis atque ita res sibi de manibus elaberentur, ut iterum impurissimum hunc conducit, non jam communiter cum cæteris legatis sed ipsum separatim, quo ea vobis diceret ac renuntiaret, per quæ omnia perierunt.——

12. Oro autem vos, Athenienses, atque obtestor, ut per totum hoc judicium memineritis, si nihil Æschines extra causam criminatus esset, me quoque nullum *ab hac* alienum verbum fuisse facturum, sed cum iste omnia crimina et maledicta coacervarit, necesse quoque mihi est ut ad singulas criminationes pauca respondeam.—Quænam igitur illius verba tum fuerunt per quæ perierunt omnia? Non esse tumultuandum, propterea quod Philippus esset intra Pylas progressus: omnia enim vobis ex animi sententia processura, si modo quiescatis, atque intra biduum vos aut triduum audituros, quorum hostis venisset, iis amicum, contra, quibus amicus, iis hostem esse factum. Neque enim verbis aiebat amicitias confirmari, graviter et magnifice pronuntians, sed utilitatum communione: ex-

pedire autem et Philippo et Phocensibus et vobis pariter omnibus stupore et importunitate Thebanorum liberari. Hisce quidam libenter tunc aures advertebant propter odium illud in Thebanos quod nobis illo tempore clam insedit. Sed quid deinceps recta consecutum est, non longo post tempore? Ut miseri Phocenses interirent et urbes eorum delerentur, vos dum quiescitis istique obtemperatis paulo post vasa ex agris comportaretis, iste aurum acciperet: ad hæc etiam ut Thebanorum et Thessalorum odium ad civitatem nostram, rerum gestarum gratia ad Philippum, deveniret. Atque ut hæc ita esse constet, recita mihi et Callisthenis decretum et epistolam Philippi, utrisque enim perlectis hæc omnia plana vobis fient. Recita.

DECRETUM.

Archonte Mnesiphilo, concione extra ordinem a Strategis convocata, de sententia Prytanum ac senatus, XXI die Mæmacterionis, Callisthenes Heteonici f. Phalereus retulit: Nequis Atheniensium ullo de prætextu in agro pernoctet, sed in urbe et Piræeo *maneant*, qui non in præsidiis dispositi sunt: horum autem, quem quisque locum nactus est, eum tueatur, neque interdiu aut noctu absit. Quicunque huic decreto non paruerit, proditorum pœnas luat, nisi se necessitate aliqua inevitabili deprehensum esse ostendat: de ea autem necessitate cognoscat Strategus qui peditatui præest et quæstor et scriba senatus. Deferantur omnia ex agris quam primum, quæcunque intra CXX stadia sunt in urbem et Piræeum, quæ ultra CXX stadia in Eleusinem et Phylam et Aphidna et Rhamnuntem Suniumque. Dixit Callisthenes Phalereus.

Nunquid vos hac spe pacem faciebatis, ut hæc vobis pollicebatur iste mercenarius? Recita nunc epistolam eam, quam his peractis misit ad nos Philippus.

EPISTOLA PHILIPPI.

Rex Macedonum Philippus senatui populoque Atheniensi S. Scitote nos intra Pylas esse progressos, et Phocidem subegisse, quæque sponte deditionem fecerant, in iis oppidis præsidia locavimus, quæ autem cedere noluerunt vi cepimus civibusque in servitutem redactis solo æquavimus. Cum autem audirem vos quoque auxilium iis parare, scripsi jam ad vos, ne diutius eadem re laboretis. Ad summam enim nihil mihi moderate facere videmini, qui cum pacem pepigeritis nihilominus in aciem descendatis, idque cum Phocenses in communi nostro fœdere non sint comprehensi: quare si conventis manere nolitis, nulla re alia me antevertetis nisi auspicandis injuriis.

13. Auditis quam luculente in hac ad vos epistola sociis suis ostendat ac declaret, ut h æ c e g o f e c i i n v i t i s A t h e n i e n s i b u s e t æ g r e f e r e n t i b u s, q u a r e s i v o s s a p i t i s, o T h e b a n i e t T h e s s a l i, e o s q u i d e m i n h o s t i u m n u m e r o d u c e t i s, m i h i v e r o f i d e m h a b e b i t i s, non utique ipsis illis verbis scripsit, sed ita significare voluit. His igitur rebus captos illos eo perpulit ut nihil deinceps providerent, nihil præsentirent, sed eum omnia in suam redigere potestatem paterentur: unde infelices Thebani in has calamitates inciderunt. Atque hujus fidei

apud illos comparandæ administer atque adjutor, qui falsa hæc renuntiavit et fucum vobis fecit, is est qui Thebanorum nunc luget infortunia quamque ea miserabilia sint exponit, cum et horum et eorum quæ Phocensibus acciderunt et omnium denique quæcunque Græci pertulerunt malorum ipse auctor exsistat. Scilicet enim, Æschine, tu propter casus illos angeris et Thebanorum vicem doles, qui possessiones teneas in Bœotia et illorum agros colas, ego vero lætor, qui statim ad supplicium deposcebar ab eo qui hæc effecerat.

14. Sed in eam orationem incidi, qua me post paulum uti fortasse multo magis conveniet: revertor itaque ad probandum, istorum corruptelas et injusta facinora earum in quibus nunc versamur rerum esse causas. Nam postquam vos a Philippo circumventi estis istorum opera, qui se in legationibus mercede locaverant nihilque veri vobis renuntiarant, decepti autem simul sunt et miseri Phocenses eorumque urbes deletæ, quid factum est? Contemptissimi Thessali et vecordes Thebani amicum, patronum, servatorem Philippum ducebant: instar omnium is illis erat: et ne vocem quidem ejus sustinebant, qui aliud quippiam vellet dicere. Vos autem, quamvis ea quæ fiebant suspecta haberetis et iniquo animo ferretis, pacem tamen servabatis: neque enim erat quod efficere poteratis soli. Græci quoque reliqui, consimili vobiscum ratione decepti et sua spe frustrati, pacem libenter servabant, tametsi essent ipsi quodammodo jamdudum bello lacessiti. Cum enim quoquoversum grassans Philippus Illyrios et Triballos, nonnullus etiam Græcorum subigeret, multasque et magnas copias suo subjiceret imperio, et nonnulli pacis auctoritate freti ex civitatibus illuc profecti corrumperentur, quorum unus hic fuit, tunc *inquam* omnes, contra quos hæc ille comparabat, bello lacessebantur. Quod si non animadvertebant, alia hæc disceptatio est, nihilque ad me pertinet. Ego enim prædicebam et testificabar, tum apud vos semper tum quocunque missus essem: civitates autem ægrotabant, dum hinc magistratus rebusque gerendis præfecti munera captarent ac pretio corrumperentur, illinc privati et multitudo partim futura non providerent, partim quotidiana indulgentia et otio inescarentur, denique sic omnes essent affecti, ut ad se quidem solos malum non accessurum singuli existimarent, sed alienis periculis res suas in tuto se collocare posse crederent. Itaque multitudini opinor hoc usu venit, ut pro infinita illa et intempestiva desidia libertatem amitteret: principibus vero quique se cætera præter seipsos vendere putabant, ut ipsi sese primos omnium venditos esse sentirent. Etenim pro amicis atque hospitibus, quæ tum nomina, cum muneribus corrumpebantur, accipiebant, nunc assentatores et diis invisi et cætera id genus omnia, quibus digni sunt, audiunt.

15. Jure: nemo enim, Athenienses, quo proditoris utilitati consulat pecuniam insumit, neque postquam iis quæ redemit potitus sit, de iis quæ supersunt proditorem in consilium adhibet; sic enim

nihil esset proditore beatius. Verum non ita est, non. Qui potest? multum certe abest. Sed simulatque is qui imperium affectat rerum fit dominus, etiam eorum dominus fit qui ista vendiderunt, perspecta autem illorum improbitate tum vero, tum illos et odit et suspectos habet et contumelia vexat. Rem vobiscum reputate: etenim si ipsarum rerum tempus præterierit, at eas cognoscendi tempus nunquam non adest cordatis. Tantisper Lasthenes amicus Philippi nominabatur, dum Olynthum prodidisset: tantisper Timolaus, dum Thebas pessundedit: tantisper Eudicus et Simus Larissæi, dum Thessaliam Philippo subjecerunt. Deinde, cum ejicerentur et contumeliis exagitati essent et nihil non subirent mali, universus terrarum orbis completus est proditoribus. Quid Aristratus Sicyone, et quid Megaris Perilaus? non viles atque abjecti? Ex quibus evidentissime cuivis videre licet, qui patriam suam defendit maxime quique istis plurimum adversatur, eum vobis, Æschine, proditoribus ac mercenariis unde pretium accipiatis suppeditare, et, quod id genus multi sint et vestris consiliis refragentur, vos salvos esse ac mercede auctos, nam quantum in vobis quidem ipsis fuit jamdudum periissetis.

16. Ac de iis profecto quæ tum gesta sunt tametsi multo plura habeam dicere, hæc tamen nimis multa dicta esse puto. Cujus rei iste culpam sustinet, qui suæ improbitatis suorumque flagitiorum veluti hesternam crapulam in me evomuit, quam necesse fuit apud vos qui rebus illis juniores estis eluere. Vos autem fortasse estis interturbati, qui prius etiam quam verbum ego ullum facerem venalem istius operam noveratis. Quam tamen ipse amicitiam et hospitium nominat, atque nunc alicubi dixit i s q u i m i h i A l e x a n d r i h o s p i t i u m e x p r o b r a t. Ego tibi hospitium Alexandri? unde consecuto aut quinam merito? Nec Philippi amicum neque Alexandri hospitem ego te appellarim, non ita insanio, nisi forte messores aliique qui suas operas mercede locant amici atque hospites sunt appellandi eorum a quibus conducti sunt. Verum non ita est, non. Qui enim? multum certe abest. At mercenarium ego te sicut antea Philippi, ita nunc Alexandri dico, et hi etiam omnes. Si dubitas, interrogato eos. Quin egomet pro te hoc faciam. Utrum vobis, Athenienses, mercenarius Æschines an hospes esse Alexandri videtur? Audis, quid dicunt. Nunc igitur isti de accusatione respondere volo simulque res meas gestas exponere, ut quanquam pernorit Æschines, audiat tamen, quas ob causas ego me non iis tantum quæ a senatu decreta sunt, verum etiam longe majoribus præmiis dignum esse contendam. Sume igitur ipsius accusationis libellum, et recita.

ACCUSATIO.

17. Archonte Chæronda, sexto die mensis Elaphebolionis, Æschines Atrometi f. Cothocides judicium de decretis legibus adversis ad Archontem detulit in Ctesiphontem Leosthenis f. Anaphlystium, quod decretum contra leges tulit, *nempe* ut Demo-

sthenes Demosthenis f. Pæaniensis aurea corona donaretur, et in theatro Dionysiis magnis novis agentibus tragœdis prædicaretur, d o n a r i a p o p u l o D e m o s t h e n e m D e m o s t h e n i s f. P æ a n i e n s e m a u r e a c o r o n a v i r t u t i s e r g o b e n e v o l e n t i æ q u e, q u a m p e r p e t u o h a b e t t u m in G r æ c o s u n i v e r s o s t u m i n p o p. A t h e n i e n s e m, a t q u e f o r t i t u d i n i s, e t q u o d n u n q u a m n o n o p e r a m d e d i t i i s a g e n d i s d i c e n d i s q u e q u æ s u n t p o p u l o u t i l i s s i m a, e t p r o p e n s o a n i m o s i t a d q u a n t u m v i s b e n e f i c i u m p r o v i r i l i p r æ s t a n d u m— : quæ omnia falsa scripsit et legibus contraria, cum legibus cautum sit primum ne falso scripta in tabulas publicas deferantur, deinde ne quis ante relatas rationes coronetur : est autem Demosthenes curator muris reficiendis et theatrali pecuniæ præfectus : adhuc etiam ne coronæ prædicatio fiat in theatro Dionysiis tragœdis novis, sed siquem senatus corona donet, in curia de eo prædicandum esse, sin civitas, in Pnyce in concione. Mulcta talenta quinquaginta. Testes citationis Cephisophon Cephisophontis f. Rhamnusius, Cleon Cleonis f. Cothocides.

18. Quæ in decreto isto exagitat, Athenienses, hæc sunt. Ego vero ex hisce primum ipsis planum me vobis facturum confido, quod in omnibus sim justa defensione usurus. Servato enim eodem ordine quem ipse in iis quæ contra me scripsit *secutus est*, de omnibus deinceps sigillatim dicam nihilque sciens præteribo. Quod igitur scripsit *Ctesiphon* perpetuo me quæ populo utilissima sunt et dicere et agere animoque esse propenso ad quantum in me situm sit boni præstandum, meque super his laudaverit, eorum ego censeo in meis publice gestis rebus positam esse disceptationem : his enim diligenter examinatis compertum erit, verane sint atque idonea quæ de me scripsit Ctesiphon, an vero falsa. Quod autem decreto illud non adscripsit coronandum esse eum p o s t q u a m r a t i o n e s r e t u l e r i t, quodque coronam in theatro prædicari jussit, etiam hoc ad ea quæ in rep. gessi puto pertinere, utrum scilicet corona et præconio inter cives *faciendo* dignus necne sim : deinde leges mihi proferendas esse existimo, per quas scribere hæc licuerit Ctesiphonti. Atque istiusmodi quidem defensionem, Athenienses, simplicem ac legitimam facere constitui, aggrediar autem primum ad ea, quæ gessi.—Neque me quisquam existimet abducere sermonem ab accusatione, si in Græcanicas res gestas et orationes incidero. Nam qui eam decreti partem insectatur in qua me optima dicere atque agere scriptum est, quique hæc tanquam falsa judicio prosequitur, is ipse est qui hanc de omnibus meis in rep. institutis rebusque gestis orationem et accusationi convenientem fecit et necessariam. Deinde cum multa sint in rep. administranda ministeria, illud ego secutus sum quod ad Græcanicas res pertinebat : ex iis ergo probationes meas æquum est ut deducam.

19. Quæ igitur priusquam ego ad remp. accessi et verba pro concione feci præoccuparat ac detinuerat Philippus, prætermittam ; nihil enim istorum ad me abitror attinere : quæ autem posteaquam

ad res gerendas me contuli prohibitus est ille a me facere; ea vobis in memoriam revocabo eorumque rationem proferam, si prius hoc subjecero. Commodum, Athenienses, permagnum aderat Philippo. Apud Græcos enim, non hos tantum aut illos, sed peræque universos, seges proditorum et largitionibus inhiantium et diis invisorum hominum enata fuit tanta, quanta post hominum memoriam nulla unquam exstiterat. Quos Philippus administros ac adjutores nactus, Græcos, antea inter se male animatos et dissidentes, ad pejorem etiam statum adegit, dum alios falleret, aliis largiretur, alios omni ratione corrumperet, multasque in factiones eos distraxit, quibus hoc unum expediebat omnibus, ne ille cresceret prohibere. In hoc igitur rerum statu et in summa ignoratione adnati jam latiusque serpentis mali cum Græci omnes versarentur, vestrum est, Athenienses, vobiscum reputare, quid agere quidque efficere decuerit civitatem, et earum rerum a me rationem reposcere: nam qui in hoc se reip. gubernandæ loco collocavit is ego sum.

20. Utrum eam conveniebat, Æschine, elationem illam animi deponentem suæque amplitudinis *oblitam*, in eodem atque Thessalos Dolopesque *positam* numero una Philippum adjuvare Græcorum dominatum affectantem, majorumque suorum decora atque jura abolere? An id quidem non facere—grave enim mehercule hoc fuisset—, sed quæ futura, nisi quis prohiberet, videbat, et multo ante, ut verisimile est, præsentiebat, ea ne acciderent haud quicquam laborare? Atqui libenter quidem ex eo qui res meas gestas vel maxime reprehendit quæsierim, quam tandem sectam civitatem nostram esse velit secutam, an illam quæ communiter *cum Philippo* malorum omnium ac dedecorum Græcis causa exstitit, in qua Thessalos eorumque socios annumerare possis, an illam quæ hæc fieri passa est ac neglexit privatarum suarum opum amplificandarum spe, quo in loco Arcadas et Messenios et Argivos ponamus? Sed et multi horum, imo vero omnes pejus quam nos discesserunt. Enimvero si statim, ut vicit Philippus, abiisset ac deinde otium egisset, nemini neque ex sociis suis neque ex cæteris Græcis uspiam allata injuria, essent tamen ii qui conatibus illius non restiterant aliqua ex parte culpa et accusatione digni: sed si peræque omnibus dignitatem, principatum libertatem, immo etiam et reip. suæ formam quibuscunque potuit, ademit, nonne vos omnium gloriosissimo usi estis consilio qui mihi paruistis? Sed illuc revertor.

21. Quid civitatem nostram, Æschine, tum facere conveniebat, cum Philippum videret principatum sibi in Græcos ac regnum comparantem? aut quid me consiliarium dicere aut decernere oportebat Athenis—nam hoc plurimum refert—, qui sciebam ab omni memoria ad eum usque diem, quo die ego in suggestum adscendi, semper de principatu honoreque ac gloria patriam decertasse, pluresque

viros et majorem pecuniarum vim consumpsisse pro studio laudis omniumque Græcorum utilitatibus, quam cæteri Græciæ populi pro se quique impenderunt: videbam autem Philippum illum, quocum nobis erat certamen, pro imperio ac dominatione oculo sibi effosso, jugulo confracto, manu, crure comminuto, omnem quamcunque sibi fortuna vellet corporis auferre partem, facile et libenter abjicere, ut cum eo quod restaret honorate et gloriose vitam traduceret. Atqui ne hoc quidem quisquam dicere audeat, homini Pellæ educato, in oppido obscuro tunc temporis ac pusillo, tantam animi magnitudinem rite innasci potuisse, ut imperium Græcorum concupisceret atque hoc in animum induceret: vobis qui Athenienses estis, quique quotidie in omnibus et concionibus et spectaculis majorum vestrorum monumenta contuemini, tantam ignaviam inesse *oportuisse*, ut Græcorum libertatem ultro sponte dederitis Philippo. Nemo *inquam* hæc dixerit. Reliquum igitur erat atque idem necessarium, ut iis omnibus quæ ille contra vos moliebatur injuria vos juste obsisteretis. Ergo hoc quidem faciebatis ab initio vos, ut æquum erat et decebat, decernebam autem et suadebam ego quibus temporibus in republica versabar. Fateor.

22. At quid me facere oportebat? Te enim ipsum jam interrogo, reliqua omnia prætermittens, Amphipolim, Pydnam, Potidæam, Halonesum; nihil horum memini: Serrium vero et Doriscus et Peparethi depopulatio et quæcunque alia id genus civitati in injuriam cesserint, ne si exstiterint quidem novi. Et tamen tu me horum commemoratione inimicitias huic populo concitasse dixisti, cum ea quæ ad has res pertinent decreta sint Eubuli et Aristophontis et Diopithis, non mea, o ad dicendum quicquid tibi libeat omnium hominum promptissime! Nihil igitur de his nunc quicquam dicam. Verum ille qui Eubœam sibi vendicabat aggeremque Atticæ oppugnandæ exstruebat, quique Megaras adortus est, et Oreum occupavit, Porthmumque effodit, quique Philistidem Oreo, Clitarchum Eretriæ, tyrannos imposuit, quique Hellespontum sub ditionem suam subjunxit, et Byzantium obsedit, quique urbes Græciæ alias funditus evertit, in alias exsules reduxit, utrum is qui hæc omnia patravit injuriam fecit et fœdera dirupit et pacem violavit, necne? Utrum porro Græcorum aliquem exoriri oportebat qui hæc eum facere prohiberet, an non? Nam si non oportebat, quin Græciam Mysorum quam vocant prædam, viventibus et stantibus Atheniensibus, videri *decuit*, supervacaneam ego operam suscepi cum his de rebus dixi, supervacaneam quoque civitas quæ consilio meo paruit, fuerint denique scelera omnia et errata quæcunque gesta sunt mea: sin autem aliquem esse opus erat qui hæc prohiberet, quem alium quam populum Atheniensem fuisse conveniebat?

23. Hæc igitur ego tum publice gerebam, et cum illum omnium

mortalium libertati imminere viderem ego contra obnitebar, ac prædicere monereque perseverabam ne hæc Philippo proderetis. Atqui pacem ille cum navigia caperet violavit, non hæc civitas, Æschine. Profer autem ipsa decreta et epistolam Philippi, et ex ordine recita: his enim perpensis, cui quæque res sit imputanda, perspicuum fiet. Recita.

DECRETUM.

Archonte Neocle, mense Boedromione, concione extraordinaria a Strategis convocata, Eubulus Mnesithei f. Cyprius retulit: Quoniam Strategi in concione renuntiarunt, Leodamantem navarchum cum viginti navigiis quæ frumenti deportandi causa missa sunt cum eo in Hellespontum, ab Amynta Philippi imperatore in Macedoniam deductum esse atque ibi in custodia teneri, *placere* ut Prytanes et Strategi dent operam, ut cogatur senatus, legatique ad Philippum deligantur, qui cum ad eum pervenerint, agant cum eo de dimittendo navarchoque et navibus et militibus. Et si per imprudentiam fecit hæc Amyntas, nihil de eo queri *dicant* populum Atheniensem: sin aliquid præter mandata inique molientem *navarchum* deprehenderit, Athenienses re cognita pro negligentiæ ipsius modo in eum animadversuros. Quod si neutrum horum sit, sed privatim fidem violat vel is qui misit vel is qui missus est, *petant* ut de hoc quoque ad nos scribat *Philippus*, ut populus cum hæc cognoverit quid facto opus sit deliberet.

Hoc igitur decretum Eubulus fecit, non ego, alterum vero quod sequitur Aristophon, deinde aliud Hegesippus, aliud rursus Aristophon, deinde Philocrates, tum Cephisophon, post alii omnes, ego vero his de rebus nihil. Recita decretum.

DECRETUM.

Archonte Neocle, Boedromionis die ultimo, de sententia senatus, Prytanes et Strategi sententias rogarunt, postquam ea quæ in concione acta sunt renuntiassent, populo *scilicet* placere ut legati ad Philippum de navibus recuperandis deligantur, iisque *ad illum* mandata dentur et decreta in concione lata. Lecti sunt hi, Cephisophon Cleonis f. Anaphlystius, Democritus Demophontis Anagyrasius, Polycritus Apemanti Cothocides. Præsidente tribu Hippothoontide, Aristophon Collyteus proedrus dixit.

Quemadmodum igitur ego hæc decreta profero, ita et tu ostende, Æschine, quonam ego decreto scripto belli auctor fuerim. At non potes: si enim posses, nihil illo prius jam protulisses. Atqui ne Philippus quidem belli culpam in me confert, cum alios insimulet. Recita autem ipsam Philippi epistolam.

EPISTOLA PHILIPPI.

Rex Macedonum Philippus senatui populoque Atheniensi S. Venerunt ad me legati vestri, Cephisophon et Democritus et Polycritus, egeruntque mecum de navibus dimittendis, quibus præerat Leodamas. Ad summam igitur magnopere mihi desipere videmini, si quidem clam me esse existimatis, naves istas per speciem frumenti ex Hellesponto in Lemnum exportandi missas fuisse, at revera ut Selymbrianis qui a me obsidentur, nec in communibus amicitiæ nostræ fœderibus continentur, auxilium ferrent. Atque hæc navarcho mandata sunt absque populi Atheniensis auctoritate, a

quibusdam utique magistratibus aliisque, qui nunc quidem privati sunt, cupiunt autem vehementer ut dirupta quæ nunc mihi cum eo intercedit amicitia bellum populus instauret, idque ut fiat multo majore studio contendunt quam ut Selymbrianis opitulentur. Eamque rem sibi quæstui fore existimant: verum ego non arbitror nec mihi nec vobis id quicquam profuturum. Quamobrem et navigia quæ ad nos delata sunt vobis iterum remitto, ac in posterum si quidem magistratus vestros remp. malitiose administrare non sinetis, quin in eos animadvertetis, ego quoque paci conservandæ operam dabo. Valete.

24. Nusquam hic Demosthenis nomen posuit, nullam in me culpam injecit. Cur igitur, cum alios criminetur, nullam de meis rebus gestis mentionem fecit? Quia de suis *in nos* injuriis mentionem fecisset, si quid de me scripsisset. His enim ego inhærebam, hisque adversabar. Ac primum illam in Peloponnesum legationem decrevi, quo tempore is in Peloponnesum irrepsit: deinde alteram in Eubœam, cum Eubœam attentavit: expeditionem deinde in Oreum, non jam legationem, atque alteram in Eretriam, posteaquam tyrannos iste in his urbibus constituerat. Postremo classes eas omnes immisi, quibus et Chersonesus et Byzantium et socii omnes sunt conservati. Unde vobis pulcherrima illa nata sunt, laudes, gloria, honores, coronæ, gratiæ ab iis qui beneficium a vobis acceperant: eorum autem quibus *is* injuriam faciebat, si qui vobis paruerunt, salutem adepti sunt, qui autem neglexerunt, *hoc sunt consecuti* ut et ea quæ prædixeratis sæpe recordarentur, vosque non solum optime sibi voluisse sed et prudentes viros et vates fuisse judicarent; omnia enim quæcunque iis prædixistis, evenerunt.

25. Atqui magno empturum fuisse Philistidem, ut Oreum teneret, magno Clitarchum, ut Eretriam possideret, magno Philippum ipsum, ut hæc contra vos præsidia haberet, nec de cæteris rebus coargueretur, neu quis in eas quas faciebat injurias usquam inquireret, nemo est qui ignorat, omnium vero minime tu: legati enim qui tum a Clitarcho et Philistide huc veniebant, apud te, Æschine, diversabantur, tuque illos hospitio publico excepisti; quos civitas *nostra* tanquam hostes et neque justa neque utilia suadentes ejecit, at tibi erant amici. Nihil igitur horum factum est, o mei maledice insectator, qui dicis, me accepto munere tacere, consumpto vociferari. Tu vero non item, sed et tum vociferaris cum habes, et nunquam desines, nisi hi tibi vocem compresserint, infamia hodierno die notato.

26. Cum igitur propter has causas vos me tum corona donassetis, scripsissetque Aristonicus decretum iisdem plane syllabis, quibus nunc utitur Ctesiphon, cumque coronæ prædicatio facta esset in Theatro, atque hoc secundum mihi jam obtigerit præconium, neque tum contradixit Æschines, cum præsto esset, neque eum qui

decretum fecerat in judicium vocavit. Ac mihi hoc quoque decretum cape et recita. Recita.

DECRETUM.

Archonte Chæronda Hegemonis f., xxv. die Gamelionis, tribu præsidente Leontide, Aristonicus Phrearrhius dixit: Quoniam Demosthenes Demosthenis f. Pæaniensis multas et magnas populo Atheniensi utilitates attulit, multisque *ejusdem populi* sociis et antea et hoc item tempore suis decretis profuit, atque aliquas Eubœæ civitates liberavit, quoniam denique perpetuam erga pop. Atheniensem benevolentiam præstat, et tum dicendo tum agendo quantum potest ipsis Atheniensibus et aliis Græcis consulit, placere senatui populoque Atheniensi ut Demosthenes Demosthenis f. Pæaniensis laudibus ornetur atque aurea corona coronetur, ejusque coronæ prædicatio fiat in theatro Dionysiis tragœdis novis: prædicationis autem curam habeat præsidens tribus et certaminum præfectus. Dixit Aristonicus Phrearrhius.

Estne igitur quisquam vestrum qui civitatem hanc dedecore aliquo affectam, aut ludibrio habitam aut derisam, propter hoc decretum esse sciat, quæ iste modo futura esse dicebat, si ego corona donatus fuero? Atqui cum recentia adhuc omnibusque nota sint facinora, si recte fuerint gesta, gratiam consequuntur, sin aliter, pœnam. Mihi vero gratiam tum relatam fuisse constat, non culpam aut supplicium.

27. Quare usque ad illa tempora, quibus hæc gesta sunt, in confesso est me omni tempore civitati optime consuluisse, quod cum deliberabatis vos, sive dicerem quid sive decernerem pervici, quod decreta mea peracta sunt, coronæque ex iis civitati et mihi et vobis omnibus comparatæ, quod vos sacrificia diis et supplicationes pro rebus istis tanquam faustis et utilibus fecistis. Postquam igitur depulsus est ex Eubœa Philippus, armis quidem a vobis, consiliis autem in rep. gerenda et decretis, disrumpantur licet istorum quidam, a me, alteram civitatis nostræ oppugnandæ viam quærebat. Cum igitur videret nos majore quam reliqui omnes mortales frumenti copia uti aliunde importati, rei frumentariæ exportandæ potestatem concupivit, progressusque in Thraciam a Byzantiis, sociis suis, primo quidem petivit ut conjunctis copiis una secum bellum vobis inferrent: quod cum illi recusarent, negarentque se his conditionibus cum eo societatem inivisse, vera prædicantes, urbem iste vallo circumjecto machinisque admotis oppugnabat. Hæc cum fierent, quid nos facere conveniret, non jam quemquam interrogabo; perspicuum enim est omnibus: at quis fuit qui Byzantiis opem tulit quique eos servavit? quis prohibuit ne Hellespontus temporibus illis a nobis alienaretur? Vos, Athenienses. Vos autem cum dico, rempublicam dico. Quis vero pro republica dicebat, decernebat, agebat, se denique totum rebus gerendis minime sibi parcens offerebat? Ego. Atenim quantum hæc omnibus profuerint, non jam vos

oportet verbis edoceri, cum re sitis experti: bellum enim quod tum susceptum est, præterquam quod magnam vobis gloriam comparavit, fecit ut omnia quæ ad vitam degendam necessaria sunt et largiori copia et viliori pretio vobis suppeterent quam in hac pace, quam isti contra patriam tuentur egregii cives spe quadam futurorum adducti, qua utinam frustrentur, neque earum rerum sint participes quas vos optima studia prosecuti a diis expetitis, neque vobis ea impertiant quæ sibi ipsi elegerunt. Recita vero illis Byzantiorum et Perinthiorum coronas, quibus propter hæc civitatem nostram ornaverunt.

DECRETUM BYZANTIORUM.

Hieromnemone Bosporicho Damagetus in concione verba fecit, de senatu rogationem ferens: Quoniam populus Atheniensis cum superioribus temporibus perpetuam erga Byzantios sociosque et cognatos Perinthios, benevolentiam habuit et multa magnaque officia præstitit, tum etiam hoc tempore, cum Philippus Macedo huic agro atque urbi bellum inferret eo animo ut Byzantios et Perinthios funditus deleret, cumque agros incendio et succisis arboribus vastaret, missis in auxilium nostrum centum et viginti navibus cum frumento et armis virisque, magnis nos periculis liberavit, et antiquum nobis reipublicæ statum restituit et leges et sepulcra majorum, placeat ergo populo Byzantio et Perinthio, dare Atheniensibus jus matrimonii nobiscum contrahendi, civitatis communionem, agrorum domuumque possidendorum potestatem, principem in certaminibus locum, ingressum in senatum et in concionem primis omnium post peracta sacrificia, tum si qui volent in hac urbe domicilium collocare iis immunitatem dari omnium functionum imperatarum: statuas autem tres sexdecim cubitorum in Bosphoricho poni, *quæ significent* populum Atheniensem a populo Byzantio et Perinthio coronari: mitti autem theorias ad celebres totius Græciæ conventus, Isthmia, Nemea, Olympia, Pythia, ibique prædicari coronas, quibus populus Atheniensis a nobis est donatus, ut perspecta sit Græcis omnibus tum Atheniensium virtus tum Byzantiorum Perinthiorumque gratus animus.

Recita et coronas a Cherrhonesitis donatas.

DECRETUM CHERRHONESITARUM.

Cherrhonesitæ quotquot Sestum, Eleuntem, Madytum, Alopeconnesum incolunt, senatum populumque Atheniensem donant aurea corona talentûm LX. atque aram Gratiæ et Populo Atheniensi statuunt; quod Cherrhonesitis bonum bonorum omnium summum conscivit, ereptis iis ex Philippi manibus, et patria, legibus, libertate, sacris restitutis. Neque unquam per secula futura ei gratias agere et quacunque ratione poterunt bene de eo mereri desinent. Hæc decreverunt in communi concilio.

Itaque non solum ut Chersonesus et Byzantium servarentur, Hellespontus eo tempore in Philippi potestatem ne veniret, nostra civitas his de causis honore afficeretur, mea instituta meaque reip. administratio perfecerunt, sed etiam omnibus mortalibus perspicuam reddiderunt civitatis nostræ probitatem et Philippi malitiam. Namque is, Byzantiorum amicus cum esset et socius, eos tamen oppugnare ab omnibus conspiciebatur, quo quid turpius aut sceleratius

esse possit? vos qui multa et quidem merito de illis queri poteratis propter ea quæ superioribus temporibus in vos deliquerant, non modo præteritas injurias non recordari neque homines injuria læsos deserere sed etiam conservare cernebamini: ex quibus gloriam, benevolentiam, honorem apud omnes estis assecuti. Atqui multos jam ex iis qui in republica versati sunt coronis esse a vobis donatos, norunt omnes: cujus vero alius opera civitas ipsa coronam consecuta sit, consiliarii inquam et oratoris, præterquam mea, nemo est qui proferre queat.

28. Ut igitur et maledicta, quæ iste in Eubœos et Byzantios effutiit, cum siquid forte asperius ab illis contra nos actum sit commemorabat, meras esse calumnias ostendam, non eo solum quod falsa sunt—hoc enim scire jam vos existimo—, sed quod, ut maxime vera essent, tamen ita ut ego eas moderatus sum res tractari utilissimum fuit, unum atque alterum quæ apud vos cum reipublicæ gloria gesta sunt volo exponere, atque ea paucis. Nam et unumquemque privatim et civitatem oportet publice ad præclarissima quæ sibi exstant exempla reliquas semper actiones conari dirigere. Vos igitur, Athenienses, cum Lacedæmonii terra marique dominarentur, totamque Atticam præfectis ac præsidiis undequaque obsessam tenerent, Eubœam, Tanagram, Bœotiam omnem, Megaram, Æginam, Cleonas, cæteras insulas haberent, cum civitati nostræ non mœnia non naves essent, ad Haliartum egressi estis iterumque non multis post diebus ad Corinthum, quo tempore multas quidem injurias ii qui tum vivebant Athenienses recordari et objicere possent tum Corinthiis tum Thebanis ob ea quæ bello Decelico admiserant: sed non ita fecerunt, quin multum abfuit. Atque hoc utrumque, Æschine, neque pro bene de se meritis faciebant neque ea periculo vacua esse cernebant. At non idcirco tamen deserebant eos qui ad se confugerant, quin pro gloria et honore in discrimina se objicere cupiebant, recto et pulcherrimo usi consilio. Namque omnibus hominibus vitæ terminus mors est, vel si cavea quis se ipse conclusum teneat: viros vero fortes honesta semper aggredi oportet, spem ante se bonam proponentes, subire autem quodcunque deus dederit generose. Hæc faciebant vestri majores, hæc qui inter vos ætate estis grandiores, qui Lacedæmonios, neque amicos neque bene de vobis meritos, quin multarum et gravium in civitatem nostram injuriarum auctores, postquam Thebani victoriam in Leuctris consecuti de medio tollere conati sunt, obstitistis, non robore gloriaque illa qua tum florebant Thebani perterriti, neque pro quibus hominibus et qualia post ab iis admissa facinora periculum essetis adituri reputantes. Itaque his factis Græcis omnibus declarastis, vos, siquis eorum in vos quantumvis graviter deliquerit, iracundiam adversus eum aliis in rebus retinere, sin aliquod in dis-

crimen salutis aut libertatis venerint, neque injuriarum vos memores futuros neque rationem habituros.

29. Neque vero in his solum rebus eo animo fuistis, sed cum sibi iterum Thebani Eubœam vendicarent, non neglexistis, neque injuriarum quas a Themisone et Theodoro de Oropo acceperatis estis recordati, sed his quoque succurristis, quo primum tempore trierarchi voluntarii civitati exstiterunt, quorum unus ego fui. Sed nondum de his. Præclare quidem fecistis cum insulam servaretis, multo autem præclarius facinus præstitistis quod cum et virorum et urbium compotes essetis iis qui vos læserant utraque reddidistis, nulla injuriarum acceptarum cum fides vobis haberetur ratione ducta. Sexcenta utique alia quæ commemorare possum prætermitto, pugnas navales, expeditiones pedestres, militias, tum superiori tempore tum vestra etiam memoria comparatas, quas omnes pro communi Græcorum aliorum libertate ac salute civitas hæc suscepit. Cum igitur animadvertissem civitatem nostram in tantis talibusque certaminibus pro alienis commodis implicari velle, cum de seipsa quodammodo consultum esset, quid ego ei suadere debui quidve consilii exhibere? Injurias scilicet ut recordaretur in eos qui servari cupiebant, utque excusationes quæritaret, quibus communia commoda proderemus. Et quis me non merito necaverat, si quod eorum quæ civitati adsunt ornamenta vel verbo tantum contaminare essem aggressus? Nam rem quidem ipsam vos non fuisse facturos, ego certo scio. Si enim voluissetis, quid obstitisset? non licebat? non præsto erant qui id suaderent isti?

30. Jam igitur ad ea revertar quæ deinceps in republica gessi: atque in his iterum spectate quid civitati esset utilissimum. Nam cum viderem, Athenienses, rem navalem vestram dilabi, divites exiguis sumptibus factis immunitatem consequi, reliquos mediocrium aut tenuium facultatum cives fortunis suis orbari, civitati ob has causas rerum gerendarum occasiones effluere, legem tuli, qua divites officium facere coegi, pauperes ab injuria vindicavi, denique civitati quod erat utilissimum, ut omnis belli apparatus suo tempore suppeteret, perfeci. Atque in ea causa de scito contra leges scripto accusatus, coram vobis comparui et absolutus sum, quintam autem suffragiorum partem adversarius non obtinuit. Atqui quanta mihi præmia daturos fuisse putatis classium principes aut secundos aut tertios, primum quidem ut hanc legem non ferrem, sin minus, ut rem negligerem et jurejurando interposito differri sinerem? tanta profecto, Athenienses, quanta apud vos ego dicere non ausim. Neque hæc immerito facerent illi. Licebat enim iis per priores leges sedecim inter se copulatis muneribus publicis fungi, cum ipsi pauca immo nihil impenderent, inopes autem cives attererent: mea vero lege *sanctum est* ut pro facultatibus singuli quod æquum esset conferrent,

ita duarum trierarchus evasit qui ante in unam triremem decimus sextus pecuniam contulerat; neque enim trierarchos se, sed collatores appellabant. Quare ut hæc tollerentur neve ipsi justa facere cogerentur, nihil est quod non fuerint daturi. Ac mihi primum recita decretum illud, quo in judicium adductus sum, deinde censuum descriptiones, tum illam quæ priore lege tum hanc quæ mea instituta est. Recita.

DECRETUM.

Archonte Polycle, mensis Boedromionis die XVI., tribu Hippothoontide præsidente, Demosthenes Demosthenis f. Pæaniensis legem induxit in curiam trierarchicam loco superioris, juxta quam tributorum collationes fiebant a trierarchis: eamque suffragiis suis comprobavit senatus ac populus. Et postulavit Demosthenem legis non legitime rogatæ Patrocles Phlyensis, isque quinta suffragiorum parte non accepta mulctatus est quingentis drachmis.

Age profer et egregiam illam census descriptionem.

DESCRIPTIO.

Trierarchi ad triremem *instruendam* vocentur senideni ad rationem earum tributi collationum quæ in manipulis observari solent, ab anno ætatis vicesimo quinto usque ad quadragesimum, hique sumptus ex æquo suppeditent.

Profer jam cum hac *conferendam* census descriptionem quæ mea lege decernitur.

DESCRIPTIO.

Trierarchi ad triremis sumptum deligantur pro re familiari, quæ, censu habito, decem talentûm sit: quod si pluris æstimata fuerit res familiaris, pro hac proportione usque ad tria navigia et scapham conferendi munus progrediatur. Eadem autem ratio servetur in iis quorum bona minoris sint quam decem talentûm, consociatis inter se usque dum decem talenta confecerint.

31. Nunquid vobis parum videor auxilii pauperibus attulisse, aut parum daturi videntur divites, ne justa facere cogerentur? Itaque non idcirco tantum glorior quod hæc illis non concessi, quodque in judicium vocatus absolutus sum, sed quod legem utilem tuli idque re probavi. Nam cum toto belli tempore secundum meam legem classes mitterentur, nullus unquam trierarchus ad vos supplex confugit ut injuria læsus, nullus in Munychia sedit, nullus a classis mittendæ curatoribus in vincula conjectus est, nulla triremis neque foris comprehensa periit reipublicæ, neque hic relicta fuit quod educi non posset. Atqui prioribus legibus hæc omnia accidebant. Causa autem in pauperibus consistebat, quippe qui munus publicum obire non poterant: sæpenumero quidem ejusmodi nascebantur defectus. Ego vero a pauperibus ad locupletes transtuli trierarchias: ita

omnia rite fiebant. Et profecto vel hoc nomine laus mihi debetur, quod istas reip. gerendæ rationes unice secutus sum, ex quibus simul gloria et honores copiæque ad civitatem redundarent: invidum vero aut acerbum aut malitiosum in iis quæ publice gessi nihil est, nihil abjectum neque republica indignum. Atque eandem plane indolem servasse me constabit et in urbanis administrationibus et in Græcorum negotiis: nam neque in civitate locupletum gratias pluris quam multitudinis jura feci, neque in Græcanicis rebus Philippi munera atque hospitium universæ Græciæ commoditatibus antetuli.

32. Jam igitur mihi reliquum esse arbitror ut de præconio dicam et de rationibus referendis: namque me et optime fecisse et semper erga vos benevolum esse et benefacere paratum, satis ex supradictis a me ostensum esse puto. Quamquam quidem maximam partem rerum a me publice institutarum et actarum prætermitto, quod arbitrer primum, mihi de crimine ipso decreti contra leges facti esse disserendum, deinde, etiamsi nihil de reliquis actionibus meis publicis dicam, earum tamen adfuturam mihi testem vestram singulorum conscientiam.

33. Eorum igitur sermonum, quos iste sursum ac deorsum permistos habuit de legibus exceptoriis, neque mehercule vos puto magnam partem intellexisse, neque ipse animo comprehendere potui: ego vero simpliciter ac recta via de jure disputabo. Tantum enim abest ut dicam me referendis rationibus non esse obnoxium, quod iste nuper multoties objiciebat falso et asseverabat, ut per omnem vitam eorum me rationi reddendæ obnoxium esse fatear quæ apud vos publice vel tractavi vel administravi. Sed quæ de propriis bonis pollicitus et largitus sum populo, eorum rationem nullo tempore a me referendam esse dico—audis Æschine?—neque ab alio quoquam, ne si ex novem quidem sit Archontibus. Nam quæ tandem lex est tanta injustitia atque inhumanitate plena, ut eum qui de suo sit largitus fecitque facinus benignum ac liberale gratiæ quidem fructu privet, ad calumniatores autem abripiat, hosque rationibus eorum quæ dedit reposcendis præficiat? Nulla profecto est. Aut si quam iste esse dicat, ostendat, atque ego conquiescam et tacebo. Sed nulla est, Athenienses, at iste calumniator, quod cum ego theatrali pecuniæ præfectus essem nummos sum largitus, *laudavit eum inquit senatus rationibus referendis obnoxium.* Non ob ullam rem cujus rationem referre debui, sed ob ea quæ largitus sum, sycophanta.

34. *Sed et muris reficiendis curator eras inquit.* Atque ob hoc ipsum merito laudabar, quod ea quæ insumpta sunt donavi neque expensa tuli. Nam expensi latio rationum calculos et inquisitores desiderat, donatio vero gratiam laudemque promeretur: quam ob causam hæc de me scripsit Ctesiphon. Atque hæc

ita non solum legibus verum etiam institutis vestris esse definita, ego facile multis testimoniis ostendam. Nam primum Nausicles cum esset Strategus, ob ea quæ de suo largitus est, sæpe est a vobis coronatus: deinde Diotimus quia clypeos dedit et rursum Charidemus, coronis donati sunt: tum Neoptolemus hicce, multis cum esset operibus præfectus, ob ea quæ donavit, honorem consecutus est. Acerbum enim profecto esset, si magistratum aliquem gerenti vel sua reip. largiri propter magistratum non liceret, vel eorum quæ largitus sit non gratiam acciperet, sed rationes subire cogeretur. Hæc ut vere a me dici constet, cape ipsa decreta propter istos facta, ac recita. Recita.

DECRETUM.

Archonte Demonico Phlyensi, Boedromionis die xxvi., de sententia senatus populique, Callias Phrearrhius retulit, placere senatui populoque corona donare Nausiclem peditatui præfectum, quod cum Atheniensium bis mille gravis armaturæ peditum essent in Imbro ferrentque auxilium Atheniensibus eam insulam incolentibus, neque posset Philon ærarii præfectus propter tempestates navigare neque stipendium militibus persolvere, de suo is ultro erogavit, nec expensa populo tulit: coronæ autem prædicationem fieri Dionysiis tragœdis novis.

ALIUD DECRETUM.

Dixit Callias Phrearrhius, prytanibus de sententia senatus verba facientibus: Quoniam Charidemus peditum præfectus cum classe Salaminem missus, et Diotimus magister equitum, in pugna quæ ad fluvium commissa est, nonnullis militibus ab hostibus spoliatis, suis sumptibus adolescentes armarunt clypeis octingentis, placere senatui populoque donari Charidemum et Diotimum aurea corona, ejusque prædicationem fieri Panathenæis magnis in gymnico certamine et Dionysiis tragœdis novis: prædicationis autem curam habere thesmothetas, prytanes, certaminum præfectos.

35. Horum unusquisque, Æschine, magistratus, quem obiit, rationes reddere debebat, sed eorum propter quæ corona donabatur, minime. Ne ego quidem igitur: eadem enim jura iisdem in rebus mihi sunt cum aliis communia scilicet. Donavi? propterea laudor, non eorum quæ donavi rationes referre teneor. Magistratus gessi? et eorum quidem rationes retuli, non eorum quæ de meo dedi. At hercule male gessi magistratum? Cur igitur tu qui adesses, cum me rationum præfecti in curiam suam vocabant, non accusabas? Ut igitur sciatis istum ipsum mihi testem esse, me ob ea de quibus rationes reddere non tenebar corona esse donatum, cape mihi et recita totum decretum de me factum: ex iis enim quæ in senatus præconsulto non criminatur, calumniator reperietur in iis quæ judicio persequitur. Recita.

DECRETUM.

Archonte Euthycle, Pyanepsionis die xxii., tribu Œneide præsidente, Ctesiphon Leosthenis f. Anaphlystius retulit: Quoniam Demosthenes Demosthenis f. Pæanien-

sis, muris reficiendis curator factus, tria in id opus talenta de suo insuper erogata populo donavit, et theatrali pecuniæ præfectus omnium tribuum theatrales collationes centum minis auxit in sacrificia, placere senatui populoque Atheniensi laudare Demosthenem Demosthenis f. Pæaniensem virtutis ergo benevolentiæque, quam perpetuo habet erga populum Atheniensem; eumque aurea corona donare, et prædicari coronam in theatro Dionysiis tragœdis novis: prædicationis autem curam habere certaminum præfectum.

Quæ igitur largitus sum, hæc sunt, quorum tu nihil incusas: quæ autem jubet mihi senatus pro his rependi, ea sunt quæ judicio persequeris. Accipere igitur beneficia legitimum esse concedis, pro iisdem gratiam referre id quasi legibus contrarium insectaris? Homo undique profligatus et diis invisus et revera lividus qualis erit per deos immortales? non hujusmodi?

36. Atqui quod attinet ad prædicationem in Theatro faciendam, millies quidem millies factam fuisse prætermitto, meque ipsum sæpenumero antehac ibidem esse coronatum. Sed per deos immortales itane stolidus es atque vecors, Æschine, ut tecum ipse cogitare non potueris, viro qui coronatur eandem gloriam afferre coronam, ubicunque demum prædicetur, sed eorum qui coronam donant utilitatis gratia in Theatro fieri præconium? Omnes enim quotquot audierunt ad bene merendum de republica excitantur, eosque qui gratias retribuunt majoribus laudibus efferunt quam eum qui coronam consequitur: quocirca hanc legem civitas tulit. Sed ipsam mihi legem cape et recita.

LEX.

Quoscunque corona donant aliqua ex municipiis, coronarum prædicationes fiant in ipsis singulæ municipiis, nisi quos populus Atheniensis aut senatus coronabit: de his autem liceat in theatro Dionysiis prædicare.

37. Audis, Æschine, legem dilucide loquentem, n i s i q u o s p o p u l u s a u t s e n a t u s c o r o n i s d o n a v i t: d e h i s a u t e m f i a t p r æ c o n i u m. Quid igitur, miser, calumniaris? quid verba fingis? quin te ob hæc elleboro purgas, nec te pudet actionem alteri intendere invidia, non crimine aliquo commotum, legesque alias commutare, aliis partem detrahere, quas integras æquum erat recitari, præsertim iis, qui se jurarunt secundum leges sententiam laturos? Deinde tu cum talia facias quid viro populari inesse debeat recenses, perinde ac si statuam ex syngrapha faciendam locaveris, eamque postea acceperis non ita confectam, ut syngrapha postularet, aut quasi verbis populares, non factis et institutis publicis dignoscantur. Et vociferaris fandaque et infanda, tanquam e plaustro, blaterans, quæ in te genusque tuum conveniunt, non in me. Et tamen, Athenienses, sic se res habet. Hoc ego convicium ab accusatione differre arbitror, quod accusatio crimina complectitur,

quibus pœnæ sunt legibus constitutæ, convicium vero maledicta *tantum*, quibus inimici pro sua quisque indole alii alios forte impetunt. Construxisse autem majores nostros hæc fora judicialia puto, non ut vobis a domesticis rebus huc convocatis maledicta inter nos dictu nefaria jaceremus, sed ut reum coarguamus, si quis forte injuriam fecerit reipublicæ. Hæc cum sciret Æschines æque atque ego, scommata tamen effutire maluit quam accusare.

38. Veruntamen ne hac quidem in re æquum est ut ille, minus *quam attulit*, auferat. Jam itaque me ad hæc conferam, si hoc tantum ab eo quæsivero. Utrum te quis, Æschine, reipublicæ inimicum an meum esse dicat? Meum scilicet. Itaque ubi tibi licebat horum causa pœnas a me legibus expetere, si quid male fecissem, neglexisti, in rationibus referendis, in accusationibus publicis, in aliis judiciis: ubi vero ego rebus omnibus integer sum, legibus, tempore, diei præscriptione, multis judiciis his de rebus antea factis, eo denique quod nullius unquam in vos peccati convictus sum, cumque ad civitatem ex iis quæ publice gesta sunt plus minus gloriæ redeat necesse est, hic tu obstitisti? Vide, ne horum quidem inimicus sis, cum meum esse te fingas.

39. Postquam igitur religiosa ac justa sententiæ ferendæ ratio omnibus monstrata est, oportet me, ut videtur, licet natura minime maledicum, propter ea quæ hic effutiit convicia, pro multis et falsis *criminibus* pauca maxime necessaria de ipso dicere, et simul ostendere, quis ille et a quibus ortus tam sit ad alterum maledictis provocandum et ad verba quædam exagitanda paratus, cum ipse ea locutus sit, quæ quis est homo paulo modestior qui proferre non vereatur?—. Si enim Æacus aut Rhadamanthus aut Minos esset is qui accusat, non blatero inanis, rabula detritus, perditus scriba, non tamen eum arbitror talia fuisse dicturum neque tam importuna verba conquisiturum, tanquam in tragœdia clamitantem o t e r r a e t s o l e t v i r t u s et similia, et rursus intelligentiam et doctrinam invocantem, q u a h o n e s t a a b i n h o n e s t i s d i s c e r n u n t u r: audistis enim cum hæc diceret, scilicet. Tibi vero aut tuis, sterquilinium, ecqua virtutis communitas est? ecqua rerum honestarum aut inhonestarum dijudicatio? unde nacto aut quinam dignitatem eam adepto? Ubi tibi doctrinam commemorare fas est, quam qui vere consecuti sunt nemo tamen eorum est qui tale quicquam de se prædicaverit, sed vel alio id prædicante erubesceret: ii vero qui ea carent sicut tu, præ stupore tamen cordis habere se simulant, id tandem consequuntur, ut auditores enecent quidem, dum hæc effutiunt, talem autem de se opinionem nequaquam pariant.

40. Sed cum mihi non desit quod de te ac de tuis dicendum sit, unde potissimum initium dicendi faciam deest. Utrum ab eo quod

pater tuus Tromes apud Elpiam qui ad Thesei fanum docebat literas serviebat, crassis compedibus et ligno constrictus? an quod mater tua quotidianis nuptiis in fornice juxta Calamitem heroem operam cum daret, elegantem eam statuam et summum tertiarum partium histrionem nutriebat te? Atqui hæc omnes norunt, etiamsi ego prætermittam. An quod eam nauticus ille tibicen Phormio Dionis Phrearrhii servus ab honestissimo hoc quæstu avocabat?

41. Verum per Jovem deosque omnes! vereor ne, dum de te ea dico quæ in te conveniant, ipse mihi quidem parum congruum suscepisse videar sermonem. Hæc igitur missa faciam, ab iis autem ordiar quæ ipse in vita gessit. Non enim ex quovis hominum genere fuit, sed ex iis quos populus exsecratur. Sero enim tandem—, sero loquor? immo vero heri et nuper simul et Atheniensis et orator est factus, ac duabus syllabis adjectis patrem pro Tromete fecit Atrometum, matrem autem honorifice sane Glaucotheam nominavit, quam Empusam omnes sciunt vocitatam, tracto videlicet inde cognomine quod omnia et faceret et pateretur: unde enim alioqui? Et tamen ita ingratus es atque improbus natura, ut liber ex servo et dives ex egente horum beneficio factus, non modo non gratiam iis habeas, sed et opera tua locata contra hos remp. geras.

42. Atque ea quidem de quibus controversia est, utrum pro republica dicta sint ab illo necne, prætermittam: quæ vero pro hostibus proculdubio agere compertus est, hæc commemorabo. Quis enim vestrum Antiphontem illum tribu motum ignorat, qui Philippo pollicitus se navalia vestra incensurum in urbem venit? quem cum ego latentem in Piræeo deprehenderam coramque vobis in concione produxeram, clamitans malignus iste et vociferans, me in civitate libera indigna facere qui calamitosis civibus insultarem atque ædes invaderem sine decreto, perfecit ut dimitteretur. Quod nisi senatus Areopagiticus re intellecta, cum imprudentia labi vos alienissimo tempore videret, hominem perquisivisset comprehensumque ad vos reduxisset, ereptus esset homo talis justisque pœnis elusis a grandiloquo hoc oratore esset dimissus: nunc vero eum quæstione habita morte affecistis, qua hunc etiam affici oportuit. Itaque cum hæc sciret quæ tum ab eo gesta sunt senatus Areopagiticus, vosque eum per eandem ignorantiam, per quam multa jam in republica projecistis, actorem vestrum *in controversia* de templo Deliaco suffragiis vestris creavissetis, simulatque senatum illum advocastis eique rem permisistis, istum is quidem continuo rejecit ut proditorem, Hyperidi autem causam hanc mandavit: atque hæc, cum ex ara ferrentur tabellæ, gessit, neque ulla omnino tabella isti impuro suffragata est. Quæ ut vere a me dici constet, advoca mihi earum rerum testes. . . . .

TESTES.

Testimonium perhibent Demostheni vice omnium hi, Callias Suniensis, Zeno Phlyensis, Cleon Phalereus, Demonicus Marathonius, quod cum populus olim Æschinem designasset actorem caussæ de templo Deliaco apud Amphictyonas dicendæ, nos in consessu assidentes Hyperidem digniorem judicavimus qui pro civitate diceret, et missus est Hyperides.

43. Cum igitur istum civitatis causam acturum senatus repudiavit, et alteri negotium dedit, tunc et proditorem et malevolo in vos esse animo pronuntiavit. Unam rem habetis ab heroe illo publice gestam, iis quas in me reprehendit valde similem, nonne? jam alteram in memoriam revocate. Quo tempore Philippus Pythonem Byzantium *Thebas* misit, atque ab omnibus sociis suis legatos simul mittendos curavit, tanquam ignominia affecturus civitatem nostram eamque injuste agere ostensurus, tunc ego Pythoni insolentius se jactanti et ingenti flumine contra vos invehenti non cessi neque pedem retuli, sed surrexi contraque dixi, civitatis autem jura nequaquam prodidi, sed Philippum injustitiæ coargui usque adeo manifeste, ut ipsi illius socii ultro exsurgerent ac faterentur: at iste *iis* patrocinatus est, et testimonium dixit contra patriam, idque falsum. Neque hæc ei satis erant, sed iterum postea cum Anaxino exploratore in Thrasonis ædibus congressus deprehenditur. Atqui qui ab hostibus missum *speculatorem* solus solum conveniebat et cum eo sermones conferebat, is ipse natura explorator hostisque erat patriæ. Atque ut vera me hæc dicere appareat, citentur mihi earum rerum testes.

TESTES.

Meledemus Cleonis filius, Hyperides Callæschri, Nicomachus Diophanti, testificantur Demostheni et jurejurando coram Strategis affirmant, scire se Æschinem Atrometi f. Cothocidem noctu in ædes Thrasonis simul introisse et sermones contulisse cum Anaxino, qui explorator habitus est a Philippo missus. Dicta sunt hæc testimonia Archonte Nicia, Hecatombæonis die tertio.

44. Infinita alia quæ de isto possem dicere prætermitto. Nam ad hunc fere modum se habent. Multa quidem ego nunc præterea possem vobis ostendere, quibus ille per ea tempora hostibus inservire, meque petulantiis insectari compertus est. Sed ea vos neque diligenter memoriæ mandatis neque ea qua conveniebat iracundia prosequimini, quin prava quadam consuetudine plenam jam cuilibet licentiam permisistis eum supplantandi et calumniandi qui dicat aliquid e re vestra, civitatis commoda cum voluptate et deliciis quæ ex maledicentia percipiuntur commutantes. Quapropter facilius semper et tutius est hostibus inservientem conductitium agere, quam susceptas *in rep.* pro vobis partes administrare.

45. Atque antequam aperte bellum gereremus Philippo auxiliari nefarium profecto fuit, o terra diique immortales! quis neget? contra patriam: sed tamen date hoc ei, si vultis, date. Verum cum palam jam spoliatæ naves essent, Chersonesus everteretur, in Atticam homo iste invaderet, neque jam amplius in dubio res essent, sed bellum exarserat, quid unquam pro vobis egerit invidus ille iamborum manducator, non potest ostendere, neque exstat plebiscitum ullum neque magnum neque parvum quod in reip. utilitatem Æschines fecit: sin aliquod *esse* dicat, jam nunc ostendat meisque horis utatur. Sed nullum est. Atqui alterutrum utique necesse est vel, quoniam in iis quæ a me gesta sunt nihil poterat reprehendere, alia igitur eum non decrevisse, vel, quod hostium commodis studeret, his meliora in medium proferre noluisse. Nihilne igitur dicebat, nihilne decernebat iste, cum aliqua in re noceri vobis licuit? Immo nemini tunc alii dicendi locus erat.

46. Ac cætera quidem ferre fortasse poterat civitas, eaque occulte iste patrabat: unum vero superioribus facinus addidit, Athenienses, ejusmodi, quod cæteris omnibus fastigium imponeret; de quo multa sane verba consumpsit, cum Amphissensium Locrorum persequeretur decreta, quasi rei veritatem posset invertere. Id vero non ita est. Qui enim? multum certe abest. Neque tu unquam eorum quæ illic commisisti maculam elues: nunquam adeo multa dices. Obtestor autem coram vobis, Athenienses, deos deasque universos, qui regioni præsident Atticæ, et Apollinem Pythium, qui est huic urbi patrius, precorque ab iis omnibus, si quidem vera apud vos dixero et dixi tum apud populum, cum primum impurissimum istum hanc rem attingere animadverti—cognovi enim statim, cognovi—felicitatem mihi tribuant ac salutem: sin odio privato et contentionis studio ductus crimen isti falsum inferam, omnium me bonorum fructu privent. Cur igitur hæc imprecatus sum aut cur tam vehementer contendi? Quia, quamvis et tabulas habeam in tabulario publico conditas, quibus hæc ostensurus sum manifeste, et sciam vos res gestas memoria retinere, illud tamen vereor, ne iste levior existimetur quam qui malorum quæ confecit auctor exstiterit. Quod et antea quidem accidit, cum miseris Phocensibus internecionem comparavit, rebus falsis huc renuntiatis.

47. Amphissense enim bellum, per quod in Elateam venit Philippus, et per quod Amphictyonum dux electus est, quod universas Græcorum res subvertit, hic est qui excitavit, et omnium unus vir acerbissimorum auctor exstitit malorum. Cumque ego illo tempore statim testarer et clamarem in concione, b e l l u m i n A t t i c a m i n v e h i s, Æ s c h i n e, b e l l u m A m p h i c t y o n i c u m;

alii qui corrogati convenerant dicendi mihi potestatem non faciebant, alii mirabantur, et inane crimen ex privata simultate inferre me ei putabant. Quæ autem conditio, Athenienses, harum rerum fuerit, quamque ob causam ista comparata sunt et qua ratione gesta, nunc denique, quoniam tunc prohibiti estis, accipite: nam et pulcre rem compositam videbitis, multumque illinc adjumenti capietis ad communium rerum cognitionem, et quanta erat in Philippo solertia, perspicietis.

48. Nullus erat belli quod vobiscum gerebat finis aut exitus Philippo, nisi Thebanos et Thessalos hostes efficeret reipublicæ: sed infeliciter licet et male cum illo vestri imperatores bellarent, ab ipso bello tamen et a prædonibus innumeris malis vexabatur. Neque enim exportabatur eorum quicquam quæ ex terra illa proveniebant, neque ea quibus egebat importabantur; jam vero neque in mari tunc superior vobis erat, neque in Atticam venire poterat, si nec Thessali eum sequerentur nec Thebani transitum darent: usu autem veniebat ei, ut cum bello superaret qualescunque tandem vos mitteretis imperatores—omitto enim hoc utique—ipsa tamen loci rerumque quæ utrisque suppetebant natura infestaretur. Si igitur suarum causa inimicitiarum vel Thessalis vel Thebanis suaderet ut in vos invaderent, eorum neminem auditurum putabat: sin communes se illorum causas suscipere simulans dux ab iis eligeretur, facilius sperabat se partim fallendo, partim persuadendo, *quod optaret* consecuturum. Quid igitur? Molitur—videte quam egregie!—bellum excitare inter Amphictyonas et in consessu Pylæo tumultum: ad eas enim res statim eos existimabat auxilium suum desideraturos. Quod si quis ex iis quos ipse mitteret hieromnemonibus vel ex ipsius fœderatis hoc proponeret, Thebanis ac Thessalis rem fore suspectam putabat, omnesque sibi cauturos: sin Atheniensis esset atque a vobis adversariis suis profectus qui id ageret, facile clam futurum *consilium;* quod ita evenit.

49. Quonam igitur modo hæc perfecit? Conducit huncce. Nemine autem opinor rem prospiciente aut cavente, sicuti talia inter vos fieri consueverunt, nominatus iste Pylagoras, et tribus quatuorve suffragantibus, renuntiatus est. Postquam autem civitatis auctoritate munitus ad Amphictyonas pervenit, aliis rebus omnibus relictis ac despectis, ea expedivit propter quæ conductus est. Ac verbis specie honestis fabulisque, ut Cirrhæus ager consecratus esset, comparatis atque expositis, homines imperitos verborum et quid futurum esset minime providentes, hieromnemonas, adduxit ut regionem illam obeundam decernerent, quam Amphissenses ut suam a se arari dicebant, at iste ad terram sacram pertinere arguebat, cum Locri nullam nobis mulctam imponerent neque ea *cogitarent* quæ iste modo causatus est a veritate aliena. Quod inde

cognoscetis. Non licebat utique Locris, nisi re prius nobis denuntiata litem adversus nostram civitatem conficere. Quis igitur nos citavit ad quem judicatum? Cedo hominem qui sciat, ostende. At non potes, sed inanem illum perperam adhibuisti prætextum et mendacem.

50. Obeuntibus igitur regionem eam istius hortatu Amphictyonibus, Locri impetu facto pene omnes jaculis confixerunt, nonnullos etiam ex hieromnemonibus corripuerunt. Ut vero ex his querimoniæ *ortæ* bellumque contra Amphissenses concitatum est, primum Cottyphus Amphictyonum præfectus est exercitui, deinde, cum alii non venirent, alii qui venerant nihil effectum darent, in sequente conventu Pylæo ad Philippum statim principatum detulere nonnulli homines ad eam rem instructi et jampridem profligati, partim ex Thessalis, partim ex aliis civitatibus. Causasque nacti sunt speciosas: aut enim ipsos pecunias conferre externosque milites alere oportere dicebant, et qui hæc recusarent mulctare, aut illum ducem eligere. Quid multa? creatus ille hisce *artibus* dux est. Et statim postea Philippus copiis comparatis progressus quasi campum Cirrhæum invasurus esset, longum valere jussis et Cirrhæis et Locrensibus, Elateam occupat. Quod si non statim, ut id viderant, consilium mutassent Thebani seseque vobiscum conjunxissent, torrentis instar universa rei moles in hanc urbem irruisset: nunc autem eum derepente illi coercuerunt, maxime quidem, Athenienses, dei alicujus benignitate erga vos; deinde vero quantum in uno viro situm est opera mea. Cedo mihi hæc decreta et tempora, quibus singula peracta sunt; ut sciatis, quantis turbis impurissimum istud caput excitatis pœnas nondum persolverit. Recita decreta.

51. DECRETUM AMPHICTYONUM.

Sacerdote Clinagora, Pylæo concilio verno, visum est Pylagoris et consessoribus Amphictyonum et communi Amphictyonum, quoniam Amphissenses in sacrum agrum ingrediuntur, eumque conserunt et armentis distribuunt, ut eo se conferant Pylagoræ ac consessores, et terminos columnis distinguant, et Amphissensibus interdicant ne in posterum ingrediantur.

ALIUD DECRETUM.

Sacerdote Clinagora, Pylæo concilio verno, visum est Pylagoris et Amphictyonum consessoribus et communi Amphictyonum, quoniam Amphissenses agrum sacrum inter se divisum colunt et armenta in eo pascunt, et, cum hoc facere vetarentur, armati venerunt et commune Græcorum concilium vi propulsarunt, nonnullos etiam vulnerarunt, [et] Cottyphum Arcadem ducem ab Amphictyonibus creatum mitti ad Philippum Macedonem, ab eoque peti, ut Apollini et Amphictyonibus opem ferat, neque deum negligat ab impiis Amphissensibus nefarie violatum: *nunciari quoque* eum imperatorem cum summa potestate a Græcis constitui omnibus qui concilii Amphictyonici sunt participes.

Recita vero et tempora, quibus hæc gesta sunt: ea enim ipsa sunt, quibus iste fuit Pylagoras. Recita.

TEMPORA.

Archonte Mnesithide, mensis Anthesterionis decimo sexto.

Cedo mihi et literas illas, quas, cum ei non morem gesserint Thebani, misit ad socios suos in Peloponneso Philippus: ut ex iis quoque perspiciatis, eum veram rerum *susceptarum* causam, nempe se hæc contra Græciam et Thebanos et vos moliri, occultasse, communia vero quæque ab Amphictyonibus decernerentur agere se simulasse. Qui autem has ei et opportunitates et causas subministravit, iste fuit. Recita.

LITERÆ PHILIPPI.

Rex Macedonum Philippus Peloponnesiorum qui in fœdere continentur magistratibus et consessoribus reliquisque sociis omnibus S. Quoniam Locri qui nominantur Ozolæ, Amphissam incolentes, in templum Apollinis Delphicum delinquunt, et terram sacram armata manu progressi populantur, habeo in animo vobiscum deo subvenire, eosque qui aliquid religione apud homines consecratum violant ulcisci. Quapropter facite ut mihi cum armis ad Phocidem occurratis, commeatu instructi in quadraginta dies, hoc ipso mense Loio, ut nos computamus, ut Athenienses, Boedromione, ut Corinthii, Panemo. Eorum igitur qui nobis cum omnibus copiis occurrerint utemur consilio, eos vero qui se nobiscum non conjunxerint mulctabimus. Valete.

52. Videtis, ut privatas *incepti* causas devitet, et ad Amphictyonicas confugiat. Quis igitur illi his comparandis adjutor fuit? Quis latebras eas suppeditavit? Quis malorum quæ inciderunt maxime architectus? Non iste est? Nolite igitur, Athenienses, inter deambulandum dicere, ab uno homine Græciam his calamitatibus esse affectam. Non ab uno, sed a multis atque improbis per singulas civitates, o terra diique immortales! quorum unus hic est, quem, si quidem verum libere dicendum sit, non dubitarim ego communem labem eorum quæ postea perierunt omnium nominare, hominum, locorum, urbium: nam qui semen præbuit, is segetis auctor est. Quem statim ut adspexistis, quo tandem pacto non sitis aversati, demiror: sed immensæ quædam scilicet apud vos tenebræ sunt objectæ veritati. Contigit ergo mihi, ut dum eas res tracto quas iste contra patriam gessit, ad eas etiam pervenerim quas iis resistens ipse administravi: quas cum multis de causis merito ex me audiatis, tum ob eam præcipue quod turpe est, Athenienses, quorum ego laborum molestias ipsas pro vobis sustulerim, eorum vos ne verba quidem velle sustinere. Cum igitur viderem Thebanos, ac pene dicam vos ipsos ita istorum hominum qui cum Philippo sentiebant et pretio apud utrosque corrupti erant consiliis adductos esse, ut, quod erat utrisque formidandum ac magnopere cavendum, ne Philippum crescere sineritis, id negligatis nullaque in re caveatis, ad inimici-

tias autem atque ad offensiones mutuas proclives sitis, ego hoc ut ne fieret assidue providebam: non quod mea solum sententia ductus hæc conducere existimabam, sed quia sciebam Aristophontem itemque Eubulum semper hanc inter vos amicitiam conciliare studuisse, et cum aliis in rebus sæpenumero inter se dissentirent, in hac nunquam non consensisse. Quos tu vivos, o bellua, adulationibus sectabaris, mortuos non te pudet criminari: nam quæ mihi de Thebanis objicis, in iis multo magis illos quam me reprehendis, qui societatem istam ante me approbarunt. Verum illuc *unde digressus sum* revertor, quod Amphissensi scilicet bello hujus opera concitato, et perfectis per alios ejus adjutores adversus Thebanos inimicitiis, accidit ut Philippus nos adoriretur, cujus rei gratia civitates isti inter se commiserunt, et nisi priores experrecti paululum essemus, ne colligendi quidem nostri data esset facultas: eo usque isti rem perduxerant. Quo animo autem tum inter vos affecti fueritis, his decretis ac responsis auditis, cognoscetis. Age cape illa et recita.

DECRETUM.

Archonte Heropytho, mensis Elaphebolionis xxv., tribu Erectheide præsidente, de sententia senatus et Strategorum, quoniam Philippus finitimas urbes alias occupavit, alias vastavit, denique in Atticam parat invadere, pro nihilo ducens fœdera inter nos percussa, ac jusjurandum suum pacemque factam solvere instituit, placuit senatui populoque, ut mittantur ad eum caduceator et legati, qui cum eo agant, hortenturque, maxime ut concordiam nobiscum factam tueatur et conventa, sin minus, ut spatium deliberandi det civitati induciasque faciat usque ad mensem Thargelionem. Lecti sunt e senatu Simus Anagyrasius, Euthydemus Phliasius, Bulagoras Alopecensis.

ALIUD DECRETUM.

Archonte Heropytho, mensis Munychionis die ultimo, de sententia Polemarchi: Quoniam Philippus alienare Thebanos a nobis aggreditur, et cum universo exercitu in maxime vicina Atticæ ingredi parat loca, neglectis quæ inter nos sunt fœderibus, placuit senatui populoque, ut mittantur ad eum caduceator et legati, qui petant eumque hortentur ut inducias faciat, quo populus quoad ejus fieri poterit deliberet: nunc enim non censuit vel mediocre quidem auxilium ferre se oportere. Lecti sunt e senatu Nearchus Sosinomi f., Polycrates Epiphronis, et caduceator Eunomus Anaphlystius e plebe.

Recita jam et responsa.

RESPONSUM AD ATHENIENSES.

Rex Macedonum Philippus senatui populoque Atheniensi S. Qua erga nos ab initio voluntate fueritis, non ignoro, quantoque studio elaboraveritis ut Thessalos et Thebanos, atque etiam Bœotos, ad vos alliceretis. At cum cepissent illi saniora consilia neque vobis submittere voluissent judicia sua, sed in utilitatis suæ partibus mansissent, vos nunc mutata sententia, missis ad me legatis ac fecialibus, fœderum admonetis et inducias fieri petitis, nulla prorsus injuria a me affecti. Ego vero, auditis legatis vestris, assentior postulatis et inducias facere paratus sum, si modo eos qui vobis parum recte consulunt amandatos ea qua digni sunt ignominia mulctabitis. Valete.

RESPONSUM AD THEBANOS.

Rex Macedonum Philippus senatui populoque Thebano S. Literas vestras accepi, quibus concordiam et pacem quæ inter nos est in memoriam mihi revocatis. Audio porro Athenienses omni vos studio prosequi, ut ea nimirum quæ ab ipsis postulantur comprobetis. Ac primum quidem vos accusabam, quasi spes ab illis oblatas essetis amplexuri eorumque instituta secuturi: nunc vero posteaquam cognovi vos ea erga nos esse voluntate, ut pacem potius tueri, quam aliorum sententiis morigerari velitis, lætatus sum et cum multis vos nominibus impensius laudo, tum eo præcipue quod et tutiora in his rebus consilia cepistis et vestram erga nos benevolentiam retinetis: quod non parum vobis momenti allaturum puto, si in isto instituto maneatis. Valete.

53. His artibus cum ita inter se Philippus civitates affecisset, hisque esset decretis et responsionibus elatus, venit cum exercitu et Elateam occupavit, proinde quasi quidlibet licet accidisset nunquam jam vos et Thebani consensuri essetis. Enimvero qui tum in urbe tumultus excitatus est, nostis omnes, pauca tamen de eo, quæ sunt maxime necessaria, accipite. Vesper enim erat, venit autem quidam ad prytanes, nuntiabatque captam esse Elateam. Ibi continuo alii a cœna surgentes homines ex tabernis quæ in foro sunt exturbarunt et vela incenderunt, alii strategos arcesserunt et tubicinem evocarunt; ac plena tumultus erat civitas. Postridie summo mane prytanes senatum vocant in curiam, vos in concionem contenditis, et priusquam senatus retulerat et præconsultum fecerat, universus jam populus supra consederat. Deinde postquam ingressus est senatus, et exposuerunt prytanes ea quæ ad se delata essent, eumque qui venerat produxerunt, isque locutus est, interrogabat præco q u i s c o n c i o n a r i v u l t? nemo prodibat. Sæpius autem rogante præcone, nihilo magis surgebat quisquam, cum adessent omnes strategi, omnes oratores, cumque communis patriæ vox aliquem citaret qui de salute publica diceret: quam enim præco ex legum præscripto vocem mittit, hanc communem patriæ existimare oportet. Atqui si eis qui rempublicam salvam voluissent prodeundum fuit, vos utique omnes et cæteri Athenienses consurgentes in suggestum adscendissetis; omnes enim, sat scio, salvam eam voluistis: si ditissimis, trecenti viri *surrexissent*: si eis quibus utraque hæc suppetebant, nimirum et benevolis in rempublicam et locupletibus, ii qui posthæc magna ultro *patriæ* donarunt munera; nam ex benevolentia pariter et divitiis id fecerunt. Verum, uti videtur, tempus illud atque ille dies non virum in remp. benevolum et divitem tantum requirebat, sed eum qui res ab initio assectatus observarat, et recte computaverat quam ob causam hæc ageret Philippus et quid spectaret: nam qui hæc nesciret neque ea diligenter multo ante investigarat, quantumvis benevolus quantumvis esset locuples, nihilo magis tamen quid faciendum esset sciturus erat aut vos consilio adjuturus.

54. Is igitur illo die exortus ego sum, et progressus apud vos ea

dixi, quæ ex me duabus de causis attentis animis audiatis velim, primum, ut intelligatis, me unum ex iis qui concionari et remp. administrare solent benevolentiæ locum in periculis non reliquisse, sed ea pro vobis tum dicere tum decernere quæ conveniebant perspectum esse in ipsis temporibus formidolosis: deinde, quia brevi tempore *in his* consumpto, multo magis ad reliquum totius administrationis publicæ statum cognoscendum eritis instructi. Dixi igitur, eos qui sic tumultuarentur, quasi Thebani essent amici Philippo, totius rerum præsentium status ignaros mihi videri. Probe enim cognovi, si ita se res haberet, non jam eum Elateæ nos, sed in nostris finibus esse, audituros. Venisse autem illum, ut ea quæ Thebanis *machinatur*, expedita habeat, certo scio. Ut autem hæc se habeant, inquam, attendite. Quoscunque ille Thebanos vel pecunia inducere vel dolo capere potuit, omnes habet instructos: eos autem, qui ab initio sibi restiterunt et nunc adversantur, nullo modo suadere potest. Quid igitur sibi vult et cur Elateam occupavit? Ut, admotis copiis armisque in conspectu positis, amicos quidem suos confirmet atque erigat, adversarios autem terreat, ut vel metu perculsi ea concedant quæ nunc recusant, vel vi cogantur. Si igitur nos, inquam, hoc tempore statutum in animis habebimus, si quid forte a Thebanis gravius in nos olim commissum est, id recordari, iisque quasi ab hostium parte starent diffidere, primum quidem id faciemus, quod Philippus exoptarit; deinde vereor, ne consentientibus iis qui nunc ipsi adversantur atque uno animo omnibus cum Philippo facientibus, utrique simul in Atticam invadant. Quod si mihi auscultabitis, et ad ea quæ dicam consideranda, non ad lites de iis movendas, vos accingetis, arbitror fore ut et recta monere videar et imminens reip. periculum propulsem. Quid igitur dico oportere? Primum metum in quo nunc versamini remittere, deinde *alio illum* transferre et pro Thebanis omnes timere: multo enim nobis cladi propiores sunt, iisque omnium primis imminet periculum: tum vero et juvenes militiæ aptos et equites Eleusinem profectos ostendere Græcis omnibus vos in armis esse, ut iis qui Thebis vobiscum sentiunt æque vobiscum liceat libere de

juribus suis disceptare, cum perspectum habuerint, quemadmodum iis qui patriam Philippo vendunt aderit opem laturus exercitus Elateæ, ita iis qui pro libertate conniti volunt vos præsto esse, auxilium ferre paratos, si quis in eos invaserit. Posthæc creari jubeo decem legatos, atque his pariter cum imperatoribus potestatem permitti et statuendi quo tempore milites illuc proficisci oporteat et quo modo educentur. Postquam vero legati Thebas pervenerint, quomodo hanc vos rem tractare præcipio? huic parti meæ disputationis diligentius attendite. Nihil quicquam a Thebanis petite—turpe enim tempus est—, sed vos auxilium iis laturos, si jusserint, promittite, tanquam illi quidem summo in discrimine versentur, nos melius quam illi rerum eventum prospiciamus: ut, si quidem hæc approbent nobisque assentiantur, tum ea quæ expetimus consecuti fuerimus, tum ista pro dignitate nostræ reipublicæ confecerimus; sin votis cadere contigerit, isti quidem se ipsi accusent, si quid nunc offenderint, a nobis autem nihil turpe aut humile sit admissum.

55. Hæc atque his similia cum dixissem, descendi. Quæ cum collaudassent omnes et nemo quicquam contra dixisset, non dixi hæc quidem, non autem scripsi, nec scripsi quidem, non profectus sum autem ad legationem, nec profectus quidem, non persuasi autem Thebanis, sed a principio omnia sum ad usque finem persecutus, meque totum vobis in urgentibus rempublicam periculis plane concessi. Age, profer mihi decretum, quod tum factum est.—Atqui quem te vis, Æschine, quem meipsum fuisse illo die ponam? Vin' me quidem eum, quem tu per convicium et contumeliam Batalum appellaveris, te autem non forte fortuna oblatum heroa, sed aliquem ex his de scena, Cresphontem aut Creontem aut quem tu olim in Collyto malus male dum ageres obtrivisti Œnomaum? Tunc igitur, illo *inquam* tempore, Pæaniensis ego Batalus Œnomao Cothocide te utilior patriæ civis compertus sum. Tu enim nusquam omnino profuisti, ego vero omnia quæcunque bonum civem decent, peregi.—Recita decretum.

DECRETUM DEMOSTHENIS.

Archonte Nausicle, tribu Æantide præsidente, Scirophorionis decimo sexto, Demosthenes Demosthenis f. Pæaniensis retulit: Quoniam Philippus Macedonum rex, eum superiori tempore pacis fœdera quæ inter ipsum et populum Atheniensem per-

eussa sunt, plane violasse compertus est, spretis jurejurandis iisque omnibus quæ apud universos Græcos sancta perhibentur, et urbes nullatenus ad se pertinentes intercepit, nonnullas etiam quæ sunt Atheniensium captivas fecit, nulla a populo Atheniensi lacessitus injuria, tum etiam hoc tempore vi et crudelitate longius progreditur: nam ex Græciæ urbibus, aliis præsidia imponit et reipublicæ statum evertit, alias civibus in servitutem redactis exscindit, in aliis colonos barbaros pro Græcis collocat, in sacra atque sepulcra inductos, nihil alienum neque patria neque moribus suis faciens, eaque quæ nunc ei adest fortuna intemperanter perfruens, oblitus se ex humili quodam et vulgari factum esse insperato magnum, —. Et quamdiu urbes videbat eum intercipere barbaras ac privatas, levius id esse putabat populus Atheniensis, quod in se peccaretur: nunc vero cum cernat Græciæ urbes partim ignominia affici, partim funditus everti, iniquum et majorum suorum gloria indignum esse ducit, si se connivente Græci in servitutem redigantur. Propterea visum est senatui populoque Atheniensi, ut, votis ac sacrificiis rite factis diis atque heroibus qui civitatem regionemque Atheniensium custodiunt, et revocata in memoriam majorum suorum virtute, quippe qui pluris æstimabant Græcorum libertatem quam propriam tueri patriam, ducentæ naves in mare deducantur, navarchus intra Pylas naviget, imperator et equitum præfectus pedestres et equestres copias Eleusinem educant: mittantur etiam legati tum ad cæteros Græcos, tum omnium primum ad Thebanos propterea quod illorum finibus maxime imminet Philippus; qui hortentur eos, ut nihil Philippum reformidantes constanter retineant suam aliorumque Græcorum libertatem. *Dicant* etiam populum Atheniensem, omni offensarum memoria deposita, si quid olim durius inter civitates intercesserit, opem iis laturum esse, copiis, pecunia, telis, armis, cum sciat ipsos inter se, qui Græci sunt, de principatu decertare, honestum esse, alienigenæ autem hominis dominatum subire principatuque ab eo spoliari, hoc vero et Græcorum gloria et majorum suorum virtute esse indignum. Præterea nec alienum a se reputare populum Atheniensem Thebanorum populum, neque stirpe neque gentilitate. Recordari etiam collata a majoribus suis in majores Thebanorum beneficia: namque Herculis filios, a Peloponnesiis paterno imperio spoliatos, restituebant, bello devictis iis qui soboli Herculis resistere aggressi sunt, nosque Œdipum et exsilii sui socios excepimus, aliaque multa nobis exstant humana atque illustria beneficia erga Thebanos. Itaque ne nunc quidem populum Atheniensem Thebanorum reliquorumque Græcorum commodis defuturum. Pactionem autem cum iis faciant *legati* de ineunda societate, et jure connubii tribuendo, dentque jusjurandum et accipiant. Legati Demosthenes Demosthenis f. Pæaniensis, Hyperides Cleandri Sphettius, Mnesithides Antiphanis Phrearrhius, Democrates Sophili Phlyensis, Callæschrus Diotimi Cothocides.

56. Hoc rerum Thebanarum principium constitutioque prima fuit, cum antea in inimicitias et odium et diffidentiam mutuam adductæ essent civitates istorum dolis. Hoc plebiscitum imminens tum temporis civitati periculum dispulit sicut nubem. Erat igitur boni civis, si quid his melius haberet, tunc ostendere, non *quæ gesta sunt* nunc criminari. Consiliarius enim et delator, cum nulla alia in re similes sint, tum in hac plurimum discrepant. Ille quidem ante res gestas consilium exponit, seque ipse rationibus referendis obnoxium tradit iis quos persuasit, fortunæ, temporibus, unicuique: hic autem tum cum loquendum fuisset silentio usus, si quid acerbius accidit, id malevole proscindit. Illud igitur, ut dixi, tempus fuit, quod virum requirebat de republica solicitum deque salutaribus consiliis *proferendis:* ego vero eousque ausim procedere, ut si

quis vel nunc denique melius aliquid possit ostendere, aut si quid omnino aliud sequi licuit præterquam ea quæ deligi, peccasse me confitear. Si quid enim est quod nunc quisquam profuturum fuisse videat, si tunc fuisset factum, id ego me dico non debuisse ignorare: sin neque est neque fuit neque proferre quisquam ne hodie quidem possit, quid eum qui consilium dabat facere oportebat? non eorum quæ in promptu atque in potestate erant optima deligere? Hoc igitur ego feci, præcone interrogante, Æschine, quis concionari vult, non quis de præteritis accusare, aut quis de futuris sponsorem fieri. Te autem muto temporibus illis in concionibus sedente, ego prodibam et concionabar. Verum quoniam id tum non *fecisti*, nunc saltem ostende. Dic, quæ oratio, quam me excogitare convenerit, quæ reip. utilis opportunitas a me fuit prætermissa? quæ societas, quæ actio, ad quam potius hos perducere me oportuerit?

57. Atqui præterita ab omnibus semper negliguntur, neque de iis quisquam usquam deliberationem instituit: futura autem aut præsentia consiliarii partes requirunt. Eo igitur tempore calamitatum aliæ, ut apparebat, futuræ erant, aliæ jam urgebant, in quibus meum in rep. administranda institutum specta, non eventa calumniare. Namque exitus rerum omnium, quemadmodum deo libuit, perducitur, consilium autem et propositum, id vero consiliarii mentem declarat. Quare ne mihi hanc culpam tribue, si in acie vicisse contigit Philippo; in deo enim illius prælii exitus positus erat, non in me: sed me aut non omnia, quæ humano consilio provideri poterant, delegisse, et recte hæc diligenter et laboriose etiam supra vires peregisse, aut res minus honestas ac civitate indignas instituisse minimeque necessarias, hæc mihi ostende, et tunc denique me incusa. Sin autem procellæ illius quæ tum coorta est vis, non nos solum, verum etiam reliquos omnes Græcos perculit et superavit, quid facto opus est? *egone accusandus sum?* Ut si quis navicularium qui omnia quæ ad salutem pertinerent fecisset, rebusque omnibus instruxisset navigium, quibus id servari posse confideret, postea tempestate conflictatum, et fatiscentibus ei navis armamentis aut prorsus etiam confractis, naufragii accuset. Sed neque navem gubernabam, dicat ille, quemadmodum neque exercitum ducebam ego, neque fortunæ dominabar, quin illa omnibus. Verum illud mihi vide et considera. Si nobis, Thebanis nobiscum in acie stantibus, ita rem gerere fatale erat, quid exspectandum fuit, si hos socios non haberemus, sed ii sese cum Philippo conjunxissent, quod ut fieret omnimodis tum ille verbis laborabat? Et si nunc tridui itinere ab Attica prælio commisso tantus terror tantumque periculum civitatem incessit, quid, sicubi in regione nostra eadem clades accidisset, exspectandum nobis

erat? Nostin' ut nunc staremus, congrederemur, respiraremus, multa ad civitatis salutem spectantia diem unum et alterum et tres contulisse: tunc autem—, non est opus ea commemorare, quæ ne experta quidem respublica est dei alicujus benevolentia, et circumjecto sibi societatis illius propugnaculo, quam tu incusas.

58. Sunt vero hæc quæ disserui omnia ad vos directa, judices, atque ad eos qui foris circumsistunt atque audiunt: nam, quod ad istum quidem despicatum attinet, brevis et perspicua suffecerit mihi oratio. Si enim tibi soli ex omnibus explorata erant futura, Æschine, eum de iis consultaret civitas, tum ea prædicere oportebat: sin haud prævidebas, ejusdem tu atque alii reus es ignorantiæ, quare quid est quod tu me potius de his accuses quam ego te? Tanto enim melior ego quam tu civis exstiti in iis ipsis quæ jam dico—neque dum de cæteris dissero—, quod ego iis quæ omnium opinione commoda videbantur me totum tradidi, nullius periculi privati metu aut respectu territus: tu vero neque alia dixisti his meliora—sic enim neque meis usi essent—neque teipsum in his *exsequendis* ulla ex parte utilem præbuisti, sed quod nequissimus quisque et malevolentissimus in rempublicam fecisset, hoc tu in iis quæ accidebant compertus es fecisse; et uno tempore in Naxo Aristratus et in Thaso Aristolaus inimicissimi hujus civitatis Atheniensium amicos in judicium vocant, et Athenis Æschines Demosthenem accusat. Atqui is, cui ut inclarescat Græcorum calamitates reservabantur, perire potius ipse debet quam alterum accusare: et cui eadem quæ reip. hostibus tempora profuerunt, is nequit esse benevolo in patriam animo. Declaras id tu ex vita quam vivis, ex iis quæ facis, ex iis rebus quas geris, quasque non geris in republica. Proceditne aliquid quod e re vestra esse videatur? Mutus Æschines. Ceciditne incommode aliquid et contigit quale non oportebat? Præsto est Æschines: ut rupta et convulsa, si quid mali corpus invaserit, tum commoventur.

59. Sed quoniam multum ille in eventis rerum insistit, libet aliquod dicere quod etiam incredibile videatur. Ac mihi, per Jovem quæso deosque omnes, nemo hanc in dicendo confidentiam demiretur, sed benevole, id quod dicam, consideret. Si enim omnibus manifesta fuissent ea quæ erant futura, si præscivissent omnes, et tu prædixisses, Æschine, et obtestatus esses clamitans ac vociferatus, qui ne locutus quidem es, ne sic quidem civitati ab his *consiliis* desistendum fuit, si quidem aut gloriæ aut majorum aut futuri seculi rationem duceret. Nunc quidem decidisse tantum propositis videtur, quod omnibus commune est mortalibus, ubi ita deo visum fuerit: tunc vero ea quæ principatum sibi in alios vindicaret, deinde ab hoc descisceret, totius Græciæ Philippo proditæ culpam sustine-

ret. Nam si hæc citra certamen tradidisset, pro quibus nullum non periculum majores nostri subiissent, quis non te consputaret, *Æschine?* absit enim ut civitatem dicam, aut me. Quibus vero oculis pro Jupiter! homines intueremur qui in hanc urbem venirent, si res in eum quo nunc sunt locum devenissent, ac dux dominusque omnium constitueretur Philippus, contentionem autem hæc ut ne fierent alii sine nobis iniissent! idque cum hæc civitas nunquam superiori tempore securitatem ingloriam pluris quam periculum pro rebus honestis susceptum fecerit. Quis enim Græcorum, quis barbarorum nescit, et Thebanos quique ante eos pollebant Lacedæmonios et ipsum Persarum regem multa cum gratia illud libenter civitati nostræ fuisse concessuros, ut quicquid vellet acciperet et sua retineret, si modo imperio obsequeretur alterumque Græciæ principatu potiri sineret. Verum enimvero non erant hæc Atheniensibus priscis avita neque ferenda neque insita, neque potuit ab omni ævo quisquam unquam reipublicæ persuadere ut potentibus, iisdemque iniqua facientibus, addicens se tuto serviret, quin per omnem ætatem de principatu honoreque et gloria decertavit et in periculis versata est. Atque hæc tam splendida, tam vestris moribus consentanea esse judicastis, ut majores nostros, eos qui hæc gesserunt, maximis laudibus efferatis. Neque injuria. Quis enim virtutem illorum virorum non admiretur, qui patriæ solum atque urbem, conscensis navibus, relinquere non dubitarunt, ne imperio parerent? atque hujus quidem consilii auctorem Themistoclem imperatorem delegerunt, eum vero qui parendum imperatis censuit Cyrsilum lapidibus obruerunt, neque eum solum, sed et mulieres vestræ uxorem ejus. Non enim quærebant prisci illi Athenienses neque rhetorem neque imperatorem, cujus opera feliciter servirent: sed neque vivendum sibi judicabant, nisi cum libertate vivere liceret. Existimabat enim eorum quisque non solum patri se et matri natum esse, verum etiam patriæ. Quid vero interest? quod is, qui se parentibus solum natum esse arbitratur, mortem quam fatum ac natura afferat exspectabit, qui autem et patriæ, ut ne eam servire videat, emori præoptabit, et magis metuendas esse ducet contumelias ignominiasque, quas in civitate servienti perferre est necesse, quam interitum.

60. Si igitur hoc dicere instituerem, me vobis auctorem fuisse ut spiritus majoribus vestris dignos sumeretis, nemo profecto est quin me jure reprehendat. Nunc ego vestra esse hæc instituta declaro, monstroque etiam ante mea tempora hos fuisse spiritus ac sensus civitatis, ac ministerii quidem partem in singulis rebus gestis ad me quoque referendam esse dico: at iste, dum summam rem insectatur, vosque mihi infensos esse jubet ut qui timorum ac discriminum reipublicæ causa fuerim, me quidem præsenti ornamento cupit exspoliare, vobis vero sempiterna præconia eripere. Si enim, quasi

non optime a me gesta republica, hunc *Ctesiphontem* condemnabitis, deliquisse videbimini, non fortunæ temeritate ea quæ acciderunt pertulisse. Verum non est, non est ut deliquistis, Athenienses, qui pro communi omnium libertate ac salute periculum adiistis, non, *juro*, per majores nostros qui in Marathone propugnarunt et qui ad Platæas acie instructa conflixerunt et qui ad Salamina quique ad Artemisium navali prælio decertarunt multosque alios quorum in monumentis publicis memoria condita est, præclaros viros, quos omnes peræque civitas consimili dignata laude sepelivit, Æschine, non eos solos qui rem bene gesserant neque eos solos qui vicerant. Ac merito. Nam quod fuit fortium virorum opus, omnes præstiterunt: fortuna vero usi sunt ea, quam cuique deus tribuit. Atque hic, o scelus literatorque vilis, tu mihi honorem atque gratiam apud hos cupiens eripere, tropæa et pugnas et antiqua facinora commemorabas, quorum quidnam hæc causa desiderabat? Me vero, tertiane histrio, qui de principatu consilium daturus patriæ prodibam, cujus hominis spiritu suscepto in suggestum adscendere oportebat? ejusne qui his indigna diceret? merito sane periissem. Nam ne vos quidem, Athenienses, eodem oportet animo privatas causas ac publicas disceptare, sed uti in quotidianæ vitæ contractibus *expendendis* in privatas leges atque actiones inquirendum est, ita in consiliis publicis ad majorum honores respiciendum, simulque existimandum una cum virga et tessera *judiciali* spiritum civitatis unumquemque vestrum suscipere, ubi de rebus ad remp. pertinentibus acceditis judicaturi, si quidem illis digna agere vos arbitremini oportere.

61. Sed in ea quæ a majoribus vestris gesta sunt facinora delapsus nonnulla decreta actaque præterii. Eo igitur revertar, unde sum digressus. Ut Thebas pervenimus, ibi Philippi et Thessalorum aliorumque sociorum legatos offendimus, et nostros quidem amicos trepidos, illius autem fiducia elatos. Atque ut hæc non meæ nunc utilitatis causa dicere compertus sim, recita mihi literas eas, quas tum nos legati statim misimus. Et vero usque eo iste calumniando progressus est, ut si quid recte et e rep. gestum sit, id tempori, non mihi tribuendum dicat: aliarum autem rerum omnium, quæ secus ceciderunt, in me atque in meam fortunam culpam conferat. Atque ita scilicet, suasor et orator ego nullius earum rerum quæ oratione et consilio actæ sunt adjutor ei fuisse videor, earum vero quæ in armis et imperio infeliciter processerunt solus auctor exstitisse. Ecquis immanior calumniator fingi potest aut exsecrabilior isthoc? Recita literas.

LITERÆ.

62. Concione igitur advocata, *Thebani* priores illos introduxerunt, quod sociorum locum apud ipsos obtinebant. Producti itaque concionabantur, multum quidem Philippum laudantes, multum vos insectantes, omnia quæcunque unquam adversa fecistis Thebanis memoria repetentes. Ad summam, æquum esse censebant, ut pro acceptis a Philippo beneficiis gratiam sibi ipsis rependant, injuriarum vero quas a nobis accepissent pœnas, utrocunque velint modo, expetant, vel dato iis transitu ad nos, vel armis una in Atticam illatis. Præterea demonstrabant, ut sibi quidem videbantur, ex iis quæ ipsi suaderent, pecora et mancipia aliaque Atticæ bona in Bœotiam perventura, ex iis vero quæ nos essemus dicturi, Bœotiæ fructus omnes a bello direptum iri. Multaque alia præterea, sed quæ huc tamen omnia spectarent, dicebant. Quæ autem nos contra dixerimus, sigillatim vobis exponere licere præ omnibus ego quidem æstimarim opibus, sed vereor ne vos, præteritis jam temporibus, quasi eluvionem quandam rerum accidisse existimantes, inanem verborum strepitum omnem esse his de rebus orationem ducatis: quæ igitur persuaserimus nos et quæ nobis illi responderint, audite. Cape hoc et recita.

RESPONSUM THEBANORUM.

63. His igitur actis, vocarunt vos illi et arcesserunt. Exiistis, opem tulistis, ut ea quæ in medio sunt prætermittam, ita familiariter vos exceperunt, ut cum foris essent pedites equitesque, exercitum vestrum in tecta atque in urbem reciperent, ad liberos, ad uxores, ad omnia carissima. Atqui tres illo die vestrum laudationes omnibus mortalibus declararunt Thebani pulcherrimas, unam fortitudinis, alteram justitiæ, tertiam temperantiæ. Nam cum stare vobiscum in acie quam contra vos maluerunt, et fortiores vos esse judicarunt et æquiora postulare quam Philippum; et cum ea, quæ et apud semetipsos et apud omnes homines diligentissime custodiri solent, liberos conjugesque, vestræ potestati permiserunt, firmam se de vobis temperantiæ opinionem habere declararunt. In quibus omnibus, Athenienses, quod ad vos attinet, recte eos judicasse compertum est. Nam neque, ingresso in oppidum exercitu, quisquam de vobis ne injuria quidem questus est; ita vos continentes præbuistis: et cum bis conjunctis copiis pugnaveritis, superioribus illis præliis, altero ad fluvium commisso, altero hyberno, non inculpatos solum vosmet verum etiam admirabiles præstitistis, ornatu, apparatu, alacritate animi. Propter quæ ab aliis quidem in vos

collatæ laudes erant, a vobis vero sacrificia et supplicationes diis agebantur. Atque ego libenter sane ab Æschine quæsierim: cum in his versaremini et honoris lætitiæque et laudum plena esset civitas, utrum ipse una cum populo sacrificarit et lætatus sit, an mœrens ac gemens et livore confectus ob communem felicitatem domi consederit? Nam si aderat et inter cæteros annumeratus est, nonne inique, imo vero nonne impie facit, qui quarum rerum tanquam optimarum ipse deos testes adhibuerit, easdem nunc ut indignas judicetis, postulet a vobis qui per deos jurati estis? Sin vero non aderat, annon millies is perire meritus est, si quibus lætitiam suscipiebant alii, iis ipse visis contristabatur? Recita igitur et hæc mihi decreta.

DECRETA DE SACRIFICIIS.

64. Ergo nos quidem in sacrificiis tum eramus occupati, Thebani autem inibi erant ut sese per nos salutem consecutos esse existimarent, eoque res redierat ut quibus propter istorum facinora auxilii opus fore videbatur, ii ipsi aliis ferrent auxilium ex iis rebus quas me auctore suscepistis. Quales porro tunc propter hæc ipsa voces mitteret Philippus et quibus in turbis versaretur, ex epistolis illius cognoscetis, quas in Peloponnesum misit. Age cape illas ac recita, ut intelligatis, meam assiduitatem et discursus et ærumnas et complura decreta, quæ iste modo calumniis proscidit, aliquantum profecisse. Enimvero multi apud vos, Athenienses, exstiterunt oratores clari atque magni ante me, Callistratus ille, Aristophon, Cephalus, Thrasybulus, alii plurimi: verum tamen nemo ex his unquam se totum ulla in re tradidit reipublicæ, sed si quis decretum scriberet, non obiit legationem, si legationem obiret, non scripsit decretum. Reliquit enim sibi quisque simul laxamenti aliquid, simul si quid accideret receptum. Quid ergo? dicat aliquis, tune adeo robore et audacia præstas aliis, ut omnia ipse conficias? Non dico hoc, verum ita magnum esse mihi persuaseram periculum quod invaserat civitatem, ut neque tempus neque copiam de privata salute prospiciendi dare videretur, sed præclare nobiscum actum iri *existimarem*, si quis nulla re prætermissa quæ opus erant perficeret. Mihi autem de me ipso in animum induxeram, stulte fortasse, sed tamen induxeram, neminem neque qui decreta scriberet melius quam me fuisse scripturum, neque qui ageret *commodius* acturum, neque qui legationem obiret studio aut fide majore legationem obiturum. Ea propter ad omnia me negotia accinxi. Recita jam epistolas Philippi.

EPISTOLÆ PHILIPPI.

Huc redegit Philippum mea reip. gerendæ ratio, Æschine: hanc illum vocem mittere coegi, qui antea multa atque insolentia in civitatem nostram verba contorserat. Pro quibus ego merito ab his coronâ sum donatus, neque tu cum adesses contradixisti, et qui me accusavit Diondas quintam suffragiorum partem non obtinuit. Ac mihi recita illa decreta, quæ tunc judicio absoluta, ab hoc ne in jus quidem vocata sunt.

DECRETA.

65. Hæc decreta, Athenienses, easdem syllabas eademque verba continent, quæ ante Aristonicus, nunc Ctesiphon iste scripsit; atque hæc Æschines nec ipse judicio persecutus est, neque accusanti subscripsit. Atqui tunc Demomelem qui hæc decernebat et Hyperidem, si quidem veris me criminibus nunc arcessit, æquius fuit quam huncce accusare. Quid ita? Quia Ctesiphonti quidem licet in illos regerere tum judiciorum cognitiones, tum et illud quod neque iste ipse eos accusavit qui eadem, quæ hic nunc scripsit, decreverunt, denique quod non amplius sinant leges de rebus ita transactis quenquam in judicium vocare, et permulta alia: tunc autem per se res in disceptationem venisset, priusquam aliquid ex his iste præoccupasset.

66. Verum non licebat opinor, tum quod nunc facit, ab ultimis temporibus et ex multis decretis ea excerpentem, quæ neque quisquam antea noverat neque hodie prolatum iri suspicatus esset, calumniari, et perturbato temporum ordine, falsisque rerum causis pro veris assignatis, aliquid videri dicere. Non tum ea licebant, sed coram ipsa veritate, prope eventa, vobis adhuc recenti memoria continentibus et tantum non eorum singula contrectantibus, omnis habeatur necesse fuit oratio. Quamobrem, vitatis tunc cum res ipsæ gererentur probationibus, nunc denique venit, oratorum certamen existimans vos, ut mihi quidem videtur, non rerum publice gestarum disquisitionem propposituros, et judicium de verbis, non de utilitate reipublicæ futurum.

67. Deinde sententiosum agit, aitque oportere, vos eam de nobis opinionem quam huc domo detulistis negligere: sed quemadmodum cum rationes cum aliquo subducitis, aliqua esse apud eum reliqua existimantes, si calculi quadrarint nihilque sit reliqui, conceditis, ita et nunc vos iis quæ oratione plana fient convenit assentiri. Videte igitur, quam ruinosum utique natura sit quicquid non juste actum est. Nam isthoc ipso sapienti exemplo confitetur nunc vos habere persuasum, me pro

patria mea dicere, ipsum pro Philippo: non enim vos de sententia demovere conaretur, nisi talis reapse esset vestra de utroque nostrum existimatio. Atqui illum injusta dicere, cum vos sententiam eam mutare suadeat, ego facile docebo, non calculis adhibitis—non enim ita rerum gestarum subducuntur rationes—sed singularum actionum memoria breviter repetita, vobisque qui auditis rationum judicibus simul et testibus assumptis. Mea enim reip. administratio, quam iste criminatur, effecit, ut pro eo quod Thebani una cum Philippo in nostram regionem invaderent, quod omnes existimabant futurum, illi conjunctis nobiscum copiis eum prohiberent: pro eo quod bellum in Attica versaretur, ad septingenta ab urbe stadia in Bœotorum finibus gereretur: pro eo quod prædones ex Eubœa *profecti* nos diriperent vexarentque, ut pace Attica maritima per omne belli tempus frueretur: pro eo quod Hellespontum teneret Philippus, Byzantio occupato, ut conjuncti nobiscum Byzantii bellum ei communiter inferrent. Nunquid calculis tibi similis videtur ea quæ de rebus gestis initur ratio? aut hæc contrario judicio tolli oportere *putas*, et non quomodo sempiternæ consecrentur memoriæ videre? Mitto quod crudilitatem eam, quam ubicunque aliquos penitus in suam potestatem redegerat Philippus licuit conspicere, aliis experiri contigit, humanitatis autem, quam ille cum ad cætera viam affectaret vobis ficte ostentabat, fructus vos merito percepistis.

68. Verum hæc missa facio. Attamen hoc dicere non verebor, eum, qui in oratorem juste velit inquirere neque calumnias intendere, non ea quæ tu modo commemorabas, crimini esse daturum, exempla fingentem verbaque et gestus imitantem,—omnino enim in eo, nonne vides? positæ sunt fortunæ Græciæ, illone an illo verbo usus sim, huc an illuc manum porrexerim—, sed ipsas res indagantem spectaturum, quas facultates quasque copias tum haberet civitas, cum ad negotia ista accessi, quasque ego ei postea rerum cura suscepta compararim, et quo loco fuerint res adversariorum: deinde si quidem imminuissem reip. copias, in me crimen hærere ostendisset, sin multum auxissem, non esset calumniatus. Quoniam autem tu hoc defugisti, ego faciam: vos, utrum recte orationem instituam, spectate.

69. Copias igitur habebat civitas insulares, non universos, sed infirmiores; neque enim Chios neque Rhodus neque Corcyra nobiscum erant. Pecuniarum collatio descripta erat ad quinque et quadraginta talenta; atque hæc jam ante erant exacta. Gravis armaturæ militem aut equitem præterquam urbanum *habebamus* nullum. Quod autem erat omnium maxime et formidandum nobis et hostibus utilissimum, perfecerant isti ut finitimi omnes inimicitiis essent erga nos quam amicitiæ propiores, Megarenses, Thebani, Euboei. Res igitur civitatis hoc erant loco, neque præter hæc di-

cere quisquam aliud possit: Philippi vero, cum quo nobis erat certamen, quomodo se res habuerunt videte. Primum imperabat iis qui eum sequebantur ipse auctoritate summa, quod eorum quæ ad bellum pertinent maximum est omnium. Deinde hi arma nunquam non habebant in manibus. Deinde pecunia abundabat. Et, quæ ipsi visa essent, agebat, non decretis *quid vellet* ante denuncians, nec in propatulo deliberans, non a calumniatoribus in judicium vocatus, non decreti contra leges scripti postulatus, non rationibus cuipiam referendis obnoxius, sed plane ipse dominus, dux, imperator omnium. Ego vero qui contra hunc instructus eram—nam et hoc exquiri æquum est—cujus rei potestatem habebam? Nullius. Nam primum hanc ipsam concionandi facultatem, cujus solius eram particeps ego, communem proposuistis vos illius mercenariis atque mihi, et quibuscunque in rebus me illi superarent—multa autem acciderunt hujusmodi, alia aliis de causis, quascunque fors tulisset—, in iis ex usu hostium initis consiliis discessistis. Veruntamen tot rebus inferior ego socios vobis comparavi Eubœos, Achæos, Corinthios, Thebanos, Megarenses, Leucadios, Corcyræos, ex quibus externorum militum quindecim millia, equitum duo millia, præter urbanas copias, sunt coacta: pecuniarum vero collationem quantam potui maximam exegi.

70. Quod si jura nostra cum Thebanorum juribus comparas, Æschine, aut cum Byzantiorum aut cum Eubœorum, aut de æquabili parte *tributi conferendi* nunc disputas, primum ignoras, olim etiam, cum trecentæ triremes essent illæ quæ pro Græcis decertarunt, ducentas civitatem nostram præbuisse, neque se idcirco deteriore conditione esse arbitrari neque eos qui hoc consilii dedissent judicio persequi neque ea graviter ferre compertam esse—turpe enim fuisset—sed diis immortalibus gratiam habere, si, Græcis in commune discrimen adductis, ipsa duplo plus quam alii ad omnium salutem contulisset. Porro inanem apud hos gratiam captas, cum me calumniaris: quid enim nunc ea dicis quæ facere oportebat, ac non tum, cum in urbe esses rebusque interesses, hæc decernebas, si quidem licebat per illa tempora, in quibus non quod vellemus, sed quod res ipsæ darent, accipere necessum erat. Namque is qui contra liceretur, qui iis quos rejecerimus promptum hospitium præberet, qui pecunias insuper daret, aderat paratus.

71. At si nunc propter ea quæ gesta sunt accusor, quid futurum fuisse censetis, si, cum ego scrupulosius his de rebus disceptarem, abscessissent civitates et sese cum Philippo conjunxissent, isque uno tempore Eubœæ simul et Thebarum Byzantiique compos factus esset, quid facturos aut quid putatis dicturos fuisse sceleratos istos homines? Non, proditos esse illos? non, spretos ac rejectos cum nobiscum esse cupiissent: deinde Philippum Hellesponto per Byzan-

tios esse potitum, frumentique quod ad Græcos supportabatur dominum esse factum, bellum finitimum atque atrox per Thebanos in Atticam invectum, mare propter prædonum ex Eubœa eruptiones navigantibus esse clausum? Nonne hæc dicerent aliaque præterea multa? Improba, Athenienses, improba semper res est calumniator, et undecunque malignus et criminandi cupidus: iste autem homunculus et natura bellua est, qui nihil unquam a prima ætate sinceri fecit, nihil libero digni, simia tragœdorum, rusticus Œnomaus, adulterinus orator. Quid enim tua dicendi facultas patriam juvit? Nunc tu nobis de præteritis verba facis? Ut si quis medicus, ægris interea dum ægrotent ingressus, non dicat neque ostendat, quomodo morbo liberentur, sed ubi obierit eorum aliquis eique justa funeris solvantur, *pompam* ad sepulcrum secutus prolixe narret, si hoc et illud fecisset homo iste, non obiisset. Stupefacte, nunc demum loqueris?

72. Jam vero ne cladem quidem illam—si in ea exsultas, propter quam ingemiscere te, o scelus, oportebat—ullam ob rem quæ in mea potestate sita fuit contigisse invenietis reipublicæ. Ita autem rem perpendite. Nusquam ego, quocunque legatus a vobis missus sum, victus unquam discessi a Philippi legatis, non ex Thessalia, non ex Ambracia, non ab Illyriis, non a Thraciæ regibus, non Byzantio, non ullo alio ex loco, non denique nuper Thebis: sed quibus in rebus ejus legati victi fuerant verbo, has ille armis superveniens evertebat. Hæc tu igitur a me repetis, neque te pudet eundem hominem ob mollitiam vellicare utque omnes Philippi copias unus ille superet postulare? idque verbis: quid enim aliud in mea potestate positum erat? non enim anima neque fortuna cujusquam eorum qui in acie steterant, non imperatorium munus, cujus tu a me postulas rationes: usque adeo stolidus es.

73. At quarum rerum orator rationem referre debet, de iis qualemcunque inquisitionem facito: non recuso. Quænam igitur ea sunt? Prospicere initia rerum et præsentire et prædicere aliis: hæc a me facta sunt. Deinde quæ singulis in negotiis incidunt tarditates, segnitias, inscientias, contentiones, quæ insita sunt civitatibus omnibus et necessaria peccata, ea quam arctissime comprimere, et contra ad concordiam amicitiamque et studium peragendi quæ opus sunt excitare: atque hæc omnia a me facta sunt, neque aliquid quisquam mortalium reperire queat, quod a me quantum potui erat prætermissum. Si quis igitur quemcunque roget, quibus rebus Philippus maximam eorum quæ gessit partem expedierit, respondebunt omnes e x e r c i t u e t p r o m i s s i s p r e t i o q u e c o r r u m p e n d i s i i s q u i r e b u s e r a n t p r æ f e c t i. Exercitum igitur neque in mea potestate habebam neque ducebam ego, ita neque eorum quæ ibi gesta sunt ratio ad me pertinet: sed enim

in eo, quod muneribus corrumpi nollem, superior fui Philippo. Nam ut is qui emit vicit eum qui pretium accepit, si modo emerit, sic, qui nec accepit nec corruptus est, vicit emptorem: quare invicta civitas est quoad me.

74. Quæ igitur ego eo contuli, ut jure talia scribere posset iste de me, præter alia multa, hæc et his similia sunt: quæ autem omnibus nota vobis sunt, jam exponam. Statim post pugnam populus, qui sciret ac vidisset quæ ego gesseram omnia, cum per ipsos illos terrores ac discrimina medius incederet, quo tempore non erat mirandum si gravius aliquid in me ageret multitudo, primum, cum de salute publica consuleret, sententias meas confirmabat, et omnia quæcunque præsidii causa agebantur, custodum distributio, fossæ, pecuniæ in muros *erogandæ*, meis decretis fiebant: deinde, cum rei frumentariæ curatorem crearet, me unum ex omnibus delegit populus. Et cum postea conspirassent ii, quibus erat curæ ut me læderent, et actiones de decretis illicitis, rationum examina, perduellionis judicia, cætera hujuscemodi omnia in me intendissent, non per se ipsi quidem initio sed per quos maxime sese putabant latituros,—nostis enim utique et meministis, primis illis temporibus diebus fere singulis me in judicium vocari, et neque amentiam Sosiclis neque calumniam Philocratis neque Diondæ et Melanii insaniam neque aliud quicquam intentatum ab iis relinqui contra me,—in his igitur omnibus maxime quidem deorum immortalium, deinde vestro aliorumque Atheniensium omnium beneficio conservatus sum. Nec injuria: hoc enim et verum est et juratis judicibus et religiose pronuntiantibus accommodum. Itaque cum me perduellionis reum absolveretis et quintam suffragiorum partem accusatoribus non daretis, tum rectissime agere me pronuntiastis: cum de illicitis decretis postulatus effugi, legibus consentanea et decernere et dicere compertus sum: cum rationes meas comprobatas obsignaretis, juste et incorrupte a me acta esse omnia confessi estis.

75. Cum hæc igitur ita se habeant, quod conveniebat aut quodnam æquum erat rebus a me gestis imponere Ctesiphontem nomen, nonne id quod populum videbat imposuisse, non id quod juratos judices, non id quod veritatem apud omnes certam? Immo inquit, sed illud Cephali præclarum, nullo unquam eum judicio postulari. Et mehercule fortunatum quoque. Sed qui magis ille, qui sæpe in judicium vocatus, nunquam ullius criminis convictus sit, idcirco in culpa jure fuerit ponendus? Quanquam quod ad istum quidem attinet, Athenienses, etiam illud Cephali præclarum mihi de memetipso prædicare licet. Nullam enim unquam in me aut instituit aut prosecutus est actionem, itaque tua quidem confessione nihilo ego Cephalo deterior civis sum.

76. Cum multis igitur ex rebus iniquitatem quis illius et livorem

perspexerit, tum ex iis maxime quæ de fortuna disseruit. Omnino equidem ego, quisquis homo cum sit homini fortunam objectat, fatuum et vecordem eum duco: nam cum is, qui optime secum agi putat et prosperrima se uti fortuna, exploratum non habeat, eam talem esse mansuram usque ad vesperam, qui convenit de hac loqui aut eam alteri exprobrare? Verum quoniam præter alia multa, de his quoque orationem habuit insolentiæ plenam, considerate Athenienses et spectate, quanto ego verius isto quantoque ad hominum conditionem aptius de fortuna disputem. Ego civitatis quidem hujus fortunam bonam esse arbitror, atque hoc video et Jovem Dodonæum vobis et Apollinem Pythium vaticinatum esse: omnium vero hominum, eam quidem quæ nunc urget, miseram atque acerbam; quis enim Græcorum aut quis barbarorum non multas calamitates hoc tempore est expertus? Quod igitur honestissima prætulerimus quodque ipsis illis Græcis qui putarunt se, si nos deseruissent, beate victuros, feliciores simus, hoc bonæ fortunæ nostræ civitatis acceptum fero: quod autem offenderimus neque omnia nobis ex animi sententia processerint, in eo aliorum hominum fortunæ ratam quandam partem ad nos pertinentem tulisse puto rempublicam. At privatam meam et cujusque nostrum fortunam in privatis exquiri rebus æquum esse duco. Ego igitur sic de fortuna quærendum censeo, recte atque juste, mea quidem sententia, puto etiam et vestra: iste autem privatam fortunam meam valentiorem esse quam publicam civitatis ait, tenuem ac dejectam quam secundam atque amplam. Id vero fieri qui potest?

77. Verum enim si in meam inquirere fortunam omnino statutum habes, Æschine, confer eam cum tua, et si meam compereris esse tua meliorem, jam eam desinito conviciari. Considera igitur usque a principio.—Sed ne me quisquam, per Jovem deosque oro, insulsitatis postulet. Ego enim neque si quis paupertatem ludibrio vexat, sanæ eum mentis esse puto, neque si quis in rerum affluentia educatus eo nomine superbit: verum istius importuni maledictis et calumniis in hanc orationem cogor incidere, cui tamen, ut rei natura feret, quantum maxime possum moderabor.

78. Mihi ergo contigit, Æschine, cum puer essem, idoneos literarum ludos frequentare, eaque omnia habere quæ opus sunt homini nihil turpe admissuro propter egestatem; egresso autem e pueris, his consentanea agere, choragi munus obire, trierarchum esse, pecunias conferre, nulli vel privatæ vel publicæ munificentiæ deesse, sed me et reipublicæ et amicis utilem præstare: deinde, cum ad remp. accedere visum est mihi, eam administrandi rationem *mihi contigit* sequi, unde tum a patria tum a cæteris Græcis sæpenumero corona donatus sim, neque vos quidem inimici, non præclare esse ea quæ agenda suscepi, dicere sitis conati. Hac ego

igitur per omnem vitam usus sum fortuna, ac multa alia quæ de illa possim dicere prætermitto, veritus ne quospiam offendam, dum meipsum effero.

79. Tu vero vir gravis atque alios conspuens vide cum hac mea collatam qualem habuisti fortunam: ob quam scilicet puer magna in egestate educatus es, una cum patre ludo literarum assidens, atramentum terens, scamna spongiis purgans, pædagogium verrens, famuli vice, non pueri ingenui, functus; vir autem factus matri initianti libros recitabas aliaque fraudis instrumenta simul concinnabas, noctu eos qui initiabantur hinnulorum pellibus succingens et vinum iis effundens, et expians eos, et luto et furfure detergens, et expiatione peracta eos surgere faciens, et dicere jubens e f f u g i m a l a, r e p e r i m e l i o r a, neminem unquam tam immani voce ululasse gloriatus,—quod ego verum arbitror: nolite enim existimare eum qui tam clare loquatur, non ululare etiam clarissime—, interdiu vero præclaros illos thiasos per vias agitabas fœniculo et populo redimitos, anguibus, quos pareias vocant, compressis et supra caput elatis, clamitansque e v œ s a b œ, et carmen illud saltans h y e s a t t e s a t t e s h y e s, auspex et antecursor et hederifer et vannifer et similia ab aniculis salutatus, mercedem pro his reportans intrita et scriblitas et mellitas placentas, quibus rebus quis non eum vere beatum prædicet *beatamque* fortunam ejus? Postquam autem in popularium album inscriptus es, quoquo modo id fuerit—mitto enim hoc—, sed postquam inscriptus es, statim pulcherrimum suscepisti munus, ut infimis magistratibus scriba esses et subservires: deinde, ut hoc etiam munere defunctus es, iis omnibus quorum tu alios incusas ipse perpetratis, nihil medius fidius eorum quæ olim a te acta sunt posteriore vita dedecorasti, sed cum teipsum histrionibus illis qui mugitores cognominantur, Simylo et Socrati, mercede locavisses, tertiarum partium actor eras, ficus et uvas et olivas colligens, tanquam pomarius ex alienis fundis, plura ob hæc vulnera accipiens quam in iis certaminibus, in quibus vos de vita dimicastis; erat enim internecinum et implacabile vobis cum spectatoribus bellum, a quibus cum multa vulnera acceperis, recte eos qui insueti sunt hujusmodi periculorum ut timidos irrides. Sed missis iis, quorum culpam quis in paupertatem conferre queat, ad ea veniam crimina quæ in mores tuos conveniunt. Eam enim reip. administrandæ rationem secutus es, postquam id quoque opus venit tibi in mentem ut susciperes, unde florente quidem patria leporis vitam viveres, horrens ac tremens et nunquam non verbera exspectans ob ea quorum tibi conscius eras flagitia, sed cum adversa alii fortuna uterentur, ferox et alacer ab omnibus cernereris: at qui mille civibus interfectis exsultavit, qualia iste ab iis qui supersunt pati meruit? Cum multa igitur alia habeam, quæ de isto possim dicere, prætereo:

non enim quæcunque in eo inesse possum ostendere probra ac dedecora, omnia puto a me jam statim esse proferenda, sed ea demum quæ mihi turpia dictu non sunt.

80. Expende igitur collatas inter se utriusque nostrum vitas, leniter et non acerbe, Æschine: deinde ex his quærito, utrius sibi quisque fortunam dari malit. Tu literas docebas, ego ad ludum literarum ibam. Tu initiabas, ego initiabar. Tu cum choro saltabas, ego chorum alebam. Tu scriba eras, ego concionabar. Tu tertias agebas, ego spectabam. Tu excidebas, ego exsibilabam. Tu omnia pro hostibus in rep. gessisti, ego pro patria. Mitto cætera: at nunc hodie ego ut corona doner inquisitionem subeo, nihil autem deliquisse me in confesso est; tu cum hoc assecutus es ut calumniator habearis, tum in discrimen venis, utrum amplius id te facere oporteat, an jam compesci, quintam suffragiorum partem non consecutum. Enimvero bona tu videlicet per omnem vitam fortuna usus, meam tanquam abjectam criminaris! Age autem et publicorum munerum, quæ obii, testimonia recitabo vobis omnia. Recita vero nobis e contra tu versus illos, quos *olim* jugulasti, a d s u m r e l i c t i s i n f e r o r u m s e d i b u s e t m a l a s c i t o n o n v o l e n t e m n u n t i a r e m e, et malum male te primum dii immortales, deinde hi omnes, perdant, improbum et civem et proditorem et tertianum histrionem. Recita testimonia.

TESTIMONIA.

81. In iis igitur quæ ad rempublicam spectant talis *exstiti*: in privatis autem, si non omnes me comem et humanum et in egentes beneficum cognovistis, taceo et nihil dicam neque ullum his de rebus proferam testimonium, non si quos ab hostibus redemi, non si quorum filias in matrimonium collocavi, non quicquam horum tale. Sic enim existimo. Eum qui beneficium acceperit omni id tempore memoria tenere puto oportere, eum vero qui contulerit de memoria statim deponere, si modo vult ille viri boni, hic non pusilli hominis animi officio fungi: sua vero beneficia commemorare et prædicare propemodum exprobrare est. Quare nihil sum tale facturus, neque usque eo provehar, sed qualiscunque hominum in his rebus de me opinio est, ea mihi satis est.

82. Volo autem, privatis jam explicitis rebus, pauca quædam amplius apud vos de publicis disserere. Si quem igitur mortalium quos hic sol videt, Æschine, proferre potes, qui incolumis antea a Philippi et nunc ab Alexandri dominatu evaserit, sive Græcorum sive barbarorum, esto, concedo tibi, meam sive fortunam sive infortunium nominare mavis, omnium malorum causam fuisse. Sin autem eorum, qui neque me viderunt unquam neque vocem meam audiverunt, multi multa et gravia sunt perpessi, non solum singulares homines

sed et totæ civitates et nationes, quanto æquius est et verius communem omnium hominum, ut credibile est, fortunam et concursum quendam rerum sævum atque infaustum horum causam fuisse existimare? At tu, his omissis, me qui apud hos remp. gessi criminaris, idque cum scias, si non totum, partem certe maledicti tui cum ad omnes tum ad te maxime pertinere. Nam si ego, summa potestate præditus, per me ipse de rebus consilia inivissem, licuisset utique vobis aliis oratoribus me criminari: at si vos semper in concionibus aderatis, si communiter omnibus ad deliberandum quid expediret respublica proponebat, si hæc cum omnibus eo tempore optima videbantur tum maxime tibi,—non enim benevolentia adductus, spem gratiam, honores, quæ omnia inerant in iis quæ tunc a me gerebantur, mihi concedebas, sed veritate victus scilicet et quia nihil melius quod diceres haberes—, non tu injuste improbeque facis, qui ea nunc reprehendis, quibus tum afferre non poteras meliora?

83. Apud alios equidem homines hæc quodammodo video definita esse passim et ordinata. Facit aliquis injuriam sponte? ira et pœnæ adversus eum *parantur*. Erravit aliquis invitus? veniam pro supplicio impetrat. Nec injuriam fecit quis nec erravit, sed cum se totum iis quæ omnium opinione commoda videbantur tradidisset, successu caruit pariter ac reliqui? non exprobrare neque maledicere huic tali convenit, sed una cum illo dolere. Atque hæc omnia non solum legibus contineri reperientur, verum etiam ipsa natura legibus non scriptis hominumque moribus definivit. Æschines igitur usque adeo omnes mortales crudelitate et calumniandi studio superavit, ut etiam ea, de quibus ipse tanquam de infortuniis disserebat, mihi criminis loco ponat.

84. Et præter cætera, quasi ipse simpliciter atque optimo erga vos animo cuncta dixisset, observare vos me et cavere jussit, ne fucum faciam neve seducam, callidum et præstigiatorem et sophistam et his similia me appellans: quasi vero si quis prior alteri impegerit quæ in se insunt, ea sic essent adhæsura neque unquam auditores sint quæsituri, qualis tandem is ipse sit qui ista dicat. Ego vero scio quidem istum vobis notum esse omnibus, vosque arbitrari multo magis hæc in eum quam in me convenire. Quin et illud quoque compertum habeo, meam in dicendo facultatem—esto enim. Quamquam ego video equidem eorum qui dicunt eloquentiæ dominos esse ut plurimum auditores: ut enim vos accipitis et benevolentia quemque prosequimini, ita is qui dicit sapere videtur. Sed tamen si qua mihi sit hujusmodi exercitatio dicendi, hanc vos reperietis omnes in rebus communibus pro vobis semper esse versatam et contra vos nunquam ne privatim quidem, istius autem *eloquentiam* huic contrariam, non solum ad hostium agendam causam adhibitam, verum etiam si quis animum ejus sollicitavit aut alicubi offendit, adversus

hos. Neque enim eam recte neque ex usu reipublicæ exercet. Non enim probum honestumque civem decet, a judicibus qui de publicis commodis convenerunt postulare, ut suam vel iracundiam vel inimicitias vel aliud quippiam simile sibi expleant et confirment; neque his de causis ad vos in judicium accedere, sed primum operam dare ut talia ei natura non inhæreant, sin id fieri non possit, ut cum clementia et moderatione conjuncta inhæreant.

85. Quibus igitur temporibus vehementem esse oportet hominem in rep. versantem et oratorem? In iis scilicet in quibus de summa rerum periclitatur civitas et in quibus res sit adversus inimicos status popularis, in iis *inquam*: hæc enim generosi sunt bonique civis. Eum autem qui nullius unquam publici criminis, addam ne privati quidem, pœnas sibi putaverit a me esse repetendas, vel reipublicæ vel suopte nomine, coronam laudemque ut criminetur paratum nunc venire et idcirco tot jam verba consumpsisse, *hoc enimvero* privatæ simultatis et invidiæ angustique animi indicium est, nullius certe probitatis. Atqui illud etiam, quod omissa mecum contentione in hunc *Ctesiphontem* nunc incurrat, cætera omnia in se vitia inclusa continet.

86. Ac mihi videris ex iis quæ dixisti, Æschine, ut scite exercitatam vocem ostentares, judicium hocce instituisse, non ut criminis alicujus pœnas expeteres. Verum non oratoris oratio, Æschine, magni æstimanda est neque vocis contentio, sed judicio ac voluntate cum populo consentire eosdemque odisse atque amare, quos patria. Nam qui hoc animo est, is omnia amice benevoleque dicet: at qui eos, a quibus sibi periculum aliquod civitas prospicit impendere, obsequio colit, non eadem qua populus ancora innititur, itaque neque eandem habet spem salutis. Sed, videsne? ego, *scil. eadem qua populus ancora innitor &c.*: eadem enim mihi quæ et his erant commoda proposui, et nihil mihi eximium aut proprium esse volui. Ne tu quidem igitur? At quomodo? qui statim post pugnam legatus ad Philippum es profectus, omnium quæ tum acciderunt calamitatum patriæ tuæ auctorem, idque cum superiori tempore semper munus illud recusasses, ut omnes norunt.

87. Atqui quis est qui civitati fucum facit? non qui aliud sentit, aliud loquitur? Quem præco diris devovet merito? non talem? Quod porro gravius crimen objicere quisquam potest oratori, quam quod non eadem loquatur atque sentiat? Tu igitur talis repertus es. Et tu vocem mittis tamen horumque ora audes intueri? Nunquid existimas hos nescire qui sis, an tantum omnibus somnum atque oblivionem obrepsisse *putas*, ut non meminerint quæ inter concionandum locutus es durante bello, cum exitium tibi precareris ac dejerares, nihil tibi rei esse cum Philippo, sed me hoc tibi crimen impingere ex privata simultate falso. Deinde, ut de prœlio renuntiatum est, his neglectis, statim fatebare et præ te ferebas amicitiam et

hospitium tibi cum eo intercedere, ad operam mercenariam nomina ista perperam traducens: quæ enim æqua aut justa potest afferri causa propter quam, Æschine, Glaucotheæ tympanistriæ filio hospes aut amicus aut notus esset Philippus? Ego equidem non video, sed mercede ab eo conductus es ut horum commoda labefactares. Et tamen, cum ita manifesto ab his proditor deprehensus sis et in teipsum post eventa rerum index exstiteris, mihi maledicis eaque exprobras, quorum quemvis potius quam me auctorem fuisse reperies.

88. Multas res et magnas et præclaras civitas nostra et suscepit et feliciter gessit me auctore, Æschine, quarum non oblita est. Idque hoc declarat: quod cum populus aliquem creare vellet qui orationem de mortuorum laudibus haberet, recenti adhuc clade, non te creavit qui nominatus eras, quantumvis vocalem, non Demadem, qui modo pacem fecerat, non Hegemona, non quemquam denique alium vestrum, sed me. Et cum in medium prodissetis tu et Pythocles impudenter atque immaniter, per deos immortales! et me his ipsis criminibus, quibus tu nunc, insimularetis, et conviciis peteretis, tanto etiam propensius me creavit. Causam etsi nec ipse ignoras, tamen et ego tibi dicam. Utrumque noverant isti, et meam in se benevolentiam meamque in agendis rebus alacritatem, et vestram iniquitatem: quæ enim, læto rerum statu, jurati negavistis, hæc eadem ubi offenderat respublica professi estis. Eos igitur, qui in communi calamitate consiliorum suorum impunitatem invenerant, hostes quidem jam antea, tunc et manifestos esse existimarunt. Simulque convenire arbitrati sunt, eum qui de mortuis orationem habiturus esset eorumque virtutem celebraturus, neque contubernalem neque fœderatum fuisse iis qui adversus illos instructa acie depugnaverant, neque cum illic comissaretur hymnosque caneret ob Græcorum clades una cum ipsis cædis patratoribus, huc reversum honore affici oportere, neque simulata voce illorum fortunam lamentari, sed ex animo simul dolere. Hoc autem videbant in se atque in me esse, in vobis vero minime. Propterea me delegerunt, non vos. Neque porro ita fecit populus, mortuorum autem patres atque fratres, ad funus procurandum a populo tunc electi, secus, sed cum dare eos oporteret epulum parentale, hoc ipsum, tanquam apud eum qui mortuos summa necessitudine attingeret, quemadmodum alia fieri solent, apud me fecerunt: neque injuria. Genere enim singuli singulis erant me propinquiores, communiter autem universis nemo conjunctior: nam cujus intererat maxime salvos esse illos ac feliciter rem gerere, is posteaquam ea subierunt, quæ utinam nunquam subiissent, doloris omnium interitu suscepti partem maximam tulit. Recita vero isti hoc epigramma, quod publice iis civitas inscribi voluit: ut ex hoc etiam intelligas, Æschine, iniquum esse te et sycophantam et scelestum. Recita.

89. EPIGRAMMA.

Pro patria hi tellure sua quondam arma ferentes,
Hostilem valida vim repulere manu.
Dum pro se positis certant virtute metuque,
Commune his lethum palma beata fuit,
Græcia capta fero ne subderet ora tyranno
Neu grave servitii ferret adacta jugum.
Patria sed gremio fessorum amplectitur ossa,
Nam legem humanis hanc deus imposuit.
Nil peccare deum est rectoque agere omnia cursu,
Sed fati certa est nec fugienda manus.

Audis, Æschine, etiam in hoc ipso *epigrammate*, quod n i l p e c c a r e d e u m e s t r e c t o q u e a g e r e o m n i a c u r s u. Non consiliario facultatem rei bene gerendæ ab dimicantibus adscripsit, sed diis immortalibus. Quid igitur mihi, o scelus, his de causis maledicis eaque loqueris, quæ in tuum tuorumque caput dii convertant?

90. Cum multa igitur alia, Athenienses, mihi crimini dedit et in me mentitus est, unum maxime demiratus sum, quod, dum ea quæ tum civitati nostræ acciderunt commemoraret, non ut benevolum justumque decuit civem affectus est, non illacrymavit, non ullum talem in mente sensum habuit, sed elata voce et lætabundus et gulam dilatans putabat se mihi crimen inferre scilicet, indicium autem contra se ipse ferebat, in reipublicæ cladibus nequaquam se ut cæteros afflictum fuisse. Atqui eum qui sibi leges et rempublicam curæ esse dicit, quemadmodum iste nunc, si nihil aliud, hoc certe habere convenit, ut iisdem rebus doleat iisdemque lætetur, quibus populus, neque in publicis consiliis instituendis ab adversariorum partibus stare; quod tu nunc aperte facis, qui me omnium causam esse et per me in molestias incidisse dicis civitatem, cum vos, *Athenienses*, non mea administratione neque instituto adducti Græcis opitulari cœperitis. Nam si mihi hoc a vobis daretur, me auctore tantopere vos dominationi illi restitisse, quæ in Græcos comparabatur, majus utique mihi donum tribueretur, quam quæ aliis unquam concessistis. Sed neque ego hæc prædicarim; injuriam enim facerem vobis: neque vos, certo scio, concederetis. At iste, si justum se præbere vellet, nunquam ejusquam me cum gerit inimicitiæ causa, gloriosissima ex vestris ornamentis labefactaret et calumniis proscinderet.

91. Sed quorsum ego hæc inculpo, cum alia multo atrociora objecerit ac ementitus sit? Nam qui mihi Philippi studium, o terra diique omnes! objicit, quid hic dicere non audeat? Atqui, Herculem deosque testor universos! si quidem vere spectare oporteat, mendaciis et ab odio profectis sermonibus sublatis, qui revera illi sint in quorum capita eorum quæ acciderunt culpam conferre omnes debeant, homines istius similes eos esse in singulis civitatibus

reperietur, non mei: qui, quo tempore infirmæ essent Philippi opes et admodum tenues, sæpe prædicentibus nobis et cohortantibus atque optima ostendentibus, turpis sui quæstus gratià publica commoda projecerunt, suis singuli civibus deceptis et corruptis, donec in servitutem redegerunt, Thessalos Daochus, Cineas, Thrasydæus; Arcadas Cercidas, Hieronymus, Eucampidas; Argivos Myrtis, Teledamus, Mnaseas; Eleos Euxitheus, Cleotimus, Aristæchmus; Messenios Philiadæ diis invisi hominis filii, Neon et Thrasylochus; Sicyonios Aristratus, Epichares; Corinthios Dinarchus, Demaratus; Megarenses Ptœodorus, Helixus, Perilaus; Thebanos Timolaus, Theogiton, Anemœtas; Eubœos Hipparchus, Clitarchus, Sosistratus;—dies me deficiat si omnia proditorum nomina persequar. Hi omnes sunt, Athenienses, iisdem consiliis in suis patriis usi, quibus apud vos isti, impuri homines et adulatores et pestiferi, qui suas singuli patrias mutilarunt, libertatem antea Philippo, nunc Alexandro propinarunt, ventre metientes et turpissimis voluptatibus felicitatem, libertatem vero et nulli parere domino, qui veteribus illis Græcis fines erant et regulæ bonorum, funditus evertentes.

92. Hujus igitur adeo turpis ac famosæ conspirationis et improbitatis, vel proditæ potius, Athenienses, si nugis missis loquendum sit, Græcorum libertatis, cum civitas nostra apud omnes homines ex meis in rep. institutis, tum ego apud vos, culpa vacamus. Et tu me rogas cujus virtutis ergo honore me dignum putem? Ego tibi respondeo. Propterea quod, cum ii qui Græcorum administrarunt respublicas corrupti fuerint universi, te primum numerando, antea a Philippo, nunc ab Alexandro, me neque inclinatio temporum neque verborum comitas neque promissorum magnitudo neque spes neque metus neque gratia neque aliud quippiam excitavit neque adduxit, ut quicquam eorum quæ statuissem vel ad jus vel ad utilitatem patriæ pertinere proderem, neque, quæ unquam hisce suasi, quemadmodum vos ad lucrum quasi in trutina propendens suasi, sed a recto et justo et incorrupto animo omnia quæcunque gessi profecta sunt, et, cum omnium mei temporis mortalium maximis rebus præfuerim, has omnes salutariter et recte et integre administravi: propter hæc honore me dignum puto.

93. Munitionem autem istam, ob quam tu me malefice lacerabas, et fossarum refectionem gratiam quidem ac laudem mereri judico: quidni? longe tamen a rebus meis in rep. gestis removeo. Non enim lapidibus urbem neque lateribus munivi ego, nec in his mihi præcipue esse gloriandum duco: sed si munitiones meas juste velis excutere, invenies arma, urbes, loca, portus, naves, equos, et qui pro hisce propugnarent milites. Hæc ego munimenta ante Atticam obtendi, quanta maxima humano consequi licuit ingenio, hisque regionem totam communivi, non Piræei tantum aut urbis cir-

cuitum. Neque vero consiliis Philippi victus ego sum, multum sane abest, neque apparatu, sed sociorum nostrorum duces atque copiæ fortuna. Quæ sunt harum rerum argumenta? Luculenta et manifesta. Reputate enim.

94. Quid facere oportebat amantem patriæ civem, quid eum qui omni providentia, studio, integritate, in administranda rep. patriæ consuleret? Non a mari Atticam Eubœa contegere, àque mediterraneis regionibus Bœotia, et ab iis locis quæ ad Peloponnesum spectant populis huic conterminis? Non, quomodo res frumentaria per pacata undique omnia usque ad Piræeum supportaretur, providere? et alia quidem jam ante parta tueri, auxiliis mittendis, dicendo, decernendo talia, Proconnesum, Chersonesum, Tenedum, alia ut amicitia et societate nobiscum conjungerentur, efficere, Byzantium, Abydus, Eubœa? et maximas quas habebant hostes copias adimere, quæ deessent autem reipublicæ, ea comparare?

95. Hæc igitur vobis confecta omnia sunt meis decretis meisque in rep. institutis, quæ et recte cogitata esse, Athenienses, si quis absque invidia considerare volet, reperiet, et summa cum integritate administrata, nullius porro rei tempus a me neque prætermissum neque ignoratum neque proditum, et eorum quæcunque in unius hominis potestatem mentemque venire possint, nihil neglectum. Quod si aut dei alicujus aut fortunæ vis, aut ducum imbecillitas aut vestra qui urbes prodidistis malitia aut hæc simul omnia rerum summam labefactarunt, quoad evertissent, quid Demosthenes peccavit? At si qualis ego eram apud vos pro meo loco, talis vir unus in singulis Græciæ urbibus exstitisset, imo vero si unum solum Thessalia unumque Arcadia habuisset qui idem quod ego sentiret, nullus neque eorum qui sunt extra Pylas Græcorum neque eorum qui sunt intra hasce calamitates esset expertus, sed omnes liberi suisque legibus viventes, ab omni metu vacui, tuti ac beati suas ipsorum patrias incolerent, tantorum ac talium beneficiorum vobis et cæteris Atheniensibus gratiam habentes propter me.

96. Atque ut intelligatis verba, quibus utor, factis multo esse tenuiora, quod invidiam verear, sume hanc tabellam, cumque sumpseris perlege numerum auxiliorum, quæ meis decretis comparata sunt.

NUMERUS AUXILIORUM.

Hæc atque his similia, Æschine, bonum honestumque civem agere oportet, quæ si prospere cessissent, o terra diique immortales! in amplissimo rerum statu haud dubie nobis esse licuisset, et sine injuria licuisset, sed quando secus acciderunt, at hoc certe restat, quod bene audiamus quodque nemo neque civitatem nostram neque

ejus institutum reprehendat, sed fortunam vituperet quæ talem esse rerum eventum voluit: non medius fidius a reipublicæ commodis desciscere, seseque adversariis mercede locato, hostium potius quam patriæ temporibus inservire; non eum qui res civitate dignas et dicere et decernere ausus fuerit, et in iisdem strenue perstiterit, obtrectare, neque si privatim ab aliquo læsus sit, hoc recordari et memoria custodire; non denique otium agere infidum et insidiosum, quod tu facis sæpenumero.

97. Est enim, est aliquod otium justum ac utile reipublicæ, quod vos plerique cives simpliciter amplectimini. Sed non hoc iste otium agit, quin multum abest, verum subtrahens se quando ei visum est a republica—sæpe autem visum est—observat quo tempore vos satietas ceperit oratoris assidue dicentis, aut adversi aliquid a fortuna manarit, aut aliunde quippiam tristius evenerit—multa autem hujusmodi fert vita—: deinde hoc ipso tempore orator ex otio repente tanquam turbo cooritur, et, exercitata voce et verbis ac nominibus congestis, clare ista unoque spiritu concinit, quæ neque utilitatem aliquam ferunt neque bonæ cujusquam rei fructum, sed contra calamitatem cuilibet civi reique publicæ dedecus *important*. Atqui istius commentationis et studii, Æschine, si quidem ab animo integro quique utilitatem patriæ sibi propositam habeat nasceretur, fructus generosos et præclaros omnibusque utiles esse oportebat, societates urbium, subsidia pecuniarum, mercatuum structuras, legum utilium lationes, cum apertis reip. inimicis susceptas contentiones. Hæc enim superiori ætate dispici solebant, deditque præteritum tempus civi bono atque honesto multas voluntatis suæ declarandæ occasiones, quibus nusquam tu reperieris interfuisse, non primus, non secundus, non tertius, non quartus, non quintus, non sextus, non quotuscunque, non inquam cum inde patria aucta esset. Quæ enim societas te auctore civitati comparata est? quod auxilium, quæ benevolentia gloriave parta? quæ tua legatio? quæ procuratio, per quam reip. dignitas propagata sit? quæ res domestica, quæ Græcanica et externa, cui tu præfueris, tua opera correcta est? quæ triremes? quæ tela? quæ navalia? quæ murorum instructio? qui equitatus? qua denique in re te utilem præbuisti? quod vel divitibus vel egenis civile et amicum pecuniæ subsidium abs te provenit? Nullum. Sed heus, *inquiet aliquis*, si nihil horum, at certe benevolentia et studium. Ubi? quando? qui, o omnium hominum iniquissime, cum cæteri quicunque unquam de suggesto verba fecerunt, ad salutem publicam contribuerent, et postremo Aristonicus pecuniam dignitatis recuperandæ gratia coactam *effunderet*, ne tum quidem prodiisti neque quicquam erogasti, non quod egeres—qui enim? cui hereditas testamento Philonis affinis amplius quinque talentorum venit, qui duo talenta a classium principibus donum collatitium

habebas, quod legem trierarchicam labefactaris. Verum ne alium ex alio sermonem trahens ab instituto memet excutiam, missa hæc faciam. Atqui non tibi indigentiam obstitisse quominus pecuniam in remp. conferres, ex his perspicuum est, sed quod sedulo caveres, ne quid abs te fieret, quod iis obesset quorum arbitrio omnia in republica gerebas. In quibus igitur tu rebus vir fortis es et quando magnificus? Ubi contra hosce aliquid dicendum sit, hic tu clarissimus voce, acerrimus es memoria, actor optimus, tragicus Theocrines.

98. Deinde clarorum virorum qui olim fuerunt mentionem facis. Ac pulcre facis. Veruntamen nequaquam æquum est, Athenienses, occupata ea qua vos defunctos prosequimini benevolentia, me qui vobiscum vivo cum illis componere et comparare. Ecquis enim mortalium nescit, vivis omnibus aliquid plus minusve succrescere invidiæ, in mortuos autem ne inimicorum quidem odium permanere? Hæc igitur cum ita sint natura comparata, cum iis qui ante me vixerunt componar ego et spectabor? Minime: nam neque justum neque æquum est, Æschine, sed tecum et cum quovis alio illorum qui tua consilia tuumque vitæ genus consectantur. Simul id considera. Utrum honestius ac melius sit reipublicæ, propter veterum beneficia, quæ sunt immensa, nec possit dici quanta, ea quæ hac ætate conferuntur ingrato animo et contumelia rependere, an iis omnibus, qui benevole quicquam præstiterunt, honoris apud hosce et benignitatis fructum impertire?

99. Atenim, si mihi hoc quoque dicendum est, mea reip. administrandæ ratio meumque institutum, si quis recte consideret, eorum qui tum laudabantur *institutis* consentaneum esse idemque spectare reperietur, tuum autem illorum qui tunc tales viros calumniis appetebant: constat enim nonnullos etiam illis fuisse temporibus, qui suæ ætatis homines insectabantur, veteres autem laudabant, malignitatis plenam rem eandemque quam tu facis facientes. Itane vero dicis, me nulla ex parte illorum esse similem? At tu similis, Æschine? at frater tuus? at aliquis ex iis qui nunc sunt oratoribus? Ego enimvero neminem esse aio. Sed cum viventibus, o bone, nequid aliud dicam, viventem contende et cum sui seculi hominibus, ut cætera omnia, poetas, choros, palæstritas. Philammon, non quia Glauco Carystio aliisque nonnullis superioris ævi athletis erat infirmior, idcirco sine corona ex Olympia discessit, sed quia eorum qui certamen secum inierunt optime pugnaverat, corona donatus est et victor pronuntiatus. Tu quoque me cum his qui nunc sunt oratoribus collatum specta, tecum, cum quo alio voles ex omnibus; nulli cedo. Quorum omnium, dum sequi optima reipublicæ licebat, dum certamen de caritate patriæ in medio positum omnibus erat, ego utilissima suadere compertus sum, meisque decretis et legi-

bus legationibusque omnia gerebantur: vestrum vero nemo usquam comparebat, nisi forte huic populo insultandum esset. Sed posteaquam ea acciderunt, quæ utinam dii avertissent! et jam non amplius consiliarii, sed servi qui imperata facerent, qui contra patriam mercedem acciperent, qui aliis assentari vellent, exquirebantur, tum tu tuique similium quisque in numero fuistis, et magnus *evasisti*, et magnificus divitiarum ostentator, ego vero infirmus, fateor, at benevolentia erga istos vobis superior.

100. Duo autem hæc, Athenienses, natura moderatum oportet habere civem:—sic enim maxime mihi de memetipso sine invidia dicere licebit—: ut in magistratibus *obeundis* magnanimitatis principatusque studium in patria foveat, et in omni tempore omnique actione benevolentiam *tueatur;* hujus enim natura domina est, posse autem et valere in altera sita sunt. Hanc igitur *benevolentiam* apud me infixam semper mansisse reperietis. Spectate enim. Neque cum ad supplicium deposcerer, neque cum me *hostes* in judicia Amphictyonica vocarent, neque cum minis incesserent, neque cum promissis tentarent, neque cum sceleratos istos in me tanquam feras immitterent, ullo modo meam erga vos benevolentiam deserui. Quippe ab initio statim rectam et justam reip. administrandæ viam sum ingressus, ut honores, potestates, glorias *non nisi* patriæ excolerem, hæc augerem, cum his consisterem. Non ego externorum rebus secundi elatus atque alacer in foro inambulo, dexteram protendens iisque læta nuntians, quos illuc perlaturos sperem: patriæ vero successus horresco inaudiens et gemo et in terram caput demitto, quemadmodum impii isti, qui rempublicam dilacerant, quasi non semetipsi lacerent, qui istuc faciunt, extra autem prospectant, et ubi Græcorum cladibus alterius prosperitas inolevit, hæc collaudant hæcque ut perpetuo durent dandam esse operam dicunt.

101. Nolite vero, o dii immortales! nolite eadem numine vestro comprobare. Sed potius maxime quidem istis meliorem mentem animumque date: sin eorum insanabile ingenium sit, istos quidem ipsos separatim terra marique funditus et immatura morte disperdite, nobis vero reliquis impendentium terrorum quamprimum liberationem concedite et salutem integerrimam.

LIBANII ARGUMENTUM ORATIONIS DE MALE GESTA LEGATIONE.

Æschines homo Atheniensis, Atrometi filius et Glaucotheæ, utriusque obscuri, ut ait Demosthenes. Illum enim literis docendis, hanc lustrando, et sacra quædam frivola peragendo, victum quæritasse dicit. Quin ipsum etiam Æschinem traditum est, et tragicum fuisse histrionem, et scribam civitatis, quod vile ministerium habebatur. Sed in oratorum tandem numerum venit, et legationem, qua de pace cum Philippo ageretur, obiit. Nam cum Athenienses bellum cum Philippo de Amphipoli gererent, et multis cladibus acceptis nihil memorabile efficerent, legatos ad Philippum de pace mittendos censent, legant igitur decem, inter quos et Æschines et Demosthenes fuerunt. Cum autem pacis conditiones Philippus accepisset, rursus iidem secundum legati eunt, ut jusjurandum de pace detur. In his negotiis tria Demosthenes objicit Æschini: eum Philocrati, fœdam ac noxiam suadenti ac decernenti pacem, suffragatum esse: tempus trivisse, unde contigerit, ut res Thraciæ perirent: Atheniensibus falsa renunciasse, unde factum sit, ut Phocenses delerentur. Dixit enim, inquit, Philippum non eversurum Phocenses; et vos ei fide habita, hominibus opem non tulistis. Asserit autem hæc omnia mercede et largitionibus adductum, malitiose fecisse. Status est de facto, et conjecturalis. Sed inimicitiæ exstitisse dicuntur propter Timarchum, Demosthenis amicum, quem in ordinem coegerat Æschines, improbæ vitæ accusatum, propterea quod ad Pittalacum aviarium, ut ait, ingrederetur homo formosus ad spectandas avium pugnas, qui flagitiosa tum faceret, tum pateretur.

ALITER.

Bellum inter Philippum et Athenienses longum intercesserat, ex quo ille pactis et conventis violatis, Amphipolim ab Olynthiis acceperat, quæ cum urbs Atheniensis esset, Olynthiis eo tempore parebat, quo etiam socii defecerant. Flagrabat et aliud bellum Phocensium cum Thessalis et Thebanis, cum Thessalis, propter templum Delphicum, cum Thebanis, propter Orchomenum et Coroneam. Constat enim ex historia, eos et his eripuisse duas illas urbes ipsis finitimas; et Thessalis depulsis, Amphictyoniam occupasse, quod Delphicum templum in media Phocide esset situm. Cum autem diuturnum bellum inter se gessissent Athenienses et Philippus, ac tandem utrique pace uti vellent, sed ejus petendæ facere initium utrique turpe ducerent, Aristodemus et Neoptolemus actores tragœdiarum (quibus propter artem quocumque impune ire licebat, atque etiam ad hostes) profecti in Macedoniam, artem suam ostentarunt; adeoque humaniter a Philippo sunt accepti, ut præter ceteras pecunias, alia quoque de suo eis largiretur. Cum autem fore sentiret, ut ad se legatos mitterent Phocenses, et Thessali, et Thebani, Athenienses decipere voluit; eamque causam nactus, Aristodemo et Neoptolemo, cum eos dimitteret, se amicum esse Atheniensibus dicit. Rursus contigit, ut tale quiddam accideret. Phryno quidam Atheniensis, regressus Olympia, sive a certamine, sive a spectaculo, captus est a quibusdam Philippi militibus in festo, et spoliatus omni pecunia. Is reversus Athenas precatur Athenienses, ut se legatum decernant, quo profectus ad Philippum, reciperet ea quibus esset spoliatus. Assensi Athenienses, eum et Ctesiphontem decreverunt, quos in Macedoniam profectos, Philippus humaniter accepit: neque solum per milites erepta reddidit, sed et alia de suo est largitus, et factum excusavit, ignorasse milites, eo tempore fuisse festivitatem. Et rursus his item dixit, se esse amicum Atheniensibus. Qui in Atticam reversi, eadem quæ alteri nunciarunt. His auditis Athenienses certo comperire voluerunt, an revera pacem servare vellet Philippus. Itaque decem legatos decernunt. Sunt autem hi, Ctesipho, Aristodemus, Iatrocles, Cimo, Nausicles, Dercyllus, Phryno, Philocrates, Æ-

schines, Demosthenes. Eos igitur mittunt in Macedoniam, cognituri verene ad pacem versus esset animus Philippi; quod si verum esset, jusserunt, ut secum adducerent legatos, qui jusjurandum acciperent. Regressi decem legati, quorum unus fuit et Demosthenes, adduxerunt a Philippo tres legatos, Antipatrum, Parmenionem, et Eurylochum, exacturos jusjurandum. Cum autem convocarentur socii Atheniensium ad dandum jusjurandum, et mora intercederet, intelligens Demosthenes Philippi ingenium, semper aliquid subigentis et grassantis, auctor est Atheniensibus, dandi celeriter jurisjurandi, etiam non præsente Cersoblepte; nobis inquit, in Thraciam abeuntibus jusjurandum dabit Cersobleptes. Sciendum autem est Demosthenem in secunda legatione abiisse tali de causa. In prima legatione, quibusdam Atheniensibus quos in Macedonia captivos invenerat, pollicetur, se illos sua pecunia redemturum: id quod, nisi persona legati, facere non poterat. Jusserat autem navi abire legatos, quo celerius iter conficerent, et ubicunque Philippum esse audirent, eo proficisci, et illic jusjurandum exigere. Illi vero non paruerunt, sed pedestri itinere abierunt, et cum in Macedoniam pervenissent, tres totos menses desederunt, donec multis Atheniensium oppidis subactis, Philippus reverteretur, ac præter cetera ipso etiam Cersoblepte capto. Ac ne reversus quidem statim dedit jusjurandum, sed distulit, dum expeditionem contra Phocenses instruxisset, etsi ii legatos ad eum de bello deponendo miserant. Cum autem contra Phocenses proficisceretur, non in fano, uti fieri par erat, sed in caupona jusjurandum dedit, in hæc verba: pacem facio cum Atheniensibus et Atheniensium sociis, Alensibus et Phocensibus exceptis: quod Alenses hostes essent Pharsaliis, suis amicis, cum Phocensibus autem se pacem facere negabat, quod fanum Delphicum impie violassent. Secunda igitur legatione in Atticam reversa, Demosthenes controversiam movet, decreta Philippi non placere sibi dictitans. Æschines respondet, ea dixisse Philippum aperte, sibi vero in aurem insusurrasse, Alenses et Phocenses se excepisse, ne, re animadversa, Thebani sibi caverent; quos invadere ac perdere vellet, hos conservaturus. Athenienses autem de sententia Æschinis, tertiam legationem decreverunt, cognituri, an Philippus staret pollicitationibus Æschinis. Sed Demosthenes et legationem ejuravit, et se negavit quicquam cum legatione rei habiturum, sive ea bene, sive male obiretur. Tum veritus Æschines, ne manens domi Demosthenes persuaderet populo, ut Phocensibus auxilium mitteret, simulat, ut ait Demosthenes, se ægrotare. Venit frater ejus Eunomus, adductoque medico, jurat ægrotare Æschinem; sic ipsum Eunomum, Æschinis loco populus legatum creat. Qui legati cum abiissent, ut in Eubœam pervenerunt, audivere Phocenses eversos esse a Philippo, et cum dedecore redierunt. Reversa tertia legatione in Atticam, Æschines suapte auctoritate legatus abiit ad Philippum, ut ait Demosthenes. Sciendum autem est, post legationem singulos legatos rationem reddidisse. Ac primi legati tam præclare fidem suam probarunt, ut Demosthenes eos decreto ad prandium invitari jusserit. Moris enim erat, legatos, re bene gesta, convivio publico excipere. Quidam dubitant cur eos Demosthenes, si scierit fuisse proditores, ad publicum invitandos prandium curarit. Ad quod respondemus, eum a prandio propositum eorum animadvertisse. Ex posteriore autem legatione solus Demosthenes rationem reddidit: quam et Æschinem redditurum, cum Timarchus et Demosthenes accusare instituissent. Postulat Æschines, ut inquisitio fiat, facta inquisitione, Timarchum prostitutæ pudicitiæ convictum ejicit. Lege enim cavebatur, ne quis impudicus rempublicam administraret. Deinde aggreditur Demosthenes Æschinem, accusat. Quidam etiam quærunt, cur hic tertiæ legationis meminerit? respondemus, eum triennio post dictam diem, causam egisse in judicio. Missa enim posteriore legatione, Athenienses, cognito Phocensium excidio, ex agris in urbem sua comportant, et in magno sunt tumultu. Triennio post ingressus Demosthenes Æschinem accusare, duo ei crimina objicit, interitum Phocensium et accepta munera. Sciendum autem est, præcipuum esse crimen interitum Phocensium. Ad cujus probationem altera quæstio incidit, propter pecuniam Æschinem id esse ausum, ut pro-

betur prius crimen de Phocensibus. Hæc et hæc argumento sunt, inquit, illa comparata et instructa esse,—per quæ simul etiam tollit Æschinis colorem ad ignorationem et deprecationem confugientis—, atque argumentorum alia ex prætermissis, alia ex factis petiit. Quod suffragatus fuerit Philocrati, pacem sine Phocensibus decernenti: quod non exegerit jusjurandum a Thessalis, Philippi sociis, qui non militassent contra Phocenses, si jusjurandum dedissent: quod spatium Philippo præbuerit instruendæ contra Phocenses expeditionis, commoratum enim fuisse de industria, et consumpsisse tempus, ne missa classe populus Pylas clauderet: quod deceperit populum data opera duplici spe, una, fore ut Thebani perderentur, altera, ut Phocenses conservarentur, ne spatium daretur de incolumitate Phocensium deliberandi, cum dixisset, fidem habendam esse Philippo, qui se illis in gratiam nostræ urbis velle parcere promisisset. Ac prioris quæstionis hæc argumenta sunt: posterioris autem, de largitionibus, dum ostendit accepisse Æschinem pecuniam, hæc argumenta, quorum item alia e prætermissis petita sunt, alia e factis. Non odit, inquit, Philippum, quanquam ab eo deceptus, ut ait: patrocinatus est Philippo, ut Amphictyo fieret, quum ea de re legationem huc misissent Amphictyones: perpetua consuetudine Philocratis utitur, corrupti largitionibus: postulatus ad dicendum testimonium, cum Hyperides Philocratem detulisset, quanquam præsens, os non aperuit: creatus legatus in Phocidem ad Philippum de pollicitationibus firmandis, ægrotare se simulavit: captis Phocensibus post ejurationem, ultro sine auctoritate publica est profectus, quo etiam tempore cavere eum oportebat. Hæc argumenta sunt secundæ orationis. Inter ea autem firmissimum est, quoque maxime nititur, promissio et pollicitatio Æschinis, de Thebanis et Phocensibus. Argumentum orationis conjecturale est; neque enim crimina fatetur Æschines, sed omnino negat. Causæ genus alii simplex putant, et copiosam in uno crimine probando concurrisse materiam: alii simul confirmari duo crimina statuunt, unum Phocense, alterum Thracense. Menander autem incidentia vocat. Exordium sumptum est a calumnia. Dum enim adversarium, timidum et supplicem facit, indicat eum causa parum esse fretum. Simul etiam ad odium concitandum ea sententia pertinere potest, quo statim tum adversarium, tum patronos adversarii, ut Eubulum, et ejus familiares, perstringit. Semper enim Eubulus infestus fuit Demostheni, propter crimen illud Aristarchi, ut ex oratione Midiana cognovimus.

DEMOSTHENIS

DE MALE GESTA LEGATIONE

ORATIO.

1. Quanta in hoc judicio contentione utantur adversarii, quibus prehensationibus, Athenienses, fere omnes vos arbitror animadvertisse, cum paulo ante videretis quosdam, dum sortiremini, facessere negotium et supplicare vobis: petam autem a vobis omnibus ea, quæ etiam non rogantibus præstari est æquum, ut neque gratiam ullam, neque virum pluris faciatis, quam æquitatem, et jusjurandum, quo unus quisque vestrum dato huc est ingressus; vel hac de causa, quod hoc e re vestra est, et totius civitatis, advoca-

torum autem istæ intercessiones et studia propter privata emolumenta suscipiuntur: ad quæ prohibenda vos legum auctoritate convenistis, non, ut ea injuriis hominibus confirmaretis.

2. Ac alios quidem qui recto proposito ad rempublicam accedunt, etiamsi rationem reddiderunt, semper tamen ultro ad respondendum paratos: Æschinem autem longe aliter animatum esse video. Priusquam enim ad vos ingrederetur, et actorum suorum rationem redderet, alterum eorum qui rationes postulabant, sustulit, aliis passim minitatur: et iniquissimam omnium consuetudinem in rempublicam et vobis perniciosissimam, introducit. Si enim is qui publicum munus gessit et procuravit, sui terrore, et non æquitate efficiet, ne ab aliquo accusetur, omnis vobis eripietur auctoritas.

3. Ac multa quidem istum gravia scelera designasse, et extremo supplicio esse dignum, facile me confido probaturum, et omnino persuasum habeo: quid autem etiam in hac persuasione formidem, dicam apud vos, et non dissimulabo. Mihi causæ quæ apud vos aguntur omnes, non minus, Athenienses, temporum esse videntur, quam negotiorum, et, quia longum inter legationem spatium interjectum est, id metuo ne quam vobis oblivionem attulerit, aut consuetudinem injuriarum. Sed tamen quemadmodum etiam sic et intellecturi quæ æqua sunt et pronunciaturi nunc videamini, id vobis dicam, si vobiscum ipsi consideretis, judices, et reputetis, quarum rerum civitatem rationes a legato repetere oporteat. Primum, eorum quæ renunciavit: secundo loco, eorum quæ persuasit: tertio, eorum quæ vos ei mandastis: denique temporum: post hæc universa quærendum, incorrupte necne ea facta sint omnia. Cur tandem horum? quod ex renunciationibus recte vobis deliberare de rebus licet: quæ si veræ fuerint, ea quæ res postulat, statuetis, sin non tales, contraria. Legatorum enim consilia veriora esse putatis; auditis enim eos, ut gnaros earum rerum de quibus missi sunt. Nequaquam igitur decet convinci legatum, dati vobis ullius futilis et perniciosi consilii. Jam, quæ illum dicere aut agere jussistis, et nominatim decrevistis esse facienda, ea convenit esse procurata. Esto. Temporum autem quamobrem? quia sæpe usuvenit, Athenienses, ut multarum rerum et magnarum occasio paulo momento temporis concludatur, quam si quis ultro adversariis condonarit et prodiderit, etiamsi omnia conetur, nunquam poterit recuperare. An vero gratis, necne? quod inde accipere, unde reipublicæ damnum detur, omnes, satis scio, et indignum esse fateamini, et graviter vindicandum. Ac legislator quidem hoc non explicavit, sed simpliciter atque severe vetuit accipere munera, cum, ut mihi videtur, existimaret, eum, qui semel accepisset, ac largitionibus corruptus esset, non jam constantem manere judicem publicorum commodorum.

4. Quod si ostendero, et perspicue probaro, Æschinem et nihil

veri renunciasse, et obstitisse populo, ne verum ex me audiret, et utilibus maxime contraria suasisse vobis, et nihil eorum quæ mandaveratis, in legatione fecisse, et consumpsisse tempora, quibus multarum et magnarum rerum occasiones reipublicæ perierunt, et propter hæc omnia munera et mercedes accepisse cum Philocrate, condemnate eum, et, ut factis ejus dignum est, mulctate: sin hæc non ostendero, aut non ostendero omnia, et me improbum ducite, et istum absolvite. Quanquam autem multa et gravia, præter hæc, etiam alia in eo accusare possem, Athenienses, ob quæ nemo non eum jure oderit, vos tamen ante omnia quæ dicturus sum (licet id, ut satis scio, plerique vestrum meminerunt) commonefaciam, in quem reipublicæ gradum Æschines se primum collocarit, et quales conciones contra Philippum sibi habendas esse censuerit; ut sciatis, eum suis actis, et primis concionibus maxime acceptorum munerum posse convinci.

5. Primus igitur hic est Atheniensium qui animadverterit Philippum, ut tum pro concione asserebat, insidiari Græcis, et corrumpere magistratuum quosdam in Arcadia: qui adhibito Ischandro, Neoptolemi secundano actore, retulerit ad senatum, retulerit ad populum his de rebus, et suaserit vobis, quocunque terrarum legatos esse mittendos, qui Græcos huc convocarent, de bello Philippico deliberaturos: qui postea reversus ex Arcadia, præclaras illas et longas orationes recensuerit, quas apud decem illa virorum millia, Megalopoli, adversus Hieronymum, Philippi defensorem, se habuisse pro vobis asseruerit, et commemorasse, quantis injuriis omnem Græciam, non suas tantum patrias, largitionum avidi et pecuniam a Philippo accipientes, efficerent.

6. Posteaquam igitur, ea tum isto administrante, et tale de se specimen præbente, vobis ad Philippum legatos mittere persuasum est ab Aristodemo, Neoptolemo et Ctesiphonte, ac ceteris, nihil sani ex Macedonia renunciantibus, eorum legatorum et iste fit unus; non qui vestra venderet, aut qui Philippo fidem haberet, sed qui ceteros custodiret. Nam propter orationes ante habitas, et Philippi odium, sic de eo non abs re omnes sentiebatis. Deinde mecum congressus, paciscitur se communiter legationem obiturum, et ut sacrilegum et impudentem Philocratem uterque caveremus, multum hortatur. Ac donec huc redissemus a prima legatione, equidem, Athenienses, non animadverti, corruptum esse eum, et semetipsum vendidisse. Præter enim cetera, quæ, ut recensui, prius dixerat, priore concione qua de pace deliberabatis, surrexit, eoque principio usus est, quod ego verbis etiam, ut opinor, iisdem, quæ ille dixit, apud vos commemorabo: Si multum, inquit, et diu meditatus esset Philocrates, quo pacto acerrime reipublicæ adversaretur, Athenienses, nihil eum melius fuisse reperturum arbitror talibus decretis.

Ego vero pacem istam, dum unus Atheniensis superfuerit, nunquam civitati suaserim; pacem tamen faciendam esse dico. Talia loquebatur breviter et moderate. Qui vero pridie hæc dixerat, audientibus vobis omnibus, idem in posteriore, cum pax confirmanda esset, me sociorum decretum defendente, et id agente, ut pax justa et æqua fieret, vobisque ita sentientibus, ac ne vocem quidem spurcissimi Philocratis audire volentibus, surgit ad concionandum, illique patrocinatur, verbis, o dii immortales, multis mortibus vindicandis: neque majorum recordari vos oportere, neque eos qui triumphos et navalia prælia narrarent, tolerare, seque lege lata decreturum, ne cui Græcorum opem ferretis, qui non prior vobis opem tulisset. Atque hæc detestabilis iste et impudens dicere audebat, adstantibus legatis et audientibus quos e Græcia tum convocaveratis de istius consilio, cum se nondum vendidisset.

7. Quemadmodum igitur, Athenienses, iterum a vobis delectus ad jusjurandum exigendum et tempora consumpserit, et omnia reipublicæ negotia corruperit, et quæ mihi ea prohibere cupienti, contentiones cum eo fuerint, statim audietis. Postquam autem ab ea legatione, propter exigendum jusjurandum suscepta, reversi sumus, ad quam hæ rationum relationes pertinent, cum neque parvum neque magnum quicquam eorum reperissemus, quæ, cum pacem faceretis, dicta et exspectata fuerant, sed in omnibus decepti essemus, cumque isti rursus alia vendidissent, et contra ipsum decretum legationem obiissent, accessimus ad senatum; et horum quæ dicam, multi sunt conscii, curia enim referta erat plebeiis hominibus. Ego vero progressus in medium, omnem veritatem senatui renunciavi, et istos accusavi, et a prima ille spe rerum earum, quas Ctesipho et Aristodemus vobis renunciarant, omnia enumeravi, et postea, cum pacem fecissetis, quæ iste pro concione dixisset, et quo perduxissent rempublicam, et ea quæ restabant—quæ Phocenses erant et Pylæ—suasi ne amitteretis, neve in eandem fraudem incideretis, neve alia ex alia spe suspensi, et pollicitationibus deliniti, res in extremum discrimen adduci pateremini. Atque hæc senatui persuasi.

8. Cum vero concio convenisset, et ad vos verba facienda essent, progressus Æschines primus omnium nostrum—obtestor autem vos per Jovem et deos, date operam, ut una mecum memoriæ infigatis, si vera dixero, ea enim demum sunt, quæ omnia negotia vestra prorsus corruperunt et perdiderunt—progressus igitur longissime abfuit, ut renunciaret aliquid in legatione actum, aut, ut de iis quæ in senatu dicta essent, si forte utrum ego vera dicerem dubitabat, ullam in cœtu populi mentionem faceret, sed eam habuit orationem, et tot tantisque bonis refertam, ut universos vos in suam sententiam pertraxerit. Aiebat enim, se persuasisse Philippo omnia, quæ essent utilia reipublicæ, tam in Amphictyonica causa, quam ceteris univer-

sis, et prolixam vobis orationem recensebat, quam se contra Thebanos apud Philippum habuisse diceret, et capita vobis referebat, et commemorabat, se id sua effecisse legatione, ut intra biduum, aut triduum, si domi maneretis, et non moveretis bellum, neque vobis ipsi negotium facesseretis, audituri essetis et Thebas solas absque reliqua Bœotia obsideri, et Thespias atque Platæas instaurari, et Apollini pecuniam solvi, non a Phocensibus, sed a Thebanis, qui auctores fuissent templi occupandi. Se enim docuisse Philippum, nihilo deliquisse minus eos qui facere cogitassent, quam qui manus intulissent; proptereaque se proscriptum esse a Thebanis. Quin audivisse se, et Eubœensium quosdam territos et perturbatos, propter conjunctionem inter Philippum et urbem conciliatam, qui in hanc sententiam verba fecissent, non præterit nos, legati, quibus conditionibus pacem feceritis cum Philippo, neque ignoramus, vos illi dedisse Amphipolim, Philippum autem promisisse, traditurum se vobis Eubœam. Atque aliud etiam se procurasse, sed nondum id velle dicere, quosdam enim e collegis jam invidere sibi. Sic autem obscure et tecte Oropum innuebat.

9. Cum vero propter hæc celebraretur, cum et orator optimus, et vir admirabilis haberetur, descendit magna cum majestate. Ego vero ut surrexi, et ea ignorare me dixi, et eorum aliquid dicere sum conatus, quæ ad senatum retuleram, ibi alter hinc, alter illinc assistens, iste et Philocrates, clamitare, interturbare, me tandem subsannare; vos tum ridere, tum neque audire velle, neque credere posse alia, quam quæ iste renunciarat. Atque, ita me dii bene ament, haud ab re vobis id accidere videbatur. Quis enim tanta et tot oblatum iri bona existimans, ferret aliquem, qui aut ea nulla fore diceret, aut acta istorum accusaret? Nam cetera omnia nimirum tum minoris erant, præ excitatis exspectationibus et spe: qui refragabantur, obturbare sine causa, et obtrectare videbantur, illa vero per quam admirabiliter atque utiliter confecta esse putabantur civitati.

10. Qua igitur gratia vobis hæc primo nunc in memoriam redegi, et recensui has orationes? Una de causa, eaque maxima et prima, ut nemo vestrum, si quid me dicentem audierit, et acta accusantem, diffidat, idque iniquum et importunum esse putet, ac cur tum illa non dixerim in re præsenti, et vos docuerim, demiretur; sed pollicitationes istorum meminerit, quibus singulis temporibus utentes, dicendi facultate alios excludebant, et renunciationem istius præclaram illam, ut sciatis præter cetera omnia, etiam hanc ab illo vobis esse factam injuriam, quod verum statim et cum opus erat, audire prohibiti estis, spe et fucis et pollicitationibus decepti. Primum igitur hac, et ea potissimum, qua dixi, gratia hæc commemoravi. Deinde, quadam et hac nihilo minore de causa; ut ejus, antequam corrumperetur largitionibus, institutum in republica recordati,

quam id munitum fuerit, quamque Philippo diffidens, secutam post repente fidem et amicitiam consideretis. Deinde, si evenerunt ea quæ iste vobis renunciavit, et acta præclara fuerunt, ut propter veritatem et reipublicæ utilitatem esse facta existimetis: sin omnia contra quam iste dixit, acta sunt, et multum dedecoris et magna reipublicæ pericula attulerunt, propter sordes istius et veritatem ab eo pecunia venditam, ut mutatum eum esse videatis.

11. Dicam autem, quando huc provecta est oratio, primum omnium, quo pacto vobis Phocense negotium eripuerint. Ne vero quisquam vestrum, judices, magnitudinem rerum intuens, accusationes et crimina majora esse putet, quam pro istius auctoritate; sed illud spectate, si quemcunque vos illi muneri præfecissetis, et oblatas occasiones ejus fidei mandassetis, illum etiam, si istius exemplo voluisset, opera sua locata hostibus, vos decipere, et fraude circumvenire, eadem quæ et istum excitare mala potuisse. Non enim, si vos levibus sæpe hominibus publica mandatis negotia, res etiam leves sunt, quæ honori civitatis nostræ ab aliis deferuntur. Neque multis verbis est opus. Itaque Phocenses etiam Philippus sane perdidit, sed isti ei adjutores fuerunt. Hoc igitur considerandum et videndum est, utrum, quatenus Phocensium salus a legatione pendebat, eatenus isti corruperint, et perdiderint omnia; non quasi iste per se perdere Phocenses potuisset. Quo quid absurdius? sed da mihi senatusconsultum, quod me referente factum est, et testimonium ejus qui tum id fecit, ut sciatis, et me non tum tacuisse, nunc ab actis me removere, sed statim accusasse, et prævidisse futura, et senatum, qui ex me audire verum prohibitus non fuit, neque laudasse istos, neque in curiam vocandos censuisse. Atqui id ab urbe condita ullis accidisse legatis, nemo meminit: ne Timagoræ quidem, quem capitis damnavit populus. At istis hæc acciderunt. Recita primo testimonium, deinde senatusconsultum.

TESTIMONIUM. SENATUSCONSULTUM.

Hic neque laus, neque invitatio legatorum in curiam a senatu, continetur. Sin iste contineri ait, ostendat atque exhibeat, et ego descendam. Sed non continetur.

12. Quod si omnes eadem in legatione egissemus, jure neminem laudasset senatus (revera enim vituperanda essent acta omnium) sin alii bona fide rem gesserunt, alii contra, satis apparet, propter improborum scelera, etiam bonos viros eandem ignominiam subiisse. Quo pacto igitur facile cognoscetis omnes, quisnam improbus ille sit? In memoriam ipsi revocate vobis, quisnam ille sit, qui ab initio acta accusarit. Perspicuum enim est, sonti satis fuisse futurum tacere, et eluso eo tempore, nullam actorum reddere rationem: qui

autem nullius culpæ sibi conscius erat, is, si tacuisset, facinorum et scelerum socius fuisse videretur. Ego igitur is ab initio fui, qui istos accusarim, istorum vero me nemo.

13. Ac senatus illa quidem jam decreverat, concione autem convocata, et Philippo jam intra Pylas progresso (primum enim id fuit omnium scelerum, quod Philippum iis negotiis præfecerant, item, cum primum vobis negotia cognoscenda essent, deinde consultandum, post, quod visum esset, agendum, quod effecerant, ut simul vos et audiretis, et ille adesset, utque nec quid fieri oporteret, dici facile posset) illud etiam ad reliqua accessit, ut id quidem senatusconsultum populo nemo legerit, neque audierit populus, sed iste surrexerit, et ea prædicarit, quæ modo vobis exposui, multa et ingentia bona, quæ se impetrasse a Philippo atque afferre jactabat, propter quæ proscriptus esset a Thebanis. Proinde vos territi primum præsentia Philippi, et istis irascentes, qui non ante indicassent, aliquanto mitiores fiebatis, quod omnia vos consecuturos quæ velletis, sperabatis, nec vocem audire meam, aut cujusquam alterius volebatis. Post hæc recitabantur missæ a Philippo literæ, quas iste scripserat, commoratus post nos, quæ palam et aperte nihil erant aliud quam defensio scelerum, quæ isti perpetrarant. Nam et hoc inest, se prohibuisse illos in urbes ituros, et jusjurandum exacturos, et, ut adjumento sibi essent in reconciliandis Alensibus et Pharsaliis, eos detinuisse, denique omnia istorum peccata in se transfert, et sibi adscribit: Phocensium vero, aut Thespiensium, aut eorum quæ iste vobis nunciarat, nulla vel minima fit mentio. Neque hoc forte fortuna ita factum est, sed quarum rerum vobis pœnæ sumendæ erant ab istis, qui nihil fecerant aut administrarant eorum quæ senatusconsulto jusseratis, earum ille culpam in se transfert, seque in causa fuisse affirmat, quem vos punire scilicet non possetis: quæ autem ille fraude obtinere, et præripere civitati voluit, ea iste renunciavit, ut neque accusare, neque postea queri quicquam de Philippo possetis, cum ea nec in literis illius, nec orationibus usquam continerentur. Age recita ipsas literas, quas ut iste scripsit, sic ille misit, et considerate, an eo illa modo se habeant, quo ego exposui. Recita.

LITERÆ.

Auditis, Athenienses, literas, quam præclaræ sint et humanæ. De Thebanis autem et Phocensibus, aut aliis, de quibus ille apud vos renunciavit, ne tantillum quidem.

14. In iis igitur nihil prorsus æqui et boni continetur, idque vos ipsi statim perspicietis. Nam et Alenses, quorum reconciliandi gratia se istos detinuisse dicit, eam conciliationem experti sunt, ut extorres sint facti, et urbs eorum sit eversa; captivos autem, is qui

dispiciebat quo pacto vobis gratificaretur, missos facere, ne in mentem quidem sibi venisse profitetur. Sæpe autem testatum vobis est, idque publice, me attulisse talentum, et ad eos redimendos profectum esse, quod testimonium nunc etiam audietis. Quapropter ut iste laudem illam benignitatis mihi eriperet, etiam id ut inscriberet, Philippo persuasit. Quod igitur maximum est omnium, qui prioribus literis per nos allatis, inscripserat, se aperte etiam fuisse scripturum, quantis beneficiis vos affecturus esset, si sciret societatem etiam secum initum iri, is, conflata societate, neque scire se, qua re vobis gratificetur, neque quicquam promisisse ait; quod utique nosset, si fucum vobis non fecisset. Verum ut eum hæc scripsisse constet, cape priores literas, atque ex illis idipsum recita, ab hoc initio.

EX LITERIS.

Ante pacem igitur impetratam, si etiam societas secum iniretur, se scripturum promittebat, quantis rempublicam beneficiis affecturus esset: postquam autem utrumque obtinuit, ignorare se dicit, qua vobis re gratificetur. Cum vero vos ea facturos dicatis, quæ ei nec pudenda, nec ignominiosa sint, ad has excusationes confugiendo, etsi sane et ipse dixerit aliquid, et vos adducamini ad pollicendum, receptum sibi relinquit.

15. Hæc igitur et alia multa eo tempore statim in re præsenti coargui potuerunt, vosque edoceri, et cavere, ne rerum gerendarum occasiones amitteretis, nisi Thespiæ, et Platææ, et Thebanis sine mora infligendum supplicium, veritatem vobis eripuisset. Atqui ea si tantum audienda fuissent, et verba danda civitati, recte dicta essent: sin revera gerenda et præstanda, taceri expediebat. Nam si in eo res jam erant, ut nec animadversis insidiis Thebani quicquam proficerent, cur factæ non sunt? Sin propterea sunt impeditæ, quod illi præsenserant, quis enunciavit? nonne iste? Sed illa neque Philippus instituit, aut voluit, neque speravit iste: proinde enunciationis eum crimine libero. Fucum illis verbis fieri vobis oportuit, et id effici, ne verum ex me audire velletis, et ut domi maneretis, et tale scitum juberetur, quo Phocenses interituri essent; eo pertinebant illæ deliciæ, hinc erant illæ conciones.

16. Ego vero cum tanta et talia illum polliceri tum audirem, et mentiri compertum haberem,—idque unde dicam vobis: primum ex eo, cum Philippus jusjurandum de pace daturus esset, quod Phocenses ab istis exclusos esse fœdere apparebat, quod taceri et omitti conveniebat, si futurum erat ut conservarentur: deinde quod neque Philippi legati id dicebant, neque literæ Philippi, sed iste—, hinc igitur conjecturam capiens, surrexi et prodii, daturus operam, ut refragarer. Ut autem vos audire me nolebatis, quievi, tantum duntaxat testatus,—idque obsecro vos per deos ut in memoriam revocetis—,

me ea neque scire, neque participare, et addidi, neque etiam exspectare. Ut autem vos illud verbum nec exspectandi, ægre ferebatis, facite, inquam, Athenienses, si quid istorum factum fuerit, ut istos laudetis, et ornetis, et coronis donetis, me vero non: sed si quid secus acciderit, istis irascimini, ego vero cedo. Non nunc, subjicit Æschines iste, non nunc cede, sed vide ne tunc tibi vendices. Ita fiet, inquam, nisi velim esse injurius. At Philocrates post illum surgens valde insolenter, nil mirum, inquit, est, Athenienses, non eadem videri mihi quæ Demostheni; nam is quidem aquam, ego vero vinum bibo. Ibi vos ridebatis.

17. Jam decretum considerate, Athenienses, quod postea scribendum curavit Philocrates. Nam obiter quidem auditu sane præclarum est: sed si quis tempora computarit, quibus scriptum fuit, et pollicitationes quas iste tum afferebat, constabit, eos nihil fecisse aliud, quam tradidisse Philippo et Thebanis Phocenses, tantum non manibus post terga religatis. Recita decretum.

DECRETUM.

Videtis, Athenienses, decretum quantis laudibus et benignitate verborum sit refertum; et pax eadem, inquit, esto quæ Philippo, etiam posteris ejus, et societas; et laudetur Philippus, quod pollicetur se facturum ea quæ æqua sint. Verum nihil ille quidem pollicitus fuerat, sed tantum aberat e pollicendo, ut se ignorare diceret, qua re vobis gratificaretur; iste autem pro eo loquebatur, et pollicebatur. Philocrates igitur vos in istius verba propensos nactus, illud inscribit decreto; quod nisi fecerint Phocenses ea quæ debeant, nec Amphictyonibus templum tradiderint, populum Atheniensem auxilia missurum contra eos, per quos stet, quo minus ea fiant.

18. Itaque, Athenienses, vobis domi manentibus et non egressis, et regressis Lacedæmoniis fraude animadversa, et nemine alio Amphictyonum præsente præter Thessalos et Thebanos, minima cum offensione, et moderatione summa scripsit, templum illis esse tradendum, cum tradendum esse scripsisset Amphictyonibus. Quibus? neque enim erant ibi alii, quam Thebani et Thessali. Sed neque convocari jussit Amphictyones, neque differri dum convenissent, neque Proxenum ferre opem Phocensibus, neque educere exercitum Athenienses, neque tale quicquam. Quin et literas misit Philippus binas, quæ vocabant vos, non ut exiretis. Nequaquam. Neque enim spatium sustulisset, quo exire potuissetis, et tum demum vocasset, neque me huc navigaturum detinuisset, neque talia istum verba facere jussisset, quibus adducti vos minime exituri eratis: sed id spectavit, ut vos, putantes eum facturum quæ velletis, nihil ei contrarium decerneretis, et Phocenses vim non propulsarent, neque resi-

sterent, exspectatione spei per vos sibi factæ, sed desperatione fracti, omnes deditionem facerent. Sed recita eis ipsas Philippi literas.

LITERÆ.

Ac literæ quidem hæ vocant, atque adeo statim. Istos autem, si quid istorum verum sincerumque fuisset, quid decuisset aliud quam suffragari, ut copias educeretis, et decernere, ut Proxenus, quem in illis locis esse norant, statim opem ferret? verum omnia his eos contraria fecisse constat, nec abs re. Nihil enim ejus literas curabant, sed quo eas consilio scripsisset, norant. Id igitur adjuvabant, et defendebant.

19. Phocenses autem, ut quid apud vos actum esset in concione, audierunt, et decretum illud Philocratis acceperunt, et renunciationem istius et pollicitationes, modis omnibus perierunt. Quod ita intelligetis. Fuerunt ibi qui Philippo diffiderent, cordati homines. Ii adducti sunt, ut ei fidem haberent. Quamobrem? Quia putabant, etiamsi decies ipsi a Philippo deciperentur, nunquam tamen fore, ut Atheniensium legati Athenienses decipere auderent; sed vera esse illa, quæ iste vobis renunciasset, et Philippum in Thebanorum, non in ipsorum venire excidium. Erant alii quidam, qui quidvis perferendum, et propulsandam esse vim arbitrarentur. Sed et illorum animos fregit persuasio illa de Philippi amicitia, et exspectatio belli vestri, nisi fecissent, cum illi ante a vobis auxilium sperassent. Quin et pœnitere vos factæ cum Philippo pacis putabant quidam. Iis et ad posteros eam pertinere pacem demonstrarunt, ut jam undique vestra auxilia essent desperanda. Quapropter omnia ea in unum decretum conjecerunt; in quo injuriam vobis omnium maximam fecisse mihi videntur. Nam cum viro mortali, et propter tempora quædam potenti pace immortali decernenda, pacisci urbis opprobrium, et spoliare non modo aliorum, sed etiam fortunæ beneficiis rempublicam, et tam insigni uti improbitate, ut non eos modo Athenienses, qui nunc sunt, sed illos etiam qui olim aliquando futuri sunt, omnes injuriis affecerint, nonne intolerandum est? hoc igitur nunquam adscribere deinde sustinuissetis ad pacem, etiam posteris, nisi ab Æschine tum recitatis pollicitationibus crederetis, quibus freti Phocenses perierunt. Siquidem, dum se Philippi fidei committunt, et ultro illi oppida tradunt, omnia eorum contraria, quæ isti vobis renunciarant, sunt experti.

20. Ut autem certo sciatis, hæc ita et propter istos periisse, tempora vobis computabo, quibus singula facta sunt: quæ vero istorum aliquis inficiabitur, is surgat, et ad meam aquam dicat. Pax igitur XIX Februarii facta est, peregre autem abfuimus nos ad exigendum jusjurandum, tres perpetuos menses; quo toto tempore Phocenses fuerunt incolumes. A legatione ad exigendum jusjurandum suscepta

huc reversi sumus XIII Maii; et jam intra Pylas erat Philippus, et Phocensibus pollicebatur ea, quorum illi nihil credebant. Cujus rei signum illud est, quod alioqui huc ad nos non venissent. Secuta est postea concio, in qua isti omnia negotia perdiderunt, mentiendo, et decipiendo vos, decimo sexto Maii. Quinto igitur die post, etiam vestra decreta Phocensibus esse nunciata colligo. Adfuerunt enim Phocensium legati, quibus studio fuit cognoscere, tum quid isti renunciaturi essent tum quid vos decreturi. Vigesimo die proponimus, responsum vestrum Phocenses cognovisse. Nam a XVI ad hunc, dies quintus fit. Posterior igitur est X. IX. VIII. hoc factum est fœdus, illic perdita et consummata erant omnia. Unde id perspicitur? XXIIII die concionem vos habebatis in Piræeo de navalibus, venit Dercyllus Chalcide, et vobis nunciat Philippum summam rerum commisisse Thebanis, et quintum eum esse diem ponebat, ex quo fœdus esset factum. Igitur VIII. VII. VI. V. IIII. exquisite convenit, ad hunc esse quintum. Itaque temporibus quibus renunciabant, quibus decernebant, omnibus convincitur, eos collusisse cum Philippo, et adjutores fuisse Phocensium internecionis.

21. Jam quod nulla Phocensium urbium expugnata, aut facto in eam impetu vi capta est, sed persuasione funditus omnes perierunt, maximo argumento est, id eis accidisse propterea quod Æschini crediderunt, se a Philippo conservatum iri: neque enim illum ignorabant. Age, profer mihi et societatem Phocensium, et decreta per quæ muros eorum subruit, ut sciatis, qua necessitudine vobiscum conjuncti, qualia pertulerint propter istos sacrilegos. Recita.

SOCIETAS ATHENIENSIUM ET PHOCENSIUM.

Conjuncti igitur fuere vobiscum, amicitia, societate, auxilio: quid vero pertulerint propter istum, qui vos opem ferre prohibuit, audite. Recita.

CONVENTA PHILIPPI ET PHOCENSIUM.

Auditis Athenienses. Conventa Philippi et Phocensium, inquit, non Thebanorum et Phocensium, nec Thessalorum et Phocensium, nec Locrensium, nec aliorum qui adfuerunt ullius. Et rursus, tradendas esse, inquit, urbes Philippo, non Thebanis, non Thessalis, non alii cuiquam. Quapropter? quia renunciabatur ab istis, Philippum propter Phocensium conservationem adesse. Ei igitur credebant omnia, ad eum omnia referebant, cum eo pacem faciebant. Age recita reliqua, considerate quæ sperarint, et quæ sint perpessi. Nunquid similia et consentanea illis, quæ iste renunciavit? Recita.

DECRETUM AMPHICTYONUM.

His, Athenienses, nihil atrocius factum est, nec majus, non modo

nostra ætate in Græcia, sed nec, ut opinor, etiam superiori tempore. Tantarum igitur et talium rerum unus homo Philippus potitus est per istos: incolumi urbe Atheniensium, cui præesse Græcis patrium est, et non connivere, ut quicquam tale perpetretur.

22. Quemadmodum igitur ærumnosi Phocenses interierint, cum ex his decretis videre est, tum etiam ex ipsis rebus quæ actæ sunt. Quæ res spectaculum, Athenienses, crudele sunt et miserabile. Cum enim nuper Delphos proficisceremur, necesse habebamus ea videre omnia, ædificia diruta, mœnia prostrata, regionem juventute desolatam, mulierculas duntaxat, et paucos puerulos, et senes, homines miserandos: denique nemo verbis assequi possit ea mala, quæ nunc illic sunt. Atqui eos olim contrarium Thebanis pro vobis tulisse suffragium, cum de urbis excidio ageretur, e vobis ego omnibus audio. Quod igitur putatis, Athenienses, majores vestros, si in vitam redirent, suffragium aut quam sententiam laturos, de interitus Phocensium auctoribus? Equidem arbitror, tametsi eos suis manibus lapidassent, nullum se commisisse piaculum putaturos. Qui enim turpe non sit, imo quæ major esse turpitudo queat, quam iis, qui nos tum conservarunt, et salutare pro nobis suffragium tulerunt, contraria per istos accidisse: et neglectos esse, iis acceptis malis, qualia nulli Græcorum alii acceperunt? Quis igitur eorum auctor? quis imposturæ artifex? an non iste?

23. Cum autem, Athenienses, fortuna Philippi multis sit prædicanda nominibus, tum vero hoc felicissimum ei contigit, quod, ita me dii deæque omnes ament, haud scio an ulli contigerit nostris temporibus. Nam urbes magnas cepisse, et multas nationes subegisse, et ejus generis omnia, prædicanda sane sunt, et splendida: quis enim neget? sed eadem, et a multis aliis facta recenseri queant. Illam peculiarem, et cum alio nemine omnium communem habet fortunam. Quam? quod, cum improbos homines ad suas res conficiendas requireret, improbiores reperit quam voluisset. Quis enim istos tales esse non fateatur, siquidem quæ nec ipse Philippus, cum ejus tanta res ageretur, ementiri audebat, nec in ullas inscribere literas, neque legatorum ejus ullus dixit, ad ea isti locata sua opera vos deceperunt? Ac Antipater quidem et Parmenio, domino inservientes, neque deinceps collocuturi vobiscum, tamen id excogitarunt, ne per se vos deciperemini: isti vero Athenarum, liberrimæ civitatis, legati delecti, vos, quos obvios intueri, cum quibus familiariter vivere reliquo vitæ tempore necesse habent, et apud quos rationem actorum reddituri erant; vos inquam decipere non dubitarant. Quo pacto homines ulli improbiores aut profligatiores esse queant?

24. Ut autem sciatis, eum a vobis diris etiam imprecationibus esse obligatum, et nefas esse vobis et impium, talia mentitum absolvere, recita devotionem, et lege: eam cape quæ hac lege continetur.

DEVOTIO.

Hæc pro vobis, Athenienses, in singulis concionibus præco vota facit, mandata legibus, et cum senatus consedit, apud eum repetit. Neque iste se hæc ignorare potest dicere: dum enim scriptioni apud vos daret operam, et senatui inserviret, ipse legem hanc præconi enarrabat. An non igitur absurdum quiddam, et rerum naturæ contrarium faceretis, si, quæ mandatis, imo quæ petitis, ut dii vestram vicem exsequantur, ea cum hodie in vestrapte manu sint, non facietis: sed quem ab illis male perdi optatis, ipsum, et genus, et familiam ejus, eum ipsi absolvetis? Nequaquam. Nam qui vos fefellerit, eum diis puniendum relinquite: quem vero ipsi deprehenderitis, de eo nihil jam illis mandatote.

25. Eo autem impudentiæ et audaciæ venturum eum esse audio, ut, omnibus actis cedens, quæ renunciavit, quæ pollicitus est, per quæ rempublicam decepit, tanquam apud alios quospiam judicium exerceatur, non apud vos qui omnia nostis, primum Lacedæmonios, deinde Phocenses, denique Hegesippum sit accusaturus. Quæ quidem ridicula sunt, vel summæ potius sunt impudentiæ. Quæ enim nunc dicet de Phocensibus, aut Lacedæmoniis, aut Hegesippo, aut de Proxeno non recepto ab eis, aut de impietate eorum, aut quocunque nomine eos accusabit, ea certe facta fuerant omnia, priusquam legati isti huc venissent: neque obstabant, quo minus Phocenses conservarentur, quo auctore? isthoc ipso Æschine. Neque enim si absque Lacedæmoniis esset, neque si Proxenum non repulissent, neque si per Hegesippum non stetisset, neque si hoc vel illud non impedisset, conservatum iri Phocenses, non ita tum renunciavit: sed his omnibus præteritis, se advenire verbis disertis dixit, ac persuasisse Philippo ut Phocenses conservaret, ut Bœotiæ urbes instauraret, ut vestræ auctoritati negotia committeret, ea statim confectum iri intra biduum, aut triduum, propterea se a Thebanis proscriptum, promissa interfectori pecunia.

26. Ne igitur ea quæ ante istius renunciationem vel a Lacedæmoniis facta fuerunt, vel a Phocensibus, audiatis, aut patiamini, neque Phocensium accusare improbitatem sinatis. Neque enim Lacedæmonios olim propter virtutem eorum conservastis, neque exsecrandos illos Eubœenses, neque alios multos: sed quod eos esse incolumes, e republica erat, ut etiam nunc Phocenses. Et quid Phocenses, aut Lacedæmonii, aut vos, aut alii aliqui mortales deliquerint post istius verba, quo minus ejus orationem eventus sequeretur, id rogitate. Neque enim ostendere potest. Nam quinque dies duntaxat intercesserunt, in quibus iste falsa renunciavit: vos credidistis: Phocenses audiverunt: se dediderunt: perierunt. Unde opinor etiam

manifeste patet, omnem imposturam et fraudem fuisse instructam in Phocensium interitum. Quo enim tempore Philippus venire non poterat propter pacem, sed sese comparabat, Lacedæmonios accersebat, se facturum eis esse omnia pollicitus, ne eos sibi Phocenses, vobis intercessoribus, conciliarent: postquam autem venerat in Pylas, et Lacedæmonii, animadversis insidiis, recesserant, rursus istum præmisit ad vos decipiendos, ne iterum, vobis intelligentibus eum Thebanorum agere negotium, tempus terere, et bellum gerere cogeretur, tum Phocensibus se defendentibus, tum vobis opem illis ferentibus, sed ut citra pulveris tactum (quod aiunt) omnia conficeret. Idque factum est. Non igitur quod et Lacedæmonios et Phocenses decepit Philippus, propterea iste se vobis impune illusisse postulet; neque enim æquum est.

27. Quod si pro Phocensibus, et Pylis, et aliis rebus quæ perierunt, Chersonesum superesse reipublicæ dixerit, per deos vos obsecro, judices, ne admittatis, neque patiamini, ut ad legationis injurias etiam ex defensione probrum civitati concilietur: vos, ut aliquid privati eriperetis, sociorum salutem neglexisse. Neque enim ita fecistis, sed pace jam facta, et Chersoneso incolumi, quatuor totos menses post salvi fuere Phocenses; sed istius mendacia, quibus vos in fraudem illexit, eos, his actis demum, perdiderunt. Deinde Chersonesum nunc etiam in majore versari periculo, quam tum, reperietis. Utrum enim facilius fuisset ulcisci Philippum, si quid in eam commisisset, antequam horum aliquid reipublicæ præripuisset, an nunc? equidem opinor tum fuisse longe facilius. Quæ igitur ejus est provinciæ nunc prærogativa, adempto metu et periculis ei, qui illam sit affecturus injuria?

28. Jam etiam tale quiddam eum esse dicturum audio, mirari se, cur a Demosthene accusetur, a Phocensium autem nemine. Quod cujusmodi sit, in primis ex me audire præstat. Phocensium optimi quique et modestissimi, extorres facti, et ad hunc modum tractati, otium nimirum agunt, neque quisquam eorum propter rempublicam privatas suscipere velit inimicitias: qui vero nihil sine pecunia facturi sint, ii præbitorem non habent. Neque enim ego cuiquam quicquam dederim, ut hic mihi assistentes clamitarent, qualia perpessi essent: veritas enim et res ipsa clamat. Cum populo autem Phocensium, adeo male et miserabiliter agitur, ut jam eis non laborandum sit de accusandis rationibus Athenis perperam redditis, sed de eo, ne serviant, et metu emoriantur tum Thebanorum, tum Philippi militum, quos alere coguntur, in vicos redacti, et armis spoliati. Ne igitur ista eum dicere sinite, sed, aut non periisse Phocenses, ostendere jubete, aut se non promisisse, Philippum eos conservaturum. Nam hæ sunt legationis rationes, quid actum est? quid renunciasti? si vera, absolvitor, sin falsa, dato pœnas. Quod si Phocenses non

adsunt, quid tum? sic enim tractasti eos, pro tua quidem parte, ut nec amicis opitulari, nec inimicos ulcisci possint.

29. Jam præter dedecus et ignominiam, quæ in actis insunt, etiam magna ex his orta esse reipublicæ pericula, ostendi facile potest. Quis enim vestrum ignorat, Phocensi bello, dum Phocenses Pylas tenerent, nec a Thebanis quicquam vobis fuisse metuendum, nec vel in Peloponnesum, vel in Eubœam, vel in Atticam venturum fuisse Philippum, aut Thebanos? Eam igitur securitatem, quæ et a loco et rebus ipsis reipublicæ suppetebat, istorum fraudibus et mendaciis circumventi, vos amisistis; atque armis, et bello perpetuo, et magnis urbibus sociorum hominum, et amplo agro munitam passi estis everti. Itaque frustra priora auxilia in Pylas missa sunt, quæ amplius ducentis talentis vobis constiterunt, si etiam privatos eorum, qui expeditioni interfuerunt, sumptus supputetis: inanis etiam spes est, quam de ulciscendis Thebanis conceperatis.

30. Quod autem omnium, cum multa et acerba ea sint, in quibus iste Philippo inserviit, et in rempublicam et in vos omnes, contumeliosissmum est, id ex me audite. Cum Philippus ab initio constituisset, omnia quæ decreverat præstare Thebanis, iste contrario nunciato, vestraque aversatione declarata, et vobis inimicitias Thebanorum auxit, et gratiam Philippo. Quis igitur mortalium insolentius agere vobiscum potuisset? Cape decretum Diophanti et Callisthenis, et recita, ut sciatis, cum officio fungeremini, supplicationes decretas, et laudationibus affectos esse vos, et a civibus vestris, et ab aliis: postquam autem isti vos deceperint, vos liberos et uxores ex agris in urbem transtulisse, et sacra Herculis, cum pax esset, intra mœnia facienda decrevisse. Id quod miror, si eum, per quem deos patrio ritu colere non licuit, impune dimittetis. Recita decretum.

DECRETUM.

Hæc igitur olim e dignitate rerum gestarum decrevistis. Age et recita et ea quæ sequuntur.

DECRETUM.

Hæc tum vos decrevistis, ab istis impulsi, cum ea spe initio neque pacem fecissetis, neque societatem inissetis, neque post eum adducti estis, ut posteros etiam scripto complecteremini: sed tanquam mirabilia nescio quæ propter istos bona percepturi. Quoties autem etiam post, audientes Philippi exercitum ad Porthmum aut ad Megara esse, tumultuati sitis, scitis omnes. Non igitur hoc spectandum est, aut cessandum, etiamsi nondum Atticam invadit, sed illud videndum, an per istos potestas id faciendi data ei sit, quando

libitum fuerit, et illa calamitas respicienda, et auctor et instructor illius potestatis odio prosequendus et ulciscendus.

31. Equidem scio Æschinem ad accusationem nihil esse responsurum: sed, quo vos quam longissime a causa abducat, commemoraturum, quantum universi mortales commodorum ex pace percipiant, contra quas e bello clades, ac denique laudationem pacis, defensionis loco allaturum. Sunt autem ea omnia cum ejus criminatione conjuncta. Nam si pax, quæ aliis tot bonorum causa est, tot negotiorum et tantæ perturbationis causa nobis exstitit, quid tandem dici conveniet, nisi istos, muneribus acceptis, rem suapte natura bonam male corrupisse? Quid vero? an non triremes trecentæ, et armamenta illarum, et pecuniæ vobis supersunt, et supererunt propter pacem? fortasse dicat. Vobis autem contra ita sentiendum est, etiam Philippi opes ea pace multo auctiores esse factas, et apparatu armorum, et provinciis, et reditibus, quos ille nactus est ingentes: accesserunt et nobis aliqui, sed tamen rerum gerendarum apparatus, et sociorum, quo omnes aut sibimetipsis, aut potentioribus opes parant, ac tenent, noster quidem ab isto venditus, periit et debilitatus est, illius autem, formidabilis est factus, et multo major. Non igitur æquum est, illi utraque esse aucta per istos, et societates, et reditus: nobis ea quæ propter pacem merito teneremus, istorum corruptelis æstimari. Non enim hæc pro illis recepimus, neque multis verbis est opus; sed et hæc eodem modo teneremus, et illa si absque istis esset, accessissent.

32. Illud autem, Athenienses, omnino assentiemini, etiamsi multa et gravia mala reipublicæ acciderint, eorum autem nullius auctor sit Æschines, non esse justum, ut in eum sæviatur, nec si quid per aliquem alium bene gestum est, ut illud eum tueatur; sed quarum iste rerum sit auctor, cogitabitis, eique et gratiam, si dignus videbitur, referetis, et contra, si commeruerit, succensebitis. Hæc igitur quomodo recte deprehendetis? Si eum non omnia simul commiscere patiemini, ducum scelera, bellum gestum cum Philippo, commoda pacis, sed si singula per se considerabitis. Quod genus est: fuit nobis bellum cum Philippo. Hic, nunquis accusat Æschinem? vult ne aliquis eum postulare de rebus in bello gestis? Nemo. Proinde horum eum absolvite, neque ad hæc eum respondere necesse est. Nam in controversiis et testes producendi, et argumenta proferenda sunt reo, non iis defendendis quæ in confesso sunt, facienda impostura. Cave igitur quicquam de bello dicas: nemo enim de eo quicquam te accusat. Postea quidam nobis suaserunt pacem: persuaserunt: legatos misimus: adduxerunt illi huc eos qui pacem facturi essent. Hic iterum, nunquis ea de re culpat Æschinem? asserit aliquis eum pacis auctorem, aut deliquisse, qui legatos ea gratia missos huc adduxerit? Nemo. Proinde nec de pace facta a republica quicquam est dicendum,

neque enim iste auctor ejus est. Si quis autem roget, quid igitur dicis homo? et unde primordia capis accusandi? Inde, Athenienses, cum vobis deliberantibus, non utrum pax facienda esset, nec ne,—nam id quidem jam decretum erat—, sed de eo qualis ea esse deberet. Justa enim decernentibus refragatus, mercede decernenti suffragatus est, largitionibus corruptus; deinde ad jusjurandum exigendum delectus, nec de mandatis vestris quicquam egit, et socios, qui e bello evaserant, perdidit, et tanta est ementitus, quanta nemo alius unquam mortalium, neque ante, neque post. Nam ab initio eo usque dum permissum Philippo est agere de pacis conditionibus, Ctesipho et Aristodemus primum initium fecerunt imposturæ: postquam autem jam eo ventum fuit, ut res gerenda esset, eam Philocrati et isti tradiderunt; qui ea suscepta, omnia perdiderunt. Et postquam rationes actorum referendæ sunt, iste homo, veterator nimirum et diis invisus, et scriba, ita se defendet scilicet, quasi de pace agatur, non ut de pluribus quam accusatur, respondeat (nam ea quidem insania esset) sed illud videt, in suis actis non modo nihil esse boni, sed etiam scelera inesse omnia, pacis autem defensionem, ut nihil aliud, nomen saltem habere plausibile. Quam, vereor Athenienses, vereor, ne sero, ut debitores, magno cum fœnore nos agere intelligamus. Ejus enim securitatem et firmitatem isti prodiderunt, Phocenses et Pylas, non tamen propter istum, eam initio fecimus.

33. Quanquam autem id quod dicam absurdum, verum tamen omnino est. Si quis re vera pace gaudet, ducibus, quos omnes culpant, gratiam habeat. Nam si illi, ut volebatis, bellum administrassent, vos nec nomen pacis tolerassetis. Pax igitur per illos, periculosa et lubrica et infida pax per istos facta est corruptos largitionibus. Repellite igitur, repellite eum a disputatione de pace, et in disputationem de actis compellite. Non de pace accusatur Æschines: sed pax propter Æschinem crimen habet. Argumento illud est, quod si pax ita facta esset, ut vos postea in nulla re decepti essetis, neque sociorum quisquam periisset, nemini mortalium omnium pax molesta fuisset, ignominia duntaxat excepta. Etsi autem et ejus culpæ pars in isto hæret, cum sit Philocrati suffragatus: nihil tamen immedicabile fuisset admissum. Nunc multorum aliorum malorum istum causam esse apparet.

34. Ac turpiter quidem, et flagitiose per istos ea esse omnia perdita et corrupta, scire omnes vos arbitror: ego vero, judices, tantum abest ut quicquam illis rebus adjungere calumniæ velim, aut a vobis id fieri postulem, ut, si illa per væcordiam aut simplicitatem acta sunt, aut quamvis aliam ignorationem, et ipse missum Æschinem faciam, et vobis missum ut faciatis, suadeam. Quanquam harum excusationum nulla civilis, aut justa est. Neminem enim vos rempublicam gerere jubetis, aut cogitis, sed si quis sibi persuasit, se

habere adjumenta rerum gerendarum, atque accesserit, pro vestra bonitate et humanitate eum recipitis, benigne, et non invide: quin et magistratus ei mandatis, et ejus fidei vestra negotia committitis. Quæ si quis probe administraverit, honorabitur, et eo nomine supra vulgus efferetur: sin frustratus fuerit, excusationes et causas afferet? Æquum non est. Neque enim ita satis factum erit eversis sociis, nec liberis eorum, nec uxoribus, neque ceteris, si constet eis, se propter meam inscitiam, ne istius dicam, ea esse perpessos. Multum certe abest. Sed tamen vos condonate Æschini atrocia ista et immensa, si per simplicitatem, aut quamvis aliam ignorationem commisisse videbitur: at si ex improbitate, argento accepto, et muneribus, idque aperte ex ipsis actis demonstrabitur, maxime quidem si fieri potest, occidite, sin minus, at in eo documentum statuite vivente.

35. Considerate autem ipsi vobiscum, ejus convincendi ratio quam æqua futura sit. Omnino est necesse, Æschinem ea verba apud vos fecisse de Phocensibus et Thespiensibus, et Eubœa, si non ultro se vendiderat, vosque decipiebat, vel quod aperte audierat Philippum pollicentem, se illa suscepturum, et facturum: vel, si id non fuit, præstigiis quibusdam et fucis humanitatis illius ceteris in rebus deceptum, etiam hæc de illo sperasse. Ut verum non sit horum alterum, fieri non potest. Propter hæc autem utraque ei Philippum maximo esse odio decet. Cur? quia, quod ad illum attinet, ei acerbissima et turpissima quæque acciderunt: vos decepit: laborat infamia: dignus interitu judicatur. Quod si ita fieret, ut conveniebat, jamdudum proditionis reus ageretur: nunc propter nostram mansuetudinem, et simplicitatem, rationes reddit, easque cum vult. Est igitur quisquam vestrum, qui ex Æschine ullam vocem audierit, Philippum accusante? quid? redarguentem quisquam aut dicentem eum aliquid vidit? Nemo, sed omnes Athenienses prius accusant Philippum, et quivis semper; quorum utique nulli ulla privatim facta est injuria. Ego vero hæc verba ab eo requirerem, si se non vendidisset: Athenienses, me quidem tractate ut vultis: credidi: deceptus sum: erravi: fateor; illum autem hominem cavete Athenienses, perfidus est, impostor, improbus. Non videtis quomodo mecum egerit? ut deceperit? Horum verborum ego nullum audio, neque vos. Quamobrem? quia non deceptus, neque falsus, sed mercede ultro conductus, atque argento accepto, ea dixit, et illi prodidit, seque præclarum ac justum illi mercenarium præbuit, legatum autem vobis, et civem et proditorem, et ter, non semel morte mulctandum.

36. Neque vero ex his solum constat, eum mercede conductum, omnia illa dixisse, sed et ex eo, cum nuper Thessali, et Philippi legati cum eis, venerunt, postulantes, ut Philippo Amphictyoniam decerneretis. Quem igitur omnium mortalium maxime istis refragari decebat? Æschinem. Cur? quia ejus renunciationi contraria

ille fecit. Iste enim dixerat, illum Thespias et Platæas muniturum, et cum Phocenses non perditurum, tum Thebanorum in vos insolentiam repressurum: ille vero et Thebanos majores fecit quam oportebat, et Phocenses funditus delevit, ut nec Thespias nec Platæas muro circumdedit, sic Orchomenum et Coroneam insuper excidit. Possuntne res inter se ullo modo magis esse contrariæ? Neque vero refragatus est, neque os aperuit, neque vocem ullam contrariam emisit. Quod tantum cum sit, non tamen est grave, sed illud, quod et solus omnium in hac urbe degentium suffragatus est; quodque nec Philocrates facere fuit ausus, impurus ille, id Æschines fecit. Ac tumultuantibus vobis, et eum audire nolentibus, descendens de suggesto, missis a Philippo legatis se venditans, multos esse dicebat, qui tumultuarentur, paucos qui militarent, si necesse esset. Meministis enim utique: cum ipse, o Dii, sit mirificus bellator.

37. Jam si nullum legatum quicquam accepisse ostendere possemus, neque res ita pateret, ut palam esset universis, quæstiones et ejus generis alia restarent: si vero Philocrates se accepisse, non modo pro concione sæpe confessus est, sed et vobis ostentavit, vendendo tritico, ædificando, profitendo se iturum, etiamsi vos non juberetis, vehendis lignis, auro in mensis aperte commutando, non profecto habebit iste quod illum accepisse neget, qui ipse confessus est et ostentavit. Est vero quisquam mortalium adeo væcors, aut infelix, ut, dum et Philocrates dona accipiat, et ipse male audiat ac periclitetur, cum ei liceret stare ab innocentibus, hos quidem infestet, cum illo autem conjunctus judicium subire malit? Equidem opinor esse neminem, sed hæc omnia, si recte consideretis, invenietis, Athenienses, magna et evidentia esse signa acceptæ ab isto pecuniæ.

38. Jam illud quod non ut postremo factum est, sic minimum signum est, istum Philippo se vendidisse, spectate. Proculdubio nostis dudum, cum proditionis reum ageret Hyperides Philocratem me progressum dicere, unum quendam in accusatione mihi restare scrupulum, quo pacto solus Philocrates tot et tantorum scelerum causa fuisset, novem legati nullius: atque id ita se habere negavi. Nullam enim ejus per se futuram fuisse auctoritatem, nisi adjutores illorum aliquos habuisset. Ut igitur, inquam, neque absolvam, neque criminer quenquam, sed res ipsa et noxios inveniat, et criminis expertes absolvat, surgat quicunque volet, et progressus in conspectum vestrum, declaret se non esse socium, nec probare acta Philocratis; atque eum qui ita fecerit, absolvo ego, inquam. Hæc meministis, ut ego arbitror. Nemo autem prodiit, nec ostendit se: ac ceterorum quidem singulis aliqua causa fuit. Nam alius rationes retulerat, alius fortasse non aderat, alius affinem illic habebat: isti autem causarum illarum nulla erat, sed usque adeo se prorsus vendiderat, neque in præteritis tantum suam locarat operam, ut non

dissimulet, se in posterum etiam, si nunc absolutus fuerit, illi præsto futurum contra vos. Quare cavet, ne quod vel verbulum Philippo non jucundum sibi excidat, nec ut missum faciamus, missum facit, sed laborare infamia, accusari, quidvis apud vos perpeti satius esse ducit, quam aliquid minus gratum Philippo facere. Quæ vero illa est societas? quæ tanta ista solicitudo de Philocrate? quem, si omnem legationem præclarissime obiisset, et pecuniam tamen se propter legationem accepisse fateretur, ut fatebatur, illud ipsum fugere et solicite cavere incorruptum legatum conveniebat, et testari suam integritatem. Sed id non fecit Æschines. Hæc nonne perspicua sunt, Athenienses? hæc nonne clamitant et loquuntur, pecuniam accepisse Æschinem, et propter argentum perpetuo esse improbum, non ex simplicitate, aut ignoratione, aut per calamitatem? Et quis, inquit, testificatur, me accepisse munera? hæc enim est præclara illa defensio. Res ipsæ, Æschine, quæ sunt fide omnium dignissimæ; neque dici potest, aut prætexi, vel ex persuasione alicujus aut gratificandi studio eas esse tales, sed quales prodendo et corrumpendo tu eas effecisti, tales in exquirendo apparent. Et præter res ipsas jam tute in te dices testimonium. Age huc assiste, et responde mihi, neque enim per imperitiam habere te negabis, quid dicas. Cum enim novas causas tanquam fabulas, easque sine testibus ad præfinitam diem accusator vincas, ex eo constat, te esse acerrimum.

39. Quanquam autem multa sunt et atrocia scelera Æschinis, et magna improbitate referta, ut vobis etiam, nisi fallor, videtur, nullum tamen, meo quidem judicio, est atrocius, aut evidentius corruptelarum ejus argumentum, aut quod magis ostendat, palamque demonstret, eum accepisse munera, et vendidisse omnia, eo quod et nunc dicam. Cum jam tertium legatos missuri essetis ad Philippum, propter præclaras et magnas illas spes earum rerum, quas iste pollicebatur, delegistis et istum, et me, et ex reliquis plerosque eosdem. Ego progressus statim ejuravi. Tumultuantibus autem quibusdam, et me ire jubentibus, negavi me abiturum. Iste autem delectus erat. Deinde cum concio surrexisset, congressi isti consultabant, quemnam hic relicturi essent. Dum enim etiamnum in motu essent omnia, et incerta futurorum exspectatio, tum et congressus, et verba varia in foro fiebant. Metuebant enim, ne subito concio indiceretur: et vos, audita ex me veritate, aliquid opportuni de Phocensibus decerneretis, et Philippus gerendarum rerum occasionem amitteret. Nam si decretum duntaxat fecissetis, et aliquam mediocrem spem eis prætulissetis, conservati essent. Non enim licuisset Philippo, nisi vos decepti essetis, manere diutius. Neque enim frumentum erat in agris, propter bellum incultis, neque etiam invehi potuisset, vestris triremibus ibi præsentibus, et mare

obtinentibus, et Phocensium urbes multæ erant, et expugnatu difficiles, nisi mora, et obsidione. Nam si singulis diebus singulas cepisset urbes, duæ et viginti fuerunt numero. Propter ea igitur omnia ne quid eorum mutaretis, in quibus decepti eratis, istum hic reliquerunt. Sed ejurare, nulla allata causa, non ferendum erat, et vehementer suspectum. Quid ais? ad tot et tanta bona quæ nunciasti, non abis, nec legatione fungeris? sed manendum erat. Quid fit? Morbum simulat: frater ejus, adducto Execesto medico, curiam ingressus, coram senatu jurat, ægrotare istum: ejus vice ipse deligitur. Ut autem perierant Phocenses, quinque diebus aut sex post, et ea locatio ab isto confecta erat, quasi aliud quiddam conduxisset, Dercyllus Chalcide reversus, vobis concionem in Piræeo habentibus nunciat, Phocenses periisse; quo vos, Athenienses, audito, et illorum vicem dolebatis, ut par erat, et ipsi perterriti, liberos et uxores ex agris in urbem transferendos decernebatis, et castella instauranda, et Piræeum muniendum, et Herculana sacra in urbe facienda. Cum hæc fierent, et tanta perturbatio, tantusque tumultus urbem invasisset, tum iste vir eloquens et sapiens et vocalis, nec a senatu, nec a populo delectus, legatus abit ad eum, qui illa perpetrarat. Nulla habita ratione vel morbi, quo simulato legationem dudum ejurarat, nec quod alius ipsius loco legatus erat, nec quod lege talia facinora capite sancita sunt, nec, quod absurdissimum esset, postquam renunciarat, se a Thebanis esse proscriptum, cum ii præter Bœotiæ totius imperium, etiam Phocensis regionis potiti essent, tum in medias Thebas, et Thebanorum castra vadere. Verum ita erat extra se raptus, ita totus in quæstum et largitionem immersus, ut sublatis et despectis ceteris rebus omnibus abiret.

40. Quæ res cum talis sit, multo etiam graviora sunt ea, quæ postquam illuc venit, perpetravit. Cum enim vos, qui adestis omnes, et ceteri Athenienses, tam misere et crudeliter cum miseris agi Phocensibus duceretis, ut neque senatorios spectatores, neque sexviros ad Pythia mitteretis, sed patrium spectaculum desereretis: iste ad triumphales epulas, negotiis et bello confecto, quas Thebani et Philippus in honorem deorum instruxerant, accessit, et cum libationum, tum votorum fuit particeps, quæ ille ob sociorum nostrorum mœnia et agros et arma perdita nuncupabat, et una coronas gestavit, et pæana concinuit cum Philippo, et familiariter propinavit. Neque ego hæc sic, iste aliter narrare poterit, sed ejuratio inter publica vestra monimenta in tabulario, quibus minister publicus præest, asservatur, et decretum palam de ista re est scriptum, quæ autem ibi perpetrarit, collegati ejus, et ii qui adfuerunt, testimonium in eum dicent: qui iidem hæc mihi retulerunt. Neque enim ego una in legatione fui, sed eam ejuravi. Age, recita mihi decretum, et literas, et testes accerse.

DECRETUM. LITERÆ. TESTES.

Quæ igitur vota putatis nuncupasse diis Philippum cum libaret, aut Thebanos? nonne ut in bello vim et victoriam ipsi et sociis largirentur, et horum contraria Phocensium fœderatis? Iste porro eadem precabatur et imprecabatur patriæ, quæ nunc vos in ejus caput convertere oportebit. Itaque abiit contra legem, quæ id facinus capitale esse jubet: illuc autem profectum aliis mortibus luenda designasse constat: jam ejus acta priora, et obitæ propter hæc legationes, merito eum interfecerint.

41. Quare considerate quæ litis æstimatio ea magnitudine sit, ut tot sceleribus non minor esse videatur. An non turpe fuerit, Athenienses, cum publice universi vos et totus populus omnia ea quæ pacem consecuta sunt, reprehendatis, cum nec Amphictyonum decretis assentiamini, et irascamini Philippo, eumque suspectum habeatis, tanquam impia sint et crudelia illa facta, et neque justa, neque vobis conducibilia: si in curiam ingressi, ad rationes de illis redditas dijudicandas, et jurejurando pro repub. dato, malorum omnium auctorem, quem in talibus facinoribus palam deprehendistis, eum absolvetis? Ecquis ceterorum civium, vel potius Græcorum omnium, non jure vos reprehendet, qui videat vos irasci Philippo, qui pacem e bello ut faceret, negotia ab iis qui vendere solent, mercatus, rem agit omnino venia dignam: istum autem absolvere, qui vestra tam flagitiose vendidit, cum legibus extrema supplicia talibus facinoribus sint constituta?

42. Fortassis etiam talis ab istis ratio afferetur, principium hoc fore inimicitiarum cum Philippo, si pacis interpretes damnaveritis. Ego vero, id verum si est, quod gravius isti crimen impingam, nulla ratione reperio. Si enim is qui pecuniam impendit, ut pacem impetraret, ita nunc factus est formidabilis et magnus, ut vobis, neglecto jurejurando, et justitia, videndum sit jam, qua re gratum Philippo faciatis, quo supplicio afficiendi erunt ejus rei auctores, ut dignas dent pœnas? Verum enimvero eam rem amicitiæ vobis utilioris etiam principium futurum esse, quantum conjectura licet assequi, id quoque me ostensurum opinor. Hoc certo tenendum vobis est Philippum, Athenienses, non contemnere vestram urbem, neque eo quod vos inutiliores putarit quam Thebanos, vobis illos prætulisse, sed ab istis edoctum esse, et audivisse, id quod prius etiam publice vobis exposui, nemine istorum refragante; populum esse turbam, rem omnium inconstantissimam et stolidissimam, ut in mari undam fluctuantem, quæ fortuito agitetur, alium accedere, alium abire, rempublicam autem curæ esse nemini, ac quid actum sit, ne meminisse quidem; habendos autem aliquos amicos, qui ei

apud vos singula conficiant, atque ejus arbitratu gubernent, quod si in primis sit consecutus, eum a vobis facile, quicquid libitum fuerit, impetraturum. Si igitur eos, qui tum illa ad eum dixerunt, statim, ut huc redierant, in crucem actos audivisset, fecisset idem quod rex Persarum. Quid autem fuit quod ille fecit? Deceptus a Timagora, cui quadraginta, ut ferunt, talenta dederat, ut audivit eum a vobis interfectum, ac ne suam quidem tueri vitam, nedum quæ pollicitus fuerat, præstare potuisse, animadvertit se pecuniam non ei numerasse, penes quem summa esset auctoritas. Proinde primum Amphipolim urbem vestro imperio denuo subjecit, quam hactenus sociam suam et amicam esse scripserat: deinde nemini unquam postea pecuniam dedit. Idem igitur et Philippus fecisset, si horum aliquem pœnas dare vidisset: idque etiam nunc, si viderit, facturus est. Sed cum audiat, eos conciones habere, florere gloria apud vos, aliis creare pericula, quid facere conetur? multum impendat, cum liceat pauciora? an omnes colere velit, cum duos aut tres liceat? Insaniret profecto. Neque enim Thebanorum urbi Philippus benefactum publice voluisset (multum certe abest) sed a legatis est ei persuasum. Quo autem pacto, dicam ego vobis.

43. Venerunt Thebis ad eum legati, cum et nos a vobis missi illic essemus. Iis pecuniam ille dare voluit, eamque, ut aiebant, omnino magnam: non admiserunt, nec acceperunt eam Thebanorum legati. Post, in sacrificio quodam et cœna, potans cum eis Philippus, et humanum erga illos se præbens, cum alia multa, ut captivos et ejus generis alia, tum pocula tandem argentea et aurea eis offerebat. Ea illi omnia repudiabant, nec usquam sui obliviscebantur. Postremo, Philo, unus legatorum, habuit orationem, Athenienses, quam non pro Thebanis, sed pro vobis habitam esse oportuit. Aiebat enim, se, cum Philippum videret magno et humano in ipsos esse animo, delectari et gaudere. Sed se jam antea ipsius esse hospites, et amicos, etiam sine illis muneribus: petere autem, ut ad negotia urbis, quæ tum illa ageret, ea humanitate conversa, aliquid et seipso dignum et Thebanis præstaret, ita polliceri et se et totam urbem ei fore addictam. Jam spectate, quid hoc pacto Thebani consecuti sint, et quid vobis acciderit, et vere æstimate, quanti sit non vendere negotia civitatis. Primum, pace potiti sunt, laborantes et afflicti jam bello et succumbentes: deinde hostes Phocenses ad internecionem deleti, eorumque mœnia et oppida sublata e medio. Nunquid sola hæc? Non medius fidius, sed accesserunt etiam Orchomenus, Coronea, Corsiæ, Tilphossæum, Phocensis agri quantum voluerunt. Thebani igitur hæc e pace consecuti sunt, quibus utique majora nec optarint: Thebanorum autem legati quid? nihil, nisi quod eorum opera hæc patriæ contigerunt.

Id vero præclarum est, Athenienses, et egregium, si virtutis et gloriæ ratio ducatur, quas res isti pecunia vendiderunt.

44. Conferamus jam quid Atheniensium respublica e pace consecuta sit, et quid legati Atheniensium, et considerate, num similia respublica et isti ipsi. Respublica igitur, ut cesserit omnibus, et possessionibus, et sociis, ut jurarit Philippo, si quis alius illas invaserit, vobis ut restituat, vos prohibituros, et qui vobis eas tradere voluerit, eum pro inimico et hoste habituros, qui eripuit, pro socio et amico. Hæc enim sunt quæ et Æschines defenderit, et adjutor ejus Philocrates decreto sanxerit. Item cum ego pridie superior, vobis persuasissem, ut sociorum decretum confirmaretis, et legatos Philippi accerseretis, iste cavillationibus ea re in posterum diem rejecta, persuasit, ut in Philocratis sententiam iretis, in qua et hæc et alia multo his graviora continentur. Ac reipublicæ quidem hæc ex pace contigerunt, quibus flagitiosiora nec inveniri facile possunt: legatis autem quid, horum auctoribus? cetera omnia taceo, quæ ipsi vidistis, ædes, ligna, frumentum, sed in sociorum qui perierunt regione, possessiones et fundi plurimi, quæ Philocrati talentum, Æschini tricenas minas pensitant. Nonne vero grave est et miserabile, sociorum vestrorum calamitates, reditus legatis vestris esse factas, eandemque pacem urbi, a qua missi fuerunt, et sociorum interitum, et possessionum jacturam, et pro gloria dedecus attulisse, legatis autem qui rempublicam violarunt, reditus, opes, possessiones, divitias, pro extrema inopia peperisse? Et hæc vere a me dici ut constet, voca testes harum rerum Olynthios.

TESTES.

45. Neque vero mirabor, si etiam tale aliquid dicere audebit, non licuisse præclaram, neque qualem ego postularim, facere pacem, cum duces male rem bellicam administrassent. Quod si dixerit, obtestor vos ut memineritis eum interrogare, utrum ex alia urbe legatus abierit, an ex hac eadem. Nam si ex alia, quam bello superiorem fuisse dicet, ac bonos duces habuisse, merito pecuniam accepit: sin ex hac ipsa, qua gratia, propter quæ urbs, a qua missus erat, suis bonis cessit, ob ea ipse accepisse dona cernitur? Eadem enim et urbi mittenti tribuenda fuerunt, et missis ex ea legatis, si quid recte factum esset. Jam et illud considerate, Athenienses, plusne putetis a Phocensibus Thebanos, an a Philippo vos bello superatos? Equidem compertum habeo a Phocensibus Thebanos. Tenebant enim illi Orchomenum, et Coroneam, et Tilphossæum, et suos, qui Neotibus fuerant, receperant, et septuaginta et ducentos occiderant ad Hedyleum, et tropæum erexerant, et

equestri prælio superiores erant, et malorum Ilias Thebanos circundederat: vobis autem nec tale quicquam acciderat, et absit ut accidat in posterum. Sed illud erat in Philippico bello gravissimum, quod ei cum volebatis nocere, non poteratis, ne vero noceretur vobis, minime timebatis. Qui factum est igitur, ut per eandem pacem Thebanis, qui bello usque adeo inferiores erant, et sua recipiendi, et hostium opes adjungendi potestas data sit: vobis autem Atheniensibus, etiam ea quæ bello defendebantur, pace facta, perierint? Quod illorum legati opes eorum non vendebant, vestras isti vendiderunt.

46. At dicet, hercule, socios fuisse bello defatigatos. Nam hæc ita fuisse acta, ex iis etiam quæ sequuntur, magis intelligetis. Ut enim pax ista Philocratis facta auctoritate; confecta fuit, cui iste suffragatus est, et Philippi legati discesserant, exacto jurejurando, —et hactenus quidem nihil erat actum atrocius, sed turpis pax erat, et aliena a dignitate reipublicæ, loco autem dedecoris hujus admiranda illa bona percepturi eramus—, postulabam ego, et istis dicebam, ut primo quoque tempore in Hellespontum navigarent, neve quicquam negligerent, aut Philippum occupare quicquam interjecto tempore paterentur ex locis illius regionis. Compertum enim habebam, quæcunque bello in pacem converso projecta fuerint, ea iis qui neglexerint periisse. Nemo enim unquam, cui persuasum fuit de totius imperii statu pacem inire, pro iis quæ ab initio neglecta fuerunt, bellum gerere voluit; sed ea tenent ii qui occuparunt. Ad hæc, si navigassemus, duplici bono auctum iri putabam rempublicam. Aut enim, si adessemus, et ex decreto jusjurandum ab eo exegissemus, tum ea quæ reipublicæ nostræ præripuisset, redditurum, tum reliqua non invasurum: aut, nisi ille hæc faceret, nos statim huc renunciaturos, ut vos in remotis illis et minoribus cognita hominis avaritia et perfidia, de his finitimis et majoribus, Phocensibus, inquam et Pylis retinendis, cogitaretis. Quod si ille hæc non occupasset, neque vos decepti essetis, in tuto vobis essent omnia, et quæ æqua sunt, ille vobis ultro præstaret. Neque hæc ab re ita fore putabam. Si enim essent Phocenses, uti tum erant, incolumes, et Pylas tenerent, ille nullum vobis incutere terrorem potuisset, quo perculsi jus aliquod vestrum neglexissetis. Neque enim aditu terra patefacto, neque navali prælio victor, in Atticam venturus fuit, vos autem illi statim, si jus violasset, mercatus claudere potuissetis, et ad pecuniæ penuriam, et ceterarum rerum iterum velut obsidionem redacturi. Quare ille serviturus fuit pacis commoditatibus, non vos. Et hæc non nunc a me fingi ex eventu, et simulari, sed tum statim et sensisse, et prævidisse me in vestram utilitatem, et istis indicasse, inde cognoscetis: cum jam nullæ conciones restarent (habitæ enim erant omnes) et isti nondum abiissent, sed hic tempus tererent, senator decretum facio, populi auctoritate senatui permissa, ut primo

quoque tempore legati abirent, et ut Proxenus dux eos in illa loca deportaret, in quibus versari Philippum cognovisset, iis verbis, quæ nunc refero, aperte in decreto positis, age cape id decretum, et recita.

DECRETUM.

47. Hinc igitur eos eduxi, adeo invitos, ut ex iis quæ postea fecerunt, liquido cognoscetis. Ut autem Oreum pervenimus, et cum Proxeno congressi sumus, isti neglecta navigatione, et exsecutione mandatorum, passim oberrabant. Antequam igitur in Macedoniam veniremus, dies tres et viginti consumpsimus, reliquos vero omnes Pellæ desedimus, ante Philippi reditum, iis quos in itinere fuimus additis, quinquaginta totos. Interea Doriscum, Thraciam, Muros, Sacrum montem, omnia denique pacis tempore et fœderum, capiebat et procurabat Philippus, crebro dictitante me, et clamitante, primum ita ut in commune consuli solet, deinde, ut qui docerem ignaros, postremo, ut in eos qui se vendidissent, impurissimos homines, sine ulla dissimulatione inveherer: qui autem his aperte refragaretur, et omnibus tam dictis meis, quam decretis vestris adversaretur, iste fuit. An vero eadem ceteris etiam legatis omnibus placuerint, statim scietis. Ego enim nondum quicquam de ullo dico, neque queror, neque ullum eorum coactum hodie videri bonum virum oportet, sed ultro et ob vitandam scelerum societatem. Nam ea esse atrocia flagitia, et non admissa gratis, omnes vos vidistis: quorum qui socii fuerint, res ipsa ostendet. At, hercule, eo tempore jusjurandum a sociis exegerunt, aut alia quæ decuissent egerunt? Multum certe abest. Sed tribus mensibus peregre absumptis, et mille drachmis in viaticum a vobis acceptis, quantum a nulla civitate numerari solet, neque cum illo proficiscerentur, neque cum illinc huc redirent, jusjurandum exegerunt, sed in caupona, quæ est ante Castoris et Pollucis—si quis vestrum Pheris fuit, intelligit quid dicam—, ibi jusjurandum dabatur, cum jam cum exercitu Philippus huc proficisceretur, turpiter Athenienses, et non e vestra dignitate. Ut autem illa eo modo fierent, id Philippus omnium maximi æstimavit. Nam si nec pacem ita, uti instituerant isti primum, decernere potuissent, exceptis Alensibus et Phocensibus, sed coactus esset a nobis Philocrates id delere, ac perspicue ponere, Athenienses et Atheniensium socios, noluisset id jusjurandum ab ullo sociorum suorum dari: neque enim ea quæ nunc vobis erepta tenet, oppugnatum illi ivissent, sed jusjurandum excusassent: neque eos conscios esse voluisset pollicitationum, quibus pacem impetrasset: neque id ostendi palam omnibus, non civitatem Atheniensium succubuisse bello, sed Philippum esse qui pacem expeteret, et ab Atheniensibus pacem

multis pollicitationibus impetraret. Ne igitur hæc quæ dico palam fierent, propterea censuit eis nusquam esse abeundum; isti autem ei omnia gratificabantur, cum ostentatione, et insigni assentatione. Verum si horum omnium convincentur, consumpsisse tempus, neglexisse Thraciam, nihil ex decretis egisse vestris, aut ex utilitate reipublicæ, falsa huc renunciasse, qui possunt isti a cordatis judicibus et religiosis conservari? Quæ ut a me vere dici constet, recita primum decretum, quo pacto nobis fuerit exigendum jusjurandum: deinde literas Philippi: post, Philocratis decretum: mox plebiscitum.

DECRETUM. LITERÆ. DECRETA.

Jam ut appareat nos potuisse Philippum in Hellesponto deprehendere, si quis mihi paruisset, et vestra mandata exsecutus esset ex decretis, voca testes qui illic adfuerunt.

TESTES.

Recita et alterum testimonium, quid Euclidi post profecto Philippus responderit.

TESTIMONIUM.

48. Eos igitur nec inficias ire posse, quin illa pro Philippo egerint, ex me audite. Cum priore legatione profecti sumus de pace facienda, vos caduceatorem præmisistis ad impetrandam fidem publicam. Tum igitur, ut primum Oreum venerunt, non exspectarunt caduceatorem, neque ullam moram fecerunt, sed quamvis Alus obsideretur, tamen eo trajecerunt, et rursus inde ad Parmenionem, qui oppidum obsidebat, egressi per hostilem exercitum Pagasas abierunt, et progressi, caduceatori Larissæ occurrerunt, tanto studio et alacritate tum proficiscebantur. Cum autem pax esset, et sine omni periculo ire liceret, et a vobis properandi mandatum haberent, tum nec iter accelerare, nec navigare in mentem eis venit. Cur tandem? Quia tum e re Philippi erat, pacem quam primum fieri: eo vero tempore, moram quam longissimam interponi, priusquam jusjurandum exigeretur. Sed ut et hæc vere a me dici constet, etiam hoc cape testimonium.

TESTIMONIUM.

An igitur fieri potest, ut ulli homines magis convinci possint, se omnia pro Philippo agere, quam qui in eodem itinere, cum pro

vobis festinandum esset, desederunt, cum vero non eundum esset ante caduceatoris reditum, festinarunt?

49. Quo igitur tempore illic fuimus, et Pellæ desedimus, considerate quid quisque nostrum facere instituerit. Ego, captivos redimere et quærere, et de meo pecuniam insumere, et a Philippo petere, ut hospitalium munerum vice, quæ nobis offerebat, illos missos faceret: iste autem quid perpetuo fecerit, statim audietis. Quid igitur illud erat? Ut Philippus communiter pecuniam nobis largiretur. Ut autem nec illud ignoretis, ille nos periclitatus est omnes, ad singulos privatim missitans, et multum sane auri offerens. Ut autem frustra experiebatur quemcunque,—neque enim de me ipso mihi dicendum est, sed facta et res ipsæ declarabunt—, communiter datam pecuniam universos putabat statim temere accepturos. Eos igitur in tuto fore, qui se privatim vendidissent, si vel minimum communiter datæ pecuniæ accepissemus. Eo dabatur: hospitalia autem munera prætexebantur. Ut autem ego prohibui, rursus isti de integro inter se partiti sunt. Cum vero peterem a Philippo ut eam pecuniam in captivos impenderet, neque opportunum illi fuit istos prodere, aut dicere illum, vel illum accepisse, neque impensam fugere. Assensus est igitur, sed elusit, se ad Panathenæa illos amissurum pollicitus. Recita igitur testimonium Apollophanis, deinde aliorum qui adfuerunt.

TESTIMONIUM.

50. Age, vobis exponam etiam, quot ipse captivos redemerim. Dum enim ante reditum Philippi Pellæ commorabamur, nonnulli captivorum, qui vades dederant, diffidentes, ut mihi videtur, se post a Philippo id impetraturos, dixerunt, se velle semetipsos redimere, neque id beneficium acceptum Philippo relaturos; et mutuo sumpserunt, alius tres minas, alius quinque, alius prout cuique conditiones erant propositæ. Postquam autem Philippus pollicitus fuit, se ceteros missos facturum, ego convocatis iis, quibus mutuam pecuniam ipse dederam, et actorum commonefactis (ne suam sibi festinationem fraudi fuisse putarent, neve suis sumptibus redimerentur tenues homines, cum spes esset, fore ut ceteri a Philippo dimitterentur) dono dedi pretium redemptionis. Quæ ut vere a me dici constet, recita et hæc testimonia.

TESTIMONIA.

51. Quam igitur remisi pecuniam, et dono dedi calamitosis civibus, hæc est. Quod si mox iste ad vos dicet, cur tandem, Demo-

sthenes, ex mea, ut ais, Philocratis defensione cum intellexisses, nos sani nihil agere, posteriori legationi ad jusjurandum exigendum missæ interfuisti? cur eam non ejurasti? Hoc mementote, me promisisse iis quos redemeram, et allaturum pecuniam, et eos, quantum in me esset, conservaturum. Non committendum igitur erat, ut mentirer, et desererem calamitosos cives; neque etiam admodum honestum aut tutum erat, detrectata legatione privatim illic oberrare. Nam nisi illos servare voluissem, dii me omnes perdant et eradicent, si magnam mereri pecuniam voluissem, ut istorum in legatione collega essem. Cujus rei signum hoc est; quod ad tertiam legationem bis delectus a vobis, bis jurejurando recusavi, et in illa profectione illis per omnia fui adversatus. Quæ igitur in legatione mei arbitrii fuerunt, hoc se modo vobis habuerunt: in quibus autem isti, ut plures, vincebant, ea omnia perierunt. Quin et cetera omnia convenienter his acta essent, si quis mihi paruisset. Neque enim ego ita infelix, aut væcors fui, ut pecuniam darem, cum alios accipere viderem, pro meo vestri studio: quæ autem et sine impensis confici potuissent, et universæ civitati longe plus profuissent, ea fieri noluissem. Imo quid maluissem, Athenienses? sed me vincebant isti nimirum.

52. Agite vero quid inter hæc iste egerit, et quid Philocrates, spectate: hæc enim inter se collata, clariora erunt. Primum igitur Phocenses et Alenses fœdere excluserunt, et Cersobleptem, tum contra decretum, tum contra ea quæ ad vos relata erant: deinde loco movere atque immutare decretum, quo legati veniebamus, sunt aggressi: postea Cardianos Philippo socios inscripserunt, et scriptas a me literas ad vos non mittendas censuerunt, ipsi autem væcordes suas literas miserunt: et tamen præclarus iste vir me pollicitum esse Philippo dixit me rempublicam vestram abrogaturum, quod illas reprehendebam, quas non modo turpes existimabam, sed et verebar, ne insons ego meo interitu culpam illorum luerem, Æschines vero nunquam destitit privatim congredi cum Philippo. Ac cetera quidem taceo, Dercyllus autem Pheris eum nocte quadam observavit, non ego, adhibito puero hoc meo, eoque deprehenso, e tabernaculo Philippi exeunte, puerum mihi renunciare jussit, et ipsum id meminisse. Denique nefarius iste, et impudens, noctem et diem, digressis nobis, remansit apud Philippum. Et hæc vere a me dici ut appareat, primum ego ipse in tabellas referam, et meo periculo testificabor: deinde ceterorum legatorum singulos citabo, et omnino aut testificari, aut ejurare cogam. Quod si ejurarint, perjurii eos manifeste in conspectu vestro convincam.

TESTIMONIUM.

53. Quibus igitur malis et negotiis in toto itinere sim conflictatus, vidistis. Quid enim eos illic fecisse putatis, dum prope largitorem essent, cum videntibus vobis, qui habendi honoris, contraque irrogandæ mulctæ potestate valetis, ista designent? In summa igitur capita accusationis ab initio colligam, ut ea me præstitisse demonstrem, quæ in principio orationis, me vobis ostensurum esse sum pollicitus. Demonstravi eum nihil renunciasse veri, sed fucum fecisse vobis, ipsarum rerum non verborum testimoniis usus: demonstravi, eum in causa fuisse, ne vos vera ex me audire velletis, tum istius promissis et pollicitationibus occupati, cum is omnia contra quam oportuit suasisset, et sociorum refragatum esse paci, Philocraticæ suffragatum: tempora contrivisse, ut nec si velletis, possetis educere copias in Phocidem: et alia multa et atrocia in itinere commisisse: prodidisse omnia: vendidisse: accepisse munera: nullum præterisse improbitatis genus. Hæc igitur in principio promisi, hæc demonstravi.

54. Jam quid reliquum sit, videte; simplex enim est quæ mihi jam vobiscum erit oratio. Jurastis vos pronunciaturos ex legibus et plebiscitis, et decretis senatus quingentorum: constat autem, istum omnia contraria legibus, decretis, institutis in legatione fecisse. Eum igitur condemnari convenit a cordatis judicibus. Nam si nihil aliud commisisset, duo tamen ejus facinora morte mulctanda essent. Neque enim Phocenses tantum, sed et Thraciam prodidit Philippo. At duo loca utiliora reipublicæ in orbe terrarum nemo possit ostendere, in terra, Pylis, Hellesponto, in mari: quæ utraque isti flagitiose vendiderunt, et vestro malo Philippo tradiderunt. Illud ipsum igitur, præter cetera, quantum scelus est, Thraciam et Muros prodidisse? Infinita dici possent, quam multi propter talia facinora etiam interfecti sint apud vos, alios autem magna esse pecunia mulctatos, ostensu non est difficile; ut Ergophilum, Cephisodotum, Timomachum: ut olim aliquando Ergoclem, Dionysium, alios, quos universos parum abest quin dicam minus quam istum nocuisse reipublicæ. Nam eo tempore, Athenienses, pericula vos etiamnum consilio cavebatis et prospiciebatis: nunc, nisi quod vos quotidie vexat, et præsentia sua molestiis afficit, negligitis. Postea frustra hic decernitis, et Cersobleptæ a Philippo dandum esse jusjurandum, et Philippo non dandum esse locum inter Amphictyones, et pacem esse corrigendam. Quorum decretorum nullo fuisset opus, si navigare iste, et officio fungi voluisset: nunc quæ navigando conservare potuissent, ea dum ire jubet, perdidit, quæ dicenda veritate, mentiendo.

55. Indignabitur autem statim, ut ego audio, si soli sibi popularium oratorum, verborum ratio reddenda sit. Ego vero æquum esse, ut omnes eorum quæ dicant, si propter argentum dicunt, rationem reddant, prætermittam: sed illud dico. Si Æschines, ut homo rerum imperitus, deliravit alicubi, et frustratus est, ne severius inquirite, sed missum facite, veniam date: sin legationem obiens, accepta pecunia, de industria vos fefellit, ne absolvite, neque admittite illud, pœnas verborum non esse dandas. Cujus enim alterius rei, quam verborum, ratio a legatis reposcenda est? Neque enim legatis committuntur triremes, aut loca, aut legiones, aut arces. Nemo hæc legatis tradit, sed verba et tempora. Quod si reipublicæ tempora non præripuit, non peccavit, sin præripuit, peccavit: verba autem si vera renunciavit, aut utilia, absolvatur, sin et falsa, et corruptus, et inutilia, teneatur. Nulla enim re populus lædi gravius potest, quam audiendis mendaciis. Quorum enim in verbis sita est respublica, quo pacto si ea vera non sunt, tuto geri potest respublica? Quod si quis insuper ea quæ hostibus conducant, accepta mercede dicat, an non etiam in magno periculo eritis? Neque etiam eadem injuria est, tyranno, aut oligarchiæ præripere tempora, quæ vobis: neque parum interest. In illis enim imperiis omnia ex edicto celeriter fiunt: apud vos autem in primis ad senatum omnia referenda, et ab eo decernenda sunt; idque duntaxat, cum præconibus et legationibus adscriptum fuerit, non semper; deinde indicenda concio, eaque tempore legibus constituto; post vincendi et superandi sunt iis qui rectissime consulunt, illi qui ex inscitia, aut ex improbitate adversantur; post hæc autem omnia, cum jam et decretum aliquid fuerit, et jam conducibile esse videtur, spatium dandum est multitudinis tenuitati, in quo ea comparent, quorum indigent, ut decreta etiam exsequi possint. Qui igitur ea tempora sustulit in tali, qualis apud vos est, republica, is non tempora sustulit, non, sed ipsas actiones plane vobis eripuit.

56. Etsi autem in promptu est quædam iis, qui vos decipere volunt, omnibus oratio: illi qui civitatem turbant, qui Philippum reipublicæ benefacere prohibent, iis tamen ego nihil respondebo, sed literas vobis Philippi legam, et tempora singula, quibus decepti estis, redigam vobis in memoriam: ut sciatis, frigidum illud nomen ad fastidium usque repetitum decipiendis vobis illum consumpsisse.

LITERÆ PHILIPPI.

57. Cum igitur tam turpia, tam multa, omnia denique contra vos in legatione commiserit, passim dictitat, quid de Demosthene est dicendum, qui collegatos accuset? Mehercule sive velim, sive nolim,

cum sim et tot a te in toto itinere insidiis appetitus, et duarum nunc mihi rerum detur optio, aut ut talium actorum vestrorum socius esse videar, aut vos ut accusem, ego vero tuum me collegam fuisse nego, et te in legatione multa et non ferenda designasse; et ea me fecisse dico, quæ essent reipublicæ utilissima. Philocrates quidem collega tuus fuit, et tu illius, et Phryno. Vos enim ista agitabatis, ista vobis omnibus probabantur. Ubi autem sal? ubi mensa? ubi libationes? Hoc enim passim tragice declamitat, quasi non homines injurii rerum illarum sint proditores, sed ii qui officio funguntur. Ego vero scio, eos omnes qui summæ rerum præsunt, semper rem divinam facere communiter, et concœnare inter se, et una libare, neque tamen propterea boni malos imitantur, sed si quem suorum in facinore deprehenderint, apud senatum et populum deferunt. Senatus item communia sacra habet auspiciorum, communia convivia: una libant, una sacrificant duces, parum abest, quin magistratus dicam omnes. Nunquid propterea collegis delinquentibus dant impunitatem? minime vero. Leo Timagoram accusavit, cum quadriennium in legatione cum eo fuisset: Eubulus Tharrecem, et Smicythum, cum quibus communem mensam habuit: Cono antiquus ille, Adimantum, imperii militaris socium. Utri igitur, Æschine, salem et libationes negligebant? Iine qui prodebant, et legationem ementiebantur, et largitionibus corrumpebantur, an ii qui accusabant? Ii nimirum, qui totius patriæ libationes violabant, ut tu, et non solum privatas.

58. Ut autem sciatis istos non eorum modo qui publice unquam, sed eorum etiam qui privatim ad Philippum venerunt, atque adeo mortalium omnium nequissimos et improbissimos exstitisse, pauca ex me audite, quæ ad hanc legationem nihil attinent. Olyntho capta Philippus Olympia celebrabat: ad id autem sacrificium et celebritatem, omnes artifices congregarat. Quos cum exciperet epulis, et victores coronis ornaret, interrogabat Satyrum, comicum histrionem, cur tandem solus nihil postularet? num in se aliquas sordes, aut aliquam animi erga ipsum offensionem perspexisset? Respondisse aiunt Satyrum, quæ alii requirerent, eorum sibi nihil esse opus: quæ vero ipse libenter postularet, ea Philippo quidem datu esse omnium facillima, et donatu, sed vereri se, ne repudiaretur. Cum autem ille dicere jussisset, et juvenilius aliquid addidisset, se nihil non esse facturum, respondisse illum ferunt, Apollophanem Pydnæum sibi fuisse hospitem et amicum; quo per insidias occiso, a cognatis ejus, metu perterritis, filiolas ejus puellulas Olynthum, quo tutiores essent, esse missas. Eæ nunc, inquit, expugnata urbe, captæ, penes te sunt, ætate jam nubili. Eas a te peto, et quæso ut mihi des. Quas si mihi dederis, quale munus daturus sis, audire et cognoscere te velim. Quo ego lucri nihil faciam, sed eas dote data elocabo, neque committam, ut aliquid indignum vel nobis, vel patre patiantur.

Quod ut convivæ audiverunt, tantus plausus, tanta collaudatio, tantus tumultus excitatus est ab omnibus, ut Philippus humanitate motus concederet. Quanquam ex interfectoribus Alexandri, fratris Philippi, fuerat is Apollophanes.

59. Agite, conferamus cum hoc Satyri convivio, aliud convivium istorum in Macedonia celebratum: ut spectetis, an æquale huic et simile videatur. Invitati isti ad Xenophronem, Phædimi filium, unius e triginta tyrannis, propere abierunt, ego vero non abii. Ut autem ad pocula ventum est, introducit is mulierem quandam Olynthiam, formosam quidem illam, sed ingenuam et modestam, ut exitus declaravit. Eam primum bibere paulatim cogebant, atque edere (nisi fallor) isti, ut mihi postridie Iatrocles narravit: ut autem res procedebat, et mero incalescebant animi, assidere, atque etiam aliquid canere jubebant. Æstuante muliere, ut quæ neque vellet, neque sciret, contumeliam id factum interpretantur iste et Phryno, et non ferendum esse dictitant, ut captiva ex diis invisis et nefariis Olynthiis, delicias faceret. Age, voca servum, inquit, et lorum aliquis afferat. Venit servus scuticam gestans. Cum autem potassent scilicet, et levi de causa bilis moveretur, ut aliquid illa dixerat, et illacrymarat, lacerata et direpta tunica, servus crebras plagas tergo ingerit. Tum amens animi præ dolore et terrore mulier, subsiliens ad genua Iatrocli accidit, et mensam subvertit; quod nisi is eam eripuisset, interfecta esset in illa ebrietatis insania. Temulentia enim istius impuri, crudelis est. Ac de hac muliere et in Arcadia sermo fuit percelebris, inter decem illa virorum millia, et Diophantus apud vos renunciavit, quem mox dicere cogam testimonium, pervulgatus rumor fuit et in Thessalia, et ubique gentium. Et tamen talium sibi conscius facinorum impurus iste vos audebit intueri? et actam a se vitam clara statim voce prædicabit? quæ res mihi spiritum intercludit. Num hi nesciunt, te a primordio ætatis lectitasse libros matri initianti? et puerum etiamnum in cœtibus Liberi patris, et inter ebriosos homines esse volutatum? post autem scriptioni apud magistratus dedisse operam, et propter binas aut ternas drachmas fuisse sceleratum? postremo, non ita olim alienis sumptibus ad tertias partes actitandas, cum bene tecum agi putares, victitasse? Quam igitur vitam referes? quam non vixisti? Nam eam quidem quam vixisti, talem esse constat. Sed o licentiam! iste apud vos alium impudicitiæ reum egit. Verum nondum hæc, sed testimonia mihi prius ista recita.

TESTIMONIA.

60. Cum igitur ea quæ in vos commisisse convictus est, tot et tanta sint, judices, in quibus quid mali non inest? Corruptus, assen-

tator, diris obligatus, mendax, amicorum proditor, omnia insunt atrocissima, nihil horum defendet, neque quicquam æqui aut boni respondere poterit: quæ autem ego eum responsurum esse audio, sunt illa quidem insaniæ proxima. Sed eum fortasse qui nullam justam habet excusationem, quidvis necesse est comminisci. Dicturum audio, eorum me quæ accusem, socium sibi fuisse, et approbatorem, et adjutorem omnium, ac deinde repente mutatum accusare. Quanquam autem actorum illa neque justa est defensio, neque conveniens, sed mei quædam accusatio (ego enim ista si feci, nequam homo sum, res autem propterea nihilo sunt meliores, neque multis verbis est opus) tamen officii mei esse puto, utrumque vobis ut ostendam, et mentiturum eum, si talia dicet, et legitimam defensionem declinaturum. Quæ ita fuerit justa et simplex, si aut non fecisse se quæ accusentur, ostenderet, aut acta quæ sint, profuisse reipublicæ; quorum iste neutrum facere poterit. Neque enim profecto dicere poterit, expedire, ut Phocenses perierint, ut Pylas Philippus teneat, ut Thebani sint potentes, ut milites in Eubœa versentur, ut Megaris insidiæ fiant, ut pax nullo sit jurejurando confirmata, quibus tum contraria vobis nunciavit, ut quæ et utilia essent, et futura essent: neque illa non esse facta, persuadere vobis poterit, qui vidistis ipsi, et comperta habetis. Reliquum est, nihil istorum omnium ad me attinere ut ostendam.

61. Vultis igitur me, ceteris omnibus omissis, ut scilicet apud vos in eos sim invectus, ut in itinere eos offenderim, ut eis omni tempore sim adversatus, istos ipsos producere testes omnia inter me et illos contraria esse facta? istos pecuniam contra vos accepisse, me recusasse? Videte igitur, quemnam in civitate fateamini esse væcordissimum, et temeritatis atque impudentiæ refertissimum? Neminem vestrum vel per errorem alium scio dicturum, quam Philocratem. Quem autem omnium clamosissimum, et quælibet clarissima voce pronunciantem? Æschinem nimirum. Quem autem isti carere audacia, et timidum esse ad turbas dicunt, ego autem verecundum? Me. Neque enim unquam vobis molestus fui, aut coegi invitos. Atqui in omnibus concionibus, quoties de his mentio facta est, et accusantem me audistis, et semper istos redarguentem, et palam dicentem, eos accepisse pecuniam, et omnia vendidisse negotia civitatis. Quæ isti cum audirent, nemo unquam eorum ivit inficias, non os aperuit, non se ostendit. Quæ igitur causa est, ut omnium væcordissimi in civitate, et voce amplissima præditi, a me omnium timidissimo, et nemine clarius loquente, tantum superentur? Quia veritas est potens, contrarium infirmum. Conscientia proditionum, eripit eis audaciam, ea linguam reprimit, obturat os, angit, silentium imponit. Postremum autem illud profecto nostis, eum, cum nuper legatum ire non sineretis, clamitasse, diem se mihi dicturum

apud senatum, et accusaturum, et heu, heu. Atqui illa sunt longorum et multorum certaminum atque orationum exordia, hæc autem simplicia, et duo aut tria circiter verba, quæ vel heri emptum mancipium proferre posset: Athenienses, negotium hoc perindignum est. Iste me earum rerum accusat, quarum ipse socius fuit, et pecuniam accepisse me dicit, cum ipse acceperit, aut in partem venerit. Horum quidem nihil dixit, nec locutus est, nec ex eo quisquam vestrum audivit, sed alia minitabatur. Quomobrem? Quod ea a se esse facta sibi conscius erat, et hæc verba serviliter reformidabat. Non igitur eo accedebat animus, sed resiliebat. Retrahebatur enim a conscientia; alia vero quædam conviciari, nemo eum prohibebat, et maledicere.

62. Quod autem est maximum omnium, et non verba jam, sed res ipsa. Cum ego vellem, quod æquum erat, ut bis legatus ieram, sic bis reddere vobis rationem, Æschines, multis testibus adductis, ad rationum magistros accessit, meque vocari in prætorium vetuit, ut qui rationem reddidissem, nec postulari possem. Et res fuit perquam ridicula. Quæ igitur illa fuit? Cum de priore legatione rationem reddidisset quam nemo accusabat, nolebat denuo in jus venire de hac, qua nunc reus agitur, in qua omnes injuriæ inessent: quod autem ego me bis sistebam, ex eoque et ipsi necessitas imponebatur, se denuo sistendi. Propterea citari me non sinebat. Id autem factum, Athenienses, utrumque vobis ostendit aperte, tum istum semetipsum damnasse, ut jam nemo vestrum eum sine impietate possit absolvere; tum nihil de me veri dicturum. Si enim habuisset, ibi et dicendo et accusando protulisset; non medius fidius citari vetuisset. Hoc a me vere dici ut constet, voca mihi hujus rei testes.

TESTES.

63. Jam si quæ in me convicia extra legationem dixerit, multis nominibus eum audire non debebitis; non enim ego sum hodie reus, neque deinceps mihi quisquam infundet aquam. Quid igitur aliud illa sunt, quam justarum rationum inopia? Quis enim accusare velit, dum reus agitur, si, quo se defenderet, haberet? Illud etiam considerate, judices, si ego ipse reus essem, et Æschines accusaret, Philippus autem esset judex, atque ego non negare possem me deliquisse, sed isti maledicerem et eum exagitare instituerem: nonne putatis illud ipsum ægre laturum Philippum, si quis apud eum hominibus de ipso benemeritis malediceret? Ne igitur vos deteriores sitis Philippo, sed ad ea respondere eum cogite, quorum accusatur. Recita testimonium.

TESTIMONIUM.

64. Ego igitur integritatis meæ conscientia fretus, et rationem reddendam, et quæ legibus jubentur, præstanda omnia ducebam: iste contra. Quare qui fieri potest, ut in eodem negotio ego et iste fecerimus eadem? aut qui convenit isti nunc apud vos ea dicere, quorum me antea nunquam insimulavit? Nequaquam certe. Sed tamen dicet, nec mehercule injuria. Scitis enim utique hoc, ex quo nati sunt homines, et judicia exercentur, neminem unquam, qui crimen fateretur, esse condemnatum; sed frontem perfricant, negant, mentiuntur, causas comminiscuntur, omnia faciunt ne pœnas luant. Quarum rerum nulla vos oportet hodie decipi, sed ex vestrapte conscientia de causa judicare, non meis aut istius credere sermonibus aut testibus, quos iste paratos habebit ad quidvis testificandum, Philippo præbitore utens: videbitis autem, quam pro eo sint expedite dicturi testimonium. Neque illud etiam vos moveat, si vox illius clara et magna est, mea vero tenuior. Neque enim de oratoribus, aut orationibus, si sapitis, judicium hodie facietis: sed ignominiam propter res flagitiose et scelerate perditas, susceptam in auctores retorquebitis, negotiis, quæ omnes nostis, examinatis. Quæ igitur illa sunt? Quæ vos scitis, neque opus est, ea vos e nobis audire. Nam si ea, quæ vobis pollicitus est, omnia pacem secuta sunt, tantaque ignavia et timiditate vos esse refertos fatemini, ut, (cum in agro nostro nulli hostes versarentur, cum neque mari oppugnaremur, neque ulla alia calamitas reipublicæ accidisset, sed et annona parvi emeretur, et nihilo pejus quam nunc vobiscum ageretur, etsi præscissetis, atque ex istis prius audissetis, et socios perituros, et Thebanos potentes fore, et Thraciam Philippum occupaturum, et in Eubœa castella exstructum iri ad vos oppugnandos, et omnia quæ facta sunt futura esse) tamen cupide facturi pacem fueritis, absolvite Æschinem, nec cum tot flagitiis perjurium conjungite. Neque enim vobis injuriam facit, sed ego insanio, et sum attonitus, qui eum nunc accusem. Sin omnia horum contraria, et multa et benigna locuti, Philippum bene velle reipublicæ, Phocenses conservaturum, Thebanorum insolentiam repressurum, quin ultra hæc majora in vos quam quæ cum Amphipoli conferenda sint, collaturum, si pacem impetrasset, Eubœam, Oropum redditurum: si hæc, inquam, locuti et polliciti, omnia fefellerunt, si fucum vobis fecerunt, si vobis tantum non Atticam eripuerunt, condemnate, neque ad alias factas vobis contumelias,—neque enim ego scio quo illa nomine alio appellanda sint—, propter istorum corruptelas, vos diras et perjurium domum reportate.

65. Jam illud etiam considerandum, Athenienses, quanm ego de

causa istos, insontes si essent, accusare instituissem. Nullam enim reperietis. Num suave est, multos habere inimicos? Imo ne tutum quidem. At cum isto aliqua mihi simultas intercedebat? Nulla. Quid igitur? De te ipse pertimueras, et propter metum hoc tibi saluti fore putabas? Hoc enim eum dicere audivi: at nihil erat periculi, Æschine, nihil peccatum erat, ut tu ais. Nam si hæc dicet, considerate, judices, si acta ejusmodi fuerunt, ut ego prorsus insons timerem ne propter istos mihi pereundum esset, quo pacto eos tractari conveniat, qui ipsi deliquerunt? Verum non propter hæc, sed cur te accuso? Per calumniam nimirum, ut abs te nummos extorqueam. Utrum autem præstabilius mihi fuisset, a Philippo accipere multum largiente, et nemine istorum minus, et amicum etiam illum habere, et istos,—essent enim, essent amici mihi, si in earundem rerum societatem venissem; neque enim nunc paternas inimicitias exercent mecum, sed propter actorum communitatem recusatam—; an ab istis aliquid de acceptis emendicantem, tum illius, tum istorum suscipere inimicitias? cum captivos privatis sumptibus tanti redemerim, pauca turpiter ab istis velle capere et per simultatem? Non ita sunt hæc. Sed et vera renunciavi, et a corruptelis abstinui, propter justitiam et veritatem et vitam reliquam, existimans fore, ut mihi, quemadmodum et aliis quibusdam apud vos, si bonus vir essem, honos haberetur, neque commutandum esse mihi vestri studium ullo emolumento. Istos autem odi, quod improbos esse, et sacrilegos, in legatione animadverti, et per istorum corruptelas, etiam privato meo honore sum spoliatus, cum vos toti legationi succenseretis. Accuso autem nunc, et rationem reddi postulo, propter curam rerum futurarum, et lite judicioque declarari volo apud vos, ea quæ a me et ab istis facta sint, inter se pugnare omnia. Et vereor, vereor,—dicam enim judices, quicquid sentio, apud vos—, ne tum me quoque eodem cum istis reti implicetis, criminis omnis expertem; nunc autem nimium sitis negligentes, et supini. Prorsus enim, Athenienses, dissoluti mihi esse videmini, et eo usque differre severitatem, dum in mala incidatis; quibus dum alios conflictari videtis, non cavetis, neque movemini, tametsi respublica multis jamdiu, et diris modis lædatur. An non grave ac pene incredibile videtur esse vobis? Etsi enim aliquid reticere statueram, nunc tamen facere non possum quin eloquar. Nostis utique Pythoclem istum, Pythodori filium. Cum eo ego conjunctissime vixi. Neque ulla inter me et illum in hunc usque diem exstitit offensio. Is nunc devitat occursum meum, ex quo ad Philippum profectus fuit. Et sicubi mecum congredi necesse habet, resilit statim, ne se quis mecum videat colloquentem: cum Æschine autem circumquaque obit forum, et deliberat, et meditatur. Peracerbum profecto est, Athenienses, et indignum, in eos qui colere Philippum instituerunt, adeo excitatos ejus in utramque

partem esse sensum, ut quisque putet, tanquam eo semper assistente, ne ullum quidem suum hic factum clam fore, sed et amicos existiment, qui illi placuerint, et inimicos similiter: iis autem qui ad nutum vestrum vivunt, et honorem a vobis expetunt, eumque nullo emolumento commutatum volunt, tantum surditatis, et tantum tenebrarum a vobis occurrere, ut ego nunc ex æquo cum nefariis istis dimicem, idque apud vos, quibus nota sunt omnia.

66. Vultis igitur nosse et audire hujus rei causam? Dicam equidem. Peto autem, ne quid dicenti mihi verum succenseatis. Ille unum habet corpus et unum animum, toto pectore et amat bene de se merentes, et odit adversarios: vestrum autem singuli, primum nec bene merentes de republica, bene de se mereri putant, nec male merentes, sed alia singulis majori curæ sunt, per quæ sæpe abducimini ab officio, ut misericordia, invidia, iracundia, supplicibus gratificando, aliis rebus infinitis. Nam ut alia effugias omnia, nunquam tamen eos effugies, qui neminem talem esse velint. Ac singulatim ita commissa delicta, paulatim progressa, universe tandem cedunt in reipublicæ detrimentum. Quale nihil hodie vobis committendum est, Athenienses, nec dimittendus is, qui tantis vos affecit injuriis. Quæso enim vos, qui de vobis sermones erunt, si istum absolvetis? Athenis legati ad Philippum iverunt quidam, Philocrates, Æschines, Phryno, Demosthenes. Quid tum? Hic præterquam quod nihil ex legatione accepit, captivos privatis sumptibus redemit: ille, qua pecunia vendiderat negotia civitatis, ea passim scorta emit, et pisces. Et sceleratus ille Phryno filium ad Philippum misit, antequam in album virorum inscriberetur: Demosthenes nihil vel republica, vel se indignum fecit. Atque idem, cum et ædilitates obiret, et triremes instrueret, etiam hos sumptus ultro faciendos existimavit, ut captivos redimeret, neque ullum civium propter egestatem in ærumna esse pateretur. Ille, tantum abfuit ut ullum de suo captivum redimeret, ut totam provinciam et amplius decies mille milites probe instructos, et simul plures mille equitibus e nostris sociis, ut captivi Philippi fierent, adjutor fuerit. Quid igitur secutum est? Athenienses, cum is esset in judicium adductus, olim norant. Quid autem? Eos qui pecuniam acceperant, et munera, qui probris affecerant semetipsos, rempublicam, suos liberos, dimiserunt, eos tum sapere, tum bene actum iri cum republica putarunt. De accusatore autem quid? Esse attonitum, ignorare ingenium civitatis, non habere quo suos nummos abjiciat. Ecquis, Athenienses, in hoc exemplum intuens, justum se præbere volet? quis gratis agere legatum? si nec accipere, nec quam ii qui acceperint, plus apud vos invenire fidei licebit? Quare non modo judicium de istis hodie facitis, non: sed et legem sancitis istis in omne ævum, utrum propter pecuniam flagitiose legati omnes hostium utilitatibus servire debeant, an gra-

tuito et sine corruptelis agere quæ vobis sunt utilissima. Ac de ceteris nullo teste vobis est opus: a Phrynone autem missum esse filium ut constet, voca mihi testes.

TESTES.

Hunc igitur non accusavit Æschines, quod suum filium ad probrum misit ad Philippum: sed si quis adolescens, aliis forma præstantior, non cavens illam ex facie nasci solitam suspicionem, liberius postea vixit, eum impudicitiæ accusavit.

67. Verum jam de invitatione ac decreto ut dicam, faciendum est. Parum enim abfuit, quin ea primæ legationis acta, quæ me vobis in primis referre oportet, præterirem. Ego cum senatusconsultum scriberem, ac rursus apud populum, cum quidem iis concionibus, in quibus de pace deliberaturi eratis, nihil dum neque de rationibus istorum, neque de injuriis constaret, consuetudinis jure usus, et laudavi istos, et in curiam invitavi. Ac mehercule et Philippi legatos hospitio excepi, idque, Athenienses, omnino splendide. Nam cum viderem eos illic etiam eam rem gloriæ sibi ducere, ut beatis et splendidis, statim duxi me primum eis superiorem esse oportere, et magnificentia antecellere. Ea igitur iste nunc afferet et recensebit: ipse, inquiet, laudavit nos, et ipse legatos convivio excepit; neque tempus illius facti distinguet. Facta autem illa sunt, antequam respublica quicquam detrimenti cepisset, antequam palam factum esset, istos se vendidisse: cum legati primum recens advenissent, et populo audiendum esset quid dicerent: cum nondum vel istum patrocinari Philocrati, vel illum talia esse decreturum, constaret. Si igitur talia dixerit, mementote temporum, quæ injuriis antecesserunt. Post autem nulla mihi cum istis familiaritas aut societas intercessit. Recita testimonium.

TESTIMONIUM.

68. Fortassis autem frater ei patrocinabitur Philochares et Aphobetus, quorum utrique multa et æqua respondere poteritis. Necesse autem est, Athenienses, libere loqui, nihilque dissimulare. Nos, Aphobete, et tu, Philochares, scimus te quidem alabastrothecas pingere solitum, et tympana, istos vero notarios et vulgares fuisse homines—atque hæc ut ab omni sunt improbitate remota, sic neque imperii dignitatem merentur—legationibus, imperiis, maximis honoribus vos ornavimus. Quod si nemo vestrum quicquam delinqueret, non nos merito vobis ullo nomine, sed vos nobis de his jure gratiam haberetis. Multis enim honore quam vos dignioribus præteritis, vos extulimus. Sed si quis vestrum in illis ipsis, qui vobis habebantur, honoribus deliquit, idque tanta in re, quanto

magis odio, quam conservatione digni estis? Multo equidem opinor. Vim autem fortasse facient, ut homines vocales et impudentes, atque illa re freti: non vitio vertendum, fratri opitulari. Vos autem nolite succumbere, illud cogitantes, convenire illis, ut istum curent: vobis, ut leges et totam rempublicam, et præter omnia, jusjurandum, quo dato ad judicandum sedetis. Quod si rogarunt vestrum aliquos, ut illum servaretis, illud considerate, utrum ita rogarint, si insons reperiretur, an, si in rempublicam injurius. Si insons, et ego censeo: sin omnino, quicquid deliquisset, id rogarunt, ut nullum perjurium recusaretis. Non enim si occulta suffragia sunt, latebunt deos: sed et hoc vidit, et omnium rectissime providit legislator, ut clam suffragia ferrentur. Cur? Ut nemo reorum sciret, quis ei esset gratificatus: sed dii scirent, et numen, eum qui iniqua pronunciasset. A quibus præstabilius est, singulos sibi et liberis, justa quæ sunt pronunciando, spem bonam reservare, quam obscuram et incertam gratiam istorum captare, et absolvere istum, qui in se ipse dixit testimonium.

69. Quo enim alio majore teste probem, Æschine, te multa, et non ferenda in legatione designasse, quam te teste contra teipsum? Quod enim eum, qui aliquid eorum quæ in legatione egisti, palam facere voluit, in tantam et talem calamitatem conjiciendum esse censuisti, ex eo constat, pessime tecum actum iri te putasse, si tua facinora judices comperissent. Illud igitur ejus factum in ejus fraudem, si sapitis, esse factum intelligetis, non eo duntaxat, quod ingens signum est, qua ratione legationem obierit: sed quod in accusando, ea verba protulit, quæ nunc in eum possint retorqueri. Quod enim jus accusando Timarcho constituisti, idem etiam ab aliis usurpatum in te valere debebit. Tum autem dicebat ad judices, defendet eum Demosthenes, et meam legationem accusabit: et, si vos a causa abduxerit, strenue declamitabit, et passim jactabit; quomodo? quid? Abduxi a causa, judices, et surrepto eis negotio abii. Nequaquam vero: sed quibus de rebus controversia est, ad eas respondeto—. Tum igitur, cum illum accusares, criminari tibi et dicere licebat, quicquid libebat. Quin et ad judices dicebas te, qui nullum actionis tuæ testem haberes, ipsum hominem exhibere,

> Quam populi sermo creber ciet, irrita nunquam
> Fama cadit penitus: dea quædam cum sit et ipsa.

Atqui et te, Æschine, hi omnes dicunt ex legatione accepisse pecuniam; itaque in te quoque illud profecto valet

> Quam populi sermo creber ciet, irrita nunquam
> Fama cadit penitus.

Nam quod te longe plures quam illum criminantur, id cujusmodi sit,

considera. Timarchum, ne finitimi quidem omnes norant: vos autem legatos, nemo vel Græcorum, vel Barbarorum est, qui pecuniam accepisse ex legatione non dicat. Quare si fama verax est, contra vos etiam valet vulgaris ille rumor. Cui fidem esse habendam, quædam dea cum sit et ipsa, et sapientem fuisse poetam versuum auctorem, tu ipse definiisti.

70. Præterea collegit iambos, si diis placet, et prolixe recitavit: veluti,

> Mala improborum consuetudo cui placet,
> Is qui siet vir, non rogo: sciens satis
> Sodalium illum convenire moribus.

Eum igitur qui ad gallos gallinaceos ingreditur, et cum Pittalaco obambulat, et ejus generis alia cum dixisset, ignoratis, inquit, cujusmodi sit existimandus; proinde et in te iambi isti mihi nunc erunt opportuni, Æschine: quos si ad judices dicam, recte convenienterque dicam. Cui consuetudo placet Philocratis, et eadem obeundæ legationis ratio, de eo nihil rogo, pecuniam eum accepisse sciens, ut Philocratem, qui confitetur. Cum autem orationum scriptores et sophistas alios cognominet, atque exagitare studeat, eum ipsum talem esse constabit. Hi enim iambi e Phœnice sunt Euripidis. Quam fabulam nunquam vel Theodorus, vel Aristodemus egit, apud quos iste tertias partes actitavit, sed Molo repræsentavit, et quispiam fortassis alius veterum histrionum; Antigonam autem Sophoclis sæpe Theodorus, sæpe Aristodemus egit, in qua factos iambos præclare et vobis utiliter, quos sæpe iste recitavit, et in promptu habet, prætermisit. Nostis enim hoc scilicet, in omnibus fabulis tragicis, eximium veluti præmium virtutis hoc esse tertianis actoribus, ut tyrannorum habitu et sceptra gerentes in scenam ingrediantur. Eos igitur iambos in ea fabula considerate, quales poeta Æschini Creonti recitandos tribuerit: quos iste nec sibi ipsi dixit in legatione, neque judicibus recitavit. Recita.

IAMBI SOPHOCLIS EX ANTIGONA.

> Pernosse mentem nullius queas viri,
> Tacitôsve sensus pectoris deprendere,
> Diu antequam versetur in republica.
> Nam quisquis urbi, cujus imperium gerit,
> Metu subactus ora degeneri tenens,
> Mutamque linguam, haud consulit salubriter,
> Culpandus est et hoc et omni tempore.
> Itemque amicum patriæ qui prætulit,
> Habetor improbus vir, et civis malus.
> Sed ipse (magnus idque Jupiter sciat,
> Qui cuncta vigili semper lumine adspicit)
> Minime tacebo, si quid ingruat mali

Urbi, vel vitæ cum periculo meæ:
Nec urbis hujus hostis impius, mihi
Amicus esto; nam considero satis,
Portum salutis patriam esse civibus:
Cui dum ventus prosper adspiraverit,
Ex illa amicos nobis eligi decet.

71. Horum nihil sibi proposuit Æschines in legatione, sed republica neglecta, Philippi hospitium et amicitiam longe pluris æstimavit, sibique utiliora fore censuit, nihil motus omnino sapientis poetæ Sophoclis auctoritate. Et cum noxam una cum expeditione in Phocenses pergere videret, non prædixit, non ante denunciavit, sed contra, occultavit, et adjuvit, et dicturis obstitit, non recordatus, hanc esse portum salutis, et in ea initiantem matrem suam, et lustrantem, et fruentem eorum, qui ejus opera uterentur, opibus, istos tantos viros educasse; et patrem suum, ut ego e natu majoribus audio, ad Herois medici fanum docentem literas, ut potuerit illum quidem, sed in hac urbe vixisse tamen; se vero et suos scripturæ operam dantes, et omnibus magistratibus inservientes, nummos accepisse, denique scribas a vobis delectos, biennium in Tholo esse enutritos; et nunc se ex hac urbe legatum esse missum. Horum nihil consideravit, neque ut reipublicæ prosper ventus adspiraret, procuravit, sed eam evertit, et demersit, et quantum in se fuit, operam dedit, ut in hostium potestatem redigeretur. Nonne tu igitur literator es, et improbus? Nonne tu scriptor orationum, et diis invisus? Qui, quæ in scena sæpe recitaras, et memoria probe tenebas, prætererieris: quæ vero in tua vita nunquam repræsentaras, ea exquisita ad lædendum civem quendam, in medium attuleris?

72. Agite vero et de Solone quid dixerit, considerate. Dixit Solonem dedicatum esse in exemplum modestiæ oratorum, manum intra vestem tenentem, quo reprehendit et exagitat Timarchi petulantiam. At istam statuam nondum ante annos quinquaginta fuisse dedicatam, dicunt Salaminii: a Solone autem omnino ducenti sunt anni et quadraginta, ad hanc ætatem. Quare artifex, qui eum gestum effinxit, non ipse solum eo tempore non fuit, sed nec avus ejus. Hoc igitur dixit judicibus, et imitatus est: id autem, quod gestu illo multo esset reipublicæ utilius, ut animus Solonis inspiceretur, et mens, id non est imitatus, sed omnia potius contra fecit. Nam ille, cum Salamis descivisset ab Atheniensibus, et capite sancitum esset, nequis ejus recuperandæ esset auctor, privatim periculum sibi depoposcit, et elegiacos versus quos fecerat, cecinit, et provinciam reipublicæ restituit, et susceptum dedecus abolevit: iste autem, quam rex Persarum, et omnes Græci vestram esse decreverunt, Amphipolim, eam tradidit et vendidit, et ejus senatus-

consulti auctorem defendit Philocratem. Præclare sane. Neque enim eí Solonis recordari vacabat. Neque id hic solum fecit, sed et illuc cum venisset, ne mentionem quidem fecit ejus regionis, propter quam legatus abierat. Idque ipse vobis renunciavit. Meministis enim profecto dicere eum, de Amphipoli et ego verba facere potuissem; sed ut Demostheni de ea dicendi esset locus, ideō præterii. Ego vero progressus dicebam, eum nihil eorum quæ ad Philippum dicere voluisset, mihi reliquisse (facilius enim sanguine, quam dicendi loco cuiquam cedere) sed putasse, accepta pecunia, adversari Philippo non licere, qui pecuniam ea de causa largitus esset, ne id oppidum redderet. Age, cape Solonis elegiam illam, et recita: ut sciatis etiam Soloni homines istius similes fuisse invisos. Non concio habenda est, Æschine, manu in sinu condita, non: sed obeunda legatio manu in sinu condita. Tu vero, cum eam illic porrexeris, et exhibueris, et hos contumelia affeceris, hic disseris magnifice, et propter miseras sententiolas, quas meditatus es, et vocis exercitationem, te pœnas esse daturum non putas, tot et tantorum scelerum: etsi pileolo capiti imposito obambulaveris et in me convicia dixeris. Recita tu.

ELEGIACI VERSUS SOLONIS.

Nostra quidem, fato Jovis, urbs non occidet unquam,
  Propitiisque diis salva manere potest.
Nam Jove nata, ferox hastaque atque ægide Pallas,
  Hanc teget, hostiles disjicietque minas.
Mœnia sed cives stolidi, cupidique lucrorum
  Ardua subverti per sua facta student;
Atque ducum populi mala mens, elataque corda,
  Accersunt pœnas, et mala multa sibi.
Non etenim placida didicerunt munere divum
  Mente frui, saturi nec tenuere modum.
Despoliant ærarium, et ipsa altaria divum,
  Per fas atque nefas quo cumulentur opes.
Furantur, rapiunt omnes datur unde, nec iram
  Justitiæ curant, scitaque sancta deæ.
Illa tacet veterum memor, et præsentia cernens,
  Sæva, sed ad pœnas post ruitura graves.
Urbibus hinc ulcus venit immedicabile cunctis,
  Ut juga servitii mox odiosa ferant.
Seditiove oritur, sopitave bella moventur,
  Bella, quibus pubes læta perire solet.
Urbs etenim, quæ nulla tenet socialia jura,
  Est subito hostili disperitura manu.
Hæc agitant populum mala, sed paupercula turba
  Venditur, et peregre vincula dura gerit.
Nec sunt expertes cladis, quos ampla beat res,
  Et sua divitibus pœna luenda venit.
Publica sic intrant privatos damna penates;
  Excludi foribus nec mala tanta queunt:

Transiliunt muros altos, fuga nulla tuetur,
  Sive petas thalamum, sive sub antra ruas.
His ego Palladios monitis pius instruo cives,
  Ut sapiant, vigilent, nil petulanter agant.
Invehit heu quantas legum violatio clades?
  At justæ leges commoda quanta ferunt?
Compedibus stringunt sceleratos, ordinis æqui
  Conservatrices, nil nisi recta sinunt.
Aspera complanant, sedant fastidia, frænant
  Indomitos, abigunt semina quæque mali,
Jura regunt, mansuefaciunt turgentia corda,
  Compescunt miseræ seditionis opus,
Jurgia litis acerba premunt, ac denique vitam
  Humanam erudiunt, ut sapienter eat.

73. Auditis, Athenienses, de isto genere hominum Solo quid dicat, et de diis, a quibus urbem conservari asserit. Ego vero semper hanc orationem veram esse puto, et opto, conservari urbem nostram divinitus: et quodammodo existimo, et sic accipio ea quæ nunc acciderunt omnia in accusatione hac, divinæ cujusdam erga rempublicam benevolentiæ signum exstitisse. Idque sic considerate. Homo qui multa in legatione et atrocia scelera designavit, qui provincias tradidit, in quibus deos a vobis et sociis coli decebat, ignominia notavit quendam, qui ejus accusatorem se profiteri non dubitavit. Cur? ne ipse delictorum suorum veniam, aut ullam misericordiam consequeretur. Sed et illo accusando in me invehere instituit, et rursus pro concione accusationem mihi minitatus est, et ejus generis alia. Quamobrem? ut optima cum venia apud vos ego, qui scelera istius optime novi, et omnia comperta habeo, accusarem. Quin etiam cum omni superiori tempore judicia eluserit, in id conjecit sese tempus, in quo si non ob aliud, vel propter imminentia pericula, nec licitum, nec tutum vobis est, istum corruptum largitionibus absolvere. Semper enim, Athenienses, odio prosequendi sunt, et puniendi proditores, et homines corrupti: tum vero nunc id cum primis tempestive et communi cum utilitate mortalium fiet. Morbus enim, Athenienses, ingens invasit in Græciam, et difficilis, quique magnam et felicitatem et curam vestram postulet. Qui enim sunt in urbibus nobilissimi, et in quos collata est reipublicæ auctoritas, hi suæ proditores libertatis, infelices, ultro in servitutem se conjiciunt, dum Philippi hospitium, et familiaritatem, et amicitiam, atque alia, minuendi causa criminis, in ore habent: ceteri autem, et magistratus singularum urbium, quicunque illi sunt, a quibus illos coerceri oportebat, et statim occidi, ii, tantum abest, ut tale aliquid agant, ut eos admirentur, et fortunatos judicent, et singuli se tales esse optent.

74. Atqui ea res, et ejusmodi æmulationes, Thessalorum, Athenienses, cum nuper adeo principatum et communem auctoritatem

perdidissent, nunc jam etiam libertatem eis eripiunt. Nam quorundam ex eis arces Macedones præsidiis occupant. In Peloponnesum autem ingressa, cædes illas Elide concitavit, et ea iniquitate et insania miseros illos implevit, ut, quo alii aliis imperent, et Philippo gratificentur, cognatorum suorum et civium cæde se polluant. Ac ne hic quidem res stetit, sed Arcadiam ingressa, omnia illic sursum deorsumque vertit. Et nunc Arcadum multi, cum eos libertatem facere maximi oporteat, æque ut vos,—soli enim vos ex omnibus, et illi, aborigines estis—, Philippum admirantur, et æreas ei statuas erigunt, et coronas decernunt, denique, si in Peloponnesum ierit, eum oppidis recipere decreverunt. Eadem et Argivorum ratio est. Hæc medius fidius, si serio agendum est, non parvam prudentiam postulant; passim enim pervagata lues illa etiam huc introiit, Athenienses. Dum igitur in tuto estis, cavete, et eos qui illam primi introduxerunt, cogite in ordinem; quod si neglexeritis, videte, ne tum ea quæ nunc dico, recte dicta esse videantur, cum nullum rerum vestrarum initium reperietis.

75. Non cernitis, Athenienses, quam evidens et illustre exemplum sit in miseros Olynthios editum? qui nulla alia re magis quam istiusmodi factis perierunt. Idque ex eorum eventibus cognosci perspicue potest. Qui cum quadringentos duntaxat equites haberent, et universi non plures numero quinque millium essent, antequam Chalcidenses in unum locum convenissent, a Lacedæmoniis petiti magnis et pedestribus et navalibus copiis,—nostis enim hoc haud dubie, terra marique ut paucis dicam, illis temporibus imperitasse Lacedæmonios—, tamen tantis oppugnati copiis, neque urbem suam, neque castellum ullum amiserunt, sed et prælia multa vicerunt, et tres imperatores occiderunt, et pacem denique ex animi sui sententia fecerunt. Posteaquam autem quidam acceptare munera cœperunt, et ex simplicitate, ac potius calamitate, illos fideliores existimavit populus, quam patriæ studiosos et defensores, cum Lasthenes ædes suas contexit lignis dono allatis e Macedonia, et Euthycrates boves multos aluit, pretio nemini numerato, et alius aliquis oves advexit, alius equos, cum populus, in cujus illa fraudem fiebant, non modo non irasceretur, aut id genus hominum puniret, sed suspiceret, prædicaret, veneraretur, viros putaret; cum igitur ea ita crescerent, et largitiones invalescerent, quamvis equites mille haberent, et plures essent x. millibus, et cum finitimis omnibus societate conjuncti, quamvis vos eis decies mille conductitiis, et triremibus L. opem tulissetis, et quater mille præterea civibus, nihil horum eis saluti esse potuit, sed priusquam belli annus exiret, oppida omnia Chalcidicæ ditionis proditores perdiderunt, nec Philippus jam ad nutum proditorum præsto esse potuit, neque scivit, quid primum occuparet, et quingentos equites ab ipsis ducibus proditos cum

ipsis armis cepit, quod nemini mortalium unquam contigit, neque illi solem reverebantur, qui id agebant, neque terram patriam, in qua stabant, neque fana, neque monimenta majorum, nec dedecus ea facinora secuturum. Usque adeo vaecordes, Athenienses, et attonitos faciunt largitiones. Vos igitur, vos, inquam, cives, et sapietis, et ad talia facinora non connivebitis, sed ea publice punietis. Nihil enim fieri queat absurdius, quam committere, cum in proditores Olynthiorum multa atrocia decreveritis, ut eos qui apud vosmetipsos deliquerunt, non puniatis. Age recita decretum de Olynthiis factum.

DECRETUM.

Hæc vos, judices, recte præclareque omnium et Græcorum consensu et barbarorum, decrevistis in proditores, et homines diis inimicos. Cum igitur acceptatio munerum talia facinora præcedat, et propter illa etiam hæc quidam admittant, quemcunque, Athenienses, acceptare munera videritis, eum etiam proditorem esse putatote. Quod si alius occasiones, alius negotia, alius milites prodit, quicquid singulis commissum fuerit id utique perdunt. Æque autem tales omnes digni sunt odio.

76. Et vos, Athenienses, in ea re soli exemplis uti domesticis potestis, et majores, quos jure laudatis, ipsa re imitari. Quod si prælia, et expeditiones, et discrimina, in quibus illi fuerunt splendidi, hoc tempore non incidunt, cum otium nunc vos agatis, at prudentiam eorum imitamini, qua ubivis est opus. Neque operosius est, aut molestius, sapere, quam desipere. Sed pari spatio temporis sedens vestrum quisque, si quæ oportet de rebus statuerit et decreverit, reipublicæ commodis consulet, et a dignitate majorum non degenerabit: sin quæ dedecent, statum rerum communium deteriorem faciet, et indignum majoribus. Ut igitur illi in istos fuerunt animati? Hæc cape, scriba, et lege. Cognoscendum enim vobis est, vos in iis rebus esse segnes, propter quas sontes capitis damnarunt majores. Recita has.

LITERÆ DELECTUS.

Auditis, Athenienses, hoc scripto contineri, Arthmium Pythonactis F. Zelitam, judicatum esse inimicum et hostem populi Atheniensis et sociorum, ipsum et universum ejus genus. Cur? quod aurum a Barbaris in Græciam invexit. Hinc apparet nimirum, et majoribus vestris, ne quisquam mortalium propter pecuniam, cladem importaret Græciæ, fuisse curæ: et vos nec illud cavere, ne vestrorum civium aliquis reipublicæ injuriam faciat. At herculè id monumentum utcunque collocatum est? Imo cum hæc tota arx sit sacrosancta, et amplum spatium occupet, juxta æream illam et magnam Mi-

nervam, ad dextram situm est, quam in victoriæ memoriam Barbarici belli, data pecunia illa a Græcis, respublica consecravit. Ac tum quidem tanti fiebat justitia, tantoque studio sontes plectebantur, ut eadem statio et deæ præmio, et talium scelerum supplicio tribueretur: nunc autem risus, impunitas, dedecus, nisi vos immodicam istam licentiam nunc reprimetis.

77. Existimo autem recte vos esse facturos, si non una tantum in re majores, sed ex æquo in omnibus ea imitemini, quæ illi fecerunt. Illi igitur, quod vos omnes audivisse compertum habeo, Calliam Hipponici F. qui legatus celebratam illam pacem fecit, ut nec intra spatium, quantum cursu equi uno die confici posset, rex Persarum cum exercitu ad mare descenderet, nec ad Chelidonias et Cyaneas longa nave accederet, quod in legatione munera accepisse visus fuit, parum abfuit quin occidissent, in referendis certe rationibus L. talenta ab eo exegerunt. Atqui pulcriorem ea pacem neque post, neque prius ullam a civitate nostra esse factam, quisquam dicet. Verum non illud spectabant. Id enim suæ virtuti et reipublicæ auctoritati acceptum referebant: an vero gratis fieret, necne, legati ingenio. Ab eo enim qui ad rempublicam esset accessurus, morum integritatem et abstinentiam flagitabant. Illi igitur ita inimicas ducebant largitiones, et reipublicæ perniciosas, ut nec in actione ulla, nec viro locum habere paterentur: sed vos, Athenienses, cum videritis eandem pacem et mœnia vestrorum sociorum diruisse, et legatorum ædes exstruxisse, et reipublicæ suas opes eripuisse, istis autem ea quæ nec per somnium unquam sperarant, contulisse, non ipsi eos occidistis, sed accusatore indigetis, et verbis disceptatis causam eorum, quorum injurias re ipsa omnes vident. Neque vero vetera duntaxat referri possunt, et per exempla vos ad ultionem incitari, sed vestra ætate, qui adhuc vivitis, multi pœnas dederunt: quorum ego alios præteribo, eorum autem, qui propter legationem, hac multo minus nocentem reipublicæ, capite mulctati sunt, unius atque alterius mentionem faciam. Age cape hoc decretum, et recita.

DECRETUM.

Ex hoc decreto, Athenienses, legatos illos capitis vos condemnastis, quorum unus fuit Epicrates, homo, ut ego e natu majoribus audio, frugi, et multum utilis reipublicæ, et ex eorum numero, qui populum e Piræeo reduxerunt, et alioqui popularis. Sed tamen nihil ei horum profuit. Merito. Neque enim ex semisse bonum oportet esse eum, qui tanta negotia suscipit, nec si fides ei adjungatur a vobis, ea abuti ad majorum scelerum licentiam; sed plane vos nulla injuria de industria afficere.

78. Si quid igitur eorum isti non perpetrarunt, propter quæ illi

capitis sunt damnati, me jam occidite. Rem autem ita considerate. Cum contra literas inquit legationem obierint illi et decretum: atque hoc primum crimen est. An vero isti non contra literas? Nonne decretum jubet pacem ad Athenienses et ad Atheniensium socios pertinere; isti autem Phocenses fœdere excluserunt? Nonne decretum jurejurando adigi urbium magistratus; isti autem, quos Philippus ad ipsos miserat, jurejurando adegerunt? Nonne decretum nusquam solos cum Philippo colloqui; isti autem privatim cum eo agere nunquam destiterunt? Quidam eorum in senatu falsæ renunciationis sunt convicti. At isti apud populum: et a quo?—id enim illustre est—a rebus ipsis. Nam eorum renunciationi evenerunt omnia sane contraria. Nec vera inquit scripserunt. At nec isti. Et in socios inquit mentiti sunt et munera acceptarunt. Isti vero non in eos mentiti sunt, sed funditus eos perdiderunt. Id quod multo est mendaciis acerbius. Jam de largitionibus, si se accepisse munera negarent, restaret, ut convincerentur, cum autem fassi sint, in cruciatum abreptos oportebat.

79. Quid igitur, Athenienses, cum hæc ita sint, cum vos illis viris prognati, partim etiam ex illorum numero sitis superstites, committetis ut de republica benemeritus, et populi ex Piræeo reductor Epicrates, urbe pulsus pœnas dederit, cum rursus, dudum Thrasybulus ille, Thrasybuli hominis popularis filius, ejus qui populum e Phyle reduxit, talentis decem sit mulctatus, cum quidam ex Harmodii et Aristogitonis posteris, et eorum qui maxima in vos beneficia contulerunt, quos lege ob beneficentiam erga vos in omnibus fanis, in sacrificiis, libationum et poculorum participes effecistis, quos celebratis et colitis pari cum heroibus honore, et diis, cum igitur hi quidem omnes pœnas legibus dederint, cum neque venia, neque misericordia, neque plorantes pueri, nomina eorum qui bene de republica sunt meriti, referentes, neque quicquam aliud eis profuerit—Atrometi literatoris et Glaucotheæ, cœtus bacchantium ductantis filium, ob quod factum alia sacrificula occisa est, eum vos nacti, prognatum talibus, nulla ex parte reipublicæ utilem, non ipsum, non patrem, non alium ullum ejus necessarium, dimittetis? Quis enim equitatus, quæ classis, quæ expeditio, quæ ædilitas, qui cœtus, quod munus, quod tributum, quæ benevolentia, quod periculum, quid horum omnium ab omni memoria præstitum est ab istis reipublicæ? Atqui si illa præstitissent omnia, neque tamen eis recte et gratuito legationis obitæ laus accederet, interfici eum utique deceret: quod si neque hæc, neque illa, non punietis? Non reminiscemini quid in accusando Timarcho dixerit? Nullum esse usum civitatis, quæ nervos contra facinorosos non habeat: neque reipublicæ, in qua venia et deprecatio plus valeant legibus. Neque vos misericordia moveri oportere

matris Timarchi, senis mulieris, nec puerorum, nec denique cujusquam, sed illud spectandum, si legem et reipublicæ curam abjeceritis, qui vestri misereatur, inventuros esse neminem. Ille igitur infelix homo ignominia notatus est, quod istius scelera vidit: isti autem impunitatem concedetis? Cur.? Nam si ab iis qui in se ipsi deliquerunt, tantas pœnas expetiit Æschines, quid in eos, qui tantis in rebus reipublicæ nocuerunt, quorum istum unum esse constat, a vobis juratis judicibus erit statuendum? At hercule adolescentes propter illud judicium vobis erunt meliores? propter istum autem ii qui versantur in republica, per quos in summum civitas discrimen adducitur. Est autem et horum habenda ratio.

80. Ut autem sciatis, ab isto etiam hunc Timarchum eversum esse, non ita me dii ament de liberis vestris, quo illi essent modesti, sollicito,—sunt enim, Athenienses, jam nunc modesti: absit ut eo loci respublica redigatur, ut Aphobeto et Æschine censoribus indigeat, absit—, sed quod ille senator scripsit, si quis convincatur, arma vexisse ad Philippum, aut armamenta triremium, morte mulctandum. Cujus rei hoc signum est. Nam quamdiu concionatus fuit Timarchus? diu. Eo igitur omni tempore in republica fuit Æschines, et nunquam ægre tulit, aut grave esse duxit, si homo illis moribus conciones haberet, donec in Macedoniam profectus, seipsum mercede locavit. Age, ipsum Timarchi decretum cape, et recita.

DECRETUM.

Qui igitur pro vobis decrevit, ne belli tempore ad Philippum arma ferrentur, sin quis fecisset, capitale fore, periit, et contumelia est affectus, iste autem, qui et vestrorum sociorum arma illi tradidit, accusat, et de stupro disserit, proh divum atque hominum fidem, duobus suis affinibus assistentibus, quibus conspectis vos exclamaretis, Nicia illo væcordi, qui se in Ægypto mercede locavit Chabriæ, et homine exsecrando Cerybione, qui in festis absque persona comessatur. Sed quid hæc dico? Atqui fratrem ejus videat Aphobetum. Sed illa die profecto omnes de impudicitia orationes adverso, quod aiunt, amni fluxerunt.

81. Verum quanta ignominia rempublicam vestram istius improbitas et mendacitas affecerit, omnibus relictis ceteris, quod nostis omnes vos, id dicam. Olim, Athenienses, quid a vobis decretum esset, observabant alii Græci omnes: nunc obambulamus nos, quid visum sit aliis, speculantes, atque auscultantes, quid Arcades? quid Amphictyones? quo proficiscatur Philippus? vivatne, an obierit? Nonne ita facimus? Ego vero id non vereor, an vivat Philippus: illud vereor, ne reipublicæ odium in facinorosos et vindicta ob-

ierit. Neque mihi terrori est Philippus, si vos sani sitis, sed si a vobis impunitas proponetur iis, qui illi mercede servire non recusant, si illis quidam patrocinabuntur, quibus vos fidem habetis, si ii qui omni superiore tempore negarunt se causam Philippi agere, nunc suggestum conscendent: hæc mihi terrori sunt. Nam cur tandem, Eubule, Hegesileo reo, qui consobrinus tuus est, et Thrasybulo dudum Nicerati avunculo, cum prima suffragia ferrentur, advocatus esse, cum citarere, noluisti, et ad litis æstimationem progressus, nec pro illorum defensione dixisti quicquam, et judices precatus es, ut veniam tibi darent: itane, cum hominibus cognatis et necessariis non patrocineris, Æschini patrocinaberis? Qui, cum Aristopho reum ageret Philonicum, et per illum tua acta accusaret, una cum illo te accusabat, et in inimicorum tuorum subselliis versabatur; postquam autem post istos oratione habita affirmasti, aut jam in Piræeum esse descendendum, et pecuniam conferendam, et theatralem in militarem convertendam, aut jubenda quæ et iste defenderat, et nefarius Philocrates decreverat, unde factum est, ut pro honesta pace pax turpis fieret, postquam igitur isti, perpetratis postea sceleribus omnia perdiderunt, tum demum in gratiam redisti? Cum pro concione Philippum insecteris, et per liberos tuos juraris, haud dubie periturum Philippum, si populus velit: nunc isti opitulaberis? Qui peribit igitur, si eos quos ille corrumpit largitionibus, tu servaris? Nam cur tandem Myroclem accusabas, quod a singulis eorum qui metalla redemerant, vicenas drachmas exegisset? Cur Cephisophontem sacrilegii reum agebas, quod triduo post statam diem septem minas numerasset? Eos vero qui habent, fatentur, convicti sunt, palamque deprehensi fecisse illa in sociorum perniciem, eos non modo non accusas, sed et servari jubes?

82. Atqui hæc esse formidabilia, et magnam requirere prudentiam et cautionem, ea vero, quorum tu illos accusasti, ridicula, inde perspicietis. Fueruntne Elide quidam ærarii depeculatores? Omnino probabile est fuisse. An vero quisquam eorum auctor, adjutorve fuit abrogandi status popularis? Nullus. Quid? fueruntne Olyntho incolumi alii quidam tales? Equidem, opinor. Nunquid per istos periit Olynthus? Non. Quid igitur? Megaris nonne putatis aliquem fuisse peculatorem, et ex ærario surripientem? Non aliter fieri potest, palamque factum est. Quis igitur ibi auctor fuit rerum, quæ nunc illic acciderunt? Nemo horum. Quales igitur, et qui sunt, qui tanta et talia facinora designent? Qui se dignos esse putant, qui Philippi hospites et amici appellentur, quibus exercitus et summa rerum creduntur, qui præ se multitudinem despiciunt. Nonne Megaris Perilaus nuper apud trecentos causam dixit, quod ad Philippum venisset, Ptœodorus autem progressus pro eo deprecatus est, et genere, et opibus, et auctoritate princeps Megaren-

sium, eumque ad Philippum remisit? Post, ille conductitios milites adduxit, alter intus talia instruxit. Non enim est, non quicquam est rerum omnium, quod magis sit cavendum, quam ne quem vulgo majorem fieri patiamini. Ne mihi sit incolumis, neque vero pereat quisquam, certi cujusdam arbitratu, sed is quem facta sua tuentur, contraque, ut jus et æquum est, in istum sententia feratur. Hoc enim populare est.

83. Jam sæpe accidit, ut pro ratione temporum, quidam apud vos multum potuerint, ut Callistratus ille, ut Aristopho, Diophantus, alii his antiquiores. Sed ubi horum singuli principatum tenuerunt? Apud populum. In judiciis autem, ad hodiernum usque diem nemo vel vobis, vel legibus, vel jurejurando plus valuit. Itaque nec istum nunc sinatis. Hanc enim rem vobis magis esse cavendam, quam istis fidendum, ut sciatis, responsa deorum vobis recitabo, qui semper multo magis rempublicam tuentur, quam ipsi magistratus. Recita oracula.

ORACULA.

Auditis, Athenienses, qualia dii vobis prædicant? qui, si belli tempore vobis hæc respondissent, imperatores cavendos esse vobis monuissent (belli enim duces sunt imperatores), at pace facta, reipublicæ gubernatores. Hi enim duces sunt, his vos paretis, ab his periculum est, ne decipiamini. Urbem porro conjungendam esse monet oraculum, ut omnes consentiant, neve hostibus voluptatem præbeant. Utrum igitur putatis, Athenienses, eum qui tot scelera perpetravit, conservatum, an mulctatum, voluptatem Philippo præbiturum? Equidem opinor conservatum. Asserit autem oraculum, semper esse curandum ne hostes gaudeant. Omnes igitur hortatur uno animo, ad puniendos eos qui aliquid officii hostibus præstiterunt, Jupiter, Dione, omnes dii. Foris sunt qui insidientur, intus qui juvent insidiatores. Proinde insidiatorum munus est, largiri: adjutorum autem, accipere, et eos qui acceperint, tueri.

84. Jam humana etiam prudentia perspici potest, omnium inimicissimum esse, et maxime periculosum, si princeps civitatis iis familiaris fiat, quorum animi a populi studiis abhorrent. Quibus enim rebus Philippus omnes subegerit, qua ratione maxima quæque confecerit, spectate. Emendis actionibus ab iis qui vendebant, corrumpendis principibus civitatum, iisque extollendis. Hæc autem utraque in vestra potestate est, hodie, si vultis, facere irrita, si et audire istos noletis, qui talibus hominibus patrocinantur, sed ostendetis, nullam eorum esse apud vos auctoritatem (nunc enim vos in sua potestate esse dicunt), et ipsum venditorem punietis, idque in conspectu omnium. Nam cum omnibus jure irascimini, Athenienses,

qui talia designarint, et prodiderint socios, et amicos, et occasiones, quibus rebus fit, ut singulorum fortunæ omnes vel floreant, vel marcescant: tum vero isti maxime et justissime omnium. Qui enim, cum ex eorum se esse numero voluerit, qui Philippo diffiderent, cum solus et primus perspexerit, communem illum esse hostem Græcorum omnium, transfugit ad hostes, et stationem deseruit, et subito factus et Philippi defensor, nonne is multiplici dignus est interitu? Hæc autem esse vera, nec ipse poterit ire inficias. Quis enim est, qui Ischandrum primum ad vos adduxerit, quem amicum reipublicæ ex Arcadia huc venire dicebat? quis compilari Græciam et Peloponnesum a Philippo clamitabat, vos autem dormitare? quis, qui præclaras et prolixas et multas illas orationes declamitaret, et Miltiadis et Themistoclis decretum recitaret, et illud in Agrauli sacello adolescentum jusjurandum? Nonne iste? Quis auctor fuit, tantum non ad mare rubrum mittendi legatos, tanquam et insidiæ fierent Græciæ a Philippo, et vos deceret id prospicere, et non deserere Græciæ libertatem? Nonne decreti auctor Eubulus fuit, legatus autem in Peloponnesum iste ivit Æschines? Quo cum pervenisset, quid disseruerit, et pro concione dixerit, ipse novit: quid vero renunciarit, vos scio meminisse omnes. Ita enim concionabatur, ut barbarum et pestem sæpe Philippum nominaret, et nunciabat, quanta lætitia Arcades afficerentur, si jam curam suscepisset rerum, et experrecta esset urbs Atheniensium. Quod vero sibi omnium gravissimum accidisset, id esse dicebat, quod in reditu in Atrestidam a Philippo abeuntem incidisset, qui secum mulierculas et puerulos proficiscentes haberet circiter triginta, se vero miratum, ex viatore quodam quæsisse, quisnam homo ille esset, et quæ turba cum eo? Postquam autem audisset Atrestidam dono acceptis illis Olynthiorum captivis a Philippo abire, indignum facinus sibi esse visum, et illacrymasse, et doluisse vicem Græciæ, et segnitiem, quæ ad tales injurias conniveret, vobisque suasit, ut mitteretis aliquos in Arcadiam, qui Philippi studiosos accusarent. Se enim ex amicis audisse dicebat, si reipublicæ nostræ curæ esset, sique legatos mitteret, pœnas illos daturos esse.

85. Hæc igitur tum, Athenienses, et quidem præclara, et e dignitate nostræ urbis pro concione dicebat: ut autem in Macedoniam venit, et hostem vidit, tum suum, tum Græcorum omnium, Philippum, nunquid his similia aut affinia? Minime gentium: sed neque majorum esse recordandum, neque triumphos prædicandos, neque cuiquam opem ferendam, seque eos qui de sententia Græcorum, de facienda cum Philippo pace deliberari juberent, demirari aiebat, si in vestris privatis negotiis, alterius vobis assensu esset opus, esseque Philippum ipsum o dii, omnium studiosissimum Græcorum, eloquentissimum, Atheniensium amantissimum, ceterum adeo per-

versos esse quosdam et morosos in urbe homines, ut non erubescerent ei convicia dicere, et barbarum eum vocitare.

86. Fieri potest igitur ut idem vir, illis sermonibus ante habitis, post, hæc dicere non dubitasset, nisi corruptus esset largitionibus? Quid vero? isne qui Atrestidæ tum infestus fuit propter Olynthios pueros et mulieculas, nunc adjutor Philocratis esse non dubitat, qui mulieres Olynthias ingenuas ad libidinem huc adduxit? qui ob vitæ petulantiam sic innotuit, ut mihi nulla jam ejus flagitia commemoranda sint, aut facinora, sed si tantum dixero, Philocratem huc duxisse mulieres, omnes vos et eos qui circumstant, cetera nosse sciam, et dolere vicem infelicium et ærumnosarum mulierum, quarum Æschines non miseretur, nec in eas intuens, Græciam deplorat, si illæ apud socios a legatis contumeliose vexantur, suas quidem fortunas lamentabitur, cum ita se in legatione gesserit, et puerulos fortassis accerset, et producet. Vos autem cogitabitis, judices, in respectu ad istius liberos, multorum sociorum vestrorum et amicorum liberos errare, et mendicos circumire, crudeliter tractatos propter istum; quorum vos misereri multo est æquius, quam natorum ita facinorosi et proditoris patris, et vestrorum liberum qui sunt ab istis, qui pacem ad posteros quoque extenderunt, etiam spe fortunæ melioris spoliati. Ipsius autem lacrymas intuentes, vos nunc habere hominem qui vos jussit mittere in Arcadiam, qui Philippi studiosos accusarent.

87. Nunc igitur nihil est necesse legatos mittere in Peloponnesum, aut longinquum iter suscipere, aut viaticum impendere, sed illud duntaxat, ut unusquisque vestrum usque ad tribunal progressus, sanctum et æquum suffragium ferat pro patria, contra hominem, qui, o dii immortales, cum illas, de quibus initio dixi, conciones habuerit, de Marathone, de Salamine, de prœliis, de triumphis, statim ut Macedoniam attigit, omnia his contraria dixit: non recordandum esse majorum, non triumphos narrandos, nemini opem ferendam, non communiter cum Græcis consultandum, tantum non diruendos esse muros. Quibus orationes nullo unquam tempore apud vos habitæ sunt fœdiores. Quis est enim Græcorum et Barbarorum ita væcors, aut imperitus rerum, aut usque adeo nostræ urbi inimicus, qui, si quis roget, age, dic mihi, ejus Græciæ quæ nunc est, atque incolitur, estne ulla pars, quæ nomen suum retineret, atque incoleretur ab iis qui nunc eam obtinent Græcis, nisi in Marathone et ad Salaminem majores nostri pro eis tanta virtute dimicassent? Nemo id quidem, satis scio, dixerit: sed illud fuisse futurum, ut a barbaris hæc omnia caperentur. Quibus igitur laudibus et ornamentis illos vel hostium nemo spoliarit, eorum vos Æschines meminisse non sinit, illorum posteros, ut ipse nummos accipiat? Ac alia quidem bona nihil attinent ad defunctos: at rerum præclare gestarum laudes, eorum qui sic oppetiere, propria sunt possessio (neque

enim eis invidia post obitum adversatur), quibus eos iste dum defraudat, ipse merito nunc dignitate privabitur, et vos hoc modo majores vestros recte ulciscemini.

88. Talibus verbis, o improbum caput, tu res gestas majorum deprædatus, et calumniatus, omnia negotia perdidisti. Postea istis dictis et factis prædiatus nobis et magnificus exstitisti. Nam illud, antequam rempublicam omnibus cladibus affecisset, fatebatur, se fuisse scribam, et gratiam habere vobis de creditis magistratibus, et moderatum se præbebat. Posteaquam autem infinita scelera designavit, supercilium erigit, ac si quis dicat, Æschines qui scriba fuit, statim hostis est, statim male audisse se dicit, et per forum ambulat, veste ad talos usque demissa, pari cum Pythocle gradu incedens, buccas inflans, Philippi hospitum et amicorum vobis jam unus est, qui a populo recedere volunt, et tempestatem atque insaniam receptum statum interpretantur, qui non ita pridem Tholum adhuc adorabat.

89. Libet autem vobis summatim percurrere, quibus calliditatibus vos Philippus, adscitis istis nefariis adjutoribus, circumvenerit: omnino autem operæ pretium est, perpendere et spectare fraudem universam. Ab initio cum pacem expeteret, latronibus ejus regnum diripientibus, clausisque mercatibus, ut nullis omnino suis bonis frui posset, misit huc qui humana ipsius verba renunciarent, Neoptolemum, Aristodemum, Ctesiphontem: ut autem nos legati venimus, statim istum conduxit, ut defenderet, et adjuvaret nefarium Philocratem, et nos qui bona fide res agere institueremus, superaret. Scripsit et epistolam ad vos, qua se vel in primis pacem impetraturum putavit. Nihilo magis tamen etiam sic ei quicquam gerere magnum contra vos licebat, nisi Phocenses perdidisset: id vero expeditum non erat. Contractæ enim ejus res erant tanquam fato quodam, hoc modo, ut aut nihil eorum quæ vellet, posset consequi, aut necesse haberet mentiri, pejerare, et testes suæ improbitatis facere omnes et Græcos et Barbaros. Si enim Phocenses socios recepisset, et vobiscum eis jusjurandum dedisset, Thebanis et Thessalis datum jusjurandum statim violare coactus esset, quorum se illis Bœotiam subacturum, his Pylæam redditurum juraverat: sin eos non recepisset, sicut non admittebat, non permissuros vos sibi, ut progrederetur, putabat, sed auxilia missuros ad Pylas. Idque, nisi decepti essetis, fecissetis. Quod si fieret, satis videbat sibi aditum esse interclusum, neque id ei erat ex aliis cognoscendum, sed ipsemet ejus rei sibi testis erat. Ut enim primum Phocenses subegerat Philippus, et milites eorum occiderat, ac ducem atque imperatorem Onomarchum, tum si mortalium omnium nemo neque Græcus, neque Barbarus opem tulisset Phocensibus, præter vos, non modo non penetrasset, aut ingressus eorum quæ voluit

perpetrasset quicquam, sed nec prope accedere potuisset. Satis autem illud norat, opinor, se tum, cum inter Thessalos et se non optime conveniret, et Pheræi primum militiam detrectarent, et Thebani succubuissent, prælioque victi essent, et tropæum de eis erectum, non penetrare posse, si vos opem ferretis: nec, si armis conaretur, quicquam perfecturum, nisi dolus accessisset. Quo pacto igitur nec aperte mentiar, et sine perjurii infamia, omnia quæ volo consequar? quomodo? Sic. Si quos Athenienses invenero, qui Athenienses decipiant: id enim probrum jam meum non erit. Inde factum est, ut ejus legati vobis ante dicerent, Phocenses a Philippo in societatem non recipi: isti autem successere, atque ita concionati sunt; palam non sane commodum esse Philippo, in societatem recipere Phocenses, propter Thebanos et Thessalos, sed si summa rerum potiretur, et pacem impetraret, quæ nunc eum pacisci postulemus, tum facturum.

90. Pacem igitur his pollicitationibus et dolis et illecebris a vobis sine Phocensibus impetrarunt. Post, prohibendum erat, ne ad Pylas auxilia mitterentur: cujus rei gratia L. triremes in propinquo in ancoris stabant, ut si proficisceretur Philippus, vos prohiberetis. Quid igitur? quæ iterum fraus hic excogitabitur? Tempora vobis eripienda erant, et negotium ita ducendum, ut subito ingrueret, ac vos, nec si velletis, possetis egredi, itaque istos fecisse constat. Ego vero, ut jam sæpius audistis, non prius abire potui: sed et nave conducta sum retentus. Jam opus erat, ut etiam fidem haberent Philippo Phocenses, seque ultro dederent, ne res differretur, neve contrarium a vobis senatusconsultum ederetur. Proinde ab Atheniensium legatis nunciandum fuit, Phocenses conservatum iri: ut, tametsi aliquis mihi diffidat, illorum promissis fretus, se mihi tradat. Athenienses autem ipsos accersemus nos, ut omnia quæ volunt, sibi parata esse existimantes, nihil contrarium decernant. Illi autem a nobis talia nunciabunt et promittent, ut quicquid tandem fiat, non commoveantur.

91. Ad hunc modum et talibus technis, ab istis perditissimis hominibus omnes res sunt perditæ. Itaque statim non Thespias et Platæas instaurari vidistis, ut decebat: sed Coroneam et Orchomenum eversas esse audivistis: non Thebas depressas, nec insolentiam Thebanorum et ferociam cohibitam, sed Phocensium, sociorum vestrorum, mœnia diruta, eaque diruta a Thebanis, quorum urbem Æschinis verba in pagos redegerunt scilicet. Non vobis Eubœa tradita est pro Amphipoli: sed Philippus in Eubœa præsidia munit ad bellum vobis inde inferendum, et Gerasto et Megaris insidiari non desistit. Non vobis Oropus restituitur: sed de Drymo, et agro ad Panactum armis dimicamus, quod salvis Phocensibus, nunquam fecimus. Non patrii ritus in templo Delphico ob-

servantur, non Apollini pecunia redigitur, sed germani Amphictyones exsulant et exterminantur, eorumque regio vasta jacet, qui vero ante nunquam fuerant Amphictyones, barbari Macedones, ii nunc vi Amphictyones esse volunt. Quod si quis de sacra pecunia mentionem fecerit, de saxo dejicitur, et urbi nostræ oraculi prærogativa est erepta, et totum negotium reipublicæ nostræ factum est ænigmatis instar. Ille et nihil mentitus est, et quæ voluit confecit omnia, vos, cum ea quibus optari meliora nequeant, speraveritis, eorum contraria fieri vidistis, et, cum in pace vivere videamini, acerbiora perpessi estis, quam si bellum gereretis, ex his isti pecuniam habent, et in hunc usque diem pœnas non dederunt.

92. Hæc autem omnino confecta esse largitionibus, et pretium eorum omnium habere istos, jamdudum vobis multifariam declaratum esse arbitror, et vereor, ne contra quam volo faciam, et dum id accurate conor ostendere, vobis molestus sim, rei jamdudum gnaris, sed tamen et hoc audite. Estne legatorum aliquis, quos Philippus huc miserit, cui vos æream in foro statuam decerneretis? quid vero? an victum in Prytaneo daretis? aut aliquod aliud præmium, quo benemeritos honoratis? Equidem non opinor. Cur? Neque enim vos ingrati estis, neque homines injurii, neque mali: sed eo vos facturos negaretis (idque vere et recte), quod pro Philippo omnia, pro vobis nihil prorsus egissent. Cum vos igitur ita sentiatis, putatis aliter Philippum esse animatum, atque istis tot et tanta largiri munera propterea, quod pro vobis legationem recte et vere obierint? Fieri non potest. Hegesippum enim, et collegatos ejus videtis ut acceperit. Cetera taceo. Sed Xenoclidem poetam egit in exsilium, quod eos, cives suos, hospitio exceperat. Sic cum illis agit qui vere et ex animo causam vestram agunt. Qui vero seipsos vendiderunt, eos tractat, ut istos. Hæc igitur testes, hæc aliqua majora argumenta requirunt? hæc quisquam vobis extorquebit?

93. Dudum autem ante curiam quidam venit, et mihi rem dixit omnium absurdissimam: instituisse eum Charetem accusare, atque eo modo et iis verbis decipi posse vos sperare. Ego vero, si accusetur Chares, inventum iri eum fideliter et benevole modis omnibus pro vobis egisse, quicquid in ipso fuerit: propter eos autem, qui suis corruptelis negotia perderent, tanto fuisse inferiorem, non magnopere contendo. Sed nimium isti largiar. Esto, vere Æschines de eo dicat omnia: etiam sic tamen admodum ridiculum erit, eum ab isto accusari. Ego enim nihil quod in bello commissum est, Æschini imputo (id enim a ducibus requirendum est) neque pacem factam a republica: sed hactenus condono omnia. Quid igitur dico? unde accusare incipio? Quod, dum pacem respublica faceret, Philocrati suffragatus est, non iis qui suadebant optima: quod munera

accepit: quod deinde in posteriore legatione tempora consumpsit, et nihil eorum quæ vos mandaveratis, fecit, quod fucum fecit reipublicæ. Et excitata spe, quæ vellemus nos, Philippum esse facturum, omnia perdidit, quod postea, cum alii præmonerent, cavendum esse eum, qui vos tot injuriis affecisset, ipse defendit. Hæc accuso, hæc memineritis. Nam justam pacem et æquam, homines item incorruptæ fidei, et post nihil mentitos, etiam laudassem, et corona donari jussissem. Si quis autem vos dux affecit injuriis, id ad hanc reddendæ rationis causam nihil attinet. Quis enim dux Alum, quis Phocenses perdidit? quis Doriscum? quis Cersobleptem? quis sacrum montem? quis Pylas? quis effecit, ut per socios et amicos usque ad Atticam Philippo esset iter? quis Coroneam, quis Orchomenum, quis Eubœam alienavit? quis Megara paulo ante? quis Thebanos firmavit? Quæ quanquam tot tantaque sunt, nihil tamen eorum, culpa ducum periit, neque vestro consensu concessum in pace, Philippus tenet: sed ea per istos perierunt, eorumque corruptelas.

94. Quod si hæc fugerit, et errarit, et quidvis potius dixerit, sic ei occurrite. Non de duce judicium facimus: non horum criminum reus es, ne dic, etiam alium quempiam præbuisse causam Phocensium excidio: sed te insontem esse ostendito. Quid igitur, si quid deliquit Demosthenes, nunc narras, et non, cum rationem redderet, accusabas? Nam propter hoc ipsum dignus es exitio. Ne dic, quam res bona sit pax atque utilis. Nemo enim pacis a republica factæ auctorem te esse dicit: sed, non turpiter et flagitiose, post multis in rebus nos esse deceptos, non omnia periisse, id dicito. Horum enim omnium te esse auctorem, id nobis est ostensum. Cur vero hactenus eum qui talia designavit, laudas? Si sic ab eo caveritis, nihil habebit, quod respondeat: sed frustra vocem hic acuet, et declamitabit.

95. Sed fortassis et de voce necessario dicendum est. Nam ea quoque magnopere fretus esse fertur, ut actionis vehementia vos debellaturus. Facturi autem estis, mea quidem opinione, omnium ineptissime, si quem Thyestis et Trojani belli mala repræsentantem ejecistis, et exsibilastis e theatris, et tantum non lapidibus obruistis, usque adeo donec a tertiarum actione partium dimovistis: eum, postquam non in scena, sed in republica et maximis negotiis civitatis infinita scelera perpetravit, tum demum ut belle sonantem attente audietis. Minime vero. Absit a vobis ea stultitia: cum præco approbandus est, id spectandum esse ducite, an sit vocalis. Legatum autem et reipublicæ gubernatorem, cum virum esse bonum tum magnum pro vobis et æquum erga vos animum habere oportet. Sicut ego Philippum non sum admiratus, sed captivos admiratus servavi, neque dissimulavi quicquam. Iste vero et ante illum procidebat, et pæanas cantabat, et vos despiciebat.

96. Ad hæc, sive eloquentia, sive claritate vocis, sive alio

quopiam commodo bonum virum et vestri studiosum præditum videritis, congratulari omnes et excolere debetis (id enim bonum vobis omnibus fit commune), sin hominem corruptum et improbum, quique omni lucello vincitur, excludere, et acerbe atque hostiliter adversari. Improbitas enim facultatis apud vos adepta opinionem, reipublicæ perniciosa est. Videte quibus laudibus iste floret, eæ laudes in quæ negotia rempublicam conjecerint? Ac ceteræ quidem facultates suis ipsæ viribus nituntur: sed eloquentia, si auditorum studiis destituitur, intercidit. Sic igitur audite istum ut improbum, ut corruptum, ut nihil veri dicturum.

97. Jam non propter cetera duntaxat negotia, sed propter illa ipsa etiam, quæ cum Philippo vobis sunt, omnino esse utile ut condemnetur, spectate. Sive enim aliquando in necessitatem veniet præstandi aliquid reipublicæ quod debet, mutabit ingenium (nunc enim instituit populum decipere, et paucos colere, at si eos periisse audierit, populo et vobis, penes quos summa rerum est, cetera præstare volet), sin eandem, qua nunc utitur, licentiam et petulantiam retinebit, eos e civitate, qui ad nutum illi parati essent, sustuleritis, si istos sustuleritis. Si enim, cum putarent se pœnas daturos, talia commiserunt, eos, sublato vestri metu, quid facturos putatis? Quem Euthycratem? quem Lasthenem? quem proditorem non superaturos? Quem reliquorum civium non deteriorem fore? qui videat iis qui vendiderunt omnia, pecuniam, auctoritatem, opes, Philippi hospitium suppetere: iis autem qui se bonos viros præbuerunt, et insuper etiam sumptus fecerunt, molestias, inimicitias, invidiam superesse apud nonnullos? Absit hoc, absit. Neque enim ad gloriam, neque ad pietatem, neque ad securitatem, neque ad ullam denique rem aliam vobis prodest, istum ut absolvatis: sed ut eum in exemplum omnium et civium et aliorum Græcorum puniatis.

ARGUMENTUM LIBANII IN ORATIONEM ADVERSUS LEPTINEM DE IMMUNITATE.

Athenienses bene de republica meritos cum aliis rebus honorabant tum publicorum munerum immunitate. Qua cum multi donarentur, et qui munera obirent, defuturi viderentur: Leptines rogationem tulit: ne quis esset immunis neve populo in posterum liceret cuiquam immunitatem dare et quisquis eam petiisset ut extremo supplicio afficeretur. Huic legi intercesserunt cum alii prius (inter quos etiam Bathippus, qui tamen ab actione destitit, sive largitionibus corruptus, sive morbo impeditus) tum nunc Phormio et Ctesippus, Chabriæ filius, et alii quidam cum iis, quibus Demosthenes patrocinatur. Ac Leptines utilitatis loco prævalet: prætendit enim necessitatem: Demosthenes vero nititur honesto et justo. Ac justo quidem, quod æquum sit benemeritis referri gratiam, et eos qui recte aliquid consecuti sint non spoliari datis: honesto autem, quod cum alios dedeceat ea quæ dederint eripere, tum vel maxime Athenienses, qui magnitudine animi excellere videantur, tanquam peculiari quadam nota. Præterea ostendit, Leptinem etiam contra leges eam tulisse legem. Recitat enim legem, quæ jubet in primis abrogare legem contrariam, et tum demum ferre ac substituere aliam; ut ne leges inter sese contrariæ reperiantur.

ALITER.

Oratio ad Leptinem ita inscribitur, quod elapso eo tempore, quo qui legis auctor fuisset judicio et pœnæ obnoxius erat, Leptines extra periculum esse videbatur. Unde ad eum, non contra eum, orationi titulus est. Argumentum autem est hujusmodi. Atheniensium civitati familiare erat, cum primis afficere qui bene de civitate meruissent quum multis et variis honoribus, tum etiam immunitate. Quam multis et hospitibus et civibus consecutis, deerant qui munera obirent. Eaque de causa oneribus in pauperes fere inclinatis, Leptines unus ex magistratibus, vir non contemnendus, legem rogavit in hanc sententiam:

Ut ditissimi quique munera obeant, nemo sit immunis, præter Harmodii et Aristogitonis posteros, et novem viros; neque in posterum jus esto populo si petatur dandæ immunitatis: si quis autem petiisse convictus fuerit, ignominiosus ipse esto, et genus ejus et familia, isque tum violatæ reipublicæ accusator tum ut infamis defertor; quod si reus peragetur, easdem luito pœnas, quas ii qui mulcta reipublicæ non soluta jus dicunt.

Cum igitur lex ita se haberet, primum Bathippus Leptinem accusavit; isque, antequam causa in foro ageretur, obiit. Posteaque mora interjecta, Leptines factus est indemnis. Lex enim erat, quæ juberet, auctorem legis aut decreti post annum esse indemnem. Tamen quoniam et sic ex legibus licebat accusare, tametsi auctores legis indemnes essent, post annum accusavit Aphepsio, Bathippi filius, Phormione oratore, et Ctesippus Chabriæ F., Demosthene advocato. Hi igitur accusatores actionem contra legem instituerunt. Status negotialis est, scripto constans: capita orationis sunt, legitimum, utile, justum.

Sed necesse est utriusque partis argumenta ut explicemus. Leptines igitur utili nititur, quod eos qui munera obeant reipublicæ comparet, cum incommodum est vobis, si pauperes solummodo ea sint obituri; post aliquantum enim temporis deficient, et tum qui munera obeant non estis habituri: atque etiam justo, nefas esse, ut

alii divitias secure teneant, alii, munera obeuntes perpetua, miseria conflictentur. Accusatoris firmamenta sunt legitimum, justum et utile. Ac legitimum duplex est, partim in persona positum, partim in re. In persona, ex eo quod quæ facienda fuissent, non fecerit; thesmo violato. Thesmos autem lex est, ferendarum legum rationem præscribens. Scriptam enim legem eum ante statuas Heroum, a quibus cognomina tribus acceperunt, proponere, et apud legumlatores confirmare oportebat: id quod non fecit. In re, quod ea lex veterem legem violarit, qua Populi donationes ratæ esse jubeantur. Hæc igitur lex illi contraria est, cum illa jubeat quæ dona Populus dederit rata esse, hæc ea quæ data sunt vi eripere studeat. Justo sic utitur: non eripienda esse dona bene meritis. Utili porro trifariam nititur: primum, vobis incommodum erit, si benemeritis dona eripueritis; neque enim posthac Leuco e Bosporo frumentum vobis mittet: deinde, incommodum erit; quia nemo bene de republica mereri volet, cum alios dono spoliatos viderit: postremo, ignominiam subibitis; videbimini enim ingrati esse. Est autem hæc secundo loco habita oratio: nam Aphepsio, ut natu major, primas causæ partes egit. Leptines itaque præcipue utili nititur, asserens deesse reipublicæ, qui munera obeant: secundo justo, idque ex æqualitate spectatur. Nequaquam enim, inquit, ferendum est, ut aliqui arrepta immunitate opibus abundent, reipublicæ autem qui munera obeant desint. Etsi autem oratori legis accusatio proposita esse videtur; occulte se insinuans jam nunc etiam propriæ legis commendationem parat. Nam ejus in legitimo capite fundamenta jacit, ex adverso legendo et opponendo utramque legem, et quantum intersit ostendendo. Ne vero subito et inconvenienter leges ingereret, eam rem multo ante instruxit. Ac prima quidem orationis objectio videtur a Leptine oriri: sed revera inventa est ad Demosthenis utilitatem, ut videatur adversarius ejus sancire legem. Quid enim vult Demosthenis lex? Ut dona, quæ Populus dedit, rata sint: ea vero qui consecuti sunt in jus vocentur, ut si digni sint, teneant, sin immerito tenere videantur, convictis adimantur. Ipse igitur Leptines Demosthenis legem confirmat. Quid enim? statim initio queritur, multos immerito esse donatos. Habet igitur Demosthenis legem indignos secernentem; idque per omnia sparsum est. Multa enim ea de re verba facit, idque eo, ut assuefaciat judices recitationi legis paulo post secuturæ. Cum autem vidisset eam orationem Leptini esse validissimam, ut ditissimi munera obeant, neminem esse oportere immunem, non hanc posuit principalem objectionem, sed eam quæ sibi conducibilis, et ferendæ a se legi patrocinatura esset. Cum enim dicit, e t e a r a t i o n e p l u r i m u m u t e t u r, decipit auditores. Neque enim de indignis multa verba faciet, sed de eo nimirum, deesse reipublicæ qui munera obeant, et esse e republica ut a pauperibus onera in divites transferantur.

Genus orationis judiciale quidem est, cum de lege judicium fiat. Sed universa materia est duplex, partim judicialis, partim suasoria. Invenias etiam demonstrativi generis non expertem, ubi singulos qui bene meriti sunt ornare studet: etenim hic reperies laudes dignas illis viris, et verba illorum rebus gestis congruenter attemperata, veluti, cum se in Cononis et Chabriæ rebus gestis jactitat, et Epicerdis, et Thasiorum, et Corinthiorum, et Leuconis. Ad orationis vero tractationem transeamus oportet.

DEMOSTHENIS

ADVERSUS LEPTINEM

ORATIO.

1. Ego, judices, tum quod e republica esse judicavi, ut ista lex abrogaretur, tum propter Chabriæ filium, recepi me hisce, pro virili parte, patrocinaturum. Neque vero obscurum est, Athenienses, Leptinem, aut si quis alius legem tuebitur, justi nihil de ea dicturum, illud quidem prætexet indignos quosdam homines, immunitatem consecutos, excussisse onus publicorum munerum; ac in ea oratione potissimum se jactabit. Enimvero ne dicam quantopere cum omni æquitate pugnet, ut, dum unum accusas, omnes suis donis spoliatos velis (nam hoc prius etiam partim dictum est, et fortassis vobis probatum) illud libenter admodum ex eo quærerem, si maxime non pauci aliqui, sed prorsus omnes indigni honoribus essent, cur etiam vos velut in ordinem cogendos judicasset? Cum enim scripsit, neminem oportere immunem esse, immunitatem consecutos suo præmio spoliavit: dum vero adjicit, in posterum non licere vobis id honoris cuiquam tribuere, munificentiæ jus vobis ademit. Nec enim est ut dicat, se, quemadmodum illos dono spoliavit qui eo fruebantur, quod indignos judicarit, sic Populum indignum censuisse, penes quem esset liberalitate uti erga quem ei videretur. At illud ad hæc fortasse respondebit, quia Populus facile decipiatur, propterea legem se ita tulisse. Quid igitur obstat, quo minus omnia vobis eripiantur, et ipsa denique administrandæ reipublicæ functio, ista quidem ratione? Nec enim quicquam est rerum omnium, in quo vobis hoc usu non venerit: sed sæpe decepti multa senatusconsulta vestris suffragiis comprobastis, atque aliquando adducti estis, ut omissis potentioribus societatem cum his quorum minores essent opes coiretis: et quidem in tanta mole negotiorum prope necesse est etiam tale aliquid usu venire. An vero propterea legem feremus, ut deinceps neque Senatui, neque Populo liceat, vel decernere, vel jubere quicquam? equidem non opinor. Nec enim æquum est, ut quibus in rebus decepti sumus, eæ nobis eripiantur, illud quidem decet, moneri nos, ne posthac in eandem fraudem incidamus: legemque ferri, non quæ muneris jus vobis adimat, sed talem, cujus auxilio puniamus impostores.

2. Quod si quis, his omissis, illud saltem accurate perpendat,

utrum præstet penes vos esse jus largiendi, et aliquando fieri ut decepti etiam indigno alicui honorem hunc habeatis, an vero prorsus amissa auctoritate vestra, ne eum quidem honore vobis afficere licere qui dignus videatur, prius illud longe præstare comperietis. Quamobrem? Quia dum honoratis plures, quam decuerat, multi ad benefaciendum vobis invitantur: si vero nemini quidquam, etiamsi mereatur, impertietis, omnes deterrebitis a studio bene de vobis merendi. Præterea qui indigno alicui honorem habent, fortassis ut simplices reprehenduntur: qui autem bene meritis parem gratiam non referunt, ingrati animi crimen incurrunt. Quanto igitur simplicem quam ingratum videri præstat, tanto etiam præstabilius est hanc legem abrogari quam perferri.

3. Mihi porro cogitanti, ne illud quidem consentaneum videtur, Athenienses, ut, dum certos quosdam criminatur ob accepta munera, etiam eos honoribus spoliet, qui reipublicæ profuerunt. Nam si manentibus hisce præmiis, improbi et indigni quidam, id quod ipse jactat, exstiterunt, quid quæso tum exspectandum erit, quando hi, qui præclare sese gerunt, nullum omnino virtutis suæ præmium ferent?

4. Præterea illud etiam vobis considerandum est, ex instituto legum quibus etiam hodie utimur quæque per multos annos viguerunt, quas ne iste quidem præclaras esse negare ausit, singulos altero quoque anno munera obire: quare dimidiam temporis partem immunes sunt. Quo igitur commodo dimidia ex parte fruuntur etiam hi qui nihil in nos contulerunt, id bene meritis, cum ipsi antea dederimus, iterum eripiemus? minime vero! Nam cum per se turpe fuerit, tum nobis indecorum. Nam honestum esse qui potest, Athenienses, in rerum vænalium foro, ubi, si qua fraus aut impostura intercesserit, respublica nihil detrimenti capit, legem de vitando mendacio esse latam: publice autem civitatem, eam quæ privatis ipsa id imperarit, eadem lege non uti, sed bene de se meritos circumscribere, idque cum magno damno suo? Nec enim hoc solum considerandum est, an jacturam pecuniæ nullam faciatis, sed habenda etiam ratio bonæ existimationis quæ vobis est multo quam opes antiquior: neque id vobis solum, sed majoribus quoque vestris. Quod inde haud dubie perspicitur; quod cum olim maximas opes coacervassent, easdem universas honoris studio insumpserunt, tantique fecerunt gloriam ut nullum unquam periculum ob eam consequendam detrectarint, sed etiam privatim de suo conferre non destiterint. Jam ista lex bonam urbis existimationem tollit et in illius locum malam reponit, neque majoribus vestris neque vobis dignam. Tribus enim probris quæ gravissima sunt vos contaminat, ut invidi, ut promissa et conventa non servantes, ut ingrati esse videamini.

5. Omnino autem, Athenienses, a moribus vestris alienum esse,

ut talem legem ratam habeatis, id quoque paucis demonstrare conabor, si unum prius nostræ urbis exemplum attulero. Dicuntur Triginta *tyranni* a Lacedæmoniis mutuo accepisse pecuniam contra eos qui in Piræeum secesserant. Reconciliatis autem inter se civibus, eoque tumultu sopito, Lacedæmonii pecuniam illam per legatos repetierunt. Orta porro ex ea re disputatione, cum hi eos qui in urbe manserant et æs alienum conflarant, idem etiam dissolvere juberent; illi communiter Lacedæmoniis satisfaciendum censerent, quo id primum concordiæ pignus esset: aiunt Populum non recusasse de suo contribuere et sumptuum partem in se reclinare, ne quid ex iis quæ convenerant violaretur. An non igitur absurdum fuerit, Athenienses, vos tum, ne mentiremini, conferre pecuniam in eorum usum qui vos affecerant injuria voluisse: nunc vero, cum liceat, abrogata lege, sine sumptu jus suum tribuere his qui bene meriti sunt, malle fallere? hoc mihi quidem indignissimum videtur. Ac mores nostræ civitatis, Athenienses, cum ex multis aliis, tum ex his quæ recensui, perspici potest esse tales, ut ea a mendaciis abhorreat et humana sit, ut non id solum spectet quibus rationibus ærarium locupletetur, sed illud etiam quid factu sit honestum: legislator autem iste, quonam aliis in rebus ingenio sit equidem nescio, neque quicquam improbum de eo dico, neque quicquam illi tale conscius sum; sed legem ejus intuens, video mores ejus a moribus civitatis multum dissidere. Quod si me audietis, longe præstabilius videbitur, ut is in abroganda lege vestram auctoritatem valere patiatur, quam ut eam vestris suffragiis perferat: etenim cum ipsi tum reipublicæ conducibilius erit, ut Leptines a republica exemplum petat, quam ut nostram civitatem ipse sui similem esse velit. Nam etiamsi optimus sit, qualis sane non obsto quo minus perhibeatur, ejus tamen mores publicis institutis non erunt anteferendi.

6. Verum ego, judices, rectius vos de hoc negotio deliberaturos arbitror, si consideraveritis, quæ causa sit, cur honores qui aliquibus a libera civitate habentur pluris fiant, quam qui a ceteris imperiis, eam hac lege tolli. Nam si accipientis compendium et utilitates spectentur, cum tyrannis et oligarchiis nemo liberalitate certaverit; cum eis in promptu sit mox quemvis locupletare: liberarum vero civitatum honores, longe plus et dignitatis et constantiæ habere censendi sunt. Quia et illud præclarum est, nullo cum dedecore, aut assentationis suspicione accipere, sed inter eos, cum quibus æquo et pari jure vivas, ob virtutis præstantiam magni fieri, et æqualibus ultro admirationi esse; id quod longe præclarius est, quam a domino quidvis accepisse. Nam ut apud illos impendentium periculorum metus vincit præsentis beneficii magnitudinem: sic apud vos, quicquid aliquis accepisset, secure tenere, superiore

certe quidem tempore, licuit. Lex igitur ista, quæ hujusmodi donationum fidem et securitatem tollit, id tollit, quo a vobis concessa dona ceteris antecellere videbantur. Enimvero si ex universis quocunque regantur imperio civitatibus morem illum et vetus institutum sustuleris, ne recepti status conservandi studiosis gratia referatur, maximum earum præsidium una sustuleris.

7. At illud fortasse Leptines afferre conabitur, ut vos ab his alio seducat, onera publicorum munerum nunc in tenues homines inclinata esse, quæ, si sua lex rata habeatur, ad opulentissimos reditura sint. Plausibiliter quidem hoc et speciose dicitur: sed si penitius introspiciatis, inane videbitur ac tralatitium. Duo enim omnino munerum genera recepta sunt apud vos, unum inquilinorum, alterum id quod a civibus oriri solet: quorum utriusque dari potest ea, quam iste eripit, bene meritis immunitas. Nam quæ omnia tributa triremiumque instructiones in belli necessitatibus exiguntur salutemque reipublicæ continent, eorum, recto veterum legum et justo instituto, nemini datur ulla immunitas, ne illis quidem, quos Leptines excepit, ex Harmodii et Aristogitonis familia oriundis. Videamus igitur quomodo expleat munera illa quibusque præbitoribus, et quotnam, si ei non auscultaverimus, sit immunes dimissurus. Ditissimi quique igitur semper occupati triremibus instruendis, nulla tenentur parandi ludos necessitate: tenuiores cum ab iis ob inopiam exigi nihil possit, extra hunc numerum sunt. Quare neutri propter hanc legem vestras opes augebunt. At enim inquilini suppeditare multa cogentur. Verum si quinque ex illis demonstraverit, ego non recuso, quo minus delirare dicar. Verum ut concedam aliter hoc se habere, et longe majorem inquilinorum esse numerum qui, lege perlata, perpetuo munera obituri sint, neque triremium instructionem cuiquam fore præsidio quo magis immunis sit. Age consideremus, quam hoc futurum sit e republica, si hi omnes munera obibunt. Patebit enim non, multum abest, in æquo esse emolumentum ac dedecus inde deportandum. Idque hoc modo expendite. Immunes ex hospitibus sint, decem sane;—quanquam equidem, id quod modo dicebam, quinque esse non opinor—; ac civium certe non quinque aut sex reperientur: igitur utrique sedecim erunt. Verum viginti numerentur; aut triginta etiam, si vultis. Quotnam tandem sunt qui munera quotannis in orbem redeuntia curent, sive ædiles, sive gymnasiarchi, sive conviratores? Sexageni circiter, aut paulo plures universi hi. Ut igitur triginta homines in omne deinceps ævum munera nobis obeant, id efficiamus, ut nemo posthac fidem nobis habere ausit? Sed illud obscurum profecto nemini est, fore qui munera obeant, incolumi civitate, satis multos, neque illorum ullam fore penuriam: qui autem vobis benefactum velit, ubi perspexerit injuriam eis factam qui bene de

republica meriti fuerunt, nemo reperietur. Sed missa hæc faciamus, et illud videamus, si maxime qui obirent munera deessent, utrum præstaret, ædilitia munera collationibus, quemadmodum instructiones triremium, fieri, an de republica benemeritis illa eripi quæ dedissemus? equidem illud ego censuerim. Siquidem nunc, quo tempore horum quisque ædilitia munera curaret, illis cessatio tantum quædam concederetur, post sumptus pro se cuique nihilo minores facturis: tum vero, parva duntaxat collatione a singulis de re sua familiari facta, nemo est qui onerari se merito quereretur, quantumvis re tenui esset.

8. Enimvero, Athenienses, tanta est quorundam incogitantia, ut hæc quæ diximus, surdis velut auribus prætereant, et alia nescio quæ inculcent: perabsurdum (inquiunt) fuerit, magnas esse immunitatum male parto beneficio, privatorum opes et copias, ærario exhausto et vacuo. Verum utrumque hoc nulla cum ratione aut jure dicitur. Nam si quis re lauta est, sine injuria reipublicæ non profecto est illi invidendum, sin peculatus arguunt, aut alioqui crimini dant, non recte et jure possidere quæ habeat, leges sunt, quibus in eum animadverti convenit. Quam isti rationem si defugerint, ista oratione uti non debebunt. Jam quod ad illud attinet de exhausto ærario, cogitare debetis, vos nihilo copiosiores fore, abrogatis immunitatibus. Nec enim isti sumptus cum publicis vectigalibus commune quicquam habent. Præterea cum nunc respublica duobus præcipue bonis floreat, opibus et fide apud omnes, majus illud est, quod de fide nostra nemo dubitat. Si quis autem in ea est opinione, ut existimet, quia pecunia nobis desit, etiam honestam famam esse negligendam, is longe fallitur. Nam ego quidem a diis immortalibus precor, ut etiam ærarium habeamus locuples: quod si fieri nequit, illud saltem retineamus ut fidem constantiamque nostram prædicent universi. Age vero quod isti dicunt, magnas esse copias eorum, qui immunes sint, has ipsas demonstremus in commodum cedere reipublicæ: Nec enim hoc vobis ignotum est, teneri omnes et ad triremes instruendas, et ad tributa belli temporibus conferenda, nec ullam ejus esse rei immunitatem. Quare iste opibus abundans, quisquis sit, fieri omnino aliter non potest, quin multum ad eas res conferat. Esse autem reipublicæ maxima harum rerum subsidia necessaria, confitebuntur omnes. Nam, quæ ex apparatione popularium munerum delinitio spectatorum oritur, ad breve exiguumque tempus durat: copiæ vero bellicæ perpetuo toti reipublicæ sunt salutares. Quare quicquid hic detrimenti capitis, id illic lucro longe uberiore pensatur: et per honoris speciem ea tribuitis, quæ ultro sibi sumere ac usurpare possunt hi, quorum tantæ facultates sunt ut triremibus instruendis pares sint. Ut autem illo munere constet vacare neminem, etsi plerosque vestrum id antea satis scire arbitror;

tamen ipsam legem recitandam curabo. Cape legem trierarchicam, et hoc *colon* recita. Recita!

LEX.

Triremis instruendæ nemo sit immunis, novemviris duntaxat exceptis.

Videtis, Athenienses, quam perspicuis verbis lege sit cautum, n e q u i s i n s t r u e n d æ t r i r e m i s i m m u n i s s i t, novemviris duntaxat exceptis. Unde apparet, quorum opes et copiæ minores sint quam ut armandis navibus sint pares, eos alioqui tributa conferre ad bellum: qui vero locupletiores sunt, ad utrumque vobis fore usui, et rempublicam cum navibus tum aliis tributis adjuturos. Quæ sunt igitur, Leptine, legis tuæ commoditates, quibus tantum onus a cervicibus tenuiorum amoliri te dictitas, si unius atque alterius tribus unum aliquem præbitorem constitueris, qui pro alio quopiam semel ædilitio munere functus, nihil amplius cum ea re negotii habiturus est? Equidem nihil ejusmodi video: at ista ratione, universa civitas, perfidiæ crimine ignominiose passim traducetur. Nonne igitur, cum ex ista lege plus malorum quam commodi oriatur, per hos qui nunc judicant ea est abroganda? certe quidem mea sententia.

9. Præterea, judices, cum in ejus lege perspicue scriptum sit, n e m i n e m n e q u e c i v i u m, n e q u e m u n i c i p u m, n e q u e h o s p i t u m e s s e o p o r t e r e i m m u n e m: neque definitum, cujus rei immunem, utrum ædilitii, an alicujus alterius muneris, sed plane n e m i n e m e s s e i m m u n e m, e x c e p t i s H a r m o d i i e t A r i s t o g i t o n i s p o s t e r i s: dum n e m i n e m ait, omnes comprehendit ceteros, dum h o s p i t u m adjicit, non distinguendo inter eos qui Athenis habitant; etiam Leucona, Bospori principem, et liberos ejus donata a vobis immunitate spoliat. Est enim Leuco, quod satis constat, genere peregrinus, vestro autem beneficio in civitatem adscriptus: quod si legem istam amplectemur, neutrum istorum ei proderit ad immunitatem retinendam. Enimvero alii qui bene meriti sunt, ad tempus aliquod quisque vobis commodarunt: hunc vero, si consideretis, apparebit, nunquam in vos conferre beneficia destitisse; et ejus generis beneficia, quæ reipublicæ maxime sunt necessaria. Nec enim hoc vobis obscurum est, nos aliunde importato frumento omnium mortalium uti plurimo. Quod si, quicquid frumenti ex aliis emporiis omnibus advehitur in unum conferatur, non tamen æquabit eas copias quæ ex uno Ponto advehuntur. Neque vero id mirum est: fit enim non ideo solum, quia locus ille frumenti est feracissimus, sed hac quoque de causa quod Leuco, ejus loci dominus, eos qui frumentum Athenas advehunt immunitate donavit, edicique jussit, ut primis eis onerare naves liceret. Nam qua immunitate ipse cum liberis suis fruitur, eam vobis omnibus impertiit. Jam

quantum hoc sit, considerate. Ille ab iis qui frumentum inde exportant tricesimam pro vectigali partem exigit. Frumenti autem myriades, quæ ab illo huc perveniunt, sunt circiter quadraginta: id quod e commentariis eorum qui rei frumentariæ præsunt, omnibus evidens est. Quare de triginta myriadibus decies mille medimnos largitur nobis: de decem vero myriadibus, circiter tria millia medimnorum. Tantum autem abest ut hoc reipublicæ nostræ beneficium eripiat, ut novo Theudosiæ emporio instituto, quod negotiatores Bosporo nulla re cedere affirmant, etiam illic immunitatem nobis concesserit. Ac quæ alia beneficia vir ille, majoresque ejus in vos contulerint, cum multa commemorare possem, taceo; illud autem prætereundum non est, quod abhinc triennium, cum ubique annonæ penuria laboraretur, non modo quantum satis esset frumenti huc misit, sed tam vili, ut quindecim talenta, quæ a Callisthene tractabantur, superessent. Quid igitur creditis, Athenienses, eum, cujus tanta in vos munificentia exstitit, ubi audierit immunitatem sibi lege per vos ereptam, quam ne mutata quidem sententia per aliud senatusconsultum restituere liceat, facturum esse? An dubium vobis est, quin eadem ista lex, si perlata fuerit, et illum sit spoliatura et vestros cives immunitate qui ab eo frumentum advehunt? Nec enim quisquam est tam puerili sententia, ut existimet, illum æquo animo laturum esse vestra sibi munera eripi, sua vero munera vobis non erepturum. Quare præter multa incommoda quæ ista lex in posterum pariet, jam de præsentibus utilitatibus aufert ac diminuit aliquid. Et vos tamen de ea abroganda deliberatis adhuc, non jam olim deliberastis? Ipsa decreta de Leucone facta cape et recita.

DECRETA.

10. E decretis igitur perspicuum est, judices, Leuconem jure ac merito immunitatem a vobis esse consecutum. Ac earum rerum omnium columnas ejusdem sententiæ, et vos et ille erexistis, aliam Bospori, aliam in Piræeo, aliam ad Templum. Considerate igitur, in quam immensum dedecus lex ista vos conjiciat, quæ efficit, ut minus fidei in toto Populo quam in uno viro esse videatur. Nec enim putandum est alio nomine vobis erectas eas esse columnas, nisi ut pactiones sint earum rerum omnium, quas tum dedistis, tum accepistis: eas igitur Leuco sancte servabit, vosque aliis atque aliis subinde beneficiis cumulare studebit, vos vero erectas et stantes adhuc columnas irritas facietis: id quod longe gravius est, quam si demolíremini. Nam, si ita fiet, hæ columnæ dum steterint, eorum convicia, qui civitati nostræ maledictum volunt, suo quasi testimonio comprobabunt. Age vero, si Leuco missis huc legatis vobiscum expostularit, quodnam ob crimen aut delictum se immuni-

tate spoliaveritis, quid per deos immortales respondebimus? aut quid is, qui senatusconsultum pro vobis faciet, prætexet? Illud scilicet, quosdam indignos frui immunitatibus? At si ad hoc ille responderit: fortassis etiam Atheniensium nonnullos esse parum frugi, se tamen propterea non pati, ut bonis viris id fraudi sit, sed quia Populum bonum putet, nemini quicquam eripere; an non æquiora dicet quam vos? omnino, mea quidem sententia. Apud omnes enim homines usitatum est, propter benemeritos, etiam alios quosdam potius, quorum nullus usus est, afficere beneficiis, quam propter improbos eripere quæ concessa fuerunt his qui citra controversiam digni sunt beneficio. Præterea, si quis forte voluerit Leuconem ad permutationem facultatum adigere, quo id caveri possit non reperio. Semper enim opes illius aliquæ apud vos sunt: hac igitur lege, si quis eas invaserit, aut illis spoliabitur, aut obire publica munera cogetur. Neque vero de sumptibus Leuco magnopere laborabit, sed id demum moleste feret, sibi concessum a vobis donum eripi.

11. Neque, Athenienses, hoc solum providendum est, ut ne injuria Leuco afficiatur, qui non tam aliqua necessitate quam sui honoris causa, immunitatem a vobis impetrare studuit: sed id quoque considerari debet, ne is, qui secundis suis rebus in vos beneficus exstitit, nunc demum, cum remuneratione liberalitatis opus est, immunitate spolietur. Iste igitur quis est? Epicerdes Cyrenæus, qui certe, si quisquam alius, jure ac merito istum honorem est consecutus: non quod magna quædam aut admiranda præstiterit, sed quod tali tempore vestro benefacere vobis studuit, quo difficile erat eorum aliquem invenire, qui magnis beneficiis affectus, nemor et gratus esse vellet. Nam iste vir, ut senatusconsultum, quod tum ejus causa factum est, indicat, civibus eo tempore in Sicilia captivis, tanta calamitate circumventis centum minas dedit: qua re unus maxime cavit, ne fame perirent universi. Deinde, data illi propterea immunitate a vobis, cum videret in bello paulo ante Triginta *tyrannos* gesto, Populo deesse pecuniam, ultro talentum obtulit. Considerate igitur obsecro, Athenienses, quodnam evidentius benevolentiæ erga vos specimen quisquam præbere possit, quemve minus affici deceat injuria, quam eum, qui primum, cum cladi urbis interfuisset, calamitosos et eorum, quæcunque futura esset, gratiam, illis qui eo tempore vicerant, et apud quos erat, prætulerit: deinde, qui alia necessitate animadversa, pecuniam largitus sit, non de suis privatis opibus conservandis sollicitus, sed de eo, ut quantum in se esset, vos nulla penuria laboraretis? Eum igitur qui reipsa miserrimis temporibus opes suas Populo ita communes esse voluit, et verbo tenus ac honoris tantum causa immunitatem a vobis habet, non immunitate spoliabitis,—qua eum ne usum quidem esse constat—, sed id efficietis, ut nemo vobis fidere ausit: quo quid queat esse tur-

pius? Sed ipsum senatusconsultum, quod tum hujus viri causa factum est, vobis recitabitur. Et videte, Athenienses, quot senatusconsulta lex ista irrita faciat, et quot homines fraudet, eosque qui cum maxime necessarium fuit vobis benefecerunt! Invenietis enim eos lædi quos minime oportebat. Recita.

SENATUSCONSULTA.

12. Beneficia quibus Epicerdes immunitatem meruit, e senatusconsultis, judices, audivistis. Ne vero id spectate, quod primum centum minas, deinde talentum dedit,—nam ne eos quidem qui acceperunt pecuniæ numerum admiratos esse arbitror—, sed hoc intuemini, quod alacri animo, quod non rogatus, ultro, quod illis temporibus dedit. Etenim referenda gratia est cum benemeritis omnibus: tum vero eis qui tempestive beneficia dederunt; quorum unum hunc virum esse ostensum est. Nonne igitur nos pudeat, Athenienses, talis viri liberos, quibus nihil objicere possumus, nulla omnino harum rerum habita ratione, immunitate spoliare? Nec enim, propterea id minus turpe futurum est, quod alii fuerunt, qui tum ab eo servati sunt, atque immunitatem ei dederunt, alii vos estis, qui nunc eam eripitis: sed hoc ipsum est, quod indignationem moveat. Nam si illi, qui sciverunt et acceperunt beneficia, tali remuneratione digna ea censuerunt, nos vero qui duntaxat audivimus, ea dona tanquam indignis eripiemus, an non id erit indignissimum? Eadem etiam de iis dico, qui Quadringentorum tyrannidem destruxerunt, et de iis qui, cum secessisset Populus, bonam operam navarunt. Omnibus enim illis insignem injuriam fieri crediderim, si quicquam eis quod tum concessum fuit, nunc eriperetur. Si quis autem vestrum persuasum habet, longe abesse, ut civitati nostræ talis aliqua necessitas ingruat, is vota quidem diis faciat, idque ego una faciam: primum vero consideret, de lege ferenda esse suffragia, qua comprobata utendum erit, deinde malas leges etiam florentibus rebuspub. nocere. Nullæ enim rerum vicissitudines essent, nisi constitutos in periculis bonæ tum actiones, tum leges, tum boni viri, et accurata ratio rerum omnium erigerent et proveherent: eis vero qui felicissimi videntur, omnia hæc neglecta, paulatim effluerent. Nam plerique mortalium, rectis consiliis, et vigilantia minimis etiam in rebus, opes parant: sed eas iisdem rationibus tueri nolunt. Quod ne nunc vobis usu veniat cavendum est, neque existimandum talem legem ferendam esse, quæ nostram urbem et rebus secundis infamia repleat, et, mutata fortuna, efficiat, ne quisquam sit qui nobis benefactum velit.

13. Neque vero id solum cavendum est, Athenienses, ne injuria lædantur, qui privatim vobis benefacere voluerunt, et se talibus et

tantis temporibus utiles præbuerunt, qualia paulo ante Phormio recensuit, et ego modo dixi; sed multi etiam alii, qui totas civitates, patrias suas, Laconico bello, societate nobiscum conjunxerunt, tum dicendo quæ reipublicæ vestræ prodessent, tum agendo: quorum aliqui ob benevolentiam erga vos patria carent. Ac inter illos, Corinthiorum exsules primi occurrunt: cogor autem ea dicere apud vos, quæ ipse e natu majoribus inter vos audivi. Ac cetera in quibus nobis utiliter inservierunt, omittam. Sed, cum magnum illud cum Lacedæmoniis prælium ad Corinthum committeretur: deliberantibus his qui in urbe erant, post pugnam, de militibus intra mœnia non recipiendis, sed de caduceatoribus ad Lacedæmonios mittendis, hi cum viderent nostram urbem adversa fortuna usam, et Lacedæmonios iter nostris interclusisse, non prodiderunt eos, neque seorsim suæ saluti consuluerunt; sed, quamvis universi Peloponnesenses armati in propinquo essent, portas nobis, invita et repugnante multitudine, aperuerunt, ac præoptarunt cum vestris qui eo tempore militabant, si res ita ferret, quidvis potius perpeti, quam extra periculum sine vobis incolumes evadere, exercituque in urbem introducto, tum vos tum socios conservarunt. Deinde pace cum Lacedæmoniis facta, duce Antalcida, ob hæc facta in exsilium acti sunt a Lacedæmoniis. Vos vero susceptis iis, bonorum virorum functi estis officio. Decrevistis enim eis omnia quibus indigebant. Nunc vero an ea rata esse debeant, deliberamus? Sed isthæc ipsa deliberatio turpis vobis futura est, ubicunque auditum fuerit, Athenienses consultare, utrum relinquenda sint ea, quæ bene meritis data fuerint. Jam olim enim hæc et meditata et decreta esse oportebat. Sed hoc quoque senatusconsultum recita.

SENATUSCONSULTUM.

Quæ Corinthiis propter vos in exsilium actis decrevistis, judices, hæc sunt. Quod si quis illa tempora intuens, sive ipse interfuisset, sive aliquem rei gnarum commemorantem audivisset, nunc legem hanc illis temporibus data dona eripientem audiret, quantæ malitiæ legis istius approbatores condemnaret! Qui urgente necessitate tam humani essemus ac nihil non faceremus, post vero votorum omnium facti compotes, ita ingrati et malitiosi deprehenderemur, ut non contenti spoliasse eos qui dona accepissent, etiam legem tulissemus ne cui honorem habere liceret. Haud injuria nimirum, nam indigni quidem donis fruebantur: hoc enim in oratione sua passim inculcabunt. Age vero num nos illud ignorare dicemus, de dignitate, tum cum damus, esse judicandum, non longo post temporis intervallo? Nam initio non tribuere aliquid, prudentium hominum est: eos autem qui habent spoliare, invidentium. Quam opinionem a

nobis amotam esse decet. Præterea de judicio dignitatis, ne illud quidem apud vos dicere verebor; aliam ejus esse considerationem apud civitatem, aliam apud hominem privatum. Privatim enim quisque consideramus, quis affinis aut quis ad alias necessitudines adjungendas sit deligendus; quæ res et legibus quibusdam et opinionibus definitæ sunt: publice vero civitas et Populus id spectat, a quonam beneficiis afficiatur et conservetur; de eo non genere aut opinione, sed ex ipso facto, judicari solet. Cum igitur beneficiis indigebimus, neminem impediemus, quo minus nobis benefaciat: acceptis vero jam beneficiis, tum demum de dignitate ejus qui ea dedit, disputabimus? nonne præclarum consilium hoc erit!

14. An vero his solis id accidet, et de his solis tam multa verba facio? minime vero. Immo ne conari quidem ausim eos omnes conquirere, qui, cum benefici in vos fuerint, lege hac perlata, suis præmiis spoliabuntur: proferam tamen unum duntaxat adhuc aut alterum senatusconsultum, et post his de rebus verba facere desinam. Primum igitur, Thasios, qui Ecphantum secuti sunt, an non afficietis injuria, immunitate erepta? qui Thaso vobis tradita, et præsidio Lacedæmoniorum armis ejecto, ac introducto Thrasybulo, et patriæ suæ amicitia vobis conciliata, in causa fuerunt ut se et finitimi Thraces vobiscum conjungerent: deinde, Archebium et Heraclidem? qui cum Byzantium Thrasybulo tradidissent, vos Hellesponti dominos effecerunt, ita ut decimas venderetis, et, magna pecunia coacta, Lacedæmonios cogeretis talem facere pacem, qualis vobis expediat. Quibus, Athenienses, deinde ejectis, decrevistis ea quæ decerni par est viris benemeritis, qui propter vos exsulabant, hospitium, beneficium, rerum omnium immunitatem. Eos igitur qui propter vos patria carent, et jure aliquid a vobis impetrarunt, spoliari sinemus cum nihil sit in quo eos accusemus? turpe id quidem fuerit.

15. Idque potissimum perspicietis, si hoc nimirum pacto rationem apud vos institueretis. Si eorum aliqui qui jam Pydnam, aut Potidæam, aut aliam urbem aliquam, quæ nunc Philippo paret, vobis inimica est eodem modo, quo tum Thasus et Byzantium, conjuncta cum Lacedæmoniis, a vobis aliena erant, se tradituros pollicerentur, vosque eis eadem dona daretis, quæ Ecphanto Thasio, et Archebio Byzantino dedistis; et istorum aliqui illis adversarentur, hæc dictitantes: non esse ferendum, siqui soli ex aliis inquilinis munera ædilitia non obirent: quomodo erga illos qui ea dicerent, affecti essetis? Sane non dubium est, vos eos tanquam calumniatores exsibilaturos. Turpe igitur fuerit, si cum accipienda beneficia essent, pro calumniatoribus haberetis eos qui talia dicerent: ac eisdem, cum disputant, olim bene meritos nunc esse spoliandos, aures præberetis. Age vero illud etiam consideremus. Qui Pydnam et Potidæam, ceterasque urbes Philippo prodiderunt, quibus tandem

rebus impulsi nos affecerunt injuria? Sane omnibus perspicuum est, exspectatione magnorum a Philippo munerum id esse factum. Utrum igitur, Leptine, te magis decuit, hostibus si potes, suadere, ne honorem habeant proditoribus, qui eo ipso quo nos læserunt, benefici in hostes nostros exstiterunt, an legem hanc nobis ferre, quæ aliqua data benemeritis de nobis præmia eripiat? ego quidem illud potius esse censeo. Verum ne longius ab instituto digrediar, cape senatusconsulta, quæ Thasiis et Byzantinis scripta sunt. Recita.

SENATUSCONSULTA.

Senatusconsulta quidem, judices, audivistis. Fortassis autem ex istis nonnulli obierunt; at res gestæ adhuc exstant postquam semel gestæ sunt. Columnas igitur eas in perpetuum ratas esse sinitote; ut ne, dum ulli superstites fuerint, injuria per vos afficiantur: et ut postquam obierint, moris civitatis nostræ monimentum sint, et tanquam exempla proposita bene de nobis mereri cupientibus, quæ moneant, nostram urbem gratiam de se benemeritis retulisse. Atque illud etiam, Athenienses, vos ne lateat, turpissimum esse, cum omnes homines tum videant tum audiant calamitates, in quas isti viri inciderunt, omni tempore ratas illis mansisse, præmia, quæ pro illis acceperunt, a vobis irrita esse facta. Multo enim convenientius erat, manentibus donationibus, infortunia minuere, quam eripere præmia, calamitates relinquere. Nam quis est, Deum immortalem! qui vobis benefacere velit, si conatus non successerint, mox hostibus pœnas daturus: sin successerint, dubiam a vobis gratiam initurus?

16. Molestissimum vero, judices, mihi fuerit, si hoc nomine duntaxat legem jure accusarem, quod multis externis bene de repub. meritis immunitatem eripiat: civium vero neminem proferre possem, cui merito is honos contigisset. Nam cum aliarum opum maximam apud vos esse copiam optarim, tum præstantissimos viros, ac plurimos de republica benemeritos cives esse. Primum igitur Cononem intuemini, utrum æquum sit, vel illum virum, vel res ab eo gestas, reprehendi, ac donationes illi factas abrogari. Is enim, ut e vestrum quibusdam, qui æquales illi fuerunt, audire licet, post Populi e Piræeo reditum, urbe nostra infirma, et nullam omnino navem possidente, cum regi Persarum exercitum duceret, a vobis nulla re prorsus adjutus, navali prœlio Lacedæmonios superavit, et qui prius aliis imperare consuerant, eos vobis parere docuit, et Laconum magistratus ex insulis expulit; deinde huc profectus, mœnia restituit; et primus effecit, ut nostra urbs rursus de principatu cum Lacedæmoniis disputaret. In sola enim illius ex omnibus columna scriptum est, his verbis: postquam Cono socios Atheniensium liberavit --- Est autem ea inscriptio, judices, illi quidem

apud vos honorifica, vobis vero apud Græcos universos. Nam quisquis nostrum in alios beneficia confert, ejus facti gloria nomen civitatis fruitur. Quapropter illi tum non tantum immunitas decreta est, sed primus fuit, cui, quemadmodum Harmodio et Aristogitoni, ærea statua decerneretur. Putabant enim, eum qui Lacedæmoniorum imperium evertisset, non parvam tyrannidem destruxisse. Ut igitur majus apud vos pondus sit orationis meæ, ipsa senatusconsulta, quæ tum Cononi facta sunt, vobis legentur. Recita.

SENATUSCONSULTA.

Neque vero a vobis solum Cono, Athenienses, tum honoratus est, illis rebus gestis quas recensui, sed a multis etiam aliis, qui jure putabant, gratiam illi pro acceptis beneficiis esse referendam. Quare turpe est, Athenienses, honores ab aliis ei habitos ratos esse, vestrum vero solum ei eripi. Nec illud honestum, viventem eum tanti fecisse, ut ita quemadmodum auditum est, ornaretis: postquam vero mortuus est, oblitos eorum omnium, aliquid ex illis quæ tum ei data sunt, eripere. Nam cum ab eo multa laude digna gesta sint, propter quæ omnia non convenit, datas illi donationes tollere; omnium pulcherrimum est, instauratio mœnium. Id quod inde cernitur, si quis conferat, quomodo Themistocles, vir omnium ætatis suæ celeberrimus, illud ipsum perfecerit. Eum igitur ferunt edixisse civibus, ut mœnia struerent, et, si quis Lacedæmone venisset, eum detinerent, ipsum ad Lacedæmonios legatum abiisse: cum vero illic verba fierent, et quidam nunciarent, Athenienses mœnia struere, negâsse, utque legatos rei explorandæ causa mitterent jussisse; illis vero non revertentibus, monuisse ut alios mitterent - - - Sed omnes fortassis audivistis, quomodo Lacedæmonios decepisse dicatur. Ego igitur aio,—quæso autem, Athenienses, ne invidiosa sit oratio mea, sed id spectetur, an vera sit!—quanto aliquid aperte quam clam, et victoria quam fraude perficere, præclarius est, tanto pulcrius Cononem condidisse mœnia quam Themistoclem. Hic enim ignorantibus, ille victis iis qui prohibituri erant, hoc effecit. Non igitur decet, talem virum injuria a vobis affici, aut minus apud vos valere quam oratores, qui vobis persuadere volunt, aliquid auferendum esse, quod illi concessum sit.

17. An vero permittemus, ut Chabriæ filio immunitas eripiatur, quam ei pater jure a vobis acceptam reliquit? sed neminem sanæ mentis hominem fore existimo, qui id rectum esse censeat. Scitis fortassis, etiam sine mea oratione, præstantem virum fuisse Chabriam: nihil tamen prohibet, me quoque res ejus gestas breviter attingere. Quem igitur ad modum, cum vos ejus ductu militaretis, ad Thebas cum universis Peloponnesensibus dimicarit, quo pacto

Gorgopam in Ægina occiderit, quot in Cypro tropæa erexerit, et deinde in Ægypto, et universa terra prope dixerim peragrata, nusquam neque nomini civitatis nostræ, neque sibi ipsi dedecori fuerit; omnino facile non est pro dignitate dicere, et magnum dedecus fuerit, me hæc commemorante, minora videri ea opinione, quam apud animos quique vestros de eo concepistis. Quæ vero me dicendo nequaquam extenuaturum puto, ea vobis in memoriam redigere conabor. Prælio igitur navali vicit Lacedæmonios, et undequinquaginta triremes captivas abduxit; cepit et insularum harum plerasque, et eas nobis amicas reddidit, cum prius infestæ essent; ter mille captiva corpora huc misit, et amplius decem et centum talenta e præda redegit: quarum rerum omnium, vestrum quidam natu maximi testimonium mihi perhibebunt. Præter hæc alias triremes ultra viginti cepit, singulis vel binis potitus; quas universas in vestros portus perduxit: unus denique omnium imperatorum, non urbem, non castellum, non navem, non militem unum amisit, dum vobis imperaret: nec ullus vestrorum hostium ullum tropæum de vobis et illo erexit; vos multa de multis, illo duce. Ne autem dicendo prætheream ullum ejus præclarum facinus, de scripto vobis recitabuntur et naves quas cepit, et quo loco singulas, et urbium numerus, et pecuniæ multitudo, et tropæorum, quo quodque loco sit erectum. Recita.

RES GESTÆ CHABRIÆ.

Num dignus vobis videtur, Athenienses, is qui tot urbes cepit, tot hostium triremes navali prælio vicit, reipublicæ tantam gloriam et felicitatem peperit, nunquam ullam maculam adspersit, immunitate ut spolietur, quam a vobis consecutus, filio reliquit? ego quidem non opinor. Etenim absurdum esset, una urbe et decem navibus duntaxat amissis, eum ab istis proditionis accusandum, et convictum, in perpetuum fuisse periturum: quum vero urbes sedecim, naves septuaginta ceperit, et ter mille captivos, et decem ac centum talenta redegerit, cum tot tropæa erexerit, tum demum de his quæ ob ista facinora accepit illi facessi negotium!

18. Equidem, Athenienses, tum vivus pro vestris commodis omnia fecit Chabrias, tum non aliam ob rem mortem oppetiit; quare non tantum ob res ab eo vivente gestas filio ejus favere debetis, sed etiam propter obitum. Jam illud quoque, Athenienses, providendum est, ne gratitudine a Chiis superemur. Nam si illi, quos armis hostiliter invasit, nihil ei nunc, quod olim dederant, ademerunt, sed plus valere passi sunt vetera beneficia, quam recentes offensas; vos vero, pro quibus apud illos occubuit, tantum abest ut propterea majores honores illi decernatis, ut etiam ob vetera be-

neficia factas illi donationes eripiatis: an non jure optimo vituperemini? Quin ea quoque de causa inique agetur cum Chabriæ filio, si dono spoliabitur, quod cum sæpe duxerit exercitum Chabrias, propter eum neminis vestrum filius pupillus factus est, ipse vero in prima ætate patre orbatus est, propter ejus insigne studium erga vos. Nam quam caram rempublicam habuerit, verissime constantissimeque ex eo posse intelligi puto, quod cum et haberetur et esset dux omnium cautissimus neque quicquam temere aggrederetur, ex solertia cum nobis imperaret, pro vobis usus est; pro se ipso autem, cum suum cornu periclitaretur, neglexit, atque occumbere maluit, quam honores sibi a vobis decretos dedecorare. Pro quibus igitur ille rebus vel oppetendum vel vincendum esse censuit, eas nos ejus filio eripiemus? Ecquid dicemus, Athenienses, cum tropæa quidem universis hominibus in conspectu erunt quæ ille dum vester imperator esset erexit: præmiorum autem quæ propterea illi data sunt aliquid auferetur? An non illud considerabitis et perpendetis, Athenienses, non nunc de lege judicium fieri, utrum ea valere, an abrogari debeat: sed de vobis, utrum in posterum vobis benefieri debeat, necne? Age cape et senatusconsultum quod Chabriæ factum est.—Vide ac circumspice; nam id hic alicubi esse oportet - - -

19. Ego vero etiam hoc amplius pro Chabria dicam. Vos, Athenienses, cum quodam tempore Iphicratem honoraretis, non eum solum honorastis, sed, propter illum, Strabacem etiam et Polystratum. Ac iterum cum denum daretis Timotheo, propter illum etiam Clearchum et quosdam alios civitate donastis. Chabrias vero ipse apud vos honoratus est solus. Si tum igitur cum donum consecutus est, petiisset a vobis, ut quemadmodum propter Iphicratem et Timotheum, quibusdam benefecistis, sic et sua causa benefaceretis aliquibus, qui immunitatem consecuti, nunc ab istis ita exagitantur, ut propter eos immunitatem jubeant omnibus eripi: annon similiter illi in eo gratificati essetis? ego quidem id arbitror. Quibus igitur propter ipsum donum hoc tum dedissetis, propter eos nunc illum ipsum immunitate spoliabitis? absurdum id est. Nec enim de vobis sic existimari convenit, ut, dum recentia et in conspectu adhuc sunt beneficia, promptissime non tantum ipsos beneficiorum auctores, sed et eorum amicos honoretis: paulo post vero etiam ea quæ ipsis dedistis, eripiatis.—

SENATUSCONSULTUM DE CHABRIÆ HONORIBUS.

Quos igitur, nisi legem illam abrogabitis, afficietis injuria, præter alia multa quæ audivistis, hi sunt, judices. Considerate autem apud vosmetipsos, si qui ex hisce defunctis alique pacto quid in

præsentia ageretur, cognoscerent, quam justa indignatione moverentur! Nam quæ unusquisque re ipsa in vos beneficia contulit, de illis e sermone si fit judicium, et res ab illis præclare gestæ, si a nobis male narrentur, frustra ab illis susceptæ, magnisque laboribus confectæ sunt, an non iniquissime cum illis agitur?

20. Ut autem videatis, Athenienses, nos revera nihil iniqui oratione nostra complecti, neque quicquam dicere, quo fucum vobis faciamus: recitabitur vobis ea lex, quam illius loco, quam repudiandam dicimus, substituendam censemus. Ex hac enim cognoscetis, curæ nobis esse, tum ne quid vos admittere turpe videamini, tum, ut si quis immunem aliquem insimulat, adductum in judicium apud vos, si æquum sit, mulctet, tum, ut potestas immunitatis concedendæ vestra sit, quod æquum esse nemo negavit, tum, ut bene meriti suis præmiis secure fruantur. Nec horum omnium quicquam nostrum est, nuper a nobis excogitatum; sed antiqua lex, quam iste violat, sic leges ferre jubet: primum, si qua recepta lex mala videatur, eam ut accuset, deinde, illa abrogata, ut ipse aliam substituat, vos vero potiorem præferatis. Nec enim Solo, a quo hæc ferendarum legum ratio proposita est, censuit sexviros, qui legum gratia forte creantur, inire magistratum oportere, non prius quam bis probati essent, cum in Senatu, tum apud vos in judicio: leges vero ipsas, ad quarum præscriptum, et eis magistratum gerere, et aliis in republica versari convenit, temere ac fortuito latas, priusquam examinentur, ratas esse oportere. Nam illis temporibus hæc ratio erat: ut latis ante legibus uterentur, novas vero nullas ferrent. Postquam vero quidam e magistratibus, qui magnas opes habebant, ut ego quidem audio, perfecerunt, ut leges sibi ferre liceret, quandocunque et quocunque modo libitum esset: tot inter se contrariæ leges exstiterunt, ut vos deligatis aliquos, qui jam diu nihil aliud agunt, nisi ut contrarias seligant, et rei hujus nihilo tamen magis exitus aliquis reperitur; neque quicquam prorsus a senatusconsultis leges differunt, adeo ut leges, ad quarum præscriptum senatusconsulta scribi debent, ipsis senatusconsultis sint recentiores. Ut igitur non tantum verba afferam, sed legem ipsam, de qua loquor, ostendam. Cape legem, qua quondam legumlatores constituebantur. Recita.

LEX.

21. Intelligitis, Athenienses, quo pacto, et quam præclare leges ferre Solo jubeat; primum apud vos, qui jurati estis, apud quos etiam alia confirmantur, deinde contrariis legibus abrogatis: ut singulis de rebus leges singulæ sint, neque homines imperitos id turbet, et efficiat ut deteriore conditione sint quam qui universas

cognitas et perceptas habent; sed ut jura simplicia et perspicua legere et intelligere liceat omnibus. Quin etiam ante hæc, jussit ante Statuas Heroum, a quibus cognominatæ tribus sunt, proponere, et scribæ tradere, qui eam in concionibus legeret, ut unusquisque vestrum sæpe audita, et per otium considerata, ea quæ justa essent et utilia suis suffragiis comprobaret. Quamvis igitur tot jura in promptu sint, Leptines tamen nihil horum fecit; nec enim vobis unquam persuasum esset, opinor, ut legem hanc juberetis: nos vero, Athenienses, omnia, legemque item substituimus multo istius lege præstantiorem, et æquiorem. Id quod audita re cognoscetis. Cape et recita primum quæ in istius lege accusavimus, deinde, quæ illorum loco poni debere asserimus. Recita.

ACCUSATIONES LEGIS.

Hæc sunt quæ in ista lege damnemus, tanquam non convenientia. Recita etiam ea quæ sequuntur, quæ istis potiora dicimus. Animadvertite, Judices, dum hæc leguntur, diligenter. Recita.

LEX SUBROGATA.

Desine. Hoc igitur est in receptis legibus, Athenienses, pulcrum et perspicuum, ut dona quæ Populus concessit rata sint: justum hoc est omnino, medius fidius! Decuisset igitur, Leptinem non prius suam ferre legem, quam veterem hanc accusatam abrogasset: nunc vero cum eam, ceu testimonium contra semetipsum reliquerit legum a se violatarum, nihilominus istam legem tulit; idque, cum alia lex jubeat, et ob hoc accusationi obnoxiam esse, si veteribus legibus adversetur. Cape ipsam legem.

LEX.

Contrarium igitur est, Athenienses, rata esse dona quæ Populus dederit, neminem eorum immunem esse quibus Populus id dederit? evidenter utique. Nequaquam vero in hac lege quæ jam substituitur, idem usuvenit: sed tum ea quæ vos dedistis, rata sunt, tum justa in eos actio relinquitur, qui vel fraude aliquid impetrarunt, vel deinceps injuste agunt, vel prorsus indigni sunt, qua actione cuicunque vobis visum erit, donum eripietis. Recita legem.

LEX SUBROGATA.

Auditis, Athenienses, et intelligitis, cautum hic esse, ut et digni quæ data sunt teneant, et qui tales judicati non fuerint, si quid injuste acceperunt, eo priventur, et deinceps in vestra manu sit, sicut æquum est, quælibet vel dare vel non dare. Legem hanc igitur non præclaram et æquam esse, nec dicturum arbitror Leptinem, nec, si dixerit, posse demonstrare: quæ vero apud sexviros dixit, ea fortassis hic repetens, vos circumducere conabitur. Aiebat enim, imposturæ gratia legem hanc esse substitutam: si vero ea quam ipse tulerit, abrogetur, non perlatum iri. Ego vero, ista lege vestris suffragiis abrogata, substitutam illius loco ratam esse, antiqua lege perspicue juberi, secundum quam sexviri nobis hanc surrogarunt, omittam; nequis mihi controversiam ea de re faciat: sed illuc venio. Cum hæc dicit, nimirum confitetur, meliorem et æquiorem esse hanc legem ea, quam ipse tulerit: de eo vero verba facit, quomodo sit perferenda. Primum igitur multæ illi viæ propositæ sunt, quibus substituentem, si nolit, cogat ad ferendam alteram legem; deinde spondemus ego et Phormio, si quem alium vult, nos legem laturos esse. Constat autem legem esse apud vos: s i q u i s, p o l l i c i t a t i o n i b u s, v e l P o p u l u m v e l S e n a t u m v e l J u d i c i u m d e c e p e r i t, e u m c a p i t e m u l c t a n d u m. Spondemus, pollicemur: sexviri scribunto hæc: his conditionibus res peragitor! Sic neque vos quicquam vobis indignum facietis; neque, si quis dono quod consecutus indignus est, id tenebit: sed seorsim lege hac in judicium adducetur! Si vero verba hæc et nugas esse dicet, illæ certe nugæ non sunt: ipse legem ferat, neque hoc dicat, nos eam laturos non esse. Præclarius profecto est, ut eam legem, quam vos approbaveritis, ferat, quam eam valere, quam ipse sua auctoritate commentus est.

22. Mihi vero videtur, Athenienses,—sed quæso te, ne mihi irascaris; nam mali de te nihil dicam—Leptines leges Solonis aut non legisse, aut non intellexisse. Nam cum legem Solo tulerit, l i c e r e, c u i l e g i t i m i l i b e r i n o n s i n t, q u e m l i b i t u m s i t, h æ r e d e m i n s t i t u e r e; non ut genere proximos jure propinquitatis fraudaret, sed ut utilitate in medium proposita efficeret, ut homines inter se certarent beneficiis: tu contra non dubites auctor esse, n e q u i c q u a m P o p u l o d e s u i s o p i b u s l i c e a t a l i i s i m p e r t i r i; quo modo quisquam dixerit te Solonis leges vel legisse, vel intellexisse? Cum efficias ne quis Populo studeat, dum prædicis et ostendis, benemerentibus nullam omnino sperandam esse remunerationem. Quin illa etiam Solonis lex est e laudatarum numero, m o r t u o n e m i n i m a l e d i c e n d u m,

etiamsi quis a liberis ejus incessatur maledictis; tu vero non maledicis, sed malefacis mortuis bene meritis, illum nescio quem reprehendens, et illum indignum esse dictitans, id quod ad illos plane nihil attinet; an non igitur a mente Solonis et sententia longissime recedis?

23. Quidam autem serio mihi nunciavit pro defensione ejus, ne quicquam cuiquam detur, quicquid tandem præstiterit, eos dicere paratos esse; neque Lacedæmonios qui bene rempublicam gerant, neque Thebanos cuiquam e suis ullum talem honorem decernere: cum verisimile sit etiam apud illos præclaros aliquos esse viros. Mihi vero videntur ista verba, Athenienses, valere illa quidem ad vos movendos et eo abducendos ut immunitates tollatis, sed a justitia plurimum abhorrere. Nec enim hoc ignoro, Thebanos, et Lacedæmonios, et nos neque legibus iisdem, nec institutis uti, nec forma reipublicæ. Nam idipsum quod nunc isti facient, si hæc dicturi sunt, interdictum est apud Lacedæmonios, [ne vel Atheniensium, vel aliorum quorundam instituta recitent, aut laudent] minime profecto id conceditur: sed quæ eorum in administranda republica rationi consentiunt et conducunt, ea cum laudare tum facere necesse est. Deinde Lacedæmonii etsi a talibus institutis abhorrent: alii tamen quidam honores apud eos sunt in usu, quos hic recipi Populus omninò detestetur. Qui sunt igitur illi? Singulos equidem non commemorabo: sed unum tantum proferam, qui ceteros in se continet. Cum aliquis, spectata virtute, in Senatum allectus fuerit, dominus est multitudinis. Nam illic virtutis præmium est, cum æqualibus in potestate civitatem habere. Sed apud vos quidem reipublicæ dominus est Populus, atque magistratus et leges cautiones sunt, ne quis alius ea potiatur: præstantibus autem viris præmia sunt proposita coronæ et immunitates et victus in curia et ejus generis alia. Et utraque hæc, tum quæ ibi, tum quæ hic fiunt, bene constituta sunt. Quamobrem? Quia oligarchias id ad concordiam provehit, cum omnes reipublicæ domini eodem jure sunt: Populorum autem libertatem custodiunt præstantium virorum certamina, quæ inter se propter honores qui a Populo haberi solent suscipiuntur. Jam quod ad Thebanos attinet, qui neminem honorent, illud vere mihi dicturus videor. Majori laudi, Athenienses, Thebani sibi ducant crudelitatem et improbitatem, quam vos humanitatem et justitiam vobis. Neque igitur illi, si quid optandum est, unquam desinant de se bene meritos neque honorare, neque admirari, et cognatos suos—scitis enim quomodo cum Orchomeniis egerint—sic tractare: neque vos, his contraria studio habere, ut et benemeritis honores decernatis, et jus vestrum a civibus facta dicendi potestate secundum legum decreta consequamini. Denique tum demum leges et instituta aliorum laudanda censeo, et vestratia

reprehendenda, cum demonstrari poterit illos vobis esse feliciores: quamdiu autem vos benignitate deorum magis quam illi floretis, sive communes actiones spectentur, sive concordia, sive cetera omnia, quæ causa est cur vestris institutis neglectis, illa persequamini? Nam tametsi illa, si ratio spectetur, meliora viderentur, at fortunæ certe causa, quam hisce usi propitiam habuistis, nostra retinere conveniebat. Quod si omissis his omnibus id dicendum est, quod justum esse arbitror, sic ego dixerim. Non justum est, Athenienses, Lacedæmoniorum, aut Thebanorum leges prædicare, ad nostras hasce labefactandas: neque consentaneum est, cum eum qui tale aliquid apud nos machinaretur, per quæ illi magni sunt, interemptum velletis; vocem tamen ejus sustinere, qui ea tolli et aboleri jubet, in quibus Populi felicitas consistit.

24. In promptu illis est etiam alia ratio, apud nos majorum quoque nostrorum temporibus quosdam præclare se gessisse, quibus tale nihil delatum sit, sed eos boni consuluisse inscriptionem aliquam in statuis Mercurialibus: et fortasse vobis aliquem talem inscriptionem ex iis recitabit. Ego vero, Athenienses, multis de causis hæc reipublicæ inutiliter, atque etiam injuste, dici censeo. Nam si quis illos quoque honore indignos fuisse dixerit, dicat, quis dignus sit: [si neque ante illos, neque post quisquam:] quod si neminem omnino dicet, equidem urbis nostræ vicem doleo neminem omnibus sæculis beneficio dignum exstitisse. At si præstantes viros eos fuisse fatebitur, et nihil tamen esse consecutos ostendet, civitatem utique accusat ingratitudinis. Plurimum vero abest, ut hæc ita sint: sed si quis malitiose ac fraudulenter orationem in res non convenientes transtulerit, aliter profecto fieri non potest, quin ea molesta et absurda videatur. Ego vero, quod æquum et verum est, id ad vos dicam. Fuerunt superiori ætate multi viri præstantes, et eos etiam tum resp. nostra honoravit: honores igitur et cetera omnia fiebant, pro illius ætatis consuetudine, nunc vero nostro more geruntur eadem. Qua igitur hoc de causa dico? Quia dixerim ego illos nihil, quod voluissent, a civitate non impetrasse. Quo argumento id colligo? Quia Lysimacho, uni illius temporis qui reipublicæ profuerat, centum in Eubœa jugera arboribus consiti soli, totidemque nudi dederunt, prætereaque centum argenti minas, et quaternas drachmas in dies singulos. Ac de his Alcibiadis senatusconsultum exstat, in quo hæc scripta sunt. Tunc enim nostra urbs et pecuniis et agro abundabat: nunc vero abundabit; sic enim loquendum est, et non conviciandum. Enimvero quem non putatis nunc tertiam illorum partem immunitati prælaturum? Ut autem hæc a me vere dici appareat, cape senatusconsultum istud. Recita.

SENATUSCONSULTUM.

Fuisse igitur majorum quoque nostrorum moris, Athenienses, ut bonos honorarent, hoc senatusconsultum indicat: si vero non iisdem rebus quibus nos nunc, id jam aliud quiddam est. Quod si concederemus neque Lysimacho, neque cuiquam alteri, quicquam a majoribus nostris fuisse concessum, proptereane justum esset, eos quibus nos aliquid nunc dedimus, eo spoliari? Nec enim qui non dederunt, quod visum eis non est, accusandi sunt: sed hi, qui quod antea dederant, deinde sine justa causa rursus eripuerunt. Si quis enim demonstrare potest, etiam illos aliquid quod dederant ulli eripuisse, non obsto quo minus etiam nos id exemplum imitemur; quanquam id æque inhonestum esset: si vero nemo est qui ullo tempore factum id esse demonstrare possit, cur nos primi talis exempli auctores erimus?

25. Illud autem, Athenienses, quoque considerandum est et in conspectu habendum, quod jurati ad judicium venistis, non legibus Lacedæmoniorum, aut Thebanorum, neque iis quæ olim apud primos majores nostros in usu fuerunt, sed iis quibus illi, quos iste lege sua spoliare conatur, dona consecuti sunt; et quarum rerum leges nullæ sunt, de iis ut ex æquo et bono quam verissime sanctissimeque fieri potest judicetis. Recte! Conferte igitur æquum et bonum cum universa lege! Estne æquum, Athenienses, honorem benemeritis haberi? Æquum! Quid porro? estne æquum, ut quæ semel quis dederit, habere sinat? Æquum. Vos igitur tum ipsi hæc facite, ut jurisjurandi religionem servetis: tum eis qui majores hæc fecisse negant, succensete: tum istos qui talia exempla recensent, eos magnis beneficiis affectos nemini honorem habuisse, et improbos et inurbanos esse arbitramini; improbos, quod majoribus vestris falso crimen ingratitudinis impingunt; inurbanos, quod si maxime verum id esset, negari potius id ab iis, quam commemorari, officii fuisset.

26. Arbitror autem etiam hoc Leptinem dicturum, lege sua nec imagines nec victum in curia eripi eis qui acceperint, nec civitati facultatem adimi honorandi eos quos dignos censuerit: sed licere et æreas statuas decerni, et victum in curia, et quicquid præterea volueritis, hoc uno duntaxat excepto. Ego vero, quod ad ea attinet, quæ civitati se relinquere dicit, tantum respondeo: si quid prius datum cuiquam eripueritis, efficietis, ne quisquam etiam de ullis reliquis donationibus securus esse possit. Nam quæ major fiducia esse debet de imagine, de victu, quam de immunitate, quam prius datam quibusdam eripueritis? Quod si nihil ea in re incommodi inesset, tamen ne illud quidem consultum mihi videretur, eam civitati nostræ necessitatem imponi, qua vel minima beneficia æquare ma-

ximis, vel, nisi id fecisset, ingrata in aliquos esse cogeretur. Jam magnorum beneficiorum sæpe occasionem incidere neque vobis expedit, neque ea fortasse conferre facile est: sed pro mediocribus et quæ in pace tranquillaque repub. liceat assequi, cujusmodi sunt benevolentia, justitia, cura, pro talibus, *inquam*, et expedire mihi videtur, et debere honorem haberi. Quare etiam distinctam rationem donationum esse oportet, ut qua quisque dignus videbitur, eam a Populo accipiat. Quod vero se relinquere ait eis qui sunt honores consecuti, alii simpliciter prorsus et juste responderint, sibi ea relinquenda esse omnia quæ propter accepta beneficia dederitis; alii, esse impostorem eum qui sibi dicat aliquid relinqui. Nam qui beneficiis suis immunitatem meruisse videtur, et eum honorem a vobis adeptus est solum, sive sit hospes, sive etiam civis, postquam is ei ereptus fuerit, quam donationem reliquam habet, Leptine? nullam profecto. Ne igitur eo quod alios ut improbos accusas, illos spolia: neque rursus eo quod illis relinquere te dicis, id eripe quod solum habent. Ut autem simpliciter dicam, non tam illud graviter ferendum est, si ex omnibus aliquem, sive parva sive magna injuria afficiemus; quam si honores, quibus aliquos benemeritos renumerabimur, dubios efficiemus et incertos: neque ego de immunitate potissimum laboro, sed de eo ne ista lex pravam consuetudinem introducat, et talem, ut propter eam omnia, quæ Populus dederit, incerta sint.

27. Ne vero per incuriam decipiamini, fortasse præstat id vobis indicari, quo tanquam callidissime et nobis maxime contrario invento nituntur ad persuadendam vobis immunitatum abrogationem. Dicturi enim sunt, sumptus hos omnes, [ut sunt ædilitia munera, et gymnasiarchiæ,] ad sacra pertinere, ac proinde minime ferendum esse, ut cuiquam sacrorum immunitas detur. Ego vero, ut aliqui sint horum immunes, quibus hoc a Populo concessum est, æquum esse puto: quod vero isti nunc facturi sunt, si modo ista dicent, non ferendum esse puto. Si enim quæ nullo alio pacto demonstrare possunt æquum esse ut eripiatis, ea per causam religionis perficere instituerint, an non facinus impiissimum et atrocissimum suscipiunt? Decet enim mea quidem sententia, quæcunque interposito divino nomine aguntur, talia videri, ut nec ab homine facta improbarentur. Aliud autem esse immunitatem habere sacrorum, aliud publicorum munerum, et istos dum publicorum munerum nomen ad sacra transferunt, vos decipere studere, Leptinem ipsum testem vobis adducam. Nam legis initio scribit, Leptines censet, ut ditissimi publica munera obeant, neminem debere immunem esse, exceptis Harmodii et Aristogitonis familiis. Enimvero si idem est sacrorum et publicorum munerum immunem esse, quid in mentem illi venit ut hoc adscriberet? Nec

enim istis sacrorum immunitas data est. Ut autem sciatis hæc ita se habere, cape primum exemplum statuæ, deinde principium legis Leptineæ. Recita.

EXEMPLUM STATUÆ.

Auditis, Athenienses, exemplum statuæ, quod eos immunes esse jubet, sacris exceptis. Recita igitur principium legis Leptineæ.

LEX.

Bene! Desine! Cum scripsisset, u t d i t i s s i m i o b i r e n t m u n e r a, adscripsit, e x c e p t i s H a r m o d i i e t A r i s t o g i t o n i s p o s t e r i s. Qua de causa, siquidem obire munera ad sacra pertinet? Nam si hæc dixerit, statuæ contraria scripsisse convincetur. Libenter autem ego Leptinem interrogarim, cujus rei immunitatem aut tu nunc illis te reliquisse dicas, aut majores nostros olim dedisse, ædilitia munera si ad sacra pertinere dixeris? Nam veterum legum auctoritate, tributorum quæ ad bellum pertinent omnium, et instruendarum triremium non sunt immunes: immunitatem porro ædilitiorum munerum, siquidem illa ad sacra pertinent, non habent. Et tamen scriptum est, immunes eos esse. Cujus igitur rei? num tributi quod inquilini solvunt? hoc enim reliquum est. Non certe: sed eorum munerum quæ in orbem redeunt, quemadmodum et statua indicat, et tu initio legis definisti, et omnia superiora tempora testantur; quæ cum longissima intercesserint, neque tribus unquam ulla quemquam ex illorum familia ædilem decernere ausa fuit, neque si quis alius decretus fuit, ad permutationem facultatum eos provocare: quare auscultandum illi non est, si his contraria proferre ausus fuerit.

28. Præterea fortassis etiam hoc exagitabunt, quosdam qui se Megarenses et Messenios esse dicant, quorum maxima sit multitudo, immunes esse: et alios quosdam servos et verberones, ut Lycidam, et Dionysium, et qui palam *sunt* convicti esse tales. Si igitur hoc dicent: jubete eos, si fidem sibi a vobis haberi velint, senatusconsulta ostendere, quibus isti immunes sint. Nec enim quisquam apud vos immunis est, nisi eis sit immunitas vel senatusconsulto vel lege data. Hospites quidem publici et procuratores tales apud vos per magistratus facti sunt, quorum unus est Lycidas: sed aliud est esse hospitem, aliud habere immunitatem. Ne igitur vos seducant; nec quia servus Lycidas et Dionysius, et alius aliquis, per eos qui mercede conducti talia facile scribunt, hospites facti sunt, propterea alios dignos, et liberos, et optime promeritos, donationibus quas jure a vobis acceperunt spoliare studeant. Nam vel hac ratione cum

Chabria iniquissime ageretur, si isti qui rempub. hoc modo gerunt, hoc uno non contenti, servum ejus, Lycidam, vestrum hospitem fecisse: etiam propter illum aliquid ipsi concessum rursus eripuerint, falsam præsertim causam prætexendo! Nec enim vel iste, vel quisquam alius, etiamsi hospes sit, propterea immunis est, nisi cui claris verbis Populus immunitatem dederit: istis vero non dedit, nec id demonstrare poterunt; sin impudenter affirmabunt, nihil præclari facient aut laude dignum.

29. Jam quod omnium maxime cavendum vobis est, Athenienses, id adjiciam. Nam si quis omnia quæ Leptines de lege dicet, et quibus ostendet, eam recte latam esse, concedat, vere ab eo dici, una tantum, etiamsi promoverit aliquid, turpitudo non tollitur, quæ lege ista approbata, reipublicæ omnino usuveniet. Quæ igitur illa est? Quod benemeritos decepisse videbitur. Nemo autem, opinor, erit, quin fateatur id esse turpe: quanto vero vobis turpius, quam aliis, me audite. Est vobis antiqua lex e probatarum numero: s i q u i s a l i q u i d p o l l i c e n d o, v e r b a P o p u l o d e d e r i t, u t a d d u c a t u r i n j u d i c i u m; c o n v i c t u s u t m o r t e m u l c t e t u r. Vos igitur non pudebit, Athenienses, ipsos ea palam committere, quæ in aliis capitali vindicanda supplicio censuistis? Nam cum omnia cavenda et fugienda sunt, tam quæ turpia revera sunt, quam quæ videntur inhonesta: tum vero ea potissimum, quæ in aliis moleste feras. Nec enim ulla controversia relinquitur, quin ea facienda non sint, quæ ipse antea turpia judicaris. Ad hæc illud quoque cavendum, ne quid publice admittatis, quod privatim vitaretis. Vestrum autem nemo est, qui quod dedisset alicui, rursus auferret, imo ne conaretur quidem. Quare neque publice hoc feceritis! jubete potius patronos istius legis, si quem qui consecutus est hoc donum indignum esse aiunt, sive quod id teneat, cum non ea fecerit propter quæ sit datum, sive ob aliud crimen aliquod, accusare ex lege, quam nos modo substituimus, sive nos eam tulerimus, id quod nos facturos esse spondemus et pollicemur, sive ipsi tulerint, cum primum creati fuerint legumlatores. Sunt autem cuique eorum aliqui inimici, aliis Diophantus, aliis Eubulus, aliis alius quispiam. Quod si hoc detrectabunt, et facere nolent, considerate, Athenienses, quam vobis honorificum futurum sit, vos bene meritis ea eripuisse, quæ istorum nemo inimicis eripere non vereatur; et eos qui vobis benefecerunt, quibus nemo quicquam objicere potest, quæ data fuerant per vos amisisse universos: cum fieri potuisset, si quis sane indignus est, sive unus, sive duo, aut plures, ut ab istis accusati, et viritim adducti in judicium, pœnas dedissent. Equidem ista nec laudo, nec digna vobis esse censeo. [Cujus ego rei etiam rationem habeo.]

30. Jam nec illa ratio prætereunda est, de dignitate eorum, qui-

bus dedimus, tum æquum fuisse judicari, cum nemo ex istis contradixit: deinde vero missos eos fieri, nisi ab iis affecti sitis post injuria. Quod si isti affirmabunt; demonstrare namque non poterunt: hoc requiritur, ut ostendatur, eos mox admissis delictis pœnas dedisse. Si vero, tali re nulla prolata, legem approbabitis, opinionem afferetis hominibus, vos non ob ullum delictum, sed ex invidia immunitates sustulisse. Cum autem probra, ut breviter dicam, fugienda sunt omnia: tum hoc maxime omnium, Athenienses. Quare? Quia invidia omnino pravitati naturæ tribuitur, nec ulla causa est, ob quam invidus veniam mereatur. Deinde nullum vitium est, a quo nostra urbs tam aliena videatur, ut ab invidia, quamvis ab omni alia turpitudine abhorreat. Cujus rei quanta sint argumenta, videte! Primum soli ex universo genere mortalium eos qui pro patria in bellis occubuere sepelitis publice, ac funebribus orationibus ornatis facta fortium virorum. Hoc vero ejusmodi est, ut indicet homines, qui virtutem magni faciant, non qui virtutis honoribus invideant. Deinde ab omni ævo maximos honores habetis victoribus gymnicorum certaminum, in quibus coronæ tribui solent; et non propterea, quia natura fert ut eo honore pauci potiantur, eam felicitatem adeptis invidetis, neque honores diminuitis. Præter ea quæ diximus, nemo videtur unquam vestram urbem vicisse beneficentia: tanta est ejus in remunerando liberalitas, et magnificentia. Sunt autem hæc universa, Athenienses, justitiæ, virtutis, magnanimitatis indicia. Ne igitur ea nunc tollite, propter quæ nostra urbs omnibus sæculis celebrata est; nec, ut Leptines privatim nonnullis, quibus infensus est, insultet, præclaram existimationem, qua perpetuo floruistis abjicite! Neque existimate aliam rem agi nunc, quam dignitatem et existimationem civitatis, utrum eam conservatam et priori similem esse oporteat, an vero abolitam et imminutam!

31. Cum autem multa sint in hac lege quæ in Leptine mira mihi videantur, unum hoc maxime sum miratus: an ignorarit, quemadmodum is qui atrocissimas pœnas malefactis constituit, nihil malefacturus esse videtur, sic eum, qui beneficiorum honores tollit, non eo animo esse credi, ut reipublicæ benefacere studeat. Utrum igitur hoc ignorarit,—fieri enim potest—, mox ostendet; vobis enim tollere concedet id, in quo ipse deceptus fuit: sin rem urgebit, et omni vi in legem stabiliendam incumbet, ego sane qui eum laudem non invenio, vituperare autem nolo. Ne igitur contenderis, Leptine, neque violenter quicquam tale constituere velis, quo nec tibi, nec eis qui tibi paruerint, virtutis et bonitatis opinio augebitur: præsertim cum ex hoc judicio nihil tibi periculi metuendum sit. Quia enim Bathippus, Aphepsionis pater, obiit, qui istum adhuc obnoxium accusarat, exierunt judicii tempora: nunc omnis est de lege disputatio, isti vero periculi nihil est. Sed

audio te paratum esse dicere, cum tres te prius accusarint, eorum neminem actionem esse persecutum. Quos si ob id culpas, quod tibi creare periculum noluerunt, omnium hominum es audacissimus: sin ita probari censes causæ tuæ bonitatem, inepte facis. An enim propterea lex tua melior est, si quis accusatorum, priusquam veniretur in judicium, vel obiit, vel a te corruptus ab actione destitit, vel denique a te subornatus fuit? sed ista ne dici quidem merentur.

32. Delecti sunt autem, qui legi patrocinentur, eloquentissimi viri, Leodamas Acharnensis, et Aristopho Azeniensis, et Cephisodotus Ceramensis, et Dinias Erchiensis. De quibus, quid vos sentire deceat, audite quæso, et considerate, an vobis justum videatur. Ac primum Leodamas Chabriæ donationem accusavit, quæ inter alia immunitatis donum continet, et apud vos judicio victus est. Leges autem vetant ne bis cum eodem iisdem de rebus ullo judicio aut ratione agi liceat. Fuerit autem omnium absurdissimum, cum Chabriæ facinora apud vos tum plus valuerint quam eloquentia Leodamantis: nunc demum, cum et illa manent, et aliorum facta qui bene de republica meriti sunt accesserunt, istius eloquentia universa superari. In Aristophontem puto me habere multa quæ jure dicam. Is donationem a vobis consecutus est, qua etiam immunitas continetur:—nec id ego reprehendo; penes vos enim esse decet, ut vestra, quibuscunque visum vobis fuerit, detis—: sed illud iniquum esse dico, quod eas commoditates isti tribui, æquissimo animo passus, nunc demum postquam eædem aliis concessæ sunt, indignatur, et vobis suadet ut eos spolietis. Et quidem hic auctor fuit ut Gelarcho quinque talenta numerarentur, quod is ea commodasset eis e Populo qui in Piræeum secesserant: nec id ego reprehendo; sed potius recte factum esse censeo. Ne igitur, cum tu ea, quæ teste nullo probantur, per causam Populi dederis, suadeas ut hæc eripiantur, quorum ipse Populus testimonia, et in inscriptionibus templorum, erexit, et omnes conscii sunt: nec qui debita reddenda esse decrevisti, idem horteris, ut aliquis iis spolietur, quæ Populo accepta retulit. Jam Cephisodoto tantum responsum esse volo. Is, Athenienses, cum eloquentia nemini oratorum cedat, plus laudis mereretur, si ea facultate ad exigendum a sontibus supplicium, quam ad lædendos bene meritos uteretur. Nam si quorum odia suscipienda sunt, eorum inimicitiæ subeundæ sunt, qui lædunt Populum, non qui eidem benefaciunt, mea quidem sententia. Dinias porro fortassis commemorabit, se triremes instruxisse, et ædilitia munera exhibuisse. Ego vero, si Dinias, id quod et ipse existimo, bene de republica meritus est, potius auctor ei fuerim muneris aliquid a vobis petendi, quam ut juberet eos, qui prius accepissent, spoliari. Nam boni viri hoc potius officium est, pro suis beneficiis gratiam exigere, quam habitos honores aliis invidere.

Quod vero omnium maximum est, et in genere contra omnes advocatos facit: unusquisque eorum sæpe prius quibusdam in causis subscripsit. Est autem præclara lex apud vos, non ob hujusmodi viros lata, sed ideo ne ea res quæstui esset sycophantis quibusdam: ne liceat Populi suffragiis non delecto plus quam semel subscribere. Decet autem patronos legis, cujus vobis æquitatem persuadere student, ipsos veteribus legibus obtemperare: quod si negligunt, ridiculum est, eos, dum legi patrocinantur, aliam legem interim violare. Cape legem de qua dico, ac recita.

LEX.

Hæc, Athenienses, et vetusta et præclara lex est; quam nec isti, si sapiunt, violabunt.

33. Ego vero, ubi pauca addidero, descendam. Studio et magnæ curæ vobis esse debet, Athenienses, cum ut omnes leges vestræ præclarissimæ sint, tum vero hæ in primis, quæ civitatem aut magnam aut parvam efficere possunt. Eæ vero quæ sunt? Hæ nimirum, quæ et bene meritis honorem habent, et improbos suppliciis coercent. Nam si omnes, pœnarum metu quæ legibus sancitæ sunt, maleficiis omnibus abstineant, et omnes præmiis beneficiorum invitati, officium facere studeant: quid obstat quo minus civitas florentissima efficiatur, et boni sint omnes, malus nemo? At ista Leptinæ lex non id solum, Athenienses, mali habet, quod sublatis beneficiorum præmiis, efficit ne qui sui erga vos studii et benevolentiæ fructum percipiant, sed illud etiam, quod nostræ civitati turpissimam violatarum legum opinionem conciliat. Neque enim vos profecto præterit, ea lege unam tantum pœnam esse constitutam eis etiam qui gravissime in vos deliquerunt, qua sancitum est: unius judicii non plus una æstimatione esse debere, utra in foro decreta fuerit, vel luenda esse vel solvenda; utrasque vero non licere. Hac vero mensura iste non usus est: sed si quis gratiam referri sibi postulat, infamis, inquit, esto, et opes ejus publicentur: binæ pœnæ hæ sunt! liceat porro et deferre et in carcerem abducere: quod si convictus fuerit, obnoxius esto legi, quæ lata est contra ærarios si magistratus gesserint. Mortem dicit; nam id ejus rei supplicium est: tres igitur pœnæ sunt hæ! An non igitur miserandum et acerbum est, Athenienses, si gravius apud vos videbitur, gratiam pro beneficio repetere, quam gravissimi sceleris reum peragi?

34. Turpis lex est, Athenienses, et minime probanda, et invidiæ ac æmulationi cuidam similis, ne plura dicam. Et quidem his af-

fectibus laborare videtur auctor illius: vobis vero non convenit talia imitari, neque virtute vestra quicquam indignum committere. Quid enim obsecro est, quod maxime deprecemur omnes, et quid omnibus legibus accuratissime cautum est? Ne mutuæ cædes fiant; cujus rei custos eximius senatus Areopagiticus est constitutus. In legibus igitur Draco quæ de homicidiis latæ sunt, cum maximum terrorem incutere omnibus vellet, ne quis jugularet alterum, scripsit, homicidam arcendum esse a purgationibus, libationibus, crateribus, fanis, foro, et cetera commemoravit omnia, quibus se homines maxime repressurum opinatus est ne quid tale auderent, nec tamen juris ordinem sustulit, sed definivit, propter quæ liceret cædem facere: et si quis eo modo cædem fecisset, purum fore pronunciavit. Occidere igitur jure, vestris quidem legibus licebit: gratiam repetere, neque jure, nec ullo modo licebit, per istius legem? Minime vero, Athenienses, minime de vobis eam opinionem suboriri patiamini, ut hoc majori studio vobis fuisse videatur, ne cui gratia referatur, quam ne qua cædes in urbe vestra fiat. Sed recordati eorum temporum, quibus affecti beneficiis gratiam retulistis, immunitate data, et Demophanti statuæ, de qua Phormio dixit, in qua scriptum et jurejurando confirmatum est: si cui quid pro libertate Populi propugnanti acciderit, eadem vos illi præmia daturos, quæ Harmodio et Aristogitoni: condemnate legem istam! Quod nisi factum fuerit, jurisjurandi vestri religionem violabitis.

35. Præter hæc omnia, etiam illud audite. Fieri nequit ut ea lex commode lata sit, quæ de præteritis et futuris non eadem statuit: ne quis, inquit, immunis esto, exceptis Harmodii et Aristogitonis posteris: bene! nec deinceps dare liceat. Ne tum quidem, Leptine, si tales aliqui exstiterint? At qui anteacta reprehendere non es ausus, quid? num tu etiam futura noras? Dices quidem procul nos abesse a tali exspectatione. Utinam quidem ita sit, Athenienses! Sed cum homines simus, ea tum dicenda, tum legibus sancienda sunt, quæ nemo jure culparit: et bona quidem exspectanda, et votis a diis immortalibus exoptanda sunt, sed nihil humani tamen alienum a nobis existimare debemus. Nec enim Lacedæmonii unquam sperarunt ita secum actum iri: neque forte Syracusani, qui populari sunt olim usi republ. et tributa a Carthaginensibus exegerunt, et finitimis omnibus imperarunt, cum nos navali prœlio superassent, ne ab uno scriba, [qui, ut aiunt, minister fuerat,] tyrannide opprimerentur. Neque Dionysius, qui adhuc superstes est, unquam fortassis opinatus est fore, ut a Dione, rotunda nave et paucis cum militibus adversus se profecto, imperio spoliaretur, qui triremes multas et milites et urbes possideret. Sed, mea sententia, quid futurum sit, omnibus hominibus obscurum est:

et parvæ occasiones magnos motus mutationesque pariunt. Quare modus in rebus secundis servandus est, et providendum quid accidere possit.

36. Multa adhuc dici et commemorari possent ad istam legem evertendam, ut quæ nec probanda, nec vobis profutura sit: sed ut id paucis intelligatis, et ego tandem dicendi finem faciam, sic agite! Conferte inter se, et cogitate cum animis vestris, quid vobis eventurum sit, si legem istam damnaveritis, quid, si approbaveritis. Deinde tenete et mementote, quæ ex utraque re vobis fore videbuntur; ut potiora præferatis. Si igitur eam damnabitis, ut nos jubemus, et digni jus suum a vobis consequentur; et si quis indignus est, sicut esto sane aliquis, præterquam quod dono privabitur, ex animi vestri sententia etiam a vobis punietur lege a nobis substituta: et nostra civitas fidelis, justa, verax erga omnes videbitur. Sin approbabitis, quod absit ut faciatis, et boni propter improbos afficientur injuria, et indigni calamitatis aliis auctores erunt, nec ullas ipsi pœnas dabunt: nostraque civitas, contra quam dixi modo, ut perfida, ut invida, ut mendax apud omnes traducetur.

37. Quare non committendum est, Athenienses, tantam ignominiam ut adsciscatis, præclaris et vobis convenientibus bonis repudiatis. Nam quisque vestrum ejus opinionis, quæ de publicis decretis oritur, partem capiet. Non enim quisquam ignorat, vel eorum qui circumstant, vel ceterorum, Leptinem in judicio nobiscum contendere, sed in singulorum judicum animis, humanitati cum invidia, justitiæ cum improbitate, denique virtutibus omnibus cum vitiis certamen esse. Si igitur melioribus obtemperantes, nobis assensi fueritis, tum ipsi quæ decet decrevisse videbimini, tum quæ reipublicæ honestissima erunt statuetis, tum, si quod forte inciderit tempus, non deerunt qui pro vobis adire pericula non dubitent. Hæc igitur universa curæ vobis, opinor, ac studio esse debent, ac diligenter providendum, ne vi ad delinquendum adigamini. Sæpe enim factum est, Athenienses, ut multa vobis probata et persuasa non sint, sed erepta et extorta oratorum clamoribus et violentia et impudentia; id quod nunc vos committere indignissimum fuerit! Sed quæ justa esse intelligitis, ea tenete ac recordamini, ut in pronunciando ferendisque suffragiis, quemadmodum jurisjurandi religio postulat, consultores improbos condemnetis. Miror autem, eos qui monetam adulterant capite mulctari apud vos, eis vero qui totam civitatem adulterinam et infidam reddunt, dicendi fieri potestatem. Ne utique *hoc fiat*, o Jupiter et Dii!

Scio non opus esse ut plura dicam: opinor enim vos omnia quæ diximus satis intellexisse.

LIBANII ARGUMENTUM IN ORATIONEM CONTRA MIDIAM DE ALAPA.

Festum Bacchi celebrabant Athenienses, quod a deo illo Bacchanalia nominabant: in eo festo tragici, et comici, et tibicinum cœtus inter sese certabant. Hi cœtus constituebantur a tribubus, quæ numero decem erant: et eligebatur præbitor ex unaquaqua tribu, qui cœtui sumptus suppeditaret. Demosthenes igitur suæ tribus Pandioniæ ultro præbitor esse voluit. Cum autem haberet inimicum Midiam, hominem locupletem, ab eo in ædilitate cum aliis malis se affectum esse queritur, tum postremo in orchestra, in conspectu omnium spectatorum, pugnis cæsum. Quamobrem Midiam apud populum accusat impietatis, qui festum et Bacchum violarit. Vocabatur autem ea actio, προβολή. Populus Midiam impietatis condemnat. Nunc in judicio contendunt de populi Midiæ condemnatione. Nam cum populus aliquem condemnarat, necesse erat causam in judicio retractari. Certamen igitur est de mulcta. Neque enim Midias se injuste fecisse negat, sed de litis æstimatione controversia est, utrum contumeliæ, an vero impietatis sit reus. Proinde finitivi status est oratio, cum Midias dicat, id facinus esse contumeliam, quod hominem liberum verberarit: contra Demosthenes, impietatem, tum quod ædilem, tum quod Bacchanalibus, tum quod in theatro verberarit; his enim etiam impie fecisse Midiam ait: ut ita definitio duplex sit per comprehensionem, ea ratione, dum et nomen ab adversario introductum admittimus, et aliud eidem copulamus, ut quum hoc loco Demosthenes, fatente Midia se contumeliose fecisse, ne contumeliam quidem rejicit, sed eidem etiam impietatem adjungit.

ALIUD ARGUMENTUM.

Varia apud Athenienses festa agebantur: in quibus erant Panathenæa tum parva, tum magna. Quorum hæc quinto, illa tertio quoque anno celebrabantur. Ac in magnis quidem exercitationes quædam fiebant, et e singulis tribubus unus gymnasiarchus decernebatur, eique dabatur pecunia ad exercendos eos, qui festum peracturi erant, et ad earum rerum sumptus suis tribulibus suppeditandos. Agebantur apud eos etiam Bacchanalia, eaque duplicia, et parva et magna: ac parva quidem in urbe quotannis, magna vero tertio quoque anno ad torcularia: in quibus decernebatur ædilis a singulis tribubus, qui cœtus et puerorum et virorum aleret: ad quam rem pecunia ei dabatur. Festo autem jam instante, certabant et contendebant inter se ædiles, carminibus in Bacchi laudem cantandis: victori tripos præmium erat; nam eundem et Solem et Apollinem et Bacchum putabant. Peracto festo, primo mense decernebantur præbitores futuri festi. Quum autem eo tempore singularum tribuum ædiles promulgati essent, Pandionia, Demosthenis tribus, præbitore carebat: eamque rem primo, secundo et tertio anno neglexerat. Moris autem erat, ut prætor uno mense ante festum, omnium tribuum præbitoribus convocatis, tibicines sortiri juberet: et quum singularum tribuum præbitores adessent, excepto eo qui e Pandionia desiderabatur, videns Demosthenes suæ tribui dedecori esse apud omnes, quod præbitorem non haberet, ultro, jubente nemine, suo ipse suffragio, se præbitorem obtulit, atque ob id factum ab omnibus laudatus est. Quum vero tibicines sortiretur, alacritatem et studium ejus fortuna adjuvante, Telephanes tibicinum præstantissimus ei obvenit. Volens igitur suum cœtum ornare præter ceteros, coronas aureas eis imposuit. Midias autem, unus e civitatis gubernatoribus, vir opibus abundans, et magnæ auctoritatis, infensus Demostheni ob eas causas, quas paulo post ipse in oratione dicet, cum sæpe alias ei obturbarat, et insultarat, tum vero id quoque affirmat Demosthenes, jurantibus judicibus se victoriam illi daturos qui præclare ce-

cinisset, Midiam eos vellicantem dixisse, Demosthene excepto. Quamobrem Demosthenes exclamavit, eumque arguit. Tandem in eam venit insaniam Midias, ut etiam in theatro ei alapam impingeret, et vestem sacram dilaceraret. Ea re populus visa, Midiam exsibilat: quæ antiquitus iræ nota erat, et vituperationis. Demosthenes igitur digressus et orationem hanc meditatus, eum publici criminis reum facit: in qua Midiam etiam criminatur, quod ex coronis aureis unam sit aurifici suffuratus. Orator igitur eum in judicium adducit, magno impetu et loco vehementi adhibito. Nam Midiæ persona, et ipsa rerum gestarum protervitas, exagitationem adversarii juvant.

Status finitivus est, proprium enim criminis nomen quæritur: quod crimen Midias privatum, orator publicum esse contendit. Finitio enim est ejus rei, cujus pars una facta est, altera deest, quo minus rei nomen imponi queat. Ut in illo exemplo, ubi is qui cenotaphium effregerat, sepulcri violati fit reus. Hic enim de fossione constat: id vero ambigitur, an sepulcrum sit effossum. Reus enim, effodi, inquit, sed non sepulcrum: nam cadaver non inveni. Accusator vero objicit, ego cenotaphii perfossionem, sepulcri violationem voco. Nec enim tu sciebas id esse cenotaphium: sed cum foderis tanquam sepulcrum, nunc, postquam id cenotaphium esse constat, impune abire studes. Eadem etiam hic ratio est, constat enim vapulasse Demosthenem: sed in controversia est, utrum is qui ultro sese obtulit, ædilis sit vocandus. Nam Demosthenes ait, ædilem verberasti: Midias, non verberavi ædilem (nam tuo suffragio es creatus) sed hominem privatum. Hoc vero non est crimen publicum.

Duplex autem est finitio ejus generis quod comprehensione constat. Est autem comprehensio, quum actor suam intentionem et rei defensionem in unum contrahit. Cum enim non alterum ejicit, alterum accipit, sed utrumque conjungit et complectitur, id huic generi subjicimus. Facit autem hoc noster orator in multis partibus, et se et una secum civitatem ait injuriis et contumeliis affici. Ac capita in oratione ordine posita, hæc sunt. Principia vero impetuosa sunt, habentia crebram complexionem, et circumstantiarum amplificationem. Id quod hoc, an non adversus omnes? et, non contra me solum: item, petulantiam semper meditatus: et, non semel fortuito deliquisse, ostendunt. Capita orationis sunt hæc, definitio, contraria definitio, sententia legislatoris, ratiocinatio, magnitudo, una e numero contentionum, quam sequitur translatio, et absoluta defensio. Ibi orator quatuor definitionibus accusationem implicat, ut ostendat, Midiam publicum crimen admisisse. Est autem hæc prima definitio: qui in festo delinquunt, publicum crimen admittunt. Altera definitio: præsertim si ædiles læduntur. Tertia: omnis contumelia est crimen publicum; decipit autem hic per homonymiam vocabuli ὕβρις, sive enim flagitium committatur, sive aliquis verbis, sive verberibus lædatur, ὕβρις dici potest, publicum autem crimen arbitrabantur flagitium, homonymia igitur, ut dixi, decipiendi causa est usus. Quarta finitio: qui semper studet insultare omnibus, in rempub. peccat: nam si respub. ex omnibus constat, ergo publicum hoc crimen est. Ponit autem sparsim in exordio quatuor hasce finitiones. E quibus in confirmatione sunt tres. Quartam in digressione inserit. Bono consilio. Quum enim dicat omnes ab eo lædi, ac ideo rempub. violari, digreditur in superioris ejus vitæ commemorationem. Habet oratio hæc duo exordia, prius ex adversarii calumnia et ex commendatione suæ personæ, atque ex attentione. Est autem propositio bipertita, ac prior quidem pars confirmatione caret: posterius autem et ipsum bipertitum, et eo utrumque confirmat. Deinde infert conclusionem, in qua est attentio. Finitio per comprehensionem. Dicitur autem sic, quando reo nomen criminis aliud ponente, actor eum et hoc et altero nomine teneri affirmat. Duplex igitur est, quum duo crimina complectatur. Exempli gratia. Dux qui puellæ a legato suæ mandatæ fidei stuprum intulerat, publici criminis accusatus, respondet, se non commisisse in rempubl., sed vim puellæ fecisse: legatus autem utrumque crimen in eo hærere contendit.

DEMOSTHENIS

CONTRA MIDIAM DE ALAPA

ORATIO.

1. QUA petulantia, judices, et contumelia semper in omnes utatur Midias, neminem neque vestrum, neque reliquorum civium, ignorare arbitror. Ego vero, quod unusquisque vestrum affectus contumelia faciundum sibi censuisset, id et ipse feci. Ac publice conquestus sum, istum violare festum, non modo acceptis ab eo plagis, Bacchanalibus, sed et alia multa eaque violenta perpessus toto tempore ædilitatis. Postquam vero populus universus, ut æquum et bonum postulabat, sic excanduit et concitatus fuit, tantæque curæ habuit eam injuriam qua me sciebat affectum esse, ut, quamvis iste nihil non faceret et alii quidam pro eo vehementer laborarent, tamen non paruerit, neque istorum opes aut pollicitationes respexerit, sed consentientibus suffragiis eum condemnarit: multi ad me accessere, judices, tum vestrum qui nunc in judicio adestis, tum reliquorum civium, qui suaderent et hortarentur ut jus meum persequerer, atque istum ad vos adducerem; mea quidem profecto sententia, ob utraque hæc, Athenienses, quod et me insignem accepisse injuriam putabant, et simul de isto pœnas sumere optabant, quem alias etiam, qua est audacia et furore, nec coerceri jam potest, plurima petulanter admisisse cognossent.

2. Quæ cum ita sint, quæ a me observari conveniebat, ea juste vobis omnia reservata sunt, et ad accusandum, si quis actionem dederit, adsum, ut videtis, quum quidem, Athenienses, et magnam pecuniam ne accusarem, mihi promissam, repudiarim, et multas deprecationes et gratias, imo etiam comminationes, contempserim. Quod vero ad vos deinceps attinet, quanto pluribus iste molestias concitavit et denunciavit,—vidi enim modo quæ ante prætoria actitaret—, tanto magis me jus meum consecuturum spero. Neque enim de ullo vestrum tam male existimo, ut verear, ne vel prius erga me vestrum studium deposituri, vel, ut Midias deinceps impune et secure civibus insultet, neglecta jurisjurandi religione, quicquam aliud judicaturi sitis, quam quod æquum esse et justum censueritis.

3. Quod si, Athenienses, eum violatarum legum, falsæ legationis, aut de alio quopiam simili crimine accusaturus essem, nullis mihi precibus utendum apud vos existimassem, siquidem id statuo,

tantum esse accusatoris, ut crimen probet, rei, ut etiam deprecetur. Sed cum iste tunc et judices corruperit, et propterea meæ tribui per injuriam tripos sit ereptus, atque ego non modo verberibus, sed iis etiam contumeliis sim affectus, quibus haud scio an ullus ædilis unquam, non dubito in hoc judicio, quod nunc demum, postquam adversarius justa indignatione et suffragiis populi damnatus est, subeo, etiam precibus uti. Nam si hoc dicere liceat, ego nunc reus sum, si qua modo calamitas est, injuriis et contumeliis agitatum non posse ullo modo jus suum adipisci. Oro igitur vos omnes, judices, et supplico, primum ut me dicentem benigne audiatis. Deinde, si ostendero, Midiam istum non mihi tantum, sed vobis etiam, et legibus, et ceteris omnibus insultasse, ut cum mihi tum vobismetipsis opem feratis. Sic enim res fere habet, Athenienses, ego sum contumeliis affectus, et meum corpus tunc ignominiose tractatum est, ea vero res in judicio versatur nunc et de hoc certamen est, utrum licere debeat hujusmodi facinora committere, et vestrum quemlibet impune exagitare, an non. Quod si quis forte vestrum superiori tempore causam hanc esse privatam putavit, is nunc cogitans esse e republica, ne cuiquam quicquam tale committere liceat, sic auscultet, tanquam publicum crimen agatur, et quæ sibi justissima videbuntur, ea decernat. In primis autem vobis lex recitabitur, qua queri licet apud populum: deinde vos de reliquis etiam docere conabor. Recita legem.

LEX.

Magistratus concionem habento in æde Bacchi postridie primi Jovialium. In ea concione primum de sacris respondento: post de querimoniis aut pompæ causa aut propter ludos Bacchanales factis, si quæ nondum transactæ fuerint.

4. Lex, Athenienses, qua publice queri licet, hæc est, quæ jubet, ut audivistis, haberi concionem in æde Bacchi post Jovialia. In qua postquam præsides de administratione prætoris responderint, etiam injuriæ in festo aut alia contra leges facta tractari debeant. Præclaram utilemque esse hanc legem ipsa res ostendit, Athenienses. Quum enim, tanto metu impendente, tamen protervi quidam exsistant, quid ab isto genere hominum exspectandum erit, sublato omni judicio, periculique metu? Legam vobis etiam eam legem quæ ex ordine sequitur: ex qua perspicietis et aliorum omnium civium vestramque verecundiam, et istius confidentiam. Recita legem.

LEX.

Evegorus dixit, quum Bacchi festivitas in Piræeo est, et comœdi, et tragœdi, et cum Lenæa pompa est, et tragœdi, et comœdi, et cum urbanis Bacchanalibus pompa est, et pueri et cœtus, et comœdi, et tragœdi, et in Thargeliorum pompa et ludo, ne plane liceat vel pignora, vel quicquam quod sit alterius capere, ne illorum quidem qui ad diem non solverint, in hisce diebus. Si quis autem in horum aliquod commiserit, ei qui passus est injuriam jus esto accusandi, et conquerendi de illo in concione in æde Bacchi congregata, tanquam de injurio, quemadmodum de aliis injuriosis perscriptum est.

5. Cogitate, judices, quum in priore lege de injuriosis agatur, in hac vos conquestiones de iis qui dilatum æs alienum exigunt, aut quidvis alienum capiunt, aut vim faciunt, concessisse. Nam tantum abest, ut hisce diebus corpus cujusquam, aut instrumentum, privato sumptu ad hoc munus confectum, lædi oportere censueritis, ut, quæ jure et sententia judicum eorum fiunt qui vicere, victis primisque possessoribus, hoc quidem certe in festo, restitueritis. Tanta igitur, Athenienses, vestra omnium est et humanitas et pietas, ut hisce diebus de injuriis prius factis pœnas sumi vetueritis: Midias autem his ipsis diebus ea perpetrasse ostendetur, quæ ultimo supplicio sunt vindicanda. Volo autem, ubi ab initio singula quæ perpessus sum exposuero, etiam de verberibus dicere, quibus me postremo affecit. Nam ex omnibus ejus facinoribus ne unum quidem est ob quod exitio dignus non sit.

6. Quum Pandionia tribus tertio abhinc anno præbitorem non haberet, convocataque concione, in qua prætorem lex jubet choris tibicines sortito dare, verba et jurgia intercederent, prætor enim curatores tribus, hi prætorem accusabant, ego me ultro sumptus suppeditaturum sum pollicitus, et cum sortitione facta mihi obvenisset prima tibicinis electio: vos, Athenienses, universi utrumque summopere comprobastis, et pollicitationem meam, et fortunæ benignitatem; et strepitum plausumque talem, qualis laudantium et gratulantium solet esse, excitastis: Midias autem solus, ut apparet, omnium indoluit, et me toto ædilitatis tempore continenter conviciis est insectatus et interturbavit, tam parvis quam majoribus in rebus.

7. Quantas autem turbas, aut, nobis adversandi studio, saltatores militiæ vacationem habere vetando, excitarit, aut lacessendo et jubendo se Bacchanalium curatorem decerni, aut cetera quæ generis ejusdem sunt, omittam. Nec enim hoc ignoro, me, qui tum istius insultus et contumelias tolerabam, ad tantam iracundiam singulis istorum concitari, quantam ullum atrocissimum facinus commovere potuisset: vobis autem ceteris, ad quos ea nihil attinebant,

non perinde fortasse per sese digna videri, ut propterea in judicium veniatur; ea vero dicam, quibus auditis æque omnes jure indignemini. Omnem enim modum excedunt ea quæ deinceps dicam. Ac ne accusare quidem eum ego nunc instituissem, nisi tum etiam statim in populi conventu coarguissem. Sacram enim vestem—nam sacram ego esse puto, quam festi gratia pararis, quamdiu ea utare—aureasque coronas, quas curaveram faciendas, ornamenta chori, per insidias, Athenienses, mihi perdere conatus est, noctu aurificis ædes aggressus. Ac perdidit ille quidem, non tamen omnes: nec enim potuit. Quanquam autem nemo est, qui se dicat in hac civitate unquam de quoquam audivisse, qui hoc facinus ausus fuerit ac perpetrarit. Iste tamen hoc non contentus, etiam chori mei magistrum, Athenienses, corrupit. Quod nisi Telephanes, tibicen, singulari probitate, mihi tum optime consultum voluisset, fraudeque animadversa, homine illo repulso, instruendum sibi docendumque chorum censuisset; ne certare quidem licuisset, Athenienses: sed chorus rudis et imparatus introiisset, cum ignominia nostra maxima. Neque vero hic suæ improbitati modum fecit, sed tam infinita fuit ejus protervitas, ut coronatum prætorem corruperit; ædiles contra me concitarit; clamitando, minitando, jurantibus judicibus adstando, scenæ aditus obstruendo clavis defigendo, ipse homo privatus, vim publicam facere, et infandis molestiis afficere me non destiterit.

8. Harum rerum, quæ quidem in præsentia populi, aut apud judices in theatro actæ sunt, vos mihi, Judices, omnes testes estis. Enimvero æquissima verissimaque censenda est ea dicentis oratio, cujus veritas eorum qui pro tribunali sedent testimonio comprobatur. Præterea corruptis iis, qui de certamine ludorum inter actores judicaturi erant, duo hæc tanquam fastigia quædam omnibus suis præclaris factis imposuit. Quod et meum corpus contumeliose vexavit, et tribui meæ, quæ in certamine superior erat, in primis causa fuit ne victoria potiretur. In me igitur et tribules meos proterve, atque in festum nefarie commissa per istum, Athenienses, quibus ego commotus eum apud populum accusavi, hæc sunt, et alia multa: e quibus quæcunque potero, statim vobis commemorabo. Possum autem et alias infinitas ejus injurias, et contumelias multis vestrum factas, et facinora impuri istius multa et atrocia narrare: quæ alii, judices, metu istius, et ejus confidentiæ, et sodalium, et opum, et insolentiæ, ac reliquarum rerum quibus iste pollet, attoniti, suo dolore dissimulato, quieverunt; alii ulcisci judicio conati, nihil effecerunt; sunt etiam, qui præstare id atque expedire sibi fortasse rati, cum eo transegerint. Quod qui facere non recusarunt, iis quidem ipsis est satisfactum, ejus autem vindictæ, quæ legibus debetur, propter injurias et illis tunc, et nunc mihi, ceteris-

que omnibus ab isto factas, ad vos rediit hereditas. Ea igitur omnia in unum collecta tanti æstimate, quanti vobis æquum videbitur. Excutiam autem et coargua mordine, primum, ea in quibus ego sum violatus: deinde injurias vobis factas: postea, Athenienses, in reliquam ejus omnem vitam inquiram, ac ostendam non unam eum mortem commeruisse, sed multas. Cape primum aurificis testimonium, ac recita.

TESTIMONIUM.

Pammenes Pammenis filius eparchus, ego aurificinam in foro habeo, in qua et versor et aurificinam facio. Cum autem mihi Demosthenes, cui dico testimonium, auream coronam parandam, et auratam vestem faciendam, locasset, ut in iis Bacchanalium festivitatem celebraret, egoque confecissem omnia, et penes me parata haberem, Midias is qui nunc a Demosthene accusatur noctu in ædes meas impetu facto, cum aliis quos secum adduxerat, coronam et vestem perdere conatus est, et quædam sane læsit, non omnia tamen potuit interventu meo prohibitus.

9. Possum præterea de his quoque, Athenienses, multa dicere, ut initio hujus orationis dixi, quæ in alios admisit, ac contumelias et improba ejus facinora tot collegi, quot mox audietis. Fuit autem collectio facilis: nam hi, quibus insultarat, ipsi ad me accesserunt. Volo autem, priusquam ad illa veniam, ea dicere, quæ decipiendi vestri causa eum afferre instituisse audio: nam, ut mihi dictu summe necessarium, sic auditu vobis utilissimum esse puto, ut illæ rationes in primis aperiantur. Quapropter? Hæc oratio qua cavebitur ne decipiamini, erit in causa, ut sicut jus et jurisjurandi religio postulat pronuncietis. Omnium igitur maxime vobis hæc oratio diligenter audienda, et infigenda memoriæ est, et singulis istius cavillationibus occurrendum. Jam primum omnium non est obscurum, ex his quæ ipse apud quosdam, ut mihi nunciatum est, commemoravit, eum hoc dicturum, me, si omnino perpessus essem hæc quæ dicam, decuisse judicio privato accusare; nam quod ad vestium et aurearum coronarum perditionem attineat, et universam violentiam in chorum admissam, actionem damni dati fuisse instituendam; deinde, quod meum corpus læsum esse querar, injuriarum: nequaquam vero publici criminis reum faciendum, et hanc litis æstimationem intentandam, quid sit luendum, aut solvendum. Ego vero unum illud satis scio, idque vobis etiam tenendum est, nisi populum appellassem, sed in jus eum vocassem, contrariam statim rationem objici mihi potuisse, me, si quid horum esset verum, publice conqueri, et in re præsenti supplicium de injuriis exposcere debuisse: nam et chorum fuisse civitatis, et vestem omnem causa festi paratam; et me, cui illa accidissent, ædilem. Quis igitur aliam vindictam ei prætulisset, quæ legibus in eos datur, qui festum violarunt? Hæc omnia compertum habeo, istum

tum fuisse dicturum. Rei enim, opinor, et sontis est, præsentem pœnæ irrogandæ modum detrectando, dictitare eum fuisse modum usurpandum, qui nullus est: sapientes autem judices decet, et hæc non audire, et quemcunque petulanter delinquentem comprehenderint, supplicio coercere. Ne igitur eum dicere sinatis, privata etiam judicia mihi lege concedi, et actionem injuriarum,—conceduntur enim—, sed, vel non fecisse se ea de quibus accusatur, vel, iis factis, festum non polluisse, hoc ostendat. De hoc enim et ego sum conquestus, et vos nunc sententiam feretis. Quod si ego privatorum judiciorum prærogativa omissa, reipublicæ vindictam relinquo, et id certamen delegi, unde nihil ad me lucri redit, æquum fuerit utique mihi gratiam potius haberi a vobis, quam damnum infligi.

10. Scio etiam eum hoc subinde inculcaturum: ne me tradite Demostheni, neque me propter Demosthenem e medio tollite. Ideone me interficietis, quia eum isto bellum gero? Talia sæpe, scio, clamitabit, ut me hisce verbis invidiosum faciat. Absit autem, et multum absit, ut hæc ita se habeant. Neminem enim sontem vos cuiquam accusatori traditis: nec enim, ubi quis affectus injuria fuerit, tale supplicium delinquenti infligitis, quale is qui læsus est, infligendum esse persuadere vobis studet, sed contra, tulistis leges ante injurias, quum et qui delinquerent in incerto essent, et in quos delinqueretur æque in incerto. Quæ vero harum legum vis est? Pollicentur omnibus civibus, si cui fiat injuria, ei se ulciscendi suo præsidio copiam facturas. Si quem igitur leges violantem punitis, eum non accusatoribus traditis, sed leges vestras confirmatis. Jam ad illud, quum Demosthenes, inquiet, læsus est justa et communis et ad omnium securitatem pertinens responsio est. Illo die non me Demosthenem tantum esse exagitatum, sed etiam ædilem vestrum: quod quantum valeat, hinc cognoscetis. Scitis e sexviris nemini esse nomen sexvir, sed suum quoddam unicuique. Si quem igitur eorum, dum privatus est, vel mulctarit quispiam, vel conviciis incesserit, injuriarum et convicii judicio privato postulabitur: sin sexvirum, ignominia sine dubio notabitur. Quapropter? Quod quisquis id facit, is jam etiam leges contumelia afficit, et vestram communem coronam, et nomen civitatis: nam sexvir nullius hominis est nomen, sed civitatis. Eadem est et prætoris ratio, quem si quis coronatum verberaverit, aut conviciis incesserit, infamis est: sin privatum, privato judicio est obnoxius. Nec horum tantum ea ratio est, sed omnium eorum quibus publice aliqua securitas, aut coronæ jus, aut alius quispiam honos conceditur: ita etiam, si Midias aliis quibusdam diebus me, ut personam privatam, ad hunc modum læsisset, privatim etiam pœnas eum dare oporteret; si vero ædilem vestrum, die festo, his omnibus injuriis et contumeliis affe-

ctum ab eo esse constat, æquum eum est publicam indignationem et ultionem experiri: nam cum Demosthene simul etiam ædilis violabatur. Hoc vero nomen publicum est. Idque his diebus factum, quibus est legibus interdictum. Sunt autem leges, quando feruntur, considerandæ, quænam, et cujusmodi sint; quum vero receptæ fuerint, custodiendæ et usurpandæ: nam hoc jurisjurandi vestri religio, et æquitas alioqui postulat. Olim habuistis legem damni dati, habuistis verberationis, habuistis contumeliæ. Jam si eos qui Bacchanalibus horum aliquid admisissent, hisce legibus fuisset satis puniri, supervacanea fuisset hæc lex. Sed non est satis. Ejus rei signum hoc est: sacram legem constituistis ipsi deo de festi solennitate; si quis igitur illis etiam veteribus legibus, et hac post illas lata, et reliquis omnibus est reus, is proptereane impune feret sua scelera, an potius merito gravius mulctabitur? Equidem existimo gravius mulctandum.

11. Nunciavit mihi porro quidam, eum circumeuntem colligere ac sciscitari, quibusnam usuvenerit, ut contumeliis afficerentur; eosque vobis dicturum, et commemoraturum esse. Veluti, Athenienses, præsidem, quem aliquando ferunt apud vos a Polyzelo verberatum, et sexvirum, qui nuper plagas accepit, in tibicina asserenda; et alios quosdam ejus generis: quasi vero, si multos alios multa et acerba perpessos ostenderit, vos æquioribus animis factas mihi injurias laturi sitis. Mihi vero, Athenienses, contrarium jure potius faciendum videtur, si quam modo publicæ utilitatis rationem habere debeatis. Quis enim vestrum ignorat, ut hujusmodi multa fiant, impunitatem in causa esse, ut vero deinceps nemo petulanter agere ausit, id hac sola ratione posse perfici, si quicunque deprehensus fuerit, meritum supplicium luat? Si igitur alios ab hujusmodi facinoribus deterreri expedit, ea quoque de causa iste puniendus est; eoque magis, quo plura ejus et atrociora facinora exstant. Sin ad licentiam aperienda fenestra est, et iste et alii sunt impune dimittendi. Jam non similem habere istum, et alios, impetrandæ veniæ causam inveniemus. Nam primum is, qui sexvirum verberavit, tres habuit excusationes, ebrietatem, amorem, ignorantiam, propterea quod noctu et in tenebris res gesta est. Deinde Polyzelus ille iracundia insitaque morum vehementia, ad tempus delirans, per errorem plagam inflixit. Neque enim hostis fuerat, neque contumeliæ causa fecerat. Midiæ vero nihil horum est quod dicat. Nam et inimicus mihi fuit, et interdiu, sciens, contumeliam fecit: nec ex hoc solum, sed ex omnibus rebus apparet, illi fuisse propositum mihi insultare. Jam nec simile quicquam ab illis et a me factum esse video. Nam sexvirum illum, nec vestri, nec legum rationem habuisse, aut graviter tulisse constat; sed privatim argenti summa nescio quanta delinitum, ab actione destitisse. Deinde is qui a Polyzelo verbera-

tus fuit, de ea ipsa re, privata transactione facta, et legibus et vobis pro nihilo habitis, ne in judicium quidem Polyzelum adduxit. Si quis igitur illos accusare in præsentia volet, hæc dicenda erunt. Sin crimina isti per me objecta refutare, quidvis potius erit afferendum. Nam hæc negotia cum illis, ut quæ maxime, pugnant, me enim nec accepisse quicquam, nec accipere instituisse cognoscetur, sed eam ultionem, quæ tum pro legibus, tum pro deo, tum pro nobis exigenda est, ita uti decet, reservatam, nunc vobis reddidisse.

12. Ne igitur sinatis eum talia dicere, neque etiam, si per vim ingesserit, tanquam aliquid æqui dicenti auscultetis. Nam si hæc sic apud vos decreta fuerint, non ullam defensionem habebit. Quæ causa enim, humana saltem, quæ mediocris excusatio facinorum illius proferetur? Iracundia nimirum. Nam hoc fortasse dicet. Verum ad quæ aliquis subito, non exspectato consilio mentis, facienda impulsus fuerit, etiamsi contumeliose fecerit, per iram tamen esse facta, dicere potest. Quæ vero diu ante præmeditatus, continenter per multos dies contra leges facere palam deprehenditur, non modo abest ab eo ut iratus fecerit, sed nemini jam dubium esse debet, quin de industria, dataque opera talis homo contumeliam fecerit. Enimvero quum ea quorum a me accusatur, et fecisse, et contumeliose fecisse convincatur, judices, leges de cetero sunt consulendæ. Ex quarum præscripto vos judicaturos esse jurastis. Et considerandum, quanto severius et gravius hæ puniendos statuerint eos, qui data opera, et per contumeliam aliquid delinquunt, quam reliquos qui alio quopiam modo peccant. Primum de dato damno hæ leges omnes, ut ab his ordiar, si quis volens damnum dederit, duplum: si invitus, simplum pro dato damno solvere jubent. Merito. Æquum enim est, ut læsus, utut factum est, adjuvetur. Sonti autem non eandem pœnam statuit, sive volens, sive invitus fecerit. Deinde leges capitalium facinorum, cædes consilio factas, morte perpetuoque exsilio et publicatione bonorum puniunt, qui autem fortuito cædem fecerunt, cum his multo remissius et humanius esse agendum sanxerunt.

13. Nec in his tantum hominibus petulantibus et protervis, sed et in ceteris omnibus, leges iratas esse cernitur. Nam quæ causa est, si quis judicatum solvi non solverit, cur lex actionem unde vi non jam amplius privatam fecerit, sed ad crimina publica referri oportere statuerit? Quæ item causa est, si quis volens a volente talentis singulis vel binis, vel denis etiam acceptis, defraudarit: cur ei nihil cum republica negotii sit? sin aliquid exigui omnino pretii ceperis, idque vi eripueris, tantundem convictum ærario debere, quantum homini privato leges jubent. Quamobrem? Quia quæcunque vi geruntur, communes esse injurias etiam iis, ad quos illud negotium nihil attineret, legislator censuit. Robur corporis

paucorum, leges universorum esse, eumque qui transegerit, sibi, cui vis facta sit, reipublicæ velle satisfactum. Quapropter etiam ipsius contumeliæ accusationes cuivis liberas, litis æstimationem totam publicam fecit. Quod putaret, ab eo qui contumeliose agere institueret, non eum tantum, cui facta esset injuria, sed rempublicam etiam lædi. Et ei qui læsus esset, animadversione satisfieri, nec decere eum, injuriam sibi factam vendere pecunia. Et rem usque adeo exaggeravit, ut si vel servo contumelia facta fuerit, non minus in ea causa publicam actionem dederit. Nec enim putavit respiciendum, quisnam esset qui læderetur: sed cujusmodi res esset quæ fieret. Quam cum dedecere reperisset, sanxit et vetuit, ne vel in servum, vel omnino in quenquam committeretur.

14. Non enim est, non est, Athenienses, quicquam rerum omnium intolerabilius contumelia, aut majore vobis cum indignatione vindicandum. Sed cape ipsam legem de contumelia, et recita. Nihil enim præstabilius est, quam ipsam legem audire.

LEX.

Si quis aliquem contumelia affecerit, sive puerum, sive mulierem, sive virum, ingenuos, aut servos, aut aliquid legibus interdictum in horum aliquem admiserit, eum quicunque volet Atheniensium, cui id licet, deferto apud sexviros. Sexviri autem actionem danto intra dies triginta apud Heliæam, ab eo die quo res in judicium allata fuerit, nisi publicum aliquid impediat. Tum vero, cum primum fieri poterit. Qui vero damnatus fuerit, illi Heliæa statim crimen æstimet, quid luere, aut solvere, debere videatur. Qui vero privata judicia dictarint ex lege hac, si quis non persecutus fuerit actionem, aut persecutus quintam suffragiorum partem non tulerit, is mille drachmarum mulctam ærario solvat. Sin contumelia pecuniis æstimata fuerit, vinciatur, si ingenuum affecerit contumelia, donec solverit.

Auditis, Athenienses, humanitatem legis, quæ nec servos affici contumeliis sinit. Quid igitur, per deos? si quis lege hac ad barbaros perlata, unde mancipia in Græciam adducuntur, vos laudans, et de vestra urbe commemorans, ad eos dixerit: esse quosdam Græcos, homines ita mansuetis et humanis moribus præditos, ut multis injuriis ab iis affecti, et paternis inimicitiis in eos quasi naturæ instinctu propagatis, tamen ne illos quidem vexari contumeliose patiantur, quos pretio numerato ad servitutem emerint, sed legem publice sanxerint hanc, quæ talia vetaret, et multos jam ob eam legem violatam capite mulctarint. Hæc inquam si audivissent, percepissentque barbari, an non arbitramini eos publice jus hospitii nobiscum omnibus inituros? Eam legem igitur non tantum apud Græcos celebrem, sed barbarorum etiam approbatione dignam, is qui violat, quonam supplicio sit afficiendus considerate, ut satis graves pœnas dederit.

15. Quod si ego, Athenienses, quum sic tractarer a Midia, non

ædilis fuissem, contumeliæ tantum ejus facinora damnari potuissent. Nunc, si quis eum violatæ religionis damnet, recte mihi facturus videbitur. Neque enim certe hoc ignoratis, vos istos choros universos et hymnos, in Bacchi honorem instituere, non modo ex legibus Bacchanalibus, sed etiam ex oraculis, in quibus universis nostræ urbi divinitus hoc esse promulgatum invenietis, non minus Delphis quam Dodonæ, ut choros instituat ritu patrio, et vicos lustret, et coronas gestet. Sed cape ipsa oracula, et recita.

ORACULA.

Impero Erechthidis, Pandionis urbis alumnis,
Qui solito regitis semper sacra patria cultu,
Ut Bacchi memores, amplis regionibus urbis
Primitias Bromio celebri tribuatis honore,
Sacra aris fiant, coma sit redimita coronis.

Sacra pro sanitate fiant et vota Jovi supremo, Herculi, Apollini præsidi: pro bona fortuna, Apollini compitalitio, Latonæ, Dianæ, item in compitis crateres statuendi sunt et chori ducendi, et coronæ gestandæ, ritu patrio sublatis puris manibus dextris et sinistris, ad divos divasque cœlestes omnes, et donorum recordandum.

ORACULA DODONÆA.

Populo Atheniensi Jovis filius jubet. Propterea quod tempus solennitatis prætermisistis, delectos [jubet] sacrificulos mitti, qui Jovi Tomario tres boves, binasque cum singulis oves, offerant. *Qui* Dionæ porro bovem et alias victimas, et æream mensam, *offerant*. Quique insuper, id donarium, quod populus Atheniensium dedicavit, *offerant*.

ALIUD.

Jovis filius Dodonæ jubet: Baccho publico sumptu sacra facienda, et craterem miscendum, et choros ducendos: Apollini malorum depulsori mactandum bovem, coronasque gestandas tam servis quam ingenuis, et per unum diem ab opere feriandum: Jovi ctesio bovem album immolandum.

16. Sunt, Athenienses, et hæc et alia multa urbi præclara oracula. Quid igitur inde vobis colligendum est? Hoc nimirum: reliqua sacra diis, qui in singulis oraculis nominatim exprimuntur, fieri jubent, choreas autem ducere, patrioque ritu gestare coronas, reliquis omnibus vaticinationibus tanquam appendicem addunt. Choros igitur omnes qui conveniunt et nos ædiles constat illis diebus, quibus ad ludum convenimus ex hisce oraculis, pro sacris ornari coronis, nec minus eum qui postremus omnium, quam qui victor est futurus: die autem victoriali tum demum pro sese coronatur victor. Qui igitur in aliquem e choro, aut ædilem, odio impellente, impetum facit, in ipso certamine præsertim, et dei templo, eum ne aliud quam violasse religionem dicemus? Illud etiam scitis, vos, quanquam velitis

ne quis peregrinus in certamen descendat, omnino tamen ædilium nulli permisisse, ut actores ad magistratus rapiat, eosque dispiciat, sed si citarit, quinquaginta, sin sedere jusserit, mille drachmarum mulctam solvere jussisse. Cur vero? Ne coronatum aliquem et sacris operantem illo die vocet, molestiave aut contumelia afficiat quisquam de industria. Is igitur qui vel actorem citarit, lege indemnis non erit: qui vero ædilem [ipsum] contra leges omnes conciderit adeo manifeste, pœnas non dabit? Atqui nulla erit legum humanarum et popularium utilitas, si contemptoribus et violatoribus earum, vestra, qui singulis temporibus cum auctoritate estis, iracundia non erit metuenda.

17. Agite vero, per deos immortales, illud etiam considerate: oratos autem volo vos, ne mihi succenseatis, si quorundam quibus res adversæ acciderunt, nominatim meminero. Nec enim per deos id a me fiet, ut cuiquam quicquam objiciam, sed ut ostendam, quantopere vos ceteri omnes a vi aut contumelia facienda, et aliis ejusdem generis rebus abhorreatis: est Sannio quidam qui tragicos choros docet. Is desertæ militiæ reus est peractus. Ac adversiore fortuna usus est. Hunc post eam calamitatem, quidam præbitor tragœdorum, æmulandi studio conduxit, Theosdotides, opinor. Ac primum ejus in ædilitate æmuli indignabantur, seque prohibituros minabantur. Ut vero theatro pleno populum ad spectandos ludos convenisse viderunt, veriti sunt, permiserunt, nemo attigit. Ac tantum in unoquoque vestrum in religionem fuisse obsequium videre est, ut omne deinceps reliquum tempus choros doceat, neque ex privatis ejus inimicis quisquam prohibeat. Nedum ut ædilis quisquam ei manus afferat. Alius est Aristides e tribu Œneia, simili fere et ipse calamitate conflictatus. Qui jam et consenuit, et in cœtu ludionum minus est fortasse celebris. Sed aliquando dux et princeps tribus fuit. Scitis autem hoc utique, si quis ducem sustulerit, reliquum chorum perire. Sed tamen cum ædiles inter sese multi ambitiose contenderent, nullus unquam prærogativam hanc animadvertit, aut ausus est eum educere ac prohibere. Nam quia id facere necesse erat, eo manu prehenso, nec licebat citare ad prætorem, sicuti, si quis educere peregrinum voluisset, nemo fuit omnium qui id tam petulans facinus in conspectu populi committere non erubesceret.

18. Nec vero est ferendum, Athenienses, ac potius non gravissime vindicandum, cum ædilium, qui in ea re positam esse victoriam putarent, et sæpe omnes opes suas in hæc munera effudissent, nemo unquam fuerit ausus vel eos attingere, quos legibus licet, sed ita religiosis, ita verecundis, ita moderatis fuisse ingeniis, ut quanquam et sumptus faciebant, et æstuabant, tamen sibi temperarent, et cum vestras voluntates, tum festi studium considerarent: a Midia

homine privato, qui nihil insumpsisset, propterea quod cuidam infensus erat atque inimicus, illum sumptus facientem, ædilem, nulla ignominia notatum, impudenter invadi et verberari, neque festi, neque legum, neque sermonum vestrorum, neque dei habita ratione. Etsi autem, Athenienses, inimicitiæ inter multos intercesserunt, non modo privatis, sed publicis etiam de causis, nullus unquam tamen eo venit impudentiæ, ut tale quicquam auderet. Nam Iphicratem olim illum ferunt a Diocle Pitthensi capitali odio dissensisse. Prætereaque sic evenisse, ut Tisias, Iphicratis frater, in ædilitate cum Diocle componeretur. Sed tamen, quamvis et multos amicos, et magnas opes haberet Iphicrates, tantaque esset animi magnitudine, quanta esse consentaneum est virum et gloriam et eos honores assecutum, quibus ille a vobis ornatus fuerat, non noctu aurificum officinas invasit, neque ad festum parata vestimenta dilaceravit, neque chori magistrum corrupit, neque chorum discere prohibuit, aut quicquam tale, qualia perpetravit iste, designavit: sed et legum et vestrarum voluntatum habita ratione, inimicum suum victorem et coronatum spectare sustinuit. Merito. Nam in qua ipse republica se beatum esse factum sciebat, ei talibus in rebus concedendum putabat. Præterea Philostratus Colonæus, ut scimus omnes, Chabriam, cum dies illi capitis de Oropo dicta esset, accusavit, et quidem omnium accusatorum fuit acerrimus, posteaque cum pueris sumptus ad Bacchanalia suppeditaret vicit, nec illi tamen alapas dedit Chabrias, neque coronam eripuit, nec omnino ad illum accessit, ubi non oportebat. Quanquam autem complures habeo, qui multis de causis inter se inimici fuerunt, nullum tamen audivi unquam, aut vidi, qui eo contumeliæ venerit, ut tale aliquid designaret.

19. Ac ne illud quidem quenquam vestrum scio meminisse prius factum, ut quisquam sive privatim, sive publice susceptis inimicitiis, aut quum judices vocarentur, adstitisset, aut dum jurarent, eosdem jurisjurandi religione solvisset, aut denique ulla tali re hostile odium præ se tulisset, atque effudisset: nam hæc omnia, et ejus generis alia, Athenienses, æmulatione adductum aliquem, qui sit ædilis, facere, nonnihil excusationis habet. Sed ex malevolentia, consulto, aliquem in rebus omnibus exagitare, suamque potentiam et violentiam ostentare tanquam legibus superiorem, grave est mehercule, et iniquum, neque utile vobis. Nam si quisque ædilium hoc sibi certo esse propositum sciret, si mihi ille nescio quis, sive Midias, sive quispiam alius, confidens ita divesque, inimicus fuerit, primum et victoria privabor, etiamsi præclarius aliquo me gessero; deinde rebus omnibus ero inferior et perpetuo contumeliis onerabor: quis ita inconsideratus, aut ita deplorati animi est, qui ultro quidem unicam a se drachmam insumptam velit? Nemo profecto. Sed illud,

opinor, est quod studia et cupiditatem omnium excitat, ut nullis sumptibus parcere velint, quod in populari republica pari æquoque jure cum ceteris, omnes licere sibi vivere arbitrantur. Mihi vero hæc, Athenienses, per istum contingere non potuerunt. Sed præter acceptam contumeliam, insuper victoria quoque sum fraudatus. Atqui vobis omnibus illud ego perspicue demonstrabo, licuisse Midiæ nihil improbe molienti, neque contumeliam facienti, neque verberanti, et exhibere mihi molestiam, et laudem a vobis concessu legum adipisci, et quidem sic ut ego nunc ne hiscere quidem auderem.

20. Decuisset enim, Athenienses, cum ego publice Pandioniæ tribus ædilitatem suscepi, tum ipsum ædilem Erechtheiæ suæ tribus se profiteri; suaque re familiari, exemplo meo, insumenda, sic demum eripere mihi victoriam: sic vero insultare et verberare, ne tum quidem. Nunc id quidem non fecit, quo populo honorem habere potuisset, neque ullum tale suæ generositatis specimen edidit: sed me, qui—sive quis, Athenienses, insaniam eam existimare vult; est enim fortasse insaniæ, niti supra vires: sive liberalitatem—ultro ædilitatem subii, adeo palam et nefarie insultans assectatus est, ut neque a choro, neque a corpore meo manus abstineret. Si quis autem vestrum, Athenienses, Midiæ quidem irascitur, non adeo tamen, ut eum morte mulctandum existimet, is non recte sentit. Nec enim æquum est, aut convenit, ejus qui læsus est verecundiam, illi qui omnes contumeliæ suæ habenas laxavit, ad salutem quicquam opitulari. Sed is quidem sic est puniendus, ut per quem non steterit, quo minus atrocissima quæque perpetrarentur: accusatori vero prompte opem ferendo, gratiam referri decet.

21. Nec enim hoc profecto dici potest, me, cum ex hujusmodi rebus nihil unquam atrocitatis exstiterit, nunc exaggerare hoc factum, et terribile facere. Longe quidem se res aliter habet, quum norint omnes; aut plerique saltem: Euthynum, qui olim palæstrita fuit, illum, adolescentulum, Sophilum, pancratiasten,—fuit, is homo robustus, niger, satis scio intelligere vestrum aliquos, quem dicam—, hunc igitur Sophilum Sami in congressu quodam familiarique colloquio, quod ille a quo vapulabat contumeliam ei facere non dubitaverat, in illum sic vindicasse, ut etiam occideret. Norunt ab Evæone multi, Leodamantis fratre, occisum esse Bœotum in cœna, et congressu communi, ob unam plagam. Nec enim plaga excitarat iracundiam, sed ignominia: neque verbera ingenuis sunt acerba, quanquam acerba sunt, sed contumeliæ causa verberari est acerbum. Multa enim is qui verberat, Athenienses, fecerit, quorum quædam is qui læsus est, aliis nec referre possit, gestu, obtutu, voce, quum ut insultans, quum ut inimicus, quum pugno, quum in mala. Hæc commovent, hæc ad insaniam adigunt homines, ferendis contumeliis non assuetos. Neque est,

Athenienses, qui hæc referens, acerbitatem rei gestæ auditoribus sic repræsentare possit, sicut revera, ipsoque facto vapulanti et spectatoribus evidens apparet contumelia. Considerate igitur per Jovem et deos, Athenienses, et cogitate vobiscum, quanto majore iracundia me inflammari convenerit, cum a Midia sic tractarer, quam tunc Evæonem illum qui Bœotuminter fecit. Nam is a familiari, eoque ebrio, coram sex aut septem hominibus, iisque familiaribus, vapulavit; qui alterum ob ea quæ fecerat vituperaturi, alterum, si æquo tulisset animo injuriam iræque imperasset, deinde laudaturi erant. Præsertim ad cœnam in ædes ingressum, quo nec accedere ipsi licebat. Ego vero ab inimico, sobrio, mane, contumeliæ causa, non per ebrietatem, in conspectu multorum, et hospitum, et civium, sum contumeliis affectus, atque insuper in templo, quo mihi munus ædilitatis sustinenti magna eundi necessitas incumbebat.

22. Ac me quidem, Athenienses, prudenter aut feliciter potius existimo fecisse, tum qui eo tempore injuriam dissimularim, tum qui per iracundiam non sim ad atrox aliquod facinus impulsus. Sed Evæoni tunc, et omnibus, si quis illi dum contumeliam pateretur, opem tulit, omnino ignosco. Idemque meo quidem judicio, etiam judicum plerique tum fecerunt. Nam uno tantum suffragio damnatum esse audio, idque cum neque flevisset, neque ullum judicem deprecatus esset, neque ullum humanitatis apud judices vel parvum vel magnum signum dedisset. Ponamus igitur sic: eos qui eum damnaverunt, non damnasse propterea, quod se ultus sit, sed quod eo modo, ut etiam occideret; qui absolverunt, etiam hanc immodicam ultionem illi cujus corpus esset violatum largitos esse. Quid igitur? mihi qui ita diligenter cavi, ne quid gravius committeretur, ut nec vim vi repulerim, a quo tandem ultionis injuriarum exigendæ copia fieri debet? Equidem a vobis arbitror, et legibus. Et exemplum istum statui omnibus, contumeliosos omnes et petulantes neminem ipsum ulcisci per iracundiam, sed ad vos adducere debere, ut qui confirmetis et reservetis his qui læsi sunt legum præsidia contra injurios.

23. Credo autem quosdam vestrum audire velle, judices, quæ causæ inimicitiarum inter nos intercesserint. Quum existimetis mortalium neminem ita insolenter et violenter in ullum civem debacchaturum, nisi contra quem gravissimas irarum causas haberet. Volo igitur et de hoc simultatis initio referre, et commemorare, ut intelligatis, eum jure propter illud etiam gravissimas pœnas fuisse daturum. Absolvam autem narrationem hanc breviter, etiamsi altius repetere videbor. Cum admodum adolescentulus, tutores meos male administrati mei patrimonii accusarem, et istum adeo non nossem, ut nec an natus esset scirem (atque utinam ne nunc

quidem nossem), tum quum mihi actio danda esset in diem circiter quartum aut quintum, impetum fecerunt in ædes meas istius frater et iste, trierarchiæ nomine opes mecum permutaturi. Ac nomen quidem ille accommodabat, et erat is qui opes permutaret, Thrasylochus: res vero ipsa, et totius rei administratio istius erat. Ac primum fores ædium, ut quæ jam sui juris ratione permutationis factæ essent, diffiderunt. Deinde cum soror etiam mea tum intus esset, puella adhuc, coram virguncula obscœna locuti sunt, et talia, qualia id genus hominum solet. Nec enim ego me unquam adduci sinam, ut quicquam tum dictum apud vos referam. Ac matrem et omnes non fandis et infandis conviciis prosciderunt. Quod vero gravissimum est, et jam non dictum, sed factum: quasi suum negotium ageretur, tutores judicio liberarunt. Hæc quanquam vetera, quosdam tamen e vobis recordari puto. Tota enim civitas illam permutationem, et illius temporis insidias, et petulantiam istorum cognovit. Atque ego tum omnino destitutus ope amicorum, et admodum adolescentulus, ut ne his quæ apud curatores habebam, privarer, cum me recepturum exspectarem non tantillum, quantum recuperare potui, sed tam multa, quam multis me fraudatum esse noram, do istis viginti minas, quanti trierarchiam locarant.

24. Ac illorum illius temporis in me injuriæ, hæ sunt. Postea vero, dicta illi die ob maledicta, absentem damnavi. Nec enim ad judicium venit. Cumque judicatum non solvisset, nihil rerum ejus, quod mihi licebat, unquam attigi, rursus autem dicta illi die unde vi, nunquam hactenus in hunc usque diem impetrare actionem potui: tot technis et causis subinde inventis iste tergiversatur. Ac ego quidem ita verecunde, legibus, judicio, omnia mihi censeo facienda. Iste autem, ut vos auditis, petulanter non mihi tantum et meis, sed et tribulibus meis insultandum putavit propter me. Hæc ut a me vere dici constet, voca mihi testes, ut sciatis, priusquam auctoritate legum veteres ejus injurias ulcisci possem, me aliis ab eo, quales audistis, esse contumeliis oneratum.

TESTES.

Callisthenes Sphettius, Diognetus Thoricius, Mnesitheus Alopecensis, scimus Demosthenem, cui testimonium dicimus, Midiæ diem dixisse unde vi, ei qui nunc ab eo publico crimine accusatur, et jam octo annos illud judicium elusisse Midiam, ac totius hujus moræ causam exstitisse, semper tergiversantem, et procrastinantem.

De judicio igitur quod scelus, Athenienses, commiserit, audite, et spectate in singulis ejus insolentiam, et confidentiam. Illius enim judicii, hoc dico, quo eum convici, fuit mihi arbiter Strato Phalereus, homo pauper ille quidem et quietus, sed alioqui non improbus, ac potius omnino bonus. Id quod miserum non recte, imo per quam flagitiose, neque jure perdidit. Eo Stratone nobis arbitrante, cum

tandem advenisset status dies,—ac omnia constituta legibus peracta essent, ut dilationes, ut exceptiones, neque quicquam restaret amplius—, primum me precatur, ut arbitrium differrem: deinde ut in posterum diem rejicerem. Tandem, quod nec ego consentirem, neque se iste sisteret, et jam advesperasceret, Midiam damnavit. Crepusculo autem, et tenebris ingruentibus, venit Midias ad prætorium, et prætores exeuntes deprehendit, Stratonemque jam abeuntem, qui in reum absentem pronunciarat, ut ego e quodam qui interfuit comperi. Primum igitur persuadere Stratoni conatur, ut sententiam damnatoriam in absolutoriam converteret, utque prætores scripturam mutarent. Et quinquaginta drachmas se illis daturum paciscitur. Qui cum eam rem moleste ferrent, ac neutri eo se adduci paterentur, comminatus multisque conviciis eos insectatus, digressus inde, quid facit? Operæ pretium est spectare ejus malitiam. Quum arbitri sententiam dicta die rescindere vellet, jusjurandum non dedit. Sed contra se ratam fieri sivit. Sic ad novemviros absque jurejurando est relata. Et quia dam fraudem struere instituerat, observato arbitrorum die ultimo, qui mense Aprili aut Maio est, ad quem arbitrorum alius venit, alius non venit, consuli persuasit, ut sententiam ferret contra omnes leges, nullo viatore adscripto, accusato absente, præsente nemine, loco movet, atque ignominia notat, arbitrum: et nunc unus Atheniensium, quia Midias deserti vadimonii damnatus est, totius reipublicæ commodis spoliatus, ab omni dignitate privatus est. Sic nec accepta injuria diem dicere, nec arbitrum esse Midiæ, denique nec eadem ire via, ut apparet, tutum est.

25. Sic autem hoc negotium vobis considerandum est, animoque reputandum, quid tandem sit, qua [tam atroci] affectus injuria Midias, ab homine cive tantum exigere pro factis supplicium studuerit. Quod si revera quid intolerabile atque immane fuerit, veniam meretur: sin tale nihil, spectate scelus et crudelitatem, qua in omnes obvios semper grassatur. Quid est igitur quod sit perpessus? Magno scilicet judicio damnatus fuit, et tanto, ut tota re familiari privaretur. At mille drachmarum duntaxat lis erat. Omnino. Sed mordet etiam hoc, inquiet aliquis, quum per injuriam, judicatum solvendum est. At statum diem præterisse ignorabat, quod fraude captus esset. Imo illo ipso die cognovit, idque maximo argumento est, hominem illum nihil injuste fecisse. Iste vero drachmam nondum ullam solvit. Sed de hoc posterius. Atqui licebat ei profecto referre causam ad judices, et defendere judicium esse nullum, ac mecum experiri, cum quo ab initio res ei fuerat. Sed hoc noluit. Et ne Midias definito legibus decem minarum judicio periclitaretur, cui se non stitit, (quod factum oportuit, quo, si deliquisset, pœnas daret, sin minus, absolveretur), civem Atheniensem digni-

tate spoliari oportet, negata omni venia, omni defensione, omni æquitate, quæ etiam palam convictis injuriarum conceduntur omnia. Postquam autem in ordinem coegit, quem voluit, et vos hoc ei condonastis, suumque impudentem animum, quo talia consilia nectit, explevit, tum saltem hoc fecit: judicatum solvit, propter quod hominem perdidit; at ne teruncium quidem in hunc usque diem. Potiusque actione unde vi postulari non recusat. Alter igitur ignominia notatus propter nostras rixas, periit, alter, cui mali nihil quicquam accidit, sursum deorsum leges, arbitros, omnia quæ libido tulerit, versat. Ac sententiam latam in arbitrum, quam reo non vocato per insidias elicuit, ipse sibi ratam fecit: qua vero ipse mihi tenebatur, vocatus, sciens, vadimonium deserens, irritam facit.

26. Atqui si iste tanta pœna dignos judicat eos, a quibus absens damnatur: quas pœnas istum dare vobis oportebit, ita manifeste leges vestras per contumeliam violantem? Nam si ignominia, si legum, si judiciorum, si rerum denique omnium privatio, illius injuriæ digna pœna est, contumeliæ certe parva erit, meo quidem judicio, mors. Ut autem vera me dicere constet, voca mihi harum rerum testes, et arbitrorum recita legem.

TESTES.

Nicostratus Myrrhinusius, Phanias Aphidnæus, scimus, Demosthenem, cui testimonium dicimus, et Midiam qui a Demosthene accusatur, quum ob maledicta diem illi dixisset, sumpsisse arbitrum Stratonem, et quum vadimonii dies lege præfinita adesset Midiam apud arbitrum se non stitisse, sed deseruisse vadimonium. Damnatum igitur Midiam absentem scimus conatum esse persuadere Stratoni arbitro, et nobis, qui temporibus illis novemviri eramus, ut arbitrium rescinderemus, drachmis quinquagenis promissis. Quod ubi recusavimus, nobis minitatum insuper discessisse. Ob hanc causam scimus Stratonem a Midia insidiose circumventum, et contra omne jus et æquitatem ignominia notatum esse.

Recita etiam arbitrorum legem.

LEX.

Si qui de privatis contractibus litigarint, et arbitrum sumere voluerint quemcunque, eis liceat sumere, quemcunque voluerint arbitrum. Quod si communiter sumpserint, acquiescant in ejus sententia, neque ab hoc in aliud judicium eadem crimina deferant: sed quæ ab arbitro judicata fuerint rata habento.

27. Age, voca etiam Stratonem ipsum, eum qui talia pertulit. Stare enim ei profecto licebit: hic, Athenienses, pauper fortassis est, improbus non est. Qui cum civis sit, et omnes expeditiones juvenis obierit, neque sceleris quicquam admiserit, nunc tacitus adstat, non aliis modo communibus bonis spoliatus, sed loquendi etiam lamentandique potestate; ac jurene an injuria hæc sibi acciderint, ne id quidem apud vos audet exponere: et hæc a Midia perpessus est, et a Midiæ opibus, atque insolentia, ob paupertatem, solitudinem-

que suam, et ordinem plebeium. Qui, si legibus contemptis, quinquaginta drachmis ab isto acceptis, damnatoriam sententiam in absolutoriam mutasset, jam honoribus fungeretur, et, sine ullo malo, æquo jure cum reliquis civibus frueretur. Sed quia justitiam pluris fecit quam Midiam, et leges magis timuit, quam istius minas, ob hæc in tantam et talem calamitatem ab isto est injuria conjectus. Vos igitur hominem ita crudelem, ita inhumanum, tantum supplicium pro his exigentem, in quibus injuriam sibi esse factam duntaxat dicit,—nec enim facta illi fuit injuria—, hunc, inquam, in civium aliquem contumeliose palam insultantem, absolvetis, et qui, neque festi, neque sacrorum, neque legis, nec alterius rei ullius rationem habet, non condemnabitis? Non in eo exemplum aliis statuetis? Ecquid dicetis, judices? quam, obsecro vos, æquam excusationem habituri estis, aut honestam? Eam scilicet, esse petulantem et improbum? Nam hæc certe vera sunt: sed odio prosequendi, judices, vobis sunt potius tales, quam servandi. Num quia dives? At hanc fere causam esse injuriarum ejus et petulantiæ reperietis. Quare occasio hæc et facultas, propter quam ita insolescit et grassatur, adimatur ei potius, quam propter eandem conservetur. Magnam enim pecuniam in hominis confidentis et improbi manu relinquere, id est ensem illi porrigere, quo jugulemini.

28. Quid restat igitur? Ut vos ejus miserescat scilicet. Nam filiolos adducet, et lamentabitur, et eorum precibus se donari petet: hoc enim est reliquum. Atqui nostis hoc profecto, qui indigne malo aliquo conflictantur, cui ferendo sint impares, eorum moveri misericordia oportere, non istorum qui dant perpetratorum scelerum pœnas. Ecquem isti jure moverent? qui videat istum hujus filiis nihil esse motum, qui præter mala cetera, calamitati patris nullam adhiberi posse medicinam sciunt. Nec enim inflicta illi mulcta est, qua dissoluta pristinam recuperare dignitatem liceat, sed ita simpliciter impetu iracundiæ et contumeliæ Midianæ est ignominia notatus. Cujus ergo ferocitas comprimetur et frangetur audacia, cui tandem opes, propter quas iste hæc facit, eripientur, siquidem isti tanquam calamitoso vos misericordiam tribuetis: sin pauper aliquis, scelere nullo obligatus, in summas ab isto miserias per injuriam est conjectus, hujus vicem nihil irascemini? Absit. Neminis enim miserendum est, qui neminis miseretur, neque quicquam illi veniæ dandum, qui veniam dat nemini. Nam ego quidem ita sentio, mortales omnes in hac sententia esse, ut existiment, oportere unumquemque ex tota sua vivendi ratione quasi stipem quandam ad degendam vitam colligere, non eam tantum quam colligunt, et quam explent aliqui, sed aliam etiam, veluti: ego quisquis sum qui adsum æquus sum comisque erga omnes, misericors, beneficus in multos. Omnes decet tali homini eadem tanquam tributum pendere,

si quando vel occasio vel necessitas inciderit. Alter qui adest quisquis est violentus, sævus, qui tum neminis miseretur, tum neminem hominem esse putat. Eadem hæc vectigalia isti apud singulos reposita esse decet. Tu igitur, qui talem collectam expleveris, dignus es qui ipse nunc eandem recipias.

29. Arbitror equidem, Athenienses, etsi præterea nihil accusandum in Midia haberem, nec ea quæ dicenda restant, superiorum criminum atrocitatem superarent, jure vos ex his quæ diximus eum condemnaturos et capite litem æstimaturos. Non tamen hic rei finis fuit, neque mihi plura, quæ subjiciam, defutura sunt. Tantam iste mihi accusandi sui copiam suppeditavit. Quod igitur desertorum ordinum actionem contra me machinatus est, et qui id faceret mercede conduxit, inquinatum illum et nimis expeditum, Euctemonem pulvisculum, prætermittam. Nec enim sycophanta ille mihi negotium facessit, nec iste ullam ob aliam causam conduxit, nisi ut ante statuas heroum exstaret, omnesque viderent: Euctemon Lusiensis accusavit Demosthenem Pæaniensem desertorum ordinum. Ac mihi videtur illud, si quo modo licuisset, libenter adscripturus, se a Midia conductum accusare. Sed hæc omitto. Nam quo ipse judicio, actione omissa, infamem sese reddidit, de eo mihi non opus est alio judicio, sed hac altione sum contentus.

30. Quod vero, Athenienses, et acerbum, et miserandum, et commune mihi quidem piaculum, non scelus, admissum esse ab eo videtur, id jam dicam: nam afflicto et ærumnoso Aristarcho Moschi filio quum malum et grave crimen objiceretur, primum, Athenienses, in foro obambulans, impios et non ferendos de me sermones spargere audebat, me illius facinoris esse auctorem. Quibus rebus cum nihil proficeret, accedens ad eos, qui eum cædis ejus insimulabant, perempti necessarios, pecuniam pollicebatur, si me illius criminis arcesserent. Nec ab eo conatu, vel religio, vel jus et fas, vel quicquam eum aliud impediit, atque deterruit. Nec illorum puduit, a quibus ista petebat, si tale ac tantum crimen in aliquem insontem conjiceret. Sed, cum hunc unum sibi quasi limitem præfinisset, ut me tolleret e medio, nihil prætermittendum esse duxit, quasi vero oporteat, qui, contumeliis et injuriis ab eo oneratus, ultionem flagitat nec reticet, eum exterminatum tolli e medio, nec usquam respirare, quia et desertorum ordinum reum peragi, et cædis accusari, ac tantum non palo affigi.

31. Quod si hæc fecisse convincetur, præter ea quibus in sedilitate me exagitavit, quam jure misericordiam a vobis, quam veniam consequetur? Nam ego quidem, Athenienses, his machinationibus interfectorem meum exstitisse illum judico; ac tum quidem Bacchanalibus ornatum, et corpus, sumptusque meos omnes læsisse, nunc vero

his quæ moliebatur et struebat, tum illa, tum cetera omnia, tum urbem, tum familiam, tum jus honorum, tum fortunas, tum spes: nam si unæ ejus insidiæ successum habuissent, omnibus his fuissem spoliatus ego, nec domi sepeliri mihi licuisset. Quamobrem, judices? Quod si cui, eo quod contra omnes leges injuriis et contumeliis agitatus a Midia, opem judicum et fidem implorarit, hæc et hujusmodi alia perpetienda erunt, adorare injurios et contumeliosos, quemadmodum fit apud barbaros, non ulcisci, consultissimum fuerit.

32. Atque ut me vera dicere, et hæc ab insano et impudente isto ceteris esse facinoribus adjecta constet, voca mihi harum rerum testes.

TESTES.

Dionysius Aphidnæus, Antiphilus Pæaniensis, sublato Nicodemo, cognato nostro, violenta morte ab Aristarcho Moschi filio, reum cædis agebamus Aristarchum. Ea re Midias animadversa, qui nunc accusatur a Demosthene, cui nos testimonium dicimus, nos data pecunia tentabat, ut omisso et liberato Aristarcho, Demostheni judicium cædis intentaremus.

Cape mihi jam etiam legem de muneribus. Interim vero, Athenienses, dum iste legem profert, volo pauca ad vos dicere, precatis vobis omnibus: per Jovem et deos, judices, omnia, quæ a me audietis, sic audite, ut cum animis vestris cogitetis, quidnam vestrum aliquis, si talia perpessus esset, fecisset, quantaque indignatione factam sibi injuriam vindicandam censuisset. Nam ego graviter tuli equidem contumelias in munere obeundo mihi factas, sed multo etiam gravius, Athenienses, ea quæ secuta sunt, majoreque cum indignatione tuli. Quem enim omnino finem esse dixeris improbitatis, atque summæ impudentiæ, et crudelitatis, et contumeliæ, si quis, postquam aliquem multis hercule et non ferendis injuriis agitarit, illas adeo non emendet mutatasque velit, ut multo etiam atrociora insuper designet, nec opibus ad ea utatur, quibus sine cujusquam offensa suis ipse commodis consulat, sed ad contraria magis, per quæ aliquo injuste ejecto, et contumeliis onerato, copiis et abundantia divitiarum ipse beatus videatur? Hæc autem, Athenienses, iste in me omnia designavit: quem et falso crimine cædis reum fecit, quod in me non cadebat, ut res ipsa declaravit. Et desertorum ordinum accusavit, tribus ipse ordinibus desertis. Et rerum Euboicarum,—nam hoc pene omisissem—, a Plutarcho hospite atque amico suo gestarum, culpam in me transferre conatus est, antequam constaret inter omnes Plutarchum auctorem esse: denique cum sortito mihi senatorius ordo decerneretur, et de me censura fieret, accusavit. Et in summas angustias sum redactus: nam non modo atroces injurias mihi factas ulcisci non licebat, sed periculum etiam erat, ne alienorum scelerum pœnas darem. Quæ cum ego ferrem, et hoc quo re-

censeo modo agitarer, quanquam nec omnium desertissimus, neque nimis pauper atque inops, quid agere debeam, Athenienses, non invenio. Si quid enim etiam hac de re jam dicendum est, non pari æquoque jure, Athenienses, vivimus cum opulentis nos tenuiores: non vivimus; non: sed et dilationes sistendi se judicio, quas ipsi volunt, eis conceduntur; et injuriæ istorum obsoletæ jam et frigidæ ad vos perveniunt. Nos autem reliquum vulgus, si quid contigit, recentibus adhuc delictis in judicium adducimur. Et testes istis in promptu sunt, et advocati omnes expediti contra nos: mihi vero nec vera testari velle quosdam cernitis.

33. Et hæc quidem cum lacrymis dixerit aliquis, opinor. Sed legem mihi recita, quemadmodum cœperam. Recita.

LEX.

Si quis Atheniensium ab aliquo acceperit, aut ipse alteri dederit; aut pollicitis aliquos corruperit, ad nocendum populo, vel privatim alicui civium, modo machinationeve quacunque, ignominiosus esto tum ipse, tum liberi, tum quicquid ejus est.

Iste autem tam est homo impius et pollutus, et ad quidvis dicendum faciendumque paratus,—verumne sit an falsum, amicum oppugnet an inimicum, id genus cetera, pensi nihil habens—, ut me, quem homicidii crimanatus fuerat, tanto scelere objecto, nihilominus pro feliciori senatus ingressu[1] rem divinam facere, et sacrificare, et victimas ferire siverit pro vobis totaque republica, idemque non prohibuerit, quó minus spectaculi princeps, in honorem Nemii Jovis commune pro republica spectaculum celebrarem: prætereaque permiserit, ut sacerdos venerandis deabus deligerer ex omnibus Atheniensibus, cum duobus collegis, victimasque ferirem. Nunquid igitur, si punctum duntaxat aut umbram eorum quæ in me machinabatur, ostendere potuisset, hæc concessisset? Ego quidem non opinor. Itaque his rebus evidenter convincitur, id eum sibi studio habuisse, ut me per libidinem et petulantiam urbe ejiceret. Sed cum id facinus, quoquo se verteret, nullo modo in me derivare posset, aperte jam, me relicto, Aristarchum criminabatur, atque ut cetera taceam; senatu ea de re coacto et deliberante, iste progressus: ignoratis, inquit, rei veritatem, senatores? et cum homicidam habeatis, Aristarchum intelligens, tempus teritis, et inquiritis, et nugas agitis? non eum occidetis? non in ædes facietis impetum? non comprehendetis? Hæc dicebat scelerosum istud caput, et impudens, quum pridie fuisset ab Aristarcho egressus, itaque ejus consuetudine ut alius quispiam usus, quum ille, rebus suis secundis, omnium acerrime a me contendisset, ut cum isto redirem in gratiam, atque transigerem.

34. Quæ si ita dicebat, ut Aristarchum eorum aliquid propter

quæ periit, designasse existimaret, fidemque verbis accusatorum adhibebat; ne tum quidem sic decuisset. Moderata enim amicorum pœna hæc est, si quid atrocius designasse videantur, ab illorum consuetudine deinceps te segregare. Ulcisci autem et persequi, læsis atque inimicis relinquitur. Sed hoc ei sane condonemus. Sin autem hospitio ejus usum, et sub ejusdem tecto versatum esse, tanquam omnis criminis expertis, constabit, illa vero dixisse atque objecisse calumniandi mei causa: nonne decies, vel decies millies potius, jure meritoque occidetur? Atqui me vera dicere, et pridie quam hæc loqueretur, istum accessisse et sermonem contulisse; postridieque iterum—quid vero ad summam istam impuritatem addi potest, Athenienses?—domi illum convenisse, et juxta assidentem, dextera injecta, præsentibus multis, post ista verba in senatu, quibus Aristarchum ut homicidam detulerat, gravissimeque criminatus fuerat, adjurantem, exitium ipsum sibi imprecantem, si quid de illo mali dixisset, nec reformidasse perjurium, quamvis ejus rei conscii adessent; ac per eum studuisse redire mecum in gratiam, uti constet: etiam horum, eos qui interfuere, testes vobis cito. Nonne vero indignum facinus est, Athenienses, ac potius impium, asserere homicidam esse eundem, ac rursus, id se non dixisse, ejurare, cuique cædem objecerit, cum illo sub eodem versari tecto? Quod si ego istum dimisero, vestro in istum præjudicio deserto, nihil delinquo, si diis placet. Sin jus meum persequor, ordines deserui, cæde sum pollutus, me tolli oportet e medio. Ego vero contra sentio: si istum dimisissem, me, Athenienses, relicturum fuisse justitiæ ordinem, mihique jure diem homicidii dicendum. Nam id si fecissem, non utique vivere me decuisset.

35. Ut igitur hæc quoque vere a me dici constet, etiam horum voca mihi testes.

TESTES.

Lysimachus Alopecensis, Demea Suniensis, Chares Thoricius, Philemo Sphettius, Moschus Pæaniensis, quibus temporibus Aristarchus Moschi filius apud senatum est delatus, de occiso Nicodemo, scimus Midiam, qui a Demosthene, cui testimonium dicimus, accusatur, ad senatum ingressum dicere, non alium ullum esse Nicodemi interfectorem, quam Aristarchum, qui id facinus suis manibus perpetrasset; consiliumque dedisse senatui, ut in Aristarchi ædes facto impetu eum comprehenderent. Hæc autem ad senatum dicebat, quum pridie cum Aristarcho et nobiscum esset cœnatus. Scimus porro Midiam, ut a senatu recesserat et ea verba dixerat, denuo ad Aristarchum ingressum, illique [sic] injicientem dextram; et cum devotione sui capitis jurantem nihil se in senatu mali de eo dixisse, atque ab Aristarcho petentem, ut sibi Demosthenem reconciliaret.

Quid igitur addi potest? quæ istius similis fuit, aut fieri potest, improbitas? qui hominem calamitosum, a quo nulla re læsus fuerat,—omitto dicere amicum—, simul et calumniandum censuit, et oran-

dum ut se apud me in gratia poneret, eaque egit, et sumptus fecit in hoc, ut una cum illo me quoque per injuriam ejiceret civitate?

36. Istum igitur talem morem et machinationem, Athenienses, ut qui sibi factas injurias jure ulciscuntur, pluribus etiam afficiantur malis, non quidem graviter et iniquo animo ferre me, vos autem reliquos negligere decet: minime profecto id committendum est; sed pariter omnes irasci debetis, illud reputantes et considerantes, injuriis accipiendis, Athenienses, maxime opportunos esse nostrum pauperrimos quosque et infirmissimos. Inferendis autem, sic ut non modo facinorum pœnas ipsi non dent, sed etiam aliquos mercede conducant, qui vicissim negotia facessant accusatoribus, [paratissimos et expeditissimos esse] homines petulantes et pecuniosos. Non igitur negligi talia debent, neque eum qui metu sui et terrore prohibet, quo minus a se injuriarum, quæ alicui nostrum factæ fuerint, pœnæ expetantur, aliud facere censendum est, quam æqualitatis et libertatis societatem nobis ereptum ire. Nam ego quidem fortassis atque alius quispiam falsum crimen atque calumniam repulerimus, non statim consternati et afflicti. Vos autem reliqui e populo quid facietis, nisi exemplum statueritis, quo deterreantur omnes a divitiis in tales abusus convertendis? Ubi rationem reddideris, judiciumque subieris, quibus de rebus accusaris, tum vindicandum in eos qui falsum in te crimen jecerint, ac tum, si quis te deliquisse viderit, non est tollendus e medio, neque, ubi falsa crimina objeceris, conandum ut sine judicio absolvaris, aut pœnas infligi tibi ægre ferendum, sed ante cavendum est, ne petulanter quicquam committas.

37. Quas igitur injurias et contumelias, tum corpore meo, tum in ædilitate perpessus, quibus et quam variis insidiis appetitus, quibus malis oneratus, tandem evaserim, audivistis, Athenienses, quanquam multa præterii. Nec enim explicari facile fortassis omnia queant. Sic autem se res habet: nullum est facinorum omnium, quod ad me solum attineat, nam in iis per quæ chorus violatus est, tribus nostra, decima vestrum pars, una est violata; injuriis et insidiis mihi factis, leges, quarum præsidio unusquisque vestrum salvus est; præter hæc omnia vero deus ille, cujus ego ædilis eram, et religionis, quæcunque illa est majestas et divinitas, una læsa est. Decet igitur eos qui pro atrocitate facinorum de isto pœnas sumere volunt, non ita modo irasci, quasi de me tantum agatur, sed quasi eadem opera leges, deus, respublica, simul omnes violati sint, sic exigere supplicium: istius porro adjutores et advocatos non patronos esse tantum, sed approbatores etiam facinorum istius existimabitis. Quod si, Athenienses, sobrium et moderatum erga alios Midias se gessisset, neque reliquorum civium ullum læsisset, atque in me solum adeo petulans et violen-

tus exstitisset, primum equidem id infelicitati meæ tribuissem; deinde vererer, ne iste, reliquæ suæ vitæ moderatione et humanitate ostensa, ea re id consequeretur, ut impune ferret injurias mihi factas. Nunc tot ejus exstant in multos vestrum edita facinora, et talia, ut hac solicitudine liberatus, contra magis timeam, ne, ubi audieritis alios ab eo multa et atrocia esse perpessos, talis aliqua cogitatio vobis incidat: quid igitur, non gravioribus quam alii affectus injuriis, indignaris? Omnia quidem istius facinora neque ego vobis exponere queam, neque vos audienda censeatis, nam tametsi nobis aqua geminetur, et istius, ad eam quæ mihi data est, addatur, non tamen sufficeret. Quæ vero maxima sunt, et evidentissima, hæc dicam. Vel illud potius faciam. Legam vobis, quos mihi ipsi confeci omnes commentarios. Dicam vero primum id, quod vobis audire placuerit: deinceps alterum, et reliqua eodem modo, quoad audire volueritis. Sunt autem scelera omnis generis, injuriæ contumeliæque multæ, in familiares maleficia, commissa in deos piacula, neque locus ullus est, in quo istum non morte digna commisisse multa inventuri sitis.

COMMENTARII FACINORUM MIDIÆ.

38. Quam multa igitur, Athenienses, perpetuo in obvium quemque commiserit, hæc sunt. Ac alia multa præterii. Nec enim semel quisquam referre queat, ea quæ iste petulanter atque assidue longo totius vitæ tempore perpetravit. Est et operæ pretium videre, quantos jam animos ei fecerit horum facinorum omnium impunitas. Nec enim putavit, ut mihi videtur, illustre, aut animosum, aut morte dignum esse, quicquid unus aliquis cum uno egerit. Sed, nisi totam tribumque et senatum et gentem probris affecisset, et multos vestrum simul exagitasset, vitam sibi acerbam fore putavit. Ac cetera quidem, cum infinita dicenda haberem, taceo. Sed de equitibus qui Argurææ expeditionis commilitones ei fuerunt, scitis utique omnes, quales conciones apud vos habuerit, Chalcide reversus, quum accusaret ac diceret, illum exercitum cum ignominia reipub. exivisse: et quibus conviciis propter eos Cratinum, qui nunc ei, ut audio, patrocinabitur, propterea fuerit insectatus, meministis. Eum igitur qui tam multorum civium simul tantas inimicitias et odia suscipere de nihilo non dubitat, quanta improbitate et confidentia hæc agere putandum? Atqui uter, Midia, dedecori sunt civitati, qui acie instructa et armis, quibus oportebat eos, qui hostibus occursuri essent, ornati, transfretarunt, et se cum sociis conjunxerunt, an vero tu, qui in sortitione vota faciebas, ne tibi militandum esset; ac thorace nunquam induto, mulo vectus ex Argura Eubœæ, cum lænis et cymbiis et cadis, quæ publicani pignerabant? Hæc enim

ad nos legionarios perferebantur. Nec enim ad eundem cum istis locum pervenimus. Ita si te propter hæc derisit Archetio, aut aliquis alius, omnes agitasti? Nam si illa fecisti, Midia, quæ de te socii equites jactabant, et tu de te dici quereris, jure male audiebas. Etenim et illos, et hos, et totam civitatem injuriis et probris afficiebas. Sin te tale nihil designantem quidam confixerunt, de te mentientes, reliquique milites illos non objurgabant, sed tua infamia lætabantur, perspicuum est, te visum esse propter reliquæ tuæ vitæ petulantiam talia maledicta commeruisse. Majus igitur habere modestiæ studium te decuisset, non illos calumniari. Tu vero minitaris omnibus, exagitas omnes; postulas ut alii, quid tu velis, considerent, ipse, quid sine molestiis aliorum facere possis, non consideras. Jam quod indignissimum est et maximum meo quidem judicio petulantiæ signum: tot homines, nefarium caput, tu simul in concione accusabas! quod quis alius non horruisset?

39. Jam ceteris hominibus in judicium adductis, judices, unum atque alterum crimen objici video; atque illis tales excusationes abunde suppetere: Quis vestrum talis noxæ mihi conscius est? Quis vestrum talia me facere vidit? Non ita est.—Sed in me isti ex inimicitiis mentiuntur. Falsis testimoniis oppugnor. Ejus generis alia. Isti vero contrario modo res sese habent. Vos omnes enim scire arbitror mores ejus et petulantiam, vitæque insolentiam, et jamdudum plerosque mirari existimo, cur quædam, quæ ipsi norunt, nunc ex me non audierint. Multos etiam injuriis oneratos, nec pro testimonio dicere velle omnia video, quæ ab isto sunt perpessi, cum violentiam istius et importunitatem metuant, atque opes, quæ potentem et metuendum nefarium istum efficiunt. Nam quod auctoritate divitiisque pollens improbus est, et petulans, eo quasi propugnaculum quoddam habet contra subitos vindictæ insultus. Sed si ei res familiaris adimatur, fortasse fiet in posterum modestior. Posteaque minoris putabitur quam omnium minimus apud vos. Frustra enim conviciabitur et clamitabit. Si quid admiserit, eadem qua nostrum aliquis pœna afficietur. Nunc præsidiis eum niti videmus Polyeucti, Timocratis, Euctemonis, nequissimi hominis. Tales quosdam satellites secum habet. Et præter hos, alios, testium constitutam sodalitatem, aperte quidem non adversantium vobis, sed tacite mendacia facillime nutu comprobantium. Quos medius fidius nihil ab isto emolumenti capere puto. Sed in hoc artificio exercitatissimi sunt, Athenienses, ut cum divitibus se conjungant, his adsint, testimonium dicant. Sunt autem ista omnia, opinor, terribilia ceteris vobis, per sese rerum suarum, ut quisque potest, satagentibus. Qua etiam de causa vos convenitis: ut quibus singulatim unusquisque vestrum est inferior, sive amicis, sive opibus,

aliqua re simili, illorum singulis congregati sitis superiores, eorumque ferociam coerceatis.

40. Jam fortasse talis etiam ad vos aliqua ratio perferetur: Quid igitur, si ille hæc, et hæc, perpessus est, cur me non ultus est? vel Quid igitur? item, alio fortasse quopiam e læsis nominato. Ego vero quibus de causis opitulari sibi quisque negligat, omnes vos scire arbitror. Nam et occupationes, et studium tranquillitatis, et infantia, et inopia, causæ denique aliæ infinitæ sunt. Non tamen decere arbitror, istum talia nunc afferre, sed ab objectis criminibus alienum et purum esse sese ostendere. Quod si nequeat, propterea multo magis exitio esse dignum. Nam si tam potens est, ut talibus factis, nemo nostrum judicio cum eo agere, aut ejus injurias ulcisci possit; nunc vindicta publica, postquam constrictus tenetur, ab omnibus nomine omnium est puniendus, tanquam communis hostis reipublicæ: fertur aliquando fuisse in hac urbe, veteris illius felicitatis temporibus, Alcibiades, qui quibus et quantis in populum beneficiis collatis, considerate quæso, quomodo a majoribus vestris fuerit tractatus, posteaquam omnem grassandi licentiam sibi sumendam censuit. Neque hæc eo dico, quod Alcibiadi Midiam comparatum velim. Non ita sum demens, nec attonitus ego. Sed ut sciatis vos, Athenienses, et statuatis, nullam neque esse, neque futuram esse, vel familiam, vel opulentiam, vel potentiam, quæ populo, conjuncta cum insolentia et injuria, sit ferenda.

41. Nam is paternum genus ab Alcmæonidis ducere perhibetur; quos aiunt mota pro libertate populi contra tyrannos seditione, actos esse in exsilium, et pecuniam Delphis mutuatos, liberasse civitatem, Pisistrati filiis ejectis: maternum ab Hipponico, quæ familia et ipsa optime de populo sæpenumero merita est. Neque ille hæc a majoribus duntaxat acceperat, sed et ipse pro populo, correptis armis, bis Sami, tertio in hac ipsa urbe, suo corpore suam benevolentiam, non pecuniis, aut verbis patriæ probavit. Præterea equestribus Olympiæ certaminibus contendebat, optimus item imperator, et summus, ut aiunt, orator ille habebatur. Sed nihilominus [illis temporibus] majores vestri istius æquales ob nihil horum se ab illo vexari contumeliose passi sunt: sed exsilio mulctatum ejecerunt, et quamvis Lacedæmoniorum opes magnæ tum essent, tamen et Deceleam contra se muniri, et naves intercipi, omnia denique tolerarunt, quidvis invitos pati præstabilius esse putantes, quam volentes concedere ut vexarentur. Sed quæ tandem illius tanta fuit injuria, quantarum iste nunc est convictus? Taureæ ædili alapam dedit. Sit ita sane. Sed ædilis ædili id fecit, nondum hac lege violata. Nam eo tempore lata nondum erat. Pictorem Agatharchum in vincula conjecit. Nam et hæc dicunt. At id delinquentem eum depre-

henderat, ut aiunt. Quod ne criminis quidem objici loco debet. Mercuriales statuas mutilavit. Omnia quidem impia facta eadem severitate sunt vindicanda: sed sacra prorsus abolere, est in quo a mutilatione statuarum differat? Atqui iste facinoris hujus convictus est. Conferamus igitur quis iste sit, et quibus ista fecerit.

42. Proinde præterquam quod inhonestum est, neque licitum, judices, ne fas quidem esse vobis, talium virorum posteri cum sitis, existimate, ut hominem improbum et violentum et contumeliosum, et omnis dignitatis expertem, posteaquam vestræ potestati subjectus est, quisquam aliqua venia, vel humanitate, vel misericordia dignetur. Id enim qua de causa fieret? Propter gesta imperia? At ne per se quidem miles est ullius pretii, nedum aliorum imperator. Eloquentiæ gratia? Qui publice nihil unquam boni dixit, privatim omnes homines maledictis insectatur. Ob nobilitatem generis medius fidius? Et quis vestrum nescit occultos tanquam in tragœdia istius natales? cui duo maxime contraria contigerunt. Nam vera mater, quæ eum pepererat, omnium mortalium sapientissima, quæ esse videbatur et adscititia, mulierum omnium stolidissima fuit. Illud argumento est. Quod illa statim natum vendidit, hæc, cum eodem pretio meliorem parare licuisset, istum emit. Proinde propter hoc, bonis ad se nihil attinentibus potitus, et patriam consecutus, quæ maxime civitatum omnium legibus regitur, nullo certe modo has ferre, neque hisce uti potest. Sed natura vere barbarica et diis inimica trahit et cogit, et prodit eum iis quæ habet, tanquam alienis, sicut illi revera sunt, utentem. Quum autem facinora tot et tanta in istius furiosi et impudentis vita emineant, quidam me aggressi, judices, ex familiaribus ejus, hortati sunt, ut desisterem atque actionem omitterem, quod cum mihi non persuaderent, istum multa eaque atrocia commisisse, suorumque facinorum jure quasvis pœnas daturum, negare non audebant, sed huc se recipiebant, esto, sit jam convictus et condemnatus: quam ei mulctam irrogaturos esse judices putas? non vides, eum abundare opibus, instructasque triremes aliaque munera obita allaturum? provideto, ne his se redimat, et longe minore in ærarium conjecta pecunia, quam quantam tibi pollicetur, te derideat.

43. Ego vero primum nihil putidum et abjectum a vobis exspecto, nec existimo vos litem illi minoris æstimaturos, quam, qua mulcta iste soluta, contumeliosus esse desinat. Quæ præstantissima fuerit, mors: proxima, bonorum omnium publicatio. Deinde quod ad obita munera et triremium instructionem, atque ejusmodi sermones attinet, sic sentio. Si hoc, Athenienses, est servire reipublicæ, apud vos in omnibus concionibus, atque ubique locorum inculcare: nos hi sumus qui obeamus munera, nos primi vobis

tributa pendimus, nos divitiis abundamus: hæc inquam dictitare, si est servire reipublicæ, fateor exstitisse Midiam omnium civium splendidissimum. Occidit enim fastidio in concionibus omnibus et aures obtundit hisce ingerendis. Sin considerandum est, quæ revera illa munera sint quæ Midias obit, ego vobis exponam. Videte igitur quanta æquitate sim cum eo acturus, ad me facta collatione. Iste, Athenienses, natus annos quinquaginta circiter, aut paulo minus, nihilo plus vobis præstitit quàm ego, qui annum ago alterum et trigesimum. Ac ego illis fui temporibus trierarchus, statim pueritiam egressus, quibus bini triremem instruebamus, et sumptus omnes ex privato promebantur, et naves ipsi complebamus. Iste autem, cum id ætatis esset, qua ego nunc, nondum quicquam reipublicæ præstare cœperat. Sed tum demum rem attigit, cum primum vos ducentos et mille attributos fecistis, a quibus talentum exigentes, talento trierarchias locant isti. Deinde et nautas et epibatas respublica suppeditat, et armamenta præbet, quare illorum quidam tam bona conditione sunt, ut, cum revera nihil impenderint, multum præstitisse videantur, et a reliquis oneribus facti sint immunes.

44. Age vero quid aliud? Tragœdis iste aliquando sumptus præbuit: ego vero tibicinibus. Et hanc impensam illó sumptu multo esse majorem, nemo profecto ignorat. Ac ego quidem nunc ultro, ille vero tunc ædilitate ob judicium permutationis suscepta. Pro quo nemo illi quicquam utique debet. Quid præterea? Tribui epulum ego præbui, et Panathenæa instruxi. Iste neutrum fecit. Classis ego vobis in tributo conferendo princeps decennium fui, æque ut Phormio, ut Lysithides, ut Callæschrus, et ditissimi quique, munificus non de opibus quas habeo; nam a tutoribus his fraudatus fui: sed de opinione relicti mihi patrimonii, quod sumpta virili toga, restitui mihi decuisset. Ac ego quidem sic egi vobiscum. Midias vero quomodo? Nondum vel hodie classis princeps factus est, patrimonii nulla parte a quoquam fraudatus, sed a patre multis opibus acceptis. Quis igitur est splendor, aut quænam obita munera et præclara istius munificentia? Equidem non video, nisi quis ea spectet: ædes Eleusine tantas exædificavit, ut omnibus illius loci domibus tenebras obducat. Et suam mulierem ad initia vehit, et si quo alio libuit, albis bigis Sicyoniis. Et ipse cum tribus pedissequis, aut quatuor, per forum insolenter incedit, cymbia, rorantia pocula, et phialas ita nominans, ut prætereuntes audiant. Ego vero, quæ privati luxus gratia et copiarum parat Midias, haud scio quid ea populo prosint. Insolentiam vero illius, cujus hæ res ei causa sunt, in multos et proximos quosque vestrum redundare video. Quare talia non semper honoranda sunt, neque admirationi vobis esse debent, neque splendorem hinc æstimari convenit, si quis magni-

fice ædificat, aut ancillas multas possidet, aut lautam suppellectilem, sed is magnifaciendus est, qui talibus in rebus splendidus est et magnificus, quarum utilitas ad universos redit: quale nihil in Midia reperietis.

45. Enimvero triremem civitati donavit; hanc enim satis scio jactabit, et gloriabitur: ego vobis triremem donavi. Sic autem facitote. Si, Athenienses, reipublicæ studio illam donavit, quæ pro tali munificentia gratia habenda est, eam illi habete et referte: sed grassandi ex libidine licentiam ne detis. Nulla enim res aut meritum tantum est, ut ea licentia propterea concedi debeat. Sin autem ob timiditatem atque effeminatum animum hoc fecisse convincetur, ne fucum vobis fieri patiamini. Id igitur quomodo cognoscetis? Ego et hoc docebo, exorsus a principio. Res enim paucis expedietur, tametsi altius repetita videatur. Largitiones apud vos primæ factæ sunt in Eubœam. In horum numero non fuit Midias, sed ego. Et trierarchiæ socius mihi fuit Philinus, Nicostrati F. Aliæ deinde secundæ in Olynthum. Nec in horum numero fuit Midias. Hominem autem munificum ubique suam declarare liberalitatem decuisset. Nunc hæ tertiæ largitiones factæ sunt. Ibi demum aliquid contulit. Quomodo? Cum in senatu largitiones fierent, quamvis tum adesset, nihil est largitus. Postquam vero nunciabatur, obsideri milites Tamynis, et reliqui equites omnes, quorum iste unus erat, exire senatusconsulto jubebantur: tum demum hujus expeditionis metu, in proxima concione, etiam priusquam principes consedissent, largitus est. Qua autem re tam evidenter ostendi potest, ut nec ipse negare ausit, expeditionis fuga, non studio liberalitatis, id esse factum? Iis ejus factis quæ postea secuta sunt. Nam primum, cum progressa concione, et re disputata, non jam opus esse videretur auxiliis equitum, et expeditio frigeret, non conscendit navem, quam donarat, sed inquilinum illum misit Ægyptium, Pamphilum, ipse hic hærens, Bacchanalibus ea perpetravit, propter quæ nunc accusatur. Postquam vero Phocio imperator equites Arguræos ad successionem accersebat, et timidum[4] atque exsecrandum istum fraude agere constabat, tum eo ordine relicto, in navem se conjecit. Et quorum equitum apud vos præfectus esse voluit, cum iis non est egressus. Quod si quid in mari periculi fuisset, in terram nimirum se contulisset.

46. At non Niceratus quidem, non ita, Niciæ filius, gratiosus ille, orbus liberis, corpore prorsus debili; neque ita Euctemo Æsionis; neque Euthydemus Stratoclis F.: nam horum nemo, ultro collata trireme, expeditionem illam deseruit, sed navem illam muneris et beneficii loco instructam dedit ad classem augendam. Ubi vero lex jubebat, ibi suis ipsi corporibus decernendum censuerunt. Alia Midiæ ratio fuit, equitum præfecti; nam ordine legitimo deserto, id,

propter quod pœnas dare debet reipublicæ, in beneficii loco numerabit. Atqui, talem trierarchiam, utrum, per deos, nundinationem, et exactionem, et desertionem ordinum, militiæque fugam, et quicquid hujus generis est, appellare potius conveniet, an munificentiam et liberalitatem? Nam cum nullo alio modo equestris expeditionis immunitatem posset adipisci, istam excogitavit Midias novam quandam equitatus nundinationem. Atque tum iterum, cum reliqui trierarchi omnes, qui aliquid largiti erant, vos in reditu e Styris comitarentur ac deducerent, solus iste comitatus non est. Sed vobis neglectis, vallos, et pecudes, et fores ad se, et ligna ad argentifodinæ instructionem asportavit. Proinde quæstus privatus, non onus publicum illa trierarchia homini spurcissimo fuit. Hæc a me vere dici, quanquam ipsi fere conscii estis, testes vocabo tamen.

TESTES.

Cleo Suniensis, Aristocles Pæaniensis, Pamphilus, Niceratus Acherdusius, Euctemo Sphettius, quo tempore cum tota classe e Styris huc renavigabamus, trierarchi eramus et ipsi, et Midias qui a Demosthene nunc accusatur, cui nos testimonium dicimus. Cumque tota classis ordine incederet, et trierarchis imperatum esset ne segregarent sese, donec huc appulissemus, Midias classe relicta, nave autem lignis, et vallis, et pecudibus, aliisque rebus quibusdam, onerata, in Piræeum appulit solus biduo post, nec sua præsentia cum aliis trierarchis classem ornavit.

47. Quod si vero, Athenienses, quæcunque proferet atque statim apud vos insolenter jactitabit, ad eum modum ab eo impensa reipublicæ et administrata essent, et non ita, ut ego demonstro, ne sic quidem injuriarum, quibus me affecit, propter merita in rempublicam, ei danda esset impunitas. Nam ego novi multos, qui complura in vos et Midiæ beneficiis multo ampliora contulerunt, alii classe victis hostibus, alii urbibus captis, alii multis et præclaris reipublicæ triumphis partis: nulli tamen horum vos unquam eam potestatem dedistis, et absit ut detis, ut eorum cuiquam liceret privatis inimicis insultare, quando vellet, et quo modo posset; ne quidem Harmodio et Aristogitoni. His enim maxima dona pro maximis beneficiis a vobis data sunt. Neque id tulissetis, si quis statuæ adscripsisset: l i c e a t p o r r o e i s e t i a m l æ d e r e q u e m v i s. Quia ob hoc ipsum reliqua dona acceperant, quod aliorum injurias compescuissent. Jam relatam ei quoque a vobis esse gratiam, non tantum ejus meritis,—quæ parva omnino esset—, sed maximis etiam beneficiis parem, id quoque ostendam, ne debere vos aliquid homini spurcissimo putetis. Vos, Athenienses, istum, qualis qualis est, Parali quæstorem creastis, nec non magistrum equitum, cum quidem in festivitatibus equo per forum incedere non posset, et mysteriorum curatorem, et aliquando regem sacrificulum boumque emptorem, et si quæ sunt ejus generis aliæ dignitates. Ejus igitur ingenii perver-

sitatem et ignaviam et improbitatem, vestris magistratibus honoribusque et suffragiis emendare, parvum creditis esse munus atque remunerationem? Atqui si quis ei isthæc ipsa sustulerit: fui magister equitum, Parali quæsturam gessi: cujus pretii tandem ille fuerit?

48. Illud etiam scitis, eum Parali quæstorem amplius quinque talenta Cyzicenis rapuisse. Ac ne repetundarum postularetur, modis omnibus homines vexando et exagitando, et tesseras conturbando, reipublicæ nostræ illius urbis inimicitias procurasse, pecuniam ipsum sibi retinuisse. Magister equitum factus, vestrum equitatum læsit, talibus legibus latis, ut eas a se esse latas ipse postea negaret. Ac tum Parali quæstor, cum in Eubœam vos contra Thebanos proficisceremini, et ipse in mandatis haberet ut duodecim ex ærario talenta dispensaret, petentibus vobis ut navigaret, deduceretque milites, non adjuvit. Sed icto jam per Dioclem fœdere cum Thebanis, venit. Ac tum a privata quadam triremi navigando vincebatur: adeo præclare sacram illam pararat. Dum vero magister equitum esset; quid putatis de reliquis? splendidus iste atque copiosus nec equum, equum inquam, proprium emere fuit ausus: sed alieno equo vehens, qui Philomeli Pæaniensis erat, pompas ducebat. Atque hæc norunt omnes equites qui militarunt. Quæ ut a me vere dici constet, voca mihi harum rerum testes.

TESTES.

Volo jam, Athenienses, etiam quos hactenus ex populi præjudicio de violatis feriis, vos condemnastis, commemorare atque ostendere, ob quæ facta illorum nonnulli quibus suppliciis sint affecti, ut ea cum istius facinoribus conferatis. Primum igitur—ut postremam condemnationem primo loco dicam—Evandrum, Thespiensem, violasse mysteria populi præjudicio statutum est, deferente eum Menippo, homine Care. Est autem eadem lex de mysteriis, quæ de Bacchanalibus: et hæc lata recentius quam illa. Ob quod factum igitur Evandrum damnaveritis? Hoc audite. Quod Menippum a se actione mercatoria damnatum, quum prius, ut ajebat, apprehendere nusquam potuisset, in Mysteriis hominem nactus arripuit; ob hoc igitur eum condemnastis, nullius alterius criminis reum. In judicio deinde, capite mulctare voluistis. Sed accusatore placato, et totam coegistis illi condonare mulctam, cujus prius damnatus erat; fuit autem illa duorum talentûm: et damnum, quo se, propter exspectationem judicii, affectum querebatur apud vos iste homo, accusatori adjecistis. Unus igitur hic ex privata causa, cum nulla contumelia conjuncta, propter ipsam legis violationem tantas pœnas dedit. Neque id injuria. Nam hoc illud est, quod vos custodire oportet, leges,

jurisjurandum. Hæc habetis vos, judices, semper ab aliis, tanquam depositum, quod iis omnibus, qui justitiâ freti ad vos veniunt, sartum tectum præstandum est.

49. Alius commisisse vobis aliquando visus est in Bacchanalia. Et eum filio suo, tum prætori, assidentem condemnastis, quod quendam qui spectandi locum occupabat, prehensum theatro exegisset. Erat autem is Chariclidæ, quem honoris causa nomino, viri prætorii, pater, ejusque accusator hanc valde justam causam vobis habere videbatur, cum diceret: heus tu, si occupavi locum, sique, id quod tu mihi objicis, præconiis non parui, quid tibi, atque ipsi adeo prætori leges licere volunt? Ut ministris ejicere me jubeas, non ipse verberes. Si ne tum quidem parerem. Mulcta mihi esset indicenda, et quidvis potius agendum, modo ipse manu me non attingeres. Multa enim sancita sunt legibus, contra vexationes corporum. Hæc ab illo dicta vos ita probastis, ut alterum damnaretis. Non tamen hic in judicium venit, sed morte præventus est. Alium porro tum populus damnavit universus, ut qui festum violaret, tum vos pro tribunali morte mulctastis: Ctesiclem inquam. Cur vero eum occidistis? Quod scuticam gestans pompæ intererat, qua ebrius quendam suum inimicum verberabat. Videbatur enim ex petulantia, non per ebrietatem verberare, sed per causam pompæ ac ebrietatis de industria grassari, et hominibus ingenuis perinde ac servis insultare. Enimvero his omnibus, Athenienses, quorum alter iis pecuniis cessit, quas judicio vicerat, alter capite mulctatus est, longe atrociora, confessione omnium, facinora Midiæ videri satis scio: neque enim pompam celebrans, neque judicio victor, neque prætoris assessor, nec ulla alia causa impulsus, nisi petulantia, talia commisit qualia illorum nullus. Ac hos quidem missos faciamus.

50. At Pyrrhum, Athenienses, Eteobutadem illum, delatum quod jus diceret, cum esset in ærarios relatus, vestrum quibusdam commeruisse mortem visus est. Et vestris sententiis damnatus periit. Atqui lucellum istud is sectatus est non petulanter, sed inopia coactus. Multos commemorare possem, quorum alii interfecti, alii infamia notati sunt, ob delicta his longe leviora. Et vos, Athenienses, Smicroni decem talentis; et Scitoni totidem, litem æstimastis, quod contraria legibus promulgare videbantur. Neque vos aut liberi, aut amici, aut cognati, aut ulli denique illorum advocati ad misericordiam flexerunt. Ne vero, si quis legibus contraria dixerit, tantopere irascamini. Si vero fecerit, non dixerit, æquis animis feratis. Nullum enim verbum, aut dictum tam grave populo et vobis est, quam ea sunt quæ a petulantibus hominibus in obvios quosque vestrum perpetrantur. Ne igitur ipsi tale in vosmetipsos exemplum statuite,

Athenienses, vos aliquem hominem moderatum et popularem in quocunque crimine deprehensum, nulla vel misericordia vel venia dignaturos, sed vel occisuros, vel ignominia notaturos; sin quis opulentus quævis per libidinem designarit, daturos esse veniam: absit; nec enim æquum est. Sed sine discrimine delicta omnium pari vobis severitate vindicanda sunt.

51. Jam quæ nullo eorum quæ diximus minus vobis explicatu necessaria esse puto, iis adhuc expositis, et brevi de illis disputatione adjecta, descendam. Magnam, Athenienses, ad peccandum fenestram facinorosis omnibus aperit humanitas vestra, et clementia. Quæ cur nulla sit impertienda Midiæ, id ex me auditote. Ego, Athenienses, omnes homines existimo sua tota vivendi ratione quasi stipem sibi colligere, non eam modo, quam nonnulli et colligunt, et conferunt, sed aliam quoque. Veluti: est nostrum quivis moderatus et humanus, et in multos misericors; huic æquum fuerit eadem officia vicissim præstari ab omnibus, si quando necessitas ejus et tempora postularint. Alter qui adest quisquis est impudens, et in multos injurius, qui quidem alios quisquilias, alios mendicos, alios nihil esse putet: isti tributa eadem, quæ ipse pendit aliis, sunt reservanda. Jam si recte vobis rem æstimare visum fuerit, hanc contulisse stipem Midiam, non illam alteram, reperietis. Non ignoro autem, eum et liberos suos lamentaturum, et multa supplici voce dicturum, lacrymando, et sese quam maxime miserabilem ostendendo. Sed quanto nunc abjectiorem se gesserit, tanto majore odio dignus erit, Athenienses. Quamobrem? Quia si nulla ratione ferociam suam domare potuisset, quin ita importunus et violentus esset, tempore vitæ superiore, naturæ et fortunæ, quæ talem eum reddidissent, ratione habita, nonnihil de severitate supplicii remitti fortasse decuisset. Sin quamvis submisse modesteque sese gerere, cum vellet, posset, contrarium vitæ institutum potius, quam hoc sequi præoptavit, non sane obscurum est hoc, si nunc suis artificiis pœnas subterfugerit, eum rursus eundem, quem scitis vos, futurum esse. Non igitur ejus humili specie moveri debetis, nec hujus temporis simulationi, fictoque vultui plus adhibere fidei, aut firmitatis inesse putare, quam reliquo tempori omni, quo quæ vita ejus, qui mores fuerint, ipsi perspexistis.

52. Ego liberos non habeo, quibus in conspectum vestrum productis, ejulare possim, ac deplorare injurias mihi factas. Num igitur propterea ipse contumeliose tractatus, deteriore apud vos conditione ero, quam is qui injuriam mihi fecit? Non utique: sed quando iste productis liberis supplicabit, ut illis judicium condonetis, tum vos me cum legum comitatu prope assistere putate, et jurejurando, quod dedistis, postulantem, et supplicantem, ut hæc in ferendis sententiis respiciatis. A quibus vos longe justius, quam

ab isto, stabitis: nam et jurastis, Athenienses, vos legibus obtemperaturos; et legibus acceptum ferre debetis par et æquum jus quo fruimini, et quicquid bonorum habetis, id beneficio legum habetis, non Midiæ, aut ejus liberorum. Orator etiam iste est, me dicens, forsitan inquiet: ego vero, si is orator est, qui id consulit, quod vobis profuturum putat, idque ea modestia, ut neque vos obtundat, neque cogat, non sane fugerim, neque negaverim hoc nomen. Sin orator est, quales esse concionantium nonnullos ego, atque vos ipsi videtis, impudentes, et vestris opibus locupletatos, is ego non fuerim. Non enim quicquam a vobis accepi, sed meam rem familiarem, omnino paucis exceptis, omnem vobis impendi. Etsi autem illorum quoque omnium essem improbissimus, legibus a me pœna sumenda esset, non in obeundo munere publico mihi insultandum. Oratorum præterea nemo mihi suffragatur. Neque id vitio cuiquam verto: quia nec ipse unquam quicquam apud vos in eorum gratiam dixi. Sed simpliciter pro me tum dicere, tum agere decrevi, quicquid e republica fore ducerem. Cum isto autem statim videbitis oratores omnes ordine in procinctu stare. An vero eum decet nomen hoc probri loco mihi objicere, cum ipse in illis viris proram et puppim salutis suæ collocet?

53. Fortassis autem etiam talia dicet, me nunc omnia meditata et præparata afferre. Ego vero, Athenienses, meditatum esse me affirmo, et haud negaverim, summum in cogitando studium posuisse: vecors enim essem, si post tantas injurias, quas tuli et fero, quid apud vos iis de rebus dicturus essem, pensi nihil habuissem: ipsam tamen orationem Midias mihi dictavit; nam qui res, de quibus verba fiunt, suppeditavit, ei jure optimo id tribuetur, non ei qui meditatus est, soliciteque laboravit, ut causam suam in re præsenti, ita ut æquum est, proponeret. Ego vero me hoc facere solere, etiam ipse confiteor, Athenienses. Midiam autem nihil unquam in omni vita justi esse meditatum apparet: cui si vel paululum talia cogitare in mentem venisset, non ita toto cœlo a re aberrasset. Arbitror porro eum non dubitaturum esse populum etiam accusare, et concionem. Et ea quæ tum dicere audebat, quum de eo quererer, nunc quoque dicturum, quibus exeundum fuisset, eos remansisse, et qui præsidia deseruerint, eos interfuisse concioni; ac ludiones, et peregrinos, et ejus generis homines fuisse, a quibus fuerit condemnatus: nam tanta, judices, fuit ejus confidentia et impudentia, ut norunt e vobis qui interfuerunt; ut maledicendo, et minitando, et subinde in tumultuantem concionis locum intuendo, se terrorem incussurum putaret omni populo. Quamobrem haud profecto injuria ridiculæ jam ejus lacrymæ videbuntur.

54. Quid ais, o nefarium caput? Tune ab hisce postules, ut liberorum tuorum, aut tui misereantur, tuisve rationibus studeant, a te publice contempti, et ludibrio habiti? Tune solus mortalium om-

nium, quem apertissime constat in vita tanta superbia et omnium hominum despectu esse refertum, ut etiam illi, cum quibus tibi nihil est negotii, tuam confidentiam et vocem, et tumultum, et ministros, et opulentiam, et ferociam sine dolore spectare non possint, in judicio misericordiam statim consequeris? Magnum quidem principatum, vel potius artem inveneris, si duas res inter se maxime contrarias tam paulo momento tibi ipsi circumdare posses: invidiam ex vitæ insolentia, misericordiam ex impostura. Nulla tibi ratione tribui potest misericordia, quicquid intueamur, sed contra, odium, et invidia, et iracundia. Hæc enim mereris. Sed illuc redeo, ad ejus accusationem populi, et concionis. Quod ubi faciet, cogitate vobiscum, judices, istum equites commilitones suos, cum Olynthum ivissent, ad vos in concionem progressum, accusasse. Nunc rursus apud eos qui foris militant, occasione exspectata, populum accusaturum. Utrum igitur vos sive manseritis, sive exiveritis, tales perhiberi non recusabitis, quales Midias facit, an contra potius iste semper et ubique diis invisus erit et exsecrandus? Ego quidem opinor istum talem: nam quem non equites, non collegæ, non amici ferre possunt, quid de eo dicendum est?

55. Jovem testor, et Apollinem, atque Minervam,—dicetur enim sive profuturum, sive nociturum sit—, cum iste se transegisse mecum fabularetur, apparebat quosdam, qui blande omnino cum eo solent colloqui, moleste ferre. Idque medius fidius eis minime vitio vertendum. Nec enim ferri potest homo, sed et solus dives est, et eloquens solus, et omnes ei sunt quisquiliæ, et mendici, ac ne homines quidem. Eum igitur, qui tanto fastu turget, si nunc absolvatur, quid facturum putatis? Id quo pacto cognoscere possitis, ego dicam; si e signis, quæ secuta sunt populi præjudicium, rem æstimetis. Quis enim est, qui, præjudicio damnatus, violati festi præsertim, etiamsi nullum aliud periculum aut discrimen subesset, non ob idipsum domi se abstruderet, modestumque præberet ad judicii saltem, si non in omne, tempus? Nemo est, quin id faceret. Aliter vero Midias: nam inde ab eo die concionatur, conviciatur, clamitat. Legitur magistratus aliquis? Midias Anagyrasius in campum descendit. Plutarchi procuratorem agit. Ejus secreta novit. Urbs eum non capit. Et hæc omnia facit, non in aliud profecto, nisi ut ostendat populi sibi præjudicium nihil nocuisse, neque metuere aut formidare se futurum judicium. Qui igitur, Athenienses, vos pertimescere, turpe putat, vos vero nihil facere, præclarum: non hunc decies interfectum oportebat? Certe quidem mea sententia. Nec enim vos habituros, quod de se statuatis, putat. Dives, confidens, inflatus, magniloquus, violentus, inverecundus. Ubi comprehendetur, si nunc astu subterfugerit?

56. Ego vero, ut non ob aliud, vel ob crebras et importunas conciones, et tempora quibus eas habuerit, maximo supplicio censerem afficiendum: nostis enim hoc profecto, si res bene gestæ nunciantur urbi, et tale aliquid quo exhilarentur omnes, nusquam unquam inter eos esse Midiam inventum, qui cum populo gaudent, quique congratulantur. Sin quid adversi, quod deprecentur omnes, primum inter alios statim surgere et concionari, insultantem temporibus, silentioque fruentem, quod vos propter adversæ fortunæ tristitiam tenetis: tales enim estis, Athenienses: neque enim egredimini, neque enim tributum conferendum censetis. Et miramini male vobiscum agi? Me putatis vobis tributa collaturum, vos illis fruituros? Me putatis triremes instructurum, vobis otiose domi sedentibus? Tali petulantia utens, et animi sui acerbitatem ac malevolentiam, quam obscure contra populum apud semetipsum gerit, per occasionem detegens, obambulat. Oportet igitur, Athenienses, vos etiam sic nunc, quando iste per fraudem et imposturam lamentabitur, et plorabit, et supplicabit, talia illi subjicere: talis es, Midia: homo enim contumeliosus es, neque vis manus apud te comprimere. Et miraris te, malus cum sis, male periturum? Sed putas nos te toleraturos, ipsum vero te verberaturum? nos te absoluturos, nullum statuentem improbitati tuæ modum?

57. Oratores quidem istum defendent, non tam medius fidius, ut isti gratificentur, quam ut ægre mihi faciant ob privatas inimicitias, quas iste sibi mecum, sive affirmem, sive pernegem, intercedere dictitat, et vi extorquet non recte. Sed ita fere fit, ut nimia felicitas homines aliquando reddat intolerabiles. Nam cum ego nec acceptis injuriis, eum inimicum mihi esse profitear: ipse tamen me dimittentem non dimittit, sed in alienis causis semet ingerit, et nunc prodibit, ut nec commune legum præsidium mihi impertiamini, postulaturus, talis igitur nonne jam gravis est, et major quam unicuique nostrum expediat? Ad hæc adfuit, Athenienses, et sedit Eubulus in theatro, quum populus Midiam damnavit, et nominatim citatus, orante isto et contendente, uti vos nostis, non surrexerit. Atqui si Midiam insontem delatum esse credidit apud populum, officium amici utique fuisset, ei patrocinari et opitulari. Sin, quia tum sentiebat eum injuste facere, ideo adesse noluit, nunc quia mihi inimicus est, ideo istum liberare studet, vobis honestum non fuerit, illi gratificari: absit ut in republica populari quisquam tantus exsistat, cujus intercessione alter acceptam injuriam tolerare cogatur, alter factam impune ferat. Quod si mihi malefacere studes, Eubule, —quanquam ego deos testor, haud scio quo merito meo—, potes id

quidem, et rempublicam geris : sed legibus quodvis a me supplicium exigito. Ultione tamen injuriarum et contumeliarum, quibus ego sum contra leges affectus, noli me spoliare. Sin illo modo mihi te posse male facere diffidis, jam hoc quoque signum fuerit meæ probitatis, te qui alios facile accusare soleas, nihil in me reperire quod crimineris.

58. Audio porro et Philippidem, et Mnesarchidem, et Diotimum Euonymeum, ac tales quosdam divites et trierarchos, intercedere pro eo velle, et deprecaturos, ut sibi ipsis id beneficium a vobis præstetur. De quibus nihil dixerim apud vos mali. Insanirem enim si facerem. Sed quæ spectanda vobis, cum isti precabuntur, sint, et consideranda, hæc dicam. Cogitate judices, si—quod dii omen avertant, neque fiet—isti nunc cum Midia, et hominibus Midiæ similibus, rempublicam occuparent, et vestrum aliquis e vulgo et plebeiis hominibus, in istorum quempiam commisisset, non talia, qualia Midias in me, sed quidvis aliud, atque in judicium talibus hominibus refertum ingrederetur, quid veniæ aut misericordiæ impetraturum crederetis? Fortasse gratificarentur? nequaquam: aut plebeium quemquam deprecantem audirent? Sed nonne potius intonarent: huncce invidum! hunc pestilentem! hunc demum ita esse petulantem? ac efferri animis? cui vita licere frui abunde esse oportebat. Ne igitur, Athenienses, in eos qui ita vobiscum agerent, aliter vos animati sitis, neque auctoritatem istorum admiremini, sed vosmetipsos. Multa illis bona sunt, quæ possidere nemo eos prohibet. Ne igitur ipsi quoque vos libertatem, quam nobis communem possessionem leges præstant, possidere prohibento.

59. Nihil acerbum aut grave Midias patietur, si ejus facultates plebeiorum opibus, quos nunc insectatur, quos mendicos nominat, æquabuntur: et quæ copiæ nunc eum ad ferociam incitant, eæ adimentur. Neque istos scilicet decet a vobis hæc precari: ne secundum leges ferte sententiam, judices: ne opitulamini indignis tractato modis: ne curate jusjurandum: in nostram gratiam hoc facite. Hæc enim, si quid precabuntur, pro isto precabuntur, tametsi non hæc verba usurparint. Quod si amici sunt, nec ferendum, si Midias dives non sit, esse putant: ipsi cum primis pollent opibus, idque nemo eis invidet. Pecuniam igitur illi de suo largiantur, ut et vos, quibus de rebus jurati sedetis judices, iis de rebus ita pronuncietis, ut justitia postulat, et isti de semetipsis, non cum ignominia vestra, largiantur. Sin divites isti pecuniam negligere aut amittere nolunt, qua fronte vos jurisjurandi religionem negligetis? Opulenti multi, conspiratione inita, Athenienses, opinionis etiam et auctoritatis aliquid propter divitias consecuti, procedunt vos rogaturi. Horum nulli me, Athenienses, condonetis, sed quemadmodum

isti, suis quisque commodis et Midiæ student, ita vos vobis ipsis, et legibus, et mihi ad vos confugienti studete, et hanc sententiam, in qua nunc estis, retinete.

60. Nam siquidem, Athenienses, tunc cum ego quererer, re audita, populus Midiam absolvisset, non perinde grave videretur. Nam et non esse factas illas injurias, et nihil ad festum attinere, et multis aliis modis quispiam se consolari potuisset. Nunc hoc etiam omnium acerbissimum mihi accideret, si vos omnes, qui statim admissis delictis tantam iracundiam et acerbitatem atque molestiam præ vobis tulissetis, ut Neoptolemo, et Mnesarchide, et Philippide, et quibusdam ex isto valde locupletum grege, et a me et a vobis contendentibus, clamaretis, vos non condonaturos; et, aggresso me Blepæo mensario, ita exclamaveritis quasi ab eo pecuniam accepturus essem, ut ego, Athenienses, pallium, vestro tumultu perterritus, abjicerem, et propemodum nudus in tunicula adstarem, dum illum, cum me traheret, fugiebam; et deinde obviam euntes: v i d e s i s, u t p e r s e q u a r i s j u d i c i o n e f a r i u m i s t u m. N e q u e c u m e o t r a n s i g a s: o b s e r v a b u n t te A t h e n i e n s e s, q u i d f a c t u r u s s i s: et ejus generis alia dictitantes: postquam vero suffragio decretum est, id factum esse contumeliam, et in templo, qui huic cognitioni sunt præfecti, sedentes pronunciarunt, egoque in sententia permansi, et neque vobis, neque mihi ipse defui, tum demum vos absolvetis. Minime gentium. Turpissima enim omnia in re insunt. Neque vero ego sum ita meritus de vobis. Qui pote, Athenienses, cum hominem accusem, qui et est, et habetur violentus, ac contumeliosus, qui in celebri ludorum conventu petulanter deliquit, qui contumeliæ suæ testes fecit non modo vos, sed et Græcos etiam omnes qui spectatum advenerant? Audivit populus istius facinora. Quid igitur? Præjudicio damnatum vobis tradidit. Quare vestra cognitio nec in obscuro fieri, nec latere potest, aut effugere disquisitionem hominum, quidnam re apud vos actitata decreveritis. Quod si pœnas inffigetis, prudentes et bonos viros, et improbis infestos: sin dimiseritis, aliqua alia re superatos esse vos judicabunt.

61. Neque enim civili aliquo delicto admisso, aut ut Aristopho coronis redditis conquestionem publicam dissolvit, sed ob contumeliam, et quia nihil eorum quæ fecit, corrigere potest, in judicio versatur. Utrum igitur hoc facto, præstabat eum olim aliquando, an vero nunc puniri? Equidem nunc arbitror. Commune enim est hoc judicium et omnia facinora de quibus accusatur, communia sunt. Præterea non me verberabat, Athenienses, solum iste, neque contumeliis impetebat animo et cogitatione sua tum, cum faceret ea quæ faciebat, sed omnes, quotquot putet aliquis se minus, quam ego me, ulcisci posse. Nam quod non omnes verberibus aut con-

tumeliis afficiebamini in ædilitate, hoc utique nostis, vos nec ædiles omnes simul esse, neque posse quenquam vos simul omnes, una quidem manu, male tractare. Sed cum unus, cui facta injuria est, pœnas non sumpserit, tum unumquemque exspectare oportet se proximum fore ipsum qui sit injuriis afficiendus, neque talia negligere, neque exspectare eo usque dum simili clade prematur, sed longe ante præcavere. Odit Midias fortasse me. Vestrum vero quemque alius quispiam. Num igitur concesseritis, ut ille, quisquis est qui vestrum quemque odit, pro libidine sua vestrum quemque ita tractet, quemadmodum iste me tractavit? Equidem non opinor. Proinde me quoque ab istius insolentia defendite. Saltem hoc videte: jam statim ubi judicium surrexerit, unusquisque vestrum, alius fortasse maturius, alius serius domum revertitur, nulla re sollicitus, neque respectans, aut metuens quicquam, sive amicus sibi, sive inimicus obviam detur, neque porro utrum magnus an parvus, neque utrum robustus an imbecillis, neque denique tale quicquam. Cur vero isthuc? Quia hoc animo suo novit, hoc fidit, atque fretus est republica, se a nemine trahendum, aut exagitandum, aut verberandum esse.

62. In qua igitur securitate itis ipsi, non prius ea mihi confirmata vadetis? Qua spe igitur aut exspectatione talia perpessum superesse ac vivere oportebit, si nunc vos me negligetis? At hercule dicet aliquis, bono animo es. Nihil enim in posterum tale tibi fiet. Quid vero si fiet, tum irascemini, cum æquis animis nunc feratis? Nequaquam, Athenienses, ne destituite neque me, neque vosmetipsos, neque leges. Nam illud ipsum si considerare et indagare voletis, quare qui e vobis, suis quique temporibus jus dicitis, sacrosancti sint, et omnes cives in sua potestate habeant, sive ducenti, sive mille, sive quotcunque judices publice sint delecti; reperietis, non ideo fieri, quod soli ex reliquis armis insignes et instructi, aut corporibus lectissimis et valentissimis præditi sint judices, aut ætate florentissimi, aut ulla re denique simili, sed quod legibus valeant. Legum autem vis in quo est? Utrum in eo, si quis vestrum affectus injuriis exclamarit, ut ipsæ accurrant et præsentia sua opitulentur? Non. Literæ enim sunt, et scriptura constant, neque hoc facere possunt. In quo igitur earum vis est? Si vos eas confirmabitis, et semper ratas exhibebitis omnibus earum opem implorantibus. Ita et leges per vos firmæ sunt, et vos per leges. Hæ igitur ita sunt defendendæ, ut seipsum unusquisque defensum ab injuria vellet, legumque violationes pertinere ad omnes sunt existimandæ, in quocunque deprehendantur, neque obita munera, neque homo ullus, neque calliditas ulla reperiri, aut quicquam aliud debet, quod legum violatorem a dandis pœnis eripiat.

63. Qui Bacchanalibus in theatrum ingredientem videbatis istum,

exsibilabatis explodebatisque, adeo ut quæ odii signa sunt, hæc faciebatis, quamvis nihil adhuc e me de eo audissetis. Priusquam igitur factum coargueretur, irascebamini, læsum ad injuriam ulciscendam hortabamini, applaudebatis, cum eum apud populum deferrem: postquam vero convictus est, et consessu populi in templo facto, præjudicio damnatus, et alia nefarii istius facinora insuper sunt in lucem producta, et vos sorte ad judicium estis delecti, et in manu vestra est, ut solo suffragio conficiatis omnia, nunc dubitabitis mihi opitulari? populo gratificari? cæteros modestiores facere? et id consequi, ut in posterum ipsi extra omnem periculi metum secure vivatis, edito in istum exemplo, quo reliqui moveantur? Itaque cum propter omnia supra dicta, tum vero maxime propter deum, cujus iste festum nefario scelere polluit, sancta et justa sententia lata, istum condemnate.

LIBANII ARGUMENTUM ORATIONIS CONTRA ANDROTIONEM MALE ROGATARUM LEGUM REUM.

Duo fuerunt Athenis senatus: alter perpetuus, Areopagiticus, qui de cædibus voluntariis, et vulneribus, et aliis similibus rebus judicaret: alter, qui remp. administraret. Is quotannis mutabatur, ex quingentis viris constans, qui essent ætate senatoria. Lege autem quadam is senatus jubebatur novas triremes fabricari: quod ni fecisset, eos donum a populo petere eadem lex vetabat. Nunc autem cum senatus triremes non fecisset, Androtio, qui plebiscito senatum corona donari jusserat, violatarum legum reus agitur. Nam duo eum inimici accusant, Euctemo et Diodorus, quorum ille priores causæ partes, hic posteriores agit, et perorat causam hac oratione. Dicunt autem accusatores, primum sine auctoritate senatus factum esse decretum. Cum enim lex juberet, ne prius ad populum ferretur decretum, quam senatui probatum esset, Androtionem contra eam legem, sine concilii jussu, decretum hoc ad populum retulisse. Deinde Legi illi esse contrarium, quæ vetet senatum non factis triremibus petere præmium. Si enim petere sit interdictum, utique nec dare concessum esse. Atque hæ leges ad rem attinent: afferunt autem et contra personam duas; unam de impudicitia, alteram de ærariis. Et asserunt, Androtionem utraque ignominiosum esse. Nam et prostituisse corpus suum, et patrio ære alieno esse obstrictum reipublicæ.

ALIUD ARGUMENTUM.

Varii fuere magistratus apud Athenienses: quorum alii sorte, alii suffragio, alii delectu creabantur. Sorte, qui sortito legebantur, ut judices: suffragio, qui populo suffragante, ut imperatores: delectu, qui deligi solebant, ut ædiles. Senatus igitur quingentorum ex his erat qui sorte legebantur. Quingentorum autem diximus ad discrimen Areopagitarum. Qui tribus a se invicem rebus maxime distinguuntur: eaque primum, quod quingenti publica negotia curabant, Areopagitæ capitalia duntaxat. Quod si quis dicat, etiam Areopagitas curasse publica, respondemus, cum maxima necessitas incidisset, eos publicis de rebus convenisse. Alterum discrimen est, quod senatus quingentorum sub certum numerum cadit, Areopagitarum incertus est. Ut enim quidam oratores dicunt, quotannis novemviri iis addebantur: ut alii, sexviri duntaxat, qui de impudicitia judicabant. Erant et alii tres, unus eponymus, cujus nomine fasti signabantur: alter rex, qui curæ pupillorum præerat, et violatam religionem vindicabat: tertius polemarchus, qui rem bellicam administrabat. Thesmothetæ annum duntaxat magistratu fungebantur, quem priusquam inirent, in omnem eorum vitam anteactam inquirebatur, qui si in omnibus integri comperiebantur, eum annum imperabant; post, finito anno, iterum de eis judicium fiebat; quod si constabat, eos eo quoque tempore probe functos officio, in senatum allegabantur Areopagitarum (quorum hac de causa certus non erat numerus) sin male se gessissent, ejiciebantur. Tertium discrimen est, quod quingentorum senatui quotannis succedebatur, Areopagitis successores non dabantur. Nisi quis enim graviter deliquisset, non ejiciebatur, quia vero propositum nobis est, non de Areopagitis, sed de quingentis disserere, cognoscendum est, quo pacto imperarint. Sciendum, non supputatos esse menses ab Atheniensibus ad solis, ut a nobis, sed ad lunæ cursum. Nam si solem spectes, habet annus dies CCC.LX.V.; unde fit, ut mensis habeat dies tricenos et trientem. Decies enim XXX faciunt CCC. Bis XXX faciunt LX. Restant V. Triens duodenarii est quaternio. Reliquus est unus dies. Unius diei pars duodecima sunt duo.

Sed ad lunæ cursum annus habet CCC.L.IIII dies: unde fit, ut mensis constet diebus vicenis novenis et semisse. Decies enim viginti sunt CC. Bis viginti XL. Decies novem XC. Bis novem X.VIII. Semissis duodenarii est senio. Itaque in universum sunt dies CCC.L.IIII. Ad cursum autem solis desunt dies XI. quos Athenienses tertio quoque anno conjungentes mensem faciunt intercalarem tricenum trium dierum. Continet igitur annus ad lunæ cursum CCC.L.IIII dies. Ac dies quatuor Attici vocabant comitiales, quibus interregnum erat in Attica, et magistratus designabantur. Quingenti igitur illi CCC.L dies in magistratu erant. Sed quia multi erant, et negotia non expedite succedebant, decuriarunt sese pro tribuum numero, ut singulæ decuriæ quinquagenos continerent (hos enim unaquæque tribus designabat): unde fiebat, ut quinquageni illi tricenos quinos dies reliquis imperarent. Hi enim XXX.V dies sunt decima anni pars. Decies enim XXX sunt CCC.; decies V sunt L. Cum autem ipsi etiam quinquageni plures essent, quam ut commode simul magistratu fungerentur, illi decem sortito unum septidui diem. Similiter et reliqui suam quisque diem imperabant, donec septem illi dies complerentur. Ita fiebat, ut tres e numero magistratuum non imperarent. Unusquisque autem magistratus uno die vocabatur præfectus. Cur vero uno tantum die imperabat? Quia clavis arcis ei credebatur, et omnis pecunia civitatis. Ne igitur regnum affectaret, unius diei magistratum esse voluerunt. Sciendum autem est, quinquagenos illos vocatos fuisse curiones: denos præsides, sive proceres: unum illum, præfectum.

Accedendum jam est ad propositæ nobis orationis argumentum. Moris erat, ut senatus quingentorum accepta e publico pecunia, novas triremes fabricaretur. Lege item jubebatur s e n a t u s, s i p o p u l i a p p r o b a t i o n e m i n f u n g e n d o m u n e r e s e n a t o r i o m e r u i s s e t c o r o n a d o n a r i. Is igitur senatus, de quo loquimur, quanquam accepta ex ærario pecunia, triremes non fecerat: tamen cum in ceteris omnibus bene se gessisse videretur, Androtio orator, ejus ordinis patronus, decretum fecit, ut senatus corona donaretur. Id decretum ut contra leges factum, Euctemo et Diodorus, inimici Androtionis, reprehenderunt. Status negotialis est, scripto constans, et considerationem habet futuri temporis, an hoc faciendum sit, an hoc dandum sit, nec ne. Et quoniam ad statum orationis intelligendum, probationum cognitio prodest: age in accusatorum argumenta primum inquiramus. Euctemo igitur et Diodorus quatuor legibus decretum reprehendunt, quarum prima est: d e c r e t u m s i n e a u c t o r i t a t e s e n a t u s a d p o p u l u m n e f e r u n t o. Cum enim populi multitudo magna esset, sæpeque deciperetur, non animadvertens, an in decreto fraus aliqua lateret, primum in senatum quingentorum mittebatur, qui indagabat, an aliqua noxa aut fraus in eo lateret, et sic ad populum ferebatur. Decuisset igitur eum, decretum senatui proponere in primis. Non autem proposuit: quia enim recens magistratum inierat senatus, veritus fuit, ne dissensio oriretur. Quisque enim antecessorem suum rem male gessisse ostendere cupit. Altera lex, s e n a t u s q u i t r i r e m e s f e c e r i t p r æ m i u m p o s t u l a t o. Tertia lex, q u i p u d i c i t i a m p r o s t i t u i t a r e p u b. g e r e n d a a b s t i n e t o. Androtio igitur homo flagitiosus, abstineat a republica. Quarta lex, q u i m u l c t a m n o n d u m s o l v i t, i n r e p u b l i c a n e v e r s e t u r. Quam tu, Androtio, cum nondum solveris, in republica versari non debes. Jam et rei defensiones explicemus. Androtio igitur primæ legi consuetudinem opponit: ait enim, obtinuisse consuetudinem, ut decreta sine auctoritate senatus ad populum ferantur. Secundæ legi aliam legem et ipse objicit, qua jubeatur senatus, s i b e n e f u n c t u s o f f i c i o v i d e a t u r p r o c o n c i o n e c o r o n a d o n a r i. Reliquas duas exceptione oppugnat, asserens, jam non esse de eis disceptandum. Quidam ita tractarunt hanc orationem, ut ad negotialem legum contrarietatem referrent. Etiam hic, inquiunt, duæ leges inter se pugnant ex circumstantia: quarum altera violata est, propter alterius confirmationem. Respondemus, in negotiali constitutione, cum de contrariis legibus agitur, neutram violari, sed considerari utram violari oporteat. In hac autem causa aliter fieri, quum

una lex violata sit quæ vetet, senatum triremibus non factis petere præmium. Id vero proprium non est negotialis constitutionis ad leges contrarias comparatæ: sed legum contrariarum duntaxat. Sciendum autem est, cum duo sunt accusatores, quorum alter est natu major, ei honoris gratia primas in agendo partes tribui: sicut et hic Euctemo, ut senior, primo loco dixit; recitavit autem principium, et causæ divisionem, et partem etiam confirmationis. Sed Diodorus, homo indoctus, a Demosthene accepit hanc orationem: estque deuterologia, et ea continet quæ Euctemo prætermisit.

DEMOSTHENIS

CONTRA ANDROTIONEM

ORATIO.

1. Quemadmodum Euctemo, judices, ab Androtione vexatus injuriis, simul et reipublicæ consulendum, et semetipsum ulciscendum esse existimat, sic idem et ego facere conabor, si modo potero. Etsi autem Euctemoni multæ et graves contumeliæ contra omnes leges factæ sunt, eæ tamen iis negotiis, quæ mihi facessit Androtio, sunt leviores. Nam illum quidem et pecunia spoliare per insidias, et honore vestro per injuriam dejicere studuit: me autem mortalium nemo tecto recepisset, si vos istius imposturis fidem habuissetis. Criminatus enim me est ejus facinoris, quod nemo etiam æquo animo dicat, nisi istius similis, patrem meum esse a meipso interfectum: et in judicium adduxit, atque impietatis reum fecit, non me, sed patruum meum, in hanc sententiam: eum impie facere, qui mecum congrederetur, tali scelere constricto. Qui si tum forte damnatus esset, quis crudelius ab isto, quam ego, tractari potuisset? Quis enim vel amicus, vel hospes meam consuetudinem non refugisset? Quæ civitas uspiam habitare secum passa esset hominem, in opinione tam nefarii sceleris perpetrati? Nulla profecto. Ego autem, quemadmodum in ea causa non paucis sententiis, sed ita luculente sum a vobis absolutus, ut quintam iste partem suffragiorum non ferret: sic istum vestro præsidio, et nunc, et in omne deinceps tempus ulcisci conabor.

2. Ac de privatis negotiis, cum dicere longe plura possem, omittam: quibus autem de rebus et actis ejus in repub. nunc sententiam feretis, per quæ iste vobis non parum nocuit, quæque mihi prætermisisse visus est Euctemo, quæque audiri a vobis præstat, ea paucis ut explicem, operam dabo. Ego, si objecta crimina simplici aliqua ratione ab isto excusari posse apud vos viderem, de ea nullam fa-

cerem mentionem: nunc satis scio, nihil eum simplex aut æquum posse afferre, sed daturum operam, ut quibusdam præstigiis crimina eludat, et callidis atque improbis rationibus deceptos vos a causa abducat. Est enim, Athenienses, dicendi artifex, et omnem in eo studio ætatem consumpsit. Ne igitur decepti eo adducamini, ut et contra quam jurisjurandi religio postulat, pronuncietis, et istum, quem mulctari multis nominibus æquum est, absolvatis, attente audite orationem meam: ut de singulis istius effugiis, me audito, recte statuere possitis.

3. Una ratio ei est, quam artificiosam esse putat, de decreto sine senatus auctoritate promulgato. Lex, inquit, est, si senatus ita suum munus administrarit, ut præmio dignus esse videatur, præmium id a populo senatui esse dandum. Hoc rogavit, inquit, præfectus: populus suffragia tulit: visum est. Nihil, inquit, hic opus est senatusconsulto; ex lege enim illa fiebant. Ego vero contrarium esse verum sentio—et vos mihi assensuros arbitror—de his rebus senatusconsulta proferenda esse solis, quæ jubeatur legibus: nam iis de rebus, de quibus leges nullæ exstant, prorsus nihil est decernendum. Dicet præterea, omnem, qui ullo tempore fuerit, senatum, ad hunc modum accepisse præmia, qui unquam a vobis acceperit, nec de ullo unquam factum esse senatusconsultum. Ego vero eum haud vera prædicare arbitror, ac potius compertum habeo; sed ut maxime hoc verum sit, si lex contrarium jubet, non utique quia prius sæpe peccatum est, propterea vetera peccata novis nunc cumulanda sunt, sed contra, nunc ceteris imponenda est necessitas ita faciendi talia, quemadmodum lex jubet, a te sumpto initio. Tu igitur ne dicas hoc sæpe esse factum: sed illud, decuisse ita fieri. Neque enim, si quid aliter aliquando quam leges jubent, factum est, idque tu imitatus es, propterea jure absolveris: sed potius condemnaberis. Ut enim, si quis illorum olim damnatus esset, tu ista non scripsisses: ita si tu nunc pœnas dederis, alius non scribet.

4. De lege autem, quæ manifeste vetet, ne senatus, triremibus non factis, præmium petat, operæ pretium est audire quid loco excusationis sit allaturus, et spectare hominis impudentiam ex iis quæ dicere instituet. Lex, inquit, non sinit senatum petere præmium, nisi fecerit triremes. Fateor. Nusquam autem vetat populum dare. Ego vero si dedissem postulanti, legi fraudem fecissem: si vero nullam in toto decreto de navibus feci mentionem, sed alia quædam recenseo, propter quæ senatum corona donem, quo pacto legem violavi? Neque vero difficile vobis est, illa justis rationibus refutare. Primum præsides senatus, et qui sententias comprobat, præfectum, rogasse, et dicendæ sententiæ jus fecisse, cuinam videretur senatus ita munere suo functus, ut ei honos haberi deberet, cui non. Atqui

de iis qui non petunt, nec accipere postulant; prorsus ne rogari quidem conveniebat. Præterea, cum quibusdam de rebus Midias accusaret senatum, et alios quosdam, subsilientes senatores precati sunt, ne sibi præmium eriperetur. Et hæc vobis judicibus ex me audire nihil est opus, cum ipsi coram videritis, quid apud populum actum fuerit. Quare si senatum petiisse negarit, sic occurrite: jam illud etiam ostendam, non permittere legem, ut populus præmium det senatui, triremibus non factis. Hac de causa, Athenienses, ad hunc modum lata lex est, ne senatui liceat triremibus non factis postulare munus, ut ne populo persuaderi, aut fucus fieri possit. Neque enim legislator in potestate oratorum rem esse oportere censuit, sed quod tribui et justum et populo utile esset, lege definitum esse oportere. Triremes non fecisti? Ne igitur postula præmium. Cum autem petere non sinat, nonne dari vehementer vetat?

5. Jam illud etiam excutiendum est, Athenienses, cur senatus, etiamsi ceteris in rebus omnibus præclare se gesserit, neque de eo queri quisquam possit, triremes autem non fecerit, præmium non liceat postulare? Invenietis enim hoc in populi esse præsidium institutum. Arbitror enim refragaturum esse neminem, quin quicquid vel bonum, vel diversum,—ne quid ominosum dicam—, reipublicæ contigerit, aut nunc etiam sit: triremium vel copia, vel inopia contigisse. Cujus generis multa referri possent et vetera et recentia. Quod vero est omnibus audientibus notissimum, eos qui propylæa illa et parthenonem exstruxerunt, et fana cetera omnia e spoliis barbarorum exornarunt, quæ omnes merito laudi nobis ducimus: hos, inquam, audivistis profecto, deserta urbe et Salamine conclusos, eo quod triremes haberent, et omnes suas opes, parta navali victoria, atque rempublicam conservasse, et in ceteros Græcos multa et magna beneficia contulisse, quorum memoriam nulla vetustas abolebit. Sed illa quidem antiqua et vetera: quod autem vidistis omnes, id dicam: scitis, vos nuper Eubœensibus intra triduum opem tulisse, et Thebanis icto fœdere abeundi fecisse potestatem. Nunquid autem id tanta celeritate confecissetis, nisi naves recentes habuissetis, quibus opem tulissetis? Ne potuissetis quidem. Multa commoda commemorari possent, quæ reipublicæ e recta triremium instructione contigerunt. Jam e neglecta quantæ calamitates? Ac cetera omittam: in Decelico autem bello—ex antiquitate enim unum exemplum, quod vobis omnibus quam mihi notius est, proferam—cum respublica multas et magnas clades accepisset, majores nostri deditionem non ante fecerunt, quam classem amisissent. Et quorsum attinet recensere vetera? Postremo enim Laconico bello, cum naves posse mittere non videremini, scitis ut animata fuerit civitas: scitis ut ervum venale fuerit. Ut autem

misistis, eam vos impetrasse pacem, quam voluistis. Jure igitur, Athenienses, cum in utramque partem triremes tantum momenti habeant, hunc terminum senatui statuistis, utrum is debeat accipere præmium, necne. Nam si rès ceteras omnes recte administrasset, per quas autem res illas ab initio et paravimus, et nunc tuemur, eas non fecisset,—triremes inquam—, nihil illæ prodessent. Summa rerum enim populo in primis, et incolumitas sarta tecta præstanda est: iste autem usque adeo licere sibi existimat et dicere et scribere quicquid libitum fuerit; ut senatum, qui et ceteris in rebus ita se gessit, ut auditis, et triremes non fecit, præmio affici decreto jusserit. Atque hæc non pugnare cum lege, nec ipse dicet, nec vos credetis.

6. Sed audio eum hujusmodi quiddam apud vos dicturum, non stetisse per senatum quo minus triremes conficerentur: sed quæstorem navalium fabrorum fugam cepisse quatuor talentis cum dimidio ablatis, atque ita calamitatem fuisse in causa. Ego vero illud ipsum demiror, primum, si postulat ut propter adversum casum senatus corona ornetur; nam rebus prospere gestis hujusmodi honores putavi esse propositos: deinde illud etiam vobis dicam. Nego esse justum, utrumque dici, non contra legem donum esse datum, et non stetisse per senatum quo minus triremes curarentur. Nam si præmium senatui etiam non factis triremibus est dandum, quorsum illud dicere attinet, per quem steterit, quo minus factæ sint? Si non licet, qui magis sive per hunc, sive per alium steterit, senatum accipere coronam decuit? Præterea istiusmodi verba, ut mihi videtur, vobis optionem dant, utrum existimetis excusationes et verba vobis esse audienda hominum in vos injuriorum, an naves possidendas. Nam si vobis iste ita satisfaciet, perspicuum erit cuilibet senatui probabilem causam esse ad vos afferendam, non triremes faciendas; eo pacto et pecunia consumetur, et vos naves non habebitis: si vero, ut lex jubet, et vestrum jusjurandum postulat, acriter omnes omnino causas sustuleritis, et propter non factas triremes præmium negaveritis, omnes, Athenienses, factas triremes vobis tradent, ubi viderint cetera omnia fuisse apud vos lege infirmiora. Neminem autem mortalium alium in causa esse, quo minus triremes factæ sint, id quoque perspicue ostendam. Senatus enim, lege sublata, istum sibi patronum creavit.

7. Jam quod ad impudicitiam attinet, respondebit, nos esse injurios, et falsa in se maledicta jacere ait: nobis, si vera esse illa confideremus, ad sexviros fuisse veniendum, ut ibi de mille drachmis periclitaremur, si calumniari videremur: nunc nos fucum facere, qui crimina et inania maledicta conquiramus, et vos obtundamus, ad quos ea cognitio non pertineat. Ego vero censeo, illud primum cum animis vestris esse cogitandum, multo maximum esse discrimen

inter convicium atque crimen, et probationem. Crimen enim est, si quis nudis verbis usus orationi suæ nullis argumentis fidem facit: probatio, si quæ dicit, ea etiam vera esse ostendit. Necesse igitur est eos qui probant, argumentis niti, per quæ rei veritatem vobis declarent, aut conjecturas afferre, aut producere testes. Neque enim in quibusdam fieri causis potest, ut in rem præsentem ducamini; sed si quis ejus generis aliquid ostenderit, semper vos justam veritatis habere probationem jure creditis. Nos igitur non probabilibus verbis, aut argumentis, sed a quo maxime pœnæ expeti possunt, eo ostendimus, virumque adducimus, qui tabellam nobis exhibuit, qua istius anteacta vita continetur: qui suo periculo testimonium dicit. Itaque si hæc convicium et crimen esse dixerit, vos probationem esse putabitis, quæ vero iste facit, convicium et crimen: cum autem ad sexviros rem fuisse deferendam dicit, sic existimabitis, nos et id facturos, et nunc hac de lege convenienter loqui. Nam si te alterius criminis reum hoc nomine accusaremus, causa tibi esset cur ægre ferres: sed in hoc judicio de violatione legum agitur, leges autem istis moribus præditos nec legitima decernere patiuntur, nosque ostendimus istum non dixisse tantum contra leges, sed vixisse etiam aliter quam leges sinunt: eane de lege nihil dicetur, per quam hæc probantur?

8. Illud etiam cognoscendum vobis est, Solonem harum legum auctorem, et aliarum fere omnium, longe alium quam iste sit legislatorem, non uno modo scelerum pœnas iis qui volunt expetendas permisisse e facinorosis, sed multifariam. Norat is nimirum, non posse fieri, ut omnes cives ex æquo essent aut eloquentes, aut confidentes, aut moderati. Quod si ita sanxisset leges ut moderatis sumpsisse pœnas satis esset, multos impune fore improbos censuit: si vero ut confidentibus et eloquentibus, futurum ut homines imperiti et rudes non possent eodem quo illi modo pœnas sumere. Æquum autem esse censuit, ne cui, pro sua cujusque facultate, exigendæ pœnæ jus negaretur. Id autem fieri qui potuit? Si multas vias per leges muniret ad facinorosos invadendos. Veluti in furto: firmus es, et teipso fretus? Abduc in carcerem. Sed mille drachmis periclitaris. Infirmior es? Novemviris indica: illi facient. Id quoque formidas? Accusa. Non tibi fidis, et pauperior es quam qui mille drachmas solvas? Furti age apud arbitrum, et extra periculum eris. Neutrum horum placet? Accusa. Etiam hoc reformidas? Defer. Hæc omnia diversa sunt. Eodem modo et in causa violatæ religionis, licet abducere in carcerem, accusare publice, causam apud Eumolpidas agere, proponere apud regem. Eodem modo in ceteris fere universis. Si quis igitur se maleficum esse non diffiteatur, aut impium, aut cujuscunque criminis de quo accusetur sontem, sed propterea se absolvi postulet, quod, si quidem in carce-

rem abductus fuerit, diem apud arbitrum dici fecisset: sin apud arbitrum reus fuerit, in carcerem fuisset abducendus, ut accusator mille drachmis periclitaretur, ridicula res illa profecto fuerit. Nam qui aliquid non fecit, ei non de forma judicii est disputandum, sed insontem esse se, ostendendum. Eodem modo et tu, Androtio, ne propterea dare pœnas recusato, si prostituta pudicitia decretum facis, quod nobis et apud sexviros in te datur actio: sed aut non fecisse te ostende, aut pœnas da, qui moribus istis aliquid decreveris. Neque enim tibi fas est. Quod si te non iis omnibus, quæ legibus conceduntur, rationibus ulciscimur, gratiam habeto nobis de iis quas prætermittimus, non propterea te prorsus insontem haberi postulato.

9. Operæ pretium porro est, Athenienses, diligenter inquirere et spectare, quantæ curæ Soloni fuerit, hujus legis auctori, in omnibus quas sanxit legibus, Respub.; et quanto de hac, quam iis de rebus quæ legibus continentur, magis sollicitus fuerit. Quod cum ex aliis multis legibus prospicitur, tum vero ex hac, qua vetat, ne ii qui se prostituerunt in publico vel dicant vel decernant. Illud enim videbat, cum multis e populo dicere liceret, eos tamen non dicere. Quare id grave non ducebat. Alioqui multa potuisset, si punire voluisset istos, graviora constituere. Verum non hoc ei fuit propositum: sed hæc propter vos et rempublicam interdixit. Norat enim, norat flagitiosæ vitæ hominibus eam rempublicam esse adversissimam, in qua omnibus proferre probra eorum liceret. Ea vero quæ est? Popularis. Non igitur tutum putavit, si quando accidisset, ut iisdem temporibus multi exsisterent homines, cum eloquentes et confidentes, tum talibus probris et malis referti. Fieri enim posse, ut illorum impulsu populus multum delinqueret: atque adeo aut ipsi popularem abrogare omnino statum conarentur, —nam in oligarchiis, etsi aliqui multo flagitiosius Androtione vixerint, magistratibus maledicere non licet—, aut ad summam improbitatem impellerent populum, ut ipsorum esset quam simillimus. Prorsus igitur istud hominum genus a consiliis exclusit, ut ne populus ab eis deceptus delinqueret. Quibus bonus iste vir neglectis, sibi non tantum dicendum et decernendum esse censuit, cum non liceret, sed et contra leges ea esse facienda.

10. Jam quod ad eam legem attinet, qua, quod pater ejus fuit ærarius, et mulctam reipublicæ non solvit, isti nec habere conciones nec facere decreta licet, sic ei respondere poteritis, si dicet nomen suum a nobis fuisse deferendum. Tum nos id esse facturos, non mehercule nunc, cum ei aliorum ratio reddenda erit, et cnm id ex lege conveniet; atque adeo nunc ostendimus, nec ea quæ aliis licent, permissu legis tibi licere decernere. Aut igitur patrem tuum non fuisse ærarium, id ostendito, aut e carcere non profugisse, sed

solvisse pecuniam. Quæ si ostendere non poteris, lege vetante fecisti decretum. Heredem enim te lex constituit paternæ ignominiæ: cum autem ignominiosus sis, nec verba facere, nec decernere tibi licet.

11. Ac de legibus quas in medium attulimus, si quid afferre fuci vosque seducere instituet, hæc vobis esse tenenda, quæ recensui arbitror: sunt autem ei et de ceteris orationes ad vos decipiendos belle comparatæ, de quibus vos prius audire præstat. Quarum una talis est, ne quingentos vestrorum civium præmio spolietis, aut ignominia afficiatis: illorum agi causam, non suam. Ego vero, si illos duntaxat spoliaturi, reipublicæ autem nihil commodaturi essetis, non vobis auctor essem, ut magnopere contenderetis: sed si eo facto cives amplius decies mille meliores facturi estis, quanto pulcrius est efficere, ut tam multi boni sint, quam injuste gratificari quingentis? Dicere autem possum, negotium hoc non esse totius senatus, sed quorundam, qui sunt auctores malorum, et Androtionis. Cui enim opprobrio est, si tacente ipso, et nihil scribente, ac fortassis ne curiam frequentante, senatus coronam non acceperit? Nemini sane: sed ejus qui decernit, et res administrat, et quævis senatui persuadet. Propter hos enim in obeundo munere senatorio se corona indignos præbuerunt. Sed tamen ut maxime totius senatus causa agatur, quanto vobis eum condemnare sit utilius quam non, spectate. Nam si absolveritis, in manu oratorum erit senatus: sin damnaveritis, in populi potestate. Nam si multitudo viderit hunc senatum propter improbitatem oratorum, corona esse privatum, non illorum libidini negotia committent, sed ipsi ea dicent, quæ sunt utilissima: quod si fiet, vosque a vetere illa factione et conspiratione oratorum recesseritis, videbitis, Athenienses, omnia fieri quæ oportet. Quare ut nullam ob aliam, hac certe de causa sunt condemnandi.

12. Jam aliud quod vos latere non oportet, audite. Prodibit fortassis et senatum defendet Philippus et Antigenes, et rescriptor, et quidam alii, qui illic una cum isto sua senatum auctoritate rexerunt, et horum malorum sunt auctores. Omnes igitur vos intelligere debetis, eis prætextum esse defensionis, adjuvare senatum: sed revera de se laboraturos, et de rationibus rerum gestarum, quæ eis reddendæ erunt. Sic enim se res habet: si reum absolveritis, omnes rem factam habebunt, nec eorum quisquam pœnas ullas dabit. Quis enim porro damnet illos, si vos senatum, cujus illi patroni fuerunt, corona donaveritis? Sin damnaveritis, primum e jurisjurandi religione pronunciabitis: deinde, in referendis rationibus istorum singulis prehensis, si quis vobis deliquisse videbitur, eum punietis, qui non, eum tum absolvetis. Ne igitur sic eos audite, ut qui senatus et populi causam agant, sed irascimini ut iis qui suæ impunitatis gratia vos decipiant.

13. Archiam præterea Cholargensem existimo—nam et is anno superiore senatorem egit—ut virum bonum, deprecaturum, et eis patrocinaturum. Ego vero ad hunc fere modum Archiam audiendum esse censeo: interrogetur, an quæ senatui crimini dantur, recte esse facta putet, an perperam. Si responderit, recte, non jam ut vir bonus erit audiendus: sin perperam, cur ad ea connivere voluerit, cum se bonum esse virum profiteatur, rursus interrogate. Quod si se adversatum esse, neminem autem auscultasse dicet, absurdum profecto erit, nunc illum ab eo defendi senatum, qui optimis ejus monitis non obtemperarit: sin tacuisse, an non injurius est, si a peccatis non deterruit, cum posset deterrere, nunc autem dicere non dubitat, eos corona donandos, qui tot mala perpetrarunt?

14. Arbitror autem Androtionem nec illud omissurum, hæc omnia sibi propter tributa accidere, quæ se vestro nomine a paucis exegisse dicet, qui magnum æs alienum impudenter retinuerint: et eos accusabit (quo quid est factu facilius?) qui tributa non pependerunt, et dicet, omnem impunitatem propositum iri iis qui tributa non pendant, si ipse condemnetur. Vos autem primum illud, Athenienses, cogitate, vos non de illa re sententiam laturos, sed de eo, an decretum legibus consentaneum fecerit. Deinde, nullo esse modo ferendum, ut quiritetur a nonnullis injuriam reipublicæ fieri, atque ipse majores injurias sibi condonari postulet. Longe enim haud dubie facinus est gravius decreto violare leges, quam non pendere tributum. Verum tametsi constaret, isto condemnato, neminem aut collaturum, aut exacturum esse tributum, ne sic quidem esse absolvendum hinc cognoscetis. Vobis e tributis Nausinico prætore imperatis, quæ circiter trecentorum talentum, aut paulo pluris fuerunt, quatuordecim talenta defuere: quorum iste septem redegit. Sed ego pono redegisse omnia. Ad eos igitur qui ultro numerant, non egetis Androtione: sed ad cessatores. Diligenter igitur vobis est nunc considerandum, tantine æstimetis reipublicæ statum et receptas leges, et jurisjurandi religionem. Nam si istum absolvetis, qui adeo manifeste legibus contraria decrevit, omnium opinione pecuniam illam legibus et jurijurando prætuleritis: quæ, nec si quis eam de suo largiretur, accipienda esset, nedum exigenda ab aliis. Proinde cum hæc dixerit, mementote jurisjurandi, et cogitate, accusationem nunc de exigendo tributo non esse institutam: sed de eo, utrum legum inviolata esse debeat auctoritas.

15. Ac de his quidem, quo pacto vos a lege abducendo decipere sit conaturus, et quid ad ejus cavillationes repudiandas in promptu vos habere oporteat, cum multo plura etiam referre possem, quod et hæc sufficere arbitror, cetera prætermittam: inquiram autem et in publicas istius boni (si diis placet) viri actiones: in quibus nullum non crudelitatis genus exercuit. Nam et impudentem, et audacem, et peculatorem, et superbum, et ad quidvis potius quam

ad rempublicam in imperio populari gerendam esse aptum, demonstrabo. Ac, quam sibi maxime laudi ducit, pecuniæ exactionem ejus videamus: nihil istius arrogantia moti, sed rem ipsam qualis fuerit, vere æstimantes. Is Euctemonem tributa vestra habere, seque id aut convicturum cum dixisset, aut de suo pecuniam numeraturum pollicitus esset, per decretum magistratu qui sorte dabatur abrogato, ea specie ad exactionem obrepsit. Et concione post habita, trium vobis rerum optionem dari dixit; aut enim solennia vasa pomparum esse conflanda, aut tributum denuo conferendum, aut ab iis qui deberent tributa exigenda; cum autem, ut par erat, vos malletis æs alienum redigi, pollicitationibus vos detinens, et propter rationem temporis magnam potentiam nactus, veteribus legibus in ea re sibi non esse utendum censuit, nec, si eas satis esse non putabat, novas ferendas, sed decreta pro concione referebat atrocia et contraria legibus, per quæ prævaricatus, et multum vobis furatus est, cum undecimviros sequi se juberet, eosque secum ad civium ædes adduceret. Ac Euctemonem, a quo se redacturum, aut ipsum de suo numeraturum pecuniam profitebatur, nullo modo ejus rei convincere potuit, sed a vobis exegit, tanquam non Euctemonis, sed vestri odio id negotium suscepisset. Neque quisquam dicere me putet, a debitoribus nihil fuisse exigendum, fuit enim exigendum: sed quomodo? ut lex jubet, aliorum causa: id enim populare est. Neque enim, Athenienses, tantilla pecunia eum ad modum redacta, tantum fructum cepistis, quantam jacturam fecistis, talibus institutis invectis in rempub. Nam si quæratis, quæ gratia videatur optabilius in populari degere imperio, quam in paucorum dominatu; hoc potissimum esse in promptu reperietis: quod in libera repub. omnia sunt clementiora. Istum autem se quam in ulla usquam oligarchia gessisse insolentius, prætereo: sed in vestra urbe quando summa crudelitas viguit? Sub triginta tyrannis, omnes dicetis. Atqui tum, ut accepimus, nemini vita eripiebatur, qui se domi abdidisset: illud autem eis crimini dabamus, quod e foro cives in carcerem per injuriam abducerent. Iste autem sua protervitate usque adeo illos superavit, ut in populari repub. suam cuique domum carcerem constitueret, undecimviris ad ædes adducendis.

16. Quid vero putatis, Athenienses, si quis homo pauper, aut etiam dives, sed sumptibus exhaustus, quemque consentaneum omnino sit præsente pecunia destitui, sive per tectum ad vicinos transscendit, sive sub lecto se occultavit, ne deprehensus in carcerem traheretur, sive aliud dedecus subiit, quæ servilia sunt, non ingenuorum hominum, eaque adspiciente uxore fecit, quæ ei ut ingenuo desponsa fuit, et civi Atheniensi: ejus autem rei causa fuit Androtio, cujus ea vita, ea facta exstiterunt, ut ei nec suas privatas inimicitias persequi liceat, nedum aliquid agere nomine publico? Quod si

quis eum roget, tributa corporane debeant, an prædia? Prædia respondebit, si verum fateri volet. De his enim tributa pendimus. Cur igitur omissa prædiorum et ædium publicatione et proscriptione, vinciebas, et contumeliis afficiebas homines cives, et ærumnosos inquilinos? Quos ignominiosius quam servos tuos tractasti. Quod si considerare vultis, inter servitutem et libertatem quid intersit, hoc potissimum reperietis: quod servis omnia scelera corpore sunt luenda, ingenuis autem, tametsi maxima in se facinora admiserint, corpus tamen tueri licet. His enim pleraque delicta pecuniaria mulcta luenda sunt. Iste vero contra, in corpora civium tanquam mancipiorum est grassatus, atque ita flagitiosum et violentum erga vos se præbuit, ut patrem suum publice vinctum propter æs alienum in carcere, eo ære neque soluto, neque causa dicta, putarit effugere oportere: si quis autem aliorum civium quod debebat numerare non posset, domo in carcerem trahendum esse. Deinde post hæc, tanquam quidvis agendi potestas esset, Sinopæ manus injecit, et Phanostratæ, mulierculis vulgato quidem illis corpore, quæ tributum tamen non deberent. Quod si quibus illæ maxime dignæ videantur cum quibus sic agatur, ipsa res tamen indigna fuit quæ fieret: ut eo insolentiæ, ob temporis conditionem, veniret quisquam, ut ædes invaderet, et suppellectilem diriperet hominum innocentium. Multos enim videas, qui quidvis pati mereantur et patiantur, verum non ita jubent leges, non ita instituta civitatis, quæ vobis custodienda sunt: locus datur misericordiæ, veniæ, omni officio apud ingenuos, quorum omnium, et natura et disciplina, expertem esse istum, quis miretur? Multis enim injuriis, multis contumeliis affectus fuit, dum cum hominibus viveret, a quibus non amabatur, sed qui mercedem numerare poterant. Quarum rerum iracundia tibi non in proximum quemque civium effundenda est, nec in ejusdem quæstus æmulas meretrices, sed in patrem, qui te ad istum modum educarit.

17. Hæc quin gravia sint et omnibus contraria legibus, iste negare non poterit, sed adeo est impudens, ut præjudicia hujus judicii apud populum perpetuo sibi præpararit, ac dicere fuerit ausus, se pro vobis, et propter vos, suscepisse inimicitias, et nunc in extremis esse periculis. Ego vero vobis ostendam, Athenienses, istum nihil quicquam mali esse passum, aut passurum esse, propter ea quæ pro vobis egit: sed propter importunitatem suam, et diis invisas sordes, hactenus quidem passum esse nihil, passurum autem esse, si fungi vos officio volueritis. Sic enim considerate: quid tandem iste vobis receperit, et quodnam vos mandastis ei munus? Ut pecuniam redigeret: præter hoc non ei quicquam mandastis. Agite vero, singulatim vobis exactionem in memoriam redigam. Exegit iste a Leptine Cœleo quatuor et XXX. drachmas, a Theoxeno Alopecense drachmas LXX. et paulo plus, et ab Euphemi filio Callistrate, ac

Telesti adolescentulo (nomen enim non occurrit), et fere a quibus exegit, ne singula persequar, haud scio an ultra minam ab ullo ex omnibus exegerit. Utrum igitur putatis horum quemque ægre tulisse, et hostem ei factum propter tributum illud: an alium eorum, quod vobis omnibus audientibus servum eum appellarit, et servis prognatum, quod eum sextantem bonorum pendere cum inquilinis oportere dixerit: alium, quod e scorto suscepisse liberos: alium, quod patrem ejus prostituisse pudicitiam: alium, quod matrem ejus quæstum fecisse dixit: alium recensere jussit, quid ex peculatu corraserit: in alios alia maledicta jecit, omnes denique ordine fandis infandisque probris et conviciis lacessivit? Nam ego sane scio omnes, in quos iste est debacchatus, tributum necessarium esse sumptum existimasse: sed ad eum modum contumeliam sibi factam ægre tulisse. Quin et illud scio, isti mandatum fuisse a vobis, ut pecuniam exigeret, non ut sua cuique mala objiceret et opprobraret. Quæ si vera fuerunt, tacenda tibi fuerant,—multa enim omnibus nobis aliter eveniunt, quam vellemus—, sin falso comminiscebare, nonne quovis supplicio dignus es?

18. Jam ex his quæ sequuntur, evidentius intelligetis, invisum istum esse omnibus, non propter exactionem, sed propter factam singulis contumeliam et debacchationem. Satyrus enim navalium curator, non septem talenta vobis exegit, sed quatuor et triginta, ab iisdem illis hominibus, unde armamenta suppeditavit navibus quæ ablegatæ sunt. Qua de causa nec ille sibi quemquam dicit esse inimicum, neque eorum a quibus exegit ille, quisquam ei bellum indixit. Nimirum is, quod mandatum fuerat, egit: tu vero tuæ petulantiæ et audaciæ licentia parta, homines sumptibus reipublicæ collatis exhaustos, et te meliores, et melioribus ortos natalibus, falsis et atrocibus probris incessere voluisti. Credent igitur judices te sui studio fecisse ista, et tuæ impudentiæ et improbitatis facinora in semetipsos transmovebunt? Immo æquius te oderint propterea, quam conservabunt. Qui enim aliquid agit pro repub. reipub. mores imitari debet; quod qui faciunt, eos tueri, Athenienses, istius autem similes qui sunt, odisse debetis. Illud enim scientibus fortasse vobis, sed tamen dicam; qualescunque amari a vobis et defendi constabit, iis similes esse vos putabunt.

19. Atque adeo eum æs alienum ne quidem redegisse pro vobis, id quoque statim ostendam. Si quis enim eum roget, utri ei nocentiores esse civitati videantur, agricolæne et parci, qui propter alendos liberos, et domesticos sumptus, et alia munera obita, tributa deseruerunt: an qui ultro collatam pecuniam cum ab aliis, tum a sociis furantur et perdunt; non eo nimirum, quamvis frontem perfricuerit, impudentiæ veniet, ut dicat, eos qui sua non conferunt, esse nocentiores iis, qui ærarium depeculantur. Qua igitur tandem

de causa, o sceleste, cum plures sint annis triginta, ex quo versaris in republica: cum interjecto tempore multi et duces rempublicam læserint, et oratores, qui apud hos causam dixerunt, et partim sua scelera morte luerint, alii arrepta fuga in exsilium abierint: neminem unquam accusasti, nec præ te indignationem tulisti propter factas reipublicæ injurias, in tanta confidentia tua et eloquentia: sed ibi demum te curatorem es professus, ubi multi lædendi fuerunt? Vultis, Athenienses, ejus rei a me causam vobis explicari? Quia et socii sunt injuriarum, quas vobis quidam faciunt, et de exactionibus suffurantur: et, ut insatiabilis est eorum cupiditas, bifariam republica fruuntur. Neque enim tutius est multorum et leviter delinquentium suscipere inimicitias, quam paucorum et graviter: neque vero popularius multitudinis animadvertere peccata, quam paucorum: sed hoc in causa est, quod ego dico. Ex facinorosis illis se unum esse növit, vos autem nihili fecit; eoque ad illum modum vos tractavit. Nam si mancipiorum urbem esse hanc, et non eorum qui aliorum imperio digni habentur, esse constaret, non toleranda fuisset istius, qua in foro utebatur insolentia: cum simul et inquilinos et Athenienses vinciret, abriperet in carcerem, vociferaretur in concionibus, pro suggesto, servos servis natos appellitaret se meliores, et ortos melioribus: percontando, an frustra carcer esset ædificatus. Equidem id haud negaverim: siquidem pater tuus inde, cum ipsis compedibus, in ipsa Bacchanalium pompa exsiliit. Alias autem ejus contumelias nemo unus percensuerit: tanta est earum multitudo. Pro quibus hodie universis pœnæ sumendæ sunt, et exemplum in eum edendum, quo fiant alii moderatiores.

20. At vero in his actis publicis est talis, in aliis autem quibusdam bene se gessit? Immo in ceteris omnibus talem se præbuit erga vos, ut in iis quæ audistis, minime odio sit dignus. Quid enim vultis dicam? Solennium vasorum reconcinnationem, et coronarum destructionem, aut phialarum factionem illam præclaram? Sed vel propter hæc, et si nulla alia rempublicam injuria affecisset, ter, non semel duntaxat jure occideretur. Nam et sacrilegii, et impietatis, et peculatus, et omnium gravissimorum scelerum reus est. Ac pleraque ejus verba, quibus fucum vobis faciebat, præteribo: cum vero dixisset folia defluere de coronis, et eas vetustate computruisse, quasi violaceæ essent, aut rosaceæ, non aureæ, vobis auctor eas conflandi fuit. Postea in tributis exigendis adesse ministrum publicum jussit, ut vir bonus, cum ea singuli qui pependerant inscripturi essent: in coronis autem quas concidebat, justitiam illam non adhibuit, sed ipse orator, aurifusor, quæstor, inscriptor exstitit. Atqui si in omnibus, quæ publico agebas nomine, haberi tibi fidem postulasses, furta tua minus essent deprehensa. Nunc in tributis, ut æquum est, non habendam tibi esse fidem cum sanxeris, sed servis

publicis: cum autem aliud quiddam et res sacras moveres, quarum pleræque ne ætate quidem nostra dedicatæ sunt, eandem cautionem non adhibueris, quam in tributis: nonne palam est, cur ita feceris? Equidem opinor.

21. Atque illud considerate, Athenienses, quam præclaras et admirabiles ad omnem posteritatem inscriptiones reipublicæ sustulerit, quam impias et intolerabiles reposuerit. Arbitror enim vidisse omnes vos, in coronarum modiolis subtus inscriptum fuisse, socii populum fortitudinis ergo et justitiæ: aut, socii dono Minervæ ex manubiis: aut oppidatim, illi populum, conservati a populo; veluti, Eubœenses liberati corona donarunt populum. Rursus alicubi fuit inscriptum, Cono ex navali victoria parta de Lacedæmoniis. Tales enim fuerunt coronarum inscriptiones. Quæ igitur et admirationis multum et honoris vobis ferebant, abolitæ sunt, coronis destructis: phialis autem, quas earum loco vobis iste fecit impudicus, Androtione curatore factæ sunt, inscriptum est. Et cujus pollutum libidinibus corpus ingredi fana leges non sinunt, ejus nomen in fanis phialis inscriptum est: conferendum scilicet, non sane, veteribus illis inscriptionibus, et idem vobis, si diis placet, honoris ferens? Sic tria eos atrocissima commisisse perspicitur. Nam et Minervam coronis spoliarunt: et reipub. admirationem sustulerunt, quæ ex iis factis exsistebat, quorum coronæ illæ, dum adessent, monimenta fuerunt: et iis a quibus consecratæ fuerant, gloriam non parvam ademerunt opinionis ejus, qua grati animi memoriam testari voluerunt. Etsi autem tot et tanta facinora designarunt, eo simul et stuporis et ignaviæ sunt progressi, ut hæc tanquam re bene gesta celebrent; itaque iste se putat propter istos conservatum iri: alius assidet, neque se abdit propter facinora. Usque adeo porro non modo pecuniæ avidus, sed et stupidus est, ut ignoret illud, coronas virtutis signum esse, phialas autem et ejus generis alia, divitiarum: et quamlibet coronam, etsi parva fuerit, æque esse honorificam ut magnam, pocula autem et thuribula, si magna sit eorum multitudo, opulentiæ quandam excitare opinionem de possessoribus, sin parvis et paucis gloriere, tantum abesse ut honori sint, ut etiam ineptus esse videaris.

22. Iste autem gloriæ possessionibus abolitis, opulentiæ substituit parvas, et non dignas vobis. Ac nec illud quidem animadvertit, pecuniæ cumulandæ nunquam studuisse populum: gloriæ autem, quam ulli rei magis. Argumento est, quod, cum aliquando plurimum pecuniæ haberet, inter omnes Græcos, eam omnem honoris studio impendit: et pecunia de suo conferenda, nullum unquam periculum recusavit. Unde possessiones immortales est consecutus, tum rerum gestarum memoriam, tum donariorum propter illas con-

secratorum magnificentiam, propylæa illa, ædem Minervæ, porticus, navalia: non urceolos duos, neque aurea vascula tria quatuorve, libræ singula pondere; quæ, cum visum tibi fuerit, iterum conflanda esse decernes. Neque enim decimis a civibus exigendis, neque iis quæ hostes imprecarentur faciendis, et tributis geminis comminiscendis, ea dedicarunt; neque talibus utentes consiliariis qualis tu es, rempublicam gesserunt: sed hostibus vincendis, et, quod omnibus cordatis optabile est, concordia inter cives conciliandam, immortalem sui nominis gloriam reliquerunt, eos autem qui tuis studiis delectabantur, foro prohibuerunt. Vos autem, Athenienses, eo adducti estis socordiæ et negligentiæ, ut, talia exempla cum habeatis, non tamen imitemini: sed Androtio sit vobis solennium vasorum instaurator. Androtio, o dii immortales! Et hoc impium facinus ullo alio esse levius existimatis? Nam ego quidem ita censeo, eum qui fana ingressurus, et lavacra et sportas attacturus sit, et rerum divinarum curationi præfuturus, non certum modo dierum numerum castum esse oportere, sed per totam vitam a talibus studiis, qualis istius vita est, fuisse alienum.

LIBANII ARGUMENTUM ORATIONIS CONTRA ARISTOCRATEM.

Charidemum Oritam, peregrini militis ducem, Cersobleptis Thraciæ regis imperatorem, civitate donarant Athenienses, partim quod utilem reip. operam navasset, partim quod plura ab eo beneficia exspectarent. De hoc senatusconsultum fecit Aristocrates hujusmodi: si quis Charidemum occiderit, comprehendi eum jus fasque esto in omni ditione conjuncta cum Atheniensibus; quod si quis comprehensum asseruerit sive civitas sive homo privatus, is fœderum expers esto. Hujus senatusconsulti accusator Euthycles, Demosthenis usus oratione, ait primum senatusconsultum esse contra leges, quia cognitionem et judicia tollat, et vindictam ante crimen contineat scriptam: deinde non esse é re Atheniensium, tale Charidemo decernere præmium, per quod Chersonesus amittenda sit (quod quo pacto sit futurum, ipsa ostendet oratio): examinat etiam personæ qualitatem, affirmans, non meruisse præmia Charidemum, talia præsertim.

ALITER.

Eubœa insula est e regione Atticæ protensa per Bœotiam et Phocidem usque ad Aphetas, Thessaliæ locum. Scimus autem oppida Eubœæ esse multa, inter quæ et Oreus est, unde patrium nomen Orites. Ex eo oppido fuit Charidemus oriundus, peregrini exercitus pro defensione Atheniensium et sociorum ductor, gener Cotyis et imperator, Thracum regis, qui aliquando Chersonesum, cum esset Atheniensium, occuparat, ac moriens regni successorem Cersobleptem ea conditione reliquerat, ut id cum Berisade et Amadoco fratribus partiretur. Ducem porro Cersobleptes habebat adfinem Charidemum, Berisades Athenodorum quendam genere Atheniensem, ex Alopecensi municipio, Amadocus vero duos, Simonem et Bianorem. Singuli porro reges Atheniensibus gratificari cupiebant, ut eos ad opem sibi ferendam paratos haberent, auctoreque Charidemo Chersonesum communiter Atheniensibus dederant. Qua re cognita, hi illum, ut bene de se meritum, aurea corona et civitate donarunt. Qui, ut amicis suis per Aristomachum quendam significavit, si vita sua, dempto insidiarum metu, per illos in tuto collocaretur, se Amphipolim Philippo ademptam illis velle restituere. Igitur Aristocrates quidam Atheniensis orator decretum hujusmodi scripsit: qui Charidemum interfecerint ad supplicium rapiuntor; interfectorem vero qui asseruerint sive publice sive privatim, Atheniensium fœdere excluduntor. Ceterum Euthycles quidam, Thriasius municeps, ei decreto intercessit, ut malo, ut iniquo, ut inutili, ut indigno homini scripto. Is auro dato acceptaque hac a Demosthene oratione, accusat Aristocratem. Sed quia videbat orator simplicem quidem causam valere legitimo, sed eo laborare, quod in decernendis præmiis plerumque non tam dignitatis accipientium quam utilitatis rationem ducere soleant, præsertim si clari duces sint, et reip. benefaciant, qualis sit Charidemus, Cersobleptæ et dux et sororius, ob restitutam Chersonesum, grati animi ergo delectus imperator Atheniensium, aliud argumentum excogitavit, quo intertexendo perturbat auditorem, cum dicit scriptum esse decretum in fraudem Chersonesi fundi reipublicæ. Itaque Demosthenes hujus mentionem interserit, ut suspicionem injiciat auditori, utrumque tam Cersobleptem quam Charidemum munus hoc impetrare studere, illius provinciæ denuo eripiendæ ergo, quorum cupiditati hoc decreto callide suffragatur Aristocrates, ut neuter regum metu reipublicæ manus afferat Charidemo. Atque hæc de argumento.

ALITER.

Duplex est oratio, quemadmodum et illa quæ est contra Timocratem. Habet enim, eamque duplicem, legum violatarum hypothesin de qua disceptatur, habet etiam aliam superinductam, sc. de rebus Chersonesitanis. Est autem præsens oratio, ut ita dicam per similitudinem contentio adversaria illi quæ inscribitur de corona. Ibi enim contendit Ctesipho dignum munere esse [Demosthenem], hic autem Euthycles Aristocratem accusavit, asserens ejus decretum legibus esse contrarium, et dignum munere non esse Charidemum. Manifestum autem statum esse negotialem, scripto constantem, utrum oporteret ratum esse decretum necne. Sunt autem orationis capita tria, justum, legitimum, et utile. Et justum quidem et legitimum proprie deducuntur ex ipsa rerum materia, utile autem ex ingenio oratoris. Et legitimo ad hunc modum accusat, sc. eum decem leges violasse, quarum septem sunt de cæde, et tres de republica. Justo autem, sæpe Charidemum injuria affecisse civitatem, nec ei jure tale dari munus. Ponit autem utile ex ingenio oratoris, hoc modo: sc. animadvertite quali modo capta, et quali tradita erat Chersonesus. Manifestum est autem, captam fuisse, Cotye regnante, datam vero, quando imperium ejus trifariam dividebatur. Nunc igitur, quando vos impertitis Charidemo hujusmodi munus, si voluerit Cersobleptes ceteris regibus bellum inferre, neminem habebit adversarium. Athenodorus enim, genere Atheniensis, Charidemum interficere nolit propter cives suos: rursus, Simo et Bianor, socii cum sint et civitate donati, neque ipsi peremptum Charidemum volent: si igitur Charidemo Cersobleptis exercitus ductante illi non se opposuerint, ceteris regibus desertis et trucidatis, solus rex constituetur Cersobleptes, et nihil ei obstabit quo minus Chersonesum occupet. Hoc autem caput non est proprie ex materia rerum ipsarum, sed est a reo, qui dicturus est, expedire vobis accipere Amphipolim, et multa alia ejus generis. Hoc autem caput proficisci ex lascivia oratoris, manifestum est ex oratione Æschinis contra Ctesiphontem. Nam cum simile et ibi quoque est argumentum, Æschines tamen propter ingenii paupertatem et defectum virium non valebat ponere locum ex utili profectum. Exordia autem orationis tria sunt: primum quidem ex ipsa re: Cum viderim magnas reipublicæ fieri injurias, actionem hanc institui. In quo, inimicitias quidem cum Charidemo celat, simultatem vero cum Aristocrate profitetur, unde nihil detrimenti accepturus erat. Nam cum aperta sit contentio adversus Aristocratem, tacita vero adversus Charidemum, ideo id quod occultum est, ut non suspectum dissimulat, deque manifesto disserit. Secundum vero ex persona dicentis sumitur: Quoniam ego, homo indoctus, me rem tantam ostensurum profiteor, convenit omnes vos mihi esse adjutores. Hoc autem ait propter metum, quod ipse privatus cum sit, causam agat adversus oratores et imperatorem. Nam ex longinquo omnem suspicionem a se removere nititur per opinionem simplicitatis. Tertium vero a persona Charidemi propter quem oratio. Traditur enim nobis præceptum, omnes objectiones quæ a dignitate deduci possunt esse refutandas, cum contra honoratam personam verba facimus. Hoc etiam fecit Aristides in sua oratione contra Periclem. Est autem in medio tertii exordii congeries quædam argumentosa: Quod si, Athenienses, summa hæc esset Aristocratis injuria, et quæ sequuntur. Nam cum in principio exordii exagitabat opinionem, quæ erat de Charidemo suscepta, timebat ne consequenter argumentum aliquod ejus mali animi expeteret auditor, id quod rejecit, nunc quidem præ se ferens velle ad res Chersonesitanas festinare, in sequentibus autem de ejus prava voluntate disserere professus. Cum autem miraturus erat auditor, quare ille qui accusaret decretum contra leges latum, Chersonesum in actione memoraret, in constitutione causæ præparat auditorem, ut existimet esse mentionem Chersonesi huic contentioni propriam, totam causam ejus gratia insimulans et suspectam reddens. Et est quasi præparatio loci de utili. Constitutio autem causæ ducitur aliquando ex sententia, aliquando

ex narratione. Cum autem futurum erat ut auditor Chersoneso nominata, statim postulaturus erat argumenta perfectiora, ibi fugiens, et fugam dissimulans, eis electionem dat, utrum vellent primum de legitimo audire, an de justo, an de utili. Sed cum ei legitimum fortius erat, et accusationi proximius, ideo necessarium existimavit eo loco primum uti. Jam igitur, vel quasi non contradicente auditore, vel expostulante ita dici juxta tenorem accusationis, ait De legitimo vultis primum? De hoc dicemus. Et cum videretur posse objici ex lege, hospitem esse Charidemum, et idcirco ei decretum esse peculiarem quendam honorem in rogatione (leges enim de cæde latas esse contra cives) ideo illi ad solutionem objectorum opus erat præparatione, qua auditori probaret et civem esse [Charidemum] et de cive habitam orationem.

DEMOSTHENIS

CONTRA ARISTOCRATEM

ORATIO.

1. Nemo vestrum, Athenienses, putet me vel ullo privato odio adductum venire ad Aristocratem accusandum, vel cum parvum aliquod et leve delictum videam, propter illud adeo paratum esse ad inimicitias suscipiendas: sed, si modo meum me judicium non fallit, in hoc omne meum studium incumbit, ut Chersonesum secure teneatis, neque phaleratis decepti verbis rursus ea spoliemini. Decet igitur omnes vos, si hæc recte cognoscere voletis, et e præscripto legum controversiam vere dijudicare, non tantum scripta in senatusconsulto verba considerare, sed etiam quid eventurum inde sit providere. Nam, si re statim audita callidæ machinationes animadverti potuissent, principio fortasse decepti non essetis: quia vero hoc non minimum artificium est quorundam, ita et dicere et scribere, ut vos latentes insidias minime perspiciatis aut caveatis, non adeo mirum videri debet, si etiam hoc decretum nos ita scriptum ostendemus, ut, cum Charidemi salutem tueri videatur, Chersonesum, quæ revera est justum et firmum reip. præsidium, nobis eripiat.

2. Jure autem, Athenienses, mihi operam hanc dabitis, ut me dicentem cum benevolentia audiatis. Quia enim ego, non unus ex illorum numero qui vobis obturbant, neque rursus horum qui in gerenda republica magnam apud vos habent auctoritatem, rem tantam esse actam ostensurum esse me profiteor, vos, si me quod in vobis est juveritis, attenteque audieritis, tum hanc ipsam rem in integrum restituetis, tum animos addetis ceteris, ut, siquid etiam nostrum aliquis se reipublicæ prodesse posse putarit, facere id non gravetur: putabit autem, si audientiam impetrare a vobis non esse

difficile existimaverit. Nunc istius rei metu multis, minus fortasse disertis, sed melioribus certe viris, quam eloquentes isti sunt, ne cogitare quidem quicquam de republica in mentem venit. Ego sane—omnes adjuro deos—idque vobis dubium esse non debet, ipse quoque ab accusatione hac abhorruissem, nisi turpissimum judicassem, nunc quiescere et silere, dum quosdam homines rem civitati non conducibilem struere video, cum prius, quo tempore trierarchus in Hellespontum ieram, verba fecerim, et accusarim nonnullos a quibus lædi vos judicabam.

3. Etsi autem non ignoro esse quibus Charidemus de republica bene meritus esse videatur, ego tamen, si ea quæ volo et ab illo perpetrata esse scio, apud vos exponere potero, confido me ostensurum, illum adeo non esse bene meritum, ut nemo omnium hominum reipublicæ pejus velit, et longe aliam de eo conceptam quam conveniat opinionem. Quod si, Athenienses, summa hæc esset Aristocratis injuria, quod Charidemi, qui talis est, qualem eum ego esse vobis me ostensurum dico, tantam in decreto rationem habet, ut, siquid ei accidisset, peculiarem, eamque legibus contrariam ultionem sit largitus, id jam vobis exponere instituissem: ut intelligeretis longe abesse ut tali senatusconsulto ornari mereatur: nunc per ipsum senatusconsultum aliud gravius delictum committitur, quod vobis prius et cognoscendum est et præcavendum. Imprimis autem explicare necesse est atque ostendere, quidnam sit illud quod effecit ut Chersoneso secure potiremini; quo cognito, eam etiam quam dico injuriam perspicue cernetis.

4. Hoc autem, Athenienses, sic habet: Cotye defuncto, Berisades, Amadocus et Cersobleptes, tres pro uno Thraciæ reges facti sunt. Qua ex re id contigit, ut ipsi inter sese dissententies ad vos se conferrent vosque colerent. Hoc igitur, Athenienses, quidam dum repellere volunt, et reliquis regibus abrogatis summam totius imperii ad Cersoblepten devolvere, callide hoc senatusconsultum extorserunt, si verba spectentur, sejunctum a talis conatus opinione, reipsa maxime ad hoc accommodatum, ut ego docebo. Nam cum defuncto regum uno Berisade, neglecto jurejurando et fœdere quod vobiscum fecerat, Cersobleptes bellum et Berisadæ liberis et Amadoco intulisset, constabat, Berisadæ liberis Athenodorum opitulaturum, Amadoco Simonem et Bianorem; nam ille Berisadæ affinis, hi Amadoci fuerunt. Cogitantes igitur, quonam modo hi compesci, atque illis desertis Charidemus, qui regnum Cersobleptæ stabilire conatur, citra periculum subvertere posset omnia, id fieri posse repererunt primum decreto a vobis impetrato, siquis eum occidisset, ut liceret illi injicere manus: deinde, si Charidemus a vobis imperator designaretur. Neque enim contra imperatorem vestrum arma temere laturos esse Simonem et Bianorem a vobis civitate donatos,

et alioqui vestri studiosos; et natura civem vestrum Athenodorum ne in animum quidem id esse inducturum, neque id crimen subiturum, ut senatusconsulto adversatus videretur, quod sine ulla dubitatione eis impingeretur, siquid Charidemo accidisset. Hac ratione, alteris auxilio destitutis, istis tanta impunitate data, facile posse illos ejici, se imperium obtinere. Et hanc illorum fuisse mentem, hæc consilia illos concinnasse, ipsa facta clamitant. Nam simul et bellum movebant, et ad vos ab eis legatus veniebat Aristomachus Alopecensis: qui cum alia apud vos in concione dicebat, tum in honorifica prædicatione et prolixa Cersobleptæ et Charidemi eorum erga vos benevolentiam et studium celebrabat. Solum omnium hominum Charidemum vobis Amphipolim donare posse, utque eum imperatorem crearetis, hortabatur. Paratum autem eis jam ante hoc senatusconsultum, et ante dispositum erat: ut, si acquiesceretis in pollicitationibus et spe, quam ostentabat Aristomachus, statim populus decretum comprobaret, et nihil impediret. At quamnam callidiorem aut astutiorem rationem quisquam inire posset, ut reges ceteri pellerentur, unus qui eis placuisset omne occuparet imperium? Aut ut ii qui duobus reliquis opitulati alioqui essent, metu calumniæ quiescerent, quam consentaneum erat exspectare illos in se redundaturam per id senatusconsultum, si quid Charidemo accidisset? Utque illi, qui uni duntaxat imperium tradere studebat, qui omnia vestris rationibus contraria moliebatur, tantam licentiam darent impune et secure illa faciendi? Neque vero hinc solum constat, propter hæc quæ dico senatusconsultum istud esse factum, sed ex ipso senatusconsulto amplum quoddam testimonium suppetit. Cum enim scripserit, si quis Charidemum occiderit, nec adjecerit, quidnam agentem, utrum vobis utilia, an contra, subjunxit statim e ditione sociorum posse in vincula abripi. Neque vero hostium nostrorum æque atque illius, unquam ullus ad nostros veniet socios, sive occiderit, sive non occiderit. Non igitur in hostes eam pœnam constituit. At nostrorum amicorum, illius, si quid reipublicæ nostræ perniciosum conaretur, inimicorum, horum, inquam, aliquis senatusconsultum istud pertimescet, et cavebit ne vestras inimicitias suscipere cogatur. Est autem hic Athenodorus, Simo, Bianor, Thraciæ reges, et quicunque alius de vobis bene merendi studiosus, illum vobis adversa molientem compescuisset.

5. Quibus igitur de causis perscriptum sit senatusconsultum, ut id a populo comprobaretur decepto, et quapropter nos causam hanc susceperimus ad conatus illorum prohibendos, hæc sunt, Athenienses. Æquum autem fortasse est, me pollicitum tria ostensurum, unum, senatusconsultum hoc contra leges esse factum: alterum, id non esse e republica: tertium, indignum eum esse, cui ea quæ perscripta sunt tribuantur: horum omnium optionem dare vobis

audituris, quid primo, quid secundo, aut postremo loco audire præoptetis. Proinde videte quidnam velitis, ut id primum vobis dicam. De violatis legibus vultis primum? Hoc igitur dicemus. Oro autem et postulo a vobis ea, quæ, ut mihi persuadeo, æqua omnino sunt: nemo vestrum, Athenienses, propterea quod Charidemum ignorat, et de republica bene meritum putat, quadam animi pertinacia inductus, nostros de legibus sermones iniquioribus auribus accipiat: neque propter id vel seipsum defraudet, quo minus pro jurisjurandi religione sententiam ferat, vel me impediat in iis explicandis, quæ vos edocere decrevi: sed ita auscultet, ut consideret, quam æqua dicam. Ac ubi legum meminero, omissa cogitatione propter quem aut qualem senatusconsultum sit factum, id solum, neque aliud quicquam consideret, contrane an secundum leges sit factum. Quum vero res ab eo gestas excussero, atque recensuero, quo pacto sitis ab eo decepti, cogitet, utrum res factas, an ementitas dicam. Ubi porro disquisivero, utrum e republica sit, vel contra rempublicam, hæc decernere, omissis ceteris omnibus, rationes de his allatas inspiciat, utrum illæ recte sese habeant, an secus. Nam si me his animis audietis, tum ipsi optime, quæ deceant, intelligetis, singulis seorsim consideratis, et non simul omnia confertim obtuentes: tum ego quæ volo facillime potero dicere. Paucis autem absolventur omnia.

6. Cape igitur leges ipsas, et recita, ut per eas ostendam, quam isti legum nullam rationem habuerint.

E CAPITALIBUS LEGIBUS AREOPAGI.

LEX.

Senatus Areopagiticus de cæde et vulnere consulto facto, de incendio et venenis, quibus porrectis aliquis hominem occiderit, judicet.

Desine. Audistis tam legem, quam decretum, Athenienses. Quemadmodum autem mihi videamini rationes ipsas de violatis legibus facillime cognituri, hoc vobis dicam; si consideraveritis, cujus ordinis sit is, pro quo senatusconsultum factum est: an peregrinus, an inquilinus, an civis sit. Quem si dicemus inquilinum, mentiemur: rursus si hospitem, injuriam ei faciemus: populi enim beneficium, quo civitate est donatus, ratum illi manere debet. Relinquitur, sic ut de cive, esse de eo loquendum. Obsecro autem ut spectetis, quam simplici et justa ratione utar, qui in hunc ordinem eum collocem, in quo maximum honorem consequatur. Quæ vero vobis natura civibus negata sunt, nec illi opinor contra leges sunt concedenda. Quæ sunt igitur ea? quæ iste modo scripsit. Nam

lege quidem jubetur senatus, judicare de cæde et vulnere consulto facto, de incendio et venenis, quibus datis aliquis alium enecaverit. Atque is qui legem tulit, adjecta hac clausula, quibus enecaverit, causæ dictionem dedit, non prius tamen quid maleficum pati conveniat, declaravit: in quo, Athenienses, pietati totius urbis probe prospexit. Quomodo? Nemo nostrum omnium scire potest, quis sit qui cædem fecerit. Talia porro sine judicio credere, si quis aliquem criminatus fuerit, esse iniquum putavit; oportere igitur censuit, si factas ei qui læsus est injurias persecuturi simus, fidem fieri vobis, et vos edoctos ab accusatoribus, cognoscere, sontem eum esse. Tum demum enim, cum res percognita fuerit, jus et fas esse pœnas sumi, prius non. Præterea reputabat, omnia talia nomina, veluti si quis sacrilegium fecerit, si quis prodiderit, et ejus generis omnia, priusquam judicium exerceatur, criminum esse appellationes: postquam judicio sit convictus, tum demum fieri scelera. Non igitur censuit nomini criminis supplicium adscribendum, sed judicium. Propptereaque si quis cædem fecerit, senatum cognoscere jussit, non dixit, quæ pœna luenda sit, quasi convictus esset. Ac legislator quidem sic: at senatusconsulti auctor quomodo? Si quis occiderit, inquit, Charidemum, nomen facinoris idem posuit, cum scripsit, si quis occiderit, quod legislator: in sequentibus vero non eadem, sed sublata clausula de judicio subeundo, statim licere in vincula abripi, scripsit, neglectaque per legem designata curia, reum criminatoribus indicta causa pro libidine tractandum permisit, etsi nondum utrum fecerit necne, constet. Licebit igitur eis illum comprehensum torquere, excarnificare, pecunia mulctare: atqui hæc omnia vetuit aperte et evidenter subscripta lex, taliaque nec in convictos et declaratos homicidas licere voluit.

7. Lege eis ipsam legem quæ sequitur.

LEX.

Homicidas liceat occidere in nostro territorio et in carcerem ducere, ut in Decemvirali tabula promulgatur: excruciare, aut pecuniam ab eis extorquere, non liceat, alioqui duplum dati damni luendum: actionem vero prætores danto cuivis eorum criminum quorum quique sunt judices, cognitio vero sit penes Heliæam.

Legem audivistis: contemplamini quæso quam præclare ac supra modum religiose constituerit legislator. Homicidas inquit: primum igitur homicidam eum dicit, qui judicum sententia jam sit damnatus. Nec enim hac appellatione quisquam continetur, priusquam convictus damnetur. Id ubi significat? Tum in priore lege, tum in hac. Nam in illa scripsit, si quis cædem fecerit,

senatus judicet: in hac, homicidam nominans, quæ pati oporteat, dixit. Quo enim in loco res crimen adhuc erat, judicium nominavit: ubi vero damnatus huic appellationi jam obnoxius erat, pœnam scripsit. De damnatis igitur loquitur. Quid vero loquitur? licere occidere atque abducere. Nunquid ad sese, aut, ut alicui libitum fuerit? minime id quidem. Quomodo ergo? ut in Decemvirali tabula, inquit, promulgatum est. Illud vero quid est? Id quod vos omnes scitis. Sexviri eos qui propter cædem solum verterunt, jus habent morte mulctandi: annoque superiore vidistis omnes e concione quendam ab eis abductum. Ad hos igitur abducere jubet. Hoc vero quid ab illo differt, si quis ad se domum abduceret? Quia qui abducit, Athenienses, ad sexviros, legum potestati facinorosum subjicit: qui ad se ducit, suæ. Illo modo pœnas dare licet, ut lex sancit: hoc, ut illi qui cepit, lubet. Plurimum autem profecto interest, utrum irrogandæ mulctæ jus penes legem sit, an vero in potestate inimici. Excarnificare, inquit, ne liceat, neque pecuniam extorquere. Non excarnificare quid sit, omnibus vobis notum esse scio: non flagellare, non vincire, nihil denique facere ejus generis. Habet etiam alterum legis verbum nihil obscuritatis. Ac lex quidem, homicida et jam damnatus quomodo puniendus sit, et ubi, cæsi patria nominata, hoc modo cavit, et non alio modo quam hoc, neque alibi licere quam hic, aperte dixit: at senatusconsulti auctor, multum certe abest ut quicquam caverit, quum omnia his contraria dixerit. Scripsit enim, si quis occiderit Charidemum, abduci eum licere undecunque. Quid ais? Quum leges nec damnatos abducere sinant, nisi in nostro territorio, tu scribis, sine judicio abduci posse aliquem ex omni ditione sociorum? Quum nec in nostra leges ducere jubeant, tu permittis undecunque ducere? Præterea dum comprehendendi potestatem das, omnia quæ lex vetuit, dedisti, mulctare pecunia, excarnificare viventem, affligere, penes se detinere, atque interficere. Et qui evidentius dixisse contraria legibus quisquam convincetur, aut iniquiora scripsisse, quam ad hunc modum? Qui quum duo nomina proposita haberet, contra reos criminis, si quis occiderit, contra damnatos, si quis homicida fuerit, in appellatione, ejus qui criminis reus est, nomen usurpasti, supplicium vero, quod nec in convictos permittunt leges, id tu in eos de quibus nondum judicium factum est, statuisti, eo quod est horum medium repudiato. Interjectum enim est inter crimen ejusdemque probationem, judicium: id quod nusquam iste scripsit in senatusconsulto.

8. Recita sequentes leges.

LEX.

'Si quis autem homicidam occiderit aut cædis ei causa fuerit, is abstineat foro collimitio et ludis et sacris Amphictyonicis, perinde ac si Atheniensem occidisset, eodemque crimine teneatur: sed judicatio capitalium causarum judicibus reservetur.

Cognoscendum vobis est, Athenienses, quid hujus legis auctor sibi voluerit: videbitis enim eum verecunde omnia et legitime distinxisse. Si quis, inquit, occiderit homicidam, aut cædis ei causa fuerit, is abstineat foro collimitio, et ludis, et sacris Amphictyonicis, perinde ac si Atheniensem occidisset, eodemque crimine teneatur: sed judicatio capitalium causarum judicibus reservetur. Quid hic audio? Ille censuit, cædis reum factum et convictum, si semel effugerit atque evaserit, justum quidem esse, ex interfecti patria exterminari, occidi ubicunque esse nefas. Quid spectavit? Illud, quod si nos eos qui alio se recepissent, occideremus, alii perempturi essent eos, qui huc confugissent. Quod si fieret, fore, ut una reliqua calamitosis omnibus salus tolleretur. Ea quæ est? Ut eorum quos læserint, patria cedant, in aliorum ditionem, quibus nullam fecerint injuriam, habitatum tuto commigrent. Id igitur ne accideret, neve infinita calamitatum supplicia exsisterent, scripsit, s i q u i s h o m i c i d a m o c c i d e r i t, a b s t i n e a t f o r o c o l l i m i t i o. Quid ea vox sibi vult? Finibus regionis. Ibi enim, ut mihi videtur, antiquis temporibus conveniebant finitimi, et a vobis, et ab urbi vicinis: unde appellavit forum collimitium. Et rursus, s a c r i s A m p h i c t y o n i c i s. Quamobrem et ab his exclusit homicidam? ut quarumcunque rerum occisus particeps fuerat, iis cædis auctorem prohiberet. Primum patria, et omnibus quæ in ea sunt, solennitatibus et sacris, et collimitium forum pro termino designavit, quo prohibendum eum dicit. Deinde sacris Amphictyonicis. Nam et horum, modo Græcus esset occisus, particeps fuerat. E t l u d i s. Quamobrem? Quia communes sunt omnibus qui celebrantur in Græcia ludi. A quibus quia nemo excludebatur, illorum etiam particeps fuerat occisus ille. Etiam his igitur abstineat. Et his quidem homicidam prohibet; si vero extra hæc occiderit eum aliquis, aut alicubi alibi, idem in eum supplicium constituit, quod si A t h e n i e n s e m o c c i d i s s e t. Nam exsuli nomen civitatis non impertiit, cujus expers est, sed facinoris, quo ille semetipsum obligavit. Proptereaque, s i q u i s o c c i d e r i t, inquit, h o m i c i d a m. Deinde ubi adjecit, quibus rebus sit interdictum, ut supplicium ratione legitima infligatur, civitatis nomen posuit, his verbis, p e r i n d e a c s i A t h e n i e n s e m o c c i d i s s e t. Valde, valde dissimilis, Athenienses, est legislator auctori hujus senatusconsulti. An vero non crudele est, si quis hos, quibus lex concessit, modo interdictis locis et rebus abstineant, in exsilio secure vivere, omnium violentiæ

expositos esse jubet, et veniam clementiam tollit, quam calamitosis præstari par est ab his, qui extra crimina sunt: cum, cui omnium illa, in tanta rerum futurarum obscuritate, reservetur, incertum sit? Nunc igitur etiam interfectorem Charidemi, revera, si modo id factum fuerit, si qui vicissim occiderint, nacti proscriptum, exsulantem, et aqua et igni interdictum, cum ipsi capitalibus judiciis obnoxii erunt, tum vero tu quoque. Etenim, si quis in causa fuerit, scriptum est: eris autem in causa, illa, quæ in senatusconsulto est, causa suppeditata. Proinde ubi acciderint illa, si vos omiserimus, pollutorum consuetudine utemur: sin persequemur ea quæ decrevimus, ipsi rescindere cogemur. Nunquid igitur parva aut levis causa est, propter quam vos decretum abrogare oportet?

9, Age, recita etiam sequentem legem.

LEX.

Si quis aliquem homicidam, qui excessit, cujus pecunia non ignominiosa est, ultra terminos agitarit, vexarit spoliaveritve, quocunque modo id fiat, eandem mulctam debet, quam si in ditione nostra eadem commisisset.

Alia hæc, Athenienses, lex est, humana et bona, quam istum æque neglexisse apparebit. Si quis, inquit, homicidam aliquem, qui excessit, cujus pecunia non est ignominiosa. De his loquitur, qui ob cædem fortuitam cesserunt. Unde id perspicitur? Quod qui excessit, inquit, non, qui exsulat: quod distinguit, cujus pecunia non est ignominiosa. Nam qui consulto cædem fecerunt, illorum opes omnes publicantur. De fortuitis igitur cædibus loquitur. Quid autem loquitur? Si ultra terminum, inquit, agitarit, vexaverit spoliaveritve, quocunque modo id fiat. Id vero quid est ultra terminum? Terminus est homicidis omnibus interfecti patria prohiberi. Ex ea igitur concedit et pellere et deprædari, ultra vero, neutrum horum concedit: sin quis aliquid secus fecerit, eadem pœna sanxit, qua, si manentem læsisset domi, quia scripsit, iisdem teneri, quibus si domi violasset. Si quis igitur Aristocratem roget—ne vero ineptam interrogationem esse putate—utrum satis sciat, fore, ut aliquis Charidemum interficiat, an vero ipse diem suum alio quopiam modo sit obiturus, haud opinor se scire dicet. Ponamus autem, fore qui eum interficiat. Rursum, nostine, volens an invitus id sit facturus? Hospes, an vero civis? Scire te, dicere nullo modo potes. Proinde sic scribere conveniebat, siquidem omnino scribere decreveras: si quis occiderit, invitus aut volens, jure aut injuria, hospes aut civis: ut quisquis, aut quocunque modo facinus commisisset, illi jura constituta legibus parata essent: et non declarato nomine culpæ, comprehendi liceat, adscribere. Nam quem tu terminum reliquisti scripto isto,

cum lex manifeste sic dicat, non ultra terminos exagitandum, tu vero undecunque abripiendi facultatem concedas? Ac lex non modo non exagitare sinit ultra terminum, sed nec arripere: e tuo autem decreto cuicunque libitum fuerit, is eum, qui cædem invitus fecerit, proscriptum nactus, per vim abducet in patria interfecti. An non igitur confundis jura humana omnia, et eam causam tollis, cum qua quæque facta, vel honesta, vel turpia sunt? Videtis enim in omnibus, non capitalibus tantum legibus, ita esse scriptum. Si quis, inquit, pulsarit quempiam, non lacessitus injuria nimirum: quod si se defenderit, non peccet. Si quis convicia dixerit, falso, adjecit; quod, si vere, licuerit. Si quis occiderit, consulto: quod si invitus, aliud jam sit. Si quis damnum alicui dederit, volens, per injuriam: ubique denique rem causa confirmari inveniemus. Apud te vero aliter: in universum enim, si quis Charidemum occiderit, abripiatur, sive invitus, sive jure, sive se defendens, sive ob ea quæ legibus jubentur, sive quocunque modo.

10. Lege sequentem legem.

LEX.

Cædis actiones ne sunto usquam in eos qui exsules deferunt, si quis eo redeat quo non licet.

Lex hæc Draconis est, Athenienses, et reliquæ quas e capitalibus adscripsi. Consideranda sunt autem ea quæ dicit: i n e o s q u i h o m i c i d a s e o q u o n o n l i c e t r e d e u n t e s i n d i c a n t, a c t i o n e s c æ d i s n e s u n t o. Hic duo jura significat, contra quæ utraque iste senatusconsultum fecit: nam ea et deferre homicidam permittit, et non sinit ab ullo privata auctoritate, si proscriptum nactus sit, abripi: idque tum demum, si quis redeat quo non licet, et illud ipsum permittit, non ubicunque voluerit aliquis. Quo vero non licet? Qua quis exsularit urbe. Ubi? Etiam hoc valde perspicue ostendit: s i q u i s r e d i e r i t, inquit. Hoc vero non alio referri potest, quam ad eam urbem, qua quis exsularit. Nam cujus civitatis jus aliquis prorsus non amisit, in eam utique restitui non potest. Lex igitur deferendi jus dedit, idque, si redeat quo non licet: iste autem, abripi liceat, inquit, inde etiam, ubi exsulare lex nulla prohibet.

11. Recita legem.

LEX.

Si quis occiderit in ludis invitus, aut in itinere prostraverit, aut in bello imprudens, aut deprehensum apud uxorem, aut apud matrem, aut apud sororem, aut apud filiam, aut apud concubinam, aut eam quam propter ingenuos liberos suscipiendos habeat, ob hæc qui cædem fecerit, ne exsulato.

Cum multæ leges sint, Athenienses, contra quas decretum istud factum est, nulli tamen magis adversatur, quam huic modo recitatæ. Quanquam enim lex ita palam ea concedit et dicit, ob quæ liceat occidere, iste illa neglexit omnia, et sine ulla adjectione occidendi modi supplicium adscripsit. Atqui considerate quam sancte et præclare singula distinxerit is, qui primum hæc percensuit. Si quis in ludis aliquem occiderit, hunc insontem esse definiit. Quamobrem? Non eventum consideravit, sed ejus qui fecerit, animum. Is vero qui fuit? Viventem superare, non occidere. Quod si ille infirmior fuit, quam qui ferre posset eum, quem victoria requirit laborem, ipsum ejus mali sibi causam exstitisse censuit: quapropter ejus necem ulcisci noluit. Rursus: si in bello, inquit, imprudens, et hunc esse purum. Recte. Si enim ego, hostem esse ratus, quempiam occidero, non dare pœnas, sed veniam impetrare debeo. Si apud uxorem, inquit, aut apud sororem, aut apud filiam, aut apud concubinam, aut eam quam ingenuæ sobolis procreandæ causa quis apud se habuerit, eum etiam, qui propter hæc aliquem occiderit, indemnem facit. Et omnium quidem justissime, Athenienses, hunc dimittit. Quamobrem? Quia, pro quibus cum hostibus dimicamus, ad eos ab omni contumelia et injuria vindicandos, pro iisdem etiam amicos, si quam contra leges injuriam aut contumeliam eis fecerint, occidere concessit. Cum enim non genus aliquod sit amicorum et hostium, sed e factis horum utrumque censeatur, eos qui hostilia faciunt, pro hoste ulcisci lex liberum fecit. Proinde periniquum fuerit, tot rebus exceptis, ob quas alios occidere liceat, solum illum omnium mortalium, ne ob hæc quidem occidi licere. Age vero, si tale quid evenerit, quale jam fortassis etiam alii cuipiam, ut Thracia relicta huc profectus, in urbe alicubi habitet, non jam ea potestate præditus, qua fretus multa designat interdicta legibus, et pro sua consuetudine cupiditatibus indulgens, eadem factitare instituat: quid aliud agendum erit, nisi ut Charidemum impune agere pro libidine quidvis patiamur? Nec enim per istius senatusconsultum, tutum erit illum occidere, aut eas de illo sumere pœnas, quas lex concedit. Atqui si quis ita putat et objicit, ubinam ista fierent? Quid me quoque dicere vetat, quisnam occiderit Charidemum? Verum non hoc considerandum est; sed quoniam decretum quod oppugnatur, ob rem nondum factam scriptum est, sed talem, quæ utrum aliquando futura sit, necne, haud quisquam novit, illa de futuris disputatio communis utrinque relinquatur: et nos, quæ rerum humanarum conditio est, spes nostras ad ea sic dirigamus, ut statuamus, casu aliquo, tam hæc quam illa fortasse usu evenire posse. Quod si decretum sustuleritis, atque aliquid illi forte acciderit, definitæ legibus ad necem ejus vindicandam pœnæ, et sancitæ

sunt: sin confirmabitis, passis injuriam, si quos ille vivens violarit, præsidia legum eripientur. Itaque decretum hoc et omni modo legibus contrarium est, et conducibile ut abrogetur.

12. Lege sequentem legem.

LEX.

Quod si quem auferentem aut abducentem per vim et injuriam statim causa defensionis occiderit, impune occisum esse jubet.

Alia ea, propter quæ occidere licet: si quem auferentem aut abducentem per vim et injuriam statim causa defensionis occiderit, impune occisum esse jubet. Videte quæso quam bene. Quod enim, cum exposuisset, ob quæ occidere liceret, adscripsit, statim, sustulit mali aliquid consulendi tempus: et quia scripsit, causa defensionis, significat, se læso dare potestatem, non alii cuiquam. Lex igitur hæc, his de causis ulciscenti statim, occidendi licentiam dedit: iste vero nihil adjecit, sed in universum dixit, si quis occiderit, sive jure, sive ut leges permittunt. At hercule nos rem per calumnias exaggeramus. In quem enim rapiendo, aut abducendo grassabitur vi, injuste, Charidemus? In omnes homines. Nostis enim hoc, ab omnibus qui habent exercitum, eos quibus se putant esse fortiores, invadi solere et exagitari, ut pecuniam extorqueant. An non igitur, o Dii immortales, iniquum est, et legibus manifeste contrarium, neque solum scriptæ, sed et communi mortalium omnium legi, qui meas opes hostili more deprædatur, eum non licere mihi ulcisci? Siquidem ne hoc quidem modo licebit Charidemum occidere, sed si per injuriam vi auferat et abducat, et res alterius deprædetur, qui eum occiderit, proscribetur; lege, si propter hæc id fiat, impunitatem largiente?

13. Recita sequentem legem.

LEX.

Quicunque magistratus aut privatus auctor fuerit hujus instituti confundendi, idve mutaverit, is ignominia notetur, tum ipse, tum liberi, tum res ejus.

Audistis, Athenienses, legem plane dicentem, qui magistratus, aut privatus in causa fuerit, ut hoc institutum confundatur, idve mutaverit, ignominia notandum tum ipsum, tum liberos ejus, tum quæ illius sunt. Num igitur parum aut leviter cavisse videtur legislator, ut lex hæc rata esset, neve confunderetur, aut mutaretur? At Aristocrates, parum ea curata, mutat et confundit. Nam quid aliud est mutare, quam cum extra ordinaria judicia, et extra limites, quibus homicidam prohiberi oportet, supplicia concesserit aliquis, et

causæ dictione adempta, proscripserit? Quid porro aliud est confundere, quam si quis ordine sic omnibus iis, quæ legibus continentur, contraria scripserit?

14. Non solum igitur has leges, Athenienses, violavit, sed alias quoque plurimas, quas vitandi fastidii causa non adscripsimus: sed in summa sic dico, quæcunque leges ad rerum capitalium judicia pertinent, quæ vel citari, vel testem esse, vel reos jusjurandum dare, vel quidvis aliud præstare jubent, eas omnes violavit, contra eas omnes hoc decretum fecit. Nam ubi non citatio, non judicium, non testimonia consciorum, non calumniæ jusjurandum, sed a crimine statim pœna perscripta est, eaque interdicta legibus, quidnam aliud quispiam dicat? Atqui hæc omnia in quinque prætoriis fiunt, mandata legibus. At enim, dixerit aliquis, ista vero nullius pretii sunt, neque recte excogitata: nunquid vero quæ iste scripsit justa et præclara sunt? Imo contra potius. An decreto isto apud vos unquam quicquam sit factum injustius haud scio: his vero judiciis inter omnia quæ in terris sunt, nullum neque gravius, neque justius reperietur. Breviter autem ea dicam, quorum commemoratio nostræ civitati laudis aliquid et honoris pariat, et quibus auditis vos oblectemini: inde ducto exordio, unde vos rectissime rem intelligetis, regressus ad id quod Charidemo datum est præmium.

15. Nos, Athenienses, Charidemum civem fecimus, atque per id beneficium, eum in societatem recepimus, sacrorum, profanorum, institutorum, rerum denique omnium quibus ipsi fruimur. Sunt autem apud nos ejus generis complura, quæ nusquam alibi: unum vero maxime proprium, et inter cetera nobilissimum, Areopagi judicium, de quo vobis tot præclaræ narrationes, tum fabulosæ, tum nostris testimoniis confirmatæ suppetunt, quot de nullo alio concilio: e quibus unam atque alteram, veluti ad specimen exhibendum, audire fuerit operæ pretium. Primum igitur de antiquis, ut ea nobis tradita sunt, in hoc solo judicio dii jus de cæde dare et accipere voluerunt, et disceptatores esse inter sese, ut ferunt, dissentientes: nam Neptunus a Marte pœnas exegit interfecti Halirrhothii filii, et Furiis ac Oresti jus dixerunt duodecim dii. Ac vetera quidem hæc sunt: deinceps autem, solum hoc judicium non tyrannus, non paucorum dominatus, non populi auctoritas, capitalibus causis dijudicandis spoliare instituit, sed omnes se de his controversiis minus grave jus, quam ab his inventum esset, excogitaturos crediderunt. Quæ cum ita sint, hoc etiam accedit, quod hic nemo unquam vel reus damnatus, vel actor superatus, ostendere potuit, sententiam perperam fuisse latam. Hoc igitur præsidium civitatis, et legitimas ejus ultiones neglexit istius decreti scriptor, et Charidemo viventi licentiam dedit faciendi quicquid ejus libido tulerit: sin quid

ei accidisset, necessariis ejus calumniarum ansas suppeditavit. Sic autem considerate. Scitis hoc nimirum omnes, in Areopago, ubi lex de cæde agendi et potestatem et mandatum dat, primum jusjurandum dare, et exitium (si calumnietur) tum sibiipsi, tum genti, tum familiæ suæ imprecari cogitur is, qui aliquem talis alicujus facinoris criminatur. Deinde non vulgare aliquod jusjurandum dare cogitur, sed quale nemo in ulla re alia jurat, insistens consecratis carnibus apri, arietis, et tauri: hisque mactatis, tum a quibus oportet, tum iis diebus quibus convenit. Ut ea quæ et spatio temporis, et rerum quæ adhibentur solennitate, perfici jus fasque est, omnia præstentur. Quanquam autem se tali sacramento obligarit, nondum tamen habetur ei fides, sed si mendacii convictus fuerit, nihil aliud consequitur, nisi ut liberos suos et omnem familiam nefario et exitioso perjurii scelere contaminarit: sin jure accusasse videatur, et reum cædis perpetratæ convicerit, ne sic quidem damnatum in sua potestate habet. Sed infligendi supplicii jus et auctoritas penes leges est, et eos quibus executio sententiæ est mandata: interesse spectaculo supplicii, quod damnatum ex lege sequitur, accusatori licet; nec præter id aliud quicquam. Et hæc sunt quæ ad accusatorem pertineant; reus autem calumniæ jusjurandum dat eodem modo, et licet, ut oratione priore loco dicta, cedat e medio, salutique suæ consulat. Quod nec accusator, neque judices, neque aliorum hominum quisquam prohibere potest. Cur tandem, Athenienses, hæc sic administrantur? Quia qui hæc instituta primi sic ordinarunt, quicunque illi fuerint, sive heroes, sive dii, non insultarunt fortuitis casibus: sed humaniter, quoad ejus honeste fieri potuit, sublevarunt calamitates. Atqui hæc omnia tam præclare et sancte constituta, istius decreti scriptorem violasse constat, cum in eo nec una vel minima talium conditionum contineatur.

16. Ac primum contra unum hoc judicium, et contra leges tum scriptas, tum non scripta instituta, decretum hoc factum est. Deinde judicium aliud de cædibus fortuitis pronunciare solitum, illud ad Palladium inquam, et leges ibi receptas confundit. Nam ibi quoque usitatum est in primis calumniæ jusjurandum, mox oratio, postremo cognitio judicum; quorum in istius decreto nihil est. Sin quis damnatur, et commisisse facinus videtur, neque accusator, neque quisquam alius, in facinorosum jus habet, nisi lex. Quid igitur lex jubet fortuitæ cædis damnatum? Ad certum tempus certo quopiam intervallo abesse et exsulare, dum aliquem e perempti familia exorarit: tum vero redire concessit, certo quodam ritu, non fortuito, aut temere. Sed et rem divinam facere, et expiari, et alia quædam ordine ac diligenter sancita, præstare jussit lex. Recte quidem Athenienses, hæc omnia. Nam quod et rerum non voluntariarum minor pœna, quam de industria commissarum, sancitur, justum est:

et quod discedendi potestas datur, et quod exsulare jubetur, recte est provisum: et quod is qui ab exsilio redit, expiatur, et purgatur certis ritibus: et omnis auctoritas penes leges est, etiam hæc omnia præclare constituta sunt. Quæ iste universa tanta æquitate a primis legislatoribus descripta, decreto isto scribendo neglexit.'

17. Hæc igitur duo tanta et talia judicia, atque instituta, jam inde ab omni memoria recepta, tam impudenter transiluit. Quin præter hæc tertium etiam, inter hæc omnium augustissimum, maximique terroris, si quis occidisse fateatur, id tamen secundum leges fecisse se dicat. Est autem hoc de quo dico, prætorium ad Delphinium. Nam mihi quidem videntur, Athenienses, hi qui primum his de rebus jura sanxere, præ omnibus aliis hoc spectasse, utrum nullam cædem esse licitam, an vero aliquam cædem facere fas esse, sit existimandum? Cum igitur, Orestem interfecta matre, idque haud negantem, deos judices nactum, cædis absolutum esse reperissent, statuisse cædem aliquam esse justam; nec enim deos injuste quicquam pronunciaturos. Proinde quia sic senserunt, jam scribere, et aperte definire instituerunt, quibus de causis occidere liceret. At iste prorsus nihil dempsit, sed in universum, si quis occiderit, inquit, Charidemum, sive id jure fiat, sive ut leges permittunt, proscribit. Enimvero tum actiones, tum orationes omnes, duas habent appendices, unam juris, alteram injuriæ, quas simul eadem actio nulla potest habere, nec ulla item oratio. Nam qui simul eadem et justa et injusta esse queant? Sed cum alterutra causa conjuncta quælibet explorantur. Quæ causa si iniqua appareat, ipsa res improba judicatur: sin justa, bona et honesta. Tu vero neutram apposuisti, cum scriberes, si quis hunc occiderit, sed crimine ipso sine ullo additamento nominato, postea statim subjecisti, proscriptum esse. Tertium igitur hoc judicium, et hujus instituta te violasse constat.

18. Jam ad hæc, quartum etiam, illud ad Prytaneum. Id vero cujusmodi est? Si lapis, aut lignum, aut ferrum, aut tale quippiam delapsum, percusserit, atque aliquis, a quo id conjectum sit, ignoret, ipse vero norit, et habeat telum quo cædes facta est: his rebus in hoc loco judicium dictatur. Quod si res inanimas, sensusque et rationis prorsus expertes, hoc crimine reas, nefas habetur non adducere in judicium, multo certe magis eum qui nihil fortasse deliquerit (ponam deliquisse), at hominem tamen, et, deum voluntate, communis nostræ naturæ participem, nefas et iniquum fuerit, indicta causa, et absque judicio, talis criminis gratia proscribere.

19. Cujusmodi porro aliud quintum judicium violarit, spectate, Phreattæum. In quo causam dicere lege jubetur, si quis ob cædem fortuitam in exsilium profectus, nondum reconciliatis cæsi propinquis, alterius voluntariæ cædis insimuletur. Neque vero, quia huc

ei venire non est integrum, eum neglexit is, qui hæc singula ordinavit, neque propterea quod prius etiam tale quid designarit, simile crimen in eo satis esse probatum censuit: sed eam rationem invenit, qua et pietati consuleret, et illum nec defensione nec judicio privaret. Quid igitur fecit? Judices illo adduxit, quo illi accedere fas erat, designato quodam regionis nostræ maritimo loco, qui ad Phreattam appellatur. Post, ille nave accedens, verba facit, terra non contacta: illi in terra auscultant et judicant. Quod si convincitur, pœnas luit cædi voluntariæ constitutas. Idque merito. Sin absolvitur, indemnis quidem ejus criminis abit, sed exsilium ob priorem cædem indictum sustinet. Qua igitur gratia tanto studio tractata sunt hæc omnia? Paris impietatis harum sanctionum auctor esse censuit, vel ad facinora connivere, vel insontem proscribere. Enimvero si tantum studium adhibetur, ut hi qui jam homicidæ judicati sunt, de criminibus post objectis se purgare, venire in judicium, et omnem æquitatem consequi possint: iniquissimum profecto fuerit, de nondum convicto, re nondum explorata, utrum fecerit, nec ne, item utrum invitus an volens fecerit, scribere, dedendum eum esse ante judicium ipsis accusatoribus.

20. Sexta porro ulciscendi ratio restat, præter has omnes, qua itidem præterita, decretum hoc scripsit iste. Si quis hæc ignoravit omnia, si tempora quibus hæc singula facienda fuissent, præteriere, si alia quapiam de causa tali modo suum jus persequi non vult, et homicidam tum in templis, tum per forum obambulantem videt, ducere illum licet in carcerem, non domum, nec quo cuique libitum est, id quod tu concessisti. Eoque conjectus, ante latam sententiam, nihil omnino patietur, convictus quidem morte mulctabitur, sed si accusator quintam suffragiorum partem non tulerit, mille drachmas ipse insuper solvet. At non hoc modo iste scripsit, sed et insontem criminandum, et indemnatum statim dedendum esse. Quod si quis hominum, aut tota etiam civitas tot legibus et institutis a me enumeratis ne destruantur, quæ et ostensa divinitus, et ab omni ævo a mortalibus usurpata fuerunt, opituletur, et eum qui per injuriam et contra legum interdicta violetur, eripiat, fœderibus exclusum esse scripsit, et huic præterea neque defensionis, neque judicii copiam fecit, sed et hunc statim sine judicio punit. Quod nam decretum isto crudelius aut iniquius excogitari queat?

21. Est ne adhuc nobis aliqua lex reliqua? Heus tu ostende. Recita hanc.

LEX.

Si quis violenta morte occubuerit, in ejus ultionem necessariis corpora pignerare liceat, donec aut cædis causam dixerint aut homicidas dediderint: capiendis autem corporum pignoribus ad tertium usque progrediantur, ultra nefas esto.

Cum leges, Athenienses, præclaræ multæ sint, haud scio an ulla huic vel præstantia, vel æquitate sit præferenda. Considerate, quæso, quanta æquitate et humanitate sit condita: Si quis, inquit, violenta morte occubuerit. Primum quia adscripsit, violenta, significare voluit, si per injuriam sit occisus. Cognatis pignora capere licere donec aut cædis causam dixerint aut homicidas dediderint. Considerate, quam bene. Prius causam dici velit, quod si nolint, post dedi imperavit, sin horum utrumque detrectent, pignora licere capi usque ad tres, non ultra. Contra totam igitur legem hanc decretum factum est. Primum enim, si quis occiderit, scribendo, non adscripsit, injuste, aut violenter, nihil omnino denique: deinde priusquam causam dici jusserit, statim scripsit licere abduci: præterea lex, si neque causam dixerint hi apud quos facta cædes est, neque sontes dediderint, contra hos pignorum captionem ad tres usque concedit: iste vero hos omni crimine liberavit, nulla prorsus eorum facta mentione. Sed jam exsulantem (quanquam natura et omnium mortalium communi suffragio comprobata lege constitutum sit, ut exsul admittatur) si qui susceperint, societate fœderum excludit, supplicem ni dediderint. Proinde tum quia non apposuit modum cædis, tum quia judicium non nominat, tum quia pœnas exigi non jubet, tum quia dat undique comprehendendi facultatem, tum quia eos qui receperint, non eos apud quos facta cædes fuerit, puniri jubet, rebus denique omnibus hanc quoque legem decreto suo violavit.

22. Age sequentem recita.

LEX.

Neque fas esto legem de uno viro ferre, nisi eadem ad omnes Athenienses pertineat.

Hæc lex modo recitata, judices, non jam et ipsa est rerum capitalium, nihilominus tamen, ut si qua alia, præclara. Nam ut reliqui juris civitatis, ita legum quoque omnibus æquam partem esse tribuendam censuit legislator; propterea que scripsit, nefas esse ferre legem uno de viro, nisi eadem ad omnes quoque Athenienses pertinere queat. Quando igitur in confesso est, decreta secundum omnes leges scribi oportere, qui Charidemo tale quippiam privatim decernit, quod non vobis omnibus ex æquo tribui potest, is haud dubie legem hanc violat. Nec enim profecto quæ sanciri legibus est nefas, ea inscripsisse decretis concedetur.

23. Recita sequentem legem, qua istæ omnes continentur.

LEX.

Decretum nullum neque senatus neque populi auctoritati præferatur.

Depone. Brevi omnino et facili oratione mihi opus esse puto, ut ostendam, hanc quoque legem isto decreto esse violatam. Nam qui legibus omnibus, quarum tanta multitudo est, violatis, decreto inscripsit, et inclusit rem quampiam peculiarem, eum quid aliud facere statuendum est, quam postulare, ut decretum lege potius habeatur? Ostendam autem vobis unum atque alterum senatusconsultum, quibus viri de republica vere bene meriti sunt ornati, ut intelligatis, facile esse æqua scribere, si quis ob illud ipsum scribat, ut alicui honos habeatur, utque is in vestri juris societatem recipiatur, et non per speciem talium honorum aliquid improbi conari et malefacere studeat. Lege senatusconsulta hæc. Sed ne prolixitas auscultationis molesta vobis esset, e singulis senatusconsultis id est electum, in quo istum accuso. Lege.

E SENATUSCONSULTIS.

Videtis, Athenienses, eodem modo scripsisse omnes. Eadem, inquit, afficiatur pœna, qua, si Atheniensem occidisset; valere illi receptas leges vestras sinunt, easdemque magnifaciunt, cum honorificum esse existiment, earundem alicui jus impertiri. Aliter Aristocrates, qui has quocunque modo potest, contemnit. Sic certe, quasi hæ nullius pretii sint, peculiare aliquid scribere instituit: atque illud quoque munus, quo civitate Charidemum donastis, extenuat. Nam qui sic, quasi vos hoc ei tribuisse non contenti plura etiam debeatis, illud quoque adjecit, oportere providere vos, ut illi quicquid libet, impune liceat, nonne id molitur quod ego dico?

24. Neque vero ignoro, Athenienses, decretum hoc legibus non palam esse contrarium, haudquaquam ostensurum esse Aristocratem: sed illud, quod est omnium iniquissimum, quod in toto decreto, causæ dicendæ, in tali crimine, potestatem nusquam dedit, surripere conabitur. De quo ego multa mihi verba esse facienda non puto: cum ex ejus decreto evidenter possim ostendere, ne ipsum quidem existimare, ullam hujus criminis reo dari causæ dicendæ potestatem. Scripsit enim, *si quis occiderit Charidemum, eum abduci liceat; quem si quis eripuerit, sive civis sive privatus, fœderibus excludatur:* non si ereptum judicio non stiterit, sed omnino statim. Atqui si causæ dictionem daret, aut saltem non tolleret, tum pœnam in assertores statuisset, cum eum quem eripuissent judicio non stitissent.

25. Arbitror præterea illud quoque dicturum, et hac parte obnixe daturum operam, ut fucum vobis faciat, irritum esse decretum,

quod senatusconsultum sit; legem autem jubere, senatusconsulta esse annua. Itaque tametsi nunc ipse absolvatur, decretum tamen hoc nihil incommodaturum reipublicæ. Ego vero vobis illud contra hoc opponendum esse statuo, decretum ab isto esse scriptum, non ut eo irrito, nihil vos incommodi sentiretis; licuisset enim ab initio nihil scribere, si spectasset quid esset e republica: sed, ut vobis deceptis, quidam ea quæ cum vestris utilitatibus pugnant, consequerentur. Qui autem accusarint, et rem distulerint, et effecerint, ne ratum esset decretum, hi nos sumus. Absurdum igitur fuerit, quarum rerum gratia nobis debetur, eas istis saluti esse. Deinde neque ita simplex istud est, ut aliquis existimet. Nam si nemo esset alius, istius exemplo, neglecta utilitate vestra, scripturus, minus fortasse grave foret: nunc quia tales non pauci sunt, vestri officii non est, decretum istud tolerare. Quis enim non securo animo denuo scribet, si hoc fuerit absolutum? Quis non approbabit? Quis vero accusabit? Non igitur spectari debet, an hoc sit temporibus irritum, sed illud intuendum est, vos, si vestro suffragio decretum nunc absolveritis, his qui denuo nocere vobis volent impunitatem daturos.

26. Neque illud etiam me latet, Athenienses, Aristocratem simplicem et veram defensionem nullam habere, sed talia quædam effugia quæsiturum, decreta hujus generis multa jam et multis esse facta. Id vero, Athenienses, nullo argumento est, istum consentanea decrevisse legibus: multæ res enim sunt, quibus fit ut vos decipiamini. Veluti, si quod e damnatis decretis apud vos non fuisset accusatum, ratum utique fuisset, quanquam contra leges factum. Nec minus si quod accusatum est, et tamen vel prævaricatis accusatoribus, vel eloquentia ad suam causam explicandam destitutis, est absolutum; etiam hoc legibus esse contrarium, nihil prohibet. Num igitur, qui de eo sententiam dixere, jusjurandum non servarunt? Imo. Quomodo? Id ego docebo. Se animo religiosissimo pronunciaturos jurarunt: animi autem opinio, ex his quæ audierint, exoritur. Eam in judicando cum sequuntur, pie faciunt. Quisquis enim, neque odio, neque benevolentia, neque alia injusta causa commotus, contra sui animi sententiam non pronunciat, religiose facit. Neque enim qui ab oratore deceptus, aliquid ignoravit, ignorantiæ pœnas dare debet: sed qui volens et sciens perperam pronunciat, is exsecrationi est obnoxius. Quapropter in singulis concionibus, præco diris devovet non deceptos, sed illos qui phaleratis verbis vel senatum, vel populum, vel Heliæam decipiunt. Non igitur ei concedatis ut dicat, hoc esse factum, sed juste esse factum: nec ab aliis ea judicibus esse confirmata, sed vos edoceri jubete, se ea de re quam nos æquiora dicere. Quod si facere non poterunt, absurdum esse statuo, aliorum deceptionem vestræ cognitioni ante-

ferri. Præterea mihi quidem perquam esse impudens illa videtur oratio, prius etiam aliis talia decreta esse facta. Nec enim, si quid unquam non secundum leges factum est, idque tu es imitatus, propterea te absolvi decet, sed contra, tanto damnari magis propterea. Sicut enim, si quis illorum damnatus fuisset, tu ista non scripsisses, ita si tu nunc damnaberis, alius non scribet.

27. Hoc decretum igitur se non manifeste contra omnes fecisse leges, nec ipsum posse negare Aristocratem arbitror: sed accidit, ut quendam violatarum legum reum viderim, qui cum legibus damnaretur, se conducibilia vobis scripsisse dicere institueret, et vehementer contenderet, stulta quidem prorsus, opinor, vel impudenti potius oratione. Tametsi enim ea quæ decrevisset in ceteris ab omni parte utilia essent, et a vobis tamen, qui vos ex præscripto legum pronunciaturos jurastis, ea confirmari postularet, quæ nec ipse juste scripta esse posset ostendere, pro inutilibus habenda fuerint, si modo jurisjurandi religio maximi omnibus facienda est. Habet fortasse tamen illa impudentia nonnihil excusationis. Isti autem nec ea causa relinquitur apud vos. Cum enim decretum ejus summopere legibus adversetur, perniciosius etiam est, quam iniquius. Atque idipsum quoque demonstrabo vobis. Ut autem id quod volo verbis paucissimis ostendam, notum vobis omnibus exemplum recensebo. Scitis e republica nostra esse, ut neque Thebani, neque Lacedæmonii sint potentes: sed ut illi Phocenses, hi alios quospiam adversarios habeant. Nam tali rerum statu, vos summam potentiam securi, et extra omne positi periculum tenere potestis. Hoc ipsum igitur consimili ratione civibus nostris, qui in Chersoneso consedere, prodesse putetis, ut ne quis Thracum magnas opes habeat. Nam illorum tumultus inter ipsos, mutuæque suspiciones et simultates, summa sunt omnium firmissimaque Chersonesi præsidia. Decretum vero istud, quo ut Cersobleptæ summi ducis securitati consulitur, sic ceterorum regum præfectis metus et terror, ne in crimen aliquod veniant, incutitur, hos infirmos, unum illum potentem facit. Ne vero miremini decreta vestra tantum habere ponderis et momenti, rem factam, et notam vobis omnibus, in memoriam redigam. Quum Miltocythes a Cotye defecisset, bellumque diu traheretur, et Ergophilo successor datus Autocles classe profecturus esset, factum quoddam apud vos hujusmodi decretum fuit, quo Miltocythes perterritus abiit, quod vos a se alienatos existimabat, Cotys autem et sacri montis, et thesauris est potitus. Atqui deinde, Athenienses, Autocles accusabatur, quasi Miltocythem perdidisset: jamque tempus accusandi auctorem decreti illius exierat: et nostra civitas rebus infectis et perditis desistere cogebatur. Omnino igitur scitote, nunc etiam, nisi decretum hoc solveritis, et reges ipsos, et eorum duces mirabiliter animis trepidaturos. Putabunt

enim, se prorsus despectis, ad Cersobleptem vos inclinare. Qui si ob eam opinionem a Cersoblepte per occasionem aliquam oppugnati, regnis cesserint, rursus ex ea re quid futurum sit, videte.

28. Agite vero, per deos immortales, si vos Cersobleptes læserit, —id quod, si sperarit duntaxat, facturum potius, quam, si potuerit, esse omissurum, est probabilius—, non ad illos ibimus, illorumque opibus hujus potentiam conabimur infirmare? Ad quæ si vobis illi sic responderint, vos Athenienses, nobis affectis injuria opem non modo non tulistis, sed in metum etiam, si nos defenderemus, ingentem conjecistis, decreto facto, qui illum et vestris et nostris utilitatibus adversantem occidisset, eum comprehendi licere. Non igitur vos decet auxilium a nobis petere, ad ea in integrum restituenda, quæ et in vos et nos male consulentes amisistis. Hæc inquam si responderint, quæso vos, an non eorum æquior futura est quam nostra oratio? Ego quidem opinor. Quin illud etiam dici non poterit, vos probabiliter circumventos esse, et deceptos. Nam si nihil aliud cogitare possetis, nec ipsi prudentia valeretis ad hujusmodi res intelligendas, exemplum Olynthiorum videre licuisset, qui quibus accepti modis a Philippo, quam illi gratiam retulerunt. Is Potidæam eis non tum restituit, cum tueri diutius non posset, quemadmodum vobis Cersobleptes Chersonesum: sed bellum vobiscum gerens, magnis sumptibus factis, vi expugnatam, cum ipse, si vellet, retinere potuisset, tradidit, ac ne conatus quidem est facere quicquam aliud. Illi tamen, quoad eum tantum esse videbant, ut magnitudini ejus fides haberi posset, et socii ejus erant, et propter eum nos oppugnabant: sed cum videant eum ita crevisse, ut ejus potentia sibi metuenda sit, tantum absunt a decernendo, si quis eorum aliquem, per quos ejus imperium auctum et firmatum est, occiderit, eum e sociorum ditione abduci licere, ut nostram, quos sciunt præ omnibus aliis, cum amicos ejus, tum ipsum Philippum, summa cum voluptate occisuros, amicitiam expetiverint: societatem item nostram, ut ferunt, expetituri. Quod si Olynthii futura prospicere norunt, vos, qui Athenienses estis, non idem facietis? An non turpissimum fuerit, vos, qui consilii capiendi de rebus gerendis scientia præstare videamini, quid expediat minus prudenter quam Olynthios animadvertisse?

29. Audio porro istum idem allaturum esse, quod ab Aristomacho semel pro concione dictum est, nunquam Cersobleptem, Chersoneso vobis eripienda, vestras inimicitias suscepturum: nec enim si ceperit atque obtineat, illi commodaturam. Cujus pacatæ, reditus et vectigalia triginta talenta non excedant: sin bello infestetur, nullus omnino sit fructus. Quum ex emporiis, quæ belli tempore clauderentur, amplius ducentorum talentum reditus percipiat. Quare si parvi lucelli spe adductus, hostis esse malit, cum plura possit, amicitia nostra munitus, obtinere, mirari sese dictitabunt. Mihi

vero non deessent complura dicenda, in quæ si quis intueatur, magis illum formidandum putet, quam hac cogitatione concedendum, ut ejus opes augeantur. Id solum tamen, quod in promptu maxime mihi est, dicam. Nostis utique Philippum, Athenienses, Macedonem istum, cui nimirum multo magis expediebat totius Macedoniæ reditus secure percipere, quam cum periculis Amphipolitanos: magis porro e re ejus fuisset, amicitiam vestram, quam a patre, per manus traditam acceperat, tueri, quam Thessalorum, a quibus pater ejus regno pulsus fuerat, ambire societatem. Nam præter hoc, illud etiam videre est: vos nunquam, Athenienses, ullum amicum deseruistis, Thessali neminem unquam constanter defenderunt. Quæ quum ita sint, parva emolumenta, et incertos amicos, et pericula videtis eum vitæ securitati prætulisse. Quæ causa tandem est? Neque enim hujus facti ratio ita est in promptu. Dicam, Athenienses. Cum hominibus bonæ sint duæ res, altera princeps maximaque omnium felicitas, altera, ut hac minor, sic inter ceteras summa, consilii capiendi prudentia, non simul contingit utriusque possessio mortalibus; neque quisquam felix terminum aut finem ullum habet infinitæ augendarum opum cupiditatis. Proinde multi majorum emolumentorum desiderio fortunas suas amiserunt. Et quid necesse est de Philippo dicere, aut alio quopiam? Cum ipse Cotys Cersobleptæ pater, si qua ei exorta esset seditio aut dissensio, missis ad nos legatis, se facturum omnia fuerit pollicitus; et tum senserit, quam suis rationibus esset incommodum, nostræ civitati facere bellum. Thracia vero subacta, urbes occuparit, ebrius injurias fecerit, debacchatus sit, in primis in semetipsum, deinde in nos etiam, nostram ditionem invaserit, ita res erat inexplicabilis: nam si qui ad explendas injustas cupiditates ea suscipiunt, quæ non oportet, hi non difficillima quæque cogitare solent, sed prosperi successus emolumenta. Ego vero vobis ea deliberanda censeo, quibus Cersobleptæ, si in ea sententia manserit, qua eum esse decet, nulla fiat per vos injuria: sin temere vos lacessere conetur, ut non sit major, quam ut eum ulcisci queatis. Legam autem vobis epistolam, quam Cotys, post Miltocythæ defectionem huc misit, et qua, toto imperio potitus, Timomacho missa, vestras urbes evertit.

EPISTOLA.

Hoc exemplum, Athenienses, cum videritis, et illud sciatis, Philippum, dum Amphipolim obsidebat, ideo se eam oppugnare dixisse, ut vobis traderet, postquam ceperat, etiam Potidæam vobis eripuisse, hanc (si me quidem audietis) Cersobleptæ fidem habebitis, quam Iphicrates Ephialtæ F. olim a Lacedæmoniis stipulatus est. Quem aiunt, fraudem in re quapiam nectentibus Lacedæmoniis, ostendentibus tamen se quamvis illi fidem daturos, dixisse, non alia fide data se

posse acquiescere, quam si probarent, se, etiamsi vellent, nocere non posse, sibi enim non esse dubium, quin vellent, quoad igitur possent, fidem eis haberi non posse. Hanc fidem igitur, si meis uti consiliis placet, adversus Thracem istum custodietis, nec experiri voletis, quo animo, tota Thracia potitus, erga vos futurus sit.

30. Jam nec sanorum hominum esse talia decreta scribere, et aliquibus talia dare præmia, id quoque de multis rebus facile intelligitur. Scitis enim omnes æque mecum, Athenienses, vos Cotyn quondam illum fecisse civem: haud dubie bene velle vobis illo tempore atque amicum esse existimantes. Quin et aureas ei coronas decrevistis; non utique facturi, si hostem putaretis. Verumtamen, cum sceleratus et diis inimicus fieret, et vos magnis injuriis afficeret, interfectores ejus, Pythonem et Heraclidem Æneos, ut bene meritos, in civitatem adscriptos, aureis coronis ornastis. Si tunc igitur, quando familiaris vobis Cotys esse videbatur, aliquis scripsisset, si quis Cotyn occiderit, fœderibus exemptus esto, utrum Pythonem cum fratre noxæ dedissetis, an contra decretum illud civitate donatos, ut bene meritos, ornassetis? Quid vero de Alexandro Thessalo? Is cum Pelopidam captum in vinculis haberet, et Thebanorum hostis esset acerrimus, vobis vero ita familiaris, ut et ducem a vobis peteret, et vos illum juvaretis, omnia denique esset Alexander: obsecro vos, si quis scripsisset, si quis occiderit Alexandrum, eum abduci liceat, num tutum fuisset conari postea injurias ejus et contumelias ulcisci? Quorsum vero attinet cetera hujus generis recensere? Vel Philippus, qui vester inimicus infensissimus habetur, si tum, cum vestrorum civium quosdam, Argæum restituentes, deprehensos, non ipsos modo dimisit, sed et omnia quæ perdiderant eis reddidit, et missis ad vos literis, se paratum esse ostendit vobiscum facere societatem, et paternam amicitiam renovare; si tum hæc ei tribui postulasset aliquis ex his, qui ab eo dimissi fuerant, et scripsisset, si quis occiderit Philippum, eum comprehendi liceat, non ne jocularium in contumeliam incidissemus? Nunquid videtis et intelligitis, Athenienses, ex his singulis, si tale quippiam decrevissetis quantæ id vestræ dementiæ tribueretur? Non enim sanæ mentis hominum esse puto, sive, cum aliquem amicum esse putarint, sic ei fidere, ut, etiamsi cœperit esse injurius, facultate ultionis ipsi sese spolient, sive, si quem pro inimico habeant, sic odisse, ut, si depositis odiis in gratiam redire velit, prohibeant quo minus hæc facere liceat; sed tantisper mea quidem sententia, tum odiis, tum amicitiis est progrediendum, ut harum occasionum neutra prætereatur.

31. Illud porro etiam ego perspicere nequeo, cur non omnes homines eadem sibi tribui postulaturi sint, quicunque parvulum quippiam in vos contulisse videbuntur, si hæc Charidemo concesseritis:

veluti, si vultis, Simo, Bianor, Athenodorus, infiniti alii. Quod si omnibus eadem decernemus, eo tandem profecto deveniemus, ut mercenariorum militum munus obeuntes singulorum salutem, satellitum instar, tueamur: sin his tribuemus, illis non item, fraudati jure vobiscum expostulabunt. Agite vero, si et Menestratus Eretriensis eadem decerni sibi petet, aut Phaÿlus Phocensis, aut alius quispiam princeps,—jungimus autem, adducti sæpe temporibus, cum multis amicitias—, utrum decernemus omnibus, an non? Decernemus nimirum. Atqui, Athenienses, qua specie probabili id faciemus, qui principatum sustinere nos ad asserendam Græcorum libertatem profitemur, si eos, qui privatam potentiam cum oppressione multitudinis obtinent, custodierimus? Equidem non video. Nam si quid tale cuipiam largiendum est, id quod ego nego, conferri debet primum in eum, qui nos nulla unquam affecit injuria: deinde in eum, qui, ne quidem si velit, possit lædere: postremo, de quo constet omnibus, eum hæc accipere pro defensione suæ salutis, non ad impunitatem alienæ salutis oppugnandæ.

32. Charidemum autem nec nihil in vos deliquisse, nec donum istud accipere, ut ne quid mali patiatur, prætereo: sed nec fidem ei habendam esse in posterum, ex me audite, atque considerate, num rectam investigandæ rei viam insistere videar. Ego sic existimo, Athenienses, qui vestrorum institutorum et legum desiderio, jus civitatis adipisci studuerunt, eos simul et voti compotes fieri, et apud vos habitare, et rerum desideratarum frui communitate: qui vero neutrum horum vel desiderant, vel admirantur, sed solum emolumentum spectant, quo propter vestri honoris opinionem fruuntur, eos arbitror, vel satis scio potius, sicubi majoris emolumenti spem prospexerint, vobis prorsus neglectis, illam adoraturos. Veluti—quo et vos intelligatis, qua gratia hæc ego dixerim—Pytho ille, cum primum occiso Cotye, non quovis abire sibi tutum esse putaret, ad nos profectus, jus civitatis petiit, et vos primos omnium fecit: postquam vero censet, Philippi opes magis e re sua esse, nulla vestrum habita ratione, cum illo facit. Non enim est, non est, Athenienses, apud istos, quorum omnia studia, cogitationes omnes ad avaritiam referuntur, quicquam vel firmi, vel sancti: sed oportet, ut quisquis cordatus est, talem hominem cautione diligenti superet, non accepto demum damno, datisque credulitatis pœnis, conqueratur. Quod si demus, Athenienses, id quod minime verum est, ipsum Charidemum, functum erga vos esse officio, et fungi, et facturum idem in posterum, neque alio animo unquam futurum, nihilo magis deuerit ei talia decerni. Nam siquidem prærogativa hæc ob aliud quippiam, quam ad stabiliendum Cersobleptæ regnum tribueretur, æquiore id animo ferri posset: nunc mores ejus, in cujus usum præmii commoditate abutetur, quo magis magisque cogito, eo minus invenio tales, quibus

vel ab illo, vel a vobis sit fides adhibenda. Considerate, quæso, quanta æquitate singula examinem, quantasque causas habeam timoris mei.

33. Ego reperio Cotyn Iphicratis fuisse socerum, eodem modo quo est Cersobleptes Charidemi, atque etiam majores longe res et illustriore gratia excipiendas pro Cotye gessisse Iphicratem video, quam pro Cersoblepte Charidemum. Sic autem rem expendamus. Scitis hoc utique, Athenienses, quanquam Iphicrates et æream statuam, et victum in Prytaneo et præmia, et honores alios quibus beatus ille fuit, obtinuisset, tamen ad tuendum Cotyos imperium, bello navali cum vestris decernere ducibus non dubitasse, illiusque salutem pluris fecisse, quam honores a vobis tributos. Quod ni major vestra fuisset in iracundia cohibenda moderatio, quam illius temeritas, nihil obstitisset, quo minus omnium mortalium fieret infelicissimus. Tamen Cotys tum ab illo conservatus, et ejus amicitiam reipsa expertus, postquam extra omne periculum se positum arbitrabatur, non modo referre illi gratiam non studuit, nec illius causa in vos ulla humanitate usus est, ut veniam genero impetraret, sed contra magis ab eo postulavit, ut ad oppida vestra reliqua oppugnanda adjutor esset. Quod cum ille recusasset, barbaricis copiis acceptis, et collecto ab illo exercitu, et Charidemo isto mercenario imperatore conducto, vestra oppida invasit, et Iphicratem in eas redegit angustias, ut discedens ab illo, Antissam primum, mox Dryn habitatum se conferret: existimans, nec decere se ad vos redire, quibus Thracem anteposuisset et barbarum, nec apud illum tuto posse manere, quem suæ salutis ita cerneret esse negligentem. Si igitur, Athenienses, etiam Cersobleptes, ista securitate quæ Charidemo nunc comparatur, auctus, et ipsum neglexerit, et contra vos machinatus aliquid molitusque fuerit, num satis id vobis erit, decepto Charidemo, Thracis contra vosmetipsos constabilisse potentiam? Equidem non opinor. Etenim illud æquum esse puto, si sentit et prospicit talia Charidemus, et tamen talibus potiri decretis studet, ejus insidiis ut resistatur: sin haud animadvertit, quo quis eum benevolentiorem esse putat, eo magis et suæ et illius securitati ut prospiciat. Nam veræ amicitiæ munus est, his quibus bene cupias, non in iis gratificari rebus, quæ et in tuum et illorum cedere detrimentum possint, in his quidem, quæ utrisque commodare queant, adjutandi sunt, quæ autem ipse melius illo provideas, ea rite administres, neque præsentis obsequii dulcedinem totius reliqui temporis utilitati anteponas. Neque illud etiam cogitanti mihi probabile videtur, Cersobleptem, cum et barbarus sit, et perfidus, curaturum tamen ne tantis afficiat injuriis Charidemum. Nam rursus cum inquiro, quantis bonis Iphicratem Cotys spoliaturus, nihil ea re motus fuerit penitus, istum utique crediderim susque deque laturum esse,

quicquid perierit Charidemo. Nam Cotys Iphicratem, honoribus, victu publico, statuis, patria, quæ nomen ejus illustrarat, rebus prope dixerim omnibus, sine quibus acerbam esse vitam Iphicrati par erat, se spoliare prospiciens, tamen ejus rationem non habuit: istum vero quid tandem moveret scilicet, ne qua re spoliaret Charidemum? Nulla prorsus. Habet enim apud vos non liberos, non imagines, non cognatos, non aliud quicquam denique. Enimvero si neque natura fidus est Cersobleptes, et propter ea quæ prius acta sunt, jure suspectus, neque quicquam in rebus inest, propter quod et præter ingenium et contra voluntatem suam Charidemi rationem haberet, quæ causa est, cur simpliciter, adeoque præter omnem rationem ad libidinem suam explendam, illum adjutemus: præsertim cum tota res in detrimentum nostrum cessura sit? Equidem nullam video.

34. Præterquam igitur, quod decretum hoc non est ex usu reipublicæ, existimationi quoque nostræ civitatis tale quicquam decrevisse adversatur; idque cognoscendum vobis est. Si enim, Athenienses, in urbe habitanti, et legibus obnoxio scriptum esset decretum, etsi tum etiam iniquum, minus turpe tamen haberetur: nunc Charidemo scriptum est, qui nulla in urbe habitat, et regi, homini Thraci, ducit exercitum, cujus regno fretus, multis injuriam facit. Scitis enim hoc profecto, omnes istos qui peregrinis præsunt exercitibus, Græcas urbes occupare, et imperium in eas sibi vendicare, et, si verum dicere fas est, communes hostes omnium, qui cum libertate in patria vivere student, omnes regiones pervagari. Num igitur honestum vobis, aut decorum erit, Athenienses, ei, qui explendæ suæ avaritiæ causa quibusvis, in quos inciderit, insidiabitur, talem custodiam decrevisse: iis vero, qui suam libertatem asserturi sunt, vestra societate interdixisse? Ego certe quidem hoc neque honestum, nec e dignitate vestra esse censeo. Quam enim turpe fuerit accusare Lacedæmonios, quod in fœdera retulerunt, licere Persarum regi, Græcos Asiam incolentes, arbitratu suo tractare: si nos ipsi Cersobleptæ eos dedamus, qui Europam incolunt, atque adeo eos omnes, quibus se Charidemus superiorem fore confidet? Neque enim alia decreti vis est, cum illius duci præscriptum non sit, quid agendum, quid non agendum, et omnibus, si quis se defenderit, tantus metus impendeat.

35. Libet, Athenienses, etiam rem gestam vobis recitare, quo magis perspiciatis, quantopere decretum hoc sit abrogandum. Vos aliquando certis de causis civem fecistis Ariobarzanem, et propter illum, Philiscum, ut nunc in Cersobleptæ gratiam, Charidemum, Quum vero ille eodem præditus animo, quo iste, Ariobarzanis utens exercitu, Græcas urbes occuparet, atque in eas ingressus multa et crudelia facinora ederet, ingenuis pueris violandis et matronis stu-

prandis, nihil eorum denique non faceret, quæ homo nullis legibus, nullis ullius reipublicæ honestis institutis et disciplina educatus, principatum nactus, designare queat; Lampsaci tandem duo quidam homines exstiterunt—alteri Thersagoras nomen fuit, Execestus alteri—qui, idem quod laudati illi vestri tyrannicidæ statuentes, Philiscum occiderunt: haud injuria, quod patriæ libertatem asserendam esse existimarent. Quod si quis Philisci studiosus, tum cum Perinthiis militibus stipendia solveret, totam Hellespontum teneret, omnium præsidum esset amplissimus, scripsisset, quemadmodum iste nunc, si quis occiderit Philiscum, abduci eum e ditione sociorum liceat: per deos immortales, videte in quantam ignominiam civitatem conjecisset. Profecti enim Thersagoras et Execestus Lesbum, illic habitarunt. Quod si quis e Philisci liberis aut amicis, manum eis injecisset, dediti vestro senatusconsulto fuissent. Quantum igitur dedecus, Athenienses, publice susceptum esset, cum eos qui apud vos tale facinus ediderunt, et æreis statuis et summis honoribus ornaveritis: si illos qui alio quopiam in loco idem quod hi, de patria sua senserunt, deditione damnassetis? Ac illius quidem tempore, feliciter sane non accidit ut decepti flagitium aliquod admitteretis: in hoc vero, si mihi parebitis, ne id usu veniat prospicietis. Cum enim excepto nemine, in universum scriptum sit, si quis occiderit Charidemum, fieri queat ut casu etiam tale quippiam eveniret.

36. Nunc deinceps in facta Charidemi breviter inquiram, et summam eorum impudentiam, a quibus laudatur, ostendam. Unum autem vobis illud polliceor, neque vero quisquam pollicitationem meam ægre ferat, me non illud modo ostensurum, indignum eum esse custodia ab isto decreta, sed gravissimum etiam supplicium meruisse, si modo malevoli vobis, et impostores, et continenter adversantes, jure puniuntur. Fortassis autem vestrum quibusdam, considerantibus, primum civem eum esse factum, deinde rursus, aureis coronis, tanquam de republica bene meritum, decoratum, mirari subit, vos tantis in rebus tam facile esse deceptos. Ne vero dubitetis, quin decepti sitis. Cur autem id vobis accidere consentaneum sit, exponam. Vos, Athenienses, cum multa recte intelligatis, iisdem parum constanter, quum usus postulat, insistitis. Cujusmodi est quod dico? Si quis vos roget, quodnam genus hominum ex omnibus mortalibus in civitate improbissimum putetis, nec agricolas, nec mercatores, nec metallicos, aut quicquam tale responderitis: sed si quis eos, qui mercede conducti concionantur, et decreta faciunt, nominet, ei vos omnes assensuros satis scio. Hactenus igitur recte sentitis, de cetero non item. Nam quos omnium improbissimos ipsi putatis, his creditis, quando judicandum est, qualis unusquisque sit existimandus: hi vero, prout eis bonum et commodum est, non ut æquitas et rei veritas postulat, unumquemque vel probum vel improbum

esse dicunt. Id quod et de Charidemo perpetuo fecerunt oratores. Quemadmodum et ipsi fatebimini, si ex me facta illius audiveritis.

37. Quæ igitur miles adhuc, dum funditoris initio et velitis munere fungeretur, contra nostram rempublicam bello fecit, non inter injurias numero: nec illud etiam, quod myoparonem piraticum nactus, vestros socios deprædatus fuit. Sed omitto hæc. Quamobrem? Quia necessitatis vis et inopia, cogitationes, quid ex officio sit, quid contra officium, tollit universas. Quare iniqui censoris fuerit, hæc omnia accuratius ad calculos revocare. Sed cum jam auspicatus præesse mercenariis, et quosdam milites sub se habens, vos læsit, hæc ex me audite. Iste primum omnium conductus ab Iphicrate, cum plus quam triennium sub eo stipendia fecisset, postquam imperio Iphicrati abrogato, Timotheum cum imperio adversus Amphipolim et Chersonesum ablegastis, primum Amphipolitanos obsides, quos ei ad custodiendum Iphicrates acceptos ab Harpalo tradiderat, quique ex vestro senatusconsulto ad vos mittendi erant, Amphipolitis restituit; quæ res obstitit, ne Amphipolis caperetur. Deinde, cum Timotheus eum denuo cum ejus exercitu conducere vellet, ei suam operam locare noluit, sed cum vestris navibus ad Cotym profectus est, quem vobis omnium hominum inimicissimum esse certissimo sciebat. Postea cum Timotheo visum esset bellum Amphipolitanum prius conficere, quam Chersonesum aggredi, neque ibi lædere vos posset, denuo suam operam Olynthiis locat, inimicis vestris, et his qui tum Amphipolim obtinebant; quo dum navigat, Cardiacum navibus egressus, ut contra vos arma ferret, a vestris triremibus captus est. Sed quia temporis illius ratio postulabat, et militibus ad Amphipolitanum bellum egebatis, cum plectendus esset, tum quod vobis obsides non tradidisset, tum quod ad Cotym hostem vestrum cum vestris navibus transfugisset, fide data et accepta, vobiscum militavit. Pro quibus igitur rebus æquum erat eum vobis confiteri gratiam, quia crucem merito peperceratis, pro his ipsis nostra civitas, velut affecta beneficiis, coronas ei et jus civitatis, et ea quæ scitis omnes largita est. Ac ut appareat hæc a me vere dici, et decretum de obsidibus, et Iphicratis literæ, itemque Timothei, et deinde hoc testimonium legetur. Videbitis enim, me non nugas agere, aut falsa crimina comminisci, sed vera esse ea quæ commemoro. Recita literas.

LITERÆ. DECRETUM. TESTIMONIUM.

38. Eum igitur eo primum suam operam et fidem addixisse atque obstrinxisse, ubi se vobiscum belligeraturum sperabat, cum alibi passim variæ conditiones ei præsto essent, deinde postquam ibi vos lædere non potuit, rursus huc se contulisse, ubi adversari posset

reipublicæ, et quo minus Amphipoli potiremini, unum omnium maxime obstitisse, et ex literis, et decreto, et testimonio audivistis. Ac principia quidem facinorum Charidemi talia sunt. Jam alia contemplamini. Parvo spatio temporis interjecto, belloque Cotyco jam gliscente, mittit literas ad vos, imo non ad vos, sed ad Cephisodotum potius; usque adeo a sese urbem ne decipi quidem posse putabat, suarum machinationum conscius. In iis literis se reipublicæ nostræ Chersonesum velle restituere pollicebatur, cum diversum in animo haberet. Est autem vobis cognoscendum, quæ illius epistolæ mittendæ occasiones fuerint, idque paucis, et considerandum ingenium hominis, ut sciatis quomodo is ab initio vobiscum egerit. Cum enim dimissus esset a Timotheo, tum Amphipoli discedens, in Asiam transgressus, ob Artabazum ab Autophradate comprehensum, et exercitum et semetipsum generis Artabazi locat. Fideque data et accepta, neglecto et violato jurejurando, quum provinciales, qui ab amico nihil metuebant, nullas excubias agerent, tres eorum urbes, Scepsin, Cebrena, et Ilium occupat. His urbibus potitus, imprudens in eam necessitatem incidit, quam non modo is qui se imperatorem profitetur, sed nec e populo quisquam ignorare atque admittere debuisset. Quum enim nullum maritimum locum teneret, aut alium unde commeatum supportare militibus posset, nec in ipsis oppidis frumentum haberet, intra mœnia substitit, neque direptis urbibus abiit, postquam omnino scelerate agere decreverat. Ut vero Artabazus dimissus ab Autophradate, collectis copiis aderat, is e superiore Phrygia et Lydia et Paphlagonia, conjunctis secum regionibus abunde commeatum habebat, Charidemo vero nihil præter obsidionem supererat. Cum autem animadverteret in quantis esset malis, et cogitatione suscepta intelligeret, se in hostium manus venturum, si nulla re alia, fame saltem subactum; prospexit, sive admonitus ab alio, sive consilio a semetipso petito, eam spem salutis solam restare sibi, quæ omnes conservare soleret. Ea vero quæ est? Nostra, Athenienses, sive dicenda est humanitas, sive quod nomen aliud meretur. Quod ubi statuerat, vobis mittit epistolam, quam audire operæ pretium fuerit, ut ostentata spe Chersonesi recuperandæ, et quia de Cephisodoti, qui Cotyis et Iphicratis putabatur inimicus, consilio agere videbatur, triremibus a vobis suppeditatis, citra periculum ex Asia aufugeret.

39. Interea quid fit, unde res ipsa palam deprehensa est? Memno et Mentor, homines adolescentuli, inexspectatam nacti felicitatem, affinitatem Artabazi, cupidi statim exercendi imperii, et potiundi honoribus, non gerendi belli et dimicandi, Artabazo instant, ut ultione Charidemi omissa, belloque composito, per inducias eum dimitteret; docentes, etiamsi ipse nollet, vos eum transportaturos, nec ipsum id posse prohibere. Ut autem Charidemus præter omnem

rationem et insperato sic incolumis evadit, suo marte propter inducias in Chersonesum trajectus, tantum abfuit ut Cotym, quem suum impetum non toleraturum scripserat, invaderet, aut ad Chersonesum recuperandam vobis adjumento esset, ut denuo sua opera Cotyi mercede locata, reliquas vestras urbes Crithotam et Eleuntem obsideret. Eum porro hæc, dum adhuc in Asia erat, et epistolam ad vos mittebat, cum contrarium facere decrevisset, per fraudem ad vos decipiendos jactasse, ex ejus ex Asia trajectu cognoscetis. Nam Abydo, urbe perpetuo vobis inimica, et unde erant hi qui Sestum occuparant, Sestum transiit, quam Cotys tenebat. Ne vero putetis vel Abydenos eum fuisse recepturos, vel Sestios, missa ad vos illa epistola, nisi conscii fuissent, tum eum egisse fraude, et illius imposturam ipsi adjuvissent, id studentes, ut transmittendi exercitus securitatem vos ei suppeditaretis, ubi vero transisset,—id quod accidit, facta illi per Artabazum discedendi potestate—, ut ipsi fruerentur commoditatibus. Hæc ita se habere, ex epistolis intelligitur, tum ea quam ille misit, tum iis quas principes Chersonesitani. Recita.

EPISTOLÆ.

Cogitate unde transierit Abydo Sestum. Nunquid putatis Abydenos aut Sestios eum fuisse recepturos, nisi fraudis adjutores fuissent, cum ad vos epistolam mitteret? Recita eis epistolam ipsam. Vos vero, Athenienses, spectate, quam immensa de sese ad vos ipse scripserit, se collaudans, et alia fecisse dictitans, alia facturum promittens. Recita.

EPISTOLA.

Præclara certe, — nonne? — Athenienses, ea quæ scripsit, si vera essent, magnam gratiam merebantur? Tunc vero, cum nulla spes fœderis esset, ad vos decipiendos illa scripsit: postquam vero factum fuit fœdus, recita quæ fecerit.

TESTIMONIUM FACTORUM.

Cum igitur Charidemus se vobis amissa oppida restituere velle sit pollicitus, princeps Crithotes asserit, eo trajecto, gravioribus se periculis fortunarum omnium conflictatos esse, quam prius. Lege, atque ex alia epistola rem ostende.

EPISTOLA.

Videtis rem ab omni parte confirmari, eum, transmisso Hellesponto, non contra Cotym, sed contra vos cum illo esse profectum. Age,

lege mihi hanc solam epistolam, reliquis omissis. Jam enim perspicitis nimirum, quomodo vobis fucum fecerit. Recita.

EPISTOLA.

Satis. Cogitate, cum scripsisset se vobis Chersonesum redditurum, locata vestris inimicis opera, eripere cetera conatum esse: item Alexandri legatos a se repudiatos, cum eum constet cum ejus prædonibus conspirasse, atque eadem factitasse. Bene vult vobis scilicet, cum quibus ita simpliciter egit, nec ullum mendacium scripsit, neque vobis fucum fecit.

40. Nondum autem hinc constat, quanquam ita palam constat, nihil esse fide dignum, quicquid se studio reipublicæ nostræ factitare dicit et simulat, sed ex insecutis factis id erit evidentius. Nam Cotym, bono consilio, hostis enim vester et sceleratus homo fuerat, Pytho occidit, Cersobleptes autem qui nunc regnat, adolescentulus erat, et omnes Cotyos liberi, summa rerum autem, tum quia præsens erat, tum quia secum habebat exercitum, penes Charidemum erat: venit Cephisodotus imperator, ad quem ille miserat epistolam illam, et triremes, cum vita ejus in dubio esset, Artabazo adhuc infesto, eum liberaturæ. Quid igitur, Athenienses, ex officio faciendum fuisset homini fraudis experti atque amico, imperatore præsente, non eo quem invidere sibi dixisset quicquam, sed illo cujus in vestra urbe amicitiam prætulerat omnibus, et ad quem literas miserat, Cotye defuncto, omni auctoritate in se collata? Non statim reddenda vobis regio? Non vestro communi consilio rex Thraciæ designandus? Non tanta occasione oblata sua in vos probanda benevolentia? Omnino, si quid ego modo video. Num vero tale quicquam fecit? Plurimum certe abest. Sed toto reliquo septimestri tempore vobis in mora fuit gerendo bello, nec dissimulatis inimicitiis, nec ullum humanum verbum prolocutus. Nam initio cum nos decem solum navibus ad Perinthum appulissemus, quoniam ipse prope adesse ferebatur, ut nos cum eo conjungeremus, hisce de rebus cum eo collocuturi, cum observasset nostros milites apparando prandio intentos, conatus est naves nostras intercipere; multosque ex eis occidit, et quia equites nonnullos et velites habebat, ad mare compulit universos.

41. Deinde nobis nullum Thraciæ locum aut oppidum petentibus, —nec enim hoc medius fidius dixerit quisquam, vim enim vi repulisset, et læsisset, ne læderetur—, non ita est, nec enim usquam in Thraciam venimus, sed in Alopeconnesum cogitabamus, quæ et ad Chersonesum pertinet, et nostra fuit, et promontorium versus Imbrum eminens, longissime a Thracia remotum, quæ prædonibus et piratis referta erat. Huc igitur cum venissemus, et latrones obside-

remus, profectus per omnem vestram Chersonesum, et impetum in nos faciebat, et prædonibus ac piratis opitulabatur. Neque prius nos oppugnare destitit, quam ducem vestrum adduxisset, et coegisset non ea facere quæ maxime vobis expedirent, neque ab eo persuaderi sibi passus est, ut quæ professus et pollicitus erat, ex ulla parte præstaret. Proinde id cum Cephisodoto fœdus fecit, quod vos ita graviter et iniquis tulistis animis, ut duci imperium abrogaretis, mulcta quinque talentorum insuper adjecta, et per tria tantum suffragia steterit, quo minus capitis damnaretur. Enimvero, Athenienses, quam abhorret ab omni ratione, alium ob facta eadem, tanquam maleficum, tam acerbe puniri: alium, ut benemeritum, etiamnum honoribus affici? Hæc quæ de casibus imperatoris dicta sunt, vere a me dici, ipsi vos testes estis; nam vos et judicabatis, et repudiabatis, et indignabamini, quare ignorare hæc non potestis: de rebus autem ad Perinthum et Alopeconnesum gestis trierarchi testimonium dicent.

TRIERARCHI TESTES.

42. Postea, cum Cephisodoto abrogatum esset imperium, vobisque fœdus cum eo factum minime probandum videretur, Miltocythem, perpetuum vestrum amicum, a Smicythione proditum nactus, quia Thracum instituto nefas habetur alium occidi ab alio, sciens eum incolumem evasurum, si ad Cersobleptem duceretur, bonus iste Charidemus, Cardianis, vestris hostibus, tradit: qui, eo et filio ejus comprehensis, inque pelagus navigio subvectis, et filium in conspectu ejus occiderunt, et ipsum post filii cædem submerserunt. Eam crudelitatem Thracibus omnibus ægre ferentibus, et Berisade et Amadoco conspirantibus, Athenodorus, hac occasione animadversa initaque cum illis societate, bellum gerere potuit. Perterrito autem Cersoblepte, fœdus scribit Athenodorus, quo Cersobleptem jurare cogit et vobis et regibus, ut Thraciæ imperium inter tres divisum commune esset, et ut simul omnes Chersonesum vobis restituerent. Ut vero in comitiis vos ei bello Chabriam præfecistis, et Athenodoro usu venit, ut pecuniis a vobis non suppeditatis, omni gerendi belli facultate destitutus, exercitum dimitteret, Chabrias item una sola nave hinc solveret, quid de integro facit Charidemus? Fœdus, quod Athenodoro jurarat, negat, et ut idem neget, etiam Cersobleptæ persuadet; et aliud cum Chabria conscribit, multo quam illud Cephisodoti iniquius. In quo ille, ut nullo munitus exercitu, acquiescere cogebatur.

43. His vos publice auditis, et multis verbis ultro citroque factis, et fœdere pro concione recitato, neque Chabriæ auctoritatem, neque patronorum ejus quemquam reveriti, etiam id fœdus denuo impro-

bœdis, et senatusconsulto, quod Glaucone referente factum est, decem legatos e civibus vestris delectos decrevistis, qui, si in eo fœdere, quod cum Athenodoro fecerat, maneret Cersobleptes, jusjurandum ab eo rursus exigerent, sin minus, a duobus regibus fidem acciperent, et quo pacto ille bello petendus esset, deliberarent. Profectis porro jam legatis, cum jam isti tergiversarentur, et nihil vobis præstare vellent quod simplex aut justum esset, sic evenit, ut res eo usque procrastinarentur, dum in Eubœam auxilia mitteremus, et Chares imperator, adducens secum peregrinos milites, adveniret, atque a vobis dictator creatus, in Chersonesum navigaret. Sic denuo fœdus cum Charete facit, quicum se Athenodorus et duo reges conjunxerant, quod est omnium optimum, et æquissimum; sic ipsis factis sese coarguit, se contra nostram urbem occasiones captare, neque simplex aut æquum quicquam cogitare. Quem igitur temporibus adductum, paulatim vobis amicum fieri cernitis, et pro eo ac vos posse putat, benevolentiam in vos gerere, hujusne potentiam augendam esse existimatis, atque adeo per vos amplificandam? Non recte existimatis. Ut igitur sciatis hæc a me vere dici, proferetur epistola, post primum fœdus huc missa, deinde et Berisadæ epistola. Nam eo pacto rem optime intelligetis.

EPISTOLA.

Recita etiam Berisadæ epistolam.

EPISTOLA.

44. Societas igitur duorum regum, abolito jam fraudulento fœdere cum Cephisodoto facto, constituta est Miltocythe jam sublato, et Charidemo reipsa testato, se nostræ civitatis esse inimicum. Qui enim, quem sciebat omnium vobis esse conjunctissimum, hunc in potestatem suam redactum, infensissimis vestris hostibus Cardianis tradere non dubitavit, nonne satis evidens exhibuit hostilis animi argumentum? Quod igitur, imminentis a Thracibus et Athenodoro belli metu, fœdus fecit, et postea Cersobleptes, recita.

FŒDUS.

Is porro qui hæc scripsit et pepigit, et jusjurandum, quod vos audistis, dedit, postquam dimissas Athenodori copias vidit, et una solum triremi Chabriam venientem, neque Iphiadæ filium vobis tradidit, neque quicquam eorum quæ jurarat, fecit, sed et reliqua perscripta in fœdere negat, et tale fœdus scribit, cujus exemplum audietis. Recita.

FŒDUS.

Videtis eum et vectigalia et decimas postulasse sibi pendi, et rursus ita fecisse verba, quasi sua esset regio, volens suos decumanos jus et arbitrium vectigalium habere, et obsidem Iphiadæ filium, quem a Sestiis acceptum, Athenodoro se traditurum jurarat, se jam ne daturum quidem ait. Cape senatusconsultum, quod vos postea fecistis. Lege.

SENATUSCONSULTUM.

Deinde cum in Thraciam legati nostri venissent, Cersobleptes ad nos ita scribit, neque quicquam æqui promittit, reliqui hæc. Recita.

EPISTOLA.

Recita etiam regum literas, et considerate an nihil de vobis conqueri videantur.

LITERÆ.

45. Nunquid videtis et intelligitis, Athenienses, hominis improbitatem et perfidiam, ut sursum deorsum Cephisodotum primum injuriis agitarit, ut rursus Athenodori metu destiterit, ut denuo Chabriam læserit, ut iterum cum Charete pacem fecerit; sursum deorsum miscens omnia, nihil simpliciter, nihil jure agens. Ut deinde, quandiu vestræ copiæ in Hellesponto aderant, vobis assentari et fucum facere nunquam destiterit: ut cum primum Hellespontum exercitu vacuum vidit, statim duos reges oppugnare cœperit, et de imperio dejicere sit conatus, et totum regnum occupare, ipso eventu edoctus, non licere sibi prius ullum facti vobiscum fœderis caput violare, quam hos exterminasset. Quod ut quam facillime conficeret, tale decretum a vobis impetrarit, quo, id quod factum esset nisi nostra intercessio et accusatio obstitisset, comprobato, manifesta facta esset injuria duobus regibus, et illorum duces, Bianor, Simo, Athenodorus calumniam ex eo senatusconsulto impendentem formidantes, quievissent, et ipse illa potentia fretus, et totius regni potitus, potens vobis inimicus exstitisset. Habet autem omni tempore tanquam arcem et asylum suis occasionibus paratam Cardianorum urbem, quam in omnibus fœderibus sibi exemptam voluit, ac denique palam a vobis eripuit. At nisi vobis male cogitarent, si citra omnem fucum et ex animo vestram amicitiam colere decrevissent, quorsum attinebat, eos sibi stationem reservare, ad vos oppugnandos opportunam? Nostis enim hoc vos, qui illic fuistis,

ςεντο, ceteri ab his edocti, cum ita sit in nos animata Cardianorum civitas, ut est, Cersobleptæ, Thraciis negotiis confectis, singulis diebus licere Chersonesum tuto invadere. Nam qui Chalcidis in Eubœa situs est ad Bœotiam, idem in Chersoneso Cardianæ civitatis situs est ad Thraciam comparatæ. Quæ quo loco posita sit, quisquis vestrum novit, idem ignorare non potest, ad quam occasionem illam retineat, et cur tantopere contenderit, ne vobis traderetur. Neque vero ipsi debetis hostium promovere commoda, quo vos facilius oppugnent, sed quantum fieri potest, prohibere, ac providere, ne illis contra vos detur opportunitas; nam se nulli occasioni defuturum, declaravit. Cum enim Philippus Maroneam venisset, Apollonide misso, fidem ei et Pammeni dedit. Quod ni Amadocus, qui regionem præsidiis tenebat, interdixisset Philippo, ne accederet, nihil obstitisset, quo minus vos nunc cum Cardianis et Cersoblepte bello conflictaremini. Hæc a me non fingi, e Charetis epistola cognoscetis.

EPISTOLA.

46. In hæc igitur intuentes, diffidere debetis, neque spe vana inflati, eum loco amici colere. Nam si necessitate coactus aliquando se vobis amicum esse simulat, ea re gratiam haberi non est æquum Cersobleptæ, neque si Charidemus privatim paucula ducibus et oratoribus vestris largiendo, talia conficit, propterea laudibus est ornandus: sed pro eo potius, quod quotiescunque potestas ei data fuit agendi quicquid ipse vellet, ubivis vobis nocere conatus est, multo magis irasci vos ei decet. Cum enim alii omnes, quibus aliquid unquam a republica nostra tributum est, pro datis beneficiis honorati sint, unus iste solus e ceteris universis, ob injurias est ornatus, quas nobis facere conatus, ad exitum perducere non potuit. Quanquam autem ita merito, magni muneris instar esse concessa scelerum debebat impunitas, quorum jure pœnas dedisset. Tamen hoc oratoribus non est satis, nisi habeatur civis, bene meritus, nisi coronæ et præmia decernantur propter corruptelas munerum, quæ ipsi privatim ab eo accipiunt, cum reliqui assideatis circumscripti, admirabundi, ignari veritatis. Postremo, nunc vos induxissent isto senatusconsulto, ut satellitum apud eum vice fungeremini, nisi nos actione hac intercessissemus: et respublica nostra mercenarii et ministri apud illum munus obiret, custodiret Charidemum. Præclare scilicet,—quidni vero, pro divum atque hominum fidem?—is qui olim ipse mercenarius vestrorum hostium stipator fuit, vestro senatusconsulto custodiatur.

47. Jam illud me fortasse quispiam interrogabit, cur ego, qui hæc ita comperta habeam, et plerasque injurias quasi per vestigia sim assectatus, me non opposuerim, non cum civitate donaretis, ob-

stiterim, non cum laudaretur, non denique priusquam hoc decretum fieret, verbum ullum fecerim. Ego vero, Athenienses, fatebor apud vos omnem veritatem. Nam et honoribus indignum esse sciebam, et cum hæc illi ornamenta tribuerentur, aderam, et non sum refragatus. Fateor. Quamobrem? Quod, Athenienses, primum imbecilliorem fore putabam multis apud vos confidenter mentientibus, me unum vera dicentem: deinde nihil eorum quæ ille per fraudem consequebatur, Jovem deosque omnes testor, unquam in mentem mihi venit illi invidere, neque vos insignem aliquam cladem accepturos videbam, si quem de vobis male meritum, impune dimissum provocaretis, ut vel deinceps vobis bene facere vellet; nam in donato jure civitatis, et coronis decretis, horum utrumque inerat: sed postquam eum etiam tale quippiam machinari video, quo fiat, si modo eos qui sua gratia vos decepturi sint, hic instruxerit, ut eorum amicorum, quos peregre habetis, qui de vobis bene mereri student, qui illius conatus contra vos hostiles prohibituri essent (cujusmodi sunt Athenodorus, Simo, Bianor, Archebius Byzantius, duo illi Thraciæ reges) ut, inquam, horum nullus ei vel adversari, vel impedimento esse audeat, tum demum venio accusatum. Cum illa impedire, quibus acceptis reipublicæ parum nociturus esset, vel privatim ab eo læsi, vel calumniatoris esse: his autem adversari, per quæ magnum nostræ civitati malum struatur, boni et viri et civis esse officium existimem. Hæc sunt, propter quæ tum nihil dixi, nunc dico.

48. Restat eis talis adhuc oratio, qua se vobis fucum facturos putant: Cersobleptem et Charidemum adversatos esse fortasse reipublicæ tum, cum hostes essent; nunc vero, cum sint amici, et in civitatem nostram officiosi, veteres offensas esse oblivione delendas. Nec enim, cum Lacedæmonios tueremur, nos injuriarum, quibus belli temporibus ab eis affecti essemus, fuisse recordatos, nec, cum Thebanos, et postremo nunc cum Eubœenses defenderemus. Ego vero censeo, si eo tempore, quo Cersobleptæ et Charidemo auxilia decreta essent, nos obsisteremus, tum demum hanc orationem locum habituram: sed cum tale nihil agatur, aut scriptum sit, atque eo tendant omnia, ut Cersobleptæ duces potentiores fiant, vestris muniti custodiis, quam oporteat, graviter peccare istos arbitror. Nec enim æquum est, cum tali oratione utantur, qualis eos deceat qui saluti suæ consultum velint, interim id moliri, ut impune in alios grassari eis liceat. Præterea, si Charidemus hostis adhuc nocuisset, postquam vero amicus videri vult, mutatus esset, audiri fortassis hæc potuissent: sed quia se res non ita habet, nam ex quo se vobis amicum esse simulat, ex eo vos sæpissime decepit, si non propter illa est odio prosequendus, propter hæc tamen nulla ei fides est habenda. Jam quod ad injuriarum oblivionem attinet, sic respondeo. Qui nocendi causa talia examinat, implacabilis est; qui vero, ut ne

quid ipse mali patiatur, præcavere studet, viri prudentis officio fungitur.

49. Fortassis autem talem quandam suspicionem proferent, nos virum illum, nostram amicitiam vehementer expetentem, et de republica bene merendi studiosum, affecturos tristitia, decreto abrogato, et effecturos, ut male de nobis suspicetur. Audite, quæso, Athenienses, quid ea de re ego sentiam. Si vere et citra fucum nobis amicus esset, imo si summa in nos beneficia collaturus esset, ne sic quidem istam orationem audiendam putarem; non enim existimo ullum cujusquam tantum esse posse beneficium propter quem sit jurisjurandi violanda religio, et aliter quam justum videatur, pronunciandum: cum vero constet, eum et impostorem esse, et simulatorem, nihilque sinceri agitare, alterutrum e condemnatione decreti commodum percipietis. Nam aut imposturam facere desinet, ubi se tandem cognosci viderit: aut, si vestram necessitudinem ex animo et citra fraudem desiderat, verum aliquod in vos beneficium conferet, ubi viderit, se simulatione sua nihil profecturum. Quamobrem, si non ob aliud quicquam, vel propter hoc tollendum fuerit.

50. Operæ pretium porro erit, Athenienses, illud quoque considerare, quam rationem in dandis honoribus et præmiis nostri majores sint secuti, sive illa in cives, sive in hospites, revera bene meritos conferrentur. Qua re si videritis illos fuisse rectius usos, imitari eos par fuerit: sin vos, arbitratu vestro agetis. Primum igitur Themistoclem, qui navali ad Salaminem prælio vicerat, et Miltiadem Marathoniæ pugnæ ducem, et reliquos, qui longe majora quam isti nostri duces gesserant, non æreis statuis decorabant, neque immodice deamabant. Non igitur de se bene meritis gratiam habebant? Ac magnam quidem, Athenienses, et referebant tum se tum illis dignam. Qui cum ipsi omnes præstantes viri essent, illos sibi delegerunt imperatores, prælatos ceteris. Est autem moderatis hominibus, et rem recta via reputantibus longe major honos, præstantium virorum præstantissimum esse judicatum, quam ærea statua esse possit. Neque vero ullius facinoris gloria se privabant; neque quisquam erat qui navale prælium ad Salaminem Themistoclis esse diceret, sed Atheniensium, neque Marathoniam pugnam Miltiadis, sed civitatis. Nunc vulgo ita dicunt, Timotheus Corcyram cepit, Iphicrates moram concidit, Chabrias navali ad Naxum prælio vicit. Nam dum tam immensos honores ob horum singula decernitis, videmini quasi concedere de gloria gestarum rerum.

51. Civilia igitur præmia illi tam et pulcre et utiliter largiebantur, et vos non recte; sed hospitalia quomodo? Illi Menoni Pharsalio, duodecim argenti talenta in bellum ad Eionem, quæ Amphipoli vicina est, largito, et trecentis suis equitibus Penestis opitulato, non decreverunt, si quis eum occidisset, abduci illum licere; sed

civitate donarunt, quod eum honorem esse abunde magnum existimarent. Rursus Perdiccæ, Barbarici belli temporibus in Macedonia regnanti, qui Barbaros Platæis recedentes ceciderat, effeceratque ut regis Persarum clades integra esset, non decreverunt abduci licere eum, si quis Perdiccam, qui in vestram gratiam inimicitias regis Persarum susceperat, occidisset; sed tantum civitate donarunt. Nam illis temporibus consensu mortalium omnium tantus honos putabatur Atheniensis civitatis jus adipisci, ut pro eo consequendo, tanta in nos beneficia conferre vellent: nunc idem ita contemnitur, ut hoc honore ornati multi pluribus vos malis affecerint, quam aperti hostes.

52. Neque vero hoc solum munus nostræ urbis abjectum et vile factum est, sed et cetera omnia, propter exsecrabilium et nefariorum oratorum, qui talia temere scribunt, improbitatem; quorum avaritia et sordes in tam immensum excreverunt, ut honores et præmia vestratia, tanquam ii qui minutas res et supra modum viles auctionantur, sic vendant, de pretio detrahentes, et multis ob eadem illa lucella scriptitantes quicquid omnino optaverint. Primum enim, ut a postremis ordiamur, Ariobarzanem illum, non ipsum tantum et ejus filios numero tres omnibus dignati sunt quæcunque voluerunt, sed et duos Abydenos, infestissimos Atheniensium hostes, homines improbissimos, ei adjunxerunt, Philiscum et Agavum. Rursus, cum Timotheus officio functus erga vos, et rem bene gessisse videretur, præterquam quod ei summa omnia dederant, adjecerunt auctarii vice duos, Phrasicridem et Polysthenem, homines (neque enim ingenui sunt) perditos, et talibus facinoribus opertos, a quorum commemoratione homo cordatus abhorreat. Nunc postremo, postquam Cersobleptem his dignati sunt, quæ ipsis videbantur, et ea res summis studiis agebatur, duos ei adjungunt, alterum, qui tanta mala fecit, quanta audivistis, alterum, quem prorsus nemo hominum novit, quisnam sit, Eudercen nomine. Itaque dum ita fit, quæ magna olim habebantur, nunc parvi æstimantur, et res in dies vagatur longius, neque jam hæc sufficiunt. Quod nisi hæc singula cavebitis, satis apparet fore, ut illorum pretium et gratia omnis exolescat.

53. Quod vero ad tantam turpitudinem res prolapsæ sunt, nemo magis in culpa est quam vos ipsi, Athenienses, si veritas libere dicenda est; nam delinquentes punire destitistis, et supplicia etiam civitate emigrarunt. Atqui considerate quo pacto nostri majores eos ulti sint, a quibus injuria afficiebantur: num eodem modo quo vos. Illi Themistoclem, animis elatiorem quam in libera civitate ferri posset, Medicæ proditionis damnatum, urbe ejecerunt. Cimo, quod patriam reipublicæ formam in se transmoveret, tribus tantum calculis pœnam capitis effugit, quinquaginta talentis mulctatus est. Hoc modo tractabant viros de se tam præclare meritos.

Haud injuria. Nec enim eis vendebant suam libertatem, et magnitudine animorum partam gloriam, sed et dum boni erant, eos honorabant: et improbis eorum conatibus obsistebant: vos autem, Athenienses, gravissimorum scelerum reos et convictos palam, si unum atque alterum facetum dictum protulerint, et a tribulibus aliquot delecti advocati deprecentur, absolvitis, sin damnatis aliquem, æstimatio litis est xxv. drachmarum. Atqui tum ærarium copiosum erat, et magnus reipublicæ splendor: privatim nemo supra vulgus eminebat. Id quod hinc clarissime cernitur; nam Miltiadis et Themistoclis, aliorumque illius ætatis illustrium virorum ædes, si quispiam vestrum vidit, cujusmodi sint, reliquis nihilo esse splendidiores videt: sed ædificia publica et substructiones tantæ et tales, ut ad eorum excellentiam posteritas nihil addere posse videatur, ut propylæa hæc, navalia, porticus, Piræeus, et reliqua quibus urbem adornatam spectatis. Nunc privatæ singulorum rempublicam gerentium tantæ opes sunt, ut alii ædes multis publicis ædificiis magnificentiores habeant, agros alii plures coemerint, quam vos habetis omnes qui in judicio assidetis. Quæ vos autem publice struitis, et tectorio inducitis, turpe dictu est quam sint tenuia, et sordida.

54. Nunquid dicere potestis, vos communiter quæsitam et partam relicturos esse, sicut illi fecerunt, Chersonesum, Amphipolim, gloriam rerum gestarum? Quam cum istius generis cives omni modo absumant, non tamen obscurare possunt, Athenienses. Merito. Nam Aristidis, qui suo arbitratu ordinandi vectigalia potestatem habuit, opes ne una quidem drachma sunt auctæ, quin et ejus mortui funus publicis sumtibus est elatum: vobis autem, sicubi opus erat, in ærario pecunia maxima erat inter omnes Græcos, ut quamdiu vos foris militaturos decrevissetis, tamdiu sumptus haberetis. Nunc, qui rempublicam administrant, ex inopia pervenerunt ad opes, et longi temporis commeatu sunt instructi: vos publice nec unius diei habetis alimoniam, sed accidit, ut simul aliquid faciendum sit, simul unde id suppetat, vos nihil habeatis. Tum enim magistratuum dominus erat populus, nunc vero est minister. In causa autem sunt isti, qui talia scribunt, et vos assuefaciunt, ut vosmetipsos aspernemini, unum atque alterum hominem admiremini; sic fit, ut isti vestræ gloriæ, vestræque felicitatis hereditatem cernant: vos re nulla fruamini, sed testes sitis alienorum bonorum, nullius alterius rei participes, nisi fraudum, quibus circumscribimini. At quantos gemitus, quanta suspiria ederent illi viri, qui pro gloria et libertate mortem oppetiverunt, et plurima honestissimorum facinorum monimenta reliquerunt, si scirent, nunc urbem ad ministri habitum et conditionem redactam, an Charidemus custodiendus sit, deliberare? Charidemus, hei mihi! sed non hoc est grave, non hoc, nos ma-

joribus nostris, qui virtute omnibus præstiterant, imprudentius consulere, sed illud, neminem nobis esse imprudentiorem.

55. An vero pudendum non est, cum Æginetæ qui in insula tam parva habitant, qui nihil habent quod eis animos facere jure posset, Lampidem, quo in tota Græcia non est navicularius opulentior, qui et urbem et mercatum eis instruxit, nondum in hunc usque diem civem fecerint, sed vix immunitatem tributi, quod inquilini pendunt, concesserint? Cum Megarenses exsecrandi, tam studiose suam dignitatem exaggerent, ut cum missis legatis juberent Lacedæmonii, ut Hermonem gubernatorem, qui cum Lysandro triremes ducentas ceperat, postquam nos ad Ægospotamos adversam fortunam experti sumus, civem facerent, responderint: Si prius vidissent ipsos eum Spartiatam fecisse, tum et se illum Megarensem facturos? Cum Oritæ quartam Eubœæ partem incolentes, istum ipsum Charidemum, cujus mater civis illic est, pater vero, non dicam quis, aut unde,— nec enim necesse habeo inquirere in eum accuratius quam res cogit—, mediam tamen ei partem generis conferat, medietate in hunc usque diem nondum illum dignati sint, sed illic in tribu nothorum censeatur, quemadmodum olim hic in Cynosarges nothi conveniebant? Vos vero, Athenienses, qui totius illi jus civitatis impertiistis, et alios honores habuistis, etiam hoc ei adjicietis? Quamobrem tandem? Quas naves vobis cepit, propter quas ei, ab his qui illas amiserunt, insidiæ struuntur? Quam urbem a se captam vobis tradidit? In quæ discrimina capitis propter vos se conjecit? Quorum inimicitias communes vobiscum suscepit? Nemo est qui possit dicere.

56. Sed ubi de legibus, quas adduximus, pauca disseruero, quorum vos recordatos, cautiores fore puto, si isti vos seducere atque in fraudem illicere studuerint, descendam. Prima lex aperte jubet, si quis aliquem occiderit, senatum judicare: iste, si quis occiderit, statim scripsit abducere licere. Hoc custodite, et memineritis, nihil posse judicio fieri contrarium magis, quam sine judicio proscriptionem. Non sinit postea secunda lex, etiam damnatum cædis excarnificari, aut mulctari pecunia: at iste, dum eum abduci permittit, hæc omnia concessit; nam in eorum qui aliquem comprehenderint manu futurum est, de eo statuere quicquid libitum fuerit. Abducere jubet lex ad sexviros, idque, si quis homicidam in interfecti patria deprehenderit: iste ipsi accusatori dat abducendi potestatem in suas ædes, etiamsi in aliena terra deprehenderit. Sunt injuriæ quædam propter quas aliquem occidendi licentiam lex dedit: iste non adjecit, etiamsi propter illas aliquis occiderit, sed eum proscribit, quem leges indemnem et insontem dimittunt. Si cui tale quid usu venit, jus primum postulare lex jubet: iste contra, nullum judicium nec ipse designavit, neque a quibus pœnas exigit, petiit, sed statim scripsit, eum abducere licere, quem si quis asseruerit, e

vestigio fœderibus excludit. Pignora capere illic ubi homicida fuerit, nisi jus dare velint, jubet lex usque ad tres licere: iste, si quis reum asserat a violenta abductione, nolens ut ante judicium detur, statim eum fœderibus excludit. Non sinit lex aliquam legem, nisi eadem pariter ad omnes pertineat, promulgare: iste, ob unum virum, peculiare decretum scribit. Non sinit lex decretum lege plus valere: iste, cum tot sint leges, decretum ratum facit, leges tollit.

57. Hæc cavete, atque in hoc consessu nolite oblivisci, et quicquid isti effugiorum quæritarint, contemnite et repudiate; jubete potius, ut ostendat, ubi judicii mentionem fecerit, aut ubi scripserit, si quis cædis convictus fuerit, ut de eo pœnæ sumantur. Nam si aut alicubi alibi damnatum et convictum, puniendum esse scripsit, aut ipse judicandum esse scripsit, utrum reus cædem fecerit nec ne, item, jurene an injuria occiderit, nihil deliquit: si vero criminis duntaxat mentione facta, si quis occiderit, inquiens, præterito hoc, si cædis convictus fuerit, item illo, si occidisse videbitur, nec minus illo, pœnas det homicidii, item, idem de eo supplicium sumatur ac si Atheniensem occidisset, si denique omnino jure omni præterito et neglecto, abduci licere scripsit, ne decipiamini, sed haud dubie teneatis, nullo unquam decreto leges usque adeo fuisse violatas.

LIBANII ARGUMENTUM ORATIONIS CONTRA TIMOCRATEM.

Diodorus etiam hic accusator, criminatur legem valde humanam; quapropter a causa et consilio scriptoris eam convellere conatur. Est autem lex Timocratis hujusmodi: si quis Atheniensium ob debitum publicum vinculis damnatus est, aut deinceps damnabitur, ei sive ipsi, sive alteri ejus nomine, datis vadibus a populo comprobatis, se ad certum tempus mulctam bona fide soluturum promittenti, liceat vinculis liberari: sin ad dictam diem debitum solutum non fuerit, et is qui per sponsores liberatus fuerat in vincula conjiciatur, et bona vadium publicentur. Hanc legem criminatur accusator, non ex usu reipublicæ, sed pro Androtione, et Glauceta, et Melanopo esse scriptam. Hi enim legati in Cariam missi, cum in triremi navigantes in Naucratitas quosdam, homines mercatores, incidissent, pecunias eis eripuerunt. Naucratitæ Athenas profecti, populo supplicant: populus decernit, eam pecuniam hostilem esse, nec reddi mercatoribus oportere. His ita factis, Archebius et Lysithides, trierarchi et domini ejus navis qua Androtio cum collegis vectus fuerat, de pecunia postulantur. Quam cum illos non habere constaret, sed legati se habere faterentur, et aut omnis pecunia numeranda, aut legibus teneri necesse esset, quæ in ærarios latæ sunt, propterea, inquit, Timocrates legem hanc ad illos sublevandos tulit. Respondet Timocrates, Androtionem et collegas solvisse pecuniam, atque inde constare, non in illorum gratiam legem hanc esse rogatam. Sed Diodorus etiam aliud in lege accusat. Nam et latam esse contra leges, et antiquis adversari legibus ait, et perniciosam esse reipublicæ ostendit.

ALITER.

Quo tempore bellum erat inter Athenienses et regem Persarum, decretum factum est, ut hostium naves prædæ essent, et æstimationes furtorum publicæ fierent. Cum autem Mausolus Cariæ satrapes ultiores insulas vexaret, et ii qui lædebantur, quiritarentur, et Atheniensium opem implorarent, visum est interim dum bellum parabatur, per legatos Carem esse incusandum. Itaque mittunt Androtionem, Melanopum, et Glaucetam ad principem Mausolum, Artemisiæ maritum et fratrem, conquesturos de insularum injuriis, quod is in regis Persarum gratiam Græcis malefaceret. Hi, cum in navem Naucratiticam, Ægyptiis mercibus oneratam, incidissent,—vehebant autem legatos Archebius et Lysithides trierarchi—, navem interceptam in Piræeum appellunt. Ægyptii etsi verba faciunt apud populum, et supplicant, nihilominus tamen decernitur, res illas esse publicas, quod Ægyptii hostes essent. Jubente autem lege, ut qui publica pecunia per integrum annum usus esset, eandem duplam restitueret, legati isti, quod novem talenta, et triginta minas, divenditis ex nave illa mercibus, redactas, retinuissent, obnoxii ærario duplo persolvendo fiunt. Quum autem respublica pecuniæ inopia laboraret, Aristopho, unus e magistratibus, decretum facit, ut inquisitores deligantur eorum qui ærario debeant, et latere studeant, utque illos deferant. Indicat Euctemo, qui dudum cum Androtione litigarat, nunc cum Timocrate, habere Archebium et Lysithidem ex Ægyptia nave oneraria, talenta novem, et minas triginta. Scripsit autem sic, eo quod aperto marte cum Androtione confligere verebatur, et trierarchorum facta mentione, nihilominus eidem insidiabatur. Re disceptata inter legatos et trierarchos, legati victi pecuniam solvere jubentur. Sed quia lege sancitum erat, qui secundo anno deberet, ut in vinculis haberetur, donec sol-

visset, etiam legati in vincula conjiciendi erant. Eo tempore, cum alter annus inciperet, quo etiam vinciri legatos oportebat, Timocrates talem legem scripsit: si quis ob debitum publicum vinculis sit damnatus sive ex lege, sive ex senatusconsulto, aut in posterum damnetur, licere ei tribus vadibus datis, approbatis a populo, se bona fide satisfacturum reipublicæ promittenti, exire vinculis: si vero non satisfecerit vel ipse, vel vades, eum qui per sponsores liberatus fuerat in vinculis habendum, vadium vero bona publicanda. Hanc legem Diodorus et Euctemo, ut legibus contrariam, ut injustam, ut perniciosam detulerunt. Cum autem Androtio, Glauceta, et Melanopus animadverterent accusationem hanc sua causa esse factam, novem talenta et triginta minas numerant, fortasse non numeraturi, nisi accusatores legi intercessissent. Sed numerant tamen. Diodorus et Euctemo accusare pergunt, perinde ac si lex propter legatos scripta sit. Etsi enim interjecto tempore numerarint, id factum esse tamen accusatione jam instituta. Quare consilium legislatoris esse culpandum. Nec minus interim legem examinat orator, ut quæ etiam alio modo sit improbanda. Nam et contra quam leges præscribant, esse latam, et aliis legibus adversari, et per ea quæ jubeat, nocere, et injuriam facere reipublicæ. Quamobrem et orationis argumenta, et fundamenta bina sunt, alterum, in gratiam legatorum esse scriptam, alterum, adversari legibus, et perniciosam et injustam esse legem. Proinde, ut crimen propter legatos latæ legis effugiat Timocrates, illud tamen non effugiet, legem esse improbam. Poterat enim accusare legislatorem Diodorus improbæ legis scriptæ, et legibus contrariæ, idque satis ei firmamenti fuisset. Nunc etiam legatorum calumniam causa legislatoris adsumpsit. Argumentum igitur causæ, propter quam legem tulerit, est in conjectura positum. Quæritur enim, utrum propter legatos lata sit, necne: illud vero quo leges examinantur, deliberativum est. Nam in universum omnis accusatio scripti deliberativum efficit statum. Scripti autem dico, non ejus in quo quippiam aliud quæritur, ut in conjectura, neque ejus quod refertur ad casum et facultatem, ut fit in absolutione. Illic enim de rebus factis est judicium, in deliberativo, de futuris. Ac scriptum tum in lege, tum senatusconsultis contineri debet. Sunt igitur hujus orationis capita quatuor. Unum legitimum, idque bifariam dividitur, in personam et rem, hoc est, in ipsam legem, quomodo contraria sit legibus. Alterum, justum. Tertium, utile, esse noxiam. Quartum, possibile, eam jubere, quæ fieri nequeant. Controversia igitur quæ venit in judicium, in his argumentis consistit. Nam tractationem illam contra legatos, in constitutione et digressione posuit, criminationis causa nimirum. Quia enim lex humanissima videtur, quod vinculis cives liberet, propterea opposuit cum alia plura, tum vero duo hæc, alterum, argumentum de legatis, ut ea suspicione ingesta persuadeat auditori, adversarium corruptum largitionibus oratorum et magistratuum, rempublicam depeculantium, sordibus et rapacitati consultum voluisse: alterum perniciosum, quo ostendit ea lege civitatem omnis æris alieni solutione spoliari. Præterea impossibile, etiam si vellemus, inquit, fieri tamen haud posset; tolluntur enim regulæ civitatis. Non autem ignorare debemus, legale caput perfectissime tractatum, justum, et utile, et possibile, inter sese implexa esse, atque inter ea principem tenere locum utile, quod et justo et injusto, et impossibili confirmetur. Nam quicquid injustum, idem etiam noxium est. Eandem rationem etiam ad locum ab impossibili detorquere studet. Quicquid enim impossibile sit, idem etiam inutile esse dicit. Et quoniam Timocrates legis humanitatem subinde inculcat, ea vero ad justum merito refertur, propterea Demosthenes inutili passim utitur, ostendens, eam legem detrimentosam et perniciosam esse reipublicæ.

DEMOSTHENIS

CONTRA TIMOCRATEM

ORATIO.

1. CAUSAM hujus judicii, Athenienses, nec ipsum Timocratem arbitror in quenquam alium transferre, quam in semetipsum. Dum enim rempublicam fraudare pecunia non parva studet, contra omnes leges rogavit legem, nec idoneam, nec justam, judices. Quæ quantum aliis incommodatura, et reipublicæ statum labefactura sit, si perferatur, fortassis, ubi ex me singula audieritis, cognoscetis: unum vero, quod habeo maximum et expeditissimum, dicere apud vós non dubitabo; vestram sententiam, quam jurati de omnibus fertis, tolli, omnique auctoritate spoliari, lege istius, non ut communitati civium quicquam commodet,—nam id qui fieri queat? cum judiciis, quæ rempublicam continent, litium æstimationes, quæ quantæ singulis injuriis debeantur, legibus definitum est, eripiat—, sed ut nonnulli, qui jam longo tempore vestris opibus abusi sunt, et multa vestra diripuerunt, nec per manifestum ablata peculatum restituant. Tanto autem commodius est privatim quosdam colere, quam vestrum jus tueri, ut iste ab illis nummos acceperit, et non prius hanc pro eis legem tulerit: ego vestra causa de mille drachmis in periculum veniam. Tantum abest, ut a vobis aliquid accipiam.

2. Quanquam autem fere omnes qui publicum aliquod negotium administrare instituunt, dicere solent, summo vestro studio et animadversione digna esse ea, de quibus ipsi verba faciant: ego tamen, si quis alius unquam hoc exordio convenienter usus est, id etiam mihi nunc dictu decorum esse puto. Siquidem ad felicitatem reipublicæ, et populi libertatem in ulla re alia plus esse virium et momenti, quam in legum auctoritate, id ego neminem dicturum puto. At vero nunc de hac ipsa re deliberandum est, utrum ceteræ leges a vobis approbatæ, quibus injuriæ civitati factæ coercentur, abrogandæ sint, et ista perferenda, an contra potius ista tollenda, ceteræ autem retinendæ?

3. Res igitur qua de vobis nunc judicandum est, si quis paucissimis complecti velit, hæc est. Ne quis vero vestrum miretur, quamobrem ego, reliquo ætatis tempore, ut mihi quidem persuadeo, moderate transacto, nunc in judiciis et accusationibus publicis ver-

ser, apud vos pauca præfari volo, quæ a re aliena non erunt. Ego, Athenienses, suscepi inimicitias hominis improbi et odiosi, et diis invisi, cui tandem tota quoque civitas inimica facta est, Androtionem dico. Tantoque sum gravioribus ab eo injuriis affectus quam Euctemo, quod hic pecuniæ nonnullam jacturam fecit: ego vero, si conatus illius adversus me improbi successum habuissent, non modo fortunis omnibus, sed vita etiam ipsa essem spoliatus, imo nec id quod commune est omnibus, excedere vita mihi facile fuisset. Nam ea crimina, quæ vir prudens etiam invitus nominet, contra me commentus, ut qui patrem occidissem, dica impietatis impacta, me reum fecit. In quo judicio, quod quintam suffragiorum partem non tulisset, mille drachmis est damnatus, ego vero, sicuti justum fuit, in primis ope deorum immortalium, deinde vestro etiam, judices, auxilio, incolumis evasi. Eum igitur, a quo talibus essem insidiis appetitus, hostem mihi irreconciliabilem arbitrabar. Cum vero viderem ab eo communiter totam civitatem esse læsam, tum exigendis tributis, tum sacris vasis conficiendis, magnamque pecuniam partim Minervæ, partim heroum, partim civitatis, habere, quam non redderet, una cum Euctemone sum eum aggressus, occasionem mihi datam esse ratus, et reipublicæ defendendæ, et factas mihi injurias vindicandi. Vellem autem et me voti fieri compotem, et istum ea luere quæ meruisset.

4. Cum vero res non jam controversa, sed primum a senatu damnata, deinde a populo unus totus dies in his consumptus esset, prætereaque duo judicia, viri mille et unus numero, sententias dixissent, neque reo jam ullum pateret effugium, quo minus vestram pecuniam vos haberetis, Timocrates hæc quæ intercesserunt omnia usque adeo neglexit, ut legem eam ferat, qua et sacra pecunia deos, et ærarium publica spoliet, ac decreta tum senatus, tum populi, tum judiciorum evertat, impunitatem denique rempublicam depeculari cupientibus proponat. Quæ cum ita sint omnia, hoc unum præsidium reliquum esse videmus, ut legem accusatam, et vestris sententiis subjectam refutare conemur.

5. Ab initio igitur rem gestam vobis breviter exponam, ut injurias quæ in ista lege insunt, facilius discatis, et assequamini. Decretum fecit apud vos Aristopho eligendos esse inquisitores. Si quis vero sciat aliquem qui aliquid pecuniæ habeat, sive sacræ, sive publicæ, ut illum apud vos deferat. Post hæc retulit Euctemo habere Archebium et Lysithidem, trierarchia functos, pecuniam Naucratiticam, æstimatione novem talentum et triginta minarum. Accessit ad senatum, senatusconsultum scriptum est. Deinde convocata concione, accusator est datus. Euctemo conscenso suggestu, cum alia multa dixit, tum apud vos recensuit, a triremi, qua Melanopus, Glaucetes, et Androtio, legati ad Mausolum, vecti sint, ca-

ptam esse navem illam: homines, quorum pecunia fuerit, supplicasse: decrevisse vos, eam hostilem habendam. Tum vos admonuit earum legum, quæ vobis lectæ fuerunt, quarum decreto, rebus ad eum modum administratis, pecunia illa publicanda esset. Videbatur æqua dicere vobis omnibus. Confestim surgit Androtio, Glaucetes, et Melanopus,—considerate an vera dicam—, clamitant, indignantur, conviciantur, absolvunt trierarchos, ipsi se habere fatentur, quæri pecuniam apud se postulant. His auditis, ubi tandem isti tumultuari destiterunt, sententiam dixit Euctemo quam fieri potest æquissimam, ut a trierarchis vos exigeretis, et ut eis liceret omnem rem eam in illos qui pecuniam haberent transferre, sin dissensionis aliquid oriretur, ut sententia judicum intercederet, atque ut is qui victus esset, deberet ærario. Accusant decretum ad vos perlatum, ut in pauca rem conferam, visum est secundum leges esse factum, et absolutum. Jam fieri quid oportebat? Reipublicæ pecunia restituenda erat, et peculator puniendus; lege vero nulla prorsus ad hoc quidem negotium erat opus. Hactenus nulla facta vobis est a Timocrate injuria: post hæc vero in se unum recepit et transtulit omnia ea, quæ jam commemorata sunt, ut nihil quo vos læderet, omisisse videatur. Quod enim illorum artificiis et aucupiis se conducendum locavit, ministrumque præbuit, se ipse reum fecit illarum injuriarum, ut ego vobis manifeste ostendam. Sed ante omnia necesse est, vos admonere temporum, et ejus articuli quo legem tulit: nam vobis eum insolenter etiam insultasse, et illusisse constabit. Fuit Maius mensis, quo illi ab Euctemone judicio superati sunt. Conducto autem isto, cum ne cogitarent quidem de satisfaciendo vobis, nugigerulos quosdam in forum dimiserunt, qui rumorem spargerent, paratos eos esse simplam pecuniam numerare, duplam non posse. Hæ vero insidiæ erant cum ludibrio, et machina quædam, ut interim hæc lex, advertente nemine, perferretur. Idque ita esse, res ipsa testatur. Pecuniæ enim illis temporibus nec obolum vobis numerarunt, et una lege plures jam receptas fecerunt irritas, eaque legum omnium, quæ unquam apud vos latæ sunt, turpissima et iniquissima.

6. Volo sane, pauca de usitatis legibus præfatus, quibus tales actiones dantur, statim de lege quam accuso, dicere. His enim prius auditis, reliqua facilius percipietis. Habetis, Athenienses, receptis et approbatis vestris legibus, accurate et evidenter descripta omnia, quæ facienda sunt in legibus posthac constituendis. Ac primum omnium, tempus inscriptum est, quo legem ferri oporteat: deinde, ne sic quidem unicuique quidlibet permisit legislator, sed jubet auctorem legis eam ante statuas heroum scriptam proponere, ut a quibusvis considerari possit: deinde vult eandem legem ad omnes pertinere: postea, contrarias abrogari: denique alia, quæ

ad institutum nostrum fortasse nihil attinent: quod si quis horum unum violarit, cuivis dat accusandi potestatem. Timocrates igitur, si non omnibus his teneretur, neque contra hæc omnia legem rogasset, unum quippiam in eo accusari potuisset: nunc necesse est, singulis distinctis, ea seorsim explicari. Primum igitur id dicam, in quo primum deliquit, eum contra omnes leges tulisse legem, deinceps ordine cetera, prout vobis audire unumquodque visum fuerit. Cape leges istas, et recita; constabit enim eum horum nihil fecisse. Attendite, judices, dum leges recitantur.

JUSSIO LEGUM.

Primo senatus conventu die undecimo, postquam vota in populo peracta fuerint a præcone sciscantur leges, primum de senatoriis rebus, deinde de communibus, deinde de his quæ novemviris latæ sunt, mox de reliquis magistratibus: prima sit autem dijudicatio, cui satis esse videantur leges senatoriæ, cui non videantur; deinde rerum communium eodem modo. Sed legum comprobatio fiat secundum leges receptas. Quod si quæ receptæ leges improbatæ fuerint, senatores, in quorum administratione rogatio facta fuerit, de improbatis legibus postremam trium concionum indicant: præsides vero, qui in ea concione præsederint, necessario respondeant, primum post sacra de legumlatoribus, quibus conditionibus sedere debeant, et de argento, unde legumlatoribus sit solvendum. Legumlatores autem ex iis deligantur qui Heliasticum jusjurandum dederunt. Sin senatores ad hoc præscriptum concionem non habuerint, aut præsides non ad hoc præscriptum responderint, mulctabitur senatorum unusquisque mille drachmis Minervæ sacris, præsidum autem unusquisque quadraginta drachmas debeat Minervæ sacras; liceat etiam eos apud sexviros ea actione postulari, quæ in ærarium agitur, qui magistratum gesserit. Sexviri autem delatos introducunto in judicium ex lege, aut in Areopagum ne ascendunto, ut qui legum emendationem abrogent. Antequam vero concio sit indicta quicunque Atheniensium legem ferre voluerit, ante statuas heroum scriptas eas leges, quas fert, proponito; ut pro multitudine propositarum legum, statuat populus de tempore legumlatoribus concedendo.

Is vero qui novam legem fert, in album relatam proponat ante statuas heroum quotidie, donec concio indicatur. Deligantur autem e municipiis legibus patrocinaturi, quæ apud legumlatores abrogantur, quinque viri ex omnibus Atheniensibus, xı mensis Junii.

7. Hæ leges omnes longo jam tempore sunt receptæ, et sæpe sui specimen præbuerunt, se prodesse vobis, neque hactenus quisquam exstitit, qui bonas eas esse negaret. Merito. Nihil enim crudele, nihil violentum aut libertati contrarium imperant, sed contra potius humaniter omnia et populariter fieri jubent. Ac primum, judicium penes vos esse voluerunt, num roganda sit etiam nova lex, an satis esse veteres sit putandum: deinde, si decreveritis esse rogandam, non statim eam ferri jubent, sed in tertiam concionem distulerunt: nec in ea ferri concesserunt, sed considerari jusserunt quibus conditionibus legumlatores constituere velitis: interjecto autem tempore, mandarunt legem rogare volentibus, ut leges proponant ante statuas heroum, ut quilibet iis consideratis, si quid in-

utile vobis perspexerit, indicet, ac per otium refutet. Horum quæ tam multa sunt, nihil fecit Timocrates. Nec enim legem proposuit, neque copiam fecit, si quis eam lectam vellet, refutandi, neque ullum tempus definitum legibus observavit: sed cum concio, qua leges dijudicastis, XI. Junii celebraretur, postridie statim XII. legem tulit, eamque Saturnalibus, propterea que senatu dimisso, per eos obtinuit, qui vobis insidiantur, ut senatusconsulto legumlatores constituerentur per speciem Panathenæorum.

8. Volo autem vobis ipsum senatusconsultum recitare, quod ratum habitum est, ut intelligatis, ea omnia per conspirationem ab istis esse facta, nihilque fortuito accidisse. Cape senatusconsultum hoc et lege eis tu.

SENATUSCONSULTUM.

Præsidente tribu Pandionia, undecimo senatus die, Timocrates dixit, Ut et sacris operari liceat, et sumptuum copia sit, et, si quid ad Panathenæa defuerit, ut suppeditetur, ut senatores Pandioniæ tribus in crastinum legumlatores creent: legumlatores autem sint unus et mille numero, e juratis: leges autem una ferat etiam senatus.

Nunquid animadvertistis inter legendum senatusconsultum, quam callide auctor ejus, per speciem sumptuum et urgentis festi, sublato legitimo tempore, ipse scripserit, perendie leges ferendas esse? Non medius fidius, non inquam, ut aliquid in festo pulcherrime administretur,—neque enim reliquum aut præteritum erat quicquam,—sed ut nemine hominum præsentiente, aut refragante, ferretur et sanciretur istis ea lex, qua de nunc agitur. Id quod hinc perspicitur. Sedentibus legumlatoribus, de his quæ de sumptibus et Panathenæis scripta sunt, neque meliorem legem, neque deteriorem quisquam tulit: quibus autem de rebus neque decretum jubebat, et leges vetant, Timocrates otiose leges tulit, plus auctoritatis habere ratus senatusconsulto quam legibus præfinitum tempus, et, cum vobis omnibus festum celebrantibus, lege sancitum sit, ne eo tempore vel privatim, vel publice alii aliis injurias faciant, neve quicquam decernatur, nisi ad festum pertineat, ipse nihil veritus est, ne non unum aliquem e populo, sed totam civitatem lædere videretur. An vero ferendum est, eum qui leges omnes, quas paulo ante audivistis, sciret esse ratas, qui sciret item, easdem non sinere ullum decretum aliud, tametsi legitimum fuerit, plus habere auctoritatis, scribere et ferre vobis legem ex decreto, quod ipsum etiam sciebat contra leges esse factum? An non indignum est, cum ipsa civitas unicuique nostrum securitatem præstiterit, ne quid insuave aut acerbum pateretur, hoc tempore festo instituto, ipsam a Timocrate securitatem eandem non impetrasse, sed maximis in ipso

festo injuriis esse affectam? Quod enim majus scelus admittere privatus homo possit, quam leges quæ civitatem continent, violando?

9. Eum igitur nihil eorum, quæ oportuerat et leges jubent, fecisse, ea quæ supra dicta sunt intuentes cognoscere potestis. Neque vero hac modo re peccare eum, quod neglecto legibus præfinito tempore, ereptaque vobis prorsus omni de his deliberandi facultate, dum festum ageretur, legem tulit, sed ob illud etiam, quod eam omnibus receptis legibus contrariam rogavit, statim evidenter cognoscetis. Age, lege mihi primum hanc legem, quæ aperte vetat, ne qua contraria lex sanciatur: sin quis rogarit, accusari jubet. Lege.

LEX.

Receptarum vero legum nullam abrogare liceat, nisi apud legumlatores. Tum vero cuivis Atheniensi liceat abrogare, si quid aliud in ejus locum quod sustulit tulerit. Præsides autem de his legibus suffragia ferunto, ac primum de vetere, aptane videatur Atheniensi populo an vero secus, post de ea quæ rogatur: utram vero legumlatores comprobarint, ea rata habetor. Contrariam vero ferre legem receptarum legum ulli nemini liceat. Quod si quis, abrogata lege aliqua vetere, aliam substituerit Atheniensi populo non opportunam, aut e receptis legibus alicui contrariam, eum accusari liceat ex lege quæ in eos lata est, qui legem non idoneam tulerint.

Audivistis legem. Cum autem nostra civitas multis bonis legibus sit munita, ea est hujus legis præstantia, ut nulli postponenda videatur. Considerate, quæso, quam juste, quamque populariter lata sit. Non sinit receptis legibus rogare contrariam, nisi vetus fuerit abrogata. Quamobrem? Primum, ut vobis juste religioseque pronunciare liceat. Nam si quæ duæ contrariæ leges exstiterint, atque aliqui adversarii apud vos contenderint, sive publicis, sive privatis de rebus, et uterque victoriam sibi vindicet, lege non eadem prolata, pro utroque ferre sententiam non utique licet—qui enim id fieret?—neque pro alterutro lata sententia, jurisjurandi religio servatur; sententiam enim alterutri legi, quæ quidem perinde rata sit atque altera, necesse est repugnare. Hæc igitur legislator edixit, tum quia religioni vestræ cavere, tum etiam quia vos legum custodiæ præesse voluit. Sciebat enim hoc, alias earum custodias in scripta relatas, multis licere modis eludere. Patronis quos deligitis, posset aliquis persuadere ut tacerent: proponi jubet igitur, ut præsciant omnes; nam fieri fortasse queat, ut eos qui refragati fuissent, lateret aliquid, si legem, non prius cognitam habuissent, alii minus attente fortasse legerent. Sic vero, quilibet eam accusare potest, id quod et ego nunc feci. Quod si quis eum qui hic se opponeret, amoveret, verba data essent civitati. Quæ igitur sola custodia est et justa et firma legum? Vos populus. Nec enim vobis, quo minus statuatis et probetis meliora, id quisquam extorquere queat, neque si quem

amoverit et corruperit, persuadere, ut deteriorem legem anteferatis meliori. Propter hæc omnia, omnes injuriarum vias obstruit, repagula objicit, et aditu eos, qui vobis insidiantur, prohibet. Hæc omnia Timocrates ita præclare justeque constituta sustulit, delevit, quantum in ipso fuit, et legem rogavit, omnibus (ut paucis dicam) legibus contrariam, neque eam collatam cum aliis ex adverso legit, nullam abrogavit, non optionem dedit, non quicquam fecit, quod fuisset ex officio faciendum.

10. Eum igitur accusatione teneri, lege rogata contraria ceteris, omnes vos perspexisse arbitror: ut autem sciatis, quibus legibus violatis et repudiatis, qualem legem obstruserit iste, legetur vobis primum istius lex, deinde reliquæ, quibus hæc est contraria. Recita.

LEX.

Pandionia tribu præsidente, duodecimo senatus die, Timocrates retulit, Si quis ærarius, sive ex lege sive ex decreto, vinculis est damnatus, aut in posterum damnabitur, ei liceat vadibus sive per se, sive per alios, constitutis, quos populus approbarit, promittenti, se bona fide argentum quo mulctatus est soluturum, carcerem egredi: præsidibus vero, si quis vades dare voluerit, necesse sit ratos habere. Is vero qui vades constituerit, si reddiderit civitati argentum, a vinculis immunis esto, eo nomine quod vades dedit: sin argentum haud numerarit vel ipse, vel vades, nono senatus conventu, is qui per vades liberatus fuerat vinciatur, vadium vero bona publicentur. De redemptoribus vero vectigalium, et sponsoribus et coactoribus, iis item qui mercede conducunt prædia, eorumque sponsoribus, liceat civitati pensiones exigere secundum receptas leges. Quod si quis nono senatu mulctatus fuerit, sequentis anni nono senatus aut decimo consessu solvat.

Legem audivistis: hoc vero ex ea mihi primum memineritis, quod ait, si quis ærariorum vinculis est damnatus, aut in posterum damnabitur, deinde, quod exceptis publicanis, et redemptoribus, eorumque sponsoribus, sua lege uti jubet. Omnino enim est omnibus contraria legibus. Idque ipsis legibus auditis, maxime cognoscetis.

11. Recita.

LEGES.

Diocles jubet, Leges ante Euclidem latas libera republica, et quæcunque sub Euclide latæ sunt, et in tabulas relatæ, ratas esse: quæ vero post Euclidem latæ sunt, et deinceps ferentur singulæ, eas esse ratas, ab eo die quo quæque latæ sunt, nisi si cui adscriptum est tempus quo debeat geri magistratus. Adscribat autem, nunc receptis, scriba senatus, intra triginta dies: in posterum autem quicunque scribæ fungitur officio, statim adscribat legem esse ratam ab eo die quo lata fuerit.

Cum receptæ leges, Athenienses, bonæ sint, hæc modo recitata lex veluti distinxit eas et confirmavit. Jubet enim unamquanque ab eo die quo lata fuerit esse ratam, nisi si cui adscriptum fuerit tempus quo prætore rata esse debeat. Quamobrem? Quia multis legibus

adscriptum fuerat; lex hæc rata esto tum demum ubi huic prætori alius successerit. Is vero qui post eas legem hanc tulit jam recitatam, non æquum censuit, easdem leges quæ jubentur posterius quam latæ sunt, ratæ esse, referri ad eum diem a quo latæ essent, neque prius habendas esse ratas quam cujusque auctor postulasset. Huic legi considerate quam contraria sit ea, quam iste tulit. Nam illa jubet legem, sive a præfinito tempore, sive ab eo die quo lata fuerit, ratam esse: iste vero scripsit, et si quis damnatus fuerit, de præteritis loquens. Neque id ipsum definiit, adscripto prætore a quo, sed fecit, non modo ab isto die quo legem tulit, ratam, sed etiam ab eo tempore, antequam nostrum quisquam nasceretur. Nam omne præteritum tempus, quod infinitum est, una comprehendit. Atqui te oportuit, Timocrates, aut istam non sancire, aut illam abolere, et non, ut tuæ libidini satisfieret, conturbare omnia.

12. Lege aliam legem.

LEX.

Neque de ignominiosis, pristinam eis dignitatem restituendam esse, neque de his qui divis debent, aut ærario Atheniensium, de remittenda mulcta, aut militia, nisi prius decreverint Athenienses, sex millibus non pauciores licere id, quibus occulte decernentibus ita fuerit visum. Tum vero demum referre liceat, quatenus senatui populoque visum fuerit.

Alia hæc lex est, quæ de ignominiosis, et ærariis referre vetat, aut respondere de ære alieno condonando, aut militia, nisi potestas data fuerit, eaque non pauciorum quam sex millium decreto: iste vero palam scripsit, etiamsi quis ærarius ad vincula sit damnatus, remitti ei licere, si modo vades dederit, cum nihil de his adjectum sit, neque potestas dicendi data. Cum autem lex nec impunitatem adepto licentiam det, suo arbitrio quidvis decernendi, sed ea duntaxat, quæ senatui populoque probata fuerint, isti ne hæc quidem injuria satis fuit, impunitate non data, dicere et legem ferre hisce de rebus, sed insuper etiam, nulla horum apud senatum, nulla apud populum facta mentione, occulte, dimisso senatu, aliis propter festum ferias celebrantibus, clandestine legem obtrusit. Atqui oportebat te, Timocrates, quum legem, quam modo recitavi, scires, si rite agere velles, primum referre ad senatum, deinde rogare populum, et sic, si omnibus Atheniensibus videretur, scribere et legem ferre de istis, idque tempore legitimo exspectato, ut rebus ad hunc modum administratis, etiamsi quis ostendere conaretur, eam legem non esse e republica, saltem non insidiose egisse videreris, sed opinionis errore deceptus impegisse. Nunc, quoniam et clanculum, et subito, et contra leges, istam legem in ceteras intrusisti potius quam tulisti, omnem tibi postulandæ veniæ causam ademisti. Nam iis qui

peccant inviti, venia concedi debet, non iis qui de industria et ex insidiis delinquunt; id quod te nunc facere constat.

13. Sed enim de his mox dicam, jam vero sequentem recita legem.

LEX.

Si quis supplicarit in senatu, aut apud populum, iis de rebus propter quas vel judicium, vel senatus, vel populus aliquem damnavit, si ipse ærarius priusquam solverit supplicarit, actio in eum detur, perinde ac si quis ærarius in Heliæam se ingerat. Sin quis alius pro ærario intercesserit priusquam is solverit, bona ejus omnia publicentur. Sin præsidum aliquis dederit alicui suffragiorum jus, sive ipsi ærario, sive alicui pro eo deprecanti, priusquam solverit, ignominiosus esto.

Difficile fuerit, Athenienses, de omnibus legibus, quibus iste contraria decrevit, disserere: si tamen de ulla dicere operæ pretium est, de hac, quæ modo est recitata, fuerit in primis. Nam qui legem hanc, Athenienses, tulit, norat humanitatem et clementiam vestram, et propter hanc videbat in multis vos rebus ultro jam aliquando magna damna fecisse. Ne igitur ullam causam relinqueret, qua respublica læderetur, eos qui convicti legibus, sententia, judicioque, injuriarum damnati essent, vestra facilitate frui noluit, arrepta occasione deprecandi, et vobis in malis supplicandi; sed omnino interdixit, ne vel ipse, vel quisquam alius, pro talibus vel verba faceret, vel intercederet, ac jussit omnes, justa quæ sunt, silentio exsequi. Si quis igitur vos roget, utris potius obsequi malletis, quacunque in re, supplicantibus, an imperantibus, scio vos, supplicantibus responsuros. Hoc enim bonitatis est, illud ignaviæ. At leges omnes imperant, quid faciendum sit: qui vero sordidati olivam prætendunt, supplicant. Quod si supplicare non licet, legem cum imperio conjunctam inculcare licebit? Equidem non opinor. Etenim turpe fuerit, quæ nec gratificandi studio condonanda censetis, in his, invitis vobis, ea sinere confici, quæ quidam volunt.

14. Recita legem, quæ hanc ordine sequitur.

LEX.

Quibus de rebus judicium prius factum, aut rationes relatæ, aut suffragia lata sunt, sive in judicio, sive privatim sive publice, aut qua de re publicum decretum intercessit, de his ne actio dator in judicio, neque novemvirorum quisquam decernito, neque accusare sinunto ea, quæ leges interdicunt.

Timocrates vero, tamquam testimonium suarum injuriarum scriberet, statim initio suæ legis his contraria tulit. Nam illa non concedit, quibus de rebus semel in judicio sit lata sententia, de his denuo referre, aut respondere: iste vero etiamsi quis lege aut decreto damnatus fuerit, ei populum respondere jubet, ut et judicio decreta

tollantur, et ærarius vades det. Ac lex quidem vetat, ne vel novemvirorum quisquam, præter hæc quicquam decernat: iste vero scripsit, præsidibus esse necesse, si quis vades dederit, eum producere. Atque adscripsit, quandocunque quis voluerit.

15. Aliam legem recita.

LEX.

Judicia et arbitria, quæcunque legitima ratione facta sunt libera republica, rata habentor.

Negat hoc Timocrates, non utique, inquit, iis quidem qui vinculis sunt damnati. Recita.

LEX.

Quæcunque sub triginta tyrannis acta sunt, aut judicia facta, sive privatim sive publice, irrita sunto.

Desine. Dicite mihi, quidnam omnes vos immanissimum diceretis, aut quid maxime detestaremini? Nonne id, ne talis rerum status ingrueret, qualis sub triginta tyrannis fuit? Equidem sic opinor. Hæc igitur lex, id, ut mihi videtur, verita, vetuit acta illorum temporum rata haberi. Iste autem, quæ libera civitate gesta sunt, ea ejusdem iniquitatis condemnat, cujus vos triginta tyrannos; æque certe irrita facit. At quid dicemus, Athenienses, si legem istam confirmabimus? Utrum judicia, quæ dum civitas a populo regitur, juratis judicibus complentur, eadem grassari violentia, quæ sub triginta tyrannis fuit usitata? Est vero id ferendum? An rite sancita et decreta esse? Quamobrem igitur legem, qua illa abrogentur, nos ferre dicemus? Nisi hoc aliquis dicat, ex insania. Aliud enim dici non potest.

16. Recita aliam legem.

LEX.

Neque cuiquam in unius viri gratiam legem ferre liceat. Nisi eadem ad omnes Athenienses pertinere possit, decreto facto a non paucioribus quam sex millibus, quibus id visum fuerit, clam decernentibus.

Non admittit legem, nisi eadem ad omnes cives pertineat: in quo recte et populariter loquitur. Ut enim reliquarum rerum civitatis æquam partem omnibus tribui vult, sic etiam legum. Propter quos vero iste legem hanc obtruserit, vos non minus quam ego intelligitis; et, ut hoc omittam, ipse confessus est, se non propter omnes legem eandem tulisse, cum adscripserit, lege hac utendum esse, publicanis, et mancipibus, et talium rerum sponsoribus exceptis. Quod si qui sunt quos segregas, non jam eandem legem tulisti om-

nibus. Atqui nec illud dicere queas, inter eos qui vinculis damnentur, plurima vel maxima esse delicta publicanorum, proinde illos ab hac lege solos excludi. Multo enim profecto magis injurii sunt, qui publicum aliquod munus perfide administrant, aut parentes male tractant, aut pollutis manibus forum ingrediuntur; quibus omnibus receptæ leges vincula minantur, tua impunitatem largitur. Hic iterum prodis, in quorum gratiam eam tuleris. Nam quia illi non ob vectigalium redemptionem, sed ex peculatu, vel rapina potius pecuniæ, debent, ob id, opinor, publicani tibi curæ non fuerunt.

17. Possunt præterea multæ bonæ leges ostendi, quibus omnibus ista adversatur. Sed ego, si de omnibus disputare velim, fortasse temporis angustiis excludar, quo minus indicem, legem eam prorsus non esse e republica: videri autem vobis æque iniqua debet, si uni duntaxat receptarum legum adversetur. Faciendum igitur videtur, ut omissis aliis, ubi ea de lege quam iste ipse prius tulit, disseruero, tandem ad illam accusationis partem accedam, qua ostendam, legem istam, si confirmetur, magnas clades reipublicæ allaturam. Legem igitur aliorum legibus contrariam obtrusisse, etsi iniquum est, alium tamen accusatorem postulat: sed legi ab isto ipso prius latæ ferre contrariam, id vero jam ipsum accusatorem sui facit. Quod ut fieri sciatis, legetur vobis ipsa lex, quam iste tulit: ego vero tacebo. Recita.

LEX.

Timocrates retulit, Quicunque Atheniensium ex delatione apud senatum, aut nunc in carcere sunt, aut post eo conjicientur, quorum damnatio a scriba senatus sexviris, ex delatoria lege, tradita non fuerit, placere sexviris, undecimviros intra trigesimum diem in judicium introducere, ex quo acceperint, nisi publice aliquid impedierit: sin minus, cum primum id fieri potuerit. Eos vero accusato quicunque Atheniensium voluerit, quibus id licet. Quod si convictus fuerit, Heliæa litem illi æstimet, quidnam vel luere, vel solvere, debere videatur. Sin mulcta pecuniaria ei dicta fuerit, in vinculis teneatur, quoad id solverit quanti condemnatus est.

Auditis, judices? Recita eis hoc denuo.

LEX.

Sin mulcta pecuniaria ei dicta fuerit, in vinculis teneatur, quoad solverit.

Desine. Possetne quisquam duo magis contraria decernere, quam damnatos tenendos in vinculis, donec mulctam solverint, et eosdem datis vadibus, non esse vinciendos? Sic igitur Timocrates accusat Timocratem, non Diodorus, neque quisquam alius nostrum in tanta multitudine. A quibus autem sordibus et corruptelis vobis alienus videbitur, aut quid lucri causa non subiturus, qui ipse legem suæ contrariam ferre non dubitarit, cum leges, etiam aliorum legibus ferre contrarias interdicant? Nam mihi quidem, quæ ejus impu-

dentia est, quidvis suscepturus esse cupide videtur. Quemadmodum igitur alios facinorosos, qui scelera fatentur, sine judicio puniri leges jubent, sic etiam iste, quandoquidem eum leges malitiose rogare et abrogare constat, non facta dicendi potestate, nec ejus excusationibus auditis, condemnandus erit. Nam altera priore lege fassus est, se ista contraria ferenda, peccare.

18. Ac eum et contra has leges, et contra supradictas, ac prope dixerim universas, quibus in hac republica utimur, istam tulisse legem, vobis omnibus perspicuum esse puto. Miror autem, quidnam ad hæc dicturus sit. Neque enim suam legem reliquis contrariam non esse, ostendere poterit, nec persuadere, se hominem rerum imperitum, errore et inscitia peccasse; jam olim enim omnes eum viderunt mercede et scribere, et ferre leges: Neque illud etiam habet, ut injuste factum fateatur, sed veniam tamen impetrare studeat. Nec enim invitus, nec pro calamitosis, nec pro cognatis et necessariis suis, eum hanc legem tulisse constat, sed volens in eorum commodum tulit, qui magnis injuriis vos affecerunt, nullaque sibi necessitudine conjunctis, nisi forte illos se cognatorum habere loco dicet, a quibus mercedem accipiat.

19. Nunc legem ejus nec vobis commodam esse, neque conducibilem, ostendere conabor. Arbitror igitur, confitendum esse omnibus, probam legem, et multitudini profuturam, primum simpliciter, et omnibus æque aperte scriptam esse oportere, ne eam alius aliter interpretetur: deinde, fieri posse oportere ea quæ jubeat. Nam ut bene constituta sit, aliquid tamen quod fieri nequeat, proponat, id voti potius, quam legis fuerit officium. Præterea oportere nemini delinquenti quicquam dare licentiæ. Nam si quis id esse populare putat, ut lenes sint leges, is id quoque in eis consideret, quibus eas esse tales oporteat. Quod si recte considerabit, inveniet, eam lenitatem ad reos, non ad damnatos pertinere. Nam de illis incertum est, an sit alicui calumnia facta per injuriam: his autem nulla ratio restat, quo minus se improbos esse fateantur. At horum quæ ego nunc recensui, nihil omnino legem istam complecti, palam est, sed ex ordine contraria omnia. Idque multis argumentis doceri queat, in primis vero sic, si lex ipsa, quam iste tulit, percenseatur. Non enim alia ejus pars probanda est, alia improbanda, sed tota a prima syllaba usque ad extremam, vos oppugnat. Cape scripturam hanc, et usque ad primam partem recita legem. Nam facillime sic tum ego docebo, tum vos mea dicta assequemini.

LEX.

Pandionia tribu præsidente primo senatus conventu duodecima die præsidum, censuit Aristocles Myrrhinusius, Timocrates sententiam dixit: tametsi aliquis ærarius sive legibus, sive senatusconsulto, damnatus est vinculis, aut in posterum damnabitur, ei pro se, aut alii pro eo, sponsores constituere liceat.

Desine. Mox enim singulatim omnia leges. Hoc omnium fere, judices, quæ lege continentur, est indignissimum. Arbitror enim ceterorum hominum neminem alium ea esse audacia, ut, dum legem ferret ad usum civium, judicia prius receptis legibus rata habita, labefactare conaretur. At hoc Timocrates impudenter, neque dissimulanter fecit, cum aperte scripserit, tametsi aliquis ærarius sive legibus, sive senatusconsulto, vinculis addictus est, sive in posterum addicetur. Ac de futuris quidem, si quid vobis utile suasisset, haud peccasset: sed quibus de rebus judicium statuit, ac controversiam definiit, an non importunissime agit, qui legem promulget, qua lege res illæ rescindantur? Id quod perinde est, ac si quis istius hac lege non abrogata, scriberet aliam, in hanc sententiam: Tametsi ærarii aliqui vinculis addicti, vades dederint istius lege, non tamen eis sponsio prosit, neque quenquam in posterum liberari sponsione fas esto. Sed neque hæc quisquam sanæ mentis, opinor, faceret, et tu, illis judiciis abrogatis, jus violasti. Decuisset enim eum, si rem justam esse censuisset, ferre legem de rebus in posterum futuris, et non in unum velut acervum conjectis futuris cum præteritis, et incertis cum perspicuis delictis, demum sententiam eandem scribere de omnibus. Quid vero iniquius quam idem jus tribuisse iis, qui convicti sunt prius læsæ reipublicæ, et iis, de quibus haud constat, an commissuri sint aliquid judicio persequendum?

20. Inde etiam perspicitur, quam perverse egerit, lege de præteritis ferenda, si consideretur, quid tandem sit quo a paucorum dominatu respublica distinguatur, item quidnam sit, cur hi qui legibus parere volunt, modesti et boni cives perhibeantur, qui oligarchiis, effœminati et servi. Reipsa comperietur, expeditissimum hoc esse responsum, quod in oligarchiis unusquisque tum acta rescindendi, tum de futuris pro sua libidine statuendi habeat auctoritatem: leges autem de futuris enuncient, quid faciendum sit, ita latæ, ut populo simul etiam persuasum sit profuturas esse eas his qui eis uti velint. Timocrates vero cum in libera civitate leges ferret, oligarchiæ iniquitatem in suam legem transtulit, deque præteritis rebus plus sibi juris arrogavit, quam judices habuerint qui condemnarunt; neque in hoc solo insolenter sese gessit, sed scripsit etiam, si quis in posterum quoque vinculis addicatur, licere ei datis vadibus promittenti, se bona fide reipublicæ satisfacturum, carcere liberari. Enimvero si vinciri grave putabat, decuisset eum ferre legem, ne quis damnaretur vinculis, qui vades dedisset, non tum demum liberationem per vades proponere, ubi vos jam vinculis damnassetis, et condemnati odium suscepissetis. Nunc, quasi ostentaret, tametsi vobis visum fuerit aliquem vinciri, eum se dimissurum, hoc modo legem tulit. Num igitur talis lex e republica esse videtur,

quæ plus auctoritatis sibi vendicat, quam judicium, et juratorum sententias evertere injuratos jubet? Ego quidem non opinor. At istius lex horum utrumque complectitur. Proinde si vobis singulis respublica et libertas curæ est, si suam unusquisque sententiam, quam juratus dixerit, ratam esse oportere putat, abroganda hujusmodi lex, non perferenda nunc fuerit.

21. Neque vero satis habuit judiciis auctoritatem æstimandarum litium eripuisse, sed quæ jura ipse in lege descripsit, et ærariis imposuit, ne hæc ipsa quidem simpliciter aut citra fraudem scripsisse deprehenditur: sed ut is, qui vos quam egregie decipere et circumscribere studeat. Considerate quo modo scripserit: T i m o c r a t e s r e t u l i t, inquit, t a m e t s i a l i q u i s æ r a r i u s v e l l e g e, v e l s e n a t u s c o n s u l t o, s i t v i n c u l i s d a m n a t u s, a u t i n p o s t e r u m d a m n e t u r, e i l i c e a t i p s i, a u t a l t e r i p r o i p s o, v a d e s, a p o p u l o c o m p r o b a t o s, c o n s t i t u e r e, a c p r o m i t t e r e s e b o n a f i d e s o l u t u r u m. Cogitate quomodo a judicio et a damnatione sontem suffuratus, ad populum transilierit, atque extorserit, quo minus undecimviris tradatur. Quis magistratus ærarium tradet? Quis ex undecimviris recipiet, cum lex ista jubeat, apud populum constituere sponsores, et fieri nequeat, ut uno eodemque die et concio et judicium habeatur, et nusquam iste jubeat custodiri reum, donec sponsores constituerit? At quanam de causa perspicue gravatus est adscribere, magistratus condemnatum interim custodiunto, dum vades constituerit? An vero justum non est? Satis scio, vos omnes confessuros. Nam alicui legi adversatur? Non, quin potius cum legibus consentit. Quid tandem fuit? Nihil aliud invenietis, nisi quod hoc spectavit, non ut mulctæ a vobis inflictæ solverentur, sed ut a vobis damnati pœnas non darent.

22. Deinde quomodo scripsit? p o s t e a c o n s t i t u e n d o s e s s e s p o n s o r e s, b o n a f i d e s o l u t u r u m æ s a l i e n u m q u o d d e b u e r i t. Hic iterum sacræ pecuniæ decuplum, publicæ quæ legibus dupla solvi jubetur, dimidiam partem sustulit. Id quomodo facit? Pro æstimatione posuit argentum, pro eo quod accedit, quantum debuit. Quid vero interest? Siquidem scripsisset, constituendos sponsores, se bona fide litis æstimationem, quanti ea esset, cum accessionibus velle solvere, una comprehendisset leges, quibus alia debita decupla, alia dupla fiunt; hinc igitur necesse fuisset debitoribus, tum id quod esset scriptum solvere, tum legibus etiam adjectas mulctas numerare. Nunc cum talem vadium constitutionem decernat, qua promittat ærarius, se argentum quod debuerit bona fide soluturum, ex accusatione et scriptis, quibus unusquisque in judicium pertractus est, solutionem fieri jubet, in quibus omnibus id argentum, quod quisque debuit, simplum est perscriptum.

23. Deinde tanta re, mutatione verborum, sublata, adscripsit

necesse esse ut præsides comprobent, si quis vades dare velit, contra omnes leges existimans conservandum esse sontem, et apud vos damnatum. Nam quum ei vadium constitutionem quolibet tempore liberam fecerit, facultatem dedit, ne quid unquam solvat, neque tamen vinciatur. Quis enim non inveniet viles homines? Qui, ubi vos eos improbaveritis, discedant, nam si quis eum, ut qui vades non dederit, in vincula postulabit, se et dare, et daturum dicet, et istius legem proferet, quæ, cum ipse velit, constituere vades jubeat, interim custodiri, et si vos vades improbetis, in vinculis esse, non jubeat. Sic ista lex revera quoddam præsentissimum remedium est hominibus injuriarum studiosis. Ei vero qui vades constituit, si reddiderit civitati argentum propter quod vades dedit, abire, inquit, liceat vinculis. Rursus hic a malitia sua non discessit, de qua paulo ante dixi, nec sui oblitus est, neque scripsit æstimationem litis cum accessione, sed ubi, inquit, reddiderit argentum quod debuerat, vinculis liberetur. Sin argentum non numerarit vel ipse, vel vades, nono senatus conventu, is qui sponsione liberatus est in vincula conjiciatur, vadium bona publicentur. In hoc extremo capite, ipse sese injuriarum manifeste damnat. Non enim in universum, quasi id turpe aut nefas existimarit, ullum civem vinciri vetuit: sed eam occasionem, qua sontem coram comprehendere licebat, suffuratus, nomen supplicii sumendi vobis affectis injuria reliquit, rem ipsam sustulit, et his qui vestram pecuniam vi detinent, impunitate proposita, tantum non adscripsit, licere illi diem dicere judicibus, qui vinculis addixerint.

24. Cum autem multa intolerabilia sint, quæ legi inseruit, id quod maximam indignationem meretur, jam vobis dicam. Nam quæ per totam legem dicit, ad eum pertinent omnia qui vades constituerit: ei vero qui non constituerit, neque meliores, neque deteriores, qui denique nullam vestri rationem habuerit, nullam neque pœnam, neque ultionem adscripsit, sed tantam dedit impunitatem, quanta maxima dari potest. Nam et tempus vades constituenti definivit, nonum senatus conventum. Idque inde potest intelligi. Adscripsit, publicanda esse bona vadium, si quis non solverit. Ejus vero qui vades non dedit, nulli utique vades esse possunt. Ac præsidibus a vobis sorte delectis ad judicandum, necessitatem imposuit, si quis dederit recipiendi. Rempublicam lædentibus nullam adscripsit necessitatem, sed tanquam bene meritis optionem dedit, utrum dare pœnas debeant, necne. Quænam igitur lex ista minus utilis, aut improbior excogitari queat, quæ primum, de his qui antehac in judicium adducti fuerant, contraria vestris sententiis imperat: deinde, quum iis qui in judicium adducendi sunt, litem æstimare jubeat juratos judices, æstimationes facit irritas: præterea ærariis aditum ad magistratus relinquit, ea

quæ solvenda fuissent, non solventibus: eo denique vos redigit, ut frustra jurare, æstimare, judicare, irasci, omnia facere, vos ostendat? Equidem existimo Critiam, qui fuit unus e triginta tyrannis, si quam ferre legem vellet, non aliam fuisse laturum.

25. Jam totam confundi rempublicam, et omnia negotia destrui lege ista, et multa ornamenta nostræ civitatis aboleri, id quoque facile vos puto cognituros. Neque enim ignoratis, nostram urbem expeditionibus sæpe servari, tum navalibus, tum pedestribus: et vos multa memorabilia gessisse jam aliis conservandis, aliis puniendis, aliis reconciliandis. Hæc vero quo pacto administranda sunt? Per senatusconsulta et leges: ut alii tributa pendere, alii triremes instruere, alii navigare, alii singula quæ opus sunt, præstare jubeantur. Quæ uti fiant, et in judiciis frequentes adestis, et ad vincula damnatis ordinis perturbatores. Considerate vero præstantis istius viri legem, quantopere impediat hæc, et corrumpat. Scriptum est in ejus lege: tametsi ærarius aliquis vinculis sit damnatus, aut etiam in posterum damnetur, ei licere constitutis vadibus, promittenti, se bona fide nono senatus conventu argentum soluturum, exire vinculis. Unde igitur commeatus suppetet? Quo modo mittetur exercitus? Quo pacto pecuniam exigemus, si unusquisque debitor vades ex istius lege dederit, officium fecerit nemo? Nunquid dicemus Græcis, Timocratis lex est apud nos, proinde novum senatus conventum exspectatote, tum demum egrediemur? Hoc enim reliquum est. Quod si nostra civitas erit defendenda, num putatis hostes improborum civium tergiversationes et elusiones improbas exspectaturos? Si leges, quæ ipsam urbem impediunt, tuleritis, et rationi utilitatis repugnantes, nunquid officio ulla ex parte fungemini? Atqui præclare nobiscum agi putandum, si, cum omnia fuerint in officio, nec ulla talis lex interturbet, hostes superemus, si nec celeritate destituamur, nec belli occasiones deseramus unquam, sed pleno gradu consequamur. Quod si eam te legem tulisse constat, qua tales res abolentur, quæ nostræ civitatis splendorem et majestatem ubique auxerunt, annon quovis supplicio jure afficereris?

26. Insuper, Athenienses, vectigalia tollit, tum sacra tum publica. Quod quomodo fiat, ego dicam. Est vobis rata lex, et præclara, ut si qua alia, qui tam sacram quam publicam pecuniam tenent, eam ut in curia numerent: sin minus, ut senatus exigat iis legibus quæ in publicanos latæ sunt. Per eam autem legem communia administrantur. Nam quæ in conciones, in sacrificia, in senatum, in equites, aliasque res insumuntur, hujus legis omnia beneficio comparantur, et suppeditant. Cum enim vectigalium reditus sumptibus urbis haud sufficiant, adjectiones quas vocamus, hujus legis metu numerantur. Qui poterit igitur fieri, quin totius civitatis status labefa-

ctetur, cum et vectigalium reditus non sufficient sumptibus. Multaque non explebunt, et ne hos ipsos quidem, nisi sub anni exitum, exigere licebit, et eos qui adjectiones non solverint, neque senatus, neque judicum auctoritas vinciet, quin ipsi sponsores constituent usque ad nonum senatus conventum? At octo prioribus quid agemus? Age dic Timocrates, non conveniemus, et consultabimus, si quid erit opus? Si non fecerimus, num libertatem reipublicæ retinebimus? Non judicia de criminibus, tum publicis tum privatis, pronunciabunt? Qui porro portus, quod confugium patebit his, quibus injuriæ fient? Non conveniet senatus, neque sancita legibus administrabit? Et quid erit reliquum nobis aliud, nisi ut servitute opprimamur? At hercule hæc omnia faciemus gratis? Quid vero iniquius, quum tu mercede conductus legem istam tuleris, quam senatum, quam populum, quam judicia sua mercede fraudari? Nam tuæ legi, Timocrates, adscribendum fuit, id quod in publicanis et sponsoribus fecisti, exigenda esse debita receptis legibus, quod si contra quospiam alia quapiam lege aut decreto sancitum est, licere ab eis ea quæ debent exigi eodem modo, quo a publicanis, ab iis etiam legibus receptis, ea esse exigenda: nunc leges de publicanis undequaque fugitas, et quia decreto Euctemonis statutum est, ut ab ærariis debita iis legibus reposcantur, propter hoc id caput non adscripsit. Ea machinatione, supplicium in eos constitutum, qui pecuniam publicam detinent, sustulit, et quia aliud non adscripsit, tollit universa, populum, equites, senatum, sacra, profana. Pro quibus conatibus, si vos, Athenienses, sapietis, punitus, meritoque supplicio affectus, exemplo aliis erit, ne leges hujusmodi rogent.

27. Neque vero judiciis tantum irrogandæ mulctæ potestatem eripit, sed rempublicam depeculantibus licentiam dat: expeditiones pro reipublicæ salute suscipiendas corrumpit: vectigalia destruit: maleficis et parricidis, militiæque desertoribus patrocinantem legem tulit; cum supplicia veteribus, et nunc ratis legibus indicta tollat. Jubent leges quas Solo tulit, nulla re similis isti legumlator, S i q u i s d e p e c u l a t u c o n v i c t u s, c a p i t i s t a m e n d a m n a t u s n o n f u e r i t, e u m v i n c u l i s a d d i c i: s i q u i s c o n v i c t u s m a l æ p a r e n t u m t r a c t a t i o n i s, i n f o r u m s e s e i n g e s s e r i t, i n c a r c e r e m c o n j i c i: s i q u i s m i l i t i æ d e s e r t o r, i d e m s i b i j u r i s a r r o g e t q u o d h i c i v e s h a b e n t q u o r u m s a l v u m c a p u t e s t, e u m q u o q u e v i n c i r i, Timocrates his omnibus impunitatem proposuit, constitutione vadium carcerem demolitus. Proinde mea quidem sententia—tametsi enim dictum fortasse videbitur insolentius, tamen eloquar, et non dissimulabo—vel ob hoc capite mulctandus fuerit, ut apud inferos impiis legem istam ferat, nos viventes sanctis et justis his in posterum uti patiatur. Recita istas leges.

LEGES
DE FURTO, MALA TRACTATIONE PARENTUM, DESERTA MILITIA.

Quicquid aliquis amiserit, si id receperit, fur dupli damnetur: sin minus, decupli una cum adjutoribus. Unoque pede stringatur compede quinque dies totidemque noctes, si Heliæa id censuerit: censere vero liceat unicuique, dum de litis æstimatione agitur.

Quod si quis abductus fuerit, vel malæ tractationis parentum, vel desertæ militiæ, convictus, vel contra legum interdictum eo fuerit ingressus, quo ei nefas est, undecimviri eum vinciunto, in Heliæam introducunto: accuset autem ex his quibus id licet quicunque voluerit. Damnatus si sit, æstimet Heliæa, quid eum luere oporteat, aut solvere: quod si pecuniaria mulcta ei dicta fuerit, in vinculis teneatur dum solverit.

Similis igitur Soloni, Athenienses, legislator est Timocrates? Ille probiores facit, tum eos qui sunt improbi, tum qui futuri sunt: iste etiam iis qui jam se male gesserunt, viam ostendit elabendi, ne pœnas dent, et iis qui nunc sunt improbi, spem impunitatis proponit, et iis qui futuri sunt. Ita omnes omnium temporum sceleratos fovet, atque id agit, ut sint incolumes, et ab omnibus incommodis vindicentur. Enimvero quas tu pœnas satis graves dares, aut quæ ferres, ut ea ferres quæ meruisti, qui (omitto cetera) etiam præsidia senectutis tollis, leges inquam, quibus coguntur liberi et parentes vivos alere, et defunctis justa persolvere? An vero te quisquam sceleratior inter mortales omnes existimari queat, qui, o nefarium caput, pluris facere non dubites fures, facinorosos et desertores, quam patriam, et propter istos leges ferre perniciosas?

28. Ostendam autem præstitisse me jam ea quæ orationis initio facturum esse sum pollicitus. Professus enim sum, me ostensurum, istum per omnia teneri accusatione, primum quod contra leges legem tulerit: deinde quod reliquis legibus contraria scripserit: tertio, quod ea quibus respublica læderetur. Audivistis autem legem, quid eum facere jubeat qui novam legem roget: rursus vos docui, horum nihil prorsus istum præstitisse. Quin illas etiam leges audivistis, quibus ab isto rogata lex adversatur. et hanc, priusquam illas abrogasset, eum tulisse scitis. Non etiam esse e republica, audivistis: jam primum enim ea de re verba facere destiti. Proinde palam, nullis rebus exceptis, injurius est, neque quicquam est in quo vestri rationem habuisse, aut verecundari videatur. Ac, mea quidem opinione, si quid præterea fuisset interdictum legibus, id quoque facturus fuit. Undecunque igitur apparet, eum hæc insidiose scripsisse, et re deliberata, non opinionis errore deliquisse: inde vero potissimum, quod tota lex usque ad extremam syllabam talis est. Nec enim vel invitus quicquam recte statuit. Aut quod vobis profuturum esset. An non igitur odio prosequendus est, et

puniendus is, qui læsi populi nullam rationem habuit, sed leges pro iis tulit, qui et olim fecerunt, et posthac facturi sunt injurias?

29. Demiror autem, judices, ejus impudentiam, qui cum Androtionis in magistratu collega esset, eadem hac clementia non sit usus erga vestratem populum, qui jam ita exhaustus erat exactionibus, ut plura pendere non posset: postquam vero Androtionem oportuit ea restituere, quibus jam olim rempublicam depeculatus fuerat, et sacra, et profana pecunia surrepta, tum vero demum tulisse legem, ut mulcta dupli publicæ, decupli sacræ pecuniæ vos defraudaret. Qui cum vestram multitudinem sic tractarit, mox haud dubie dicet, se legem istam populi gratia tulisse. Mihi quidem quovis supplicio dignus videtur, quicunque oportere putat, sive quis ædilis, sive præfectus urbis, sive judex legibus creatus, peculatus in referendis rationibus sit convictus, homo pauper et rudis, et multarum rerum imperitus, sortitoque magistratu functus, eum decupli damnari, cum nemo ullam legem ferat quæ talibus opituletur: si qui vero legati delecti a populo, homines copiosi, magnam pecuniam surripuerunt, aliam sacram, aliam publicam, eamque longo tempore tenuerunt, his demum expediri remedia summo artificio concinnata, ut ne quid subeant, quod est vel legibus, vel decretis constitutum. Atqui Solo, cui nec ipse Timocrates se ferendarum legum scientia conferendum esse censeat, nusquam id egit, ut ejus generis homines impune et secure grassari possent, sed in hoc potius intentus fuit, ut aut non delinquerent, aut delictorum pœnas darent, legemque tulit. Recita legem.

LEX.

Si quis interdiu supra quinquaginta drachmas furatus fuerit, abduci liceat ad undecimviros: si quis vero noctu quippiam surripuerit, eum et occidere, et inter persequendum vulnerare, et ad undecimviros, si cui lubet, abducere fas esto. Convicto autem eorum facinorum propter quæ in vincula licet abripi, non liceat, datis vadibus, satisfacere pro furtis; sed mors pœna esto. Ac si quis e Lyceo, aut ex Academia, aut Cynosarge, vestem, aut lagunculam, aut quicquam aliud minimi pretii, aut aliquod vasculum e gymnasiis, aut portubus, surripuerit, supra decem drachmas, etiam his morte pœnas esse luendas constituit. Si quis vero privato judicio furti convictus fuerit, ei licere duplum solvere æstimatæ litis: penes vero judices esse furem præter argentum, ad quinque dierum totidemque noctium vincula damnare, ut omnes eum vinctum esse videant.

Etiam has leges paulo prius audivistis. Censuit enim flagitiosum hominem, non tantum rapinis restitutis, esse liberatum,—quia magnum furum proventum eo quidem pacto fore censuit, si celato furto fruerentur, deprehenso tantundem duntaxat solverent, quantum sustulissent—, sed cum duplum oportere solvere, tum in vinculis habitum, supra mulctam hanc, quod vitæ reliquum fuerit, exigere

cum infamia. Non ita Timocrates, sed et hoc effecit, ut simpla solvantur, quæ dupla solvi conveniebat, neque ad hæc ulla pœna adjiciatur. Neque satis habuit iniquissimum facere decretum pro iis qui peccaturi essent, nisi etiam ob delicta jam mulctatos pœnis exemisset. Atqui ego putabam legislatoris id esse officium, futuris de rebus quæ fieri oporteat, et qualia singula esse, et quibus pœnis injurias singulas coerceri deceat, his demum de rebus constituere, —hoc enim est leges ferre, quæ pari æquitate omnes cives comprehendant—; sed de præteritis scribere, id vero non est ferre leges, sed fovere nocentes. Considerate vero in hæc intuentes, quam æqua dicam. Nam si Euctemo violatarum legum damnatus esset, non tulisset legem istam Timocrates, neque hac lege fuisset opus reipublicæ, sed satis ipsi habuissent peculatu suo frui, quicquid de aliis fieret: nunc cum sit absolutus, vestram sententiam et judicii suffragium, reliquasque leges sine auctoritate esse oportere censet, suam et suæ legis auctoritatem esse oportere magnam. Atqui, Timocrates, eæ leges quas firmas et ratas habemus, omnem suam auctoritatem in hosce conferunt, illisque potestatem dant, ut re audita, quale facinus judicarint, tali erga sontem etiam ira commoveantur, si magnam magna: sin parvum, parva. Nam cum in eo res est, ut statui debeat, quid sit vel luendum, vel solvendum, æstimatio mulctæ penes hos est.

30. Tu vero pœnas corporum sustulisti, vinculis remissis. Quibus vero id? Furibus, sacrilegis, parricidis, homicidis, emansoribus, ordinum desertoribus. Hos enim omnes ista lege tueris. Enimvero quisquis leges ferens in libera civitate, neque sacrorum, neque populi rationem habet, sed eorum hominum quos modo dixi, an non ultimum supplicium probe commeruit? Nec enim hoc dicet scilicet, quin et oporteat, et leges jubeant, hujus generis homines gravissimis pœnis coerceri: aut eos quibus ista lex patrocinetur, non esse et fures, et sacrilegos, qui sacra tum decimas Minervæ, tum reliquorum deorum quinquagesimas diripuerunt, eaque non reddunt, sed ipsi detinent, et publica quæ ad vos pertinebant, suffurati sunt. Tanto autem gravius est eorum sacrilegium, quam aliorum, ut quod factum oportuit, eam pecuniam prorsus in arcem non retulerint. Quare (Jovem Olympium testor) judices, non fortuito Androtioni petulantiam istam et insolentiam esse obortam existimo, sed ira deæ inflictam, ut, quemadmodum hi, qui donaria victoriæ causa consecrata conciderunt, ipsi suis manibus perierunt, sic et isti collusionibus suis, et judiciis, quorum ipsi moderatores sunt, perirent, et aut duplum pecuniæ solverent secundum leges, aut in nervum irent.

31. Exponam autem vobis, quid interim dum hæc dico, in mentem mihi venerit de lege ab isto lata: absurdum certe quiddam

atque mirificissimum. Nam iste, judices, vectigalium redemptoribus pœnas, secundum priores leges, si pecuniam non solverent, scripsit esse infligendas, quibus et vincula, et dupli solutio continentur, in eos homines constituta, qui ob contractum in emptione damnum, non volentes fraudaturi erant rempublicam: eos vero qui et ærarium depeculantur, et deam sacrilegiis compilant, vinculis liberavit. Quod si istos minus tibi videri dices injurios, necesse erit, ut insanire te fateare: sin majora, qualia sunt istorum facinora, et tamen istis parcis, illos urges, qui negabis te totum negotium istis vendidisse?

32. Operæ pretium porro est, ut et hoc dicam, quantum vos magnitudine animorum oratores superetis. Vos etenim acerba supplicia in plebem constituta, ut sive quis bina stipendia mereat, sive relatus in ærarios, concioni aut consessui judicum intersit, sive quippiam aliud agat legibus interdictum, non prohibetis—idque cum sciatis coactum inopia facturum, si quis facturus sit tale quippiam—, neque tales leges fertis, ut eis delinquere liceat, imo contra potius, ut ne liceat: isti vero in eo sunt, ut flagitiosissimi homines, gravissimisque constricti sceleribus impune abeant, ac postea vos privatim insectantur suis orationibus, dum sese pro bonis et præstantibus viris venditant, improborum et ingratorum servulorum imitantes ingenia. Nam et illi, judices, consecuti libertatem, non ob manumissionem gratiam dominis habent, sed eos omnium infensissime oderunt, ut servitutis suæ conscios: sic etiam isti oratores, non contenti se ex administratione reipublicæ paupertate emersos, et factos esse divites, insultant etiam multitudini, quia unusquisque e populo conscius est, quibus isti studiis in paupertate et adolescentia ætatem exegerint.

33. At vero turpe fuisset scilicet, Androtionem esse vinctum, aut Glaucetem, aut Melanopum? Non medius fidius, judices: sed rempublicam injuriis et contumeliis affectam, cum suo, tum deæ nomine non sumere pœnas, id vero multo est turpius. Nam Androtioni quidem nonne patrium est, esse in vinculis? Scitis ipsi, patrem ejus multa quinquennia in carcere versatum, effugisse tandem, non esse dimissum. Nunquid ob primæ ætatis studia? Verum ob ista non minus eam vinciri decet, quam propter peculatum. Nunquid ideo quod in forum erumpebat sibi interdictum, et ex eo moderatæ vitæ homines ipse in carcerem abripiebat? At facinus fortasse fuisset, si Melanopus, nunc in vincula conjiciendus esset? Ac de patre quidem ejus mali nihil dicam: quamvis ejus furta satis materiæ suppeditarent. Sed is per me talis esto sane, qualis a Timocrate prædicari queat. Si vero probi patris filius improbus ipse et fur exstitit, et proditionis damnatus, tria talenta pependit, et eum collegæ judices peculatus reum peregerunt, et decuplum ipse solvit, et legationem Ægyptiacam mala fide obiit, et suos fratres injuriis

affecit, nonne tanto magis eum vinciri oportuit, boni patris sobolem tam degenerem? Ego quidem arbitror, si revera vir bonus esset Laches, et bonus civis, ultro daturum fuisse operam, ut filius, qui quidem sit talis, et tanto dedecore patrem afficiat, in vincula conjiceretur. Et hunc sane missum faciamus, Glaucetemque spectemus. Non vero hic is est, qui hinc Deceleam transfugit, atque inde incursione facta, vos omni latrocinii genere est deprædatus? Atqui hæc quæ dico, nostis omnes. Quicquid autem a vestris uxoribus et liberis eripuit, quicquid aliunde nactus fuit, horum omnium illic præfecto Laconico decimas bona fide annumeravit: deam tamen nostram, decreto ei a vobis legationis honore, decimis hostilibus defraudavit: quæsturam arcis adeptus, nostræ civitatis præmia et monimenta fortitudinis quæ de barbaris ceperat, ex arce surripuit, sellam illam dico argenteis pedibus, et acinacem Mardonii, qui Daricos trecentos valet. Et hæc ita sunt pervulgata, ut nemo hominum ignoret. In aliis autem rebus nonne est omnium hominum violentissimus? Parcendum igitur illorum cuiquam est, ut propter istos vel deæ decimæ negligantur, vel duplex solutio publicæ pecuniæ, an iste potius talium sedulus defensor puniendus? Ecquid vero prohibet, quo minus omnes improbi sint, ubi tam lucrosa fuerit improbitas? Nihil, mea quidem opinione. Ne igitur ipsi doceatis, sed puniatis, neque sinite, ut indignentur, se ob rapinas opum vestrarum in vincula conjici, sed legibus eos subjicite, Neque enim qui peregrinitatis damnantur, ægre ferunt se in hoc esse domicilio, dum falsi testimonii causa agatur: sed manent, neque putant, vadibus datis esse obambulandum. Visum enim est civitati, fidem eis non esse habendam, neque committendum, ut per speciem vadium constitutionis impune elaberentur: sed ut ibi manerent, ubi ex aliis quoque civibus multi. Nam et ob pecunias multi jam vincti sunt, et propter judicia, et tamen id non recusarunt.

34. Insuave quidem fortassis est nominatim meminisse de aliquibus: sed idem necessarium tamen, illos cum istis comparare. Eos autem qui ante prætorem Euclidem fuerunt, omitto, et illos omnino veteres. Qui quanquam suis quique temporibus, præclarissime sese gessisse anteacta ætate viderentur, tamen ob admissa deinde facinora vehementem populi iracundiam sunt experti. Non enim eos civitas ad tempus duntaxat oportere justos esse putabat, post vero peculatores: sed in administranda republica justitiæ perpetuo observantes. Nam alioquin ejus generis homo non natura probus exstitisse, sed insidiose id egisse videbatur, ut fidem sibi præstrueret, quo postea majore lucro iniquus esset. Sed post Euclidem prætorem, judices, primum Thrasybulum Colyttensem omnes meministis bis in vincula conjectum, et utrumque id judicium apud populum esse factum. Quanquam is et unus e Piræeo et Phyle, ac

vindex libertatis exstitisset. Deinde Philepsium Lamprensem. Mox Argyrium Colyttensem, virum humanum et popularem, et commodorum plebis studiosissimum. Is tamen censuit, eandem esse debere in se quoque legum severitatem, quæ in tenuissimos homines et inopes valeret. Atque in domicilio plebis multos annos mansit, dum eam pecuniam, quam civitatis habere putabatur, dissolvisset. Neque vero Callistratus, homo potens in republica, et consobrinus ejus, leges ad illum sublevandum tulit. Et Myronides Archini filius, illius qui Phylem occupavit, et post deorum immortalium opem, unus maxime omnium auctor populi in integrum restituendi fuit, et alia multa præclara gessit in republica, et exercitum ductavit: sed tamen hi omnes in legibus acquieverunt. Quæstores item, sub quibus ærarium conflagravit, cum Palladis, tum reliquorum deorum, in hoc domicilio fuerunt, donec judicium de eis esset factum. Et qui rem frumentariam mala fide administrasse putabantur, aliique multi, judices, qui fuere omnes viri Androtione meliores. Cum igitur his veteres leges ratas esse oportuerit, et hi usitatis legibus pœnas dare sint coacti: Androtionis, Glaucetæ et Melanopi gratia, nova lex est sancienda, propter eos, inquam, qui damnati sunt et veteribus legibus judicati, quos habere constat pecuniam tum sacram, tum publicam? Nonne publice ridebitur nostra civitas, si legem tulerit, quæ sacrilegos tueatur? Ego quidem opinor. Ne sinatis igitur vos ipsos affici contumeliis, neque rempublicam: sed recordati, vos Eudemum Cydathenæum, quod legem perniciosam rogare videretur, non olim, sed Evandro prætore interfecisse, et Philippum Philippi navicularii filium, propemodum occidisse, sed quia ipse magna pecunia litem sibi contra æstimarat, et paulo plura suffragia tulerat, ignominia notasse tamen, eandem iracundiam etiam contra istum nunc concipite, illud super hæc omnia cogitantes, quidnam vobis accidisset, si iste unus homo legationem vobis obiisset. Nihil enim esse puto, quo abstinuisset. Videtis nimirum ejus ingenium. Nam lex quam rogare fuit ausus, mores ejus ostendit.

35. Narrabo autem vobis, judices, quo pacto Locris leges ferre soleant. Nihil enim vobis nocuerit exemplum aliquod audivisse, tale præsertim, quo laudata respublica utitur. Nam illi usque adeo censent veteribus legibus utendum, et instituta patria ornanda esse, non ad cujusvis libidinem et injuriarum impunitatem leges ferendas, ut si quis legem novam rogare velit, collo in laqueum inserto id facere cogatur: quæ lex si honesta et utilis videtur, auctor ejus vivit et abit, sin minus, periit, constricto laqueo. Proinde novas rogare leges non audent: sed veteribus religiose utuntur. Ac longissimo tempore, judices, una lex apud eos nova perlata esse fertur. Nam cum ibi receptum esset, si quis excussisset alteri oculum, ut et ipsi oculus excuteretur, nec id supplicium ulla redimi pecunia

posset, quidam comminatus fertur inimicus inimico, unum oculum habenti, se illi eum unum oculum excussurum. Eas minas luscus ille ægre ferens, cum sibi in cæcitate vitam morte acerbiorem fore putaret, fertur ausus esse ferre legem, si quis oculum lusco excusserit, illi contra utrumque eripiendum: ut pari calamitate utrique conflictentur. Et hanc solam legem sanxisse feruntur Locrenses amplius quam ducentis annis. At vestri oratores, judices, primum singulis fere mensibus, leges sibi ipsis conducibiles ferunt. Deinde ipsi homines plebeios in carcerem ducunt, quando cum potestate sunt, idem jus in se valere non patiuntur. Denique Solonis leges olim approbatas, quas majores nostri sciverunt, ipsi abrogant: suis, quæ lædendæ reipublicæ sunt, vos uti oportere censent. Nisi igitur istos punieritis, primo quoque tempore multitudo belluis istis servire cogetur. Neque vero vos præterit, judices, si acriter animadvertatis, minus eos improbos futuros: sin minus, multos fore petulantes, qui dum vestri studium et reipublicæ simulant, vos ludificentur.

36. Ut autem de ea lege aliquid dicam, quam eum exempli vice allaturum audio, ac dicturum, se illam imitatum et secutum, qua contineatur: Non vinciam ullum Atheniensem, qui vades dederit tres, ejusdem census, nisi quis ad urbem prodendam, aut popularem statum abrogandum conspiraverit, aut emptor vectigalium, aut sponsor, aut coactor, pecuniam non numerarit: audite me de hac etiam. Non enim dicam, ipsum Androtionem in carcerem cives duxisse, et vinxisse, hac lege non abrogata: sed illud edocebo vos, quamobrem hæc lex lata sit. Est enim constituta, non in eorum gratiam, de quibus judicium factum est, qui causam in prætorio dixerunt, sed propter eos, qui nondum in judicium venerunt, ne aut propter vincula suam causam incommodius agant, aut prorsus imparati circumveniantur: iste vero, quæ his, qui causam non dixerunt, patrocinantur, quasi ad omnes pertinerent, apud vos dicturus est. Sic autem ego rem explicabo, ut me vera loqui, evidenter intelligatis. Nec enim si ita esset, judices, vobis liceret pronunciare, quid sit luendum, aut solvendum: nam luendi verbo etiam vincula continentur. Non igitur, inquam, licuisset vinculorum meminisse, neque quos alicui liceat deferre aut abducere, in legibus adscriptum fuisset, delatum vero aut abductum vinciunto undecimviri in catasta, si non licuisset alios, nisi qui ad prodendam urbem, aut ad popularem statum abrogandum conspirassent, aut vectigalium redemptores, qui pecuniam non numerassent, vincire. Nunc hæc certissima vobis argumenta sint, licere vincire. Quia alioqui mulctæ prorsus irritæ forent. Deinde scriptum illud, Athenienses, ipsum per sese non est lex, neque vinciam ullum Atheniensium: sed in jurejurando senatorio continetur, ut ne oratores in senatu civem aliquem per conspirationem in vincula conjiciant.

Solo igitur, ut senatui vinciendi potestatem adimeret, hanc appendicem adjecit, ad senatorium, non ad vestrum jusjurandum pertinentem. Nam summam judiciorum voluit esse auctoritatem, et quicquid ea decrevissent, id damnato esse perpetiendum. Et ob hoc ipsum vobis Heliastarum jusjurandum recitabitur. Lege tu.

JUSJURANDUM HELIASTARUM.

Pronunciabo secundum leges, et decreta populi Atheniensis, et senatus quingentorum, tyrannidem vero, aut paucorum dominatum, mea sententia non comprobabo: neque si quis populi Atheniensis libertatem oppresserit, aut quicquam contra hæc dixerit, aut decreverit, concedam: neque novas tabulas privatim, neque agrorum Atheniensium divisionem, nec ædium, neque exsules revocabo, neque capitis damnatos, neque eos qui manent expellam contra leges receptas, et decreta populi Atheniensis, et senatus, neque egomet ipse, neque alium sinam: neque magistratum creabo, ut is imperet antequam de alio gesto magistratu rationes retulerit, sive sit novemvir, sive pontifex, sive quicunque cum novemviris eodem die creantur, sive præco, sive legatus, sive assessor, neque bis eundem magistratum eundem virum, neque binos magistratus eundem gerere sinam eodem anno: nec accipiam munera propter Heliæam, vel ipse ego, vel quisquam alius mihi, vel alii me conscio, non fraude non machinatione ulla: et natus sum annos non pauciores, triginta: et audiam tum accusatorem tum reum æquo animo ambos, et sententiam de eo feram quod est in controversia positum. Adjuro Jovem, Neptunum. Cererem. Et ipse mihi exitium imprecor et familiæ meæ, si quid horum neglexero et violaro: sin bona fide præstitero, præclara mihi et bona multa eveniant.

Hic vero non inest, judices, neque vinciam ullum Atheniensium. Nam judicia sunt, quæ omnes causas judicent, et his potestas datur, et vincula, et quamvis aliam mulctam infligendi. Licere igitur vobis damnare vinculis, per hæc ostendo: res autem judicatas rescindere, et iniquum et nefas esse, et status popularis eversionem, inter omnes constare opinor. Nostra enim urbs, judices, legibus et decretis regitur. Si quis autem ea quæ suffragio judicata sunt nova lege abrogarit, qui finis reperietur? Lex ea dicenda potius erit, an legum interitus? An non gravissimum supplicium talis legislator meretur? Extremum mea quidem opinione, non modo quod hanc legem tulit, sed quia viam ostendit aliis et tollendi judicia, et exsules revocandi, et atrocissima quæque conficiendi. Quid enim prohibet, judices, si nunc iste triumphans discesserit, tali lege perlata, quo minus alius exoriatur, qui summum aliquod reipublicæ præsidium nova lege demoliatur? Equidem opinor nihil. Siquidem audio prius etiam sic popularem statum fuisse oppressum, cum primum violatarum legum accusationes sublatæ essent, et perempta judiciorum auctoritas. Fortassis autem aliquis objecerit, me dissimili horum et illorum temporum statu, de oppressione libertatis loqui. Atqui, judices, etiam talium rerum semina spargere in republica nemo debet, et si nunquam exoritura sint: sed quisquis tale quicquam vel dicere, vel agere instituerit, puniendus est.

37. Quam callide autem vobis nocere decreverit, operæ pretium est audire. Nam cum videret omni tempore et proceres et plebeios omnes sentire, leges causas esse publicæ felicitatis, secum meditatus est, qua ratione illas, animadvertente nemine, destrueret; in quo facinore si deprehenderetur, ne tamen inique aut impudenter admisisse quicquam videretur. Id igitur facturus quod fecit, rationem invenit eam, ut lege leges everteret, ut ejus injuriæ beneficii pernicies salutis nomen adipiscerentur. Nam et quæ rempublicam conservant, sunt leges: et quam iste tulit, cum his nulla ex parte consentientem, lex. Nominis igitur humanitatem, quam vos maxime amplectimini, perspexit: idemque quod in experiundo contrariam vim esset habitura, despexit. Age vero, per deos, estne vel præses aliquis, vel senator qui tale quid unquam approbarit, qualia in ista lege continentur? Ego neminem esse puto. Id igitur quomodo est suffuratus? Suis sceleribus legis nomen imposuit. Nec enim stolide, aut temere, sed sobrii et præmeditati accedunt ad vos lædendos, atque hoc ipsum agunt non isti solum, sed et multi magistratuum, qui mox huc progressi isti patrocinabuntur, non medius fidius ut Timocrati gratificentur: cur enim? Sed quia unusquisque legem hanc e re sua esse putabit. Quemadmodum igitur isti mutuas ad vos decipiendos tradunt operas, sic et vos ad vestri defensionem conspirare debetis. Proinde cuidam interroganti, quamobrem talia scribere voluisset, et periculosam hujus judicii aleam sibi videri, commemoranti respondit, delirare eum, qui illa diceret: se enim Androtionem defensorem habiturum, atque per otium tales orationes invenisse de rebus omnibus, ut satis sciret, actionem hanc sibi minime fraudi futuram. Itaque mirabar impudentiam tum istius, tum illius: istius, si advocarit eum, illius, si vocatus accesserit, et defendet. Nam ex eo palam apparebit, legem istam in ejus commodum esse latam, non propter civium communitatem.

38. Præstiterit tamen vos de illius actis in republica quædam audisse, et ex illis ea quorum socius iste fuit; propter quæ iste non minore quam ille odio dignus est. Dicam autem nihilo plura quam vos audivistis, nisi forte vestrum aliqui judiciis Euctemoni dictatis non interfuerunt. Ac primum, id quod ei maximos animos facit, ejus pecuniæ exactionem excutiamus, qua vos omnes cum isto bono viro divexavit. Nam accusato Euctemone, quasi is vestra tributa detineret, atque pollicitus, se id vel ostensurum, vel de suo depensurum, decreto magistratum qui sorte obvenerat abrogavit, per eamque speciem ad exactionem obrepsit, istumque designavit, corporis infirmitatem causatus: ut, inquit, in administratione me adjutet. Habitis deinde his de rebus concionibus, trium rerum vobis optionem dari dixit, aut enim sacra vasa conflanda esse, aut denuo tributa pendenda, aut æs alienum exigendum; cum autem

vobis placuisset, sicuti par erat, æs alienum potius exigi, spe vos subducens, et auctoritate fretus, quam per illa tempora nactus erat, receptis legibus utendum sibi esse non censuit, aut, si quid in his desideraretur, alias rogandas, sed apud vos decreta fecit acerba, et legibus contraria, per quæ suo quæstui consulebat, isto sordium conciliatore utens, et multa vobis furabatur. Hoc adjutore undecimviros et quæstores urbanos, et ministros comitari se decreto jubebat, deinde iis satellitibus vestras ædes invadebat. Et tu, Timocrates, solus e collegis, quorum numero decem erant, eum assectabare. Neque vero me quisquam putet dicere, non exigendum fuisse æs alienum. Fuit enim exigendum. Sed quomodo? Ut lex jubet, aliorum causa. Nam hoc populare est. Neque enim tantum, Athenienses, quinque talenta per istos extorta vobis profuerunt, quantum tales consuetudines in urbem introductæ nocuerunt. Nam si spectare velitis, quamobrem aliquis in democratia vivere malit quam in oligarchia, hoc statim ante omnia in promptu erit, quod in Democratia omnia sunt humaniora. Istos autem multo petulantiora et crudeliora designasse, quam in ulla uspiam oligarchia fieri soleant, præteribo: sed quando unquam in urbe nostra maxima inhumanitas grassata est? Nec sub triginta tyrannis, omnes vos dicturos compertum habeo. Tum enim nemo fuit, cui non conservare vitam licuerit, si se domi abdidisset. Sed ob hoc triginta tyrannos accusamus, quod homines in foro, per injuriam comprehensos, violenter abducebant. Isti autem tanto illorum improbitatem intervallo superarunt, ut in democratia rempublicam gerentes, adductis undecimviris, suas cuique ædes in carcerem converterent. Quid igitur animi habuisse censetis, judices, hominem pauperem, atque adeo divitem etiam, sumptibus exhaustum, imo etiam aliqua fortasse probabili de causa præsenti pecunia carentem, cum non modo in forum progredi non liceret, sed nec domi se tuto manere posse cerneret, earumque rerum auctor esset Androtio, quem sua facinora et anteactæ vitæ ratio, nec sibi factas injurias ulcisci judicio, nedum nomine civitatis tributa colligere patiebantur? Atqui si quis eum interrogaret, aut te, Timocrates, laudatorem istorum et administrum, corpora ne tributa debeant, an possessiones, possessiones diceris, si modo fateri vera volueritis. Nam de his tributa pendimus.

39. Cur igitur, mortalium omnium improbissimi, omissa prædiorum et ædium publicatione, et talium rerum proscriptione, vinciebatis, et contumeliis afficiebatis homines cives, et miseros inquilinos, quibus vos libidinosius insultastis, quam vestris mancipiis? Atqui si apud vos ipsi consideretis, judices, quanti referat ingenuum esse, an servum, illud maximum discrimen reperietis; quod servi quicquid commiserunt, corpore luere coguntur, ingenui autem hoc

ultimum puniri debet. Isti vero contra, pœnas corporibus civium, quasi mancipia essent, inflixerunt, ac tam inique, tam impotenter vobiscum egit Androtio, ut patrem suum æris alieni causa in carcere publice vinctum, oportere censuerit, eo nec dissoluto, nec judicio liberatum, aufugere: reliquorum civium, si quis sua debita numerare non posset, eum ex ædibus suis in carcerem a se ductum vinciri. Et Timocrates a nemine prorsus nostri ordinis plebeio homine, cum duplum extorqueret, vades accipere voluit, non modo non ad nonum senatus conventum, sed ne ad unum quidem diem, sed aut dupla pecunia annumeranda erat, aut vinciri statim oportebat, atque undecimviris iste judicio non convictum eo tempore tradebat: nunc vero, ut quos damnaveritis, hi liberi obambulent, legem ferre non dubitavit, eamque cum suo periculo. Sed tamen et hæc et illa se vestri fecisse studio dictitabunt. Vos igitur concedetis in vestram gratiam ea esse facta, et audacia atque improba istorum facinora æquis animis feretis? Atqui odio vestro potius quam vita digni sunt id genus homines. Nam qui aliquid publico nomine administrat, et vestram clementiam experiri studet, eum hujus civitatis moribus præditum esse decet. Ii vero qui sunt? Imbecillium misereri, firmorum et potentium petulantiam coercere; non crudeliter grassari in plebem miseram, semper adulari et colere potentiores. Id quod tu facis Timocrates. Ob quæ merita hi merito, ne audita quidem excusatione tua, morte potius te mulctarent, quam in gratiam Androtionis dimitterent.

40. Jam eos nec in exigendo ære alieno vestrum spectasse commodum, id quoque vobis statim declarabo. Si quis enim vos roget, utrum nocentiores reipublicæ putent agricolas et parcos, qui propter educandam sobolem domesticosque sumptus, et alia munera publica, tributa non præstiterunt, an vero qui pecuniam eorum qui conferre voluerunt, et a sociis nostris acceptam, furantur et perdunt; non tanta futura est, quamvis frontem perfricuerint, eorum audacia, ut dicant magis esse injurios qui sua retineant, quam eos qui rempublicam depeculentur. Qui fit igitur, Timocrates, et Androtio, cum amplius triginta sint anni, ex quo vestrum alter quidem in republica gerenda versatur, et hoc spatio temporis multi duces urbem læserint, multi item oratores, qui apud hos causam dixerunt, quorum alii ob scelera interfecti sunt, alii voluntario exsilio, stimulante scelerum conscientia, sese imminenti exitio eripuerunt, ut neminem talem alteruter vestrum accusarit, aut saltem dolere se de injuriis civitati factis ostenderit? Hic quidem vos nostri gessisse curam apparet, cum multi exagitandi fuerunt. Horum factorum causam requiritis, Athenienses? Dicam vobis. Ex injuriis, quibus vos quidam afficiunt, fructum ipsi una capiunt, et de tributis suffurantur, et ob avaritiam inexplebilem bifariam fruuntur republica. Neque enim ex-

peditius est multorum et minutis in rebus, quam paucorum et in magnis delinquentium suscipere inimicitias: neque popularius scilicet, multitudinis, quam paucorum quorundam peccata cernere. Sed in causa hoc est, quod ego dico. Vos igitur his animadversis, animoque infixis, quicunque peccarit, eum ubi deprehensus fuerit, punietis, neque quantum temporis intercesserit, considerabitis, sed utrum talia fecerint. Nam si nunc æquis feretis animis ea, quæ tum ægre ferebatis, per iracundiam illos, non ob factas vobis injurias, mulctasse vos putabunt. Nam iratorum est, eum a quo molestiis affecti sint, subito impetu ulcisci: læsorum, quandocunque sontem nacti fuerint, tum in eum vindicare. Non igitur decet, ut nunc deliniti, tum dato jurejurando neglecto, vobis ipsis præter jus et æquum gratificati esse videamini: odio prosequendi sunt, neque audienda vox est eorum qui rempublicam hoc modo gesserunt.

41. At hercule, in his solis functionibus tales sese præbuerunt, alia vero sunt, quæ recte administrarint? Imo in aliis rebus tales in vos exstiterunt, ut ob hæc quæ audivistis, minimo sint odio digni. Quid enim a me dici vultis? Sacra vasa quo modo refecerint? Et ut coronas destruxerint? Aut elegantem illam phialarum confectionem? Nam vel ob hæc, si nulla re alia rempublicam læsissent, ter, non semel mihi commeruisse mortem videntur. Nam et sacrilegii, et impietatis, et peculatus, et omnium atrocissimorum scelerum rei sunt. Multa igitur ex his orationibus, quibus vos decepit Androtio, prætermittam. Sed folia coronarum fluxa esse et vetustate putrefacta dixit, quasi vero violacea illa essent, aut rosacea, non aurea, vobisque persausit, ut eas conflaretis. Eo munere sibi credito, istum omnium scelerum socium sibi allegit. Ac postea in exigendis tributis, oportere ministrum publicum adesse censuit, ad abstinentiam suam ostentandam, cum unusquisque illorum qui tributa pependerant, sibi ipse rescriptor futurus esset: in coronis autem quas concidebat, idem jus non adhibuit, sed ipse orator, aurifex, quæstor, rescriptor exstitit. Enimvero si postulasses, ut tibi de omnibus publicis functionibus fides haberetur, tua furacitas non perinde fuisset deprehensa: nunc in exigendis tributis, id quod æquum fuit, definiisti, non habendam esse tibi fidem a civitate, sed ministris publicis, quum autem aliud quippiam agis, cum res sacras commoves, quarum pleræque nec ætate nostra consecratæ sunt, eandemque cautionem, quam in tributis exigendis adhibuisti, non adscribis, nonne jam constat, quamobrem id feceris? Ego quidem opinor. Atqui, Athenienses, considerate, quam præclaris, et ad omnem posteritatem honorificis inscriptionibus sublatis, quam impias et inhumanas reposuerit. Arbitror enim scire vos omnes, sub coronarum modiolis scriptum fuisse, s o c i i p o p u l u m A t h e n i e n s e m f o r t i t u d i n i s e r g o c o r o n a r u n t e t j u s t i t i æ: aut, s o c i i

præmium hoc Minervæ consecrarunt: aut oppidatim, hi vel illi populum coronarunt, servati a populo, veluti, Eubœenses servati et in libertatem asserti coronarunt populum. Alibi alicubi adscriptum fuit, Cono de navali prælio Laconico. Chabrias de navali prælio Naxio. Nam tales fuerunt coronarum inscriptiones. Ea igitur quæ nobis honori dudum fuerunt, et admirationem pepererunt, destructis coronis sunt abolita: phialis autem, quas iste ganeo vobis illorum loco procuravit, inscriptum est, Androtione curante factæ sunt. Et cujus corpus stupris inquinatum, ingredi templum leges vetant, ejus nomen in sacris templorum vasis est inscriptum. Quidni vero simile istud esset veteribus inscriptionibus et æque honorificum reipublicæ? Tria igitur hinc constat eos maxime nefaria perpetrasse. Nam et deam coronis spoliarunt: et urbis illam facinorum celebritatem et admirationem, quarum coronæ monimenta fuerant, aboleverunt: et his qui coronas dedicarant, non parvam gloriam sustulerunt, quo minus acceptorum beneficiorum memores ac grati esse videantur.

42. Quamvis igitur talia et tanta mala fecerint, tamen ita insignis eorum stupor est et impudentia, ut et iste propter illum se impune speret abiturum, et ille assideat, nec intueri lucem vereatur, his rebus gestis. Est autem non ita modo impudens in pecunia rapienda, sed etiam ita stultus, ut ignoret illud, coronas esse virtutis signum, phialas vero, et pocula, et ejus generis alia, divitiarum; et coronam quamvis, tametsi pusilla sit, æque honorificam esse, ut magnam: sed pocula, aut acerras, aliaque generis ejusdem vasa, si permulta fuerint, opinionem quandam opulentiæ possessoribus conciliare, sin ob minuta superbieris, tantum abesse, ut propterea quicquam existimationi tuæ accedat, ut etiam ineptus esse videaris. Iste igitur gloriæ possessiones sustulit, opulentiæ reposuit, minutas, et vobis indignas. Ac ne illud quidem animadvertit, populum nunquam de pecunia cumulanda vehementer laborasse: de acquirenda vero gloria sic, ut de nulla re alia. Id quod ex eo cernitur, quod cum aliquando maximam inter omnes Græcos pecuniam haberet, eam omnem honoris augendi studio insumpsit: ac gloriæ causa tributa conferre de suo voluit, neque ullum periculum unquam detrectavit. Unde possessiones immortales sibi comparavit, partim rerum gestarum memoriam, partim donariorum, quæ propter illas dedicata sunt, præstantiam, propylæa hæc, ædem Minervæ, navalia, porticus: non urceolos duos, aut aureos caliculos quatuor aut tres, libræ pondere singulos, quos cum tibi visum fuerit, denuo conflandos esse decernes. Nec enim decimas a civibus exigendo, neque ea quæ hostes eis imprecati essent factitando, aut dupla tributa extorquendo, hæc consecrarunt, neque tui similibus consiliariis utendo rempublicam gesserunt: sed hostibus superandis, et iis rebus ge-

rendis, quibus nec optari meliora possint, atque inter cives concordia conciliata, immortalem sui memoriam reliquerunt, eos vero qui ita vixerant, ut tu hactenus studio tibi habuisti, foro prohibuerunt. Vos autem, Athenienses, in eam adducti estis et facilitatem et ignaviam, ut exempla talia cum habeatis, ea tamen non imitemini, sed Androtio vobis sacrorum vasorum sit refector: Androtio, o dii immortales. Et hanc ulla impietate alia minorem ducitis? Ego enim arbitror, qui sacras ædes ingrediatur, qui malluvia et canistros attingat, qui curæ divinarum rerum præsit: eum non modo ad certum aliquot dierum tempus castum esse debere, sed per omne spatium ætatis ab istiusmodi studiis fuisse purum oportere, in quibus ætatem iste consumpsit.

43. Ac de his quidem per otium: cum vero de his quæ pro defensione Timocratis iste allaturus est, plura etiam dicenda haberem præter hæc, desinam. Quem, tametsi inutilem vobis hanc esse legem, et contra omnes leges inculcatam, et ab omni parte iniquam, negare non posse compertum habeo: dicere tamen audio pecuniam illam solvisse Androtionem, Glaucetem, et Melanopum; proinde omnium iniquissime secum actum iri, si nihilominus ipse damnetur, cum illi fecerint quicquid æquum est, pro quibus eum tulisse legem hanc criminemur. Mihi vero nullo modo concedendum ei videtur hoc effugium. Nam si fateris te pro istis tulisse legem, quos officio functos esse dicis, eo nomine te damnari aperte oportet, quod receptæ leges, secundum quas hi se pronunciaturos jurarunt, omnino interdicunt, ne qua lex, nisi quæ ex æquo ad omnes cives pertineat feratur: sin te bonum publicum spectasse rogatione tua dices, noli solutionis istorum meminisse,—quæ ab ista lege prorsus aliena est—, sed legem ipsam e republica esse, recteque esse latam, id doceto. Nam hoc illud est, cujus gratia et tu te tulisse dicas, et ego qui contrarium de ea sentiam, accusarim, et de quo his sententia sit ferenda. Quanquam autem id quoque ostendere possem, quidvis eos fecisse potius, quam æs alienum, ita ut leges jubent, dissolvisse. Quia tamen vos ea de re judicaturi non estis, quorsum attinet me vobis eo commemorando nunc obturbare?

44. Arbitror præterea fore, ut nec his sermonibus abstineat, cum ipse scripserit, ne quis Atheniensis vinciatur, inique secum actum iri, si mali quippiam ipse ferat; et, ut leges quam lenissimæ sint et moderatissimæ, e re tenuissimorum esse in primis. Operæ pretium fuerit igitur, vos omnes, ut ne fuco isto verborum decipiamini, prius aliquid audivisse. Nam si dixerit, ut nequis Atheniensium vinciatur: ne vos prætereat, eum mentiri. Neque enim hoc rogavit, sed illud, ut exigendæ mulctæ auctoritas vobis adimeretur, utque suffragium, cum jurejurando, disceptatione et judicio latum, irritum efficeret. Neque ea verba e lege seligat, quæ sunt humanissima auditu, sed

totam legem ordine ostendat, et quæ eam consecutura sunt, considerari patiatur. Rem enim ita se habere, ut ego dico, non ut iste, reperietis. Quod igitur ad legum lenitatem et moderationem, quæ plebi sit conducibilis, attinet, hæc cogitanda sunt. Duo habentur, Athenienses, genera rerum, propter quas in singulis urbibus legum adminicula requiruntur. Alterum, quo de consuetudine vitæ, de contractibus, de privatis negotiis, atque adeo de consociatione et communitate inter nos ipsos quid sit agendum constituimus: alterum, quo pacto unusquisque nostrum paratus et affectus esse debeat erga rempublicam, si eam administrare instituerit, seque curam suscepisse civitatis profiteatur. Illas igitur privatorum contractuum leges, e re plebis est, esse lenes et humanas: contra, quæ in magistratus latæ sunt, eas esse acres et severas vobis expedit. Sic enim reipublicæ gubernatores vos minime injuriis afficient. Proinde cum istam causam adducet, sic ei occurrite: leges eum humanas reddere, non has quæ vobis defendendæ sint, sed illas, quæ terrorem magistratibus incutiant.

45. Multa dicenda restarent, si quis ostendere vellet omnia, quæ iste imposturæ fucique faciendi causa, in medium allaturus est. Sed maxima ego parte omissa, summam eorum quæ tenenda vobis sunt, recensebo. Considerate in verbis ejus omnibus, quæcunque dixerit, nunquid afferre tale queat, quo doceat, fas esse, ut legislator de præteritis eadem et jam antea absolutis fieri jubeat, atque de instantibus et futuris. Nam cum omnia in lege perscripta, turpia sint et iniqua, hoc omnium iniquissimum, et legibus inimicissimum inseruit. Quod si neque iste, neque quisquam alius ostendere poterit, sciendum erit, minimeque dubitandum, vos decipi: atque cum animis vestris cogitandum, quamobrem isti tandem ad hunc modum ferre legem in mentem venerit. Non gratis nimirum, Timocrates, legem istam tulisti, non sane gratis, neque parva utique mercede conductus. Neque enim ullam causam aliam ostendere queas, quæ te ad legem istam rogandam impulerit, nisi tuam diis invisam et flagitiosam avariciam. Neque enim familiaris, neque cognatus, neque necessarius istorum quisquam tibi fuit: neque illud dicere queas, te calamitosorum hominum vicem misertum, propterea illorum suscepisse defensionem. Neque enim quod isti tribus damnati judiciis, vix tandem coacti debitam reipublicæ pecuniam solverunt, id indigna pati visum tibi est—nam id quidem est indigna facere, ac tale, quod iracundiam potius moveat, quam ad misericordiam adhortetur—, neque vero tanta est tua præter ceteros humanitas et clementia, ut te unum omnium, calamitosorum potissimum miserescat. Non enim ejusdem est ingenii, misericordia moveri Androtionis, Glaucetæ, et Melanopi, si furto ablata restituere cogantur: cum vero horum aliorumque civium tanta esset multitudo, quorum ædes ex-

pugnabas tu, adductis undecimviris, et tribunis ærariis, atque lictoribus, neminis unquam esse misertum, sed et januas convellisse, et cubilia surripuisse, et, si quis ministram haberet, cum qua consuesset, eam pignerasse. Quæ tu annum perpetuum factitare cum Androtione haud destitisti. Multo enim profecto graviora vos, judices, ferebatis, et tu multo æquius misertus esses horum, exsecrande, qui propter vos oratores deglubuntur perpetuis exactionibus. Neque id satis est, nisi etiam duplum ab eis exigatur, idque per te, et per Androtionem; qui nihil unquam in ærarium de vestris opibus intulistis. Tanta vero est istius hominis arrogantia, ut se horum facinorum pœnas non esse daturum putet, solus quidem, cum ejus collegæ sint decem, cum Androtione communiter inscribere rationem non dubitavit. Gratis enim vestra (si diis placet) nullo suo fructu Timocrates odia quærit, et leges infert omnibus contrarias, postremo etiam suæ priori legi adversantes; quam equidem nec vos latere puto.

46. Quod vero mihi maxima videtur iracundia dignum, id dicam, et non dissimulabo; quod, Athenienses, cum propter nummos ista suscipiat, cumque sibi omnino imperarit mercenarias locare operas, non in ea, quibus auditis, veniam ei det aliquis, impendit. Cujusmodi ea sunt? Pater istius, judices, ærarius est—neque id exprobrandi causa dico, sed necessitate coactus—, quem bonus iste vir negligit. Quod si is ad quem illius ignominiæ reditura est hereditas, si quid patri acciderit, tamen solvendam esse mulctam non censet, sed illius temporis quod pater vixerit, usuram esse lucrifaciendam, qua tandem abstinere corruptela posse videatur? Patris quidem nec te miserescit, nec inique cum eo agi putas, si, te accipiente et collocupletato, e tributis quæ exegisti, e decretis quæ scribis, e legibus quas rogas, ipse jure civitatis spolietur parvæ pecuniæ causa, et tamen aliorum quorundam vicem dolere te ais. At sororis medius fidius præclare curam gessit? Imo si nihil aliud deliquisset, vel ob id solum dignus esset exitio. Eam enim vendidit, non elocavit. Vestrorum enim hostium uni, Corcyræo cuidam, urbis imperium nunc cum aliis obtinenti, qui apud istum divertit, quoties apud vos legatione fungitur, eamque accipere voluit—quo pacto autem prætermittam—, nummis acceptis tradidit. Proinde puella Corcyræ nunc est. Qui igitur sororem peregre abducendam elocasse sese dicit, reipsa vendidit, qui sui parentis senectutem ita fovet, qui assentatur aliis, qui mercede et leges et decreta facit, et rempublicam administrat, eum vos nacti non perimetis? Apparebit certe, Athenienses, judiciis et negotiis vos delectari, non velle hominibus improbis liberari.

47. Neque vero mihi dubium est, quin interrogati, puniendos esse omnes improbos fateamini: sed istum tali lege in plebis per-

niciem inculcata, gravissimum supplicium mereri, ego docere conabor. Furum enim et grassatorum et aliorum facinorosorum, primum ei nimirum duntaxat quisque nocet, in quem forte inciderit, neque illorum quisquam omnes vel furto, vel rapina spoliare possit: deinde suam duntaxat existimationem et vitam dedecore commaculat. Si quis vero legem rogat, qua perlata, quibusvis lædendi vos omnis licentia et impunitas proponitur, is universæ reipublicæ vim et injuriam facit. Flagitiosa enim lex, urbis ejus in quam recipitur, est publica ignominia et dedecus, nocetque omnibus his qui ea utuntur. Eum igitur qui et nocere vestris commodis, et vos infamia complere conatur, eum, inquam, vos nacti non punietis? Quid vero dicetis? Intelligetur autem rectissime, quantas res, ista lege scribenda, quibus insidiis sit complexus, easque recepto statui civitatis quam contrarias, si hoc consideretur, omnes qui libertatem populi sunt oppressuri, cum novas res moliuntur, hoc facere. Primum omnium veteres leges aliqua lege destruunt, ut ne legibus pœnas dare suorum scelerum sit necesse. Nonne igitur triplici, non una morte, si fieri posset, mulctandus esset? qui cum sit unus, et vos utique non sit oppressurus, sed contra ipse potius apud vos (modo, ut æquum est, officium facere velitis) periturus, tamen id facinus imitatus est, et lege sua eos solvere voluit, quos judicia vinxerunt; cum impudenter scripserit, si quis vinculis sit damnatus, aut in posterum damnandus, ut is dimittatur. Atqui si clamorem subito circa prætorium sublatum audiretis, atque aliquis diceret, reclusum esse carcerem, vinctosque aufugere, nemo ita neque juvenis, neque senex, neque socors est, qui non pro viribus opitularetur. Sin quis progressus diceret, istum esse qui eos dimisisset, statim abreptus indicta causa haud dubie occideretur. Nunc, Athenienses, habetis istum, qui hoc non clanculum fecit, sed per fucum vobis et imposturam legem aperte obtrusit, quæ non modo aperit, sed etiam evertit carcerem, et judicia etiam est complexa. Quis enim vel horum, vel illius erit usus, si damnati vinculis, solventur, et si quem deinceps damnaveritis, nihil ea re proficietis?

48. Illud igitur vobis etiam est considerandum, multos Græcorum sæpe decrevisse, vestris utendum esse legibus: id quod vobis laudi haud injuria ducitis. Nam verum illud mihi videtur, quod quendam apud vos dixisse ferunt: omnes cordatos in ea esse sententia, ut leges nihil aliud esse putent, quam mores civitatis. Danda igitur est opera, ut eæ quam optimæ esse videantur, et pœnas dent quicunque illas labefactant, et pervertunt. Quod si negligetis, tum laus hæc vestra minuetur, tum urbi existimatio non bona conciliabitur. Cum vero Solonem et Draconem jure laudetis, quanquam neutrius publicum aliquod beneficium aliud exstet, nisi quod conducibiles et præclaras leges tulerunt, æquum profecto est, vos iis qui leges ferunt illorum legibus contrarias, irasci, et pœnas irrogare. Scio

autem, Timocratem legem istam tulisse, non minimam partem suapte causa; multa enim in gerenda republica se carcere digna admittere, ipse censuit.

49. Illud etiam vobis recitabo, quod Solonem aliquando dixisse ferunt apud judices, in eo accusando qui legem perniciosam rogarat, in hanc sententiam; receptum esse in universum apud omnes civitates, qui monetam adulterarit, ut morte mulctetur. Deinde interrogasse judices, num eis ea lex justa et laudabilis videretur. Qui cum videri sibi respondissent, subjecisse, putare sese, argenti monetam privatorum contractuum causa repertam inter cives: leges autem monetam esse reipublicæ. Judices igitur oportere, multo magis si quis eam quæ civitatis moneta sit corrumpat, odisse et punire, quam si quis eam quæ sit hominum privatorum. Atque ut intelligerent, haud dubie majus esse delictum corrumpere leges, quam adulterare monetam, addidisse: multas civitates quæ haud dissimulanter argento, quod sit ære et plumbo contemperatum, utantur, tamen esse incolumes, nec ullum ex ea re capere detrimentum: at si qui perinde legibus adulterinis usi receptas corrumpi siverint, eorum nullos unquam non internecione periisse. Huic igitur crimini etiam Timocrates nunc est obnoxius, et eam jure a vobis æstimationem nunc auferet, quam commeruit.

50. Ac vero irascendum est omnibus, qui leges turpes et improbas ferunt, tum vero his imprimis, qui eas leges corrumpunt, a quibus vel magnitudo urbis, vel humilitas pendet. Hæ vero quæ sunt? Tum quæ injurios puniunt, tum quæ bonis et justis honorem habent. Nam si omnes de republica bene mereri studeant, honoribus et præmiis quæ propterea dantur incitati, et omnes maleficiis ac injuriis abstineant, detrimenta et supplicia sceleribus constituta metuentes, quid prohibebit rempublicam nostram esse amplissimam et florentissimam? Nonne tot triremes, quot nulla alia Græca civitas possidet? Non legiones? Non equites? Non reditus? Non loca? Non portus? Hæc vero omnia quæ res tuetur et continet? Leges. Nam cum civitas legum præsidiis administratur, hæc utilia sunt reipublicæ: sin contra fiat in republica, si bonis viris nulla virtutis præmia sperare liceat, si facinorosorum tanta sit impunitas, quantam eis lege sua Timocrates proposuit, quanta quæso vos perturbatio secutura est? Satis enim scitis harum quas modo recensui copiarum, ne si duplicentur quidem, ullam fore utilitatem. Quum autem iste lege sua vobis nocere conetur, qua fit, ut hi quibus in animo est malefacere, impuniti maneant: propter hæc omnia quæ diximus, irascendum ei est, et supplicium infligendum, ut ejus exemplo alii sint ad injuriam tardiores: nam talibus leni animo parcere, aut etsi damnetis, exiguam tamen eis mulctam irrogare, non aliud est, quam consuefacere atque instituere quam plurimos, ne vos injuriis afficere vereantur.

LIBANII ARGUMENTUM ORATIONIS CONTRA ARISTOGITONEM.

Pythangelus et Scapho, conspicati Hieroclem ferentem sacras vestes, quibus etiam aurea scriptura inerat, eorum qui dedicarant, nomina significans, ad senatum abducunt, ut sacrilegum. Qui cum eum postridie in concionem duxisset, ille se a sacrificula missum eas accepisse dicit vestes, ut ferret ad sacram venationem. Tum Aristogito decretum facit, primum sine senatus auctoritate, deinde atrocissimum, quo jubet, si fateatur se vestes extulisse, eum interfici statim, sin neget, judicium de eo fieri: ejus decreti ea vis erat, si fateretur verum, ut mox occideretur, sin iret inficias, ut paulo post idem pateretur. Id decretum ut contra leges factum cum accusasset Phanostratus Hieroclis rei pater, socio Demosthene, condemnat ut contra leges factum: judices litem æstimant Aristogitoni quinque talentis. Hoc primum æs alienum contrahit Aristogito. Deinde cum Hegemonem accusasset, et causam in judicium deduxisset, quinta suffragiorum parte non accepta, mille drachmis est mulctatus. Cum autem mulctam intra præfinitum tempus non solvisset, ex lege duplicatæ sunt mulctæ, et decem talenta facta, et bis mille drachmæ. Pro hac pecunia suum quoddam prædium reipublicæ transcribit, idque prædium Eunomus emit, frater ejus, spatio reddendi æris alieni postulato, ut decem annis universum dissolveret, quotannis convenienti parte numerata. Ac duas quidem pensiones præstitit, talenta duo, et drachmas quadringentas. Reliqua debentur talenta octo, mille drachmæ et sexcentæ. Cum igitur Aristogito dicendi habere sibi potestatem videretur, et non jam ærarius esse, debitore pro se constituto reipublicæ, et accusabat multos, et concionabatur, legibus eum qui ærario deberet, antequam solvisset, ignominia notantibus. Quapropter eum Lycurgus reum fecit, ut qui conciones haberet, cum id ei facere non liceret. Quia vero nondum ex arce deletus erat Aristogito, sed mulcta etiamnum inscripta, et tamen emptor prædii debitor constitutus fuerat, oritur quæstio, utrum emptor prædii duntaxat debeat, an vero is etiam, qui primus æs alienum conflarit, eo usque dum solutum id fuerit? Atque hæc de duplici debito controversia est. Aiunt autem accusatores, eum et tertiam debere mulctam ærario. Id quod Aristogito non concedit, seque per injuriam inscriptum esse asserit, propterea que diem Aristoni dixisse inscriptori. Demosthenes autem et Lycurgus, justane an injusta fuerit inscriptio, in medio relinquunt, sed aiunt, si Aristogito Aristonem vicerit, tum Aristogitone expuncto, illum ex lege inscriptum iri: priusquam autem de re judicium fiat, non decere eum in publico verba facere, qui jure fortasse sit inscriptus, et falso accuset Aristonem. Et hæ sunt hujus causæ quæstiones; de quibus conflixit Lycurgus, cum priores in dicendo partes obtineret. Demosthenes autem breviter eas omnino attigit, ut ante occupatas: totaque ejus oratio vitæ Aristogitonis accusationem continet.

Dionysius Halicarnasseus non recipit has orationes pro Demosthenicis, conjectura ex genere dicendi capta. Alii dicunt de industria oratorem tali forma esse usum, æmulatione Lycurgi gloria florentis apud Athenienses: alii, cum ratione ætatis primas in dicendo partes obtinuisset Lycurgus, et omnibus ipse argumentis fuisset abusus, Demosthenem deinde necesse habuisse causam agere artificiosius, et periodis includere: alii priorem ut Demosthenicam admittunt, posteriorem nequaquam, quod nihil habeat hoc oratore dignum.

DEMOSTHENIS

CONTRA ARISTOGITONEM

ORATIO PRIOR.

1. Jamdudum, Athenienses, dum sederem, et accusantem audirem, ut vos, Lycurgum, cetera præclare eum dicere putavi, unum sum miratus, cum vehementer contendentem viderem, an illud ignoraret, causæ hujus æquitatem, neque propter a se habitam, neque propter a me habendam orationem, fore firmam: sed ejus pendere vires ex cujusque vestrum vel odio, vel approbatione improbitatis. Ac ego sane existimo accusationem, verborumque copiam, propter consuetudinem, et vestram auscultationem esse adhibendam, sed hujus negotii judicium, pro suo quemque ingenio, domo pridem secum attulisse; et nunc, si plures sitis, qui ametis improbos, et tueamini, periisse nobis omnia verba quæ fecimus, sin oderitis, pœnas istum, si deus voluerit, daturum esse.

2. Cum autem multa verba facta sint, eaque recte omnia, non tamen dicere dubitabo, quid mihi videatur. Ego causam hanc nulla re prorsus convenire puto cum ceteris. Quod ita esse, sic intelligetis. Ad omnia judicia veniunt, judices, rem ex accusatore et reo cogituri, de qua erit pronunciandum: adversarii, ostensurus uterque se præsidia legum habere firma. Causæ autem hujus quæ ratio est? Vos controversiæ disceptatores adestis, cum magis quam nos accusatores sciatis, et ærarium esse istum, et scriptum in arce, nec ei licere in publico dicere (itaque vestrum quisque accusatoris vicem obtinet, et causam tenet, neque necesse habet eam cognoscere) reus autem præsidii prorsus nihil habet ad incolumitatem, non justam causæ defensionen, non vitam humaniter actam, non aliud boni quicquam, sed quæ etiam insonti terrorem incuterent, per ea se fore incolumem arbitratur. Spem enim salutis suæ in insigni improbitate collocat. Quæ cum ita sint, recte dici queat, opinor, reum esse nunc Aristogitonem, judicium autem fieri de vobis, et existimationem agi vestram. Nam si iracundiam in adeo magnis et manifestis sceleribus declarabitis, et severitatem vestram, ut judices esse vos et legum custodes, ut estis, ingressos putabunt: quod si quid aliud his plus valuerit, quod etsi nemo se fecisse fatebitur, in suffragiis tamen apparebit, vereor, ne quovis eos tempore qui studeant esse improbi in republica, tanquam lanistæ quibusdam exercere velle

videamini. Omnes enim improbi per se infirmi sunt: quem vero vos fovetis, fit potens. Quod ut ei, cui hæc licentia contigit, quæstum et potentiam auget, ita vobis est ejus licentiæ auctoribus, opprobrio.

3. Priusquam autem, Athenienses, de privatis istius factis dicam, vos diligenter expendere velim, et paucis, in quantum dedecus et ignominiam civitatem publice conjecerint omnes istiusmodi belluæ, quarum medius, et postremus, et primus iste est. Qui, quæ alia designent, prætereo; sed in conciones ascendunt, in quibus vos sententiæ dictionem, non improbitatis ostentationem oratoribus proponitis, audacia, vociferatione, falsis criminationibus, calumnia, impudentia, omnibus denique ejus generis rebus instructi. Quæ deliberantibus omnium sunt inimicissimæ, atque etiam omnium turpissimæ, ut arbitror. His probris omnem publicam honestatem superant, leges, præsides, promulgationem, disciplinam. Quæ si vos approbatis, si vestro consilio fiunt, pergere, non prohiberi debent: sin ea corrigenda vel nunc esse ducitis, et quæ jam dicta sunt, multo ante et longo jam tempore turpiter ab istis et male divexata, restituenda in integrum, omnia hujus generis ingenia hodie sunt negligenda, et vere pronunciandum est, et æquitatis amica Legum sanctio maxime facienda, quæ omnes et urbes, et regiones tuetur, et inexorabilis ac veneranda Justitia, quam is qui sacrosancta initia nobis monstravit Orpheus, solio Jovis assidentem, omnia facta hominum ait intueri. Eam unusquisque in se defigere putet oculos, itaque pronunciet, ut caveat, et provideat, ne eam pudefaciat, a qua cognomen habetis singuli, qui sorte judices quoque tempore delecti estis, ad omnium in republica degentium honestatem, et jus, et utilitatem tuendam, et hodierno die tanquam depositum jurejurando adstricti, accepistis a legibus, republica et patria. Quod ni ita eritis animati, sed pro solita facilitate ingressi sedebitis, vereor ne res in diversum vertat, et nos, dum Aristogitonem accusamus, vos accusare videamur. Quo enim evidentius ostensam a nobis istius improbitatem vos minus curaveritis, eo majus dedecus suscipictis.

4. Atque hæc hactenus. Omnino autem, Athenienses, familiariter agam vobiscum, et vera dicam. Ego in concionibus cum viderem constitui me a vobis, et deligi ad istius accusationem, ægre tuli, ab eaque, ita me dii deæque omnes ament, abhorrui. Neque enim ignorabam, eum qui tale munus apud vos obiisset, non sine malo abiturum, quod si tantum non esset, ut statim sentiretur, at si sæpe fecisset, nec desisteret, celeriter iri cognitum. Necesse tamen esse duxi, vestris parere voluntatibus. Ac delationis quidem causas, et jura legum, ipsum, id quod fecit, Lycurgum evicturum putabam, eumque testes improbitatis istius citare videbam: quæ autem et cogitare eos, qui super republica et legibus deliberant, conveniat, et circumspicere deceat, ea dicere institui, ad eaque explicanda nunc ag-

grediar. Per deos autem oro vos, date, Athenienses, et concedite mihi, ita ut natura mea fert, utque proposui, de his rebus dissetendi facultatem. Etenim haud aliter possim.

5. Universa vita mortalium, Athenienses, sive magnam urbem incolant, sive parvam, natura et legibus regitur. Ac natura quidem confusa et inæqualis est, et a peculiari cujusque pendet ingenio, leges autem communes et ordinatæ sunt, et eædem universis. Quod si prava natura fuerit, sæpe mala consilia molitur (quare tales facile in delicta ruere liquet) leges autem æqua, honesta, utilia spectant, et ad illa referuntur; quæ inventa si fuerint, commune jam inde mandatum omnibus proponitur, par et æquabile. Atque ea lex est, cui parere omnes debent, cum propter multa, tum hac de causa maxime, quod omnis lex inventum est et donum deorum immortalium, decretum hominum sapientum, regula delictorum quæ de industria et fortuito committuntur, civitatis commune pactum, cui vivere convenienter, omnes, qui sunt in urbe, debent. Aristogitonem autem nunc omni jure accusationis esse convictum, neque ullam ei restare probabilem excusationem, facile ostendi potest. Cum enim res duæ sint, Athenienses, propter quas omnes feruntur leges, tum, ut ne quisquam injusti aliquid agat, tum ut iis qui jus violarunt punitis, alii meliores reddantur, utroque nomine supplicium de isto sumendum esse apparebit. Nam et propter leges violatas ab initio mulctatus est, et quia mulctam inflictam negligit, eo nunc apud vos pœnæ de eo expetuntur. Itaque nulla causa reliqua est, propter quam absolvi ab ullo possit. Neque enim illud negari potest, hoc hominum genus esse reipublicæ perniciosum. Nam ut taceam, omnes intercidere mulctas reipublicæ, si cavillationes istius approbabitis, ut omittam, si qui forte ærarii dimittendi sint, humanissimos, et optimos, et minime ob atrocia delicta mulctatos, esse dimittendos, non hominem improbissimum, et flagitiis coopertum, et justissime mulctatum, et ob gravissima scelera,—quid enim fieri possit calumnia et violatione legum, propter quarum utramque iste mulctatus est, atrocius?—ut non dicam, tametsi aliis omnibus condonetis, vim tamen facienti non dandam esse veniam,—ea enim contumelia est—: et quæ sunt ejus generis alia, omnia prætercam. Illud tamen, omnem etiam reipublicæ et legum ornatum conturbari et everti, quantum in isto est, id ego me vobis evidenter ostensurum arbitror. Dicam autem neque novum, neque admirabile, neque peculiare quicquam, sed ea quæ nostis omnes æque mecum.

6. Si quis enim vestrum indagare velit, quæ causa sit, quidve efficiat, ut senatus conveniat, ut populus in concionem ascendat, ut judicia frequententur, ut veteres magistratus novis cedant, ut omnia per quæ urbs regitur, et conservatur, fiant, leges in causa esse, et quæ legibus præstatur, obedientiam, inveniet. Quæ si abrogentur,

et pro sua cuique libidine vivendi licentia detur, non respublica duntaxat intereat, sed nihil etiam inter nostram et belluarum vitam intersit. Quid enim istum ipsum facturum putatis abrogatis legibus, qui vigentibus illis est talis? Cum autem in confesso sit, leges proxime et secundum deos, conservatrices esse reipublicæ, decet omnes vos, perinde ac si ad collectam complendam sederetis, obtemperantem illis, ut qui salutis stipem ferat integram patriæ, honorare et laudare, contumacem punire. Collecta enim civilis et communis, ea sunt omnia, quæ ex constitutione legum quisque facimus. Quam qui negligit, Athenienses, multa præclara, splendida, magnifica vobis eripit, et quantum in se est, pessundat. Quorum unum atque alterum, quæ notissima vobis sunt, exempli gratia proferam. Quod senatus quingentorum, propter infirmos istos cancellos, secreto deliberandi potestatem habet, et vulgi interventu non perturbatur: quod senatus Areopagiticus, cum in porticu regia sedenti funiculus obtenditur, tranquillo otio et solitudine fruitur, et omnes e medio excedunt: quod magistratus omnes, quos ii gerunt e vobis quibus illi sortito obtigerunt, simulac minister eos e g r e d i f o r a s jusserit, legum sunt compotes, per quas intromissi fuerant, et non importunissimi per vim se ingerunt: alia sexcenta. Omnia denique præclara et augusta, per quæ urbs et ornatur et conservatur, legibus accepta sunt referenda. Modestia erga parentes, erga natu majores adolescentiæ verecundia, ordo, disciplina, legum adjumento, flagitia superant, impudentiam, audaciam, contemptum. Nam temeraria res est improbitas, et audax, et violenta: contra, bonitas tranquilla, et timida, et tarda, et damni patiens. Leges igitur tuendæ sunt, et a vobis, qui quoque tempore judicia exercetis, confirmandæ (harum enim præsidio boni sunt improbis superiores) sin minus, dissipata, aperta, confusa sunt omnia, in perditissimorum et improbissimorum civium potestate est respublica.

7. Agite vero, deum immortalem, si omnes, qui in urbe degunt, Aristogitonis sumant audaciam atque impudentiam, et ita ut iste secum cogitent, licere et dicere et facere aliquamdiu quicquid libeat in populari imperio, atque ii qui sic animum induxerint, existimationem suam negligant, et nemo in ullo facinore deprehensos statim occidat; si igitur ista quisque cogitet, et sorte non delectus cum delecto, et non designatus cum designato, eadem esse dignitate et potestate studeat, si denique non senex, non juvenis officio fungatur, sed omni ordine repudiato e vita, suam quisque libidinem pro lege, pro magistratu, pro summa rerum omnium habeat, ita si faciamus, nunquid urbs incoli porro poterit? Nunquid ulla porro futura est legum auctoritas? Quantum autem violentiæ et insolentiæ, et iniquitatis, et conviciorum quotidie fore putatis, loco ejus quæ nunc est, tranquillitatis et disciplinæ? Et quorsum dicere attinet,

legibus et observantia legum ornari omnia, cum vos ipsi, modo omnibus Atheniensibus sortientibus, et quod satis scio, cupientibus omnibus hujus judicii ordinem adipisci, soli nobis jus dicatis? Cur? Quia sors vobis obtigit, quia sortito selecti estis, quia leges ita jubent. Qui igitur ipsi ex legibus estis in hunc ordinem asciti, nacti eum, qui contra leges vi dicere aut agere aliquid instituit, dimittetis? Neque vestrum quisquam iram et indignationem suam declarabit contra nefarii et impudentis hominis violentam legum abrogationem? Tune, impurissime omnium mortalium, qui usquam sunt, cum effrænati tui oris audacia non cancellis, non foribus, quæ clam aperiri fortasse queant, sed tot et tantis mulctis, iisque in fano Minervæ assignatis, coerceatur, ultra hæc penetras vi, et in ea te ingeris, a quibus te leges arcent, exclusus omnibus civitatis institutis, cognitione trium judiciorum, accusatione sexvirorum, accusatione exactorum, actione injustæ inscriptionis, quam ipse persequeris, et tantum non ferrea catena ligatus per hæc omnia penetras, hæc convellis, et confingendis causis, et falsis criminibus componendis, te rempublicam eversurum putas?

8. Atqui magnum et perspicuum vobis dicam exemplum, cur ad ista nullo modo sit connivendum. Si quis subito huc irrumpens dicat, e natu minimis, aut ditissimis, aut muneribus perfunctis, aut tali aliqua parte segregata, oratores esse eligendos, eum dubio procul interfecturi sitis, ut rempublicam evertentem, idque jure faceretis. At quidvis horum levius est, quam si quis earum, ex quibus iste est, partium, dicat, vi se ingerentibus dicendi faciendam esse potestatem, aut e carcere elapsis, aut iis quorum patres occidit populus, aut qui sortiti magistratum improbati sunt, aut qui reipublicæ debent, aut in universum ignominiosis, aut iis qui improbissimi et sunt, et habentur. Hæc enim in isto reperiuntur omnia, et iis insunt qui ejus referunt ingenium. Nam ego quidem, Athenienses, existimo, eum ob hæc etiam quæ nunc facit, jure occisum iri: multo autem magis, aut nihilo certe minus, ob ea quæ se facturum esse ostendit, si licentiam a vobis acceperit, et occasionem, quod dii prohibeant. Atque adeo mirandum fuerit, quemquam ignorare vestrum, istum ad nullum honestum, aut utile, aut republica dignum adhiberi posse munus,—dii enim omnes, et Jupiter Opt. Max. prohibeant, ne respublica ea virorum laboret inopia, ut ab Aristogitone honesti aliquid sit administrandum—, quibus autem in rebus aliquis belluæ istius usus esse possit, eæ ne usuveniant, est exoptandum. Quæ si forte eveniant, major est reipublicæ felicitas, eos qui scelus aliquod cogitant, facinorum carere ministro, quam istum absolutum, paratum invenire. Quod enim facinus tam atrox, tam perniciosum est, Athenienses, quod fugiat homo conosceleratus, et patrio in populum odio refertus? Quis alius rempublicam (quod absit) expedi-

tius evertat, si consequatur auctoritatem et potentiam? Nonne videtis ejus ingenium et actiones, non ratione, non ulla verecundia, sed una desperatione gubernari? Imo omnes ejus actiones non esse aliud, quam desperationem? Quæ cum ei maximo ipsi malo sit in quo est, tum acerba et gravis est omnibus, et reipublicæ intolerabilis. Omnis enim homo profligatus et semetipsum projicit, et quæ consilio retineri potest, incolumitatem: sed admirabiliter et præter rationem, si forte evaserit, conservatur. Quis igitur homo cordatus semetipsum aut commoda reipublicæ isti commiserit? Quis non quantum possit, ea præditum fugiat, et tollat e medio, ne quando invitus in eum incidat? De salute reipublicæ deliberantibus, Athenienses, non quærendus is est, cujus desperationis socii sint ipsi, sed is potius, cujus mentem et ingenii bonitatem, et magnam providentiam imitentur. Nam hæc ad felicitatem perducunt mortales omnes: illa eo, quo istum abire decet. Idque æstimate non e meis verbis, sed in omnes hominum mores intuentes. Omnibus urbibus aræ sunt et fana deorum omnium, atque inter eos etiam providæ Minervæ, ut magnæ et præstantis deæ, et juxta Apollinem Delphicum pulcherrima et maxima ædes statim ubi templum ingressus fueris, qui cum et deus et vates sit, utraque ratione novit quid maxime expediat: non Desperationis, et Impudentiæ. Quin et Justitiæ, et Æquitatis, et Verecundiæ mortalibus omnibus aræ sunt, aliæ pulcherrimæ, et sanctissimæ in animo cujusque et ingenio, aliæ eæque communes omnibus ad cultum propositæ: sed non Impudentiæ, aut Calumniæ, non Perjurii, non Animi ingrati, quæ omnia isti insunt.

9. Etsi autem scio istum rectam et veram defensionis viam declinaturum, et extrinsecus undique circuiturum convicantem et calumniantem, et pollicitantem se accusaturum, in jus adducturum, traditurum magistratui, et ejus generis alia, tamen, si vos prudenter audietis, ea omnia nihil illi profutura sunt. Quid enim istorum non sæpe in omnibus quale esset, deprehensum est? Ac præteribo cetera, tu, Aristogito, me septies majestatis egisti reum, mercenarius eorum, qui tum Philippi negotium agebant, orator, et me rationes referentem bis accusasti. Ac ego quidem, qui homo sum, Adrasteam adoro, et habeo diis immortalibus et universis vobis magnam gratiam, Atheuienses, qui me conservastis: tu autem nihil unquam dixisti veri, sed mendacii semper es convictus. Quod si hi sopita legum auctoritate, hodie te absolverint, nunc me reum perages? Quo crimine? Sic enim considerate. Biennium jam iste vi concionatur, quod ei facere non licet, sed concionatur tamen. Deinde interea miserum Phocidem, et fabrum illum ærarium Piræensem, et coriarium, et si quos alios apud vos accusavit, peccare in rempublicam vidit: me autem non vidit, oratorem, in quem hostili fuit

odio, nec Lycurgum, nec alios, de quibus plurima statim dicet. Atqui propter utrumque dignus est exitio: tum quod ostendere cum posset, factam esse vobis aliquam per nos injuriam, omissis nobis, homines rerum imperitos invasit, tum si nihil potest, quod hæc ad eludendos et decipiendos vos comminiscetur. Quod si forte quis homo est in vrbe tali ingenio, qui omni modo requirat eum qui accuset et calumnieter alios, quo jure, quaque injuria nihil pensi habens, neminem minus utilem isto inveniet. Cur? Quia accusatorem aliorum, et omnium exagitatorem, ipsum omni crimine vacare oportet: ne propter ejus improbitatem illi elabantur. Nemo autem hujus urbis incola, nec pluribus, nec majoribus, quam iste, peccatis est refertus. Quid igitur iste est? Canis, medius fidius, ut quidam aiunt, populi. Cujusmodi? Qui eos, quos ut lupos insimulat, non mordeat, quas vero se tueri profitetur oves, ipse devoret. Quem enim iste oratorum tanta clade effecit, quanta homines plebeios, quos passim exagitat? Quem, posteaquam nunc ab integro concionatur, oratorem accusavit? Neminem, sed homines plebeios multos, in quos decretum cum scriberet, condemnatus est. Atqui dicunt, canes qui de ovibus gustent, esse jugulandos. Itaque primo quoque tempore e medio tollendus est. Nulla enim ejus, Athenienses, iis in rebus quas jactat, est utilitas, sed iste rem perspexit nefariam, et impudentem. Nam cum in concionibus convicia dicat, et petulanter omnes lacessat, quibus in rebus ea ratione vos universos deceperit, earum rerum, cum descendit, singulatim ab unoquoque vestrum pœnas sumit, calumniando, postulando, nummos exigendo, non, ita me dii ament, ab oratoribus (hi enim cum eo conflictari possunt) sed a plebeiis et rerum imperitis: id quod icti qui sunt, noverunt. At hercule hæc ita esse fatebimini, sed cum utile sit, publicum esse accusatorem, neglectis his omnibus conservandum esse dicetis? Sed quæ reipsa estis experti, Athenienses, ea nunquam ex verbis æstimate. Iste in publicum non prodiit quinquennio, quo concionibus ei fuit interdictum. Quis igitur eum illo tempore desideravit? Quam reipublicæ partem neglectam vidit propter ejus absentiam? Quid vero, ex quo nunc concionatur, factum est melius? Mihi quidem contra videtur. Quo tempore non prodiit, refocillatam e malis esse rempublicam, quæ omnibus iste inferebat: ex quo rursus concionatur, obsideri, orationes seditiosas et turbulentas in omnibus concionibus semper habente isto.

10. Nunc audaciorem ingrediar orationem, et cum iis agam, qui eum propter ista diligunt. Qui quales putandi sint, ipsi considerate: ego vero non dicam aliud, nisi eos non sapere, qui se cum eo conjungant. Ac vestrum qui in hoc consessu nunc adestis, judices, talem arbitror esse neminem—etenim et justum est, Athenienses, et honestum, et utile, me sic et loqui et sentire de vobis—, e reliquis

autem civibus, ut maledictum ad quam paucissimos pertineat, discipulum, aut si vultis, doctorem ejus, Philocratem Eleusinium illum, solum talem esse statuo. Non quin plures sint,—utinam enim nemo alius Aristogitone delectaretur—, sed quia in eo, quod, ut vobis contumeliosum, dicere vereor, neque alios a me cives accusari publice decet. Deinde idem efficiet etiam in unum directa oratio. Ac quali eum esse præditum ingenio necesse sit, qui Aristogitone gaudeat, subtilius inquirere omittam, ne multis uti maledictis mihi sit necesse: illud autem dico, si improbus est Aristogito, sine controversia, et acerbus, et calumniator, et talis qualem se esse pollicetur, largior, concedo tibi, Philocrates, talis cum sis, tui similem ut defendas; nam si reliqui cives omnes, et ita sunt affecti, ut oportet, et leges observant, nihil istud reipublicæ incommodaturum arbitror: sin caupo est improbitatis, et mango sordidissimus, et propola, et ea quæ unquam egit, tantum non statera et ponderibus adhibitis vendidit, quid istum, o inepte, acuis? Neque enim mehercule coco ullus usus est cultri hebetis, neque ei qui per se vult negotia facessi, et mala dari omnibus, calumniator venditurus omnia, quicquam prodest. Talem autem esse istum scienti tibi dicam. Meministi ut Hegemonem læsæ majestatis reum fecerit. Ut ab accusando Demade accepta pecunia destiterit. Ut Agathonem olearium missum fecerit. Cum enim dudum clamitaret et vociferaretur, proh divum atque hominum fidem, et pro concione cœlum terræ misceret, quæstiones habendas clamitaret, accepta quacunque mercede, quanquam præsens, cum is absolveretur, obmutuit. In accusando Democle perduellionis reo, accusationem quo rejecit? Alia infinita sunt, quorum mihi meminisse omnium laboriosum est: te autem etiam exempla illarum actionum habere scio, qui illi propter prædæ societatem subservias.

11. Quis igitur est, qui talem tuetur? bonus, an malus? Malus. Quamobrem? Nam et sui similium est proditor, et bonorum hostis natura et genere: nisi quis calumniatoris et hominis improbi semen et radicem, ut agricola, relinquenda esse censet reipub. Quod non est honestum, Athenienses, atque, ita me dii ament, nefas etiam esse existimo. Neque enim majores vobis has curias ædificasse puto, ut istud hominum genus in eis tanquam viviradices propagaretis, sed contra, ut coerceretis, et puniretis, neque quisquam æmularetur aut appeteret improbitatem. Omnino autem id est improbitatis ingenium, ut sine magnis reprimi difficultatibus haud possit. Cum enim Aristogito in manifestis injuriis accusetur, et non olim perierit, quid faciendum est, aut dicendum? Qui eo venit improbitatis, ut jam accusatus, clamitare, calumniari, minitari non desisteret. Quibus enim vos res maximas credebatis ducibus, quia nummos ei postulanti non dabant, eis nec fimeta committenda esse dictitabat

quibus verbis non illos lædebat, non,—licitum enim eis erat, paucis nummis datis, ea non audire,—sed vestra suffragia contemnebat, et suam improbitatem ostentabat. Magistratus porro qui sorte creantur, lacerabat, poscebat, pecuniam exigebat, quo malorum genere non vexabat? Postremo autem omnes in tumultum et seditionem conjicere studuit, falsis literis propositis: denique in omnium perniciem natus est, et talem se esse tota vita declarat. Ita enim rem perpendite, Athenienses omnino vicies mille sunt: horum unusquisque uno saltem negotio quopiam occupatus, in foro obambulat, sive id sane publicum sit, sive privatum. Iste autem nihil quicquam ostendere possit rei moderatæ aut honestæ, in qua versetur et vitam agat: non publico aliquo bono animum occupatum habet: non arti, non agriculturæ, non ulli quæstui studet: cum nemine ullis humanitatis aut familiaritatis officiis est conjunctus: sed per forum incedit viperæ instar, aut scorpionis, erecto aculeo, huc atque illuc saltitans, circumspectans cui calamitatem, aut maledictum, aut malum aliquod offerat, quo in timorem conjecto, nummos extorqueat: nec ingreditur in ullam publicam tonstrinam, aut myropolium, aut alias officinas: sed insociabilis, vagabundus, a congressibus abhorrens, non gratia, non amicitia, non ulla præditus est moderati hominis cogitatione, sed iis comitibus quos pictores lemuribus adjungunt apud inferos, diris, maledicentia, invidia, seditione, contentione stipatus incedit. Quem igitur nec infernales deos placatos habiturum verisimile est, sed ad impios relegatum iri propter vitæ improbitatem, eum vos delinquentem nacti, non modo non punietis, sed majoribus etiam donis ornatum absolvetis, tanquam bene meritum? Cui enim vos unquam concessistis, si reipublicæ debuit, ut mulcta non soluta pari jure viveret cum ceteris? Nemini. Quare nec isti nunc concedite, sed punite, et exemplum in eum edite.

12. Operæ pretium autem est, Athenienses, et cetera audire. Nam cum atrocia sint quæ modo Lycurgum referentem audivistis, atque adeo ad eorum atrocitatem nihil adjungi possit, cetera paria illis, et ab eodem profecta esse ingenio reperientur. Præterquam enim quod patrem in carcere desertum, Eretria digressus, ut ex Phædro audivistis, mortuum impius iste et nefarius non sepeliit, neque iis qui sepelierant sumptus funeris restituit, sed et diem dixit: præterquam quod manus a matre non abstinuit, ut modo e testibus audivistis, et sororem suam, non quidem germanam, sed ex illa quocunque modo susceptam,—omitto enim hoc—, sed sororem tamen, peregre abducendam vendidit, ut asserit ejus judicii crimen, quo eum bonus ille frater, ejus causa facinoris accusavit, qui nunc ei patrocinabitur: ad hæc quæ talia sunt, aliud nefarium, o dii immortales, facinus audietis. Cum enim perfosso carcere esset elapsus, ad mulierem quandam confugit, nomine Zobiam, cum qua ni-

mirum olim consueverat. Ea primis eum diebus, quibus ab undecimviris quærebatur et proclamabatur, occultavit. Postea datis octo drachmis in viaticum, et tunica, et pallio, Megara misit. Eam mulierem tam bene de se meritam, ut prospero fortunæ statu utebatur, et dignitatem apud vos obtinebat, aliquid de eo conquerentem, et ejus beneficii memoriam refricantem, et gratiam sibi referri postulantem, primum alapa data, et minis additis ab ædibus ablegavit: ut autem muliercula non desistebat, sed progressa, ut ejus sexus est ingenium, apud familiares de eo querebatur, ipse eam suis manibus prehensam ad forum inquilinorum abduxit. Ac nisi tributum inquilinorum solvisset, vendita esset per eum, cui salutem ipsa contulisset. Hæc vere a me dici ut constet, accerse mihi eum qui mercedem sepulti patris ejus non recepit, et ejus litis arbitrum, quam ei propter sororem venundatam intendit iste. Profer et accusationem, sed ante omnia voca Zobiæ patronum, quæ eum suscepit, et venditores, ad quos eam adduxit. Vos autem modo ægre ferebatis, si eos qui ei collectam ad salutem conferrent, accusaret. Nefaria, nefaria bellua est, Athenienses, et immanis. Recita testimonia.

TESTIMONIA.

13. Quod igitur satis magnum in eum, qui tot et tanta scelera perpetravit, supplicium statuetur? Quæ digna pœna ab eo exigetur? Mors quidem parva mihi videtur. Quod si unum adhuc ex privatis ejus scelerate factis recensuero, cetera omittam. Priusquam e carcere egrederetur, eo conjecto quodam homine Tanagræo, qui ad satisdationem tabulas habebat, cum eo congressus, et nescio quid colloquens, surripit tabulas. Cum autem homo quereretur, et graviter ferens diceret, neminem alium surripuisse, eo dementiæ pervenit iste, ut eum verberare aggrederetur. Is vero ut recens atque integer, superat illum jam rancidum, et diu maceratum. Cum autem eo ventum esset, præmordet nasum hominis; ac tum quidem ea calamitate pressus ille, ab investigandis et quærendis tabulis destitit, post inveniunt eas in arcula quadam, cujus iste clavem habebat. Deinde qui in carcere erant, hujusmodi decretum faciunt: non ignem, non lucernam, non potum, non cibum ullum cum eo esse communicandum, nec accipiendum ob eo, ei nec dandum quicquam. Hæc ut a me vere dici constet, ipsum mihi hominem voca, cujus nasum nefarius iste præmorsum devoravit.

TESTIMONIUM.

Egregiorum scilicet operum vobis orator iste artifex exstitit. Operæ pretium vero est, ex tali ore aliquam orationem audire, aut consilium. Recita etiam præclarum illud decretum de eo factum.

DECRETUM.

14. Et non pudeat, Athenienses, cum homines propter improbitatem et fœdissima facinora conjecti in carcerem, tanto istum se improbiorem esse duxerint, ut aqua et igni interdixerint, si vos expulsum eum legibus ex republica in vestrum numerum recipietis? Quod ejus facinus, quam vitæ rationem laudabitis? Aut quid potius omnium non ægre feretis? Nonne impius est? Nonne crudelis? Nonne impurus? Nonne calumniator? Et tamen talis cum sit, et talia designet, in omnibus semper concionibus clamitat, ego solus adhuc vobis bene cupio: omnes isti conspirarunt: proditi estis: sola mea benevolentia est reliqua. Inquiram autem in vehementem istam ejus et ingentem benevolentiam, unde ea sit, et unde revera ortum duxerit, ut si est talis, ea utamini et freti sitis: sin minus, uti caveatis. Nunquid inde, quod patrem ejus capitis damnastis, et matrem ejus convictam desertæ clientelæ vendidistis, propter hæc eum vobis bene velle existimatis? At hoc, ita me Jupiter diique omnes ament, absurdum est. Nam si illis bene cupit, et legem naturæ tuetur, quæ una et hominibus et feris ex æquo est sancita, ut parentes diligant, male vult iis, qui illos peremerunt. Apparet igitur eodem esse animo et in leges, et in rempublicam illorum: sin nullam horum rationem ducit, perquam scire velim, quis eum, quem benevolentiam in parentes abjecisse videret, ea esse præditum, qua se populum nunc prosequi jactat, crederet. Equidem adduci non possum, et diis invisum non modo hominibus, eum esse puto, a quo parentes negligantur. At hercule quod ejus delationes damnastis, quod bis in carcerem conjecistis, et ipsum, et fratrem, propterea vobis bene cupit? Sed et hoc absurdum est. An quod magistratum qui ei sorte obvenerat, abrogastis? An quod violatarum legum condemnastis? An quod quinque talentis mulctastis? An quod digitis eum monstratis, cum monstrare vultis omnium mortalium improbissimum? An quod salvis legibus, et republica incolumi, hac ignominia liberari nullo modo potest? Cur tandem vobis iste bene cupit? Quod se impudentem esse fatetur? At impudens ex qua re alia nomen est sortitus, nisi quod, quæ neque sunt, neque facta sunt, ea dicere audet, propter impudentiam, id quod iste facit?

15. Jam quæ in accusatione mihi prætermittere visus est Lycurgus, ea vobis præstat exponere. Arbitror enim oportere vos, tanquam si de privato aliquo debito vestro ageretur, sic in istum inquirere, et in causæ hujus æquitatem. Si quis igitur pecuniam debere aliquem criminaretur, is vero negaret, si proferrentur tabulæ, secundum quas mutuatus esset, et affixi essent libelli, eum qui negaret, utique impudentem putaretis: sin hæc sublata essent, eum

qui postularet. Sic natura comparatum est. Sunt igitur eorum quæ Aristogito reipub. debet, tabulæ, leges, quibus inscribuntur omnes qui debent, libelli, tabella juxta deam sita. Quod si hæc sublata sunt, et expunctum est debitum, nos nugas agimus, ac potius mentimur: sin restant, et restabunt donec solverit, et manent, iste nihil veri dicit, sed delinquit, et injurius est, qui jura communia exstinguere conetur. Neque enim id nunc agitur in hoc judicio et disceptatione, tantumne ne debeat, quanti mulctatus est, sed an debeat. Aliqqui perinique ageretur cum iis, qui ob solam accusationem sunt inscripti, si ipsi, propterea quod parum atque adeo nihil deliquerunt, ære alieno erunt obstricti: alius, magnis delictis admissis, si unam atque alteram pensionem solverit, pristinam dignitatem recuperabit. Tria sunt autem debita quæ inscripta sunt, et propter quæ est accusatus. Ac duo quidem in commentarios relata sunt, unum non est relatum, quod iste falsæ inscriptionis Aristonem Alopecensem accusat. Næ, inquit, injuste enim me inscripsit. Pœna igitur tibi, ut par, sumenda est. Sed et luenda primum, et ea rata habenda necessario, quæ perpessus es. Alioqui cujus rei pœnam sumes? Si tibi enim agere licet omnia quæ ceteris, quæ facta tibi est injuria?

16. Agite, per deos, illud etiam considerate, si Aristonem falsæ inscriptionis reum peregerit, quid fiet? Expungetur ipse medius fidius, et ille ejus loco inscribetur. Sic enim leges jubent. Recte. Utrum igitur ab eo die iste erit ærarius qui expunctus fuerit, ille dignitatem retinebit, qui hujus loco inscribetur? Ex istius certe postulatis nunc ista eveniunt. Si enim, eo quod inscriptus est, non debet, ubi expunctus fuerit, debebit profecto. Sed hæc non ita sunt, non ita sunt. Verum ubi deletus fuerit, tum non debebit: nunc igitur debet. Quod si ille fuerit absolutus, a quo recipiet ea respublica, quæ nunc iste facit, cum ea facere ei non liceat? Unde, quos iste capitis arcessit, quos in vincula conjicit, passim in judicio circumiens, illi vitam recipient, hi id consequentur, ne crudeliter tractati sint? Quem enim nec in æqualis juris et quotidiani societatem leges admittunt, is in mala extrema conjicit alios; quod fit non recte, nec civiliter, neque utiliter. Quæ ubi video, miror sursum deorsum verti omnia. Quid enim fore putatis, si terra sursum, astra deorsum conversa fuerint? Hoc fieri neque potest, neque debet. Tum vero ita fit, cum iis, quibus non licet legibus, vestra voluntate licet: cum improbitati honos habetur, virtus abjicitur: cum jus et utilitas vincitur ab invidia: tunc sursum deorsum versa esse omnia est existimandum.

17. Jam reorum quosdam vidi, qui cum ipsis rebus vincerentur, et se peccasse inficias ire non possent, tamen quia alii ad vitæ moderationem et temperantiam, alii ad res majorum gestas et obita munera, alii ad ejus generis alia confugiebant, per ea flexisse judices

ad misericordiam et humanitatem: isti autem ad locorum illorum nullum accessum esse video, sed omnia præcipitia, salebrosa, barathra. Quid enim omnino dicet? Eorum aliquid quæ pater suus fecit scilicet? Sed vos illum in hoc judicio capite condemnastis, ut improbum nimirum, et dignum qui occideretur. At hercule, si, quod ad patrem attinet, in salebris hæret, ad suam vitam confugiet, ut temperantem et moderatam? Quam? Eam quam non vixit? In ea enim quam vos vidistis omnes, non est talis. At, heus tu, ad obita munera se recipiet? Quando illa, aut ubi? Paterna? At nulla sunt. Sua? Delationes, abductiones, accusationes, non munera reperietis. At hercule, ut hæc nulla sint, cognati multi, iique boni viri, pro eo deprecabuntur? Sed neque sunt, neque fuerunt unquam. Qui enim ei cognati sint, qui ne ingenuus quidem est? Uno excepto fratre isto, qui ei nunc adest, et præclaram illam litem ei intendit. De quo dicere cetera quorsum attinet? Frater ejus est germanus, et uterinus, et præter mala reliqua, etiam gemellus. Is—cetera quidem taceo: sed propter quæ vos nefariam Theoridem, Lemniam illam, illam veneficam, tum ipsam, tum universum ejus genus occidistis, iis venenis et incantamentis ab ejus ancilla acceptis, quæ tum eam detulit, ex qua fascinator iste liberos suscepit, imposturam et fucum facit, et comitiali morbo laborantes se curaturum profitetur, cum ipse omni laboret improbitate.—Is igitur pro eo veneficus intercedet? Homo pestilens? Quem qui viderit, abominetur potius, quam alloquatur? Qui ipse eum capitis arcessit, cum talem litem intenderet?

18. Quid igitur restat, Athenienses? Ea nimirum præsidia, quæ reis parata sunt a reliquorum nostrum natura, quæque nemo eorum qui periclitantur secum affert, sed unusquisque vestrum domo secum effert, misericordiam, veniam, humanitatem. Sed hæc neque jus, neque fas isti nefario impertiri. Cur? Quia quam sibi quemque legem suopte ingenio sanxisse contra alios constat, eandam eum et ab aliis ferre est æquum. Quam igitur legem vobis, aut quam voluntatem habere videtur Aristogito in omnes? Utrum ut eos florere videat, et beate glorioseque vivere? Unde autem victitabit? Nam aliorum eum mala nutriunt. Proinde volet judiciis, certaminibus, atrocibus criminibus omnes conflictari. Hi ejus fundi sunt, hi reditus. Quis vero homo perditissimus, Athenienses, ter exsecrabilis, communis hostis, omnium inimicus, cui nec terra fruges ferat, nec defuncto sepulturam præbeat, jure appellabitur? Nonne talis? Equidem opinor, Quam autem veniam, aut quam misericordiam, ii quos calumniis exagitavit, ab eo impetrarunt? Quos iste omnes capitis damnavit in his judiciis, idque priusquam prima suffragia ferrentur. Et in quos fascinator iste adeo crudelis et acerbus fuit, eos vos, Athenienses, qui tum sortito judices eratis, ut æquum fuit, conser-

vastis, quod ab isto calumniis exagitarentur, et absolvistis, et quintam isti suffragiorum partem non dedistis: istius autem acerbitas, et sanguinaria mens, et crudelitas præsto erat et in acie versabatur. Non puerulis, non matribus reorum, quarum pleræque senes mulieres erant, adstantes cum videret, iste movebatur. Tibine ignoscendum? Unde? Aut a quo? Aut tuorum liberum misereri decet? Minime vero gentium. Tu misericordiam, quæ erga hos haberi solet, prodidisti, Aristogito, imo penitus sustulisti. Ne igitur ad eos, quos tu ipse ruderibus implevisti, et muricibus circumdedisti portus, appellito. Neque enim justum est.

19. Quod si maledicta audietis, quæ in foro obambulans in vos ingerit, magis etiam eum oderitis, et merito. Ait enim multos debere ærario, eosque omnes sui esse similes. Ego vero multos esse calamitosos homines, etsi duo duntaxat sunt, fateor,—omnino enim plures sunt quam oportebat, et neminem alium decebat obæratum esse—, non tamen, ita me dii bene ament, cos istius esse similes arbitror,—neque multis est opus—, imo contrarium omnino est verum. Idque ita intelligetis. Neque me, Athenienses, ita loqui vobiscum, ut qui debeatis ærario, putabitis. Neque enim ita est—absit hoc—neque ego ita esse existimo. Sed si forte quis est alicui vestrum sive amicus, sive familiaris inter illos, quanto ejus nomine istum odio prosequi debeat, vobis ostendam. Primum eo quod homines æquos qui spondent pro aliis, qui humanitatis officia præstant, atque ita privatum æs alienum contrahunt, quique in rempublicam nihil deliquerunt, sed fortuna parum prospera sunt usi, in eundem secum ordinem ducit, eodemque convicio involvit, non recte neque convenienter. Neque enim idem est, Aristogito, neque multis verbis est opus. Tu quia tres cives, decreto facto, indicta causa occidi jussisti, condemnatus es violatarum legum: quod crimen cum morte luendum fuisset, lis pecunia tibi est æstimata. Alius aliquis, cum pro amico spoponderit, damnum inexspectatum ferre non potest: non idem est, non.

20. Deinde, communem humanitatem, quam vos natura habetis alii in alios, istum tollere et perdere, quantum in ipso est, hinc perspicietis. Vos, Athenienses, natura insita, quod dixi, alii in alios humanitate utentes, quemadmodum cognati in iisdem ædibus habitant, sic in urbe publice habitatis. Quomodo igitur illi? Ubi pater est, et filii adulti, fortassis et horum liberi, ibi necesse est multas et nulla re similes exsistere voluntates. Neque enim eadem est adolescentiæ vel oratio, vel actio, quæ senectutis. Sed tamen et adolescentes quicquid agunt, si moderati sunt, id ita faciunt, maxime ut prorsus clam habere studeant, sin minus, præ se ferunt tamen celandi studium: et natu majores vicissim, si forte viderint aut sumptum, aut potationem, aut oblectationes immoderatas, ea ita

vident, ut non vidisse videantur. Ita fit, ut omnia fiant quæ ingenia ferunt, et recte fiant. Ad eundem igitur hunc modum et vos, Athenienses, in urbe habitatis, cognatorum instar, atque humaniter: alii sic adspicientes calamitosorum mala, ut, quod proverbio dicitur, videntes non videatis, et audientes non audiatis, illi ita ea agant quæ faciunt, ut eos appareat cavere et verecundari. Hinc communis illa et omnium bonorum causa reipublicæ manet et constat concordia. Hæc Aristogito adeo præclare fixa natura, et institutis vestris, convellit, eruit, evertit: et quæ omnes alii calamitosi absque strepitu faciunt, ea is tantum non nolis suspensis peragit. Non senator, non præco, non præses, non præsidens tribus eum coercere potest. Si quis igitur vestrum ejus petulantia offensus, eum talia et talia dicat agere, cum debeat ærario, quid vero, nonne et ille, inquit, ærario debet? Et hostem quisque suum nominat. Quare improbitas istius causa est maledictorum, quæ propter istum iis fiunt, qui sunt ejus dissimiles.

21. Reliquum igitur est, Athenienses, iis qui isto liberari cupiunt, ut freti legum exemplo perspicuo et illustri maxime, capitis eum condemnent, aut tanta pecunia mulctent, quantam solvere non poterit. Aliter enim quieti per eum esse non poteritis, id certo scitote. Etenim, Athenienses, reliquorum hominum videatis optimos et modestissimos naturæ instinctu, omni ultro fungi officio: alios his deteriores non adeo tamen, ut nimium vocentur improbi, metu vestri turpiumque et verborum et probrorum dolore, cavere ne delinquant: improbissimos autem, et quos deploratos nominent, calamitatibus et suppliciis erudiri dicunt. At Aristogito mortales omnes usque adeo improbitate superat, ut nec acceptis malis sit factus emendatior, sed in iisdem sceleribus et injuriis denuo deprehensus. Tanto igitur nunc ei gravius quam olim est irascendum, quod tum decreta duntaxat contraria legibus facienda esse putabat: nunc vero hæc facit, criminatur, in concione orationes habet ad populum, calumniatur, ducit in carcerem, maledicit, capitis arcessit, læsæ majestatis reos agit, in homines honoratos invehitur, cum ipse ærario debeat. Quo nihil est indignius. Ac admonere quidem istum insaniæ fuerit. Qui enim tumultibus, quibus universus populus sibi molestos monere solet, nunquam cessit, neque commotus est, is unius scilicet hominis oratione movebitur? Insanabile, Athenienses, illius est ingenium. Oportet igitur, ut medici cancrum, aut ulcus erodens, aut aliud prorsus immedicabile malum, aut urunt, aut resecant penitus, ita vos omnes hanc belluam exterminare, ejicere e civitate, tollere e medio, nec eo usque exspectare debetis, dum accipiatis malum, quod absit, ut sit reipublicæ perniciosum, sed mature præcavendum est. Sic enim considerate, neminem fortasse vestrum unquam serpens momordit, aut araneus, et absit ut unquam mordeat: sed

tamen eas animantes, ut videritis, statim occidetis. Ad eundem igitur modum, Athenienses, etiam cum calumniatorem, et acerbum, et natura serpentina præditum hominem videritis, ne dum vestrum singulos mordeat exspectate, sed primus quisque, qui in eum inciderit, ulciscatur.

22. Ac Lycurgus Minervam obtestatus est, et matrem deum, in quo recte fecit: sed ego majores vestros, et virtutem illorum invoco, quorum memoriam nulla ævi longinquitas obliteravit. Nec injuria. Non enim ita rempub. gerebant, ut improbissimis et calumniatoribus se adjutores præberent, neque intra pomœria urbis mutua se invidia conficiebant, sed ut tum oratores, tum homines plebeios modestos et bonos honorabant, ita improbos et audaces oderant, et puniebant. Unde omnes veluti pugiles honestorum operum exstiterunt.

23. Unum etiam ubi dixero, desinam. Exibitis statim e curia; spectabit vos corona et hospitum et civium, et cum viritim singulos prætereuntes intuebuntur, ex vultu conjicient, quinam absolverint. Quid igitur dicetis, Athenienses, si legibus neglectis exiveritis? Quo vultu, aut quibus oculis illorum quemque vicissim aspicietis? Quo pacto tabularium ingrediemini, si quid voletis? Neque enim profecto vestrum quisquam ingredietur, quasi leges ratæ sint, nisi nunc confirmata illarum auctoritate communiter omnes exiveritis. Quo pacto calendis arcem ingressus quisque precabitur deos, ut et reipublicæ et sibi sint propitii, si iste ibi fuerit inscriptus, et pater ejus egregius? Si vos contra jusjurandum, et sitam ibi scripturam pronunciaveritis? Aut quid dicetis, Athenienses? Quid dicetis, si quis vos rogitet, cognitis iis qui absolverunt? Quid respondebitis? Placere istum vobis? Et quis id dicere non verebitur? Quis est qui istius hereditatem improbitatis, cum exsecratione et infamia conjunctæ, adire velit, ac non potius ipse illum condemnare malit? Exsecramini igitur eos qui absolverint, et unusquisque eo veluti pignore sanciat, ex illo se numero non futurum. Et quorsum attinet istud facere, cum bene precari liceat, et omnibus omnia fausta et felicia optare, et vos ipsi vobis ipsis, et ceteri Athenienses universi vobis? Addam, et hospites, et liberi, et uxores. Invasit enim, invasit omnes istius nefaria curiositas, et omnes cupiunt istius improbitate liberari, et mulctatum eum videre.

DEMOSTHENIS

CONTRA ARISTOGITONEM

ORATIO SECUNDA.

1. Aristogitonem istum debere ærario, et capite diminutum, et legibus esse interdictum ne tales homines quicquam pro concione dicant, evidenter ostensum est, judices: sunt autem a vobis repellendi et coercendi, cum omnes legum violatores, tum vero in primis ii, qui magistratu funguntur, et in republica versantur. Per hos enim et maximas respublica clades accipit, si mali sint, et vicissim juvatur plurimum, si sint boni viri, et legum studiosi. Quod si rempublicam capessentibus semel permiseritis violare leges, et recepta jura despicere, necesse erit universos, qui in civitate degunt, improbitatis eorum pœnas sustinere. Ut enim delictorum, quæ in navibus committuntur inter navigandum, si quis nautarum deliquerit, parvum est damnum, sin gubernator deceptus fuerit, aut aberrarit, communi calamitate vectores omnes involvit: sic et plebeiorum peccata non in populi, sed in ipsorum damnum cedunt, sed magistratuum, et rempublicam gubernantium peccata ad vos universos pertinent. Quapropter et Solo plebeiis tarda, magistratibus et populi gubernatoribus velocia supplicia constituit: quod existimabat, de illis quovis tempore sumi posse pœnas, hos moram ultionis non admittere. Oppressa enim libertate, qui pœnas repetat fore neminem.

2. Atque hæc instituta nemo ita est vel impudens, vel vestri contemptor, qui refellere audeat, præter Aristogitonem, et ejus audaciam et improbitatem. Omnes enim magistratus, et claros in republica viros inveniemus, si quid semel a vobis pronunciatum in eos fuerit, ratum habuisse. Nam et si quibus abrogatur magistratus, ii statim deponunt munus, et coronas amittunt: et si qui e sexviris in Areopagum non admittuntur, omissa violentia, æquis animis vestra in cognitione acquiescunt. Et hæc merito faciunt. Quemadmodum enim, cum in magistratu sunt, a plebeiis obedientiam sibi deberi censent, eodem modo et ipsi deposito magistratu, legibus, reipublicæ moderatricibus, jure obsequuntur. Præterea qui rempublicam administrarunt omnes, si e memoria vetustatis facto initio

repetere volueritis, uno modo omnes cessisse vestris institutis apparebit. Nam et Aristidem aiunt, a majoribus relegatum, eo usque in Ægina esse versatum, donec eum populus revocasset, et Miltiadem atque Periclem condemnatos, hunc triginta, illum quinquaginta talentis solutis, ita demum conciones habuisse. Quid igitur fieri posset iniquius, quam si is, qui ut boni fecit nihil, ita innumera scelera designavit, tam expedite, præter et utilitatem et justitiam, licentiam a vobis violandarum legum esset consecutus: quum iis qui multa et magna in vos beneficia contulerunt, ea potestas data non fuerit, ut eis aliquid contra leges apud vos receptas agere concederetur?

3. Et quid de antiquis dicere attinet? Nostræ ætatis homines considerate, an aliquis unquam ita exstiterit impudens. Neminem reperietis, si accurate quæsiveritis. Huc illud accedit, si quis decretum aut legem apud sexviros accusat, cum lex aut decretum irritum est, tum legislator decretive auctor nihil impudenter agere conatur, nihil violenter: sed quicquid vos decreveritis, ratum habet, etsi vel eloquentiæ facultate, vel rerum gerendarum dexteritate inter vos excellat. An vero absurdum non est, cum ea quæ vos omnes in conventu publico ex legibus decrevistis, sint irrita, Aristogitonis voluntati in violando jure plusquam ipsis legibus tribui auctoritatis? Rursus, si quis actionem persecutus, quintam suffragiorum partem non tulerit, cui rei legibus ea pœna definita est, ne is de cetero accuset, ne in carcerem abducat, ne deferat. Eodem modo contra hæc nemo agendum esse putat eorum qui ad hunc modum mulctati sunt: apud solum autem Aristogitonem ex omnibus, nullum neque judicium, neque lex plus habet auctoritatis libidine ipsius. Quæ omnia sic observasse, neque vos, neque majores vestros unquam pœnituit. Est enim hoc status popularis munimentum, hostes vel consulendo vel pugnando superare: legibus, sive volentes, sive coactos succumbere.

4. Atque hæc in hunc geri modum oportere, iste ipse etiam manifeste est confessus. Cum enim Hyperides decretum fecisset, postquam Græci cladem ad Chæroneam acceperant, et nostræ civitati de ipso patriæ solo maximum periculum impendebat, ut ignominiosis erepta dignitas restitueretur, quo consentientes universi pro libertate strenue dimicarent, si quod tantum discrimen reipublicæ immineret: id decretum ut contra leges factum accusavit, et in judicio causam egit. Quid vero fieri possit iniquius, quam cum Aristogito ad patriæ defensionem nemini passus sit restitui dignitatem: eum ad suam iniquitatem confirmandam id sibi muneris a vobis omnibus tribui postulare? Atqui decretum illud multo fuit æquius eo, quod tu tibi nunc a judicibus decerni flagitas. Illud enim commune fuit, et æquum civibus omnibus: istud iniquum, quod

soli tibi ex omnibus civibus licentiam tribuat. Illud ad prohibendam eam pacem, qua pace unus dominatu urbis potiretur: istud eo spectat, ut supra judicum decreta et instituta, perpetua serie a majoribus tradita, tibi soli potestas detur delinquendi et agendi quicquid libitum fuerit. Equidem eum rogare cupio, utrum legitima et justa ratione decretum illud accusarit, an contra per injuriam, et legibus violatis. Si enim inutiliter et in populi fraudem, propterea jure occideretis: sin utiliter et e re multitudinis, cur nunc postulas, ut hi decreto tuo contraria decernant? Sed neque illa justa, neque hæc legitima sunt, aut utilia vobis.

5. Ego vero vos video, judices, ita et in vosmetipsos esse animatos. Multos enim jam plebeiorum hominum delatos atque accusatos condemnastis. Nonne vero iniquum est, contra vosmetipsos ita legum esse observantes, in eos vero qui curiose supervacanei aliquid agunt, et publice omnibus negotium facessunt, et supra alios sese efferunt, ita esse lenes et dissolutos? Neque enim ulli vestrum ita sentiunt, sic quidem ut ego dico, fieri oportere, sed propter Aristogitonis bonitatem, et fructum quem ex eo capiatis, connivendum, etsi paululum deflexerit a legibus. Nam eum esse improbum, et injusto præditum ingenio, satis vobis, ut equidem arbitror, iis quæ ante dicta sunt, Lycurgus ostendit: jam nec esse utilem, ex ejus actis in republica perspicitur. Quem enim adductum in judicium, quorum criminum arguit, eorum convicit accusando? Quem vobis reditum comparavit? Quod decretum fecit, quod vos secutos esse non pœnituerit? Nam præter cetera, etiam ita væcors est, et barbaro ingenio, ut si quibus vos iratiores esse viderit, et ultra quam par est concitatos, tum vestris voluntatibus, ex iracundia æstimandis, occasionibus adversetur. Decet autem eum qui vobis consultum velit, non subitis affectibus, quibus iracundia permoti sunt animi vestri, indulgere, sed rationi et negotiis, et temporibus obsequi. Nam illa subito intercidere solent: hæc permanere, et diuturniora esse. Quorum iste nihil cogitans, occulta reipublicæ vitia profert, ut cogatur eadem negotia et rata habere, et irrita facere.

6. At ideo fortassis quod in omnes perpetuo studet convicia dicere, et quiritatur, et orationes interrumpit, nunc eum conservari convenit? Sed, ita me Minerva amet, quæ nunc pro concione fiunt, dedecori sunt reipublicæ: et propter istorum pro suggesto temeritatem et desperationem, ignominiosum habetur jam a bonis viris e vestro numero, versari in republica. Quod si nunc alicui vestrum ista voluptati sunt, non deerit copia eorum qui talia factitent. Nam etiam nunc iis refertum est suggestum. Neque enim difficile est reprehendere consilia, sed suadere aliquid, et persuadere vobis, ut ea quæ oportet decernatis, id vero difficile est. Ad hæc nisi prius etiam

iisdem verbis vos decepisset, cum primum reus esset factus. Ne sic quidem æquum esset contra receptas leges aliquid ei concedi; neque enim si quibusdam violare leges permittitur, postulandum est, ut ex præscripto legum alii se gerant: sed tamen illo tempore minus absurdum fuisset, ei fidem habere, et gratificari, et tali aliqua in re connivere. Quia vero tunc eo absoluto propter spem emendationis, paulo post eundem istum et dicentem et agentem ea quæ non essent e republica, denuo punivistis, quæ vobis idonea, si nunc decipiemini, relinquetur excusatio? Cum enim testimonia rerum adsint, quid verbis est opus? Quæ autem ipsi apud animos vestros nondum satis comperta habetis, de iis fortasse ex verbis judicium est faciendum.

7. Demiror eos, qui sentiunt, privatas opes, iis quos superiori tempore bonos viros fuisse cognoverunt, esse credendas: reipublicæ communes, iis quorum improbitas nec ab ipsis negatur, et palam deprehensa est, committendas. Canem quidem ovili degenerem et ignavum custodiendo nemo præfecerit: reipublicæ autem gubernatoribus plerique dicunt, quoslibet esse præficiendos custodes, qui cum delinquentes se deferre simulent, ipsi vel in primis custodiendi essent. Quæ, si sapietis, cogitantes, eos qui se ista ratione vestri amatores esse profitentur, valere jubebitis: ipsique omni modo cavebitis, ne cui licentiam detis legum violandarum, eorum præsertim, qui rempublicam capessunt, populumque se et dicendo et decernendo defendere profitentur. Nihil enim fieri queat absurdius, quam cum majores vestri pro defensione legum oppetere mortem non dubitarint, vos, nec punire violatores earum instituere: cum Soloni auctori legum æream in foro statuam decreveritis, ipsas leges adeo manifeste negligere, propter quas ei tam eximium honorem habuistis. An vero est rationi consentaneum, cum in ferendis legibus, improbis irascamini in manifesto crimine deprehensos, indemnes dimittere? Cum legislator, homo unicus, propter vos omnium odia susceperit improborum, vos nec propter vosmetipsos, in communi concilio declarare vestrum odium improborum, sed unius hominis succumbere improbitati? Cum capite sanxeritis, ne quis legem commentitiam adducat, connivere, ut veræ leges in commentitiarum numero habeantur?

8. Sic autem acutissime perspicietis, receptis parere legibus quantum bonum sit, et in despectu et neglectu earum quantum insit mali, si legum commoditates seorsim, et quæ ex violatione legum mala oriantur, ob oculos posita intueamini. Reperietis enim violationem legum, insania, et intemperantia, et avaritia esse refertam, leges prudentiæ, modestiæ, et justitiæ fungi officiis. Idque minime est dubium. Eas enim urbes maxime florere videmus, in quibus legumlatores optimi exstiterunt. Nam ut quæ in corporibus oriuntur

infirmitates, medicorum inventis curantur: sic animorum immanitas legumlatorum prudentia exterminatur. Denique nihil honestum, nihil expetendum esse inveniemus, quod a lege sit alienum. Nam universum etiam mundum, et numina, et quæ vocantur anni tempora, lege et ordine—si iis quæ cernuntur adhibenda fides est—gubernari apparet. Excitatis igitur animis vestris, Athenienses, opem ferte legibus, condemnate eos qui religionem deorum immortalium violare instituunt. Quæ si facietis, et officio fungemini, et rectissime pronunciabitis.

DEMOSTHENIS
ORATIONUM TUTELARIUM
INTERPRETATIO LATINA.

ARGUMENTUM ORATIONIS IN APHOBUM DE TUTELA.

Demosthenes Pæaniensis, Demosthenis oratoris pater, decedens duobus liberis superstitibus, Demosthene et filia, tutores instituit tum liberis, tum pecuniis, tres: duos cognatos, Aphobum et Demophontem; et unum a puero amicum, Therippidem. Ac Therippidæ legat usum fructum septuaginta minarum, tantisper dum Demosthenes togam virilem sumeret. Demophonti filiam despondet, ac duo talenta dotis ei nomine legat. Aphobum minis octoginta datis, suam uxorem, liberum matrem, Cleobulam, Gylonis filiam ducere; atque ædibus etiam, et omni earum instrumento ac supellectile, usque ad virilem Demosthenis ætatem, uti jubet. Hi legatas quidem sibi pecunias statim accipiunt: sed neque Aphobus defuncti uxorem, nec Demophon filiam ducit. Cum autem rem quatuordecim talentum tractassent, ut orator ostendit, et triginta talenta pro emolumentis solvere ac reddere deberent, pauca omnino Demostheni jam adulto tradiderunt. Quapropter adversus Aphobum tutelæ nomine actionem decem talentum instituit, quod is pro tertia gestæ tutelæ parte, pecuniæ trientem deberet: quæ omnia orator tum e sorte, tum ex emolumentis Aphobum debere colligit, et quasdam ejus objectiones refutat.

Hæc oratio secundo loco est habita: et quorundam quæ prius etiam dicta sunt, repetitionem continet.

DEMOSTHENIS

IN APHOBUM

ORATIO PRIMA.

1. Si voluisset Aphobus, Judices, ea facere quæ justa sunt aut de nostris controversiis familiares sumere arbitros, carere his in foro litigandi molestiis potuissemus. Fuisset enim satis stare decretis illorum, ut nulla nobis esset cum eo contentio. Quum vero eorum quibus res nostræ percognitæ sunt sententiam et cognitionem omnino detrectarit, et ad vos qui de nostris negotiis comperti nihil habetis accesserit, necesse est facere periculum an vestra ope jus nostrum ab eo consequi possimus. Equidem scio, Judices, quam difficile sit in certamen descendere ac dimicare de fortunis omnibus, cum viris et dicendi peritis et omnibus copiis instructis, mihi homini propter ætatem rerum prorsus imperito. Quanquam autem longe sum istis inferior, spem tamen optimam habeo me et a vobis quæ æqua sunt impetraturum, et oratione mea tantum assecuturum, ut rem omnem uti gesta est plane intelligatis, nec ullam partem negotii de quo ferenda erunt suffragia ignoretis. Proinde rogo vos, Judices, ut me benigne audiatis, et, si affectus injuriis videbor, in meo jure

consequendo adjuvetis. Dicam autem quam potero brevissime. Atque inde narrationem auspicabor, unde vos negotium facillime perspicietis.

2. Demosthenes pater meus, Judices, rem familiarem talentum circiter quatuordecim, me septennem, sororem quinquennem reliquit; matremque nostram, quæ minas quinquaginta nomine dotis in ejus ædes intulerat. Moriturus, inito de nobis consilio, hæc omnia Aphobi et Demophontis F. Demonis, suorum, hujus ex fratre, illius ex sorore, nepotum, fidei commisit: tertium his adjunxit Therippidem Pæaniensem, non quidem cognatione aliqua, sed amicitia jam inde a puero sibi conjunctum. Huic, ne cupiditate pecuniæ illectus meum aliquid pejus administraret, usumfructum septuaginta minarum ex patrimonio meo tantisper concessit, dum ego ad virilem ætatem pervenissem: Demophonti sororem meam et duo talenta statim habenda dedit: isti ipsi matrem cum dote octoginta minarum et ædes, una cum usu instrumenti et suppellectilis, ratus, eos etiam tanto me diligentius curaturos, quanto eos mihi accedente hac necessitudine conjunctiores reddidisset. Isti autem portionibus his de patrimonio ad se receptis, et reliquis opibus in decenni cura et tutela nostri tractatis, nos cæteris omnibus fraudarunt, ædes duntaxat et mancipia quatuordecim et argenti minas triginta, quæ universa collecta in unum septuaginta minas ad summum conficiunt, nobis tradiderunt.

3. Caput igitur injuriarum, quam fieri brevissime potuit expositum, hoc est, Judices: pecuniæ autem tantum fuisse relictum, ipsi mihi locupletes testes fuerunt. Nam in classem pro me, de vicenis quinis minis, drachmas quigenas contulerunt, tantundem quantum Timotheus Cononis filius et pecuniosissimi quique cives conferebant. Sigillatim autem etiam vobis explicandum est, quæ fructuosa fuerint, quæ non fuerint, et quanti quæque fuerint. His enim cognitis liquido intelligetis, nullos unquam tutores, quam nostra bona istos, vel impudentius vel manifestius diripuisse rem pupillorum. Ac primum, eos pro me hoc tributum in classem æstimatione sua contulisse, testes producam: deinde, me a patre non pauperem aut qui rem septuaginta minarum haberem, sed tantam, ut exactione indicta, nec ipsi occultare publice propter magnitudinem potuerint, relictum esse ostendam. Cape hoc testimonium ac recita.

TESTIMONIUM.

Quanta summa fuerit, hinc etiam apparet. Quindecim nempe talentum; quum census nomine tria talenta conferre voluerint.

4. Sed hoc, audita re familiari, certius cognoscetis. Pater meus, Judices, duas officinas reliquit, opificii utramque non parvi: gladio-

rum fabros triginta et duo vel tres, quorum pars quinis aut etiam senis, reliqui non minoris certe quam ternis singuli minis æstimari poterant, ab his reditum annuum accipiebat xxx. minas immunes; lectorum fabros viginti numero, ob quadraginta minas oppigneratos, qui XII. minas immunes ei afferebant; argenti ad unum talentum drachmæ fœnore mutuo dati, cujus usura quotannis septem minas superabat. Et hæc sunt quæ, ipsorum etiam confessione, fructuosa reliquerit: quorum sors quatuor talenta et quinquies mille drachmas, reditus quinquagenas minas singulis annis explet. Præter hæc ebur et ferrum, unde fabricabant, et ligneam materiam ad lectos, pretii circiter octoginta minarum: gallam præterea et æs septuaginta minis empta. Præterea domum trium millium drachmarum: supellectilia porro, calices, aurea vasa, vestes, mundum matris, universa pretii decies mille drachmarum: argenti domi repositi octoginta minas. Et hæc domi reliquit omnia. Jam Xutho septuaginta minas pecuniæ navalis elocarat: quadringentas et bis mille drachmas ad Pasionis, ad Pyladæ mensam sexcentas dederat; Demomeli Demonis filio mille sexcentas: ducenæ porro et trecenæ drachmæ aliis atque aliis datæ mutuo simul talentum fere conficiunt. Hæ pecuniæ octo talentum et triginta minarum summam excedunt. Sed universa hæc ad quatuordecim facere talenta ratione inita reperietis. Tantum igitur mihi patrimonium relictum fuit, judices: quantum vero furto sit inde sublatum, et quantum vel seorsim singuli ceperint, vel communiter omnes defraudarint, dati nobis ad hanc causam agendam temporis angustiis excludor quo minus nunc enumerem, sed necesse est ut singula separatim distribuam. Proinde quæ mea Demophon et Therippides habeant, tunc dicendi locus dabitur, cum eos in judicium adducemus: quæ vero istum illi habere contendunt, et ego accepisse scio, de his jam apud vos verba faciam. Ac primum ostendam, eum dotem, octoginta minas, habere: et sic deinceps reliqua probabo quam brevissime potero.

5. Iste statim post patris obitum ex testamento ejus in ædibus habitare cœpit, et quod auri mater habebat et relicta pocula accepit, quæ ad quinquaginta minas valuerunt. Deinde pretium mancipiorum quæ vendebantur et a Therippide et Demophonte accepit, donec dos octoginta minarum compleretur: quæ cum haberet, Corcyram navigaturus triremi præfectus, in tabulas retulit Therippidæ datas, ea se habere ac dotem exegisse confessus est. Harum rerum testes sunt primum Demophon et Therippides, contutores ejus: deinde, ipsum esse confessum ea se habere, tum Demochares Leuconensis, amitæ meæ maritus, tum alii complures testificati sunt. Nam cum hic alimenta matri non præberet, quamvis dotem haberet, neque domum foris locare vellet, sed ut suo et cæterorum tutorum arbitrio permitteretur postularet, hisce de rebus verba fecit Demochares. Qui-

bus ipse auditis, neque se habere inficias ibat, neque graviter ferebat quasi nom accepisset, sed confitebatur, ac nescio quid se cum matre habere controversiæ de aureis ornamentis dicebat. Qua expedita, se et de alimentis et cæteris de rebus eam rationem initurum pollicebatur, ut mihi cumulate satisfieret. Atqui, si constat, eum apud Democharem hæc esse confessum et apud reliquos qui tum aderant, et a Demophonte atque Therippide pretia mancipiorum causa complendæ dotis accepisse, et dotem se habere in collegarum tabulas retulisse, et quum primum pater obiit in ædibus habitasse, nonne ab omni parte res in confesso est palamque deprehenditur eum dotem octoginta minas accepisse, et id nunc factum nimis impudenter pernegare? Ut autem me vera dicere appareat, cape testimonia et lege.

TESTIMONIA.

Dotem igitur ad hunc modum acceptam tenuit: quum vero matrem meam non duxerit, lege jubetur debere dotem cum usura novem obolorum, ego vero drachmæ tantum pono. Sors igitur et duodecim annorum usuræ, computatione inita, tria omnino talenta conficiunt. Et hæc sic eum probo accepisse et se habere coram tot testibus esse confessum.

6. Jam alias habet triginta minas, accepto officinæ reditu; quo me omnium impudentissime fraudare est aggressus. Mihi vero pater tricenas minas reditum de omnibus reliquit. Quum autem tutores mancipiorum partem dimidiam vendiderint, ipsa utique exigit ratio ut minæ mihi quindenæ numerentur. At Therippides, qui septennium curam servitiorum habuit, undenas quotannis minas acceptas retulit, me singulis annis in ratione referenda quaternis minis defraudato: iste vero, in cujus cura duos primos annos fuere, ne teruncium quidem exhibuit. Nunc enim cessasse ait officinam: nunc se harum rerum curam ipsum non suscepisse, sed procuratorem libertum nostrum Milyam administrasse omnia, et ab eo lucrum esse reposcendum. Quod si nunc quoque tales causas afferet, mendacii facile convincetur. Nam si cessasse officinam dixerit, ipse rationes retulit de sumptibus non qui facti sint in alimoniam mancipiorum, sed in eorum opera, ebur ad artificium et gladiorum capulos et ad alia conficienda, tanquam opus fecerint opifices. Deinde in rationibus perscribit se tribus Therippidæ mancipiis, quæ in officina mea fuerint, mercedem numerasse. Atqui, si nihil operis factum est, neque illi mercedem numerari, neque mihi sumptus eos expensos ferri, decuit. Sin opus esse factum ait, sed vendi nihil potuisse, par utique est ut opera se mihi reddidisse probet et, quibus præsentibus id fecerit, testes exhibeat. Si vero neu-

trum horum fecit, qui fieri potest ut duorum annorum ex officina reditus, triginta minas, non habeat, quum esse factum omnino constet? Quod si horum utrumque negabit, et Milyam hæc omnia dispensasse asseret, est vero illi habenda fides, affirmanti se amplius quingentis drachmis expendisse, illum si quid lucri sit factum id habere? Mihi quidem contrarium probabile videtur, etiamsi Milyas illa procurasset, hunc quidem impensas facturum, istum vero fuisse quæstum exacturum, si qua modo conjectura capienda est e cæteris ejus factis et impudentia. Cape hæc testimonia, et recita.

TESTIMONIA.

Has igitur triginta minas ex officina, earumque usuram octo jam annos, habet, quæ, si duntaxat in singulas drachmas computetur, aliæ tamen triginta minæ invenientur. Et hæc seorsim solus accepit, quæ conjuncta cum dote et sorte quatuor omnino talenta conficiunt: nunc ea vobis sigillatim exponam, quæ communiter cum reliquis tutoribus diripuit et quorum quædam prorsus ne relicta quidem fuisse contendit.

7. Ac primum quod ad lectorum fabros attinet, quos reliquit pater, isti occultare student, ob quadraginta minas pignori oppositos, qui numero viginti sunt, vobis planum faciam me his per summam impudentiam et manifeste fraudari ab eis. Nam hos domi esse nostræ relictos omnes confitentur, et duodenas patri minas quotannis accessisse haud negant: ipsi vero me annis jam undecim nihil ex eis fructus habuisse dicunt, vel minimi, sumptuum vero summam, qui in eos facti sint, iste propemodum mille drachmas computat; eo impudentiæ venit. Ipsos autem homines, quos tanti constitisse dicunt, nusquam mihi tradiderunt, sed commentum omnium audacissimum afferunt, eum qui meo patri servitia pignori dederit mortalium nequissimum extstitisse, et cum sæpe solvisse fidem, tum ære alieno fuisse oppressum, neque paucos ex ejus creditoribus testes citarunt contra eum: sed quis ille sit qui mancipia acceperit, aut quomodo ex ædibus abierint, aut ab aliquo abducta sint, et a quo victi judicio ea amiserint, dicere nequeunt. Enimvero, si quam probabilem causam haberent, non contra illius improbitatem testes citarent, quæ nihil ad nos attinet: sed his potius niterentur, qui servos abalienassent eosque producerent, eorumque neminem prætermitterent. Nunc per summam iniquitatem, quamvis mancipia esse relicta, eaque se recepisse confiteantur, et usum fructum illorum hominum per decennium perceperint, funditus totam officinam ex oculis tollunt. Hæc ut a me vere dici constet, cape testimonia ac recita.

TESTIMONIA.

Mœriadem autem non fuisse inopem, neque a patre hunc contractum de mancipiis stulte esse factum, evidenti signo cognoscetis. Nam Aphobus officina, ut ex testibus audivistis, ad sese translata; quum officii esset, si quis alius in eam quicquam conferre vellet, ut ipse tutorio nomine prohiberet, pro his mancipiis Mœriadæ quingenas drachmas ipse fœneravit, quas ab eo se, ut rectum æquumque fuerit, fatetur recepisse. Num quid igitur iniquius fieri potest, quam nos nec lucri ex eis habuisse quicquam, et ipsa pignora nobis, qui priores fœneravimus, periisse: isti vero, qui pecuniam in nostra pignora contulit idque tanto tempore post fecit, tam usuram quam sortem e nostris esse restitutam, nec ullam ibi inopiam obstitisse. Ut autem vera me dicere appareat, cape testimonium ac recita.

TESTIMONIUM.

Jam considerate, quantum argenti a lectorum fabris suffurentur. Quadraginta minas ipsam sortem, quæstum per operas decennio factum duo talenta: nam duodecim minarum reditum ex eis quotannis habuerunt. Num parvum quiddam atque ex re obscura, unde furtum facere sit expeditum? ac non potius ita palam tria ferme talenta surripuerunt? Quæ quia communiter sunt direpta, trientem ab isto mihi restitui par est.

8. Jam de ebore ferroque relicto, Judices, idem fere machinati sunt: nam hæc quoque non proferunt. Qui autem fieri potest, ut is qui tot et lectorum et gladiorum fabros possedit, non etiam ferrum et ebur reliquerit? Omnino certe est necesse et hæc affuisse. Nam sine materia quid operis facere potuissent? Eum igitur qui amplius quinquaginta mancipia possedit et duobus opificiis præfuit, quorum altera officina ultra binas minas singulis mensibus in ebur, gladiorum fabrica non minus quam tantundem una cum ferro insumpsit, horum nihil reliquisse dicunt: eo venerunt impudentiæ. Sed eos non credibilia dicere, vel ex his ipsis facile perspicitur: tantam autem eum copiam reliquisse, ut non modo ejus opificibus abunde ad opus faciendum suppeteret, sed etiam ad quibusvis vendendum, hinc apparet, quod et ipse vivens vendidit, et, patre jam defuncto, Demophon et iste ex ædibus iis qui vellent vendiderunt. Quam multa igitur fuisse relicta consentaneum est, quum ea constet non modo tantis officinis suffecisse, sed et a tutoribus seorsim esse divendita? Num paucula, an vero longe plura quam quæ in accusatione perscripta sunt? Cape hæc testimonia, et his recita.

TESTIMONIA.

Hoc igitur ebur pluris est quam talenti, quod nec ipsum nec lucrum inde factum mihi ostendunt, sed et hoc totum penitus supprimunt.

9. Ad hæc, Judices, ex rationibus, quas referunt, de illis quæ ipsi se accepisse confitentur, vobis ostendam, eos tres plus quam octo talenta quæ mea sunt habere, sed Aphobum seorsim tria talenta et mille drachmas accepisse, etiamsi ponam plura sine his esse insumpta quam sunt, et ea quæ ex his reddiderunt detraham: ut sciatis non mediocris esse impudentiæ facta illorum. Nam de meo se accepisse fatentur, iste quidem octo et centum minas, præter ea quæ ego eum habere nunc ostendam, Therippides duo talenta, Demophon septem et octoginta minas. Hæc sunt quinque talenta et minæ quindecim. Hoc igitur, quod non simul universum acceptum est, minæ fere sunt septuaginta septem, reditus de mancipiis, quod vero isti statim acceperunt, parum abest a quatuor talentis: quibus si usura decennii singulis saltem drachmis computata addita fuerit, invenietis octo fieri talenta cum sorte et mille drachmas. Alimonia porro a septuaginta septem minis est computanda, quæ ex officinis redeunt. Nam Therippides septenas minas quotannis in eas dabat, et nos accepisse hoc fatemur. Proinde, cum isti nobis septuaginta minas in officinam ad illos alendos insumpserint, id quod superest septingentas drachmas eis appono et isti plus posui. Id vero quod mihi sumpta virili toga tradiderunt et quantum reipublicæ tributi nomine pependerunt, id est ab octo talentis et ab eo quod est appositum auferendum. Reddiderunt igitur iste et Therippides minas unam et triginta, tributi nomine minas se expendisse duodeviginti ratiocinantur: ego vero etiam hic aucto numero faciam triginta minas, ut in hoc nihil habeant quod contradicant. Itaque si ab octo talentis talentum auferatur, septem sunt reliqua, eaque ex his quæ accepisse ipsi se confitentur, quæque istos habere necesse est. Hoc igitur, etiamsi reliquis omnibus fraudarent se habere negantes, reddere conveniebat, siquidem haud inficias eunt illa de meo se accepisse. Nunc vero quid faciunt? Usuram pecuniæ nullam proferunt, sortemque omnem una cum septuaginta septem minis expensam mihi ferunt: quin Demophon nos insuper debere inscripsit. Nonne ista est magna et insignis impudentia? an quicquam ad immensas sordes et rapacitatem istam addi queat? Quid tandem grave ac indignum videbitur, si ista tam immensa et immania gravia et indigna non videbuntur? Iste igitur pro sese minas centum et octo se accepisse confitetur, quas et ipsas habet, et decennii usuram, quæ tria maxime talenta et mille drachmas conficiunt. Hæc me vere dicere, et in tutelæ rationibus unumquemque tantum emolu-

menti se accepisse confitentem, universum expensum mihi ferre uti constet, accipe testimonia et recita.

TESTIMONIA.

10. Arbitror igitur, Judices, quod ad hæc attinet, vos satis intellexisse, tum quam multa furentur, tum quibus malis artibus eorum unusquisque utatur: atque hæc cognovissetis accuratius, si mihi testamentum a patre relictum isti reddere voluissent. Nam in illo perscripta fuerunt, ut mea mater affirmat, omnia quæ pater reliquit, et unde legata istis accipienda, et quanti domus esset elocanda. Nunc me tabulas reposcente, relictas esse fatentur illi quidem, sed eas non proferunt. Faciunt autem hoc, tum quia quantæ opes sint relictæ, quas ipsi diripuerunt, palam facere nolunt, tum ne habere legata videantur, quod alioquin ipsa re facile convincerentur. Cape testimonia quomodo responderint, ac recita.

TESTIMONIA.

Hic testamentum esse factum ait, et duo talenta Demophonti et octoginta minas isti esse datas testatur: sed septuaginta minas, quas Therippides acceperit, ut et summam relictæ hæreditatis, et quo pacto domus elocanda sit, adscriptum esse negat. Neo enim ei expedit hæc etiam confiteri. Cape et istius testimonium.

TESTIMONIA.

Hic ipsum quidem testamentum esse factum asserit, ut argentum de ære et galla redactum Therippidæ redderetur, quod is negat, et duo talenta Demophonti: de his vero quæ sibi data sint scriptum quidem esse ait, se vero consensisse negat, ut ne accepisse videatur. Quantum autem opum relictum fuerit iste omnino non declarat, ac ne domus quidem elocationem: nam ne ei quidem expedit hæc quoque confiteri.

11. Nihilominus tamen amplitudo hæreditatis est evidens, quanquam isti rem familiarem dissimulant, ex testamento, quo tantam sibi pecuniam legatam esse invicem confirmant. Qui enim de quatuor talentis et ter mille drachmis, tria talenta et bis mille drachmas dotem alteris dedit, alteri septuaginta minarum usumfructum, nemini profecto obscurum est, eum non de parvis opibus, sed de iis quas mihi reliquit duplo majoribus, illa detraxisse. Nec enim utique me filium pauperem voluit relinquere, istos vero, qui ante divites fuerunt, magis etiam collocupletare voluit: sed propter opum mihi relictarum affluentiam, tum Therippidæ tantum argenti, tum De-

mophonti duo talenta, quanquam is meam sororem nondum ducturus esset, fruenda dedit, quo alterutrum consequeretur, ut vel donationibus deliniti meliore fide tutelam gererent, vel, si tantis affecti beneficiis ad hunc modum nos violassent, a vobis sine ulla venia punirentur. At iste qui et ipse ad dotem ancillas etiam accepit et in ædibus habitat, postquam harum ei rerum ratio reddenda est, suum se negotium agere ait, et adeo sordide avarus est, ut etiam præceptores meos mercede fraudare non dubitarit, et quædam tributa, quæ ipse non numeravit, mihi tamen expensa ferat. Cape et hæc testimonia et recita his.

TESTIMONIA.

Quonam igitur pacto manifestius demonstrari queat eum diripuisse omnia nec a parvis abstinuisse, quam ne hoc modo tot testibus et argumentis demonstrata? quum et ipse dotem se accepisse confiteatur et habere literis tutoribus datis sit testatus? et officinæ usumfructum ceperit, nullos tamen reditus proferat? et e cæteris alia vendiderit pretio non reddito, alia ad se recepta dissimularit? et porro in rationibus, quas ipse retulerit, tantum sit furatus? præterea que testamentum deleverit, mancipia vendiderit, cæteraque ad eum modum administrarit, quem ad modum nec inimicissimi administrarent? Ego certe haud scio, an hæc evidentius a nemine demonstrari ullo modo queant.

12. At vero apud arbitrum dicere ausus est, se de his pecuniis multum æris alieni dissolvisse pro me Demophonti et Therippidæ contutoribus suis, et illos de meo accepisse multa, quum probare neutrum queat. Neque enim me a patre alieno ære obstrictum esse relictum, in literis ostendit, neque illos, quibus se dissolvisse ait, testes exhibuit, neque etiam numerum pecuniæ tantum, quantum eum accepisse constat, in tutores conferre potest, sed magna pecunia minorem. Interrogatus autem per arbitrum eum de his singulis, tum utrum rem suam familiarem ex usufructu auxisset, an vero ipsa prædia et sortem absumpsisset? item, utrum ipse ad hunc modum curatus a tutoribus his verbis sibi satisfieri pateretur, an vero sortem una cum usuris efflagitaturus esset? Ad hæc nihil respondit, sed spondebat se ostensurum patrimonium meum esse decem talentum: quibus si quid abesset, id sese expleturum. Me porro jubente hæc ut arbitro ostenderet, non ostendit, neque se contutoribus tradidisse demonstravit—neque enim arbiter eum damnasset—, sed tale testimonium protulit, de quo dicere aliquid instituet. Proinde si nunc quoque me patrimonium habere dixerit, interrogate eum, a quo? et de singulis exhibere testes jubete: sin id me habere dixerit hoc modo ut computet ea quæ ab utroque tutore debentur, et

duplo eum dicere pauciora constabit, et ea me habere nihilo magis probabit. Ego enim quemadmodum istum tam habere multa probavi, sic illorum etiam utrumque non pauciora his habere ostendam. Quare non hoc ei dicendum est, sed vel se, vel contutores mea mihi restituisse. Sin hoc non ostenderit, debetne ista sponsio apud vos habere locum, quum me nihilo plus habere mea probet?

13. Multis autem apud arbitrum dubitationibus cum æstuaret de hisce omnibus, et in singulis, sicut nunc apud vos, convinceretur, mentiri confidentissime ausus est, quatuor talenta mihi patrem defossa reliquisse eaque matris arbitratui permisisse. Id vero dixit, ut, si eadem se etiam nunc dicturum exspectarem, ea calumnia refutanda moram facerem, quum postulet necessitas ut de aliis eum rebus accusem apud vos, sin tanquam non dicenda præterirem, nunc ea ipse commemoraret: ut ego dives esse creditus, minus vos ad misericordiam commoverem. Atque is qui hoc sibi affirmandum esse duxerat, nullum testimonium proferebat, sed nudis suis fidem haberi postulabat. Quod, si quis eum interroget, quem in usum tantam meam pecuniam expenderit? Æs alienum pro me se dissolvisse ait, atque ibi me facere pauperem conatur: rursus ubi libitum est, divitem, si diis placet, ut cui pater tantum pecuniæ domi reliquerit. At vero non posse fieri ut iste vere hæc dicat, immo non fieri potuisse ut quicquam istorum fieret, multis argumentis facile intelligitur.

14. Nam si pater meus istis diffisus fuisset, perspicuum est eum nec reliqua eis fuisse commissurum, nec si sic ista reliquisset id illis indicaturum; esset enim ingentis insaniæ occulta indicare illis quibus nec manifesta crediturus esset: sin illis fidem habebat, haud utique maximam divitiarum partem illis in manus tradidisset, hæc vero illorum potestati non commisisset. Neque matri meæ hæc custodienda dedisset, atque eam ipsam uni e tutoribus matrimonio copulasset: nec enim consentaneum est, pecuniam per meam matrem velle conservatam, atque unum ex his cui fidem non haberet tum ipsius tum pecuniæ dominum constituere. Deinde, si quid horum verum fuisset, num putatis eum illam a patre datam non accepturum, qui, dote octoginta minis jam acceptis, tanquam eam ducturus, Philonidæ Melitensis filiam duxit? quod si talenta quatuor intra domesticos parietes fuissent, quæ, ut ipse asserit, hæc in potestate haberet, an non eum fuisse accursurum creditis, ut illis una eum ipsa potiretur? Qui enim manifestas quoque opes, quas vestrum etiam plerique relictas esse conscii fuerunt, cum contutoribus adeo flagitiose diripuit iis, quæ conscientiam ac testimonium vestrum fugerent, cum arripere liceret abstinuisset? Quis vero credat? Non ita est, Judices, non ita est. Sed, quicquid pecuniæ reliquit pater, id istis dedit universum: iste vero commentum hoc idcirco finxit, ut

minus a vobis misericordiæ consequar. Multa equidem haberem alia de quibus istum accusarem: sed ubi unum quiddam summatim de omnibus dixero, omnes ejus defensiones evertam. Licuisset isti molestiis et negotiis his carere omnibus, si domum ita uti hæ leges jubent elocasset. Cape leges ac recita.

LEGES.

Harum legum auctoritate Antidoro de tribus talentis et ter mille drachmis intra sexennium ex elocatione sex talenta et plus eo sunt tradita, et hæc quidam vestrum viderunt. Nam Theogenes Probalisius, qui domum ejus conduxerat, in foro pecuniam hanc annumeravit. Mihi autem de quatuordecim talentis annis undecim, si et temporis et elocationis illius ratio habeatur, triplo plus emolumenti nomine debuisset accedere. Hoc vero cur non fecerit, ipsum interrogate. Nam si dicet præstitisse domum non elocari, ostendat non duplicatum aut triplicatum esse meum patrimonium, sed ipsam duntaxat sortem integram mihi esse restitutam: sin de talentis quatuordecim mihi nec septuaginta minas reddiderunt, et ipse me insuper sibi debere in tabulas retulit, est ne accipienda ulla istorum excusatio? Minime gentium.

15. Itaque quum mihi tantum patrimonium relictum fuerit, quantum principio audivistis, et quum ejus tertia pars quinquaginta minas reditum ferat, quamvis liceret istis, quorum cupiditas infinita est atque insatiabilis, si elocare domum noluissent, ex istis reditibus, nulla re mota aut mutata, tum nos alere, tum publica obire munera, et quæ ex eis accederent, ea saltem ad cumulum adjicere, opes autem reliquas, quæ his duplo sunt majores, ita distribuere ne essent ignavæ sed quæstuosæ, ut et ipsi, siquidem cupiditate pecuniæ urgebantur, mediocria inde accepissent, mihique cum sorte ex reditibus rem familiarem auxissent. Horum nihil fecerunt, sed optimis mancipiis inter se divenditis, reliquis e medio sublatis, meos etiam veteres reditus destruxerunt, sibimetipsis non mediocres de meo compararunt. Jam cum cætera etiam omnia turpiter adeo ceperint, communiter ambigunt plus dimidia pecuniæ parte mihi ne relictum quidem esse, sed tanquam quinque talentum duntaxat sint opes, sic rationes de iis retulerunt, reditus ex eis nullos ostendentes, neque sortem manifeste demonstrantes; sed ipsa prædia tam impudenter absumpta esse dictitantes. Neque hujus eos audaciæ pudet.

16. Enimvero, quid mihi accidisset, si sub eorum tutela fuissem diutius? Id ne dicere quidem poterunt. Nam quum decem annis præteritis, ab aliis tam pauca receperim, isti etiam debere sim inscriptus, an non indignari debeo? Omnino clarum est, me, si anni-

cujus relictus, sub istorum tutela sexennium adhuc fuissem, nec ista exigua ab eis fuisse recepturum. Nam si superiora recte consumpta sunt, nihil ex his quæ recepi sextum in annum sufficeisset, sed me vel aluissent de suo, vel fame perire passi essent. An vero graviter ferendum non est, aliorum familias vel unius vel binum talentum relictas, elocatione, duplicatas esse et triplicatas, ut jam munera publica sint obeunda: meam vero, triremes instruere et magna tributa pendere solitam, jam propter istorum impudentiam nec minima posse sustinere?

17. Quod tandem scelus dici potest, quod intentatum isti reliquerunt? Qui se testamentum clam abolituros sperarint, et suam rem familiarem usufructu nostræ stabilierint, et sua de meo patrimonia collocupletarint: meæ autem familiæ, tanquam summis a nobis affecti injuriis, sortem totam sustulerint? Vos quidem, si quem in vos delinquentem condemnatis, ne ei quidem omnes opes adimitis: sed, vel uxoris vel liberum miserti, partem aliquam illis relinquitis. Isti vero tanto sunt vobis crudeliores, ut etiam donis a nobis acceptis, quo tutelam bona fide gererent, tantis nos contumeliis affecerint, nec erubuerint nec timuerint quicquam, nec miserti sint sororis meæ, si, duobus ei talentis a meo patre legatis, nullam se dignam conditionem consequeretur, sed tanquam inimicissimi aliqui, non amici et cognati relicti essent, nullius necessitudinis habuerint rationem. Sed ego miserrimus omnium utrumque dubito, tum quemadmodum hanc elocem, tum cætera unde administrem: et porro publice urgeor ut tributum conferam; idque jure. Pater enim opes eam ad rem satis mihi magnas reliquit: pecuniam autem relictam isti omnem acceperunt. Et nunc, dum mea recuperare studeo, in summum discrimen adducor. Nam si iste absolutus fuerit, quod absit, centum minas mulctæ nomine debebo. Sin istum damnaveritis, lite æstimata, non de sua, sed de mea pecunia litis æstimationem solvet: mea vero dignitas agitur in hoc judicio. Proinde non tantum patrimonio spoliabor, sed etiam honoribus, nisi vos mei nunc misertum fuerit.

18. Quare oro vos, Judices, et supplico et obtestor, ut legum et jurisjurandi memores, quo adacti jus dicitis, ad nostrum jus consequendum nos adjuvetis, neve plus istius quam nostras apud vos preces valere patiamini. Æquum autem est non sceleratorum hominum, sed contra omne jus humanitatis afflictorum vos misereri, nec eorum qui tam crudeliter aliena per fraudem detinent, sed nostri qui longo jam tempore nostro patrimonio caremus, prætereaque ab istis affecti contumeliis nunc de dignitate ac fama dimicamus. Alta utique parens noster suspiria duceret, si intelligeret me suum filium in discrimen adductum ejus mulctæ solvendæ, quæ propter dotes et donationes a se istis datas exigeretur, et cum jam alii cives non

cognatorum modo, sed etiam amicorum inopum filias de suo elocarint; Aphobum nec, quam accepit dotem, velle restituere, idque amato declaso.

DEMOSTHENIS

IN APHOBUM

ORATIO SECUNDA.

1. Cum Aphobus apud vos et multa et magna mendacia dixerit, primum id refellere conabor, quod inter ejus dicta molestissime tuli. Dixit enim, avum meum fuisse ærarium, proptereaque noluisse patrem suam domum mercede locari, ut ne in periculum deveniret. Ac prætextu quidem hoc utitur. Sed eum ærarium obiisse, nullo prorsus testimonio probavit: eaque de re dicere distulit, extremum judicii diem aucupatus; atque ipsum testimonium ad posteriorem orationem reservavit, fore sperans ut per eam rem calumniandi sibi daretur occasio. Quod si testimonium illud legerit, diligenter animadvertite: invenietis enim dictum esse a testibus, eum non esse, sed fuisse ærarium. Illud igitur, quo adversarius præcipue nititur, in primis refutare conabor; idque de quo inter nos omnis est controversia. Quod si tum licuisset, neque temporis angustiis per insidias ea re exclusi essemus, testibus planum fecissemus pecuniam solutam et reipubl. per eum ab omni parte satis esse factum: nunc magnis argumentis ostendemus, eum neque debuisse quicquam, nec ullum periculum fuisse nobis si patrimonio palam frueremur.

2. Primum Demochares, qui materteram meam, Gylonis filiam, in matrimonio habet, suas opes non occultat; sed et ædilitate fungitur et triremes ad bellum instruit et reliqua munia publica obit, neque harum rerum quicquam pertimescit. Deinde ipse pater tum reliquas opes, tum quatuor talenta cum tribus millibus drachmarum palam habuit, quæ isti et in testamento fuisse perscripta et se accepisse mutuis ipsi testimoniis sese convicerunt. Quin ipse etiam Aphobus cum reliquis tutoribus quantæ opes relictæ essent publice professus est, et me classis ducem constituit, cum non parvus census ageretur, sed tantus, ut, de quinis et vicinis minis, quingentæ drachmæ penderentur. At si quid istorum verum fuisset, horum nihil fecisset, sed hæc omnia cavisset. Jam vero constat et Democharem et parentem et istos ipsos omnia, sine ullius periculi metu, palam habuisse.

3. Faciunt autem omnium absurdissime, qui dicant, vetuisse patrem ne domus locaretur, et tabulas tamen, unde rei veritas certo cognosci posset, nusquam proferant; ac putent, sublato tanto testimonio, se tam facile fidem apud vos inventuros. Advocandi quidem mox post obitum patris testes fuissent complures, a quibus consignari testamentum juberent, ut, si quid forte controversiæ oriretur, ad illud scriptum recurri, et omnium rerum veritas plane inveniri posset. Nunc alia quædam consignanda censuerunt, in quibus multa de relictis opibus inscripta non fuerunt, nudo duntaxat commentaria: ipsum vero testamentum, in quod pater et ea commentaria retulerat, et reliquam pecuniam omnem, quæ fidei eorum mandabatur, et per quod non elocatæ domus omni crimine liberarentur, id demum neque consignarunt, neque protulerunt. Est vero eis credendum, quicquid de hisce dixerint. Ego vero quid istud sit, non intelligo. Non sinebat locare domum, neque palam proferre pecuniam pater. Utrumne mihi, an vero civitati? Imo constat vos reipub. illam protulisse, mihi vero penitus abscondisse, ac ne eam quidem declarasse, de cujus æstimatione tributa pependistis. Agite, ostendite istæ copiæ quæ fuerint, atque ubi et quo præsente mihi sint traditæ. Nam duo quidem talenta, et octoginta minas, de quatuor talentis, et tribus drachmarum millibus accepistis. Proinde neque istas mea causa reipub. contulistis, cum illis temporibus vestræ essent. Atqui ex ædibus et quatuordecim mancipiis ac triginta minis, quæ mihi tradidistis, non fieri potest ut tantum tributum sit numeratum, quantum vos in classem contulistis. Sed omnino necesse est uti relicta quæ sunt, his longe majora, ipsi omnia teneatis: et tamen cum a vobis ea direpta esse palam convincamini, talia comminisci audetis. Atque alias culpam alius in alium rejicitis: rursus accepisse vos vestris testimoniis alius alium coarguitis. Cum vos accepisse multa negetis, magnorum sumptuum rationes retulistis. Cum tutelam communiter gesseritis omnes, nunc peculiaria singuli effugia quæritis. Cum testamentum aboleveritis, e quo totius negotii veritas cognosci potuisset, nunquam vestræ orationes inter sese conveniunt. Proinde testimonia profer, atque ea ordine his lege omnia, ut eorum etiam quæ testimoniis probata fuerint memores, accuratius de toto negotio decernant.

TESTIMONIA.

Tantum isti mea causa tributi nomine conferendum censuerunt, quantum si meum patrimonium quindecim talentum fuisset, mihi vero ipsi tres ne septuaginta quidem minarum patrimonium restituerunt. Lege sequentia.

TESTIMONIA.

Dotem, quam eum contutores accepisse testantur, et alii apud quos habere se confessus est, eam nec ipsam nec alimoniam reddidit. Cape cætera et lege.

TESTIMONIA.

Officina biennium administrata, Therippidæ reddidit pretium locationis, mihi vero, cum acceperit duorum annorum reditum triginta minas, neque has neque usuram reddidit. Cape aliud et lege.

TESTIMONIUM.

In hæc mancipia quæ iste ad se recepit et reliqua quæ nobis una cum his oppignorata fuerunt, tantum expensum tulit, inde vero acceptum nihil omnino retulit: quin ipsos etiam homines subduxit, qui duodecim minas immunes quotannis afferebant. Dic aliud.

TESTIMONIUM.

Hoc ebur et ferrum cum vendiderit, ne relictum quidem esse dixit; sed et horum pretio me defraudat, talento circiter. Recita hæc.

TESTIMONIA.

Hæc tria talenta et mille drachmas præter cætera tenet, sortis quinque talenta, quæ iste accepit; una vero cum usuris, si quis ad drachmam tantum computet, amplius decem talenta habet. Dic reliqua.

TESTIMONIA.

Hæc isti perscripta esse in testamenti tabulis, seque accepisse, testimoniis in se mutuo dictis probant. At iste se accersitum a patre esse ait, et ingressum in ædes, non accessisse ad eum a quo vocatus esset, neque horum quicquam habuisse ratum: sed audivisse Demophontem recitantem tabulas, et Therippidem affirmantem, eum ita fieri mandasse, cum prius introierit ipse et patri se facturum receperit omnia, quæ consignata literis illis ille reliquisset.

4. Pater enim, Judices, ingravescente morbo cum animadverteret se non evasurum, convocatis tribus istis et fratre Demone accubare jusso, corpora nostra in manus illis dedit, depositum nominans; et sororem Demophonti et duo talenta dotis nomine statim legavit

eamque uxorem illi despondit, me vero apud omnes communiter una cum pecunia deposuit et mandavit ut et domum locarent et patrimonii conservandi adjutores essent, cum simul et Therippidæ octoginta illas minas legaret, et isti tum matrem meam desponderet octoginta minis additis, tum me in ejus genua imponeret. Quorum iste, omnium hominum sceleratissimus, nullius rationem reddit, quanquam his conditionibus meis opibus potitus; sed, postquam pecunia omni cum contutoribus me fraudavit, nunc misericordiam vestram implorabit, qui nec septuaginta minas æquantia tertius ipse restituit: deinde his ipsis etiam idem insidias tetendit. Cum enim has actiones contra eos instituissem, effecerunt ut de permutatione facultatum dies mihi diceretur, ut, si quidem permutassem, mihi non liceret jus meum ab eis persequi, quod lites etiam permutantis fierent: sin nihil horum fecissem, ut de re tenui munera publica sustinens penitus conficerer. Atque in ea re operam navavit illis Thrasylochus Anagyrasius. Ego vero, nulla habita earum rerum ratione, permutavi quidem, sed illud excepi, ut mihi judicium impetrare liceret. Quod cum negaretur, et tempus instaret, ne privarer actionibus, obii munus, oppigneratis ædibus et tota re mea familiari; nam actiones in istos apud vestram fidem deponere volebam.

5. An non igitur jam inde ab initio insignibus injuriis sum affectus? an non luculentis etiam damnis, dum jus meum postulo, ab eis afficior? Quis vero vestrum, non et isti jure invideret, et nostri misereretur, qui videat isti ad acceptum a suis parentibus patrimonium amplius decem talentum meas opes quæ tantæ fuerunt accessisse, nos vero non modo paternis bonis excidisse, sed his etiam quæ nunc tradita sunt istorum improbitate esse spoliatos? Quo vero nos recipiemus, si vos his de rebus aliter quam pro exspectatione nostra sententiam feretis? Ad eane quæ creditoribus oppigneravimus? Sed creditorum ea sunt. Ad cæteras reliquias? Eæ vero istius fient, si mulctam solvere cogemur. Nolite, Judices, nolite nos in tanta mala conjicere, neque matrem et me et sororem qui sumus indignis accepti modis negligite: quos pater non ea spe reliquit, sed alteram tanquam Demophonti dote duorum talentum data nupturam, alteram isti hominum omnium crudelissimo minis octoginta datis elocandam, me vero vobis successorem eorum munerum futurum quæ ipse hactenus obiisset. Subvenite igitur nobis, subvenite, tum justitiæ tum vestra ipsorum causa, tum propter nos patremque defunctum. Conservate me, miseremini mei: postquam isti cognati nostri misèrti non sunt, ad vestram fidem confugimus. Obsecro, obtestor per liberos, per uxores, per quicquid vobis bonorum est. Sic illis fruamini, ne negligite me, neque facite ut mater, etiam reliqua spe sustentandæ vitæ frustrata, se quid indignum patiatur: quæ nunc fore putat ut me

apud vos jus meum adeptum excipiat, et sororem elocet. Si vero vos aliquid secus—quod absit—decreveritis, quid illi animi fore censetis, cum me viderit non paternis modo bonis spoliatum, sed et etiam capite diminutum? de sorore vero nec sperare ausit, eam ullam se dignam conditionem, ob secuturam inopiam, assecuturam? Non æquum est, judices, vel mihi jus a vobis negari, vel istum tantas opes per injuriam obtinere. Tametsi enim nondum mei periculum feceritis qualis sim erga vos futurus, sperandum tamen est me non fore patre deteriorem: istius vero animum sic perspexistis. Ut compertum vobis sit, eum, amplis opibus susceptis, adeo suum studium erga vos et liberalitatem nunquam declarasse, ut aliena etiam patrimonia ad se fraude attraxisse sit ostensum.

6. Hæc igitur considerantes cæteraque recordati, sicut justitia postulat, ita decernite. Est autem vobis fides abunde facta testibus, argumentis, conjecturis, istorum verbis qui mea se accepisse universa confitentur. Ea vero expensa mihi ferunt, cum nihil expenderint, sed ipsi omnia detineant. Hæc igitur consideranda vobis sunt, et aliqua nostri habenda ratio; intelligitis enim, me patrimonio per vos recuperato, ex officio, et grati animi ergo, reipublicæ munera libenter obiturum, quod meas mihi facultates juste restitueritis; iste autem, si ei quæ mea sunt possidenda tradideritis, nihil horum est facturus. Nec enim putare debetis, fore ut quicquam de iis opibus in rempublicam collatum velit, quas accepisse se ivit inficias: sed potius occultare studebit, ut jure absolutus esse videatur.

ARGUMENTUM ORATIONIS ADVERSUS APHOBUM DE FALSO TESTIMONIO.

Accusatus male administratæ tutelæ Aphobus, in quæstionem a Demosthene postulabat Milyam, quem sciret non deditum iri. Nam Demosthenes, quod diceret, non servum, sed liberum esse Milyam, a patre morituro manumissum, eum non dedebat. Ad id probandum cum alia attulerat, tum etiam Stephani testimonium, qui apud judices affirmasset, coram arbitris confessum esse Aphobum de Milyæ libertate. Damnatus autem male gestæ tutelæ Aphobus falsi testimonii Stephanum accusat: quem Demosthenes hac oratione defendit, verum dixisse testimonium, atque etiam ostendit, Aphobo id testimonium nihil nocuisse, sed eum propter alios testes esse damnatum, contra quos cum nullam actionem instituerit, satis apparere sontem esse Aphobum.

DEMOSTHENIS

IN APHOBUM

FALSI TESTIMONII ORATIO.

1. Nisi prius adversus Aphobum in judicio contendissem, Judices, multoque majora et callidiora ejus mendacia facile a me refutata esse scirem propter injuriarum perspicuitatem, mirifice pertimescerem, ut etiam nunc ostendere possem, quibus rationibus vobis undique fucum facturus esset: nunc, diis bene juvantibus, si modo æquis et benignis animis nos audieritis, in spe optima sum vos non minus quam priores Judices istius impudentiam esse cognituros. Quæ si quid eloquentiæ aut calliditatis postularent, equidem subdubitassem adolescentiæ meæ consideratione deterritus: nunc simpliciter docenda et commemoranda sunt istius in nos commissa facinora. Quibus expositis vobis omnibus perspicuum fore opinor, uter nostrum sit improbus. Equidem non ignoro, eum actionem hanc instituisse, non quod se probaturum confideret ab ullo se falso esse testimonio læsum, sed quia putat se ob mulctæ magnitudinem qua damnatus est, et mihi conflaturum invidiam, et sibi ipsi misericordiam impetraturum: propter eaque actam causam nunc defendet, de qua tunc nihil æqui dicere potuit. Ego vero, Judices, siquidem rem judicatam ab eo exegissem aut nullas æquas conditiones admittere voluissem, ne sic quidem deliquissem, ut qui ea postularem quæ vestris sententiis decreta essent, sed dici tamen potuisset, istum hominem cognatum inhumanius et acerbius fortunis esse eversum:

nunc contra fit. Nam iste cum contutoribus omni patrimonio me fraudavit et quamvis apud vos palam convictus tamen nihil æqui a se impetrari sinit, sed, distracta re familiari, ædibus Æsio, fundo Onetori, traditis, effecit ut cum illis litibus et molestiis conflictarer: ipse vero instrumento et supellectile ex ædibus ablata, mancipiis abductis, torculari comminuto, foribus revulsis, ac tantum non ipsa domo incensa, Megara profectus, inquilinum ibi agit. Quamobrem multo æquius est ut eum propter hæc facinora odio prosequamini, quam ut me ullius inhumanitatis condemnetis.

2. Ac de istius sordibus atque improbitate post apud vos mihi prolixius dicendum videtur, quanquam nunc quoque summam quandam audivistis: testimonia vero de quibus suffragia feretis vera esse, jam vos docere conabor. Peto autem, Judices, rem æquam et justam, ut pari benevolentia utrumque nostrum audiatis. Idque non minus vobis etiam proderit: nam quo certius rem cognoveritis, eo justius et sanctius pronunciabitis. Ostendam autem istum non modo confessum esse de Milyæ libertate, sed idem ipso facto declarasse: prætereaque certissimas quæstionum probationes recusasse neque voluisse ut veritas per eas ostenderetur, sed tergiversatum et falsis testibus productis eloquentia sua rei veritatem suffuratum, tantis et tam evidentibus argumentis, ut vobis omnibus perspicuum futurum sit, nostram orationem esse veram, istum nihil sani dixisse.

3. Inde autem auspicabor, unde et vobis assequi facillime et mihi causam omnem exponere celerrime licebit. Ego, Judices, Demoni, Demophonti, Therippidæ, et isti male administratæ tutelæ judicium dictavi, omni patrimonio spoliatus. Actione autem prima contra istum instituta, judicibus palam ostendi, quemadmodum vobis etiam ostendam, omnem rem nobis relictam istum cum illis surripuisse nobis, non productis ullis falsis testibus. Cujus rei hoc maximum argumentum est: quod dicta testium quam plurima quum de scripto recitata omnia sint, quorum alii meum aliquid isti datum, alii se præsentibus eum accepisse, alii se ab isto emisse eique tradidisse pretium affirmarent, nullum falsitatis arguit aut accusare ausus est, sed hoc solum arripuit, in quo nec unius drachmæ fieri mentionem possit ostendere. Atqui æstimationem pecuniæ, qua fraudatus sum, non ex hoc collegi et computavi tantam—nec enim argentum continet—, sed ex illis singula ratiocinatus sum, quibus iste nullum crimen impegit: quibus rebus etiam factum est, ut qui tum rem cognoverant non solum eum condemnarint, sed litem etiam tanti æstimarint quantum in actione perscriptum fuerat. Quamobrem igitur illa testimonia præteriit, hoc arripuit? Ego id quoque docebo. Videbat, quæcunque testimonia pecuniam eum habere arguebant, se eam habere tanto magis convictum iri, quanto prolixius singula verbis agitarentur: id quod actione contra testes instituta futurum erat. Quod

enim tunc exigua totius nostri temporis parte inter cætera accusaveramus, id tum toto tempore solum per se explicaturi eramus. Quod si responsum improbasset putabat, quemadmodum tum confessus esset, sic se denuo negaturum: hoc vero penes se fore. Propterea igitur hoc persequitur.

4. Quod esse verum testimonium evidenter vobis omnibus probabo, non conjecturis, neque ratiunculis hujus temporis causa confictis, sed eo quod vobis omnibus, ut ego arbitror, justum videbitur. Idque audite et judicate. Ego, Judices, cum non ignorarem de testimonio in tabella scripto mihi certamen esse, deque eo sententiam vos laturos scirem, nihil antevertendum esse duxi, nisi ut istum provocarem atque arguerem. Et quid facio? In quæstionem ei puerum dare literatum volui, qui affuerat, cum hæc iste confiteretur et testimonium scripserat, nihil a nobis mala fide perque fraudem agere jussus, neque aliud scribere, aliud omittere, eorum quæ iste his de rebus dixerat, sed simpliciter omnia quæ vera et ab isto dicta essent annotare. Qui vero melius potuit quam torquendo puero mendacia nostra refutare? Sed omnium optime sciebat, testimonium esse verum; et ideo quæstionem fugiebat. Neque vero unus atque alter hujus rei conscii fuerunt, neque sub ala ut dicitur provocatio facta est, sed in medio foro magnaque hominum frequentia. Ac voca mihi horum testes.

TESTES.

Est autem iste adeo callidus et usque adeo quid æquum sit intelligere se de industria dissimulat, ut quanquam falsi testimonii actionem instituit, de quo vos jurati pronunciabitis, tamen ejus testimonii veritatem, quod sua potissimum refert, explorare quæstione subterfugerit; falsoque dicat, se illum propter alia depoposcisse. Quid vero absurdius quam eum cum quiritetur inique secum esse actum, qui hominem liberum deposcens, ut ego vobis perspicue ostendam, non acceperit, testes non iniqua pati putare, cum eum quem servum esse constabat me de dictis testimoniis dedente, accipere ipse recusarit? Nec illud causari potest, quibusdam de rebus, quas ipse cupit, perspicuam et fide dignam esse quæstionem, de quibusdam vero obscuram et fallacem.

5. Præterea, Judices, frater istius Æsius primus hoc pro testimonio dixit, qui nunc adjutor ejus it inficias, sed tum una cum aliis asseruit, quod neque pejerare neque mox e vestigio a judicibus condemnari volebat. Quem, si falso testimonio niti placuisset, haud utique in testes retulissem, cum viderem eum Aphobo esse intima necessitudine conjunctissimum, nec ignorarem advocatum illi futurum, prætereaque meum esse adversarium: nec enim cum ulla

ratione consentit, inimicum suum et adversarii fratrem ad testimonium falsum dicendum inscribere. Cum autem harum rerum testes multi sint; non minora nobis etiam argumenta suppetunt. Ac primum nisi ea vere affirmasset, non nunc demum negaret: sed tum statim fecisset, cum in judicio testimonium legeretur, ubi magis inficiatio quam nunc ei profuisset. Deinde non conquiesset, sed actionem injuriarum contra me instituisset, quod se falso dicti in fratrem falsi testimonii reum fecissem: quo judicio et pecunia hominum et dignitas agitur. Jam si rem explorare et evincere studuisset, puerum qui testimonia scripserat a me postulasset, ut, eo non tradito, vanitatis et injustitiæ convincerer. Nunc tantum abfuit ut tale quicquam fecerit, ut nec tradente me, postquam iste inficias ivit, accipere voluerit: adeo non minus in his etiam quæstiones formidant. Hæc ut a me vere dici, atque eum dicto inter reliquos testes testimonio non negasse hæc in hoc prætorio adstantem, cum testimonium legeretur, et me dedente puerum torquendum istis, accipere noluisse, constet; singulatim etiam vobis testes producam. Accerse mihi eos.

TESTES.

6. Quod autem, Judices, omnium eorum quæ diximus evidentissimum signum esse puto quod declaretur hæc istum respondisse, id referam: cum hominem post confessionem eorum quæ a testibus dicta sunt a me postularet, atque ego illum in eo quoque fraudis vellem convincere, quid facio? provoco eum ad dicendum in Demonem testimonium, qui patruus ejus est et socius injuriarum; atque, his in scripta relatis, ea dicere jubeo contra quæ nunc actionem falsi testimonii instituit. Is vero primum impudenter negabat, sed jubente arbitro vel dicere vel ejurare, ægerrime testimonium dixit. Atqui, si homo ille servus fuit nec iste liberum esse prius confessus erat, quid ei accidit ut testimonium diceret potius, quam ejuraret quo negotio liberaretur? cum præsertim de his etiam vellem dedere puerum testimonii scriptorem, qui et suas literas agniturus erat et satis meminerat istum dixisse testimonium. Et hæc obtuli, non penuria testium qui affuerant—erant enim præsto—, sed eo ut nec mendacii eos criminaretur, et eorum fides quæstionibus comprobaretur. Qui vero decet propter istum damnari testes, qui soli omnium qui unquam in forum venerunt ipsum accusatorem earum rerum sibi exstitisse testem, ostendunt? Ac ut me vera dicere constet, cape provocationem ac testimonium.

PROVOCATIO. TESTIMONIUM.

Tanta igitur jura iste aversatus, et tot signis calumniæ convictus, suis testibus habere fidem vos postulat, meos vero calumniatur et vera dixisse negat.

7. Disputabo autem, etiamsi veri similitudo spectetur, quidnam de eis sentiri conveniat. Inter vos omnes constare scio, eos qui falsum testimonium dicunt, aut ob inopiam largitionibus corruptos aut propter sodalitatem aut etiam odio adversariorum adductos, a tali facinore non abhorrere. At propter harum rerum nullam pro me dicere testimonium potuerunt, neque enim sodalitates illis mecum intercedunt—id enim qui fieret? cum nec in iisdem studiis versati, et eorum quidam non modo mei, sed ne inter se quidem æquales sint—, nec isti sunt inimici—nam et hoc constat: unus enim frater ejus est et advocatus, Phanus familiaris et tribulis, Philippus nec amicus nec inimicus: quare nec hoc crimen jure quisquam eis impegerit—, neque etiam paupertate adductos esse quisquam dixerit—cum tantas opes habeant omnes, ut et munera vobis alacriter obeant et pareant si quid imperatum eis fuerit—, præterea nec ignoti vobis nec in deteriorem partem cogniti sunt, sed moderati homines habentur. Atqui si nec inopes, nec istius inimici, nec amici mei sunt, qui convenit suspicari, falsum eos dixisse testimonium? Ego quidem non video.

8. Quæ quanquam iste sciebat, et omnium optime norat eos vera dixisse, tamen calumniatur, ac non modo se hæc dixisse negat, quæ ab eo dicta esse quo pacto magis ostendi queat? sed etiam hominem omnino esse servum affirmat. Volo autem pauca duntaxat dicere ad hoc quoque mendacium ejus refutandum. Ego, Judices, etiam propter hæc in quæstionem ei dedere ancillas volui, quæ patre moriente eum manumissum ac tum fuisse liberum meminerunt. Præterea mea mater fidem facere voluit, et ni ita esset me et sororem productos, quos unicos liberos habet, propter quos vidua vitam transegit, devovere, a patre morituro hominem hunc emissum esse manu, atque apud nos haberi pro libero: neque vero quisquam putet eam in nostra capita hæc unquam jurare voluisse, nisi se id liquido facturam intelligeret. Ut autem constet me vera dicere, nosque hæc facere fuisse paratos, voca harum rerum testes.

TESTES.

9. Cum igitur nos tot justas rationes afferre queamus et ad argumenta maxima probandi testimonii confugere voluerimus, iste his

omnibus detrectatis, se factum judicium calumniando, et meum testem accusando, persuasurum vobis esse putat ut eum condemnetis, re profecto omnium et iniquissima et sceleratissima composita. Nam ipse falsos testes instituit his de rebus, communibus cum Onetore affine et Timocrate sumptibus: nos vero ejus rei ignari, cum putaremus de ipso testimonio fore judicium, testibus de tutelæ pecunia nunc instructi non sumus. Quanquam autem iste sic ut exposui veteratorie egit, tamen me ostensurum facile confido eum justissime condemnatum esse, non eo quod Milyam torqueri vetuerim, neque quod liberum eum esse sit confessus, idque hi testes affirmarint, sed quod et multarum rapinarum convictus est, nec domum, uti et leges jubent et pater meus in testamento perscripserat, elocavit, ut ego vobis clare ostendam: nam hæc, leges inquam, et magnitudinem direptæ ab istis pecuniæ palam videre erat omnibus, Milyam vero quis esset nemo norat. Et hæc ita se habere, ex accusatione intelligetis.

10. Ego, Judices, isti judicium tutelæ dictavi, non una summa composita, quemadmodum fecisset aliquis calumniandi studiosus, sed singula nominatim perscripsi, unde acceperit, et quantum, et a quo, nec usquam adscripsi Milyam ut ullius harum rerum conscium. Est autem accusationis hoc initium, d e h i s a c c u s a t D e m o s t h e n e s A p h o b u m : h a b e t m e a m p e c u n i a m A p h o b u s t u t o r i o n o m i n e , o c t o g i n t a m i n a s , d o t e m m a t r i s e x t e s t a m e n t o p a t r i s a c c e p t a m . Hæc prima pecunia est qua me fraudatum queror. Testes vero quid dixerunt? A f f i r m a n t s e f u i s s e a p u d N o t h a r c h u m a r b i t r u m , c u m A p h o b u s a p a t r e m e o D e m o s t h e n e m a n u m i s s u m e s s e M i l y a m c o n f i t e r e t u r . Cogitate igitur cum animis vestris, num quis aut orator aut sophista aut præstigiator tam admirabilis et eloquens exstitisse videatur, ut hoc testimonio probaret, Aphobum habere dotem meæ matris. Et quid obsecro in mentem ei venit, ut diceret atque confiteretur, liberum esse Milyam? Eone magis ego dotem habeo? Nihilo certe magis propter hoc quidem, ut apparet.

11. Unde vero hoc ostensum est? Primum ejus contutor Therippides pro testimonio dixit, se illi dotem numerasse. Deinde avunculus Demon et alii qui affuerunt affirmarunt, istum esse professum se, ut qui dotem haberet, victum matri curaturum: neque hos accusavit, quos vera dixisse sciret. Præterea mater me et sororem producere, et in meum sororisque jurare capita voluit, istum e testamento patris dotem accepisse. Eas octoginta minas utrum habere eum dicemus, an non? Utrum propter hos testes est damnatus, an propter illos? Ego quidem propter veritatem opinor. Harum igitur usumfructum cum decennium perceperit ac ne judicio quidem da-

mnatus eas restituere voluerit, tamen inique secum esse actum seque propter hos testes condemnatum queritur: quanquam horum nullus eum habere hanc testificatus est.

12. Jam de pecunia mutuo data et lectorum fabris et ferro et relicto nobis ebore et dote sororis, quam iste per prævaricationem condonavit ut et ipse tantum de meo haberet quantum vellet, audite et considerate, quam jure sit damnatus, quamque non necesse fuerit propterea Milyam torqueri. Nam de his quæ prævaricatus es, lex est, quæ verbis apertis jubet te æque teneri, ac si ipse teneres: quid igitur legi rei est cum quæstionibus? Quod autem ad mutuatitiam pecuniam attinet, cum et socii Xuthi fueritis et pecuniam partiti sitis et tabulas sustuleritis et arbitratu vestro gesseritis omnia et scripta perdideritis, ut Demon contra vos testatus est, etiam his facere fucum studetis. De lectorum fabris autem si correpta pecunia et magno privatim lucro facto meis ad usuram datis, quibus tu alios etiam prohibere debebas, eos deinde sustulisti e medio: quid tibi facturi sunt testes? Neque enim hi testati sunt fateri te, usuras de meis accepisse et mancipia ad te recepisse, sed tu in rationibus scripsisti ista; eaque testes confirmarunt. De ebore porro et ferro, dico ego famulos omnes scire vendidisse istum, eique et tum et nunc quemcunque vellet ad quæstionem dare volui. Quod si me eum qui sciret dare noluisse, eos qui nescirent voluisse dicet tradere, multo magis hos illi accipiendos fuisse apparebit: nam si ii, quos ut conscios ego tradebam, eum horum nihil habere dixissent, omni jam utique crimine liberatus esset. Verum non ita est: sed clare convictus fuisset se et vendidisse et pretium recepisse, eaque de causa præteritis iis quos constabat esse servos, liberum torquere vi studebat, quem nec tradere fas erat, non rei comperiendæ studiosus, sed id quærens ut eo non accepto prætextus sibi aliquis relinqueretur. De his igitur omnibus, ac primum de dote, deinde de iis quæ mala fide administravit, post de cæteris, ut certi sitis, et leges vobis et testimonia recitabuntur.

LEGES. TESTIMONIA.

13. Neque vero ex his solum cognoscetis, nullam ei factam injuriam, eo quod hominem in quæstionem non dederim, sed ipsa etiam re considerata. Ponamus sane Milyam in rota torqueri; et quid ab eo dici optarit potissimum spectemus. Nonne hoc, se non esse conscium an ullam habuerit iste pecuniam? Esto dicat. Proptereane nullam habet? Multum certe abest: eos enim ego testes adduxi qui rem et sciunt et interfuerunt. Argumentum autem et probatio est, non si quis istum aliquid habere nesciat—tales enim esse multi queant—, sed si quis sciat. Cum vero tot

testes in te dixerint testimonium, quodnam testimonium accusaris? Ostende: ostendere non potes. An non igitur ipse te mendacii arguis, dum injuria te affectum et iniquo circumventum esse judicio clamitas, quod hominem non acceperis, qui eos qui testati sunt habere te et accepisse ea, de quibus tanquam non relictis Milyam postulabas, falsi testimonii reos non feceris? quos longe honestius fuisset, si læsus esses, persequi. Sed læsus a nemine calumniatorem agis.

14. Ac multis modis tua perspicitur improbitas, in primis autem si de testamento aliquid referatur. Cum enim, Judices, pater omnia quæ reliquit testamento inscripserit, et domum elocari jusserit, id non reddidit, ne ego multitudinem facultatum statim deprehenderem: ea vero possidere se fatetur, quæ ita manifesta sunt ut nullo modo negari possint. Hæc autem fuere, quæ perscripta in tabulis esse diceret, Demophonti accipienda duo talenta statim, sororem ducendam ubi adolevisset, idque decennio post futurum erat: isti octoginta minas et matrem meam et ædes inhabitandas: Therippidæ septuaginta minarum usumfructum percipiendum, dum ego vir factus essem. Cætera vero, quæ mihi præter hæc relicta sunt, et domus elocationem, e tabulis delevit; quod sibi ea ostendi apud vos expedire non putaret. Cum igitur ipse fateretur, patrem nostrum morientem tantum argenti horum cuique legasse, judices ex his confessionibus conjecturam ceperunt de magnitudine pecuniæ. Qui enim de suis facultatibus quatuor talenta et ter mille drachmas doti ac dono dedisset, eum apparebat, non de parvis opibus, quas mihi reliquisset, sed de duplo majoribus et amplius, decidisse. Nec enim probabile videbatur eum voluisse me filium ad egestatem redigi, et istos, jam antea divites, locupletiores etiam effici studuisse: sed, propter eorum quæ mihi relinquebantur copiam, et Therippidæ septuaginta minas, et Demophonti duo talenta quanquam sororem meam nondum ducturo fruenda dedisse. Eam igitur pecuniam nusquam cum mihi reddidisse apparebat, nec etiam paulo minorem: sed aliam esse insumptam, aliam non acceptam, aliam ignotam sibi, aliam habere alium, aliam domi repositam, dicebat, aliam quidvis potius, quam ubi reddidisset, dicere poterat.

15. De pecunia autem domi relicta palam vobis ostendam eum mentiri: hanc enim rationem attulit, postquam pecuniam esse magnam indicarat, neque tamen ostendere poterat se reddidisse, ut quod perspicuum est nos ea repetere non deceret quæ domi reposita haberemus. Quod si pater diffisus fuisset istis, non utique cætera illis commisisset, neque illa sic relicta eis narrasset: unde igitur scirent? Sin fidem habuisset, haud utique maximam opum partem in manus eis tradidisset, reliquas eorum potestate exemisset,

neque cum eas matri meæ servandas dedisset, ipsam hanc uni tutorum uxorem despondisset: nulla enim afferri ratio potest, cur pecuniam per illam tueri studuisset, eorum autem unius quibus diffideret potestati tum ipsam tum pecuniam deditam voluisset. Præterea si quid istorum verum esset, non putatis eum acceptarum fuisse matrem a patre datam? Qui cum dotem ejus, octoginta minas, ut eam ducturus, teneret, Philonidæ Melitensis filiam duxerit, avaritiæ sordibus impulsus, ut, ad eas quas a nobis habebat, octoginta minas, totidem ab illo acciperet: quod si quatuor talenta domi fuissent eaque, ut iste ait, illa habuisset, nonne eum accursurum etiam putatis, ut illis una cum ipsa potiretur? Nonne cum manifestas opes, quas et vestrum complures sciebant esse relictas, una cum cæteris tutoribus adeo flagitiose diripuerit; nec ab iis quarum vos testes non essetis, potestate nanciscendi data, fuisse temperaturum? Quis vero credat? Non ita est, Judices, non ita est, sed pecunia quam reliquit pater, illa die defossa est, qua in istorum manus pervenit: iste autem cum dicere nequeat ubi quicquam reddiderit, ut ego dives videar neque ullam a vobis misericordiam impetrem, his verbis utitur.

16. Quanquam autem multa habeo quæ in isto accusem; non tamen spatium datur, cum testis agatur dignitas, injurias mihi factas commemorandi. Sed provocationem vobis legam: qua audita, testificationis veritatem cognoscetis, et eum asserere nunc a se Milyam posci propter omnia, cum eum initio propter triginta minas duntaxat poposcerit, atque illud etiam, eum hoc testimonio nihil lædi. Ego, ut istum omnibus modis convincerem, et dolos ejus et calliditates vobis aperirem, percontabar eum, quantus esset pecuniæ numerus, propter quam Milyam ut conscium postularet, is vero per mendacium propter omnia inquit. De hoc igitur, inquam ego, tradam tibi eum qui exempla habet, quemadmodum tu me provocaris; etsi autem ante jurejurando ego affirmavi, te et de libertate hominis esse confessum, et in Demonem dixisse testimonium, tamen si in filiæ tuæ caput juraveris contraria horum esse vera, remitto tibi ea omnia propter quæ te quæstionem primum postulasse constabit si puer in tormenta detur, et tantum tibi de eorum æstimatione quorum damnatus es detraho, quantum id est ob quod Milyam postulasti, ut tibi testes fraudi ne sint. Hæc cum ei præsentibus multis denunciassem, facturum se negavit. Cum ipse igitur hoc jus sibi dicere recusarit, qui convenit ut vos jurati ab isto adducamini, ut testes condemnetis, et non eum potius omnium hominum impudentissimum existimetis? Ac me vera loqui uti constet, voca harum rerum testes.

TESTES.

Neque vero cum ego hæc prompte offerrem, testes aliter animati erant. Sed et hi, adductis liberis, confirmare quæ dixerant jurando in illorum capita voluerunt: at iste nec his neque illis neque mihi deferre jusjurandum voluit, sed summa rerum in callide confictis verbis et testibus non vera testari solitis collocata, spem concepit se vobis facile daturum esse verba. Cape igitur ac lege eis hoc quoque testimonium.

TESTIMONIUM.

17. Qua ratione quisquam apertius ostendat et nobis fieri calumniam, et istum tum vero testimonio tum justo judicio convictum, et damnatum, quam si hoc modo ostendat: eum noluisse puerum, testimonii scriptorem, subjicere quæstioni, ut cognosceret de ipsis testificationibus; Æsium fratrem ejus ea testificatum esse, quæ dicit esse falsa; istum ipsum eadem testificatum mihi quæ alios testes in Demonem suum avunculum et contutorem; noluisse eum ancillas de eo, an homo liber esset, torquere; matrem fidem his de rebus nostro periculo firmare voluisse; istum reliquorum servorum nullum admittere voluisse qui omnia melius scirent, quam Milyas; nulli testium, qui eum habere pecuniam asseruerant, falsi testimonii diem dixisse; nec testamentum reddidisse, nec domum elocasse, cum leges jubeant; cum ego et testes firmare fidem vellemus, jusjurandum ante daremus, ea conditione, ut remissa ei esset pecunia, propter quam Milyam postulasset, ipsum id sibi non esse faciendum censuisse? Ego mediusfidius hoc ostendere non possum accuratius, quam ad hunc modum. Quanquam autem et ita manifeste in testes mentitur, et e rebus ipsis nihil damni facit, et justo est judicio damnatus, tamen impudenter tergiversatur.

18. Quod nisi, prius et ab amicis et ab arbitris injuriarum condemnatus, his verbis uteretur, minus esset mirandum: nunc, postquam mihi persuasit ut Archeneo et Dracontidæ et Phano quem nunc falsi testimonii reum fecit rem permitterem, eos quidem missos fecit, ubi ex eis audierat, si cum jurejurando arbitrentur, se eum tutelæ damnaturos, et ad sortito datum arbitrum abiit, cumque nullum crimen diluere posset, etiam illius est sententia damnatus. Judices autem, quos appellaret, causa cognita, non aliter quam et ejus amici et arbiter statuerunt, et mulctam decem talentis æstimarunt. Non mehercule quod liberum esse Milyam dixisset—hoc enim nihil ad causam attinebat—, sed quod re quindecim talen-

tum mihi relicta, nec domum elocarat, et re familiari decennium cum collegis tractata, pro me dum puer essem apud collegium trierarchorum se quinque minas collaturum professus, quantum Timotheus Cononis filius, et locupletissimi quique cives conferebant, atque ipse tanta pecunia tam diu administrata, pro qua ipse tantum tributum esse pendendum censuerat, mihi pro sua portione nec viginti minis æstimanda reddiderat, unaque cum tutoribus sorte ipsa et usura fraudarat. Subducta igitur Judices totius pecuniæ usura, non ea quanti domus locari solent, sed quæ minima est, repererunt me ab eis amplius triginta talentis fraudari; proptereaque istum decem talentis condemnarunt.

ARGUMENTUM ORATIONIS IN ONETOREM UNDE VI.

Aphobus, Demosthene actionem tutelæ contra eum instituente, duxit Onetoris sororem sibi a priore marito Timocrate, qui pupillam dotatam ducturus erat, desponsam. Post Onetor, jam reo facto Aphobo tutelæ nomine, ut orator demonstrat, sororem commentus fecisse divortium ad se abduxit. Damnatoque jam Aphobo, in bona ejus et fundos invadentem oratorem dejicit; sororis esse fundos, ob dotem pignori oppositos, ait. Eam ob rem Demosthenes unde vi cum eo agit, tanquam de prædiis Aphobi dudum, nunc vero suis factis dejectus, cum non dotem, sed mulierem duntaxat, Aphobus acceperit: quod Onetor, cum Aphobum ejusque rem familiarem in periculo esse videret, dotem ei numerare noluisset. Nunc igitur commentitium, inquit, est divortium, fundus autem in meam fraudem, propter ea quæ non accepit Aphobus, pignori oppositus esse dicitur. Nomen ἐξούλης Atticum est. ἐξίλλειν enim vocabant extrudere atque expellere vi.

DEMOSTHENIS

IN ONETOREM UNDE VI

ORATIO PRIOR.

1. Etsi, Judices, non parum laboravi, ut neque ea quæ cum Aphobo mihi fuit contentio incideret, neque hæc quæ nunc est adversus Onetorem affinem ejus, propositis utrique multis æquis conditionibus, nihil æqui tamen impetrare potui, sed istum illo multo asperiorem reperi et pœna longe digniorem. Nam cum putarem, illum debere inter amicos mecum transigere controversiam neque apud vos experiri, eum adducere non potui: istum autem cum juberem ipsum sibi fieri judicem, ut ne apud vos periclitaretur, ita sum contemptus, ut non modo responsum mihi dare dedignaretur, sed etiam e fundo, quem possedit Aphobus cum a me judicio damnaretur, contumeliose omnino ejecit. Postquam igitur meis me spoliat, et tum affine fretus tum opibus suis atque artificiis ad vos ingressus est, hoc nobis est reliquum uti vestro auxilio jus ab eo nostrum consequi studeamus. Equidem scio, Judices, contra verborum apparatus et testes non vera testificaturos esse mihi certamen: bonitate causæ me tanto superiorem eo fore confido, ut, etsi quis vestrum hactenus eum esse improbum non existimavit, tamen vel ex ejus in me factis cognituri sitis, hactenus eum summam suam improbitatem et injustitiam celasse. Demonstrabo enim, eum dotem non modo non numerasse, ob quam nunc fundum illum pignori

oppositum esse dicit, sed ab initio fortunis meis insidiatum, prætereaque mulierem cujus nomine me e fundo ejecit non discessisse a marito, sed eum in fraudem meam Aphobi causam agere et hæc judicia subire, adeo magnis signis et evidentibus argumentis, ut vos omnes certo cognituri sitis, jure convenienterque eum hoc a me judicio accusari. Dabo autem operam ut inde capiam narrandi exordium, unde vos negotium facillime percipietis.

2. Fortunas meas, Judices, a tutoribus male administrari, neque istum neque multos alios Atheniensium latuit, sed statim palam fuit injuriam mihi fieri: adeo multæ tractationes et disputationes cum apud prætorem tum apud cæteros judices fiebant de rebus meis. Nam et de magnitudine relicti mihi patrimonii constabat, et tutores non elocare domum, ut ipsi pecunia fruerentur, non obscurum erat. Quare quicunque illa norant non dubitabant, quin cum ita fieret cum primum virilem togam sumpsissem, pœnas essem de eis sumpturus: inter quos et Timocrates et Onetor in ea sententia perpetuo fuerunt. Quod ita esse maximo illud argumento est, quod iste sororem Aphobo dare voluit, cum non modo suopte sed et meo non parvo patrimonio potitum videret, dotem autem numerare pertimuit, tanquam tutorum opes pupillis veluti oppigneratas esse judicaret: ac sororem quidem dedit, sed dotem usura quinque obolorum se ei debiturum pepigit Timocrates, is in cujus matrimonio mulier prius fuerat. Postquam autem me accusante tutelæ judicio condemnatus fuit Aphobus nec quæ justa erant ulla ex parte præstare voluit, dirimere controversiam Onetor inter nos non instituit: sed cum dotem non numerasset, eamque in sua potestate haberet, sic tamen, quasi divortium fecisset soror, atque ipse datam dotem recuperare non posset, sibi prædium illud oppigneratum esse dictitans, ex eo me exigere non dubitavit. Usque adeo et me et vos et receptas leges contempsit.

3. At quæ facta sint, propter quæ reus est et de quibus sententiam laturi estis Judices, hæc sunt: exhibebo autem testes, primum ipsum Timocratem, pepigisse eum se debiturum dotem et usuram dotis numerasse Aphobo ex pactis et conventis; deinde ipsum Aphobum confecisse tabulas de usura a Timocrate accipienda. Cape testimonia.

TESTIMONIA.

Jam primum omnium constat, non numeratam esse dotem, nec eam in sua potestate habuisse Aphobum.

4. Ipsa autem res declarat satis, propter ea quæ dixi, eos debere maluisse dotem, quam immiscere in rem familiarem Aphobi sic periclitaturam. Nam nec inopiam prætexere possunt quo minus

statim dederint: cum et Timocrati res sit amplius decem talentorum, et Onetori plus quam triginta, quare non propter hoc non statim numerarunt. Neque vero etiam possessiones eis erant, pecunia præsens non erat, neque mulier vidua vivebat, ut ista accelerarent dotem non simul numerantes: nam et argenti non parum hi aliis ad usuram dant, et mulierem matremfamilias adhuc nec dum a Timocrate dimissam elocarunt, quare ne is quidem prætextus eorum jure ab ullo admittetur. Jam illud etiam, Judices, omnes confiteamini, in tali contractu quemvis malle cuivis alteri debere potius, quam affini dotem prorsus non reddere. Nisi enim aliquis dissolverit fit debitor de quo incertum est, utrum bona fide redditurus sit nec ne: sin una cum muliere dotem numerarit omnem, necessarius et affinis. Nam ubi ea quæ decuit omnia præstitit omni suspicione liberatur, proinde, cum ita se res habeat, et istos nihil omnino eorum quæ dixi debere coegerit ac ipsi ne voluerint quidem, alia causa, cur non reddiderint, dici nulla potest: sed hanc esse causam necesse est, propter quam reddere dotem non ausi fuerunt.

5. Ego igitur extra controversiam hæc ita probo. Reddidisse autem ne postea quidem, ipsa rerum gestarum serie me facile ostensurum confido: ut vobis perspicuum fiat, etsi non his de causis dotem retinuissent, sed argentum dissolvere celeriter voluissent, nunquam fuisse reddituros, neque a se amissuros. Tanta in eo negotio mora sunt impediti. Biennium enim intercessit interim, dum et mulier materfamilias fuit, et isti eam discessisse dixerunt: nam cum Polyzelo prætore mense Maio nupsisset, divortium scriptum est prætore Timocrate mense Decembri. Ego vero statim post nuptias sumpta virili toga, accusavi et rationes poposci: et, omnibus fortunis fraudatis, judicium adeptus sum eodem prætore. Tempus autem hoc debitum quidem admittit ex pacto, sed solutio credi non potest: nam qui principio propterea debere voluit et dare usuram, ut ne dos una cum reliquis bonis periclitaretur, is quo pacto reddidit illi jam accusato, qui, si prius credidisset, tum recipere studuisset? Cui hoc persuadebitur, Judices? Nupsisse autem mulierem eo quo dixi tempore, et interea temporis intercessisse controversiam inter nos, meque postea judicium esse adeptum, et istos divortium ad prætorem retulisse, uti constet, singulatim hæc testimonia recita.

TESTIMONIA.

Huic igitur in prætura successit Cephisodorus, Chion. Sub hos accusavi sumpta virili toga: judicium vero adeptus sum sub Timocrate. Cape hoc testimonium.

TESTIMONIUM.

Lege etiam hoc testimonium.

TESTIMONIUM.

Constat igitur e dictis testium, eos dotem non dedisse, sed ad conservandas Aphobi opes hæc agere audere. Qui enim tanto tempore se et debuisse et reddidisse et non recepisse et uxorem discessisse et prædium sibi oppigneratum esse asserunt, an non perspicue declarant, rem sua auctoritate gestam eo consilio, ut iis quæ mihi vos adjudicassetis me fraudarent?

6. Jam illud etiam ex ipsius istius et Timocratis et Aphobi responsis, non potuisse dotem reddi, vos edocere conabor. Ego, Judices, quæsivi ex eorum singulis coram multis testibus ex Onetore et Timocrate, quinam essent testes in quorum præsentia dotem reddidissent; ex ipso Aphobo, qui affuissent cum accepisset. Hi omnes uno ore mihi responderunt, nullum affuisse testem, sed tantum ab eis quoque tempore auferre solitum Aphobum quantum exegisset. Cui vero vestrum hoc fit verisimile, cum dos talentum esset, absque testibus Onetorem et Timocratem Aphobo tantum argenti reddidisse? cui non modo ad istum modum, si quid forte solvisset, sed multis etiam testibus præsentibus nemo temere fidem habuisset, ut, si qua controversia incidisset, facile per vos recuperaret. Neque enim quisquam in tali contractu, nedum adversus istum tali ingenio, nullos testes adhiberet, sed ne tum quidem si cum alio res esset: imo his de causis et nuptias celebramus et maxime necessarios invitamus, quod non levis res agitur, sed vita sororum et filiarum alienæ fidei committitur, quæ ut in tuto collocentur summa cura providemus. Consentaneum igitur est ut istum, coram quibus se debere confessus est et usuram daturum promisit, iisdem etiam præsentibus satisfacturum Aphobo fuisse, si revera dotem ei reddidisset: nam re ad hunc modum gesta omni molestia liberatus esset, sin solus soli reddidisset, eos qui pactis et conventis interfuerant, testes contra se tanquam debitorem reliquisset. Nunc igitur necessariis suis, viris quam ipsi sunt melioribus, persuadere non potuerunt, ut dotem esse redditam pro testimonio dicerent, sin alios testes adducerent genere non conjunctos, vos eis esse credituros non putabant. Sin universam simul dotem se reddidisse dicerent, si servos qui pertulissent in quæstionem postulatos, solutione non facta, dedere nollent, palam fore imposturam: sin ipsi se solos soli illi dedisse dicerent, fucum tegi posse sperabant. Quare ad hunc mentiri modum necessario voluerunt. Talibus technis et

calliditatibus se homines simplices perhiberi postulant, eaque opinione facile vos a se posse decipi sperant, cum nec minimis in contractibus esse negligentes, sed quanta maxima fieri potest uti diligentia soleant. Cape testimonia, coram quibus responderint, et recita his.

TESTIMONIA.

7. Agite vero, Judices, mulierem vobis etiam ostendam, simulare divortium, cum revera sit Aphobi materfamilias. Existimo enim, ubi hoc certo cognoveritis, vos istis et in cæteris minus credituros, et mihi affecto injuria ad jus meum obtinendum fore adjutores. Partim autem testes adducam, partim magna signa et argumenta satis firma ostendam.

8. Ego, Judices, postquam in album prætoris relatum fuerat mulierem fecisse divortium et Onetor dixerat sibi prædium illud ob dotem oppigneratum esse, cum viderem Aphobum nihilominus tenere et colere agrum et consuetudinem matrimonii habere cum muliere, satis sciebam, verba esse illa ad rem eludendam excogitata. Quæ ut vobis omnibus evidenter ostenderem, professus sum me convicturum esse eum coram testibus, si ea ita se habere negaret, et servum ad quæstiones obtuli qui plane sciebat omnia, quem quod pecunia ad diem soluta non erat ex Aphobi familia ceperam. Quæ cum ego postulassem, iste quæstiones de sororis cum Aphobo consuetudine detrectabat: illum vero colere agrum, quia manifesta res erat, negare non poterat, sed fatebatur.

9. Neque vero ex his solum cognitu facillimum erat, eum et in matrimonio habere mulierem et prædium possedisse adhuc priusquam judicium factum esset, sed ex iis etiam, quæ judicum sententiis damnatus fecit. Tanquam enim non ob dotem oppignerasset, sed tanquam ex judicato mea futura essent, iis efferri quæ poterant abreptis, abiit, ut frugibus, ut instrumento omni rustico, exceptis doliolis: quod vero auferri non potuit, terram, necessario reliquit, ut isti nunc de ipso fundo controversiam facere liceat. At qui convenit istum dicere, prædium sibi oppigneratum, cum eum qui oppignerasse dicitur idem colere videamus, atque asserere divortium sororem fecisse, cum ea ipsa de re quæstiones palam fugitarit: atque eum qui uxorem, ut iste asserit, dimisit, et fruges et rusticum omne instrumentum extulisse, cum iste ejus quæ a marito discessisse, cujus nomine prædium oppigneratum esse dicitur, patronus et defensor, nihil horum omnium iniquo animo tulerit sed acquieverit. Nonne hæc evidentissima sunt? non hæc manifesta collusio? Quis neget, nisi qui non diligenter omnia reputarit. Ac eum confessum esse coluisse Aphobum prædium illud priusquam in jus a me voca-

retur, de divortio autem sororis quæstionem habere noluisse, villam post judicium nudatam esse instrumento, vasis exceptis, uti constet, cape testimonia et lege.

TESTIMONIA.

10. Etsi autem ego tot argumentis nitor, Onetor tamen vel in primis ipse ostendit simulari divortium. Quem enim par erat, numerata dote, ut ipse ait, moleste ferre, se pro argento controversum prædium recipere, is, non ut adversarius aut ut affectus injuria, sed ut conjunctissimus omnium, in judicio contra me ab illo stetit. Ac me illo adjutore fraudare patrimonio instituit, quantum in ipso quidem fuit, a quo nulla ei unquam orta fuerat injuria: Aphobum autem, quem alienum a se judicare debebat, si quid eorum quæ nunc dicunt verum esset, meis opibus adjectis collocupletare studuit, neque hic solum id fecit, sed lata jam sententia, conscenso prætorio supplex orabat et obtestabatur judices cum fletu et ploratu, talento litem ut æstimarent, atque ipse sponsorem ejus se offerebat. Quæ tametsi multis modis constant, nam et qui tum in prætorio jus dicebant, et qui aliunde aderant, complures ea norunt; nihilominus tamen vobis etiam testes adducam. Cape hoc testimonium.

TESTIMONIUM.

11. Ad hæc, Judices, magno indicio facile cognoscitur, mulierem revera fuisse matremfamilias ac ne hodie quidem fecisse divortium. Nam hæc ipsa mulier, antequam ad Aphobum veniret, nec unum diem vidua vixit, sed tradente Timocrate ad illum se contulit: nunc vero triennio toto alii nupsit nemini scilicet. At eam tum, ne viri consuetudine careret, a marito ad maritum se contulisse; nunc, si revera discesserit, tam longum tempus viduam vivere voluisse, quis credat? cum et alii nubere liceret, et frater tantas opes possideret, et ipsa ea esset ætate. A fide veritatis, Judices, hæc abhorrent, fabulæque sunt hæc. Et mulier aperte materfamilias est, neque rem obscure fert. Atque adeo Pasiphontis vobis exhibebo testimonium, qui cum eam ægrotantem curaret assidentem ei vidit Aphobum, hoc prætore, hoc jam isti judicio dictato. Cape Pasiphontis testimonium.

TESTIMONIUM.

12. Ego igitur, Judices, quod et post judicium istum statim recepisse ad se pecuniam ex ædibus Aphobi et tum illius tum mea omnia in sua potestate habere, et mulierem manere apud Aphobum,

sciebam, tres ancillas ab eo postulavi, quæ et matremfamilias esse mulierem et pecuniam penes istos esse norant, ut non verba modo, sed quæstiones etiam de re haberentur. Quæ cum ei sic denunciasse, et qui aderant omnes æquum postulare me pronunciarent, ad hanc confugere probationem noluit: sed, perinde ac si talibus in negotiis aliæ probationes essent quæstionibus et testibus evidentiores, neque testibus adductis de numerata dote, neque in quæstionem datis ancillis de sororis matrimonio consciis, me, qui hæc ab eo postulabam, superbe omnino et contumeliose a colloquio suo repulit. Quid isto fieri posset homine iniquius? quis magis de industria se ignarum esse æqui bonique simularet? Cape provocationem et recita.

PROVOCATIO.

Vos autem et privatim et publice quæstionibus summam fidem habetis: et, cum servi et ingenui adsunt, in explicanda controversia, non utimini testimoniis ingenuorum, sed ita rerum gestarum veritatem exquiritis, ut servos torqueatis. Nec injuria, Judices. Nam aliquoties testium aliquos falsa testificari compertum est: nulli vero servi subjecti quæstionibus unquam in tormentis mendacii comperti sunt. Iste vero, tot jura aspernatus adeoque perspicuis et magnis probationibus prætermissis, Aphobum testem adducendo et Timocratem, hunc de data, illum de accepta dote, sibi fidem haberi a vobis postulabit, rem cum istis absque testibus transactam fingens. Tantæ vos vecordiæ damnat.

13. Eos igitur neque vera, neque verisimilia dicturos, tum e prima eorum confessione de dote non reddita, tum ex affirmatione de eadem sine testibus reddita, tum ex ipso tempore quod in discrimen jam adducta re familiari solutionem fieri non sivit, tum e cæteris rebus omnibus, satis a me ostensum esse existimo.

ARGUMENTUM ADVERSUS ONETOREM UNDE VI SECUNDÆ ORATIONIS.

Prætermissa quædam superiore oratione hac adjicit, ut ipse significat, atque etiam quasdam rationes adversarias diluit. De his autem orationibus ante diximus affirmare multos, eas ab Isæo esse compositas, quod hujus oratoris esse propter ætatem credere nequeant: alios, ut hoc non sit, ab Isæo saltem esse correctas; quod illius orationibus similes videantur. Neque vero mirum est, eum imitatum esse magistrum; et cum nondum perfectionem esset adeptus, ad illius interea dicendi genus se contulisse.

DEMOSTHENIS

IN ONETOREM

ORATIO SECUNDA.

1. Quod in priore oratione argumentum præterii, unde non minus quam ex ullo eorum quæ dixi constet, non datam esse dotem ab istis Aphobo, eo primum exposito, mox etiam mendacia istius dicta apud vos refutare aggrediar.

2. Iste, Judices, primum postquam de bonis Aphobi controversiam movere instituit, non talentum se doti, ut nunc, sed octoginta minas dedisse dixit, easque ita distribuit, ut ædes duobus millibus drachmarum, prædium talento, sibi oppigneratum esse diceret, ei non hoc solum, sed illas etiam conservaturus. Jam autem me judicio cum illo conflictante, cum videret ut vos in nimis impudenter injurios animati essetis, consilio inito, inique mecum agi visum iri existimavit, si tanta pecunia spoliatus ab Aphobo, mea detinente, nihil recipere possem, atque a se manifeste prohiberer. Quid igitur facit? Pignoris indices ab ædibus aufert, et talentum duntaxat dotem esse dicit, quanti prædium æstimatum sit. Atqui perspicuum est, si ædibus indices rite apposuit et vere, itidem et in prædio esse factum: sin statim mala et injusta cogitans illos falso apposuit, consentaneum est neque hos esse veros. Neque hæc e meis quæ attuli verbis æstimanda modo sunt, sed etiam e factis istius, cum ea facere a nemine mortalium cogeretur: nam ipse libellos dejecit, reque ipsa declaravit, se mentiri. Atque hæc a me vere dici ut constet, et eum nunc prædium talento esse oppigneratum asserere, et cum prius ædibus, ut duobus drachmarum millibus oppigneratis, indices apposuisset, nunc rursus eosdem facto

judicio sustulisse, testes rei gnaros vobis adducam. Cape testimonium.

TESTIMONIUM.

Constat igitur, eum viginti minis ædes oppigneratas indicasse, prædium talento, et quasi octoginta minas dedisset controversiam fuisse facturum. Quod igitur mendaciorum ejus manifestius indicium requiritis, quam quod eum nunc aliud quam initio dixisse constat? Mihi quidem hoc nullum videtur inveniri posse evidentius.

3. Considerate igitur hominis impudentiam, qui apud vos dicere ausus fuit, se quanto id sit pluris quam talenti, eo me non fraudare, idque cum ipsius æstimatione non sit pluris. Quid enim tibi voluisti cum ante viginti minis ædes oppigneratas esse indicares, dum octoginta minas petebas, si prædium pretii majoris fuit, ac non in eo potius etiam illa duo millia drachmarum collocasti? An vero, cum tibi visum fuerit omnes Aphobi opes tueri, tunc prædium talenti duntaxat erit, et ædes duobus drachmarum millibus æstimatas adjunges, et dos octoginta minæ erunt, et utrisque potiri voles: contra ubi tibi istuc non expediet, ædes, quod ego eas habeo, talenti erunt, id vero quod de prædio superest, non minoris erit quam duorum talentum, ut ego damnum isti dare, non affici ab eo injuria, videar? Vides, ut te dedisse dotem simules, ac te dedisse nulla prorsus ratione appareat? Res enim veræ nullaque fraude concinnatæ, simpliciter, ut initio gestæ sunt, ita manent: tu vero contrarium fecisse convinceris ad nos in illius gratiam circumscribendos.

4. Jam ex his quale jusjurandum, si quis deferret, juraret, videre est operæ pretium. Qui enim octoginta minas dixit dotem esse, si quis tum ei largitus esset, ut dato jurejurando se vera loqui, eas auferret, quidnam facturus fuit? Nonne constat eum fuisse promissurum? Quid enim dicet, cur se tum juraturum fuisse neget, cum nunc tam iniqua postulet? Pejeraturum igitur fuisse, se ipse arguit; qui nunc non octoginta minas, sed talentum se dedisse dicat. Qui magis igitur eum, si conjecturis agendum est, in illis quam in his pejeraturum existimetis? Aut quid de eo jure sentiri potest, qui ipse se perjurii facile manifestum facit?

5. At fortasse non sic ab eo administrata sunt hæc, nec undique commenta ejus patent? imo et Aphobi talento litem æstimavit, et ipse id se nobis redditurum spopondit? Sed considerate, hoc esse testimonio, non modo mulierem esse Aphobi matremfamilias et istum ei bene cupere, sed dotem etiam non esse numeratam. Quis enim hominum ita stultus est, qui tanta pecunia data, post prædio controverso pro pignore accepto, præter ea damna quæ prius fecerit, pro injuriarum auctore, tanquam pro bene merito, se judica-

tum etiam solutum spondeat? Nemo opinor. Nulla enim hoc ratio sinit, qui ipse sibi talentum recuperare nequeat, eum alteri cuipiam se satis esse facturum polliceri atque adeo spondere: quin et isti ipsi declarant, Onetorem dotem non dedisse, sed propter magnas opes quæ meæ sunt, Aphobo esse conjunctum, et pignus hoc cepisse, ut heredem eum meorum cum sua sorore efficeret.

6. Et nunc effugia quæritat et prætexit, se prius cepisse pignus, quam ille judicum sententia damnaretur. Non certe prius, si quidem tu nunc vera dicis: constat enim, te cum injuriæ illum damnares, ea fecisse. Deinde ridiculum etiam est istud dicere, quasi vero vos ignoretis, omnes istiusmodi injuriarum studiosos meditari, quid dicturi sunt, neminem autem unquam damnatum esse qui vel taceret, vel se deliquisse confiteretur: sed unusquisque nimirum, cum nihil veri dicere deprehenditur, tum denique cognoscitur quo sit ingenio. Id quod isti accidere apparet. Age vero, qui æquum est, si pluris est minoris, sin minoris est pluris, æstimari? aut, qui æquum est, sorore tua ne hodie quidem alii nupta, nec ab Aphobo deserta, neque dote per istum numerata, qui in hisce rebus nec quæstiones, nec ullum aliud jus accipit, ut affirmes te indicibus appositis declarasse, tuum esse prædium? Ego vero æquum esse minime arbitror. Res enim ipsa et veritas spectanda, non de industria quæsita effugia et commentitiæ causæ, qualibus vos utimini.

7. Deinde quod gravissimum est, si maxime dedissetis dotem, quam non dedistis, quis earum rerum auctor esset? Nonne vos, quoniam mea dedissetis? Nonne totos decem annos ante mea ille acceperat, propter quæ damnatus fuit, quam affinitatem tecum contraheret? An te omnia recuperare decebat, me qui et judicio viceram et pupillus circumventus eram et vera dote spoliatus, quem solum omnium sine mulctæ periculo accusare decuerat, ad talia perpetienda cogi, ne teruncio quidem accepto, qui paratus essem omnia facere, si vos officio fungi ex ulla parte voluissetis?

DEMOSTHENIS OPERUM

LATINÆ INTERPRETATIONIS

TOMI PRIMI

FINIS.